បណ្ណាល័យ LIBRARY
COMMISSION DES MOEURS & COUTUMES

ទស្សនាវដ្តី ផ្សាយដំណើរនិងការសិក្សា នៃគណៈកម្មការស្រាវជ្រាវ ទេសចរណ៍ប្រពៃណី
និងភូមិសាស្ត្រមនុស្សជាតិ

ចំណាត់ការ ផ្នែកគណៈកម្មការស្រាវជ្រាវ ហ្វូងទំនៀមទម្លាប់ ញ៉ុក - ថែម, ប្រធានផ្នែក
ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

កម្រងអត្ថបទ ផ្នែកដំណាក់កាលសាសនា : ព្រៃវត្តីស្ថិតក្នុងញាណ ស្មារ - ភោយ
ក្រុមដំណើរព្រៃវត្តីចំនិត នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

មាតិកា

ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ ទំព័រ

ហ្វូងទំនៀមទម្លាប់ ញ៉ុក - ថែម
ពាក្យ ជាះពួនដែងប្រែវត្តីសង្ខេបប្រែទេសចំនួន.... ១
ពាក្យជាះពួនដែងភ្លូមិសាស្ត្រសាកល..... ២០
អ្នកនិពន្ធ ញ៉ុក ទេពតិត្ថរឈើម ព្រៃសេម ប្រែវត្តីភ្លេងមហោរី និងមហោរីតាមពាក្យ.... ៣៣
លោក ភិយ - ប៊ុត សម្រាយបញ្ហាដែន ព្រឿង ស៊ីន - យ៉ាត - សេន អ្នកនយោបាយឯក
ជាតិចិន..... ៤៩
ឃុនសុខ - មេធី ភ្លេង - សៀង ឯកសារ សាត្រី ភាគទី ១៤ (តពីលេខ ១២
ឆ្នាំ ១៩៤៣)..... ៤៧

ផ្នែកសាសនា

ព្រះគ្រូបញ្ញាលំទិត ភៅ សិទ្ធ
ព្រឹទ្ធបង្គ្រៀនសាសនាចារ្យ ឃុវ៉ែលយ៉ាតថា (តពីលេខ ១១ ឆ្នាំ ១៩៤៣) ៥៤
លោកអគ្គមហា សេរ៉ី សុវ៉ាត្ថស្វាយ សុភាសិត និងការពោលទិដ្ឋ (តពីលេខ ១២
ពោះសុទិន ជំនាន់ចាស ឆ្នាំ ១៩៤៣)..... ៥១

KAMPUCHEASORIYA

Revue religieuse et littéraire éditée par l'Institut Bouddhique.

Rédacteur en chef de la partie littéraire : Luong Niponmontrey Nhok-Thèm, Pandit à l'Institut Bouddhique.

Rédacteur en chef de la partie religieuse : Vénérable Préah kru Suvaddhañāna So-Hay membre la Commission du Tripitaka

TABLE DES MATIÈRES

Partie littéraire :

		pages
Luong Niponmontrey Nhok-Thém (I.B.)	Préface et histoire sommaire de la Chine	1
—id—	Préface et Géographie Générale . .	29
Oknha Téppitur Chhim-Krasém (I.B.)	Histoire de la musique Khmère dite " Mahori "	33
Monsieur Pay-Buc Chef Comptable (I.B.)	Une épisode de la vie de Sun-Yat-Sen, homme politique Chinois . .	38
Khun Sundaramedhi Nhoung-Sœung (I.B.)	Mille et une nuits facs 14 (suite de nº 12 année 1947	47

Partie religieuse:

Vén. Preah kru Pannalikhit Kao-Sim	Yuvachariyakatha (suite de nº 11 année 1947)	54
Vén. Preah Moha Sao-Liv vat Svay (koh Soutin Kg. Cham)	Suphasit et Daralovad (suite du nº 12 année 1947)	71

20e Année: nº 1 Janvier 1948 — Prix d'abonnement annuel 6$00 .

8-8-67

រឿងប្រវត្តិសាស្ត្រខេមរជាតិ ដែលយើងបានបោះពុម្ពផ្សាយកន្លងមក
សុទ្ធសោះនេះមកទល់ពេលនេះ គឺចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៤៨ ដល់ ឆ្នាំ ១៩៦៥ ម្តងៗ
ប៉ុន្តែមានហេតុផលជាច្រើនណាស់ដែរ ដែលធ្វើឲ្យរឿងនេះត្រូវយឺតយូរហួសមក ។ ល ។
បើយើងនឹកឃើញពីផ្លូវដែលរឿងនេះតែងតែបានជួបប្រទះនឹងការលំបាកយ៉ាងខ្លាំងហើយនោះ
ហាក់ដូចជាធ្វើឲ្យចិត្តយើងប្រែប្រួលមិនចង់បោះពុម្ពប្រវត្តិសាស្ត្រនេះ
ទៀតសោះឡើយ ប៉ុន្តែយើងនៅតែមានការចាប់អារម្មណ៍ចង់ឃើញរឿងនេះ
ត្រូវបានបោះពុម្ពផ្សាយជាលើកទីពីរ ដើម្បីឲ្យអ្នកជាម្ចាស់ប្រយោជន៍ជាច្រើន ។ ដោយគ្រាន់តែសង្ឃឹមលើសេចក្តី
ខ្នះខ្នែងដែលមកពីអ្នកជាម្ចាស់ប្រយោជន៍ទាំងនោះ យើងក៏សម្រេចចិត្តយកលុយ
ចេញមកបោះពុម្ពផ្សាយជាលើកទីពីរ ដើម្បីឲ្យអ្នកជាម្ចាស់ប្រយោជន៍ទាំងនោះ
ទទួលបានរឿងនេះ ដែលមិនទាន់បានបោះពុម្ពផ្សាយនោះ ។

ហេតុដូច្នេះ យើងសូមអភ័យទោសជាមុនចំពោះអ្នកអានទាំងឡាយ
ដែលមិនទាន់ទទួលបានរឿងនេះ ដែលយើងបានបោះពុម្ពផ្សាយរួចហើយ
ប្រសិនបើយើងមានលទ្ធភាពនៅឡើយទេ យើងនឹងបោះពុម្ពបន្ថែមទៀត
ដើម្បីឲ្យអ្នកជាម្ចាស់ប្រយោជន៍ទាំងនោះ ទទួលបានរឿងនេះ ។
ម្យ៉ាងវិញទៀត យើងនឹងលើកយកនូវគន្លឹះមួយចំនួនដែលបានកត់ត្រាក្នុងរឿងនេះ
ប្រវត្តិសាស្ត្រនៃជាតិផ្សេងៗ ដែលជាជាតិដែលមានការបោះពុម្ពផ្សាយ
ចំណាយច្រើនសមរម្យ ដូច្នេះការបោះពុម្ពផ្សាយប្រវត្តិសាស្ត្រ
ដែលកត់ត្រាក្នុងរឿងនេះ គឺមានប្រយោជន៍ដល់បងប្អូនរួមជាតិភាគ
ច្រើនមិនខាន ។

ញ៉ាក-ថែម

ប្រវត្តិសាស្ត្រប្រទេសចិនសង្ខេប

ភាគទី ១

វគ្គទី ១

ដើមកំណើតជាតិចិន

ដើមកំណើតជាតិចិនខាងលិចតំបន់ណា ? — ថ្ងៃនេះ អ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយខាងប្រវត្តិសាស្ត្រនៅដដែលថែកត្តាមិនទាន់ដាច់ស្រេច តែដែលពោលត្រូវគ្នាយ៉ាងច្រើនមានៈ ថាពួកចិនចេញមកពីតំបន់ទន្លេកាស្ប៊ែរ ឬសគល់កំណើតចិនខាងលិចនៅភាគតំបន់ទាត់សមុទ្រនេះឯង ប្រហែលមុនពុទ្ធសករាជ ១៨០០ ឆ្នាំ (មុនគ្រិស្តសករាជ ២៣៤៣ ឆ្នាំ) ។ ពួកចិនទាំងនោះលើកគ្រួសារចេញពីតំបន់ដើម ចូលទៅតាំងទៅកាន់តំបន់ភ្នំគង់-គារ៉ា ហើយលើកចេញពីភ្នំគង-គារ៉ា ចូលមកតាំងទៅកាន់ដែនដីចិនសព្វថ្ងៃនេះ ។ តំបន់ដែលចូលមកតាំងនៅដំបូង គឺស្រុកប៉ែចិលីនិងចាន់-ស៊ី តមកទល់ពត្រឹកភាណាខេត្តបេញ្ជាទៅដល់ខេន-ស៊ី, ហ៊ូ-ណាន និងចាន់-ទុង ដែលតាំងទៅខាងលិចនៃខេត្តហ្គាន់ ហូ ហើយលើកឆ្លងខេត្តនេះទៅតាំងនៅចន្លោះខេត្តហ្គាន-ហូ និងហ៊ុក-សេ ដែលជាកន្លែង មានដីដីជាតំណែលសំ ។

ដែនដីដែលចិនចូលទៅតាំងនៅនោះ មិនមែនតែម្នាក់ឯងទេ ដើមពួកចិនត្រូវប្រែតំណាក់ស្មុគស្មាញ ខ្លួនចូលទៅបានយ៉ាងយឺតៗ

ជារយៈវេលា ៦,០០ ឆ្នាំ ទើបតាំងនៅខាងបូរទបបានក្នុងដែនហាន់ ស្ទឹង រួច
មកតាំងនៅកន្លែងដែនហ៊ួ-ណាង រួចតមកទៀត ចិនក៏តអាណាខេត្តបាន
ស្រុកផ្សេងៗ នៅទិសខាងត្បូងទន្លេហ្វាង-ហូ ។ ហើយតមកទៀតជា
ច្រើនសតវត្សរ៍ ដរាបមកដល់ពុទ្ធសករាជ ៣,១០ ឆ្នាំ ទើបចិនលុកលុយ
ទន្លេបានដែនដីខាងត្បូង រំលងទៅថា ប្រទេសចិនសព្វថ្ងៃនេះ ។
(ឯសេចក្តីដែលពោលអាងមកនេះ គ្រាន់តែការស្មានទេ) ។

កន្លះយៈវេលាជាយូរយារអង្វែងនេះ មានមនុស្សសំខាន់ៗ ដែល
មានល្បីឈ្មោះក្នុងពង្សវង្សចិន គឺហ៊ួ-អ៊ី ជាអ្នកតិតបង្កើតអក្សរចិន,
ចិន-ទុង ជាអ្នកតិតធ្វើយានជំនិះមានកង់ទ្បើង, ក៏ង-ខ ជាអ្នកសាង
តម្រាតារាស្ទ្រ ហើយមានព្រះបរមក្សត្រដែនវិន្ធានុភាព ឈ្មោះ
ព្រះអង្គព្រះនាមយ៉ៅ, ស៊ុន, យូ ។

ស្រុកចិនកើតអ្នកប្រាជ្ញសីលធម៌

កន្លះសម័យដែលប្រទេសចិន មានរបៀបគ្រប់គ្រងស្រុកទេស
ទៅតាមរបៀបស្តេចគ្រាញ់គ្រប់គ្រងដែនតតូចៗ ជាច់ដោយឡែកៗ ពីគ្នា
នោះ មានហេតុកេទសំខាន់កើតទ្បើង គឺកើតអ្នកប្រាជ្ញខាងសីលធម៌
មានឈ្មោះថា ខុងជឺ ជាដើម ។

ពាក្យថា ខុងជឺ, ខុងជូ, កុងស៊ូ ឬកុងស៊ូ ជាឈ្មោះអ្នកប្រាជ្ញចិន
ខ្លាក់ ដែលបានរៀបរាប់សីលធម៌ ខ្លះគ្នានប្រដៅប្រថាដូនជាតិចិន អ្នក

ក្រុងជ្រូកនេះជាតំបន់ហៅថា "កុនហ្គុយស៊ីយុស" ។ នេះកើតមុនពុទ្ធបរិនិព្វាន ៨ ឆ្នាំ កំណើតនៅភូមិ ព្រួច ក្នុងខេត្តកាន់-ឌុង ឬសង់-ឌុងថែស់ អាណាព្រែលូ ចាប់ផ្តើមរៀនសូត្រតាំងពីអាយុបាន ១៥ ឆ្នាំ ដល់អាយុ ២៥ ឆ្នាំ ទើបតាំងខ្លួនជាសាស្តាចារ្យ ប្រឹងបង្រៀនមហាជនរហូតដល់អាយុ ៥០ ឆ្នាំ ទើបបានទទួលមុខងារធំនៅក្នុងរាជវាំងហ្គុយស្រុក តមកបានឡើងឋានៈជាទីអគ្គមហាសេនាបតី (ផ្នែកទ្វីន ១) នៃអាណាព្រែលូ, តមករត់គាយខ្លួន លោកដោះខ្លួនចេញពីមុខតំណែងការ ហើយចាប់ផ្តើមសរសេរតម្រាប់តម្រាំនៃដីលើខ្នើយរបស់លោក ហេយអនិច្ចកម្មក្នុងកំណត់អាយុ ៧៩ ឆ្នាំ ។

អំណើរការតមក ត្រកូលខុងដឺអនិច្ចកម្មទៅបាន ១៤០ ឆ្នាំមានអ្នកជ្រូងចិនម្នាក់ទៀតហៅថា "មេង-ស៊ូ" ដែលគួរកត់ថាជាសាវកសំខាន់ ១ របស់ខុងដឺ ។ មេង-ស៊ូ កើតក្នុងពុទ្ធសករាជ ១៧១ ក្នុងអាណាព្រែលូដែរ ។ ឯឪពុកដូចគ្នានឹងមេង-ស៊ូ មានទំនងខុសគ្នានឹងខុងដឺ ចន្ទិច គឺមេង-ស៊ូ ឃុកចិត្តពុកជាកំនឹងវិជ្ជាការដែនដីច្រើនជាងប្រាជ្ញាសាលដមិ មេង-ស៊ូ នេះមានអាយុ ៨ ឆ្នាំ ទើបអនិច្ចកម្ម ។

ក្រៅពីលទ្ធិខុងដឺដែលពោលមកនេះ នៅមានលទ្ធិ ១ ទៀត ដែលចំនេះគាត់ស្គាល់ច្រើនមកដល់ភូមិថ្ងៃនេះ គឺលទ្ធិតៅម៉ាស្ទូ ។ អ្នកជ្រូងដែលបង្កើតលទ្ធិនេះហៅថា "ឡៅ-ស៊ូ" កើតមុនខុងដឺ ៥៧ ឆ្នាំ គឺមុន

ពុទ្ធសករាជ ៦១ ឆ្នាំ ។ លក្ខន្តិនេះជ្រៀតថាមានព្រះជាធំជំនួតនៅលើស្ថានសួគ៌ ត្រូវជ្រើតជ្រើនសន្ធឹងសួង ទើបព្រះជាម្ចាស់ដែលជ្រាបជ្រាបណាមសលក្ខន្តិនេះក្លាយទៅជាគោរពខ្ញុំបម្រើសាសនាទេវ្តា ដែលពួកចិនកាន់សាសនាសព្វថ្ងៃនេះ ។

កន្លងសម័យនោះ ប្រទេសចិនមានខ្លួនជាប្រទេសអាណាចក្រ មានក្សត្រគ្រប់គ្រងជាច់ដោយឡែក។ តាំងតែមកបានរួបរួមបូលគ្នាជាមហាអាណាចក្រតែមួយវិញបាន មានព្រះមហាក្សត្រាធិរាជតែ ១ ព្រះអង្គទ្រង់ព្រះនាមថា វ៉ុង-ទី ក្នុង ព. ស. ២៤៧ ។ ព្រះមហាក្សត្រអង្គនេះទ្រង់គ្រប់គ្រងរាជសម្បត្តិបាន ៦៦ វស្សា ទើបទ្រង់ទិវង្គត ។

សម័យដែលពួកចិនតាំងឡាក់ឋានបានខ្ជាប់ខ្ជួនមានសេចក្តីចំរើនរុងរឿងដូច្នោះហើយ ពួកហួន ឬពួកមុង្គលក៏ចាប់ផ្តើមរុករានទំនើបកន្លែងសម្រាប់តាំងឡាក់ឋានខ្លះដែរ ។ ក្នុងរជ្ជសម័យព្រះបាទ វ៉ុង-ទី នោះ ពួកហួនដែលចិនហៅថា ហាង-នូ ឬ ហៀង-នូ បានចូលមកលុកលុយយកដែនដីខាងសមុទ្រជប៉ុន ។ ព្រះបាទ វ៉ុង-ទី ទ្រង់ធ្វើចម្បាំងទប់ពួកនេះអស់កាលយូរ ទៅទីបំផុតទ្រង់បានតបសាងកំពែងយ៉ាងធំសំបើមសម្រាប់ការពារប្រទេសចិន តាលពីពុទ្ធសករាជ ៧២៨ មានបណ្តោងវែងជាង ៣.៣០០ គីឡូម៉ែត្រ នៅរាត់ជាប់ការសាងយ៉ាងធំសំបើមអស្ចារ្យណាស់ ដែលមានជាប់តរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

វគ្គទី ២

កាលអស់បុណ្យព្រះចៅពញាឯកដុំ - ខ ហើយ ពួកវង្សចិនមិនបានតាំងនៅខ្លាចខ្លួនប៉ុន្មានទេ ដោយហេតុតើតបះបោរបណ្តេញឲ្យចេញក្នុងស្រុក ចើតទុកាសឲ្យពួកហួនស្រុកលុកយកស្រុកចិនកាតខាងដើង តមកមានមេទ័ពចិនតូចតែម្នាក់ឈ្មោះ លៀវ - ប៊ុន រួបរួមស្រុកចិនឡើងវិញបាន ។ តមកទៀត លៀវ - ប៊ុន តាំងខ្លួនជាព្រះចៅពញាឯកជា ជាបឋមក្សត្រ្តៃចេស់ពួកហ័ន ជាពួកវង្សសំខាន់ ដែលគ្រងរាជ្យបានចំនួន ៤ សតវត្សរ៍ គឺតាំងពី ព. ស. ៣៤៤ ដល់ ៣ ស. ៧៦៣ តាំងទីក្រុងនៅ ស៊ូ - ជាំង ក្នុងខែត្រចេន - ស៊ូ ទឹងឡុក - អៀង ក្នុងខែត្រហូ - ណាន ។ តមកទៀត មានព្រះមហាក្សត្រ្តៃយ៍ដែលមានព្រះនាមល្បីល្បាញ ១ អង្គ ព្រះនាមរ៉ូទី មានអាមាត្យពូកែចំណាប់ម្នាក់ឈ្មោះ ឆាង - គៀន រឹបូរសាងាតីបានកាតពន្ធីតណាណាទេតួចនិងហួតដល់អាស៊ូតណ្ណាល ។ ដល់ក្សត្រិយ៍តង្គនេះទៅទៀតនៅ សេបក្តីចំរើនភ្លាំងពួកតំបន់ឆេតិចនៅវិញតាំងរហូត ព. ស. ៤៩៣ ។

លុះមកដល់សម័យព្រះចៅ ស៊ី - អួន - ទី ទ្រង់បានគ្រប់គ្រងប្រទេសចិនអស់រយៈពេល ២៩ ឆ្នាំ (រវាង ព. ស. ៤៧០ - ៤៩៩) ទើបចិនមានកំឡាំងខ្លាំងពូកែឡើងវិញ ។ គ្រានោះ ប្រទេសចិនឡើងទៅលើស៊ី

ឧណ្ណាលៈ សឹងភ្ជាប់មកជាមួយក្នុងព្រះពាជអំណាចរបស់ព្រះរាជាពិពាជ្រៃទេសបិន រហូតមកដល់តួតតិយមន្ត្រី ជាន់អំណាច

រ៉ុង - ម៉ុង ទ្បើងគ្រងរាជ្យ

ដល់មក ព. ស. ៩៩២ មានលោកតាចំនួនពីរនាក់ឈ្មោះរ៉ុង-ម៉ុង ចាកផ្លូវព្រះមហាក្សត្រីយ៍ពាជនេចញពីពាជធានីហើយតាំងខ្លួនជាព្រះពាជាពាពាជទ្បើង ។ ការដែលគេនេះ បណ្តាលឲ្យកើតមានលាបពណ៌ក្នុងស្រុកទ្បើងយ៉ាងសំបើម ។ តមកមានព្រះពាជអង្គមួយអង្គ ព្រះនាមលៀវ-សៀវ ដែលទើបនឹងសាងសួនឆ្នាំ ១ គ្រាជាវេលា ១៥ ឆ្នាំ គ្រប់ចាន់ទ្បើងគ្រងពាជ្យជាព្រះចៅពាពាជាធិពាជទ្រង់ព្រះនាមជាព្រះចៅខ្វាង-វ៉ូ-ឌី ពេលពី ព. ស. ៩១៩ រហូតដល់ ព. ស. ៩០០ ។

លុះព្រះមហាក្សត្រីយ៍ពាជ្យចាន គ្រប់តាន់ទ្បើងវិញចាន ហើយ ទ្រង់ចាប់ផ្តើមប្រមូលគាណាចក្រចិនជាថ្មីទ្បើងវិញ ទ្រង់ទ្បាស់ទីក្រុងពីស្រុកស៊ុ-ជាន់ទៅនៅលោ-យ៉ាង ។ ទ្រង់ចាប់ផ្តើមបង្កើតការចលាចលតាតែចាន សាន្តតាណាទូទៅ ហើយបានតែងតាំងមេគ្រួសារចិនឲ្យតាន់តែរឹងធំទូលាយចេញទៅទៀត ហើយចូនជាពួកហួនលែងជាស្តេចនឹងចិនទៀតទៅ គ្រប់ដែកសាមគ្គីគ្នាជាពីរពួក ប្រកាប់ប្រចាន់គ្នាឯង ជាគុកាសបើកឲ្យចិនពីរនាក់ណាស្តេចហួនដល់ខ្លួនឯ-ស្តង់ ។

គន្លងវ៉ាង ព. ស. ៩៩១ ទៅដល់ ៦៧០ មានព្រះមហាក្សត្រដែលខ្លាំងពូកែ មានវិញ្ញាខុភាព មានមេទ័ពឯក។ មានថ្លៃដែយ៉ាងលឿលាញជាច្រើនណាស់ មានមេទ័ពប៉ុនទៅនឹងតៀវហៀនជាដើម ជាដើមហេតុឲ្យអាណាចក្រចិនវែងធំឧឡារទេព្រោះយ៉ាងសំរបើមអស្ចារ្យ តែតែពួកមហាក្សត្រក្រុងរោម តំបូនបង ស្ថានមេគ្រីនឹងក្រុងចិន ។

សម័យសាមក្កុ

គន្លងវ៉ាង ព. ស. ៧០៩ តមក ព្រះមហាក្សត្រជាវង្សហ៊ានចាប់ផ្តើមរសាំរសាយ មិនរឹងប៉ឹងដូចដើមទៀត ហើយគន្លងវ៉ាង ព. ស. ៧៩៧ មានមនុស្ស ១ ពួកដែលហៅតាមរឿងសាមក្កុថា ចោរជួតសំពត់លឿង តើតរៀងក្នុងរជ្ជសម័យព្រះចុងហៀន-តេ ។ ពួកមេទ័ពដែលទៅបង្ក្រាបចោរបានស្ងប់ហើយ តែឡប់តាំងខ្លួនធ្វើជាធំក្នុងស្រុកចិន មិនគោតខ្លាចព្រះពួកអំណាចក្សត្រក្រុងចិន តែតែស្រុកចិនតាំងមូលចែងខ្លះចេញជា ៣ ក្រុម ដែលហៅថាសាមក្កុ ។ មានមេទ័ពដែលខ្លាំងពូកែឆ្លៀវឆ្លាតម្នាក់ឈ្មោះបូ ឆូ តាំងខ្លួនជាមហាឧបពល ជាអ្នកសម្រេចពួកការផែនដីទៅចូលព្រះចុងហៀន-តេ ។ មានមេទ័ពពូកែម្នាក់ទៀតឈ្មោះស៊ុន-ក្វន តាំងខ្លួនជាធំនាស្រុកចិនភាគខាងកើត ។ មានមេទ័ពម្នាក់ទៀតតាំងខ្លួនឡើងជាក្សត្រទី ៣ ហៅថា ឡៅ ពី។ តាំងខ្លួនជាអ្នក

ត្រង់ត្រង់ស្រុកសៃ-ធួនកុដ ព.ស. ៧៥៧ ។ ម្ចាស់រដ្ឋាភិបាលត្រូវចំនួនចែកចេញជា ៣ ភាគ តាំងឲ្យរាំងសម្រាប់ឆ្នាំទៅវិញទៅមកអស់កាលជាយូរមកដែរ ។ លុះមកដល់គ.ស. ៨០៩ ទើបមានមេទ័ពយ៉ាងក្លាតែម្នាក់ ឈ្មោះ សុមា-ចេន រួបរួមអាណាចក្រចិនឲ្យមូលគ្នាឡើងវិញបានមកដដែល ។ ពេលនោះស៊ុនឡើងត្រង់ពេលសម្រាត្តិ តែមិនអាចតស៊ានសេចក្តីចំរើនដូចកាលក្នុងត្រង់ជាន់ឡើយ ហើយតាំងពីកាលណោះមក អាណាចក្រចិនក៏ចាប់ផ្តើមរៀរកយ ។

វគ្គទី ៣

អំណាចរបស់ពួកហ្លួង

ឯពួកហ្លួងដែលជាប់ខ្លាំងអំណាចក្រុងចិន ត្រឡប់មានវិទ្ធិអំណាចឡើងភ្លៀវភ្លា ប៉ុន្តែលុះលុយយកបានហ្គាងដល់ទីក្រុងចិន ក្នុងត្រង់ស៊ុនក៏ចេញចាកដែនដីកាតខាន់ដើង ទៅតាំងអាណាចក្រនៅដីចិនកាតខាងត្បូងវិញ តាំងពី ព.ស. ៨៤០ ដល់ ព.ស. ៨៦៣ តែមិនសូវមានសេចក្តីចំរើនហើយខ្សោយកំឡាំងអាទុកតដន ។

លុះដល់ពេលត្រង់ត្រូប មានអំណាចកន្លែងស្រុកចិនឡើងវិញ ដើមអាចផ្សាយអំណាចចូលទៅកន្លែងដែនដីចិន ភាគខាងដើងហ្គាងដល់អាស៊ុតណាស ផ្លូវតែមានតម្លៃកន្លែងអាណាចក្រចិនក៏បានស្រួលឡើងវិញ ស្ថានមេត្រីខាងផ្លូវព្រះពុទ្ធសាសនាក៏ត្រឡប់មានឡើង ព្រះមហាក្សត្រែនីធ៌ប្រ-

ជាជនជាតិចិន ក៏ចាប់ផ្តើមគោរពកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា តាំងអំពី
កាលណោះមក ។ ក្នុង ព.ស. ៩២៩ ព្រះចៅសុន-ហៀវ៉ូទី
ទ្រង់ជាន់ឥសាន៍ហោ ព្រះពុទ្ធរូបទៀតជាដំបូងបំផុតក្នុងព្រះរាមរាជវង្ស ។
ក្នុងរជ្ជសម័យ ព្រះចៅជិន-ស៊ីនទី ទ្រង់ជា ទ្រង់បញ្ជូនសមណៈ
ទូតរបស់ចិន ចូលទៅប្រទេសឥណ្ឌា កាលព័ ព.ស. ៩៤២ ។ តាំង
ពីកាលណោះមក ព្រះពុទ្ធសាសនាមានសេចក្តីរុងរឿងក្នុងប្រទេសចិន
យ៉ាងខ្លាំងក្លា ត្រកូលខ្ពង់ខ្ពស់ធំធំនាំគ្នាប្តូរចាប់ពន្ធុវស្ត្រទៅជាច្រើន ។
មានសេចក្តីដំណាលថា ក្នុងរវាង ព.ស. ៩៩០ មានចំនួនវត្តក្នុងស្រុក
ចិនច្រើនជាង ១៣.០០០ វត្ត មានពួកកិកុជាជាតិឥណ្ឌាចូលទៅនៅក្នុង
ស្រុកចិនច្រើនជាង ៣០០០ រូប ។

ឯពាក្យរាជវង្សត្រូវៈ តាំងដើមមកនោះ មិនមែនជាជាតិចិនទេ តែដល់ពាន
ខួលសេចក្តីចំរើនតាមបែបចិនកាន់តែច្រើនឡើងៗ ក៏ក្លាយទៅជាចិន
ទៅ ប៉ុន្តែតាមផ្លូវប្រវត្តិស្រុកខ្មែរ កាលបើក្មេនចំរើនឡើងហើយ
ក៏ត្រូវប៉ះរៀវភៅយៈទៅវិញ ។ លុះដល់មកក្នុង ព.ស. ១០៧៧
ពាក្យរាជវង្សត្រូវៈ ក៏បែងចែកគ្នាជា ៦ ភាគតឺភាគខាងលិច តាំងទីក្រុងនៅ
ស៊ុ-ង៉ាន់ក្នុងខែត្រហេន-ស៊ី ភាគខាងកើតតាំងទីក្រុងនៅឆាង-ហៅ
ក្នុងខែត្រហ៊ូ-ណាន ។

សម័យរាជវង្សស៊ុយ

ពាជវង្សគួប: ដែលចែកខ្មែរចេញជា ២ តាត់ដូច្នោះហើយ ដល់មកគ.ស. ១៦២០ ត្រូវបាន្ទរួបរួមចូលគ្នាឡើងវិញ ដោយពាជវង្សស៊ុយបានតាំងខ្លួនជាឡាក់ហានឡើងកន្ត គ.ស. ១០៦៤ ។ ហេតុគេចំនងនេះគួរចាប់ជាការសំខាន់ ១ ដែលបណ្តាលឲ្យកែតាសេចក្តីចំរើនរុងរឿងឡើងវិញ ដូចសម័យពាជវង្សហាន ។ រវាង គ.ស. ១០៨៩ ដល់ គ.ស. ១១៦០ ចិនបានរួបរួមយកអំណាចថាស់ចេស់ចិនមកវិញបានទាំងអស់ ។

ប៉ុន្តែកន្លងផុតសម័យនៃព្រះបាទយ៉ុង-ទី កន្លងពាជវង្សស៊ុយនេះ មានសេចក្តីចំរើនរុងរឿងកន្លងមកដំបូង។ ដល់ចុងក្រោយត្រូវប៉ាស់ហើយទៅវិញ ហើយព្រះមហាក្សត្រិយ៍តង្គ នេះត្រូវថយចេញពាយពាជសម្បត្តិ ។ កន្លងមកសង្ឃឯង ពួកមេទ័ពនាយកងសឹងមានចំណងចង់ឡើងត្រូវពាជសម្បត្តិ ទៅតែដែលពាជបល្ល័ង្កកំពុងនេះ កន្ត គ.ស. ១១៥៧ ជាឆ្នាំសំខាន់កន្លងបំផុតសំរាប់ស្តេចចិន គឺជាឆ្នាំកំណត់កន្លងរវាងសេចក្តីល្អបានវិលត្រឡប់មកដល់ចិនវិញ ។ ឯពួកមន្ត្រីមកន្លងដែលជាណ្តើមពាជបល្ល័ង្កចាស់ពាជវង្សស៊ុយបានសម្រេច គឺមានពុទ្ធន្តិង កូន ៤ នាក់ គាពុកឈ្មោះលី-យួន កូនឈ្មោះលី-ចេមិន ដែលជាអ្នកផ្តើមតាំងពាជវង្សថាង់ឡើង ។

វគ្គទី ៤

រាជវង្សចាំង - សម័យចៃសុងមហារាជ

តាមដោយពិត ពាជវង្សចាំងនេះ គឺអាតុកគន់កូនដូចពោលមក ហើយ ជាអ្នកតាំងខ្សែន ។ លី - ឃួនជាអាពុកស្ទើរតែមិនចាប់ផ្តើអ្វី ទៀយ ការដែលពាជវង្សចាំងបានតាំងខ្សែនក្តី ការតន្ទឹកតំណាចបន្ទាប់ក្តី ស្រេកចិនចំរើនរុងរឿងដោយគារ្យធម៌ ដ៏ដែលមានសម័យពាជ្ជមស្ថេក្តី សំដីបានសម្រេចដោយស្នាដៃលី - ចេមិនស្ទើរតែពាំនាស់ ដែលជាការចំណែកអស្ចារ្យណាស់ ។

ក្នុងសម័យដែលស្រេកចិនកំពុងកើតចលាចល ក្នុងដែនដីព្រះចាន ឃ្លីង - ន័រនោះ មនុស្សពាំងឡាយចៃមុនទៅតវ៉ៃគ្រែកូលចាំង ដែលជាឧកាសល្អនាំឲ្យវង្សគ្រែកូលចាំងតាំងខ្លួនជាធំឡើងបានក្នុងស្រេកចិន ។ ឯលី - ឃួនជាអាពុក ជាមនុស្សខ្វាចប្រែចិន មិនសូវហ៊ានធ្វើការអ្វីទេ ទើបលី - ចេមិនជាកូន ចាប់ផ្តើការគ្រប់យ៉ាងជាតំណាងតាំងនាមបិតាខ្លួន ។ ជំបូង លី - ចេមិនបានប្តូរមកកំឡាំងទាហាន ហើយបានទៅចងស្ពានមេត្រីនឹងពួកគួតិ រួចនាំបិតាលើកទ័ពបួលទៅវាយបានស្រុកស៊ូ - ង៉ាន ខ័ត្រកុង ក្នុង ព.ស. ១១៦០ ដល់មកក្នុង ព.ស. ១១៩១ លី - ចេមិនប្រកាសតាំងបិតាខ្លួនឡើងជាព្រះចៅពាជាធិពាជក្រុងចិន ពាជវង្សថ្មីតែងតែឡើងដោយស្នាដៃក្មេងកំឡោះអាយុ ២៦ ឆ្នាំ ដែលគួរឲ្យអស្ចារ្យណាស់ ។

ប៉ុន្តែមុននឹងបានត្រង់ត្រង់ខែត្រដែនចំនួនទៅនោះ លោ ចេមិនទើប
បិតា ត្រូវធ្វើការច្បាបច្បាមពួកមេទ័ពនាយកងធំ ដែលកំពុងតាំងខ្លួនជា
ស្តេចក្រុងចិនទៀតសព្វខ្លួន ។ ក្រៅពីនេះ ត្រូវធ្វើការបង្ក្រាបខែត្រ
ដែនដែលរើងទើងទាំងអម្បាលម៉ាន ជាវេលា ១៦ ឆ្នាំ ទើបបានស្ងប់
សាន្តគ្រាណា ។ ឯលោ-ឃួនជាបិតាមានទិស្សយទន់ខ្សោយតាមធម្មតា
បណ្តោយឲ្យព្រះអគ្គមហេសីកំណាច់ក្នុងព្រះបរមរាជវាំងតាមចិត្ត ហើយ
ទ្រង់ក្រាបសូមបាណាតែពួកដំកើងព្រះកិត្តិយសរបស់ទ្រង់ ។ ទើប
លោ-ចេមិនយល់ឃើញថា បើបណ្តោយមុខជាពុជអាណាចក្រចិន
ដែលខ្លួនចំណាស់ទៅជានឹងវិនាសសាបសូន្យទៅវិញមិនខាន ទើបដក
ព្រះបិតាតាំងជាព្រះចៅដែនដីកត្តិយសទៅវិញ ហើយតាំងខ្លួនឯងទៅជា
ព្រះចៅកជាធំកជ ព្រះនាមថា ព្រះបាទថៃ-សុងមហាកជ ទ្រង់គ្រប់
គ្រងកជអាណាចក្រចិន អស់រយៈ ២៣ ឆ្នាំ គឺតាំងពី ព.ស. ១០៧០
ដល់ ព.ស. ១០៩២ ជាព្រះមហាក្សត្រសំខាន់បំផុត ក្នុងពង្សវង្ស
ប្រទេសចិន ។

លោ-ចេមិន ប្បាំងនឹងពួកគ្លួកិ

ឯនេះរបស់កជវង្សថាំងនេះ ក្នុងដំណាក់ដំបូង ។ មានសេចក្តីលំបាកជា
ច្រើន ពួកគ្លួកិដែលតាំងនៅខ្ទប់ខ្លួនក្បែរកំដែនស្រុកចិន រមែងចាំរក
ឱកាសចន្លោះនឹងចំផ្លាវចូលចិន ក្នុងកាលដែលចិនថយខ្សោយកំឡាំង

ហេតុនេះហាន់ដាក់ឆ្នាំ ៣ ស. ១១០៧ តួនតួកំសាន់តើតបួលលុក
លុយខាន់ទៃគ្រែដែនចេន - ស៊ុហើយលើកសំដៅទៅគ្រងស៊ុ - ង៉ាន ។ នៅ
វេលានោះពួកតាហានចំនានចិត្តរញ្ជួយជាច្រើន ដោយពួកសគ្រែបួល
មកដល់ឆាប់ពេក ។ នៅគ្រានេះឯង ផែលលី - ចេមិនសំដែងសេចក្តី
ភ្លាហានមន់អាចយ៉ាន់ចំខ្លែក. គឺនាំតាហាន ៤០០ នាក់គ្រែបួលទៅកន
ចំពេញមទ័ពតាហានតួកិរហូតដល់ខ្លួនមទ័ពតួកិតាំងព័រនាក់ឈ្មោះកៀ - លី
ឌីង់តុ - លី ទិយាយសម្លែងការគ្រាតែរមទ័ពតួកិយល់ព្រម ថយទ័ព
គ្រឡប់ទៅស្រុកវិញ ។ ទើបឃើញថា វីរបុរសនេះបានជួយស្រុងចិន
ឲ្យរួចពីគ្រោះថ្នាក់ មិនបាច់ឲ្យមនុស្សម ១ ដំណេកស្រក់ដល់ដីទេ ។

តមកគ.ស. ១១៦៩ កងទ័ពតួកិដែលមានកៀ - លី ជាប្រមុខ
ក៏លើកបួលមកលុកលុយខាង់កាន - ស៊ូ មានកំឡាំងតាហានសេះដល់
មួយសែន ក៏យទ័ពចំនួនភ្លាមសំដៅមកខ្លួនតរ ស៊ុ - ង៉ាន ។ ទើបលី.
ចេមិនដែលខ្លើងគ្រងពាជ្យជា ព្រះហ្គនថៃ - សុងមហាកជ ស្តេចចេញទៅ
ហួតដល់ចន្លោះពួកតួកិមុនកងទ័ពនៃ អង្គឡេដល់ ហើយទ្រង់មានព្រះ
បន្ទូលទ្លាង់ៗថា "ពួកតួកិធ្វើខ្ញុំសងឹងស្ថាន មត្រីធំណាស់" ។ ឯពួក
តាហានតួកិគ្រាន់តែគ្រវែកឃើញ ព្រះជ្គនថៃ . សុងមហាកជ ក៏ភ័តភ័យ
ប្លុះតឹងដ៏សេះសំដែងសេចក្តីគោរព ទ្រង់បព្រះទ័នាំងមសុត្រាស្តេច

ចូលទៅជួបនឹងកៀ-លោ។ មិនដឹងជាមានហេតុផ្សេងដូចម្តេច ស្រាប់តែលែងគិតធ្វើចំណាំងលើកទ័ពឆ្ពោះទៅស្រុកវិញអស់ទៅ ។

ឯគណៈតំណាងពួកតួកិតីមែកខ្វែកគ្នាជាច្រើនភាគ តំណាងពួកតួកិតីឆ្ពោះទៅជាមិត្តមុន ប៉ុន្តែកៀ-លីដែលជាមេទ័ពសំខាន់របស់ពួកតួកិនៅមិនទាន់អស់ចិត្ត នៅតែបន្តើលើកទ័ពទៅលុកលុយប្រទេសចិនម្តងទៀត ។ ក្នុង ព.ស. ១១៧៣ កៀ-លី លើកទ័ពចូលមកតាំងនៅប្រទល់ដែនខេត្តចាន់-ស៊ី ត្រូវមេទ័ពចិនឈ្មោះ លី-សុីង ផ្សាយកាត់ទ័ពតួកិជាច់បេញ្ជាជាពីរកំណាត់ ហើយមាន ១ ពួកលើកស្ទាត់ផ្សាយពីគ្រោះខ្លួន ។ កៀ-លី ត្រូវទ័ពចិនផ្សាយតាមមិនដឹងខ្លួន ក៏បាក់ទ័ពរត់ខ្ចាត់ខ្ចាយឆ្ងាយទ័ពត្រឡប់ទៅមុខ្លីវិញ ទ័ពចិនវៃឆ្លៀតតាមចាប់កៀ-លីបានខ្លួនបញ្ជូនទៅក្រុង ស៊ូ-ឆាំង ។ តាំងពីគាលណោះមក ខេត្តដែនមុខ្លីភាគខាងកើតនឹងភាគណាមួយជាប់មកជាប់ណុះចិន ដោយមានភាគាមាត្យចិនត្រួតត្រាគ្រប់គ្រង ។

ជំលៀងជិងចិន

កាលបើបានធ្វើបាបធ្វើមពួកតួកិកន្លងដែនមុខ្លីលើកបន្ទាប់ហើយ ព្រះចៅទៃ-សុងមហាក្សត្រ ទ្រង់ចាប់ផ្តើមធ្វើបាបធ្វើមពួកតួកិទំនាស់លិចតទៅទៀត គាប់ជួនជាមានហេតុផ្សេងនឹងកើតទៀតផង គឺកាលពី ព.ស. ១១៨៤ ពួកជាហានតួកិទំនាស់លិច លើកចូលមកប្រទូសកំដៅពួកចិន

នៅចំណុចលំដាប់ ខ្ញុំបានឲ្យលើកទ័ពចេញទៅបង្ក្រាបកងទ័ព្រួនចូលទៅ
រហូតដល់ខេត្តវ៉ៃនក្នុង (ក្រចេះផងដែរ) ។ ទាល់តែកូរ (តែផងណែ) ១ អង្គ
ក្នុងវ៉ៃនតន្ត្រារ៉ាប់រងអំណាចរបស់ពិន សាលពី ព.ស. ១៦៨៥ ។
តាំងពីតាលរណោះមក ផងណែក៏ តាតខ្លាចអំណាចព្រះបាទថៃ-សុង
មហាកដ ហើយខាំគ្មានស្ថានមេត្រីទំនឹងពិន កដូចពិនក៏ឃុនកូលទៅ
កាន់ពួកសំណាក់ប្រទេសផងណែ ។ តាលតដតរ (តាយខ្មៀង) មាន
កូរ (តែផងណែ) ១ អង្គ ព្រះនាមមិជុន:បានតាត់ស្ថានមេត្រីទំនឹងប្រទេស
ពិន ចណ្តាលហេតុឲ្យប្រទេសពិនលើងទ័ពចូលលុកលុយផងណែ រហូត
ដល់ក្រុងផងត្រែះ ចាប់ស្តេចមិជុន: បញ្ជូនទៅក្រុងសុ-ឃាំង តាលឆ្នាំ
ព. ស. ១៦៩១ ។

ក្នុងរជ្ជសម័យព្រះបាទថៃ-សុងនោះ ប្រទេសពិនចំរើនឡើងដោយ
វិត្ថារនុភាពយ៉ាងខ្លាំងបំផុត ។ ព្រះពាធិកដអង្គនេះទ្រង់សរសេរឿង
របស់ទ្រង់ទុក ។ អានៀថា "អ្នកដែលធ្លាប់ ដ្ឋការ (ចុះបញ្ជីជាមអណាចក្រ
តួចធំមកហើយ មានតែពីរពាក់ដេ គឺប៉ុង-ខ្មែរងពដាវ៉ាដ្ឋ ១ ភ្ញូ-ខ្មែ
ក្នុងពដាវ៉ាដ្ឋាំង ១ ប៉ុន្តែកាលដែលយើងចាប់ផ្តើមលើតឡើង យើង
អាចដ្ឋការ (ចុះបញ្ជី) បានច្រើនជាង ៦០ ពាលរដ្ឋ (ដែលមានទ្រង់ ៤
ស្តេចស្ថាន អនុស្សាវ៉ាំងឡាយនៅដែនឆ្ងាយ។ ដាច់ស្រយាលដើរឡើង
គ្នាបួនមកថ្វាយខ្លួនសុំជាខ្ញុំយើង" ។

ព្រះបាទថៃ-សុគមហាកដ្ឋែនដំរីវង្គតទៅកាលពី ព.ស. ១១៩២ កន្លងព្រះជន្មាយុ ៨៩ ព្រះវស្សា គេតម្កល់ព្រះសពដែនខេស្រុកបេន-ស៊ុ មានឧសាន៍រូបក្បត្តែផ្សែងជាចំណុះដែនព្រមទាំងរូបភាពជីវាន ៦ ផែល ដែនធ្លាប់ប្រើក្នុងពិការមង្គ្រាម ។

វគ្គ ទី ៩

រាជវង្សថាំង-សម័យរាជការដែនដីធ្លាក ទៅក្នុងកណ្តាប់ដៃព្រះរាជិនី

កន្លងប្រវត្តិសាស្ត្រមកលោកគែងមានហេតុចំឡែក ១ កើតឡើង ជារឿយៗ គឺថាបើក្នុងពេលផ្សែនដីណា មានព្រះមហាក្សត្រដែលដែន ព្រះបារមីតជានុភាព ខំនឹងធ្វើស្រុកនេះឲ្យបានចំរើន ខំនឹង មានអំណាចដ៏រុងរឿងហើយ កន្លងយេះរលាស់ទាបខ្លាចតមក នាងព្រះ មហាក្សត្រឡើងគ្រងរាជ្យថ្មី ស្រេចតែចំរើនរុងរឿងខំនឹងអំណាចរបស់ ប្រទេស តែឡប់ជាថយទៅយ៉ាងខ្លាំងអំណាចទៅវិញ ដោយកំហុសរបស់ ព្រះមហាក្សត្រីថ្មីក៏មាន ដោយហេតុគេជាខែខ្លៅតក៏មាន ដូចយើង បាននិយាយមកហើយកន្លងប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ក្រុងគេម ទុកជាក្នុងប្រវត្តិ-សាស្ត្ររបស់នានាប្រទេសដែលខំនឹងពោលថាលំដាប់តទៅក៏គង់មានខំនឹង ដូចគ្នាដែរ ។ ឯរឿងក៏រៀបរាប់ពីរជ្យថាំងនេះក៏ដូច្នោះដែរ គឺកាលដែល

អស់ពុណ្យព្រះបាទថៃ - សុគន្ធមហាពជរហ៊ោះ ពជរឆ្នេរនេះគឺជាប់ឆ្នេរមុខវាត
ស្ទួយទ្រូងតាមខៀវរាញ់ នោះក្នុងរវាងវេលា ៦០ ម៉ោ គឺគាំងព័ត្ថុសកពជ
១១៩ ពុ ដល់ពុទ្ធសកពជ ១២៥៣ នោះ ពជការផែនដីធ្លាក់ទៅខៅក្នុង
កណ្តាប់ដៃរបស់ស្តី ដែលជាហេតុនាំឲ្យពជរឆ្នេរថានិលិចលង់រីទាសអស់
ទៅនៅទីបំផុត ។

កាលព្រះបាទថៃ - សុគន្ធទិវង្គតទៅហើយ ពជឧទ្ទេសរបស់ព្រះអង្គក៏
បានត្រួតត្រាតពជរមម្ភត្តជាដំណាតមក ទ្រង់ព្រះនាមថា ព្រះបាទកៅ-
សុន្ទ តែព្រះបាទកៅ - សុន្ទមានត្រាតែមួយព្រះអង្គឯទេ ពុំមានទំនង់ព្រះពជបិតាជារប៊ែន
ប្តូនឯងថាផ្តួយគ្នាក៏សឹងជាបាន ព្រះបាទថៃ - សុគន្ធមហាក្សត្រ ទ្រង់ចាន
លក្ខណាខ្លាំងក្លៅតែតាត់ធន់ ឯព្រះបាទកៅ សុន្ទត្រូវប់ជាមនុស្សខ្ទន់
ខ្សោយមិនតាចធ្វើការអ្វីឲ្យបានសម្រេចដោយព្រះកត្តិឯងទៅរួច ថែមទាំង
ចាណ្តាយព្រះអង្គ ឲ្យលុះក្នុងកណ្តាប់ដៃព្រះនាងវែលជាទីគ្រោសក្រាណ
របស់ទ្រង់ ទាល់តែព្រះនាងនោះធ្វើតម្រិតស់ដល់ប្រទេសចិនជាយ៉ាន
ក្រៃលែងតាលតមក ។

ប៉ុន្តែអំណាចរស្មីនៃព្រះបាទថៃ - សុគន្ធមហាពជ មិនទាន់ផុតរលត់
អស់នៅឡើយ ទើបមានពួកមន្ត្រីជាន់ចាស់ដែលមានសេចក្តីស្មោះស្ម័គ្រ
ឥតព្រះអង្គជាច្រើនរូប ចាត់ចែងរួបរួមអាណាខេត្តកៅ - លីចាំន
ម្ចូល មកចាក់ស្តេចក្នុងស្រុកចិនបានជាន់តស់ (ចំណែកនៅចំលងខាងក្រោត)

ហើយយកបានខេត្តដែន តាយោតាតៃ (បំណែកទឹកដីសាងឆ្នាំលិច) មក
បន្ថែមដីចិនដោយឡែកទៀតផង ជាការចំរើនអាណាចក្រចិនឲ្យកាន់
តែលាយឡៃកែលែង ជាគ្រឿងនឹងប្រដាប់ព្រះកិត្តិយសកិត្តិសក្តិរបស់ព្រះចៅ
កៅ-សុង ដោយទ្រង់មិនបាច់ជួយធ្វើអ្វីឡើយ ។ ប៉ុន្តែតាមរយៈអំពីកាល
នោះមក ស្រុកចិនពាក់ផ្តើមមានកលិយុគរហែរឡើង អស់រយៈពេល ៦០
ឆ្នាំ ដោយមានតួនាទីបញ្ឈប់ដែនជាតួឯកដ៏ទួសនាយកេង (ប្រុស) ជួប
មានរសជាតិសាវម៉ាជាដរាបតរៀង ។

(មានត)

ពាក្យទ្រាវៗ

ភូមិសាស្ត្រសង្ខេបនៃសាកលលោកនិងផែនដីយើងនេះ ដែលខ្ញុំបានស្រង់ប្រែពីភាសាថៃមកជាភាសានេះ ដោយមានបំណងចង់ផ្សាយវិជ្ជានេះដល់ញាតិរួមជាតិ ដែលមិនបានរៀនសូត្រភាសាដទៃ ហើយវិជ្ជាភូមិសាស្ត្រនេះក៏មិនសូវមានបរិបូណ៌ក្នុងភាសាយើងៗ

មុនដំបូង ខ្ញុំសូមលាទាំង ខ្ញុំមិនមានចំណេះវិជ្ជានេះទេ គ្រាន់តែជាអ្នកស្រាវជ្រាវយកចំណុចខ្លះៗ ហើយចងផ្សាយទៅកាន់ញាតិរួមជាតិ ឲ្យបានជ្រាបលំនៃដីរបស់ខ្លួនវិញ ដែលមិនសូវមានបរិបូណ៌ក្នុងភាសាខ្មែរយើងប៉ុណ្ណោះ ។

ខ្ញុំសូមជម្រាបថា ភូមិសាស្ត្រដែលខ្ញុំបានរៀបរៀងឡើងនេះ ជាសេចក្តីស្រង់រៀបរៀងសង្ខេប ប្រើបំដីភាសាងាយៗ ប៉ុន្តែនៅមានពាក្យបច្ចេកសព្ទថ្នាក់ក្រែន ដែលមិនអាចចៀសវាងបាន សម្រាប់ការរៀបរៀងភូមិសាស្ត្រនេះ ។

មួយវិញទៀត ខ្ញុំសូមបញ្ជាក់ថា បំណងដើមរបស់ខ្ញុំអំពីការធ្វើរឿងនេះ គ្រាន់តែជាការស្រាវជ្រាវដំបូង ទោះបីមានភ្លាំងភ្លាត់ខ្លះ ឬមិនសមរម្យយ៉ាំងណា ក៏ទុកជួយជាសាមគ្គីធួស ឬជាគម្លួយ ទុកឲ្យអ្នកធ្វើជាន់ក្រោយតែងតែរៀបចំឲ្យកាន់តែបានល្អទៀត ។ ហេតុដូច្នេះ ខ្ញុំសូមគាត់ទោសអំពីសំណាក់របស់លោក អ្នកអានរឿងនេះទុកជាមុន ក្នុងគ្រានេះផង ។

ឋិតណ្ឌ ធិការ

ក្រមសាស្ត្រសាកលសង្ខេប

ហ្គងនិពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក ថែម

ប្រែ - រៀបរៀង ជាភាសាខ្មែរ

វគ្គទី ១

១ – អ្វីពីពិភពលោក - កន្លងសម័យបុរាណកាលនោះ មនុស្សយើងតែងមានយោបល់យល់ថា ពិភពលោកគឺផែនពសុធា ដែលយើងកស្រែយ៉ាងទៅសព្វថ្ងៃនេះមានសណ្ឋានសំប៉ែត តាំងនៅនឹងថ្កល់ហើយយល់ថា [ពេះអាទិត្យដើរប្រទក្សិណជុំវិញពិភពលោក។ នេះមានសណ្ឋានធំជាងដួងគាទិត្យជារាប់ពាន់ភាគ នឹងមានសេចក្តីយល់តាមក្បែរមើលឃើញថា [ព្រះចន្ទូមានសណ្ឋានធំជាងផ្កាយឯទៀត។ តាំងអស់ ។ លុះអំណើះតាមតៗមក មនុស្សយើងគាន់តែមានសេចក្តីខ្វេះជំនះបំភ្លើនកើនទៀងជាលំដាប ទើបជាប់សេចក្តីពិតបានថា ពិភពលោកយើងនេះជាផ្កាយដួងមួយក្នុងតារាកាសដូចជាផ្កាយតាំងឡាយដែរ ហើយយល់ថា ពិភពលោកយើងវិលប្រទក្សិណជុំវិញដួងគាទិត្យ ។ បណ្តាផ្កាយតាំងឡាយដែលយើងមើល ឃើញដើរតាមសន្ទោលើផ្ទៃមេឃនោះ ផ្កាយដួងខ្លះមានភ្នាក់តូច ដួងខ្លះមានភ្នាក់តំ គឺមានភ្នាក់ធំប្តូចជាងពិភពលោកយើងនេះក៏មាន មានភ្នាក់ធំប្តូចជាងដួងគាទិត្យក៏មាន ។

ឯបណ្តាផ្កាយដែលវិលច្រកក្បែរដួងអាទិត្យជាខ្ពស់នេះ គួរហៅថា ផ្កាយបរិវារបស់ដួងអាទិត្យ តាលើរួមទាំងផ្កាយបរិវារ-ទាំងដួងអាទិត្យ រួមគ្នាទៅ គួរសន្មតហៅថា សុរិយបក្រវាឡ ។

២—អំពីសុរិយបក្រវាឡ: សុរិយបក្រវាឡនេះមាន:

ដួងអាទិត្យ តាំងនៅជាកណ្តាល ឯដួងអាទិត្យនេះជាដុំភ្លើងមួយ យ៉ាងធំសម្បើមមហិមាបញ្ចាំងពន្លឺស្មើនឹងកំដៅទៅសព្វទិសានុទិស ។

ឯដួងផ្កាយទាំងឡាយដូចជាពិភពលោកយើងជាដើមនេះសុទ្ធតែជាផ្កាយមិនមានពន្លឺស្វាយខ្លួនឯងទេ តែទទួលពន្លឺនឹងកំដៅមកពីដួងអាទិត្យទាំងអស់ ។

ប្រសិនបើយើងនឹងសង្កេតឃើញឆាកដួងអាទិត្យនឹងពិភពលោកយើងនេះ នឹងឃើញថាឆាកធំហើរលោកយើងនេះគួចជាងដួងអាទិត្យជាច្រើនណាស់ គឺដួងអាទិត្យមានទំហំធំជាងពិភពលោកយើងដល់ទៅ ១ លានភាគ ។ ដួងអាទិត្យនេះមិនមែនតែណាតែនៅនឹងថ្កល់ក្នុងកណ្តាលអាកាសទេ មានអ្នកប្រាជ្ញតាមសាស្ត្រពិនិត្យឃើញថា ដួងអាទិត្យតែងវិលជុំវិញខ្លួនឯង ការវិលជុំវិញខ្លួនឯងនេះ ក្នុង ១ ជុំដូចវេលា ២៥.ថ្ងៃ ៧ ម៉ោង ៤៩ នាទី ។

๓ – អំពីសណ្ឋានដែលពីភពលោក – មានហេតុផលជាច្រើនបែបការដែលទាំងឱ្យយើងជឿជាក់ច្បាស់ថា ពិភពលោកនេះមានសណ្ឋានមូលលក្ខណៈដែលថា ត្រឹមសន្និដ្ឋាន ថាលោកមានសណ្ឋានមូលនេះគោលដោយសង្ខេបមាន ៥ បែបការ គឺ:

ក) បើយើងឈរនៅមាត់ច្រាំងសមុទ្រ ឬជាមានទូកក្តោងថ្មសំពៅមកកាងយើង មុនដំបូងបង្អស់ដែលយើងបានឃើញគឺបុងសសរក្តោង ខ្លួនគោះបូលមកជិតបន្តិចទៀតទើបមើលឃើញសសរក្តោងនឹងក្តោងហើយរួចទូកជាលំដាប់ ។ ប្រសិនបើពិភពលោកមានសណ្ឋានសំប៉ែតមែន យើងនឹងមើលឃើញរួចទូកតាំងមូលបានដោយងាយជាមិនខាន ។

ខ) ដួងអាទិត្យ, ដួងចន្ទនឹងដួងផ្កាយឯទៀតៗ សឹងមានសណ្ឋានជារង្វង់មូលៗ តាំងអស់ ទើបមានឱ្យគេជឿថាលោកយើងជាផ្កាយមួយដែរក៏តង់មានសណ្ឋានមូលដូចពពួកផ្កាយតាំងនោះដែរ ។

គ) កាលណាមានចន្ទគ្រាស ស្រមោលពិភពលោកយើងនេះចោលស្រមោលទៅចំដួងចន្ទ យើងមើលឃើញស្រមោលពិភពលោកកន្លះណ:នេះមានលក្ខណ:ជារង្វង់មូលដែរ ។

ឃ) ដួងអាទិត្យនេះរះខ្សឹងពីទិសខាងកើតមុន ប្រសិនបើលោកមានទ្រង់ទ្រាយជាផ្ទាំងសំប៉ែតមែន គ្រាន់តែថ្ងៃរះខ្សឹងពីដើនមេឃ

ខាងកើត មនុស្សពាំងឥសភក្នុងលោកនំងមើលឃើញដួងតាទិត្យ ឬពន្លឺ
ស្មើថ្ងៃត្រមុតត្រមែបប្រទេសពាំងអស់មិនខាន ។

ង) កន្លែងយប់ យើងមើលឃើញផ្កាយ ។ នៅទិសខាងជើង
ហាក់ដូចជាជាប់នឹងដើងមេឃ តែបើយើងខំដើរសំដៅទៅរកផ្កាយនេះ
ឆ្ងាយទៅ។ យើងនឹងមើលឃើញផ្កាយនេះកាន់តែអណ្តែតខ្ពស់ឡើង។
ជាលំដាប់ កាលបើយើងធ្លាក់ដំណើរទៅទិសខាងជើងដល់ពាក់ព័ន្ធតែដល់
ទៅកំពូលលោក យើងនឹងមើលឃើញផ្កាយនោះនៅចំពីលើក្បាល
យើងតែម្តង ។

ហេតុពាំង ៥ នេះហើយដែលនាំឲ្យយើងសន្និដ្ឋានថា ពិភពនេះមិន
មែនមានសណ្ឋានសំប៉ែតទេ ពិភពជាមូលតែមិនមែនមូលរលើងស្អាតដូចជា
ប៊ាល ឬគ្រាប់ឃ្លី សណ្ឋានមូលរបស់ពិភពលោកប្រហែលមានចំនងដូច
ផ្ទាចត្រលោកសង្ឃ ដុំខ្លះនិងលើងទេ ។

๒— ទំហំពិភពលោក ចេញចាប់ផ្តើមពីកំពូលលោកខាងលើ
ទៅរកកំពូលលោកខាងត្រើមប្រមាណ ៤០.០៧០ កិឡូម៉ែត្រ ជាស់
ដោយដុំវិញតាមខ្សែរង្វង់ប្រមាណ ៤០.០០៣ កិឡូម៉ែត្រ គិតទំហំ
ពាំងមូលប្រមាណ ៥១០.០៨២.០០ កិឡូម៉ែត្រក្រឡា ។

៥ – អាការៈលំនៃពិភពលោកមាន ២ យ៉ាងគឺ :

ក) វិលជុំវិញខ្លួនឯង ក្នុង ១ ជុំដាវេលា ២៤ ម៉ោង (២៣ ម៉ោង ៥៦ នាទី ៤ វិនាទីជាង) ល្បឿននៃការវិល ក្នុង ១ ម៉ោងជាង ១.០០០ គីឡូម៉ែត្រ ។ នេះហើយជាហេតុឲ្យមានយប់នឹងថ្ងៃ ។

ខ) វិលប្រទក្សិណជុំវិញដួងអាទិត្យក្នុង ១ ឆ្នាំបាន ១ ជុំ (គិតជាថ្ងៃ ៣៦៥ ថ្ងៃ ៦ ម៉ោង) នេះជាហេតុឲ្យមានរដូវក្តៅនឹងរដូវត្រជាក់ ។

យើងនៃធ្លាប់កំណត់ថា ក្នុង ១ ឆ្នាំមានចំនួន ៣៦៥ ថ្ងៃគត់ តែតាមដោយពិត ក្នុង ១ ឆ្នាំមាន ៣៦៥ ថ្ងៃនឹង $\frac{1}{4}$ នៃថ្ងៃទៀតផង គឺលើស $\frac{1}{4}$ នៃថ្ងៃ ។ ចំពោះបើលោកវិលប្រទក្សិណដាវេលា ៤ ឆ្នាំនឹងកើនពេលម៉ោងជាប់គ្នា ១ ថ្ងៃ ទើបមានការបន្ថែមថ្ងៃ ១ ថ្ងៃ ដែលហៅថា អធិកវារៈ ក្នុង ៤ ឆ្នាំបន្ថែមម្តង ។

៦ – អ័ពីរជ្ជិ : វេលាលោកវិលនោះ រមែងវិលទៅតាមជុំវិញស្រុលនៃពិភពលោក មានចំនួនដូចជាក្រែងវិលទៅជុំវិញស្រុលចេស់ៗជួញដូរដែរ ។ មួយវិញទៀតការវិលរបស់លោកនេះមានចំនួនច្រើនសន្ធឹងនឹងការវិលនៃម្ជុលនាឡិកា តែងវិលពីស្តាំទៅឆ្វេងជានិច្ច ។ ក្នុងខណៈដែលលោកវិលប្រទក្សិណជុំវិញដួងអាទិត្យនោះ ស្រុលចេស់លោកមិនបានតាំងទៅត្រង់ៗដូចជាដុំទេ គឺមានការរង្គើឯចញ្ជើងបន្តិច ។

ហក្នុងដែលលោកវិលផ្លឿនេះហើយជាបច្ច័យយ៉ាងសំខាន់ ក្នុងការធ្វើឲ្យថ្ងៃទំនងដូចមានវេយ៉ាងដែរ - ខ្ញុំ - គិត - ច្រើនមិនស្មើគ្នា ទំនងធ្វើឲ្យណាកូមិកនត់ចន់ផ្សេង ។ ក្នុងពិភពលោកមិនឲ្យស្មើគ្នាដែរ ទើបនាំឲ្យមានរដូវខ្យឹង ។

ពាលដែលលោកយាកផ្លឿនកំពូលលោកទៅខាងជើង ថែរទៅរកថ្ងៃនិរាទិត្យ ។ គឺបញ្ជាំងពន្លឺរស្មីផ្លុះទៅសព្វបរិវេណ តំពូលលោកខាងជើងខុសជាលោកមានអាការវែងដុំរាល្វូនជាងគេ តែតាមតំបន់ផ្សេង ។ ទៅចំហៀងលោកខាងជើងតែងខ្លួលតំរងថ្ងៃដូចគ្នាដែរ ចំហៀងលោកខាងត្រើមប្លែកគ្នា នោះបានខ្លួលពន្លឺថ្ងៃផ្លុះចាំងដល់ដែរតែតិចណាស់ ។ ទៅខណៈនេះហើយ ចំហៀងលោកខាងជើងទៅជារដូវក្តៅ ។ លុះតមកដួងពិភពនេះវិលប្រទក្សិណទៅតាមវិថីដុំរាល្វូងដួងអាទិត្យបានយៈពេលកណ្តាលឆ្នាំ ដែលយើងសន្មតថាកន្លះឆ្នាំ ទើបតំពូលលោកខាងជើងវាងចេញមិនសូវត្រែចំថ្ងៃ ឯតំពូលលោកខាងត្បូងត្រឡប់ថែរទៅរកថ្ងៃវិញ ធ្វើឲ្យចំហៀងលោកខាងត្បូងមានពន្លឺថ្ងៃផ្លុះចាំងដល់ច្រើន ទើបធ្វើឲ្យចំហៀងលោកខាងជើងជារដូវរងា ចំហៀងលោកខាងត្បូងជារដូវក្តៅទៅវិញ តែងតែផ្លាស់ប្តូរគ្នាដូចេះដាច់ឆ្នាំ ។

រដូវក្តៅនឹងរដូវរងានេះជារបស់មានប្រចាំនៅគ្រប់ៗតំបន់ក្នុងលោកនៅទៅក្នុងតំបន់ខ្លះរដូវទាំងពីរមានយេះវែលស្មើគ្នាក៏មាន មិនស្មើគ្នា

កំមាន តែមានរយៈវែងខ្លីជាងគេ, ស្រែបតែភូមិប្រទេសនឹងការណ៍ហេតុផ្សេង ។ នៅតំបន់នោះ ។ ។

ព៌- ផ្នែកភូមិភាគផ្សេងៗក្នុងលោក- តាមទឹកសមុទ្រដែលចាំងមកកាន់ផ្ទៃពិភពនេះមិនមែនធ្វើឲ្យផ្ទៃពិភពបានទទួលកំដៅថ្ងៃស្មើ ។ គ្នាគែបតំបន់ទេ តែតំបន់ខ្លះបានទទួលកំដៅថ្ងៃច្រើន តំបន់ខ្លះបានទទួលកំដៅថ្ងៃតិច ហេតុដូចនេះ ពីព្រោះពិភពលោកមានអាកាសរុំព័ទ្ធជុំវិញគ្រែតដូចពោលមកខាងលើនេះ ដាបច្ចុយយ៉ាងស្មើគ្នាធ្វើឲ្យផ្ទៃផែនដីនៅតំបន់ខ្លះក្តៅខ្លាំង តំបន់ខ្លះក្តៅតិច ។ តំបន់ខ្លះត្រជាក់ខ្លាំង តំបន់ខ្លះត្រជាតិច ។ អ្នកប្រាជ្ញភូមិសាស្ត្របានញែកបំបែកផ្ទៃផែនដីនេះជា ៥ ភាគ គឺ:

ក- ភាគក្តៅ- ភាគនេះមានអាណាខ្សែដូចជាប់នៅជុំវិញខ្សែស្រូឡូ (Equateur) ខាងលើនៅចន្លោះនឹងខ្សែ ត្រូពិកដុងតង់សេរ (Tropique du cancer) ខាងក្រោមក្បាលនៅចន្លោះនឹងខ្សែត្រូពិកដុងកាព្រីកន (Tropique du capricorne) ខ្សែទាំងពីរនេះនៅឃ្លាតឆ្ងាយពីខ្សែស្រូឡូស្មើគ្នា ដែលមានប្រវែង ២៣ អង្សា ជាខ្សែនៅកន្លែងខ្ពស់បំផុត នឹងចាប់ផុតកន្លែងត្រជាក់ដែលយើងល្មមមើលឃើញជួនណាតិច្ច នៅចំពីលើកំពូលរបស់យើងបានកន្លះពេលថ្ងៃត្រង់ជាក់ បើឡើងខ្ពស់ឡើងៗលើផ្ទៃផែនដីមកគ្រាមដល់ខ្សែត្រូពិកទាំងពីរ ដែលមានប្រវែង ២៣ អង្សា ជាខ្សែនៅកន្លែងខ្ពស់បំផុត នឹងចាប់ផុតកន្លែងត្រជាក់ដែលយើងល្មមមើលឃើញជួនណាតិច្ច នៅចំពីលើកំពូលរបស់យើងបានកន្លះពេលថ្ងៃត្រង់ជាក់ បើឡើងខ្ពស់ឡើងៗលើផ្ទៃផែនដីមកគ្រាមដល់ខ្សែត្រូពិកទាំងពីរ

ខ្សែក្រាស់ពីរនេះ ទំនងមិនជាឃើញផ្លូវគាងនៅចំពីលើក្បាលរបស់យើង ទេក្នុងរយៈពេលថ្ងៃត្រង់ដាច់ ហេតុនេះហើយបានជាភូមិភាគនៅក្នុងន័យនេះ ខ្សែក្រាស់ពីរនេះមានតំណៅថ្ងៃខ្លាំងក្លាជាងគេបង្អស់ ។

១— ភូមិភាគរងាខាងលើឬខាងជើង ភូមិភាគចំណែកនេះ មានឈ្មោះគាងចំ (Arctique) ដែលនៅឃ្លាតឆ្ងាយពីអំពូលាលោកខាងលើ ២៣ ½ អង្សាគ្រឿងតំណាត់ ក្នុងភូមិភាគនេះ ផ្លូវគាងរះខ្សែនផុតពីដើងមេឃយ៉ាង ច្រើនក្រែ ២៣ ½ អង្សាប៉ុណ្ណោះតែងតែជូរក្តៅ ហេតុនេះពន្លឺដែលចាំងធ្លុះទៅលើផ្ទៃផែនដីចំណែកនេះឃើញមើលឃើញតិច ព្រះគាងរះដើរបែរកៀង ដែលមិនចំពីលើផ្លូវស្រុកយើងនេះទេ ជាហេតុធ្វើឲ្យមានតំណៅថ្ងៃតិចនឹងមានអាកាសត្រជាក់ខ្លាំងណាស់ ។

៣— ភូមិភាគរងាខាងក្រោមឬខាងត្បូង មានអាកាសធាតុពីថ្ងៃដូចជាភូមិភាគរងាខាងលើដែរ ផ្សេងគ្នាតែត្រង់ចំណែកដុំទៀកំពូលលោកខាងត្រមោះមានឈ្មោះគាងចំក (Antarctique) ជាត្រឿងតំណាត់ ។

ឃ— ភូមិភាគមជ្ឈិមរងាខាងលើឬខាងជើង ត្រង់ភូមិភាគចំណែកនេះ គាងផ្លូវគាងរះមិនក្តៅខ្លាំងមិនត្រជាក់ពាក់កណ្តាលទេ. (climets tempérés) តំណាងមិនក្តៅខ្លាំងត្រាកែផ្ទៃមនុស្សឲ្យដុះចម្រើន

ឬរឿងខ្លាំងពាលំនៃរដូវកាមិនកើតទុំនេះ ។ ប៉ុណ្ណោះទេ ឮសូរដែលនៅភពនីមួយៗ ក្នុងភូមិភាគចំណែកនេះ ស្មុគស្មាញមែនទាមទារ ខាងចំណេះចេះដឹងល្អ ខាងសេចក្តីចំរើនជាងពួកមនុស្សនៅភូមិភាគដទៃ ទៀតកន្លះលោក ។

ជ — ភូមិភាគមិនក្តៅមិនរងាខាងក្រោមឬខាងត្បូង — ភូមិភាគចំណែកនេះក៏មានអាកាសស្រួលល្អដូចខាងលើនេះដែរ ហើយពួកមនុស្សនៅភូមិភាគចំណែកនេះ ក៏មានសេចក្តីឱ្យគួរដូចពួកមនុស្សខាងលើដែរ ។

ឈ — ការប្រៀបធៀបពេលមោងៗ — កន្លះណាដែលលោកវិលពីទិសខាងលិចទៅទិសខាងកើតនោះ ពេលមោងកន្លះតំបន់ផ្សេងៗ លើពិភពលោកមែងខុសៗគ្នា គ្រប់ៗ អង្សា កន្លះ ១ អង្សា ប្រមាណ ៤ នាទី ។ តាមទន្លឹងនេះកន្លះ ១៥ អង្សាខុសគ្នាប្រៃលាស ១ មោងដល់ ១៨០ អង្សាខុសគ្នាដល់ ១២ មោង ហេតុនេះទេបានយើញថាវេលាថ្ងៃត្រង់ជាក់នៅស្រុកអ្នកយើងនេះ ប្រទេសនីមួយដែលនៅខាងកើតស្រុកអ្នកធ្លាយជាវេលាថ្ងៃរសៀល ហើយប្រទេសមួយទៀតដែលនៅខាងលិចធ្លាយជាវេលាព្រឹកព្រហាមទៅវិញ ហេតុទាំងនេះព្រោះព្រះអាទិត្យរះឡើងកន្លះតំបន់ផ្សេងៗ មិនស្មើគ្នា ហ្នឹងឯង ។ តាមធម្មតាប្រទេសដែលនៅខាងកើតមែនបានយើញជួងអាទិត្យរះឡើងមុនគេនឹងពេលដែលថ្ងៃលិចទៅមុនប្រទេសនានាដែលនៅទិសខាងលិច ។

៩— អ៊ំពីដួងចន្ទ្រឬព្រះចន្ទ្រ — ដួងចន្ទ្រជាភ្លាយចរាំវរបស់លោក រមែងវិលច្រកក្បាលជុំវិញលោក ១ណា:ដែលលោកគោចរច្រកក្បាលៅតាមដុំវិញដួងអាទិត្យនោះ ដួងចន្ទ្រនៅឃ្លាតឆ្ងាយពីលោកច្រមាណ ៣៨២.១៤៤ គីឡូម៉ែត្រហើយវិលដុំវិញខ្លួនឯងនឹងវិលច្រកក្បាលដុំវិញលោកក្នុងរយៈពេលវែងគ្នា គឺជារយៈ ៤៧ ថ្ងៃ ៧ម៉ោង ៤១ នាទី ពន្លឺដែលផ្សាយចេញពីដួងចន្ទ្រនេះជាពន្លឺដែលបានទទួលមកពីដួងអាទិត្យ ឯទំហំដួងចន្ទ្រគេមានខ្នាតតូចជាងលោកច្រមាណ $\frac{1}{4}$ ភាគ ដួងចន្ទ្រគោចរៅតាមវិថីមានល្បឿនលឿនច្រមាណមួយម៉ោង ៣.៦៦០ គីឡូម៉ែត្រ ។

១០— អ៊ំពីដួងបន្ទ្ង — ដួងអាទិត្យរមែងច្រកដងវែងក្បែរយើងជារង្វង់មូលជានិច្ច តែដួងចន្ទ្រមិនមានសណ្ឋានដូច្នេះជានិច្ចទេ គឺយប់ខ្លះយើងមើលឃើញដួងចន្ទ្រពេញវង់ យប់ខ្លះឃើញតែភាគណ្តាលយប់ខ្លះឃើញដួងចន្ទ្រតែបន្តិចៅក៏មាន ហេតុដែលគេមើលឃើញដួងចន្ទ្រមានសណ្ឋានដូច្នេះ ពីព្រោះដួងចន្ទ្រមិននៅទីឯងតែកន្លែងមួយឡើយ ។

១១— អ៊ំពីសូរ្យគ្រាសនឹងបន្ទ្គ្រាស — ពេលដែលដួងចន្ទ្រវិលច្រកក្បាលដុំវិញលោកហើយ ពិតជាលោកគោចរដើរច្រកក្បាល

ដុំវិញដួងអាទិត្យ ដូចបានពោលមកខាងលើនេះ មានបួនឋានលើរបស់ចាំង
ឈ្មោះ ចួនជាគោចរនៅចំគាគីរបស់ចាំង ៣ នៅកន្លែងជួរជាមួយគ្នាដូចជា
ខ្សែបន្ទាត់ តែដំណើរនេះមិនមែនមានជាន់ច្បាស់ យូរៗ ទើបបួនជាមានម្តង
ជាបច្ចុយឈ្មោះសំខាន់ដែលនាំឲ្យកើតផល ២ ប្រការ គឺកន្លែងណេះនេះស្មើ
ព្រះអាទិត្យចាំងចំដួងចន្ទ្រដ្ឋើឲ្យដួងចន្ទ្រមានស្រមោលមកចំលោក ទើប
ធ្វើឲ្យផែនពិភពចំណែកខ្លះនឹងស្រមោលមួយណេះយើងហៅថា កើតសុរ្យ-
គ្រាស ។ បើបែរជាផ្លាស់កន្លែងគោចរ គឺលោកបើងនៅកណ្តាល ព្រះ
អាទិត្យបញ្ចាំងស្មើមកចំលោកយើង ធ្វើឲ្យលោកយើង ឮ ចំហៀងទៀត
ចុះស្រមោលទៅចំដួងចន្ទ្រ ទើបធ្វើឲ្យដួងចន្ទ្រងងឹតស្រអាប់ ខណៈនេះ
យើងហៅថាកើតចន្ទ្រគ្រាស ។

សុរ្យគ្រាសក្តី ចន្ទ្រគ្រាសក្តី មិនកើតមានឡើងជានិច្ចទេ យូរៗ
ទើបមានម្តង ព្រោះតាមធម្មតាការគោចរបស់ដួងចន្ទ្រមិនសូវបានមកជាប់
ចំខ្នងជាមួយគ្នានឹងលោកនឹងព្រះអាទិត្យទេ ។

វគ្គទី ២

១២ -- អំពីផ្ទៃផែនដីនិងទឹក -- ផ្ទៃផែនដីនឹងទឹកនៃពិភព
លោកមានចំនួនប្រមាណ ៥១០. ០០០. ០០០ គីឡូម៉ែត្រក្រឡា ដែលជា
ផ្ទៃផែនដីប្រមាណ ២៩ ភាគក្នុង ១០០ ភាគ (១៤៧. ០០០. ០០០

គិតជាប្រាក់ (តម្លៃប្រាក់) ដែលមានតម្លៃប្រមាណ ៧៦ ភាគរយ ឬ ១០០ ភាគ (៣៦៣.
០៩១.០០០ គិតជាប្រាក់) ។

ផ្នែកផ្នែនដីនេះនៅសល់ភាគខាងជើងនៃពិភពលោកដែលមាន ២ ភាគ
ក្នុង ៧ ភាគ (ប្រមាណ ១០១.០០០.០០០ គិតជាប្រាក់) ដែល
ក្នុងភាគខាងត្បូងតែម ១ ភាគប៉ុណ្ណោះ (ប្រមាណ ៤៧.០០០.០០០
គិតជាប្រាក់) ។

មានមួយ ១.០ទៀតដែលយើងត្រូវដឹង គឺគឺមានផ្នែកផ្នែនដីនៃពិភព
លោកជាងពាក់កណ្តាល ផ្នែកតាំងនៅទីដែលមានអាកាសល្អត្រូវនឹង
ចំរើនរឹងរឹងរបស់មនុស្សជាតិ ។ ចំណែកខាងទីដែលមានអាកាស
ធ្ងន់ខ្លាំងនោះមិនមែនជាទីនាំឲ្យមានចំរើនខាងនយោបាយ ឬវប្បធម៌
មនុស្សលោកទេ ។

១៣ — អ្នកទ្វីបផ្សេងៗ — ពិភពលោកនេះ ប្រកបដោយ
ផ្នែកផ្នែនដីធំតូច ដែនដីនេះ គេបែងចេញជាភាគៗ ហៅថាទ្វីប និមួយៗ
មាន ៧ ទ្វីប គឺ:

(មានត)

ប្រវត្តិភូមិមហោរីនិងភូមិមហោរីតំណាពាន្យ

ឧបញ្ហាខេត្តកំពង់ចាម ស្រុកស្ទឹងត្រង់ ឃុំចុងឃ្នៀង

មហោរីជាន់ក្រូច

ប្រែបជាន់ជើម

ភូមិ ១ នេះ ដែលហៅថា "មហោរី" ជាភូមិខ្មែរ ១ ឃ្លាំងដែលមានមកតាំងពីបុរាណកាល ដោយខ្មែរបានផ្លាស់ប្តូរឆ្លើតខ្លាំងដោយគំនិតខ្លួនឯងជាដំបូង ក្នុងរយៈដែលខ្មែរចុះមកនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានេះហើយ មិនមែនជាបានប្រែបមកអំពីប្រទេសណាទាំងស្រុង ឬបានប្រែបមកអំពីប្រទេសឯណាទាំងមួយក៏ទេ គឺកើតឡើង ដោយខ្មែរម្នាក់ឯងសុទ្ធសាទ្បើងនេះសូម្បីសម្តេចព្រះមហាក្សត្រីជាទុក្ខព្រួយ អ្នកតែងប្រវត្តិភូមិផ្សេងៗ របស់ស្រុកតាកែវ ភូមិមហោរីជារបស់ខ្មែរ ហើយស្រុកផ្សេងក៏ប្រែបអំពីខ្មែរទៅលើង ១ ជាន់ទៀត ។ ទន្ទេះបើនិយាយស្រាវជាវរកទៅតទៀតឃើញពិតជាដូច្នេះ ព្រោះនាមប្រទេសចាំងអស់រៀងលើងតែប្រទេសស្រុក ១ ចេញ រាមនិងមិនមានភូមិប្រែបនេះទេ ។

ក៏ភូមិមហោរីនេះក្នុងជាន់ដើមខ្មែរកាន់កូន ១ នៅមានគ្នាប្រមាណ ៤-៥ នាក់ប៉ុណ្ណោះ គឺ:

១ អ្នកប្រែបនាំបានទីតាំងដោយខ្លួនឯង

២ អ្នកកូនខ្មែរ ២ (គឺខ្មែរ)

៣ អ្នកគ្រែះចាប៉ី

៤ អ្នកផ្លុំខ្លុយ

៥ អ្នកដំស្គរជោន

កន្លះសម័យជាខំដើម អ្នកលេងភ្លេងហោរ៉ាំនិងគ្រឿងភ្លេងហោរ៉ាំ
ខាងតែប៉ុណ្ណោះ អ្នកស្រែកនាំគ្នាលេងទទួលសម័យលេងជាការខ្លួន ។

សម័យក្រោយ ៗ មក មានអ្នកតំណែងថ្មីមកគ្រឿងភ្លេងហោរ៉ាំខ្សែនិងខ្យល
ដោយលេងជាប់មក លុះមកដល់សម័យនេះ ភ្លេងហោរ៉ាំដើមមានគ្រឿង
ច្រើន ហើយជាច្រើនថ្នាំង ហៅថា មហោរ៉ាំគ្រឿងពិណពាទ្យ ១ ថ្នាំង
មហោរ៉ាំគ្រឿងខ្សែ ១ ថ្នាំង ដូចមានអធិប្បាយតទៅនេះ

ប្រាំគ្រឿងមហោរ៉ាំគ្រឿងពិណពាទ្យឬមហោរ៉ាំគ្រឿងធំ (រាំធំ)

កន្លះសម័យជាខំដើមដំណាក់ អាចលេងភ្លេងមហោរ៉ាំច្រើនមានតែ
ភ្លេងប្រើ ៦ លេង, លុះសម័យតមក ទើបប្រើសខ្លះ ស្រីខ្លះ លេង
រួមរំដាំជាមួយគ្នា ដោយយកស្រីជាអ្នកច្រៀងនាំបទ ព្រោះស្រីច្រៀង
មានសំឡេងពីពេះផ្អែមល្អជាងប្រុសច្រើនដង ។ សម័យ
ក្រោយនោះមកទៀត ប្រមាណតាំងពីសម័យក្រុងលង្កាដំណាលមក ទើប
កើតមានគ្រឿងមហោរ៉ាំស្រុង (គ្មានប្រុសលាយ) ១ ឈុតទៀត ដោយ
មានពួកអ្នកចាំដែលមានឧត្តមជាន ធំធំមានបន្ទាប់ពីច្រើនផ្តើមបង្ហាត់ពួកស្រី
ខ្សែលេងឡើង ដើម្បីប្រគំបំរើខ្លួន ។

កាប់តាំងតែមានពួកស្រីស្លៀកមាន់ហាវឡើងហើយ ប៉ែរហាលជាមានមនុស្សច្រើនមែន ទើបជាហេតុឲ្យមានអ្នកគិតប្រែកែចន្ទ្រមេត្តិនមហោរាច្រើនឡើងយ៉ាងលំដាប់មក តាមដែលប្រាកដក្នុងវេលានេះមានដល់ទៅ ១២ យ៉ាង គឺ:

១ ច្រកខ្សែ ៣

២ តូ: ទេ

៣ ខ្ចីយ

៤ រោគឯក មាស

៥ រោគឯក

៦ រោគជុង គឺ រោគសំឡើងធំ

៧ រោគតូច គឺ រោគសំឡើងតូច

៨ គង់ធំ

៩ គង់តូច

១០ ស្តារោគ

១១ រមា

១២ ឈឺធ្មេញ (គោះបង្ហាក់) ។

មហោរាពិណាពាទ្យនេះ ច្រើនមានតែប្រុសសោះ ឬក៏មានស្រីណាយផង ១ នាក់ ២ នាក់ប៉ុណ្ណោះ ដៅមានលង់ជាបដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

មហោរីគ្រឿងខ្សែ

(ខ្លះហៅភ្លេងខ្មែរ)

ការដែលមានឈ្មោះថា "មហោរីគ្រឿងខ្សែ" ព្រោះភ្លេងនេះប្រើគ្រឿងខ្សែច្រើនជាងភ្លេងដទៃ ពាក្យសំឡេងសោតក៏ព្រោះដើរតាមណាស់ ហើយសំឡេងស្រាលជាងមហោរីគ្រឿងធំ ឬមហោរីពិណពាទ្យ, សម័យនេះ មហោរីគ្រឿងធំពុំសូវមានលេងណាស់ទេ ច្រើនលេងតែមហោរីគ្រឿងខ្សែ។ នេះហើយជាគ្រឿងលេងរបស់ពួកស្ត្រី ទើបមានឈ្មោះថា "ក្រុមមហោរីស្ត្រី" មហោរីគ្រឿងខ្សែនេះ វង់ធំ មានគ្រឿងភ្លេង ១២ យ៉ាងដែរ:

១	ចែងខ្សែ ៣	គ្រឿងកូត
២	ចែងតួ	"
៣	ចែងដែ	"
៤	ចាប៉ី	គ្រឿងគះ
៥	ឆះរេ	"
៦	ខ្ទុង	គ្រឿងផ្លុំ
៧	រនាតឯក	គ្រឿងវាយ
៨	រនាតឆ្អឹង	"
៩	ឆគីរ៉ាំ	"

១០ ស្គរគោន	៤គ្រឿងខ្លះ
១១ រមនា	"
១២ ឈឹង	៤គ្រឿងគោះបង្ហាក់

រួម៤គ្រឿងក្នុងវា ១២ តែមកតាមសម័យនេះ អ្នកខ្លះគេថែម គាតា-
វេយ៉ុង ៤គ្រឿងក្នុងចាំកាំង ១ មកទៀត ហើយបន្ថយខ្លះទៀត ចេញ
ក៏មាន ។

រឿង ស៊ុន - យ៉ាត់ - សេន

អ្នកនយោបាយឯកជនជាតិចិន ការងារចាប់ឃុំនៅក្រុងឡុនដ្រ

លោក ប៉ាយ - ប៊ក ប្រែពីភាសាបារាំង

សេចក្តីពណ៌នាពីហេតុការណ៍ដែលគេមិនសូវបានដឹង ក្នុងដំណែប្រាត្តិរបស់លោក

ស៊ុន - យ៉ាត់ - សេន លោក George eiler រៀបរៀង

កាលណៈដែលលោក ស៊ុន - យ៉ាត់ សេន មានជីវិតរស់នៅ ខ្សឹមក្តី គ្រាយនៃលោកខ្លួនឯងប្តូរមួយៗហើយក្តី មានពួកកាសែតបានសរសេរអំពីប្រត្តិដ្ឋានរបស់លោក ដែលគេតែងតែយល់ថា លោក ស៊ុន ជាមេបង្កការចលាចលយ៉ាងហ៊ានកាត (Agitateur vulgaire) ប្តូរជាវីរបុរសរបស់ជាតិ (Héros national) ដោយពិនិត្យទៅតាមកាលកំរិយារស់នៅ, តាមការដែលធ្លើ, ក្នុងចំណោមសង្គតិនិន្នាការនៃពួកបក្ខពួកនយោបាយរបស់លោក ឬតាមការយល់ច្បាស់ញញួលនៃបក្ខពួករបស់លោក ។

ក្នុងគតិមានន័យនោះ មានសៀវភៅ ១ បោះពុម្ពចេញផ្សាយក្នុងរាជធានីឆ្នាំ ១៩៦៥ នៅក្រុងណែវយ៉ក ឈ្មោះថា « ស៊ុន - យ៉ាត់ - សេន ទីឧសាធារណរដ្ឋចិន » ។ អ្នកនិពន្ធសៀវភៅនេះឈ្មោះ ប៉ូល - លីណាមើរហ្គ (Paul Linaberger) ដែលជាមិត្តភក្តិរបស់លោក ស៊ុន ហើយក៏ចាប់បានរួមដំណើរជាមួយនឹងលោក ស៊ុន ក្នុងគ្រាដែលធ្លើដំណើរទៅ

ការទៅបរទេសដែរ ដោយសារតែ ។ អ្នកនិពន្ធនេះ បានសរសើរគុណ
អំពីតម្លៃរបស់ចំណាកការបដិវត្តន៍ (Père de la Révolution) លោកធ្លាប់
ទៅរៀនទៅសាលារៀនជាមួយគ្នា រួចតមក លោកបានតាមលោកស៊ីន
ទៅកន្លែងផ្សេងៗយ៉ាងច្រើនថ្ងៃ ។ ដែលលោកបានចំពេញ ។ ប៉ុន្តែ
មានរឿងមួយ ការណ៍ប្រតិបត្តិរបស់មហាបុរស (Grand homme)
នេះ គឺត្រង់រឿងដែលគេយកខ្លួនលោក ស៊ីន - យ៉ាត - សេន ទៅឃុំខ្លួន
ទុកនៅក្រុងឡុងដ្រ ដែលតាមបង្គាប់ស្តេចដូចមានៈនោះ ពួកអ្នកនិពន្ធតុំសូវ
បានសរសេរខុសទេ ។ ឯដំណើររឿងឥស្ប៊ូនីដែរគ្រោះថ្នាក់ (Aventure)
នោះលោកស៊ីន បានសរសេរដោយខ្លួនឯងក្នុងសៀវភៅ ១ ដល់មក
ឥឡូវនេះ គេរកមិនឃើញទេ ។ សៀវភៅនេះ គេបានបោះពុម្ពនៅក្រុង
ប៊ែស្តូល គ. ស. ១៨៨៧ ឈ្មោះថា Kidnapped' in London ។ ក្នុង
សៀវភៅនេះ មានបុរេតិហាសគួរឲ្យពិតពិលរមិលរមិលដែលឆើតឆ្នៃ
ចេតមកតាមរឿង ក្នុងចំនេះជាច្រើនផ្នែក ។

លោកស៊ីនបានសិក្សាវិជ្ជាវេជ្ជសាស្ត្រ នៅមន្ទីរពេទ្យតូចក្នុងភូមិ
សាសនា ជាតិអង់គ្លេស អាមេរិកាំង នៅស្រុកកន្លាំងក្នុង គ. ស. ១៨៨២
ដែលមានលោកឧត្តមវេជ្ជបណ្ឌិតឈ្មោះ (Ker) ជាអធិបតី ។ លោក
បានចំពេញកិច្ចការនេះ ពី គ. ស. ១៨៨៧ ទៅដល់ គ. ស. ១៨៨៦
នៅវិទ្យាល័យវេជ្ជសាស្ត្រ ក្រុងហុងកុង ។ លោកបានប្រឡងជាប់

សញ្ញាប័ត្រ មកប្រមប្រាញ ខានវេជ្ជបាស្ត្រ ទំនិសិល្បសាស្ត្រ ដោ
ក្រុងហុងកុង ។

លោកមានទំណាក់ទងនៅក្រុងម៉ាកាវ (Macao) ដែលមានពួកថ្ម
ដាំជាតិចិនច្រើនជាងគេ ក្នុងចំណោះនោះ ពួកគង្វៀមតែងតែសុខាភិបាល
ជាតិចិន ហើយលោកជាយោកាត់ទាក់ ប៉ុន្តែពួកខ្មែរវិញ
ដាតំណាងប្រទេស ហើយកាលប្រាប់ពាក្យយោគសែលហាមមិនឲ្យធ្លាប់ដួលមុខ
ឯទីតាំង គឺប្តូរលេណាតែគ្មានសញ្ញាប័ត្រជាតិពាក្យយោគសែលហើយ គេ
មិនចូលស្គាល់ថាជាអ្នកវេជ្ជបណ្ឌិតឡើយ ។ ពួកគេនាំបង្កើតទេវស័ក្តិជា
ច្រើនយ៉ាង ពាល់ដែលលោកស៊ុនខ្ចាយចេញតិចតួចនោះទៅនៅស្រុកគង្វៀ
ទៀត ។ ម៉ូរីស ឡេវ៉ាន់ដាវស្គី (Maurice Levandaw Sky) បានផ្សាយតិ-
មានលោកស៊ុន-យ៉ាត់-សេន ក្នុងទស្សនាដ្ឋី ដឺម៉ុងដ៍ (revue des deux
mondes) ។

នៅក្រុងម៉ាកាវ លោកស៊ុន-យ៉ាត់-សេន បានចាប់ផ្តើមធ្វើនយោ-
បាយតាដាវ:ឡើង ដាបឋម ក្នុងឆ្នាំ ១៩២៥ ដោយមាន «បំណងចំណែង
ប្រៃរៀបរាប់ដែលគេបានឃើញជាក់ច្បាស់ ក្នុងកាសែដែលបង្កើត
គណបក្សយុវជនចិន (Jeune Chine) ឡើង» ។

ពេលកស៊ុនបានសរសេរសៀវភៅលោកទុកថា នៅក្រុងម៉ាកាវនោះ
ហើយ ដែលលោកបានសិក្សាខាងវិទ្យានយោបាយជាបឋម ហើយបាន

ផ្តើមធ្វើបដិវត្តន៍ខាងនយោបាយ (mouvement politique) ដែលលោក
គិតរកនាមគណបក្សអ្វី ឲ្យបានសមរំជាងនាម «យុវជនចិន» នោះគ្មាន ។

លោកបានថ្លែងអំពីសេចក្តីឃើញដ៏ថ្លៃថ្លា នៃពួកគណបក្ស
នេះ ទំនងដើម្បីបញ្ចេញមតិឲ្យឃើញជាក់ច្បាស់តាមប្រពៃណី លោក
ក៏បានអធិប្បាយអំពីចរិយាលាមកយ៉ាងវែកលែង នៃផ្លូវកិច្ចការបត្រពត្តិ
និយមចិន ។

ពួកអ្នកនាំកែប្រែបែបចាស់ (Réformateurs) គ្រាយដែលបាន
ថ្វាយលិខិតដល់សម្តេចព្រះចក្រពត្តិ ។ ពុំព្រមទទួលយល់ព្រម ថែម
ទាំងបានជាក់ព្រះពន្ធឲ្យចាប់ខ្លួនដល់ពួកនោះវិញផង ។ ដើមពួកគេ
គិតសម្រេចថាត្រូវប្រែយុទ្ធវិធីវិញ - ឯការខំនឹងនេះដែលគេអាចនឹងធ្វើទៅ
បាន ដោយមានហេតុច្រើនយ៉ាង គឺការគាត់អន់ចិត្តរវាងពួកពិជ័យ
សង្គ្រាមនឹងព្រះមហាក្សាធិរាជ, ការតយុទ្ធរវាងពួកក្រមនគរបាលនឹងពួក
ពាណិជ, អំពើទុច្ចរិតនៃទាហានស្តេចចក្រពត្តិដែលត្រួតត្រាខេត្តក្វាង
(Kouangs) ទាំងពីរ ។

គេបានធ្វើគ្រាងការ ដើម្បីទំនងឲ្យដណ្តើមយកខេត្តកន្តាំង, ចាប់
ពួកមន្ត្រីបង្ខំឲ្យលះបង់សិទ្ធិអំណាចគ្រប់បែប ។ ឯកិច្ចការនេះ ត្រូវបំពេញ
ជា ២ ផ្លូវគឺកងតាលខ្លះមកពីក្រុងស្វាតាវ (Swatow) ១ កងទៀតមកពីមាត់

ខ្ញុំខាងលិច ត្រូវចំមួយគ្នាសម្រេចយុទ្ធវិធី ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ ១៨៧៧ កន្លងថ្ងៃណាមួយក៏បាន ។

ចើតុងជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏គង់តែគេយើញខ្លួនឯងបុព្វហេតុសព្វគ្រប់ ហើយពួកបះបោរទាំងអម្បាលម៉ាន កំពុងជាប់តន់ខ្លាំងខ្លាយស្រាប់ ។ លោកស៊ុន-យ៉ាត់-សេន ជាន់ឮពីនោសកម្មរបស់ត្រីនគ្រា ជាន់អញ្ជើញទៅគ្រងមាគារតាមកប៉ាល់ ហើយនៅទីនោះ ៦៤ ម៉ោង ទើបលោកចេញដំណើរទៅហុងកុងវិញ ។ នៅទីនោះ លោកជាន់ស៊ើបសួរពីលោកព្រឹទ្ធាចារ្យរបស់លោក ហើយជាពិសេសណាមិត្តរបស់លោកផង គឺលោកជេម កន់ឡី (James Cantlie) ហើយលោកជាន់ជួបមាបលោកកន់ឡីនិងគ្រោងថ្នាក់ដែលខ្លួនលោកត្រូវទទួល ។ លោកគ្រូពេទ្យនេះជាន់ខ្ចីឧទ្ធរណ៍ឲ្យតំណាងមេធាវី (Avocat) នៃលោកស៊ុនពុំព្រមធ្វើតាម ហើយជាន់បេញដំណើរទៅដល់កូបេ រួចទៅយ៉ូកូហាម៉ា ហើយលោកផ្លាស់សំលៀតបំពាក់ចិនបេញជាជប៉ុន ឆាត់សក់បេញខុកពុកមាត់ ២ - ៣ ថ្ងៃ ក្រោយមកទើបលោកធ្វើដំណើរទៅហូណូលូលូ (Honolulu) ដល់មកកន្លែងខែឆ្នូរ៉ាំងឆ្នាំ ១៨៩៦ ជាន់ទៅដល់ក្រុងសង់ហ្វ្រង់ស៊ីស្កូ (San Francisco) ហើយកន្លះរាត្រី ៣ ទៀតមកក្រោយទៀត ទើបលោកធ្វើដំណើរទៅដល់ប្រទេសអង់គ្លេស ។

កាលដែលគេចាប់ខ្ញុំ (ស៊ីន - យ៉ាត់ - សេន)

ចាន នៅក្រុងឡុងដ្រ

ថ្ងៃ ១ ខែកក្កដ ឆ្នាំ ១៨៨៦ ខ្ញុំចុះមកដល់ទីក្រុងឡុងដ្រហើយចាន់តាក់អាស្រ័យនៅសណ្ឋាគារ ប៉ាតសេលអូស្ត្រង់(Hôtel Haxel au Strand) ដល់ព្រឹកស្អែក ខ្ញុំចុះទៅដល់គេហដ្ឋានលោកតង់ទ្ធិ លេខ ៤៦ ផ្លូវដេវ៉ង់ស៊ើរ (Devangshir) ដែលចានទទួលខ្ញុំដោយសេចក្តីពាក់ព័ន្ធ ឯលោកតង់ទ្ធីនឹកឃើញ ចានរកជួលបន្ទប់ ១ ឲ្យខ្ញុំនៅលេខ ៨ ក្រោយគ្រិនចាស (Grays - InPlace) នៅសណ្ឋាគារគ្រោយ (Gray) តង់មណ្ឌលហូលចិរ៉ែន (Holbarn) ។

លោកស៊ីន ចានធ្វើតនូចាសដើរមើលទីក្រុងឡុងដ្រដើម្បីទស្សនាសាមន្ទីរ និងបុរាណវត្ថុ ដែលគេចានប្រមូលទុកក្នុងនោះដែលនៅកណ្តាលភូមិភាគ ពិភពលោក (Centre de l'Univers) ។

ដែលនាំឲ្យខ្ញុំដែលឆាជាតិចិនកើតចិត្តរីករាយសប្បាយជាពន្លឹក គឺការតមនាគមន៍ខាងយានជំនិះដូចជាពួករថឡែន, រថក្តឹង, រទេះទូ, រទេះសេះជាន់ចាស់ ចេញចូលមិនចេះដាច់មិនចេះបង់គ្មានឈប់ឈរសោះ ។ ឯពួកក្រុមនគរបាលចានប់ពេញកិច្ច ពិនិត្យត្រួតត្រាយានភាមាន:ដោយហ្មត់ចត់ ។ល។ ។

២-៣ ថ្ងៃតមក ខ្ញុំបានទៅលេងតំណាងខ្លួនដែលលោកនាំខ្ញុំទៅស្នើរ
តែកាលថ្ងៃ ហើយបានត្រឡប់ចូលទៅកន្លែងខ្លួនប្តូរធ្វើការវេនសំរាលលោកផង ។
មានថ្ងៃ ១ ទៅកោះតំពុនខ្លួនមានការហារពីតលោកបានពណ៌នាពី
ស្ថានអគ្គិភ័យខ្លួនចំនួនថែលទៅដែលទីនោះ ហើយនិយាយតំណែងថាឲ្យខ្ញុំចូល
ទៅមើលលេងទីនោះបាន ។ ឯការហារលោកនិយាយថាសង្ឃឹងថា មិន
ត្រូវធ្វើដូច្នោះទេ តុំឲ្យលោកអញ្ជើញទៅដែលស្ថានអគ្គិភ័យខ្លួនចំនួន ត្រែង
គេចាប់លោកយកទៅប្រទេសចិនវិញ ។ ដោយក៏នាំគ្នាសើចឡើងទាំង
អស់គ្នា ដោយមិនបានយល់ដល់តំនិតដ៏ឈ្លាសវៃរបស់ស្ត្រី ដែលយល់
ហេតុផលដល់ទៅចំណុចផុត ។ ថ្ងៃស្អែក ១ ខែតុំ ទៅជួបលោកឧត្តមវេជ្ជ-
បណ្ឌិតម៉ាសុង (Manson) ដែលខ្ញុំធ្លាប់ស្គាល់ទៅហុងកុងជាច្រើនដង
រឿងពេល ។ លោកមានប្រសាសន៍រៀបរាប់ពាក្យតំណែងថា ត្រូវលោក
ទៅឲ្យធ្លាយពីស្ថានអគ្គិភ័យខ្លួនចំនួន ពីតមែនតែគេឲ្យដំណឹងយ៉ាងច្បាស់
លាស់តាំងពីរឿងនេះ ប៉ុន្តែខ្ញុំមិនដែលបានឃើញអគ្គិភ័យខ្លួនចំនួនដល់
ម្តងផង ។

ថ្ងៃអាទិត្យ ពេលព្រឹក ១១ ទៅកូឡូ ម៉ោង ១០ កន្លះ ខ្ញុំបានដើរលេង
តាមផ្លូវ ដ៏វែងសុង ដោយមានសង្ឃឹមថា នឹងទៅព្រះវិហារគ្រិស្តសា-
សនាជាមួយនឹងគ្រូពេទ្យពេទ្យតាំងញាតិសន្តានរបស់លោកផង ។ តែក្នុង ១
រំពេចនោះមានបងម្នាក់ចូលមកជិតខ្ញុំពីខាងក្រោយ ហើយសួរខ្ញុំថាតាសា

អង់គ្លេសថា លោកជាជាតិអីប៉ុន្មានទេ ? - ខ្ញុំក៏ឆ្លើយទៅវិញថា ខ្ញុំជាជាតិចិន ហើយមកពីខែត្រកន្តាំងវែង ។ បើដូច្នេះ យើងជាប្រជាជាតិជាមួយគ្នា ហើយនិយាយភាសាដូចគ្នា ព្រោះខ្ញុំមកពីខែត្រកន្តាំងវែង ។

(យើងត្រូវដឹងថា ភាសាអង់គ្លេសឬភាសាពិតស៊ុនអង់គ្លេស ("Pidgin" anglais) ជាភាសាដែលគេតែងប្រើជាភាសាសាធារណៈខ្លួនៗ បំពោះជនជាតិចិនដូចគ្នា ដែលនៅនិរមជនបទផ្សេង ។ ជារឿយអន្ទើ ឆ្ងាយពួកឈ្មួញមកពីស្ងាខ្លួ ហើយពួកឈ្មួញមកពីស្រុកកន្តាំង នៅឆ្ងាយពីគ្នាប្រមាណ ១៨០ មីល ប្រហែលចង់ដាច់ពីក្រុងឡុងដ៍ទៅលីវែរពូល (Lyverpool) ប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែពោលភាសាខុសៗពីគ្នា មិនអាចស្តាប់គ្នាបាន ។ ឯរបៀបអក្ខរាវិធីដូចគ្នាតាំងគស់នៅប្រទេសចិនទាំងមូល ។ ហេតុដូច្នេះពួកពាណិជ្ជការស្ងាខ្លួ មានកិច្ចការប្រស័យទំនិងចិនកន្តាំងនៅហុងកុង ត្រូវសរសេរសៅប៉ុត្រតាមអក្ខរាវិធីភាសាចិន ។ ប៉ុន្តែបើចិនកន្តាំងត្រូវការនិយាយទំនិងចិនស្ងាខ្លួ ត្រូវប្រើភាសាអង់គ្លេសទៅវិញ ។ សូមបញ្ជាក់ថា អក្ខរាវិធីរបស់ជប៉ុន ក៏មានលៃបតាមជូចគ្នាទំនិងរបស់ចិនដែរ ។

ដូច្នេះ បើចិនម្នាក់ជំនិយាយប្រស័យទំនិងជាតិជប៉ុនស្តាប់គ្នាមិនបាន គេអាចប្រើសរសេរអក្សរទំនិងក្រដាស ឬ លើដីខ្សាយល់សេចក្តី ស្តាប់គ្នាបាន ។

គេបានទាំងខ្ញុំទៅបន្ទប់ ១ នៅខាងត្រកាមគេហដ្ឋាននោះ ហើយមាន
មនុស្សពីរនាក់មកបង្គំឲ្យខ្ញុំឡើងទៅលើថ្នាក់ទី ១ បូលក្នុងបន្ទប់ដែលគេ
ប្រាប់ឲ្យខ្ញុំឈរចាំនៅទីនោះសិន ។ បច្ចាមិត្តនៅតែមិនឈប់ឈិនខ្ញុំឲ្យ
នៅទីនោះទៀត ក៏ទាំងខ្ញុំឲ្យឡើង ៧កាន់ថ្នាក់ទី ៣ ដែលមានបង្អួចតែ ១
ហើយមានចំរំដែកខ្លាំងផង ។ ខ្ញុំបានឃើញមនុស្សម្នាក់ចូលមកក្នុងទី
នោះ ដាមនុស្សចាស សក់ពុកចង្កាស្កូវស្រស់ហើយ ដេញក៏ចាត្រកអ័ត
ត្រមមកកាន់ខ្ញុំថា :

« ខែអ្នក ! ទីនេះជាប្រទេសចិន, ឥឡូវនេះអ្នកឯងនៅក្នុងប្រទេស
ចិនហើយ » ។

ដល់ដាក់តួបអង្គុយហើយ លោកនោះក៏សួរឈ្មោះខ្ញុំ ។ ក៏ឆ្លើយតប
ទៅវិញថា ខ្ញុំឈ្មោះសុន ។

លោកនោះនិយាយទទឹងខ្ញុំវិញថា អ្នកឈ្មោះ សុន-វេន (Sun Wen)
យើងបានទទួលលិខិតលោកពីបន្ទប់ចិន ប្រទេសអាមេរិកឲ្យដំណឹង
មកខ្ញុំថា អ្នកឯងបានដឹកកុម្មុ៉ាល់ឈ្មោះម៉ាសេស្ទ័រ តាលេបានដល់
ក្រុងឡុងដ៍នេះហើយ ទាន់បង្គាប់ឲ្យខ្ញុំរកចាប់ខ្លួនឲ្យបាន ។

ខ្ញុំក៏តបទៅវិញថា តើលោកចង់និយាយយ៉ាងណា ?

(មានត)

ឃុនសុន្ទរមេធី ញ្ញង - សឿង ប្រែ

(តទៅទំព័រចប់)

ហើយឆ្លងទៅប្រៃខុសខ្លះនឹងនោះ អ្នកខ្លះថាទៅថាឈ្មោះយនាំឲ្យខំនាស់ខ្លួនប្រយោជន៍ទៅវិញ តែមនុស្សពាលអស់ទឹងស្អប់ខ្ញុំមកហើយគេនឹងចោះបង់អកយោលលែងកាច់អាន ។

លោកន្ធរេខ្លិន - អប៊ី ខំប្រឹងឲ្យដំបូន្មានដល់បុត្រសំឡាញ់រហូតដល់លេងបាត់ស្មារតីអស់អាយុសង្ខារគេនឹងពេលនោះឯង, តាលវែលលោកន្ធរេខ្លួលអនិច្ចធម្មៅហើយ គេតំរៀបចំធ្វើបុណ្យបញ្ចុះសពលោកយ៉ាងអធិកអធម តាមសមគួរដល់ស័ក្តិយសរបស់លោក ។

និយាយដល់ត្រង់នេះ ខ្ញុំសែកសាដូគាបខ្លួលព្រះបាទសារ្យាថាបពិត្រព្រះករុណាជាម្ចាស់ជីវិតលើស្លឹង ស្តេចគាល់ហ្នឹមិនធុញគ្រាន់ទំនងខ្ញុំព្រះសណ្តាប់រឿងវែងគគ្គនយាយាំហ្នាំនេះយូរនោះទៀយ ទើបលោកយ៉ាំហ្នាំចាប់សារសំតួរឿងរបស់ខ្លួនតទៅទៀតថាដូច្នេះ

កាលធ្វើបុណ្យបញ្ចុះសពលោកន្ធរេខ្លិន - អប៊ីរួចហើយ អ្នកផងពាំងពួនគ្នាត្អាកត់ឈ្មោះថែមទៀបៀតខ្លួនហាស្ត្រីថា "បេតែខ្លួនហាស្ត្រីនេះកូនចាស់ស្លាប់" ព្រោះអ្នកកំណើតនេះតើតកូនកូនចាស់ស្លាប់ ។ តាមទំនៀមនៅប្រទេសនោះ កាលប៉ាមាតាបិតាខ្លួលអនិច្ចធម្មៅ កូន

ចៅត្រីវឈប់សមាគមចំនួនមួយនៃដោយឥតចេញទៅធ្វើការបានឆាប់ត្រឹម
ផ្ទះសម្បែងទេឬយ៉ា តើសំពុតនៅតែកន្ទុយដូចម្ដេចស្រួតស្រដាត់ដើម្បីកាន់
ខ្លួចំពោះរូបបុគ្គលដែលឬយ៉ាដ៏រឹតចៅនោះឯង ។ ចំណែកខាងចៅខ្មែ-
ឌិនហស្ស័ន មានសេចក្ដីខ្លួចព្រួយយ៉ាងវិលវិលហួសប្រមាណពេក
ព្រោះត្រាត់ឮថាមនុស្សចាកចិត្តសង្ឃាញ់ចេស់ខ្លួន, តាមទំនៀមស្រួល
ដែលគេត្រវឈប់សមាគមកាន់ខ្លួនតែមួយទៀ, ខ្លួនមែនទៅជាកាន់ខ្លួនឈប់
សំពុតក្នុងផ្ទះដល់ទៅពីរទៀ ដោយឥតបង្អាក់ឲ្យអ្នកណាយើញសោះ
ហើយឥតចេញទៅជួយធ្វើការកេងការដែនដីថ្លាយព្រះពាត្រកន្ទបាល់ស្លាប់
ទេឬយ៉ា តែតែអង្គុយយំកើតខ្លួមុខត្រមក្រំក្នុងលំនៅរបស់ខ្លួនតែម្យ៉ាង;
រឿងនេះនៅថណ្ដាលឲ្យព្រះពាត្រកន្ទបាល់ស្លាប់ខ្ញង់ព្រះពៃកេងយ៉ាងខ្លាំង
ព្រោះខ្ញង់ព្រះចិត្តចៅឃើញថាចៅខ្មែឌិនហស្ស័នព្រហើនគាងកាច
ហ៊ានប្រមាទមើលងាយដល់ព្រះចេស្ដា ទើបព្រះអង្គមានព្រះឫទ្ធារឲ្យ
ហៅអគ្គមហាសេនាថ្វាយចូលមកតាល់ជាប្រញាប់; សេនាបតីថ្មីនេះខ្ញង់
ទើបនឹងតាំងក្នុងកាលដែលលោកអគ្គមហាសេនាទូរខ្មែន-អលី ខ្លួល
មរណភាពទៅ តាលអគ្គមហាសេនាថ្មីមកដល់ហើយ ខ្ញង់មានព្រះពាត-
ឫទ្ធារចង្អាប់ឲ្យទៅឯផ្ទះ ទោចយោងអគ្គមហាសេនាចាស់ជាប្រញាប់ហើយ
ឲ្យរឹបយកផ្ទះសម្បែងខ្ទឹងកៀកកៀនស្រចំការចម្ការដំណាំតាំងអស់ត្រមាំង
ចាប់ចៅខ្មែឌិនហស្ស័នជាកូនមកផង ។

គ្រានោះ អគ្គមហាសេនាប្តី កំទួលព្រះពាហុឡើងក្រោមហើយ ចេញអំពីព្រះពាហុកាំងសំដៅទៅផ្ទះខ្មោចអគ្គមហាសេនាចាស់ ជាមួយនឹងព្រះពាហុអាជ្ញាហើយនឹងមេទាហានជាច្រើនរូប ។ មានឪពុកចេះខ្មែរឯនហាស្ត្រីន នៅក្នុងចំណោមមនុស្សទាំងអស់នោះដែរ បានដឹងរឿងនេះហើយ ក៏លបរត់ទៅមុនជាប្រញាប់ ដើម្បីឲ្យដំណឹងដល់ទៅហ្វាយនាយចេះខ្លួន ។ កាលទៅដល់ផ្ទះ បានឃើញចេះខ្មែរឯនហាស្ត្រីនកំពុងអង្គុយក្នុងបន្ទប់ប្រចាំការ ដោយសេចក្តីក្រែមក្រំស្រងូតមុខ ទើបឪពុកនោះចូលទៅគាបសង្កត់ខ្សែរដើង ហើយក៏ដំណឹងទាំងកំពុងហត់ម្ហប់ៗជង់ថា "លោក... លោក, សូមលោកនេះខ្លួនក្នុងពេលឥឡូវនេះឲ្យឆាប់" ។ ចេះខ្មែរឯនហាស្ត្រីន ងើបក្រឡេកឡើងហើយសួរថា «មានរឿងអីបានឪពុងជង់ឲ្យយើងនេះខ្លួន ?» ។ ឪពុកចេះខ្មែរតបថា «សូមលោកកុំបង្អង់ឲ្យយូរពេល, ត្រូវស្រួតត្រយាំងរហ័ស ព្រោះព្រះពាហុខ្លាំងនឹងលោកខ្លាំងណាស់, ខ្លាំងបានបង្គាប់ឲ្យលោកអគ្គមហាសេនាប្តី នាំពួកព្រះពាហុអាជ្ញានឹងមេទាហានជាច្រើនឲ្យមកចាប់យកផ្ទះសម្បែងនឹងខ្លួនឯងសម្លាប់ចាំងអស់ហើយឲ្យចាប់ចាំងខ្លួនលោកជង» ។

ចេះខ្មែរឯនហាស្ត្រីន បានឮសំដីឪពុកចេះខ្មែរប្រាប់ហើយ ក៏ស្ងុតក្តីក្នុងស្មារតីស្រឡាំងកាំង រកនៃះក្រែងទៅក្នុងចិត្តក៏មិនកើត ទើបសួរឪពុកថា:

នោះថា « ហើយដូចោះ មានគេលួចបួលទៅក្នុងផ្ទះ ដើម្បីនឹងប្រមូលយកអីវ៉ាន់ទាំងឡាយទៅ ឬទេ ? ពាស: គឿនយ៉ាងបង្គំថា « ទេលោក, ពុំបាច់គិតគូរអំពីរឿងអីវ៉ាន់នោះ, លោកត្រូវតែបុះអំពីផ្ទះគេបញ្ចេញទៅក្នុងទីណាមួយ ក្នុងគ្រាឥឡូវនេះយ៉ាន់ប្រញាប់ជើបរួចខ្លួន ព្រោះតគ្គមហាសេនាដែលទ្រង់ស្គាល់ពីដន្លាងនោះមុនយ៉ាងនឹងមកដល់ក្នុងពេលឥឡូវហ្នឹងហើយ » ។ ហេតុនេះហើយបានជាគ្រោតអំពីតៅអីក្តាមពាក់ស្បែកដើងយ៉ាងប្រញាប់ប្រញាល់ ចេតគាមេតទ្រូតប្រមុះដើម្បីកុំឲ្យអ្នកផងនឹងមើលស្គាល់ រួចបុះចេញពីផ្ទះគេបញ្ចេញទៅតាមផ្លូវក្រោយនៃទីក្នុងនោះ ឥតឈប់ឈរឡើយ ហើយបានរត់ទៅដល់តំបន់ទីសាធារណៈស្មសាន (ទីសម្រាប់កប់ខ្មោចខ្លះ) ហើយបានរត់ពេលនោះថ្លៃក៏រសៀលជ្រុនជ្រែដែរ ទាល់តែបានទ្រង់ដើរចូលសំដៅទៅកន្លែងដែលខ្លួនបានដាក់ទុកសេះរបស់ខ្លួន ដោយមិនបានឈប់អាស្រ័យដំណេកនៅទីនោះឡើយ ។ ផ្ទះនោះធ្លាប់ជាវត្តមួយ មានស្មណ្ឌានមួយដងចាមណ្ឌប (ជោម) ហើយមានចំនួនសមាមៀ គួរឲ្យពិតពិលទីណាមើល គឺនូវទេដ្ឋិនៈ ផលិ ចានឲ្យគេតសាងខ្លួនតាំងពីខ្លួនទៅរស់ម្ល៉ះ ។ តែលុះដែលបានទ្រង់ដើរចូលទៅនោះមិនបានឃើញផលទីណាផង ស្រាប់តែចំរែនចិនជាតិយូហ្វ (Juif) ម្នាក់ជាអ្នកបង្កើតរក្រាក់ទិនជាមេដំណូកយ៉ាងធំដើរមកប្រាប់មុនគ្នា ព្រោះតេ

លែងត្រឡប់អំពីខាងក្រៅបូលមកគាន់ទីតែនឹងវិញ ។ ជាតិស្ងើចស្ងៀមនេះ
គាលបានស្គាល់ជាអំណាចរបស់ខ្មែរឧដុមហាសន្ធនហើយក៏ឈប់ជាបបួរដោយ
សេចក្តីគួរសម ។

ថៅកែជាតិស្ងើចនោះឈ្មោះ អ៊ុសាអ័ក, លុះគាត់ឮគួរសមរួចហើយ
ទើបសួរទៅបេះខ្មែរឧដុមហាសន្ធនថា "សូមលោកអភ័យទោស, ចុះលោក
អញ្ជើញទៅណាមកណា ទាំងពេលល្ងាចថ្ងៃនេះ ហើយក៏ដូចជាស-
ស្មើតសស្មុកផង តើលោកមានភ័យអាសន្នអ្វីក្រៃលែងណាឬទ្បូចម្តេច? ។
បេះខ្មែរឧដុមហាសន្ធនតបថា "ចាទ, អម្បាញ់មិញនេះ ខ្ញុំកំពុងខ្ជួលគាន
ដំណេកថ្ងៃក្នុងផ្ទះខ្ញុំ, ក៏ពុងតែលក់ ស្រាប់តែយល់សុបិញ្ញាឮខ្មោចឪពុកខ្ញុំ
មកឈរសំឡឹងសំឡក់ខ្ញុំដោយគាគរោកដូចជាខឹងធំខ្ញុំខ្លាំងណាស់, ខ្ញុំ
ក៏ភ្ញាក់ព្រឺតឡើងភ្លាមហើយញ័រខ្លួនកក្រើកសព្វសាច ទើបខ្ញុំក្រោកឡើងដើរ
ចេញមកអំពីផ្ទះសំដៅទៅឯផ្នូរខ្មោចឪពុកខ្ញុំនោះ ដើម្បីសំបួងសង្កែងសូម
ទោសលោក តែក្រែងបួនជាមានខុសត្តឆ្គងដូចម្តេច" ។ ថៅកែអ៊ុសាអ័កមិន
ជាន់ដឹងរឿងដែលខ្មែរឧដុមហាសន្ធនកើតឡើងនៅចេញអំពីទីក្រែងនោះ
ទេ ទើបនិយាយឡើងទៀតថា "លោក, អត្តមហាសេនាបតីតាលោកដែល
ត្រូវគាត់ទៅហ្វាយនាយរបស់ខ្ញុំដែរ គាលនៅសល់ទៅខ្លួយនោះ បានតំណ
ទំនិញផ្លុកក្នុងសំពៅដ៏ច្រើនហើយសំពៅទាំងនោះកំពុងនៅតង់ក្បាលស
សមុទ្រមិនទាន់បានចូលមកដល់ដែលក្រុងកាល់សូក៏ទេនៅខ្លួយ ; ដ

ខំនិញចាំងអស់នោះតើវាបង់លោកពិតប្រាកដព្រោះវាតអំពីមុខ
ហើយ, ឥឡូវនេះខ្ញុំចង់ទិញខំនិញលើកដំបូងចាំងអស់ក្នុងសំពៅ
ចាំងឡាយនោះដែលនឹងបួលមកចតនៅផែក្រុងបាល់សូរ៉ានេះក្នុងថ្ងៃក្រោយ
បើលោកត្រូវការលក់ឲ្យខ្ញុំ១ចន្លឹងបួនប្រាក់មួយពាន់តហាបណាមុនឲ្យហើយ
ស្រេច ព្រោះប្រាក់ខ្ញុំមានជាមែនតែក្នុងថង់ជាមួយនេះស្រាប់" ។ លុះ
និយាយដូច្នេះហើយ ថៅកែអ៊ុសាអ័តក៏ញុះញង់ប្រាក់ឪពុកឲ្យ
តាមតែចិត្តលោភញ្ជើញឲ្យបេក្ខេទ្ធនហាស្សុនបានឃើញពិតប្រាកដ ។

គ្រានោះឯង ពេញបេម៉ាហាណាតបង់បេក្ខេទ្ធនហាស្សុនមែន
ព្រោះខ្លួនកំពុងមានគ្រោះថ្នាក់ហ៊ានក្លាន់ហើយមានតែខ្លួនប៉ុណ្ណោះ ហាក់
ដូចជាមនុស្សគ្មានាថាក់ព្រឺព្រឺរោងពីឯគ្មានទៅហើយ លៅតមានប្អូប
ច្រមុះនឹងថៅកែជាតិស្ទឺហ្គ៍យកប្រាក់មកឲ្យខ្លះ ។ ទើបបេក្ខេទ្ធនហ
ហាស្សុនទឹកមុខស្រស់ដល់អង្គាស្រីយេបង់ថៅកែអ៊ុសាអ័ត ដែលបាន
និយាយសុំទិញខំនិញចាំងនោះ ខុកដូចជាសេចក្តីស្រឡាញ់ប្រាណបង់
ខ្លាំង ។ បេក្ខេទ្ធនហាស្សុន ក៏ខ្ជួលត្រមក្តាមដោយសេចក្តីរីករាយ
យ៉ាងពន្លឹក ។ ថៅកែអ៊ុសាអ័ត សួរបញ្ជាក់ទៀតថា "លោកត្រមលក់
ខំនិញកងដែលនៅចាំងអស់ ដែលនឹងបួលមកចតនៅផែក្រុងបាល់សូរ៉ា
នេះឲ្យខ្ញុំ ដោយគិតជាប្រាក់មួយពាន់តហាបណាមែនឬ?"

ចេត្រែទនិងហស្សរ៉ូន ឆ្លើយថា "ចាទ, ខ្ញុំត្រៀមលក់ឲ្យអ្នកមួយពាន់កហាបណៈ" ។ ឃើតែអ៊ីសាអ័ក ប្រគល់ប្រាក់មួយថង់ឲ្យភ្លាមៗ ហើយសុំឲ្យចេត្រែទនិងហស្សរ៉ូន កាប់ម៉ៃចេត្រែតែងលោះពីមួយពាន់ទង្គិចមកវិញ ប្រគល់ឲ្យគេប៉ុន្មាន, ប៉ុន្តែចេត្រែទនិងហស្សរ៉ូនមិនចាប់កាប់ទេ ព្រោះខុកចិត្តគ្នាស្រាប់ហើយ ។ គាត់នោះ ឃើតែអ៊ីសាអ័កនិយាយសូមឲ្យចេត្រែទនិងហស្សរ៉ូនសរសេរសំបុត្រមួយទុកនៅដៃខ្លួន ដើម្បីជាភស្តុតាងថាបានលក់ដីនិញពាំងនោះឲ្យមែន គឺតជាប្រាក់ចំនួនមួយពាន់កហាបណៈ ហើយក៏ចាញ់ចេត្រែតែងប្រដាប់សរសេរ ដែលនៅជាប់នឹងខ្សែក្រវាត់របស់ខ្លួនមកបើកយកទៅដៃនឹងក្រដាសសម្រាប់សរសេរសំបុត្រ មកហុចឲ្យចេត្រែទនិងហស្សរ៉ូន ។ ចានសរសេរសំបុត្រមានសេចក្តីដាំងខ្លីដូចខាងក្រោមនេះ :

"ខ្ញុំឈ្មោះចេត្រែទនិងហស្សរ៉ូនក្រែងបាល់សូរ៉ា បានលក់ដីនិញលើតដំបូងកងសំពៅចាំងអស់ដែលនឹងចូលមកបតនៅទីដែនេះ ឲ្យឃើតែជាតស្ទីហ្វ៍ឈ្មោះអ៊ីសាអ័ក គឺតជាប្រាក់ចំនួនមួយពាន់កហាបណៈ ដែលខ្ញុំបានទទួលរួចហើយ, ខ្ញុំសូមធ្វើសំបុត្រនេះទុកនៅដៃអ៊ីសាអ័កជាភស្តុតាងស្រាប់" ។

(ចេត្រែទនិងហស្សរ៉ូន ក្រែងបាល់សូរ៉ា)

ចប់ ភាគ ទី ១៤ តែមប៉ុណ្ណោះ ។

សូមអញ្ជើញអស់លោក អ្នកមើលរឿងថ្មីក្នុង ភាគទី ១៥ តទៅទៀត ។

ព្រះគ្រូបញ្ញាលិខិត ភៅ-សឹម

ត្រូវផ្ទៀងសាសាថាលជាន់ខ្ពស់ ត្រូវតុំភ្លេញ រៀបរៀង

(តពីលេខ ១១ ឆ្នាំ ១៩៤៧)

ខ្ញើយថយចោលកូនប្រពន្ធទៅ ភៀសខ្លួនចេញទៅរកទីស្ងាត់ វែកឆ្ងាយ
ឲ្យគេញើសស្រស្រាក់ ដល់ថ្ងាក់គ្មានស៊ីទំរាំឆោត(១) ។

ចំណែកមហាវមិត្តវិញ តែងតែដើមនឹងសម្លាប់ឲ្យដាច់ញ្ញើមជាមិនខាន
ទៅចំណែងតែនឹងលែងប៉ុណ្ណោះទេ សូម្បីតែចរិកគាត់ទាំងរបស់ខ្លួន
ឲ្យឆ្អែតស្កប់ស្កល់ទាល់តែដួលហួសប្រមាណទាល់ចាក់ច្រាស បណ្តាល
ឲ្យកើតទុក្ខវេទនាឆ្ងាយរកស៊ីពុំបានក៏មានខ្លះដែរ ។ តួយ៉ាងព្រះបាទ
បសេនទិរដ្ឋសោយព្រះស្ងោយឲ្យគេចំអិនដោយអង្ករ ១៦ នាឡិជាមួយ
គ្នាទឹមបង ។ ទ្រង់តំពុនស្រែងតក្តីមិនទាន់បានឆ្ងាយតក្តីនៅឡើយ
ក៏យាងទៅជាន់សំណោកព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ មានព្រះការុណ្យបាក
អន្លះអន្លួច សូម្បីតែឆ្កឹយផ្កាក៏ផ្ទួមិនរកែត តន់ប្រុះប្រែរឡើង ។ ព្រះ
សម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់សួរថា : "អហាបពិត្រ ទ្រង់មិនបានផ្ទួសព្រះ
ភាយាទេឬ ទើបយាងមកទីនេះ?" ។

---

(១) គឺរាស់ត្រាត់ច្រាសចាកចោលរបស់ត្រូវយ៉ាង ។

ព្រះកស្សបសម្តេចថ្លែងថា: "បពិត្រព្រះអង្គ ខ្ញុំមានសេចក្តីទុក្ខធំគាំងតែពីព្រឹកដែលខ្ញុំបានបរិភោគអាហារមក" ។ ព្រះសាស្តាត្រាស់ថា: មហាបពិត្រ សេចក្តីទុក្ខធំយ៉ាងនេះ ព្រោះតែខ្ជិលសោយអាហារដែលហួសប្រមាណទេតើ! ទើបត្រាស់ជាគាថាថា:

មិទ្ធី យទា ហោតិ មហាឝ្ឃសោ ច
ឯឡាយិតា សម្ប្បរិវត្តសាយី
មហាវភោវ ឯឝមបុដ្ឋោ
បុនប្បុនំ ឝត្ថុមុបេតិ មន្ទោ ។

សេចក្តីថា: បុគ្គលឯណាជាអ្នកមានសេចក្តីងោកងុយច្រើន ជាអ្នកបរិភោគនូវភោជនមានជម្ងឺច្រើន ជាអ្នកប្រព្រឹត្តដេកលាក់បំពេនៀលដូចជាជ្រូកស្រែអណែលចង់ញ៉ាំមនុស្សយកយកជ្រូកមានពពួកជាដើម ។

បុគ្គលខ្លះទៀតជាមានបញ្ញាខ្លៅ ព្រោះមិនធ្វើព្រះវិនិច្ឆយ៍ គឺអនិច្ច-ទុក្ខ-អនត្តា ទុកក្នុងចិត្ត រមែងកើតទៅកាន់គតិ (កើតខ្វិត) រឿយៗ នឹងមិនរួចពីគតិខ្វិតឡើយ ។

ព្រះជាម្ចាស់សន្និសីទសម្តែងធម៌សោយបន្ទុបអាហារ ដែលចំអិនដោយអង្គ ១៦ ទាំងនោះ ទ្រង់ក៏មានព្រះការុណ្យស្រាលសោយនូវសេចក្តីសុខ មានសេចក្តីស្និទ្ធស្នាលស្រឡាញ់ព្រះសាស្តា ទ្រង់ធ្វើឥសិសមាធ ៧ ថ្ងៃ ថ្វាយកិច្ចសង្ឃកម្មព្រះពុទ្ធសាសនា ។ គួរជាបាតាម

អាសិតជាពិសមាន ៤ យ៉ាង សូមទាញយកមកអាងដូចជាពាក្យកាព្យ
តទៅនេះ

បទកាកគតិ

ពិស ៤ យ៉ាង

អាសិតនេះឯង ឯកប្រាជ្ញសំដែង ជាគ្រឿងតំកាង ថាក្នុង
លោកនេះ មានពិស ៤ យ៉ាង ដូចមាននៅខាង មុនជាំណាត់ ។
មួយរៀនវិជ្ជា មិនខំសិក្សា ឲ្យចេះហ្មត់ចត់ ទំនឹកឮជាពិស
ព្រោះមិនប្រាកដ នាំឲ្យខឿងហត់ លំបាកខ្លួនប្រាណ ។

ពីរ - ការបរិភោគ អាហារគគ៌លោក មិនដឹងប្រមាណ ស៊ីច្រើន
ហាត់ច្រាស រំលាស់លស់ខ្លាន ក្តៅឆាតុមិនឈាន ដុតដូចម្រែកតី ។
ចាត់ជាពិសពុល ព្រោះតែស៊ីផ្សុល នាំកាឡកណ្តៀ ឲ្យមក់គ្រប់ខាន
សន្ធានច្រែសស្រី ព្រោះតែចំណី តប្បរិះគិត ។

បី - រឿងនិទ្ទេស អាត់លក់ពិន័យ ពីអ្នកដំនិត ដំណើរក្តីក្តាំ ខ្លួន
ខុសមិនពិត ជាពិសរុបរឹត ជល់អ្នកក្រីក្រ ។

បួន រឹស្សីក្រមុំ ចំរើនវ័យធំ រូបពង់ស្រស់ល្អ ជាពិសដល់ចិត្ត
ច្រែសស្និទ្ធបន្ត ចាស់ខ្លះទន់ក ផ្តើលតាមគេដែរ ។

នេះហើយ ចំណីអាហារដែលធ្វាញ់ពិសា មិនត្រឹមតែធ្វើមនុស្ស
សត្វ ឲ្យជាប់ចិត្តដោយរសជាតិ, ឲ្យសោយទុក្ខវេទនា ឲ្យអស់ព្រៃ

សម្បត្តិប៉ុណ្ណោះទេ សឹងគាបធ្វើមនុស្សឲ្យអន្ទះអន្ទែងក្នុងសង្សារដូចនេះ ខ្លះដែរ តួយ៉ាងព្រះតិស្សត្ថេរ ចាញ់តែឧបាយរបស់នាងវណ្ណទាសីជាស្ត្រីឆ្នូត ឈ្លបប្រែគេនបបានទឹងបង្ហិនជីវិតលោក ។ ឥឡូវដោយអាសគណ្ហា ដកឃ្លាមិនរួច ទាល់តែនាងនោះធ្វើកាលពុតជាឈឺ ទើបទូលឲ្យចូលទៅកាន់ទីបន្ទប់ ហើយប្រលោមលួងលោមជាយសោនកិច្ចអន្ទះអន្ទែងបានដូចក្នុងគ្រានោះឯង ។

ព្រះដ៏មានជោគ ខ្ញុំប្រកាសសេចក្តីនេះជូនកិក្ខុទាំងឡាយ ឲ្យពិចារណាឲ្យឃើញក្នុងការដែលបរិភោគបណ្តាហារ ហើយខ្ញុំនាំរឿងព្រេងមកពន្យល់ថា :

កាលដែលកន្លងទៅហើយ មានឧយ្យានបាលម្នាក់ឈ្មោះសញ្ជ័យជានាយសួនបុប្ផារព្រះបាទព្រហ្មទត្តក្នុងក្រុងពារាណសី ។ គ្រានោះ មានសត្វល្វាស ១ មកក្នុងឧយ្យានោះ ឃើញនាយឧយ្យានបាលហើយសួរបោលតែម្តង ឯនាយសួនបុប្ផាវិតមានគម្រាមដេញបញ្ជាឲ្យ ។ សត្វល្វាសនោះមកកាន់ឧយ្យានញយៗ ពុំដែលដាច់ ។ ឯនាយឧយ្យានបាលបេះផ្កាទឹងផ្លែឈើយកទៅថ្វាយស្តេចពាល់ ។ ថ្ងៃ ព្រះពាលក្រែងសួរថា : « នែ ! ឧយ្យានបាល ឯងពែកងបានឃើញហេតុអ្វីជាចំឡែកដែរឬ ? » អ្នកក្សាសួនបុប្ផាក្រែបទូលថា : សូមទ្រង់ព្រះមេត្តាជ្រាស គ្មានឃើញហេតុអ្វីជាចំឡែកទេ ឃើញមានតែសត្វល្វាស ១ ក់មកកាន់ឧយ្យានៈនោះ ។

ព្រះពាល[illegible]ត្រាស់ថា : បើចុះឯងនឹងចាប់ឈ្មោកវាបានឬទេ ? នាយឧយ្យានបាលក្រាបទូលថា : សូមទ្រង់ព្រះមេត្តាប្រោស បើបានខំតយុទ្ធបន្តិចទូលបង្គំនឹងតាមចាប់សត្វឈ្មួញនោះ តាំមកកាន់ព្រះពន្ធនាគារសន្តាមបង្គាល់ ។

ស្តេចទ្រង់ព្រះពិចារណាឃើញនាយឧយ្យានបាល ឃើញវៀលាបពុងស្មៅត្រង់ទីដែលសត្វឈ្មួញដើរចូលទៅកាន់ឧយ្យាននោះ ។ សត្វឈ្មួញមកហើយខំតាស៊ុបពុងស្មៅនៃកលាបដោយឧត្តមយ៉ាង ក៏ជាប់ចិត្តដោយរសតណ្ហា មិនទៅកន្លែងណាទៀត ។ នាយឧយ្យានបាលដឹងថាសត្វឈ្មួញជាប់ចិត្តដោយរសឧត្តមហើយ ក៏បង្ហាញខ្លួនឲ្យឃើញញ្ញែ ។ ពាល់តែសត្វឈ្មួញកើតរសចង្កុំវិស្សាសៈ ហាន់ចូលមកស៊ុបស្មៅដែលនាយឧយ្យានបាលកាន់ដំដៃ ។ នាយឧយ្យានបាលក៏ឲ្យចាំចាប់ផ្លូវថ្នល់ដោយតន្ត្រី ហើយកាច់មែកឈើមួកពាយតាមផ្លូវប្លែកនោះ រហូតតាំងពីព្រះពន្ធនាគារមកដល់សួនឧយ្យាន ។ គាត់ក៏ស្ពាយបំពង់ខែកយុទ្ធនឹងស្មា ជីជាប់ស្មៅត្រង់ចង្កឹះ ពេលពាយស្មៅវៀលលាបដោយឧត្តមយ៉ាងត្រង់ទីចំពោះមុខសត្វឈ្មួញ ឯញញួរឈ្មួញឲ្យចូលទៅកាន់ព្រះពន្ធនាគារពាល់តែបាន ។

សត្វឈ្មួញចូលទៅដល់កន្លែងព្រះពន្ធនាគារហើយ នាយគុកបាលសួរទៅចំពោះមុខគាត់ថា ត្រឡប់ទៅឃើញមនុស្សពាន់ឆ្ងាយ ក៏កិតកំយ

ញាប់ញ័រខ្លាចស្លាប់ ប្រឹងស្ទុះចុះស្ទុះឡើងតែងតែងក្នុងព្រៃរកផ្លែឈើនិងសត្វជាន
(ពាល់តែស្លាប់) ។

(ត្រានោះ) ព្រះបាទព្រហ្មទត្តទ្រង់ទតឃើញសត្វឈ្លូសកំពុងញាប់ញ័រទ្រង់ក៏ដឹងតាមទៀយញាសត្វថា: ម្ចឹងថែបនេះជាសត្វអាស្រ័យនៅកន្លែងព្រៃស្ងុំខ្លុំ, ឥឡូវនេះមកគាន់កន្លែងយ៉ាងនេះ ព្រោះតែជាប់ជំពាក់ដោយសេតណ្ហា ម្ចាលអ្នកទាំងឡាយកាលគ្នា សេចក្តីលាមក (អ្វី) ឲ្យវិសេសជាងសេតណ្ហាដែលមានក្នុងលោកនេះ មិនមានសោះឡើយ ។ ឯនាយឧយ្យានជាលបាននាំម្ចឹងឈ្លូស ដែលអាស្រ័យនៅកន្លែងព្រៃស្ងុកឲ្យមកគាន់អំណាចរបស់យើងដោយសេតណ្ហានេះឯង ។ តរឿងនេះសូមតែជាពាក្យពាក្យបង្ហាញគតិដូចតទៅនេះ:

ទឹងអើយទឹកឃ្មុំ ផ្អែមហើយផ្អែមធុំ ក្ងិនឈ្ងុយពិសា បងចិត្តម្ចឹងឈ្លូសដោយសេតណ្ហា គេមេបទុជា ទាបុន្មានខែស្មា ។

ឈ្លូសពុំបានដឹង ទឹកឃ្មុំស្រែវែង ជាញ៉ូនមកស្មា ចូលក្នុងឧយ្យានឲ្យស៊ីបុង្គស្មា ឲ្យឋេកឲ្យនោ ជាល់តែទុកចិត្ត ។

អ្នករក្សាសួន គេបង្ហាញខ្លួន ឲ្យឃើញផ្ងើស្ងួន ១ថ្ងៃ ២ថ្ងៃ ឈ្លូសចូលទៅជិត យកគេធ្វើមិត្ត ចូលចិត្តស៊ីស្មា ។

គេគាន់នឹងដៃ លួងលោមកាលថ្ងៃ ព្រោះតែខ្លួនទៀ គេធ្លាក់ខ្លួនចិនទាំងកកេវ ថ្ងាយស្តេចតក់ទៀ ឯព្រះពរកំណ ។

នេះយកតែខ្លះ មែកឈើរនេះ មកតាយចំទាំង ព័ទ្ធឲ្យជិតស្មុង កុំឲ្យឃើញភាំង នេះដើរចំពាំង ខ្លួនដើរបណ្តាយ ។

ដៃនេះតំពាក ជាប់ស្មៅមិនដាក មើលមកខាងក្រោយ ស្មៅលាបតែងឃ្លុំក្លិនបក់ឲ្យ ស៊ុះដើរតាមក្រោយ ដល់ព្រៃពងភាំង ។

ឯខាងខ្លាវបាល ឃើញត្រែកត្រអាល រុញខ្លាវបិទភាំង ឈ្លូសបួលទៅដល់ កន្លែពងភាំង ឃើញមនុស្សភ័យខ្លាំង ញ៉ាំខ្លួនដល់ស្លាប់ ។

ហៃឃុវដែន ចូរចុះបន្ថែន អាហារដែលឆ្ងាប់ បរិភោគឈ្លួយឆ្ងាញ់ បន្តិយមួយម្តាប់ កុំឲ្យវង្វាប់ ដូចឈ្លូសនោះឡើយ ។

ចប់ ភត្តសោណ្ឌា ពួកអ្នកលេងស៊ីភត្តតែប៉ុណ្ណេះ ។

ចាណាសោណ្ឌា (១)

ទោសធឹកទឹកស្រែរឹង ៦ យ៉ាង

១ - សន្ធិដ្ឋិតា ធនជានិ អ្នកធឹកស្មុក រមែងវិនាសខ្ទេចៗ សម្បត្តិដែលឃើញជាក់ស្តែងដោយខ្លួនឯង

២ - ភាសហាប្បវាឌ្ឍនិ បង្កឲ្យកើតសេចក្តីជម្លោះ មានជម្លោះជាច្រើនជាលំដាប់ជាប់ជាក់ជាដើម

៣ - ភោគានំ អាយតនំ បណ្តាលហេតុឲ្យកើតភោគៈច្រើនមានឥតឹតក្តៃតជាដើម

---

១ ពួកអ្នកលេងធឹកស្រែ ។

៤ - អភិជ្ឈាសញ្ញាជនី ទាំងឲ្យចូលកើតឈ្មោះមិនពិពេះ មានច្រហាមោគាមិតា ឥណីពោលពាក្យដាក់ទៃនឹងបិតាដែលខ្លួនមិនត្រូវពោលតបតាំងនៅឡើយ

៥ - ហិរិកោបិនជនិទ្ទុសនី ការបង្ហាញកេរ្តិ៍ឱ្យសត្វគេយល់ត្រង់ត្រង

៦ - បញ្ញាយ ទុព្ភលិគណៈ ធ្វើឱ្យញាឱ្យមានកម្លាំងតិចជាង តែថា មិនអាចដើម្បីធ្វើមគ្គបញ្ញាឱ្យមានកម្លាំងថយបានទេ ។

ហាក់នឹងថា ! មិនគួរនឹងឆ្ងល់ទេ ! សុភជាគេសង្ឃដែលត្រូវលះបង់ចោលកង់គេសង្ឃឯទៀតដែរ ចុះហេតុអ្វីក៏មនុស្សប្រុសស្រីសេពាសោយទៅហើយក៏ឱ្យមានទោសដែរ ! មិនដូចជាគេសង្ឃឯទៀតដែលគេសេពសោយទៅហើយថាឥតមានទោស ?

គេសង្ឃឯទៀត ដែលគេសេពាសោយទៅឥតមានផ្លូវដឹកនាំចិត្តឱ្យប្រព្រឹត្តធ្វើអំពើអាក្រក់ផ្សេងៗទេ ជាតែងសម្លាប់ធឹងធ្វើកម្លាំងនឹងស្មារតីរបស់មនុស្សឱ្យរឹងប៉ឹងប៉ុណ្ណោះ ។

ឯសុភនេះ ជាគេសង្ឃមានកំឡាំងដ៏ខ្លាំងក្លា កាលណាដែលគេផឹកទៅហើយ ឥណីធ្វើកំឡាំងរបស់មនុស្សឱ្យទន់ខ្សោយ ហើយឥណីធ្វើចិត្តរបស់មនុស្សឱ្យក្លាហាន អាចហ៊ានបំពានធ្វើអំពើបាបផ្សេងៗដោយងាយ។ អំពើបាបណាដែលមិនធ្លាប់ធ្វើ ក៏អាចធ្វើបានដោយកំឡាំងសុភ

ទ្បាវង្វេង ដូចការឮប់គោរពច្រៃតិចគួរគោតរៀងគន្លងត្រកួលចាំងឡាយ
មានមាគាចិតា ទំនិសមណព្រាហ្មណ៍ជាដើម ជាបុគ្គលគួរគោរពគោត
ខ្លាច លុះត្រូវសុភកាលណា សុភធ្លាប់គួរគោះទ្បាប្រែត្រឡប់វង្វេងបាត់
លែងគោរពគោតខ្លាច លែងស្គាល់ទុះបុគ្គលនោះ។ ឧទ្បាយ នេះជា
ទោសសុភដូចបានគោលខាងដើមនោះ ។

ឯទោសទៅបរលោកនោះ មនុស្សដែលផឹកសុភ លុះធំហាយខន្ធ
ទៅកាលណា ផលសុភនាំដំណើរមនុស្សនោះទ្បាទៅធ្លាក់នរកឆ្នាំ
តូច្ចនរក មានទឹកទន់ដែលពុះទៅងាប់ជាទិច្ច ទឹកនោះហូរចូលទៅកន្លែងមាត់
សត្វនរក ហើយពុះកន្លែងនោះ។ ក៏ឆ្លាយរលាយស្ងាប់។ ហើយកើតទ្បាំង
ទៀត ដរាបទាល់តែអស់ពាបកម្ម ទើបទ្បាំងទៅកើតកន្លែងទំណែ។ បាប
កម្មនោះមិនទាន់អស់ ក៏ទ្បាជាលង្ហួនាទៅជាមនុស្សត្តិតិរច្ឆាន រលាក់រលើ
ល្ងីល្ងើផ្សេង។ ដោយទោសផឹកសុភ, ព្រះបរមសាស្តាចារ្យទ្រង់ត្រាស់
ទេសនាទុកដាអនេកបរិយាយ មិនអាចស្រង់យកមកអធិប្បាយទ្បាបាន
សព្វគ្រប់ក្នុងទីនេះឡើយ ។ តអំពីនេះទើងអធិប្បាយតាមអាការរបស់អ្នក
ផឹកស្រា ដែលបានឮឃើញក្នុងកន្លែងជួបជុំបច្ចុប្បន្ននេះ ដើម្បីទ្បាស្គាល់អាការ
របស់សុភផ្លែអ្នកផឹកទ្បាសំដែងបញ្ជូនអាការយ៉ាងណា។ នោះ ដូចត
ទៅនេះ ។

អាការអ្នកជំកសុរា

ជំក ១ ពែងអកែ(ក្រាយ)[1]

- ២ ពែងស្រាយចិះញ៉ែម
- ៣ ពែងសម្រែមមាយ៉ា
- ៤ ពែងគ្រាប្រចាក
- ៥ ពែងអារក្សង់
- ៦ ពែងប្រតំបង[2]
- ៧ ពែងទឹកសំសង់យំគាលិតខ្លួន

កំពង់អាការទំមួយៗ មានសេចក្តីអធិប្បាយតទៅនេះ

ជំក ១ ពែងអកែក្រាយនោះ ត្រូវដឹងថាពន្លាតំសុក រមែងធ្វើអ្នកជំកឲ្យមានសំដីច្រើនតាមែតក្រាយ ចែករំលែកអធិប្បាយស្រស់ស្រាយជាមួយនឹងអ្នកដទៃដែរឯង ឬក៏និយាយបញ្ចិនបញ្ចើងកៀសនាយអាយទៅកែមនុស្សអ្នកដើរទៅមកជុំតខាង ដោយរឿងហេតុណាមួយដែលខ្លួនទឹកឃើញក្នុងពេលនោះ ហើយក៏ទំនាយអកែក្រាយស្រាយទៅតាមដំណើរតែមានលេចចំខ្លះក្រឡឹយ ។ អាការប្រើសំដីចេញទៅនោះ ខ្លះតោលសំដីឥតរឿង ។ កនិរពែងឮសទ្ធឹកហាកដ្ឋដូចជាឈ្លោះប្រកែកគ្នានឹងអ្នកណាមួយ ខ្លះក្រមុំមិនក្តីទេ តែលុះត្រាសុភាពោលសម្ដែងចេញមក

---

១ បុរាណលម៉ាយគាត់ដើមជំកស្រាខ្លាំងពែង ។ ២ ខ្លះថាជំក ៦ ពែងស្រែតុំបង ។

ស្នង់ដូនចុងច្រមុះចង្កេះចង់ឆ្កែងិះ ង្ហឹ អាំះ ហ្អាំះ ។ បែកសំដីច្រើនឥត
ប្រយោជន៍តិចតួចណាស់ដើម ធ្វើឫកពាហាក់ដូចជាគ្មានអ្នក
ណាស្មើដូចបាន ។

ខ ๒ ដែលថា ផឹក ๒ ពែង ស្រាយចិញ្ចើមនោះ ធម្មតាអ្នកផឹកស៊ុត
តែផឹកដល់ ๒ ពែងហើយ តែក្លៀកខ្លួនស្រាយចិញ្ចើមព្រិត ចឹងចំចេត
ដើងធ្វើនិមិត្តកម្មញាក់ចិញ្ចើមដំឡើងក្អែកគ្រលួចដញ្ចប់មាត់ ដើម ឬថា ។
ព្រួសគំនរមាត់ឆ្នេងស្លាំ គាញសក់ក្បាលហុចមុខឲ្យអ្នកផងពាំងពួង តាម
ខំនឹងគាថាមានស្រាយចិញ្ចើមដាំដើមនោះឯង ។

ខ ๓ ដែលថា ផឹក ๓ ពែងសំរាមម្យ៉ាមមាយានោះ អ្នកផឹកស៊ុត
តែផឹកដល់ ๓ ពែងហើយរាមងឹងធ្វើមាយាមារយោគលាក់ពុតត្បុត ភ្លូញ
ក្អែរចេញសាការ ធ្វើហាក់ដូចជាអ្នកមិនឆឹកពិត ធ្វើសញ្ញាជាគ្រឿងសំគាល់
ឲ្យអ្នកដទៃដឹងថា "ខ្ញុំជាមនុស្សអ្នកល្អ ប្រពឹត្តត្រឹមត្រូវអ្នកមានធម៌សាច-
ស៊ីល - ទានមានសីក្តីយសប្រហែលខ្លឹងគេដែរ" ឈ្មោះថាជាមនុស្សចិត
ប៉ាំងតំនិតខ្លួនឲ្យអ្នកណាមួយដឹងថាខ្លួនផឹកស៊ុតឡើយ ។

ខ ๔ ដែលថា ផឹក ๔ ពែងទ្វារប្រចាក់នោះ គួរផ្ទាល់ថា អ្នកផឹកស៊ុត
កាលណាផឹកដល់ ๔ ពែងហើយ រមែងឮញញួញកាយថ្នាសព្វអន្ទើ តឹ
លើកដៃដើងតន្ទឹងឆាក់ដំហុយចូលីប៉ុងឡើង ឥឡូវតញ្ចាត់លោតអង្គេង
ហាក់ឆ្នេងហាក់ស្លាំងាំងាក់ ចាប់ដំបងត្រនង់ណោលណោតគុនត្រគាប់ ស្ទុះ

ទៅប្រាប់ចាប់ចំចាប់កើបចាញ់ដើងដៃអ្នកជាខ្មែលដ៏លាស្លៀត ពុំនោះសោត ស្តុះទៅជាលំគប់គប់បេសំនេះនោះ ប្រែអាការជំម្រើនកិរិយាហាក់ដូចជាយក្ស ឬ មារគាមភ្លាត្រប្រហាក់ដៃលខ្លួនបេះ ។

ទី ៥ ដៃលថា ជឹក ៥ ពែនអារក្សធំនោះ គ្រូវដឹងថា ពួកអ្នកជឹកសុកតែធឹតដល់ ៥ ពែនហើយ រមែងជ្រប់ខ្លួនជាក់មុខសំយុងបុះលុតជង្គង់ចាំង ២ គ្រីក្បាលយកដៃចាំង ២ ច្រត់ប៉ាក់ទៅលើដែនជើលរំជ្រែងជ្រោងខ្លួនដម្រង់មុខបន្ទុនកនុនបុះក្រោម ហាមាត់ស្ទាបម្តងៗ ធ្វើចំនងហាក់ដូចជាគេជាន់អារក្សអង្គុយនបោកពីមុខ ធ្វើក្បាលងឹតងោកខ្លាចំចាំខ្លួលខ្លោចអារក្សមកជាន់យ៉ាងណាក៏ អ្នកជឹកសុកដល់ ៥ ពែនហើយក៏មានគាការយ៉ាងនោះដែរ ។

ទី ៦ ដៃលថា ជឹក ៦ ពែនច្រត់បខនោះ គ្រូវដឹងថា ដល់ថ្នាក់សន្ធឹ ឬ សន្ធឹងខ្លួនដេកនៅលើខ្នែងខ្នង ឃាទឈ្មោះលែងកប់គេអ្នកណា ហើយ តាំងផ្តើមចេញសម្ងួនច្រងរឿងផ្សេងៗឮស្ទើរឮៗ រួចពីច្រងរឿងមកឮស្ទួរច្រត់បខ ដៃស្តាំច្រងមូនខ្លួនកុំ បង្គងក្អែក សុតជូជក ហើយក៏ងាន់តែឮសម្ងួនតិចៗទៅ ស្រាប់តែបញ្ចេញជូរជូរ រួចពីជូរមកឮស្ទួរក្តួចគ្រហែមមួនៗ ដៃស្តាំហាតេកួនៗដល់ខ្លួរសេចក្តីខ្លួចញ័រ ហាក់ដូចជាគេច្រត់បខក្នែងលែងកូនពេលនោះ ។

ទី ๗ ដែលថា ផឹក ៧ តែងនឹងកំសត់យ៉ាងណាគ្មានន័យនោះ គួរជ្រាបថាអ្នកផឹកស្មុកដល់ ៧ តែងហើយ អន្ទិយយំសោកខ្សឹកខ្សួលក្តួលក្តងខ្លួនតួចិត្តអាល័យដល់តែ ព្រោះប្រែក្តីផឹកជ្រលហួសប្រមាណបានក្តីមរណៈប្តូស្មើរជិតនឹងមរណៈ ធ្លាក់ចិត្តគាំងខ្លួនយំស្រណោះអាល័យទៅតាមសម័យរឿងបេះខ្លួនដែលវិតក្កកន្លងទៅនោះ ។

អ្នកផឹកស្មុកតួរគិតឃើងខ្លួនហ៊ោ តែវិនឹកពីនឹងផញ្ជឹងតាមសេចក្តីនៃពាក្យកាព្យដែលតែងសេចក្តីសង្ខេបខ្លះជាបែបរបស់អ្នកផឹក ដូចត ៧ នេះ ។

កាព្យពាក្យ ៧

អ្នកដើយអ្នកផឹកទឹកស្មុក ចេះនឹកមេត្តាគាំងខ្លួន ផឹក ๑ តែង ៧ តែងឯង ត្រូវចំក្បួនខ្លួនយើងគួរអនិច្ចា ។ ចេះនឹកស្រណោះដល់រូបកាយដួលដេកមិនឆ្ងាយពីផបស្រា តែ* ស្រឹងខ្លួនស្រាតក្បែរផ្លូវធ្លា ដេរខាត្មានគ្នាជួយកំដរ ។ កូនស្រាអសោចជ្រុះចេញសាយ ចៃតសារព័ត៌ាយ ๆ ញាញ៉ែរ ញើសចេញសព្វច្បាណាហួសញ្ជរ គួរនឹងរអងមិតិតសង្វេត ។ ចៃអស់អ្នកផឹកចាំទុកឃ្លាដើយ ត្រូវលះឲ្យហើយកុំឯបំពេន កុំផឹកឲ្យជ្រុលដល់ដួលដេក សូខ្យាសេះសូខ្យាឈ្មោះពុះយោកជាតិ ។ ឮប្រាប់លោកបុណ្យពីត្រង់នាយ ប្រដៅសត្វសម្លាប់ប្រើមារយោខ ទំលះ

សុកទសាធ៌ជាតិ កុំឃ្លាតវៀតធ្វើសីលទាន ។ ឲ្យទាន់វ័យខ្លួនកំពុងក្មេង
តែរលេះឲ្យជេងកុំស្រែកឃ្លាន សាធ៌សីលជាទំនៀមស្រាបស្រួចប្រាណ
តាំងពានជាខុនធ្វើដើមផល ។ ធម៌តាំងពីរនេះនាំឲ្យ ថ្កើង គួរកាប់តាស់
ឡើងធ្វើជាថ្នល់ អ្នកប្រាជ្ញតាំងឲ្យយោកពន្យល់ ចាត់ជាឋុសគល់
យានជំនិះ ។ ហៃយុវជនតាំងប្រុងស្រែ គួរតែគប្បីគិតត្រិះរិះ ចូរទំរើ
ខ្លួនពីផឹកនេះ ឲ្យបានរេចពីសន្ដាន ។ ទោះបើតែផឹកស្រាជាប់ស៊ីសាច់
ស្រែវាំងមិនជាប់រៀមិនបាន រលងស្គាល់ប្រពន្ធកូនខ្លួនប្រាណ នាំឲ្យ
រំខានបានក្ដីខ្លុក ។ ដូចជាព្រះបាទពោធិសម័ ព្រះចៅអប្រិយគ្មានឈ្មល់
មុខ កូនស្អប់សាច់ស្ងែលុកក។ មួលកបាត់ខុកធ្វើព្រះស្មោះ ។ ចូរឯង
មើលរឿងព៌ាវស្ដេចនេះ យកទៅត្រិះរិះកុំបីភ្លាយ កុំធ្វើតម្រាប់តាម
បណ្ដាយ ខុកតែខ្ចីទាន់ក្រោយឲ្យអសោច ។ អាស្រ័យមកពីពោសសុក
គ្មានគិតបុត្រាប៉ុនស្រមោច មួលកកាប់បាត់ស្ងាប់ជាន្លោច យកទៅ
កំឡោបធ្វើព្រះស្មោះ ។ រឿងមួយទៀតកូនពោធិសត្វ បិតាស្លាប់
បាត់ខុកទ្រព្យឲ្យ ដល់ ៤០ គោដំពុបណ្ដាយ ឲ្យកូនទាំងក្រោយសៅ
ស្រែល ។ កូននោះចាយទ្រព្យជួលលៃទំលេង ពួកប្រុសស្រីក្មេងមក
ស៊ីឈ្នួល ប្រឹងកំសប្បាយតាមចំនួល ដល់ខ្លួនបាត់មកផឹកស៊ី ។
កើតពោសផឹងស្រាខ្លៃស្រវឹង មិនដឹងថាប់ទ្រព្យបាត់ខ្លួនខ្លី គ្មានអ្វី
បិញ្ចឹមពោះសូន្យជីវី ស្លាប់ខ្លួនកេញតែនៃអូសពោល ។ មានរឿងមួយ

ខៀតកូនឃើងស្លឹង ជាកូនឃើងប្រើឃើងតែតែងថ្មោល ទោសពីចាយទ្រព្យ
ចំណូតគ្រាល ត្រូវញាតិវង្សចោលនេលែងគប់ តើងទោសដឹក
ស្រាស្រែងឹងទោរ ពុនតាងដំនោរចំណោងទ្រព្យ តាលំពែរនាសូនបង់
អកឮ តួកញាតិតេស្អប់តេចាត់ចោល ។ ឯរឿងចាំង ពៃ តាទៅនេះ
ឯងត្រែរត្រីរិះតិតវេញនោល ចំណូនដែលនៅផ្ទះតែ ត្រាល ឆាប់លះ
បង់ចោលហ្នាអាក៏ ។

រឿងស្តេចពារាណសី

ក្រុងពារាណសី មានមហាក្សត្រិយ៍មួយព្រះអង្គ វេលាសោយព្រះ
ស្នោយហើយ ចើគ្មានសុភនិតីសាចទ្រង់ក៏សោយព្រះស្នោយមិនបាន ។
ក៏កន្លងនូវនោះ លុះដល់ថ្ងៃ១ ភ្លោសថពួកអ្នកនតរតេមិនដែលសម្លាប់សត្វ
ឡើយ ។ អ្នកធ្វើព្រះស្នោយស្តេចទិញយកសាច់មកលាក់ទុកកន្លងថ្ងៃ ៧ ដង
នៃបក្ស (ប៉ុន្តែនិងធ្វើថ្វាយ) សត្វឆ្កែចាំងឡាយក៏ទំពាស៊ីសាចនោះអស់
ទៅ ។ អ្នកធ្វើព្រះស្នោយមិនបានសាច់កន្លងថ្ងៃ១ ភ្លោសថ មិនហ៊ានាំកន្ត
យកទៅថ្វាយស្តេច ទើបត្រាចទូលសេចក្តីនោះដល់ព្រះឱរសទៅ ឆ្លើយ
ថា "នែ! អ្នកចាំងឡាយ កូនប្រុសរបស់ខ្ញុំជាទីស្រឡាញ់ពេញព្រះ
ទ័យរបស់ស្តេច ។ ទ្រង់ទតយើញកូននេះហើយទំនងថើបបបោសអង្អែល
ខ្លួនកូនរបស់ទៅឲ្យអង្គុយលើភ្លៅនៃស្តេចពេលណា អ្នកចាំងឡាយយក

កត្តនាំចូលទៅថ្វាយស្តេចកំពុងក្រសាលថ្ងៃឡើងលើដាមួយនឹងកូននេះ
កន្លងពេលនោះបុះ" ។ ពួកអ្នកធ្វើព្រះស្មោចក៏នាំកត្តចូលទៅតាមចំនួន
នោះ ។ លុះនោះ ស្តេចកំពុងស្រាំងស្រាមិនឃើញមានសាច់ក្រយាកន្លងកាលនិតាស់សួរថា: "ឯណាសាច?" ពួកអ្នកធ្វើក្រយាក្រាបទូលថា: "ថ្ងៃនេះជាថ្ងៃទោសថគ្មានសាច់តស់ទេ" ។ ព្រះបរមក្សត្រខ្ញុំជាប់កូននោះមួលកក្រើយជីវិត លើកចោះចោលទៅចំពោះមុខអ្នកធ្វើកត្តហើយខ្ញុំជាថ្លែងថា: "ចូរយកសាច់នេះទៅចំអិនឲ្យនាប់" អ្នកធ្វើកត្តធ្វើតាមព្រះពាក្យតម្រាស់ ។ (ពេលនោះ) សូម្បីតែមានមនុស្សណាមួយហ៊ានយំសៃកក៏គ្មាន ព្រោះខ្លាចស្តេច ។

ព្រះទៅការណ៍ខ្ញុំសោយព្រះស្មោច ទឹងសាច់កូននោះឯងហើយខ្ញុំផ្តួលកំលាន់ទៅ លុះដល់ចប្ងូសម័យខ្ញុំតើនឡើងស្ងាត់សុកទើបមានព្រះពាក្យតម្រាស់ថា: "អ្នកចាំងឡាយចូរយកកូនមកឲ្យអញ" ។ គ្រានោះ ព្រះនាងទេវី កំពុងខ្ញុំព្រះកន្ទៃនន្ទកកន្ទេញក្រាបទូលថា: "បពិត្រព្រះសម្មតិទេព ថ្ងៃម្សិលមិញខ្ញុំសម្លាប់កូនព្រះអង្គឯង ហើយសោយព្រះស្មោចជាមួយនឹងសាច់កូននោះទៅហើយ" ។ ព្រះពាក្យខ្ញុំព្រះសណ្តាប់ហើយ ខ្ញុំព្រះកន្ទៃនសោយសោកនឹងស្តាយព្រះពាក្យបុត្រាទើបខ្ញុំព្រះចិន្តាថា: "សេចក្តីទុក្ខវេទនាអញនេះ ហើយកើត

មកតែអំពីគោសធំកសុក" ខ្ញុំឃើញគោសក្នុងកំរិយាធំនូវសុកដូច្នោះ ហើយក៏ចាប់អាថម៌ដឹមកផ្ទួតព្រះកន្ត្រកហើយខ្ញុំអធិដ្ឋាន (សម្បថ) ថា ចាប់ដើមតាំងពីកាលនេះទៅ អញមិនបានបរិភោគសម្រែចព្រះអរហត្តផលបណ្តោះទេ អញលែងធំកសុកថែបនេះ ដែលជាអំពើធ្វើឲ្យវិនាសផលបន្តិចបន្តួចនោះ ខ្ញុំក៏លែងសេពសោយសុកតាំងពីកាលនោះរហូតទៅ ។

ចប់ រឿងស្តេចពារាណសី ។

រឿងកូនព្រះពោធិសត្វ

សេចក្តីថា ព្រះពោធិសត្វជាព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធយើងព្រះអង្គកើតជាសេដ្ឋីក្នុងក្រុងពារាណសី ជាអ្នកមានទ្រព្យកប់ទុកក្នុងផែនដីចំនួន ៤០ កោដិ ព្រះអង្គតែងធ្វើបុណ្យទ្រព្យទានពុំដែលដាច់ លុះដំណើរអំពីនេះទៅ ក៏បានទៅកើតជាព្រះឥន្ទ្រ ។

ឯកូនព្រះបរមពោធិសត្វនោះទៅ តម្កាល់ឯង ចាត់ចែងធ្វើមណ្ឌលប្រមូលពួកមហាជនច្រើនគ្នាមកធំកសុក បានចាត់ការចំណាយកហាបណៈ ១ ពាន់ ឲ្យជល់ពួកអ្នកលេងល្បែងភ្នាល់ច្រែងចាំងនោះ ខ្លួនឯងជាអ្នកលេងស្រែ ធំកសុកស៊ីសាច់ តាល់តែជាប់ចិត្តស្អិតតែនឹងល្បែងមានភ្នាល់ច្រែងជាដើមនោះ ហើយចំណាយទ្រព្យចាំង ៤០ កោដិ ព្រមទាំងគ្រឿងឧបភោគ ទំនិបវិភោគទ្រព្យវិនាស តាល់តែឆ្កាត់ខ្លួនទៅជាមនុស្សក្រក្រមនាថា ស្ទើរតែគ្មានសំពត់ ។ (នៅមានត)

លោកមហា "សៅរ៍-លី"

វត្តសោយ ឃុំម្រៀន ស្រុកគោះសូចិន ខេត្តកំពង់ចាម

(ឥតលេខ ១២ ធ្នូ ឆ្នាំ ៤៧)

វគ្គទី ៣

ពាក្យ ៨

ចូរមើលអាទិត្យបន្ទាលលា គ្មានស្រាកមួយនាទីពាំងថ្ងៃយប់ ចូរមើលតពកសាត់មិនមានឈប់ អ្នកប៉ងសុខសិប្បគួរគិតរំពឹង ។ ចូរមើលដាតិស្មៅចោះក្តៅយ៉ាំងណា នេតាស់ភាត់ម្ចាំងងំលាស់មិនទង់ ចូរមើលអណ្តើកទាំរត្រងសូង អំណាចងារច្រើនទីរលំគ្រៃយគ្រា ។ ចូរមើលរំតេះជញ្ជួនទឹក ស្រោចស៊ីតពន្ធឹងនៅវាលស្រុក ចូរមើលខ្យាដាតិតបាទាំលួនលីលាបានធ្វាយដួចចិត្ត ។ ចូរមើលអន្លង្គត្រសងត្រមគ្នា ទាញស្ទឹកស្តុកសម្បុតស្ងួត ចូរមើលកម្លាំងព្យាមចង្រិត ការរួងពិចិត្របិតជាសុខសាន្ត ។ ចូរមើលពាលចក្ស៊ីវិលបរ ទំមុជត្រវាចាប់មច្ឆាបាន ចូរមើលស្រមោចទំខ្លាំងប្រមាណ ពាក់ពាងធំហួសប្រាណបានដោយច្រយោង ចូរមើលទិសទស្សាយនាយដិតខ្លួន មហាប្តូបបួនច្រាំមណ្ឌលលោក ចូរមើលមហាណ្តាតឆ្នេរត្រៃយគោក ត្រង់ណាកើតគោតមានកស្តនានា ។ ចូរមើលវែនទំរូបដំណាងលោក នគរនគរគៀងមានរូប

ឆជា ចូរមើលឥណ្ឌាចំនួនម្ភូជា ទន់ដ៏ឃកាកនៅនាគ្រែដ៏ណា ចូរមើល
ខ្លួនអ្នកតើពាបម្ដងខ្លះ មានទ្រព្យសម្ដិចសនាយម្ដងសា ចូរមើលរូបអ្នក
ជ្រាក់ប៉ុន្មេចម្ដា មានហត្ថស្រាត្តពាបម្ដងទៅ ។ ចូរមើលគ្រួសារជាតិ
សាសនាអ្នក ដែលអ្នកពីនិពាក់តើជ្រាក់ម្ដេចទៅ ចូរមើលពួជអ្នកតើពាក់
ប្ដូរជ្រៃ សុខម្នាពោមៅប្ដូរនៅមែចណា ។ ចូរមើលជនាមាមីរសកល
មើលគិតពិភាល់សព្វឆកាល ចូរមើលស្រុកគេភ្លើងឃសអារ្យ តើ
ធម្មជាតណាជាមេបមុខ ។ ចូរមើលអ្នកនិរលើលាលើ តើព្រៃ
អំតើអ្វីឲ្យពោសខ្លួ ចូរមើលអ្នកខ្ចៅបានសៅប្ដូសខ្ញ ខ្ញើយហាត់ចំប៉ុក
ប្ដូសុខអាត់ ។

វគ្គទី ៤

ពួកកុំរៀន

កុំរៀនស៊ូច្រែនតាំតើមនិត្រា កុំរៀនតណិតាមិនចេះពិនិត្យ កុំរៀន
តិកង្ខរឿងមិនគួរតិត កុំរៀនជម្រាណាឥតប្រយោជន៍ ។ កុំរៀនអៀន
ខ្លាចផ្ដាមមិនគួរការ កុំរៀនមិនពិចារឲ្យល្អិតល្អោច កុំរៀនស្អប់ការ
អង្គាច់អង្គាច កុំរៀនចេះចុងទ្រព្យគេមិនឲ្យ ។ កុំរៀននៅចំនេរ
ខាតការកម្ម កុំរៀនបណ្ដាក់ចាំថាពេលក្រោយ កុំរៀនច្រែសមើល
ងាយនាំគ្នាយ កុំរៀនមិនឲ្យមានសុមយាចក ។ កុំរៀនផ្ដាសាគូខ
ឆ្ពោះមុខក្រៀវ កុំរៀនម៉ិចមៀរមាយាម៉ិចម៉ក កុំរៀនមាយាថ្លែងឥតម្ចឹក

ម្ចាក់ កុំរៀនឆ្មឹកឆគឹកមាវយោទចោកេ ។ កុំរៀនលិចលាហ្គាលែះលួនហែរហែរ
កុំរៀនបែចម៉ែបែរសន្ធូរសោ កុំរៀនខ្ចិចខ្ចក់ឡឹកឡក់ចាំឡោ កុំរៀន
តែតែគ្រាមាយោញឹកញាក់ ។ កុំរៀនម៉ាត់មៀងសម្លក់កែបូរ កុំរៀន
រអូរផ្ទួរៗដឹកគ្នា ។ កុំរៀនឡូរញ៉ាំក្តិចឈ្លេបត្រែចក កុំរៀនជ្រងសក់ធ្លក់ ដៀង
កិច្ចតល ។ កុំរៀនការគូតក្រែឡិចក្រែឡុច កុំរៀនស្តីចាក់ចុចអុជគាល
ខ្លួល កុំរៀនកាន់ការបៀបបៀមសល់រាំ កុំរៀនមិនធ្លល់មិនខ្លួលស្ទូ
សង ។ កុំរៀនមិនស្តាប់ត្រាប់ទុបាយតេ កុំរៀនប្រមាទមេដេរៀមច្បង
កុំរៀនប្រព្រឹត្តលេងលែ្បងស៊ីសង កុំរៀនធ្វើយធ្ងន់តង់ពាក្យមេបា ។
កុំរៀនដំនើបដំអង់ទ្រមក់ កុំរៀនជក់អាកៀនញៀនតញ្ជ កុំរៀនរំក្រែប
ជីកមេរ៉ាសុព កុំរៀនសាក់ចាប់ជារមិនមាំ ។ កុំរៀនពាណិនាដើមក្តៅ
អ្នកផង់ កុំរៀនត្រាប់ត្រងមាយោទក្រែងាំ កុំរៀនស្តីញាប់ជាប់លាប់
ព្រលាំ កុំរៀនពាំនាំពាក្យស្រែងញុះញង់ ។ កុំរៀនច្រាំភ្លៀលង់ទៅ
ងាល់ស្លាប់ កុំរៀនមិនស្តាប់ត្រាប់ច្បាប់ពុទ្ធអង្គ កុំរៀនរួសកន់ពេតនាំ
ចែកចង់ កុំរៀនថមអង្គនាំខុនពាំ ។ កុំរៀនត្រែត្រែគាធណ្តូងណាង
ឥតនិត កុំរៀនប្រព្រឹត្តស្តីឥតសុំ កុំរៀនគាន់ចិត្តសន្ធើមចែបាំង
កុំរៀនប្រណាំងកាសនាក្អកធំ ។ កុំរៀនវាតជាតិញាតិដៅពង្ស កុំរៀន
ដៀមង្គលពុំទុត្តម កុំរៀនស្អប់គួនតំនួនចង់តុំ កុំរៀនជំទុំគ្នាស្តីកេយ
កយ ។ កុំរៀនឆាប់ទឹងមិនជឹងដើមទន កុំរៀនបួកងំបង់ខាតមិនស្គាយ

កុំរៀនចំអកញញើតាជូនជាមួយ កុំរៀនចរិយាយកកន្ទើរខ្លួនច្រើបច្រំគេ ។ កុំរៀនដៀលពាក្យអាក្រក់ចិសាច កុំរៀនស្តែងខ្លាចកុសលបុព្វញ្ញ កុំរៀនលែងរៀនគាំយើយកេ កុំរៀនធ្វើលេលាប់ឫតលំកលាន ។ កុំរៀនឱនក្រាយយូរទៃមក់ កុំរៀនចាយឈ្លក់ហួសខុនធនធាន កុំរៀនស៊ីច្រៃនផ្តើនតាមចិត្តឃ្លាន កុំរៀនឱនានរឿងអ័ប្យក្រាជ្ញ ។ កុំរៀនបែត្រីរូបវ័ត្ថាយងាយ កុំរៀនឱយាយពាក្យផ្សាសា កុំរៀនលួចលួនបែពន្ធមិត្តភ្លា កុំរៀនលើលាលង់កតិយាម ។ កុំរៀនអានចិត្តព្រហើនកោងភាព កុំរៀនបន្ទាបលន់មាតុត្រាម កុំរៀនអាងេសន្ធានដឹកឈាម កុំរៀនដេកយាមចាំកម្ចាស់ណាង ។ កុំរៀនច្រៀងលេងនឹងក្មេងតូច កុំរៀនរប៉ូចរប៉ិលអួចអាង កុំរៀនចរោចេះចេងក្មេងអាន កុំរៀនណូងណាងវាងាំជ្រាប់ឫត ។ កុំរៀនដុតយតនិស្ស័យទុតាតិ កុំរៀនស្មេហ៍ភាយាតែព្រឹង កុំរៀនស្តប់ខឹងហើយមិនច្រើងនឹក កុំរៀនរឭកហើយមិនភ្លាច្បាណ ។

វគ្គនី ៩

បទកាកគតិ

ម្នាលកូនច្រុស-ស្រី ចិតាស្រែដ៏ ចូរចាំណាច្បា ហាត់ចិត្តរំព័ន ច្រើនត្រាច់ពាចា ដែលប្លូបុត្រា ថាតាំនឹប្តូនាន ។ ស្រុកនេត្រណាស់ ជនច្រើនតែក្រាស់ ផុតកិច្ចពាប់ចាន បុត្រច្រើនគំនិត ពិនិត្យសព្វស្ថាន រក្សាចិត្តច្បាណា ឲ្យប្រាកដ្ឋគួម ។ កិច្ចការកម្មក្តៅ រៀនជុលរៀនដេរ

រឿនចាំកាំជាកំគុំ, រឿនចាំនជានប៉ះ រឿនផ្សះផ្សាបផ្សំ រឿនជ័បរឿនចំ
រឿនត្បាញវៃ ។ រឿនថ្លៃបរឿនថ្លៃ រឿនគ្រែបចាក់ជា ចាក់ដុំនក្រៃឡៃ
រឿនក្រែងចងគ្រែប រឿនជ័បរបៃ រឿនស្រែរឿនថ្នៃ រឿនលៃលិនក្លៃញ ។
រឿនចាក់បងគាត គ្បាញស្បូតសណាត ចាក់ឆ្នូតមើលឃើញ រឿន
អន្ទងធ្នាក់ ឲ្យជាក់ស្តាត់ស្តើញ លួមឈ្នួញមកឃើញ ដណ្តើមគ្នាទិញ ។
រឿនចោះតបាស រឿនកែកស្តុចាស់ ឲ្យថ្មីលេញ រឿនសព្វការ
ស្តី កុំបីលង់មិញ ពាន់ចាស់នៅពេញ រឿនទៅស្តាយសិល្យ ។
រឿនធ្វើបបរ រឿនបុកអង្គរ រឿនលាងចានផ្តិល រឿនរៀបទុកជាក់
ពស្តុពាក់សរិល រឿនធមិកាន់សីល ខ្ជូនអាត្មា ។ រឿនស៊ីរឿនដក
ទិញដូរលក់ ចេកដូងម្ទូស្វា រឿនដាំបណ្តុះ ឈ្មោះឈើផលា ចេះ
ស្ទឹងផ្លែផ្កា លក់ចិញ្ចឹមកូន ។ រឿនចាយសរៃ រឿនកុំដេកថ្ងៃ រឿន
កប់បងប្អូន ជីតូតជីតា ជីលាជីដូន មួយមិត្រចិត្តស្ងួន ខ្ជួនក្តើប្តូរគ្នាក់ ។
រឿនលេខអក្សរ រឿនគ្បាច់មករ រឿនគួរកំសត្វាក់ រឿនខ្វក់រឿនស្អុត
រឿនសិតរឿនសាក់ រឿនជាងមាសច្រាក់ ជាងចាក់ក្រែវឆ្នាំង ។ រឿន
ធ្វើកាំបិត រឿនផែថែបចិត រឿនចិបឲ្យរឹង រឿនធ្វើបបាប់ ពន្លាត
ប្តូដឹង បបរដាក់ប្តូកឹង រឿនជញ្ជឹងរាត ។ រឿនស្តូម្ខាយ រឿនក្បួនខ្មាស
ពាយ រឿនលាក់រឿនលាត រឿនតប៉ះប៉ូន រឿនគុនថង់ត្បាត រឿនធ្វើ
ចំណាត រឿនប្រែប្រែជូរ ។ រឿនស្តើករឿនពាក់ រឿនស្តាប់

ទ្រៀងភាក់ រឿនពាប់អម្បូរ រឿនស្រឡាញ់ជាតិ ញាតិឃ្លាតឆ្ងាយយំយូរ រឿនដួយត្រកូល ជាតិស្រុកអាភ្ន ។ រឿនចាប់តាស់កាត់ រឿនតាពេក្ស័ត្រ រឿនស្តីចរោ រឿនពាជស័ព្ទ ចែនចក្លាប់ធម្មតា រឿនតែងអាឡា លំទំនៃសេចក្តី ។ រឿនឆ្នូរឿនចាខ រឿនមើលអាពាធ ដោះទុក្ខប្រុសស្រី រឿនផ្សុំទុសថ ចំហុតលក្ខាញ្ញាស្ប៊ី រឿនពាស់រែងដំ រឿនក្លែងស់ពន ។ រឿនធ្លើមេទ័ព រឿនកុំខ្លាចងាប់ រឿនបុកក្បាហាន រឿនបើកនាវ រឿនថ្កឹងាន រឿនសន់ថ្នល់ស្ពាន រឿនដាវតំហោរ ។ រឿនធ្លើជាងទង រឿនគ្បាញ់អូមមង. ជាងគាត់គាល់គោរ រឿនធ្លើដើងពាន ផ្តល់ចានតែងថា ជាងអាតមេ្បរ គ្រូថ្នាំហោសត្តង ។ រឿនជាងដេរគាវ ខោជាក់ហោប៉ាវ ធ្លើបាវគាវុង ពួកព្រៃចៀមចំ ជាហ៊ុំគ្រែមុង គាវយឺតសាវុង លុងដងខ្នង។ រឿនធ្លើហ៊ីចសោ អូបធំត្រីសប៉ោ ពាង់ត្រចៀកបួន គុងដុងនាប់ត្រឡាប់ត្រមួន តូបធំឆ្នួន ម្ហូបដួនគៅតី ។ រឿនជាងជាន់ឥដ្ឋ ចាយអដ៏ស្អាត រឿនគ្បាញ់ជាលស្ប៊ី កន្ទាំងំខ្ញីតៅ កន្ទៅត្រកត្រី ឧញ្ជើគ្រូថ្ម លាយលះបថ្នង់ឈ្នាង ។ រឿនចាយអត្ថ: មើលថ្ងៃឡើងស័ក្ត នរលក្ខណ៍រូបកាន់ គេស៊ីប្លុតតែង រឿនថ្នឹងដំនាង មានភ័ព្វសំណាង ប្តូកយ៉ាងណា ។ រឿនហេតុសាស្ត្រ រឿនចាំទ្រៀបស្រាស់ នក្សត្រតាក តតំអាងត្បូ បវ័តចន្ទ្រា ផែនដីលីហា យូរនាប់ប៉ុន្មាន ។ រឿនស្តង់ទឹកដី ស្មានជាតុជាតំដី ឥសង់ភូមិស្ថាន វត្តវិញ្ញា សង់ត្រីហាលាន រឿនទ្រៀបំណោន

សំពាន់ត្រែប៉ូវ ។ រឿនធ្វើនាក់ បើកក្តងផលសា លឿនលយតេកក្តូ
យាំងទូកកាណូត្រែ ឡូវបុត្រសំពៅ ទឹកពាក់ថ្ពាល់ បើកទៅស្នានដល់ ។
រឿនធ្វើសំប៉ាន កប៉ាល់យន្តយន្ត ត្រែវិចត្រសកល អាកាសយាន
ភាពយន្តខ្នុរយៈ ឥឡូវធ្លាប់ឮ អគ្គិសនី ។ រឿនបេម្ងាប់សែ្ន
រំលោភស្ពានថែក ថ្លៃដែរមណ្ឌ ជាតែ្ងកាកែង ជាខ្លួនក្លែងក្តី ធ្វើឆ្ងាំង
ផែកដំ ខ្សែម្ជុលដេរម្សិល ។ ថង់រងែកន្ត្រី ចាវ៉ែខ្សែរ៉ុ ត្រែបូចសំពៅត
បំភ្លៀនសែ្ករជើង ផែនដីនស្ងប់សែ្ងត ជាន់ឈើឈូសឈៀត ធ្វើត
រឿនកុំភាន ។ ធ្វើនាឡិកា សារសោធ្នាក់ត្រា រឿនចែងថ្ងៃគាន រឿន
ថ្ងៃមុនស្មើ រឿនប្រែះជ្រាន រឿនកែ្សប្រាណ ឲ្យជានរុងរឿង ។
រឿនធ្វើកាំភ្លើង រមៀកោះថៅភ្លើង បាក្តងក្រងមឿង រថភែតែបក្រ
ខោបក្រតែប់ត្រឿង រឿនឲ្យតែប់រឿង ពួកយានជំនិះ ។ រឿនធ្វើឋូតូស
តែប់ថែកឈើតូស ឋូដូតថែកកិះ រទេះត្រែបី រថគោលាសេះ សំពាប
ឋញ្ជិះ ត្រួសាកំសាន្ត ។ រឿនភាសាស សន្ទ រឿនអក្សរសោស្ត្រ
ជាតិរៀកែ្សប្រាណ រឿនធ្វើភាពាន ជិត្តមុតហៅហាន រឿនហាត់
សន្ធាន រឿនទិតន្ធរឿង ។ រឿនធ្វើកំសៀវ ផឋសពណ៌ខៀវ ធ្វើលំខ
ស្អាយលឿង ត្រែហាមថែតង ពណ៌ខ្លួងខ្លីត្រែប្រឿង ស្រែតាំងលឿង
លឿងពុំផ្លែមេយ ។ ហង្សប្រាខប្រាផ្នាត់ ត្រួយចែកលំខស្វាត់ លំខពណ៌
ថែក ។ រឿនធ្វើដែកគោល ខ្សែស្ពានដែក កញ្ចាំងចាំងក្តែក ឆ្នុះ

មើលស្រមោល ។ កែវទឹកតូចធំ ដង្កាប់ដង្កឹង ដែកដំដែកគោល ញញួរ ស្វាន ខ្វៃ បង្គៀនដៃហ៊ោល ច្រមុះអុជច្រោល ពួរយោលយឺតយាត ។ រៀនធ្វើកែវស្តង់ ធ្វើច្រែនអេស្ទង់ សាងីទូញពក្ខាត ច្រែងតាតច្រែងជូង ច្រែងលូលាន់ល្អាត ខ្លែងរាំរន់ពាត ច្រែងហ្គុងសាលង្គាត ។ រៀនធ្វើសាច្ចី សូដាកៅស៊ូ ទឹកអប់តូនឯក រៀនគ្រងមាលា បុប្ផាកូនច្បែក រំចៃតែប្លង់ឯក តាប់ក្បែកផនា ។ រៀនគិតផញ្ជឹង គ្រែរំរែពីង បណ្តុះបញ្ជា ក្តៅផ្តាំ សព្វសិល្បសាស្ត្រា មានកង់លោតា កុំបីព្រំលង់ ។ ចើរស្លៀវល្អាន់ ចើរស្ងួតគេដាន់ ចើរស្លឹលវាបង ចើរល្អាសវាផុយ ចើរល្មួយវាស្ងួន ចើរស្ងុំវាជង់ ចើរស្ងួនវាល្ងឹត ។ ចើច្រែតវាល្អ ចើព្រែលវាត្រែ ចើច្រែកវាជិត ចើច្រែនវាស់ ចើប្រែសមិនស្ងែត ចើព្រាងត្រែតែត ចើព្រឹទ្ធសំពះ ។ ចើច្រែឲ្យច្រាប់ ចើច្រាបឲ្យស្តាប់ ចើច្រាប់ឲ្យច្បាស់ ចើរៀតឲ្យត្រាយ ចើច្រាយឲ្យច្រាស់ ចើប្រែនវាល្អះ ចើច្រាស់ឲ្យផុត ។ ចើរចេះឲ្យចែង ចើចាំឲ្យស្តែង ចើចិត្តឲ្យមុត ចើចាប់ឲ្យរាញ ចើរចេញឲ្យផុត ចើចារឲ្យសុទ្ធ ចើចុតឲ្យស្ងែ ។ ចើចាយឲ្យតែត ចើចាន់ឲ្យពិត ចើរចែកវាស្ងួន ចើចន់ឲ្យមួន ចើចួនឲ្យរែន ចើរចារឲ្យស្តែង ចើរែនឲ្យច្បាស់ ។ ចើរៀនឲ្យជាក់ ចើរស្រាវច្បាក់ ចើរកក់វាខ្ជាស់ ចើរៀបឲ្យសម្រ ចើរុំឲ្យត្រាស់ ចើរឹងឲ្យណាស់ ចើរត្រួតឲ្យខ្ជែន ។ ចើរាំងឲ្យជាប់ ចើរស៊ូឲ្យតាប់ ចើរកប់ឲ្យរឿង ចើរកឲ្យបាន ចើរុនឲ្យមឿង

បើាជឲ្យខៀន បើរៀងឲ្យសម ។ បើសីលឲ្យស្អាង បើសៅឲ្យឃ្មាង បើ
សាងឲ្យសម បើសើបឲ្យតួរ បើសួរឲ្យបំ បើសិស្សឲ្យខំ បើសមវាងាប់ ។
បើសំបឲ្យសូត្រ បើសង្ឃឲ្យស្តូត បើសូត្រគេពាប់ បើលែកវាចាំ បើសាំវ
លាប់ បើភ្លេកភ្លាប់ បើសុខសប្បាយ ។ បើបាទឲ្យថែង បើបាច
ឲ្យត្រែង បើថែងឲ្យសាយ បើបោកវាថែក បើបុណ្យខ្ពស់ខ្ពាយ បើបង់
វាស្តាយ បើថែកវាបង់ ។ កាយកុំកាល កុំខ្ទះខ្ទាយខ្ជិល កុំលេងលិចលង់
កុំឆោមឆោតឆៅ កុំជ្រែជ្រុលជ្រង់ កុំសៅតើពង់ កុំលង់លុះលោញ ។
កុំលោភបើសលន់ កុំសោសវាសេន់ កុំស្វាញស្វិតស្វាញ កុំជោរជេលជាតិ
កុំផ្ងាតផ្ងរផ្ងាញ កុំសុះស្ងើតស្ងាញ កុំជាញជាតិជន ។ ចិត្តចោរកុំបង
សូឲ្យស្ងួរកុំសង យប់យូរកុំយន់ បងប៊ីកុំបោះ ពួជពាស់កុំពន្ធ កូតកវាកុំកិន្ត
ជាន់ជាប់កុំជេរ ។ កូនកាចកុំកោត ខ្លួនខ្ចៅកុំខ្ចោត កូនកុំចំនេះ ឥតប្រាថ្នា
កុំអួត ឆ្កែឆ្កួតកុំក្បែរ កូនកុំចោលកន្លែ វេរកប្តូរគ្នា ។ ខនរជាកាយ បើ
ប្រតិបត្តិឲ្យ ក្រែឲ្យសុខ កុំឲ្យគេស៊ប ឲ្យស្ងើចចំផុត ប្តូរកូនលំអុត
ច្រៀបាណាតិ ។ ឯះទ្រព្យសម្បត្តិ បង្គប់ផ្តាត់ ពួជពង្សមុនី ឃើតមក
ចំញឹម ជាប់គាយិន្ទ្រិយ កាយតីជានី ទីមាតុស្នាន ។ ផេះកុំដៀលពួជ
ល្ងង់កុំខ្ចូល ពួជខ្លួចកុំអាន ការណ៍ក្រែកុំត្រាក ពាក្យរោលកុំស្នាន ស្ងើ
ស្មាធីកុំវាង សីលថានកុំស្ងប់ ។ ក្រែកុំធ្លើគ្រាន់ រឿនកុំស្រែកន់ ត្រាន់កុំ
អាលស្តប់ ខ្លាញ់កុំអាលស្តិ ក័ងកុំកាលឡប់ ធំកុំអាលថប់ ងប់កុំឲ្យគាត់ ។

បរិយោសានកថា

សុភាសិតនិទ្ទេសកថា ខ្ញុំបានតណ្ហាជាសន្ធិត បរិបូណ៌ដោយគតិវិចិត្រ ដើម្បីជាសច្ចវេមក ។ សង្ខេបចប់ចុះត្រឹមប៉ុណ្ណេះ ឈប់ស្ទេះពីរេះសូម សច្ចា ប្រែណិធានផ្សាំដោយខេតនា ស្មោះសច្ចាផូរផង់ស្អាត ។ សូមផល ទុកដល់វេមក មានមហាភ្ញ្ជាតាជាដើមអាទិ៍ ឲ្យបានគតដោយសប្បាយ កុំបីឃ្លាតសុខបីវេកាល ។ ឲ្យសុខក្នុងមនុស្សលោក ៦ ទេវលោកជ័យទ្បារ ឲ្យសន្តិសុខយ៉ាងអស្ចារ្យ និដ្ឋិតាចប់ត្រឹមនេះហោង ។

ចប់

RÉGIE DU
COMMISSION DES MŒURS & COUTUMES

កម្ពុជសុរិយា

ទស្សនាវដ្តី ផ្សាយដំណឹងខាងសាសនា ទំនៀមទម្លាប់ប្រពៃណី ចោះពុម្ពផ្សាយ
អំពីពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

បណ្ណាធិការ ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ: ហ្វូងនិពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក-ថែម, បណ្ឌិត នៅ
ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

បណ្ណាធិការ ផ្នែកដំណឹងសាសនា: ព្រះគ្រូសុវិឡញ្ញាណ សូរ-ហាយ
ព្រមដំពូកព្រះវិន័យ នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

បញ្ជីរឿង

		ទំព័រ
ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ		
ហ្វូងនិពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក-ថែម	ពាក្យបរិយាយដើមនៃរឿងសាមកុក	៨១
អ្នកឧកញ៉ាវិបុលរាជសេនា(ខ្លូ-ពាន)		
ព័ណ៌ងារស្ត្រី	អារម្ភកថានៃរឿងសាមកុក	៩០
អ្នកឧកញ៉ាទេពាទ្វរឈឹម-ក្រែសេម		
ព័ណ៌ងារស្ត្រី	ល្ខោនស្បែក	១០០
ឃុនសុន្ទរមេធី ញូង-សឿង	ឯកសហស្រកត្រី ភាគទី១៧	១១៧
ហ្វូងនិពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក-ថែម	ប្រវត្តិសាស្ត្រប្រទេសចិន (តទៅ).....	១២១
លោក ភ័យ-ប៊ុក សមុហបញ្ជីធំ	រឿង សុន-យ៉ាត-សេន អ្នកឧយោបាយឯក	
	ដ៏ឆិចិន (តទៅ)	១៣២
ផ្នែកសាសនា		
ព្រះវិនយធម្ម ឃួរ-ប៊ុណ្ណា	សង្គហធម៌.....	១៤៤
ព្រះគ្រូបញ្ញាលង្កិត ភៅ-សឹម	ឃុវរវិយោកថា (តទៅ)	១៥៥

ឆ្នាំទី ២១ — លេខ ២ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩៤៨ — ដំឡៃដាវ ១ ឆ្នាំ ៦៨ រៀល ។

KAMBUJASURIYA

Revue religieuse et littéraire éditée par l'Institut Bouddhique.

Rédacteur en chef de la partie littéraire : Luong Nibandhamantrī Nhok-Thèm, Pandit à l'Institut Bouddhique.

Rédacteur en chef de la partie religieuse : Vénérable Brah grū Suvaddhañāna So-Hay membre la Commission du Tripitaka

TABLE DES MATIÈRES

Partie littéraire:

		page
Luong Nibandhamantrī Nhok-Thèm (I.B.)	Introduction à l'histoire de "Sam kok"	81
Oknha Vipularājasenā Nou-Kan Député	Histoire de "Sam kok"	90
Oknha Deb Bidur Chhim - Krasèm Député	Théatre d'Ombres Chinois (Lokhon Sbèk)	100
Khun Sundaramédhi Nhoung - Sœung (I.B.)	Conte "Mille et une nuits" fasc. 15	109
Luong Nibandhamantrī Nhok-Thém (I.B.)	Histoire de Chine (suite)	121
Monsieur Ray - Buc Chef Comptable (I.B.)	Un épisode de la vie du Dr. Sun-Yat-Sen, (suite)	132

Partie religieuse:

Vén. Brah Vinaya-dhamma You-Ponn membre de la Commission du Tripitaka	Sangahadhamma	144
Vén. Brah grū Paññā-likhit Kao - Sim professeur de l'Ecole supérieure de Pali	Yuvācariyākathā (suite)	155

20e Année: n° 2 Février 1948 — Prix d'abonnement 68$00 par an.

ការសិក្សារឿងនៃរឿងសាមកុក

របស់

ហ្លួងធិពន្ធុមន្ត្រី ញ៉ុក-ថែម

រឿងសាមកុកនេះ ជារឿងវីរបុរសទាំង ១ ក្នុងគន្លងប្រវត្តិសាស្ត្រចិន ក្រោយពីកងទ័ពនៃរដ្ឋទាំងបួនសង្គ្រោះពីនាឯកដើមសង្គ្រោះបាន ។ ក្រោយមកពេលដែលរឿងខ្លី គេមិនបានតត់ត្រាជាអក្សរខ្មែរមកតាំងពីដើមទេ គ្រាន់តែជារឿងនិយាយដំណាលតៗគ្នាមក ។ ដល់សម័យតមកគ្រាយទៀត ប្រជាជនជាតិចិននិយមយករឿងសាមកុកនេះទៅតែងល្ខោន ដែលយើងហៅថាល្ខោនហ៊ី ទើបនាំឲ្យរឿងសាមកុកនេះសាយភាយបេញាទៅ មានអ្នកចេះដឹងរឿងកំរនេះកាន់តែច្រើនឡើង ។ ទើបអ្នកប្រាជ្ញចិនប្រមូលចងក្រងតត់ត្រាជាអក្សរខ្មែរតមក ។ ដល់សម័យស្មុគចិនចេះឆ្លាក់ពុម្ពអក្សរហើយ គេបានបោះពុម្ពផ្សាយរឿងសាមកុកនេះជាសៀវភៅឡើង ជាដើមហេតុឲ្យរឿងសាមកុកសាយភាយខ្លួទៅកន្លែងប្រទេសចិន រហូតដល់នានាប្រទេសផង ។

បើយើងពិគ្រោះមើលសេចក្តីថ្លៃរឿងនៃសាមកុកនេះទើបយល់ថាអ្នកនិពន្ធរឿងនេះ មានបំណងបង្ហាញក្រងថ្លៃរឿងឲ្យទៅជាគន្លាសម្រាប់សិក្សាខាងផ្លូវនយោបាយស្រុកទេសផង ខាងផ្លូវកិច្ចការសឹងសង្គ្រាមផង ហើយតែងបានខ្លះហូរហែ គួរឲ្យសរសើរដល់គំនិតទំនើងសេចក្តីព្យា-

ឃាមវេស់ន្តកនិពន្ធរឿងសាមកុតនេះណាស់ ។ ហេតុនេះហើយបានជា
រឿងសាមកុតនេះបានផ្សាយចេញទៅ មិនត្រឹមតែក្នុងស្រុកចិន ហើយ
ដល់នានាប្រទេសផង ។

ចំពោះប្រទេសសៀម គេបានប្រែរឿងសាមកុតចេញពីភាសាចិន
ជាលើកដំបូង កាលពី ព. ស. ២៣៤៩ កន្លងមកយូរដែលមិនទាន់មាន
ពេទ្យសម្រាប់បានព្យាបាលសៀរភៅនៅឡើយ ។ ដល់សម័យពេទ្យ
សម្រាប់បានព្យាបាលសៀរភៅផ្សេងៗបានហើយ គេក៏បានចាត់ការបោះពុម្ព
រឿងសាមកុតនេះផ្សាយជាច្រើនលើកដែរ ។ រឿងសាមកុតដែលគេ
បានចាត់ការបោះពុម្ពលើកគ្រាយមុនសំណុំ ព. ស. ២៤៧០ ប្រហែល
ជាពុម្ពបំបានបោះពុម្ពលើកគ្រាដំនេះហើយ ដែលអ្នកឧកញ៉ាវិបុលកវិសេខា
(កន) តំណាងឯកស្តេ បានប្រែចេញជាភាសាកោសាបចំសព្វគ្រប់ តែ
គ្មានឧកាសនឹងបោះពុម្ពផ្សាយរឿងនេះ តមកជាច្រើនឆ្នាំ ។ គ្រាយ
មកក្រោយនេះបានយកសំណៅប្រែរឿងសាមកុតមកប្រគល់ឲ្យពុទ្ធសាសន-
បណ្ឌិត្យ ដើម្បីឲ្យចាត់ការបោះពុម្ពផ្សាយតាមត្រូវការ ។ យើងសូម
លោលជាតំណាងតាងនាមពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ សូមសំដែងអំណរអនុមោ
ទនាចំពោះអ្នកឧកញ៉ាវិបុលកវិសេខា (កន) ហើយសូមសរសើរសេចក្តី
ព្យាយាមដែលបានខំខ្នះខ្នែងយកប្រែរឿងដ៏វែងនេះគ្រាតែចប់សព្វគ្រប់ ។
ប៉ុន្តែក្នុងឧឆាសសព្វថ្ងៃនេះ ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យមិនអាចបានចាត់ការបោះពុម្ព

ផ្សាយជាសៀវភៅជាច់ដោយឡែកទៅបាន ទើបនាំយកវរឿងនេះមកបុ
ផ្សាយក្នុងទស្សនាវដ្តី តម្អូជសុរិយានេះជាបណ្តើរៗទៅសិន ។

ឯវរឿងសាមកុននេះ បើសរុបសេចក្តីឲ្យខ្លីតាមអត្ថាធិប្បាយរបស់
ក្រុមព្រះអាំរ៉ុងភាន់តាពអ្នកប្រាជ្ញប្រតិសាស្ត្រជាតិថៃ ដូចមានសេចក្តី
តទៅនេះ ។

" វរឿងសាមកុននេះ ចាប់ផ្តើមមានវរឿងកើតឡើង កន្លងផុតកាល
ព្រះបាទឡែនតេ កាលពី ព. ស. ๗๑๑ (គ្រង់ គ. ស. ๑๕๘) ដែល
ជាឋានហេតុបណ្តាលឲ្យឆ្ងល់ណាចក្រចិនចែកខ្លួនចេញទៅជា ๓ ភាគ
ដែលចិនហៅថា "សាមកុន" ។ ព្រះមហាក្សត្រព្រះអង្គនេះ ឥតសមត្ថ-
ភាព ទ្រង់ដឿស្តាប់ពាក្យខ្លួលញុះញង់របស់ពួក១ន្ធ (ពួកមន្ត្រីប្រុស
ការម្នាក់ក្នុងព្រះរាជសំណាក់) ពួកមន្ត្រីភូមិន្ទក្នុងក្រុង កំគ្មានអ្នកណា
មួយខ្វាំងតួតែ ល្មមជាទីនោរគោតក្រែងបេះដូនខ្លួនទៅ រាជការផែន
ដីក៏ស្ទើរឃ្លើងឃ្លាតជាកផ្លូវសុបរិពយុត្តិធម៌ ពួកចោរកំណាចក៏ឡើង
បានខ្លួនជាយដល់ទ្រង់ចំរើតទៅ ។ ក្សត្រព្រះអង្គនេះ ទ្រង់មានព្រះ
រាជបុត្រ ๒ ព្រះអង្គ ព្រះអង្គច្បងព្រះនាមមាន់ផ្លូវទ្រង់ខ្លួលត្រង់ពាក្យ
ជាតំណព្រះរាជវង្ស តែព្រះនាងហួហៅ ជាព្រះវរជនទីស្តីរាជការផែន
ដីជំនួស ព្រោះព្រះរាជបុត្រនៅកុមារណាស់ ។ ព្រះរាជបុត្រ អនុជ
ព្រះនាម ហាន់ផ្លូហៀប តំណព្រះវរជនី នាងតាំងវៃហា ជាអយ្យិកា

ចិញ្ចឹមតាំងពីនៅជាទារក ហើយទំនុកបម្រុងដល់ឲ្យបានភាពសម្បត្តិ
ទើបនាងតាំងពីរៅជាអនុទេវីគ្នា ។ គ្រោះព្រមបានឡើងគេទុកឯង្គរៅ
នោះ ហូដិនជាបងប្រុសនាងហូហៅ បានធ្វើជាមន្ត្រីធំ ក្នុងព្រះរាជវាំង
ធ្វើការសុខបានឲ្យគេសម្លាប់នាងតាំងពីថៃហាយ ហើយនិងកូនពួកនាងទៀត
ចេញទៀត ប៉ុន្តែ ព្រះនាងហូហៅរាជវាំងការពារពួកនាងទាំង ។ តមក
ហូដិនលួចមានចុតហ្វាយសំងាត់ ជាដល់តាំងគ្នា ចៅហ្វាយស្រុកឈី-ឡុង
ឲ្យលើកទ័ពចូលទៅបង្ក្រាបពួកនាង ។ បានដំណឹង ក៏ធ្វើការលឿន
ឲ្យហូដិនចូលទៅកន់វាំង ព្រោះដៃគ្នាជាប់ហូដិនសម្លាប់ទៅ ។ ខាងពួក
ហូដិនឃុនដឹងទំនាស់ ក៏នាំគ្នាដុតព្រះរាជវាំង ហើយលើគ្នាចូល
លុតលុយកាប់សម្លាប់ពួកនាងជាបណ្តើរបណ្តើរ ។ ក្សត្រនិងភរិយានាងគេចរត់
ទៅស្នាក់នៅខ័ដវៃ ។ ឯតាំងតុកាលបានឧកាសជាប្រយោជន៍ដល់ខ្លួន
ក៏លើកទ័ពចូលក្រុង បង្ក្រាបការឈឺឈរបានហើយ ទើបដកព្រះ
មហាក្សត្រនីនាងហូហៅជាព្រះវរជនន័រចេញចាកពីរាជសម្បត្តិ លើក
ហាន់ដូហៀប ជាព្រះអនុជឡើងគ្រងរាជ្យ ទ្រង់ព្រះនាមព្រះបាទហៀន-
តេ តាំងតុក៏តាំងខ្លួនឯងជា "សៀងតុក" (តំណែងអគ្គមហាសេនាប-
តី) សម្រេចពីការដែរ ។ កាលតាំងតុបានឡើងជាសៀងតុកហើយ
ក៏តាំងប្រព្រឹត្តអំពើទុច្ចរិតផ្សេងៗ ពួកមន្ត្រីនៅក្រុង គ្មានអ្នកណាមួយអាច
កំចាត់តាំងតុចេញ ក៏នាំគ្នារត់ចេញទៅនៅខេត្តក្បែរៗជាច្រើន ។

ក្នុងចំណោមពួកដែលរត់ទៅនោះ មានមន្ត្រីភូកម្ពាក់ឈ្មោះបូធូ ជាន
បបួលចៅហ្វាយស្រុកជាច្រើនស្រុកលើកទ័ពទៅបង្ក្រាបតាំងតុ ប៉ុន្តែ ធ្វើ
ការមិនសម្រេច ព្រោះមិនរួមសាមគ្គីគ្នា ដោយចៅហ្វាយស្រុកអស់នោះ
គិតតែចង់ជាន ប្រយោជន៍ធំអំណាចតែសព្វ ។ ខ្លួន ម្ល៉ោះហើយទៅជា
ខាសខែងច្បាំងតែគ្នាឯង ។

តមមមិនយូរប៉ុន្មាន អង់អ៊ុនជាមន្ត្រីធំទៅលើក្រុងកំគិតធ្វើកលឧបាយ
កំចាត់តាំងតុបេញជាន សម្រេច ដោយយកស្ត្រីរូបឆោមដែតធ្វើជានុយ
ប៉ុន្តែ អង់អ៊ុនមិនអាចចាត់ការស្រុកខេសឲ្យរៀបរយទៅបាន ដែមតាំង
ក្បត្តែចង់កាជ្រកក៏ឥតសមគ្គភាព ទើបជាហេតុឲ្យបក្ខពួកចៅតាំងតុ មាន
លិឈុយគុយគ៏ជាដើម ធ្វើការសងសឹកសម្លាប់អង់អ៊ុនទៅទៀត ចៅយ
បង្គំឲ្យព្រះបាទហៀនតេ តាំងពួកខ្លួនឲ្យធ្វើជាធំក្នុងទឹកក្រុង ។ ទៅទីបំផុត
ពួកនេះគិតកំចាត់ព្រះបាទហៀនតេចេញ ទ្រង់គេចរត់ចាលទីក្រុងទៅ
ទ្រង់បានសេចក្តីលំបាកវេទនាជាអនេក ហើយមានព្រះរាជឱង្ការឲ្យហៅ
ចូរចូលមកជួយទំនុកបំរុងទ្រង់ ក្នុងឧកាសនោះ ។ ពួកចូលើកទ័ពចូលទៅ
បង្ក្រាបពួកក្បត់បានពាបពាយទៅទីក្រុង ហើយបានចូលតំណែងជាសៀង-
កុក សម្រេចរាជការដែនដី តែជណ្តាទ្រង់ក្រៅទៅតែបន្តិចបន្តួចទើបទ្រង់
តាំងព័ទ្ធលតាំងតុលិឈុយ-គុយគ៏មកនោះ ។ ឯពួកមន្ត្រីដែលរត់ចាល
ទ្រង់ទៅកាន់សម័យតាំងតុ ក៏បានត្រឡប់ចូលមកទីក្រុងវិញ ក្នុងពេល

ដែលបច្ចួបបានធ្វើជាសៀងកុតដោយស្ម័គ្រចិត្តបុះបូលទំនិចបច្ចួកមាន ដែលនៅសៀម។ ចាមើលបំណាក់មាន ដែលនៅវៀតខែងក៏នៅមាន ។

ឯបច្ចួនេះ ជាមនុស្សមានសតិបញ្ញាវាងវៃជាមេទ័ពមានសមត្ថភាពជាអ្នកគាចគ្រប់គ្រងបង្គាប់បញ្ជាខែត្រក្រៅទាំង អាចធ្វើឲ្យខ្មែរមានអំណាចមានកំឡាំងតើនចំរើនឡើងជាងកាលជាន់មុននេះ ។ ប៉ុន្តែ បច្ចួច្រើនធ្វើការតាមតែចំនើងចិត្តខ្លួន ពួកនាក់ដែលមិនមែនជាបក្ខពួកបច្ចួច្រើនស្អប់តិតកំចាត់ចេញ តែគ្មាននរណាហ៊ានកំចាត់ចេញទេ ព្រោះពួកសៀកែងស្រឡាញ់បច្ចួដោយភាគច្រើន ។ បច្ចួប្រើអំណាចមុខក្រសួងផ្លូវហួសពេក ជាហេតុឲ្យព្រះបាទហ្វូនតេខ្វែងកំព្រះទ័យយ៉ាងខ្លាំង ដល់ទៅខ្ទេងយកព្រះរហោហិតសារសេរព្រះទន្លាសម្ងាត់ហៅវត្តមកស្វាមីភក្តិឲ្យតិតកំចាត់បច្ចួចេញ ។ ដំណឹងនេះផ្សាយដល់ខែត្រក្រៅ ចណ្តាពួកទាហ៊ានស្មោះដែលមានកំឡាំង មិនមែនជាបក្ខពួកខាងបច្ចួ ក៏យល់ថាបច្ចួជាសត្រូវទំនិចផែនដី ដូចជាតាំងតុដែរ ទើបនាំគ្នាវិនិច្ឆ័យឡើង ។ ឯបច្ចួដែលប្រកាន់សក្តិខ្លួនជាសៀងកុត ក៏យល់ថាត្រូវតែបង្ក្រាបខែត្រក្រៅដែលវិនិច្ឆ័យជាសត្រូវទំនិចផែនដី ទើបជាហេតុឲ្យកើតជាបម្បាំងឡើង ដោយតាំងសង្ឃឹមថាបម្បាំងបង្ក្រាបពួកក្បត់ផែនដី ។ ផលនៃការបម្បាំងគ្នាជាយូរអង្វែងនោះ បែកខាងនិងទំព័ត

ពួនបួងឡាំងបង្ក្រាបខែត្រក្រៅបានជាចំនួនច្រើន បង្ក្រាបមិនបានតែបណ្តាខែត្រដែលនៅក្រោមឧកញ៉ាស៊ុនកួននឹងខ្លៅពីប៉ុណ្ណោះ ។

ស៊ុនកួន ជាម្ចាស់ស្រុកឧត្តាំង ជាខែត្រធំ ។ តាំងនៅទិសខាងកើត ជាអ្នកគ្រប់គ្រងស្រុកទេសបានល្អតាំងនៅក្នុងសីលធម៌ មានមនុស្សនិយមរាប់អានច្រើន ត្រាតែមានកំឡាំងអ្វីនឹងពួកឧទ្ទាំនច្រើន ។ ឯខ្លៅពីនោះ ដំបូងជាមនុស្សអនាថា តែមានត្រកូលខ្ពស់ជាប់សែស្រឡាយក្នុងរាជវង្សហ៊ន ជាអ្នកមានអធ្យាស្រ័យល្អ ហើយតាប់បួនបានមនុស្សពួកតែមានថ្វីដៃមកបួលដូចជាឧទាយ ឧទាយមានច្រើននាក់ ទើបមានកេរ្តិ៍ឈ្មោះល្បីឧទ្ទឹង តមកបានខុងមេងជាទីប្រឹក្សាខាងសឹកសង្គ្រាម បានណែនាំឲ្យបងមិត្តទឹងស៊ុនកួន ត្រួតដៃគ្នាតស៊ូនឹងពួនបួងទើបរក្សាខ្លួនបានសុខ ហើយតាប់បួនបានខែត្រសេដួនតាំងនៅទិសខាងលិចជាប់ឆ្នែកទើបតាំងឡាក់ឋានបានមាំមួន ។ ឯព្រះចក្រពត្តិហ្វូនតេ ជាព្រះមហាក្សត្រៃប្រទេសចិនតែព្រះនាមដូចបួងឧកកតា តែពង្សាវតារចិនទៅកប់ថាជាព្រះមហាក្សត្រៃប្រទេសចិនពាំនមួល ។

លុះពួនមនិច្ចតម្មៅ ពួកីជាកូនពួនបានឧទ្ទិសតំណែងសៀងកុកជាតំណតមកដល់ឧសបិតា រួចបានដកព្រះចក្រពត្តិហ្វូនតេចេញពីតាជ-សម្បត្តិ ហើយប្រកាសតាំងខ្លួនឯងឡើងជាព្រះមហាក្សត្រៃប្រទេសចិនផ្ទាស់ពាជវង្សថ្មីហៅថាពាជវង្សវ៉ុយ គាលពី ៣. ស. ៧៦៣ ។ ចំណែកខាង

ឡៅពី ក៏បានតាំងខ្លួនជាក្សត្រឡើងវិញ ចាត់តាំងកងវរឆ្ងាំងទៅ
ថ្មីទៀតនៅខែត្រវែនសេដ្ឋ ។ ទាំងស៊ុនកួន មិនចង់នៅចំណុះចូកី
ឬឡៅពី ក៏តាំងជាឯកពលខ្លើងនៅខែត្រវែនកន្លាំង ។ តាំងអំពីទាល
ណោះមក ប្រទេសចិនតាំងមួលក៏បែងចែកចេញជាសាមកុង តែបែងចេញ
ជា ៣ អាណាចក្រសឹងមានឥស្សរៈដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ។ អាណា-
ខេត្តរបស់ព្រះបាទចូកីហៅថា វុយកុក ។ អាណាខេត្តរបស់ព្រះ
បាទឡៅពី ហៅថា ចុកកុក ។ អាណាខេត្តរបស់ព្រះបាទស៊ុនកួន
ហៅថា ង៉ឺកុង ។ តំណើរកាលតមក កាលអស់បុណ្យព្រះបាទឡៅពី-
ចូកី - ស៊ុនកួនហើយ ក្នុងត្រង់ត្រង់ប្រទេសជាតំណតមក ជាអ្នកឥត
សមត្ថភាពតាំងបីកុក ទើបស៊ីម៉ាចៀវដែលជាអ្នកសម្រេចពលកាវែនវ៉ែ
ងវុយកុក បង្ក្រាបបុកកុកបានមុន រួចតមក ស៊ីម៉ាអៀន បុត្រស៊ីម៉ាចៀវ
ផណ្តើមពលសម្បត្តិវុយកុកបានផ្ទាស់កងវរឆ្ងាំថ្មីហៅថាពលវរឆ្ងាំនិន ហើយ
បង្ក្រាបង៉ឺកុកបាន ១ កុងមៀត ។ ទើបមហាអាណាចក្រចិនត្រឡប់ចូល
រួបរួមគ្នាមួលតែមួយបានឡើងវិញ ចប់រឿងសាមកុងដោយសង្ខេបខ្លី
តែមប៉ុណ្ណោះ" ។

(សង្ខេបរឿងសម័យកងរឿងសាមកុងនេះ ដូចគេសម័យពលវរឆ្ងាំ
ហ៊ានរៀវរោះ ក្នុងរជ្ជកាលព្រះបាទឡៃនេត ២១ ឆ្នាំ ក្នុងសម័យតាំង

កុក ក្នុងរជ្ជកាលព្រះបាទហ្វ្រានគេ ៣០ ឆ្នាំ សម័យសាមកុក ៦០ ឆ្នាំ
ប្រមូលសម័យកាល ក្នុងរឿងសាមកុកនេះជារយៈ ១១១ ឆ្នាំ) ។

ទៅទីបំផុត យើងខ្ញុំមានសេចក្តីសង្ឃឹមថាអស់លោកអ្នកអានរឿង
សាមកុក ដែលជាសេចក្តីប្រែចេញមកពីភាសាវិបុលាជសេនា (កន)
តំណាងឯកស្តេ តង់មានសេចក្តីពេញចិត្តដោយច្រើនមិនខាន ដ្បិតរឿង
នេះមានសេចក្តីផ្តែរឿងជាប់ជាក់ទង់គ្នាហូរហែ គួរឲ្យចង់ស្តែចង់ដឹង ។
ឯអក្ខរាវិរុទ្ធនឹងពាក្យពេចន៍ខ្លះ យើងខ្ញុំបានពិនិត្យតែសម្រួលៗតាម
សម័យនិយម ដែលលោកអ្នកប្រែបានអនុញ្ញាតឲ្យតែបានតាមត្រូវគោរ
ជួបមានសេចក្តីបញ្ជាក់ក្នុងអារម្ភកថាចេញមកលោកស្រាប់ ។

អារម្ភកថា

រីសេចក្តីនៃព្រះពុទ្ធវចនៈនៃព្រះមហាកស្សបត្ថេរ ដែលសោយជាសម្ភត្តិកដ៏មហាប្រទេសចំនោះ អ្នកប្រាជ្ញបុរាណគេបានសង្គ្រោតសង្គ្រាត ហៅជាភាសាចិនក្នុងរឿងនេះថា «សាមកុត» មានចែចែនច្រើនក្នុងក្រុងទេពមហានគរជាភាសាសៀម។ បពិត្រកស្សបត្ថេរបានចាត់ការឲ្យផ្សឹងផ្សាត់តាមប្រភេទប្រទេស ក៏យើញជាក់ច្បាស់ថា ក្នុងសម័យសាមកុតនោះជាដំណាក់កាលពុទ្ធកាល ដែលព្រះពុទ្ធជាអម្ចាស់នៃយើងព្រះអង្គទ្រង់បរិនិព្វាន ចន្ទ្រង់រំលងទៅហើយបាន ៧៦៣ ព្រះវស្សា ទើបមហាប្រទេសចិនទុបត្ថម្ភរឿងសាមកុតនេះឡើង តែតាំងពីពុទ្ធសករាជ ៧៦៣ រហូតដល់ ៨៦៣ ព្រះវស្សា ទើបផុតផែនដីសាមកុតនោះទៅវិញ ឆាយុផែនដីសាមកុតនោះ កាប់បានពេញ ១០ ឆ្នាំដោយគណនា ។

ខ្ញុំមានសេចក្តីប្រាថ្នាចង់ឲ្យបានរឿងនេះ ផ្សាយក្នុងក្រុងតម្កាធិបតីតទៅ ទើបនៅមានចិត្តទុស្សាហ៍ប្រែមកជាភាសាខ្មែរពីដើមដល់ចប់តំរង់ជាសេចក្តី ៧៨ ខ្សែ តែមកតួមចញ្ចូលគ្នាជាសៀវភៅឲ្យតិចទៅវិញ តិ ៥ ខ្សែជាសៀវភៅ ១ ត្រូវជា ១៥ សៀវភៅ រួមចាំងសៀវភៅចុងចប្ងន់ដែលមានរួមគ្នាតែ ៣ ខ្សែ ១ សៀវភៅនោះផង ។

រីឯវែលបានស្ថាបនាជាភាសាខ្មែរកាលប្រើរឿងនេះ តិសំណេះច្រើពាក្យសំដី តាមសម័យបច្ចុប្បន្ន រៀបៗពាក្យពេចន៍ពុំសូវល្អឹត

ល្អន់ស្រួលតំរកដូចលោកបូកណាទេ ព្រោះខ្ញុំចេះភាសាខ្មែរពុំស្ទើនឹងលោកសម័យថាស់ ចំណេះសៀមក៏ពុំមានជាប់ច្បាស់មុតមាំ គ្រាន់តែជ្រុំយកលំនាំឲ្យស្តាប់ចុនប៉ុណ្ណោះ ទោះបីខ្ញុំលើសាលោះខុសពុំត្រូវក្តីក្តី ១ឯណានិមួយ ក៏សូមឲ្យលោក - អ្នកចេះដឹងទាំងឡាយ ជួយតែងតែប្រដៅឲ្យត្រឹមត្រូវឡើងផងចុះ ព្រោះរឿងនេះចំពោះជាបុណ្យសាស្ត្រអាចនឹងញ៉ាំងឲ្យធ្លៀវឆ្លាស ទ្រូវសតិបញ្ញាចេះដេរកសំដីវៃស្ទាល់យល់គំនិតចិត្តមនុស្សល្អនឹងអាក្រក់គ្រប់ប្រការ ហើយនឹងជាទីទាំងគាត្មាឲ្យប្រព្រឹត្តទាំងសត្យានុសីត្យពិតត្រង់ក្នុងវង្វៀតិ បុរសដ៏មានគំនិតមារយាទគួរសិក្សាឲ្យចេះដឹងរឿងនេះ ទុកជារត្តឹងច្រែងដាប់សម្រាប់សតិឆ្ងាជ្យឲ្យបានទើបនឹងចំរើនមានទ្រូវសិរីសុវត្តិវិឌ្ឍនាការដោត្រសេមសុខនិរទុក្ខមហាប្រសើរតទៅ ។

អ្នកឧកញ៉ាវិបុលវាដសេនា កន ភូឈួយសេនាបតី

រុំត្រែត

ភ្នំពេញ, នៅថ្ងៃ ២៧ ខែមើគ្នាំ ១៩៣៣

ត្រូវនឹងថ្ងៃ ១ កើតខែចេត្រឆ្នាំរកានៅជាចត្វាស័ក ព. ស. ២៤៧៦ ។

រឿងសាមកុក

វគ្គទី ១

ដើមឡើយផែនដីនៃមហាណាចក្រចំនួនទាំងមូល ពាក់តាំងពីមុនជាន់សាមកុកឡើងទៅនោះ ក៏ជាសុខរៀងមកយូរណាស់, ក្រោយនោះក៏កើតជាសឹកសង្គ្រាម លុះសង្គ្រាមស្ងប់ក៏ត្រឡប់ជាសុះវិញ ។ ដំណាតអំពីសម័យនោះមកមានព្រះមហាក្សត្រសោយរាជសម្បត្តិក្នុងមហាណាចក្រចំនួនខ្នង់ព្រះនាមព្រះចៅដំរីចូលអង្គ រំលងពីនោះមកមានព្រះមហាក្សត្រសោយរាជសម្បត្តិជាលំដាប់ត ។ មកទៀត ជារៀងព្រះអង្គសឹងជាសុះក្សេមក្សាន្ត គណនាបាន ៨០០ឆ្នាំ មហាណាចក្រចំនួនក្នុងជាន់នោះ មានវែត្តធំ ។ ចំនួន ៧ មណ្ឌល, ឯរាជធានីពីក្រុងដែលស្ថិតនៅ ។ ក្នុងវែត្តដ៏ធំកុកហៃ ។ ព្រះចៅដំរីចូលអង្គយកបានមណ្ឌលទាំង ៧ មកជាចំណុះនៃព្រះអង្គរួមជាអាណាចក្រ ១ ។ ព្រះមហាក្សត្រជាលំដាប់ជាន់ក្រោយនោះខ្នង់ព្រះនាមព្រះចៅដំរីអង្គ ខ្នង់ឆ្លៀសង្គ្រាមបានជ័យទំនឹងហាន់ឆ, ក្រោយនោះហាន់ឆទាំងហាន់កូបូបក្បាំងគ្នាទៀតក៏បានរាជសម្បត្តិទៅហាន់កូបូវិញ, ហើយមានព្រះរាជវង្សជាដំណាតពីស្តេចហាន់កូបូសោយរាជ្យជាលំដាប់តមកទៀត ពាក់បានចំនួន ១២ អង្គក្សត្រ ។ គ្រានោះមានមាហ្មឺនធំម្នាក់ឈ្មោះអង្គម៉ាំងវៃចង្គក្សត់ជណ្តើមយករាជសម្បត្តិបានហើយតាំងខ្លួនជាម្ចាស់ផែនដីសោយរាជ្យបាន ១៨ ឆ្នាំ ។ ក្រោយ

នោះមានព្រះពុទ្ធរស្មីស្តេចហាន់ភ្លូច. ព្រះនាមហាន់កងប្ញីសម្ងាប់កងម៉ាំង
ចេញបាន៤ហើយទៀងសោយរាជសម្បត្តិតមកទៀត ។ លំដាប់ក្សត្រ
សោយរាជ្យតពីស្តេចហាន់កងប្ញីមកមានចំនួន ១៦ អង្គក្សត្រ, ឯស្តេច
ដែលសោយរាជ្យចុងក្រោយនោះគេឆ ព្រះនាមព្រះចៅហាន់តេ, ក្នុងបុរាណរាជ្យ
នេះ ផែនដីស្រុងចិនបែកជា ៣ អាណ្ឌាសាចិនហៅថា "សាមកុក"
ព្រោះមានស្តេចជាម្ចាស់ផែនដី ៣ ព្រះអង្គក្នុងមហាណរាជក្រចិននោះ ។

ក្នុងសម័យនោះព្រះចៅកងជាធំរាជ ហាន់តេ មិនមានព្រះពុទ្ធរស្មីសោះ
បានសុំឈ្មោះខ្មែនតេជាវេជ្ជរាមកចិញ្ចឹមថា ព្រះពុទ្ធរស្មី, ព្រះចៅ
ហាន់តេទិវង្គតទៅ ខ្មែនតេបានសោយរាជ្យមានព្រះពុទ្ធរស្មី៦ ព្រះអង្គ
ព្រះរៀមនាមហាន់ជូតៀន, ព្រះអនុជនាមហាន់ជូហៀប ។ កាលក្នុង
រាជ្យព្រះចៅខ្មែនតេនោះ ស្តេចនេះមិនបានតាំងនៅក្នុងផ្លូវទេសពិធីរាជធម៌
តាមបូរាណរាជប្បវេណី តាំងមិនបានសេពគប់នឹងអ្នកមានតម្រិះជ្រាជ្ញ
សុចរិតទៀងត្រង់នឹងផែនដីទៀយ, គាប់ព្រះទ័យប្រមាទរវើរវាយ
ល្បែងពាល មណ្ឌលឲ្យវេរីកាន់យកតែតាមសំដីមនុស្សអន្ធពាល
អសត្យ ប្រព្រឹត្តទៅតាមអំពើចិត្តទុច្ចរិតលាមក ផែនដីក៏កើតកលិយុគ
វិបរិតទៅវេរីវេរា ។ ខណៈនោះខាងភ្នំកុង[1] ដែលទៅតាល់បំរើ

---

១ ជាពួកមនុស្សប្រុសអង្គ្រែ ជាពួកអ្នកពាជីការខាងក្នុងព្រះពុទ្ធរាជវាំង តាមទំនៀមស្រុក
ចិនសម័យបុរាណ ។

ផ្ទាល់ព្រះអង្គ មានអំណាចញ៉ាំងឱ្យស្តេចឱ្យលុះនៅតាមៗបាយទុច្ចរិតផ្សេងៗ
បាន ។ មានខ័ន្ធមួកស់ឈ្មោះថៅដៀកជាធំលើសខ័ន្ធដទៃ ឃើញព្រះ
ថៅឡេនតាខ្មៅធ្វេសស្មារតីយកព្រះទ័យទុកដាក់ស្រឡាញ់ខ្លួន ក៏តំរេះ
ចិត្តគិតនឹងជកពួកតាំងធ្វើអំពើលាមកផ្សេងៗ, សូមឱ្យតិច្ចរាជការបណ្តា
ដែលមាននៅក្នុងព្រះរាជអាណាចក្រមណ្ឌលតាំងប៉ុន្មាន ក៏ព្រះរាជា
បណ្តោយឱ្យសេរចនៅលើពួកខ័ន្ធតាំងអស់ ព្រោះខ័ន្ធជាអ្នកចាំរួលពិត
គិតតែតម្រូវឱ្យត្រូវតាមអធ្យាស្រ័យនៃខ្លួនដែលមានប្រយោជន៍, គ្រា
នោះ បណ្តាអស់ពួកនាហ៊ានសត្វមុខមន្ត្រីកកួចធំទ្វាជការ អាណាប្រជា
ពស្ត្រីទាសកម្មករតាំងឡាយ ក៏តើតសេចក្តីក្តៅក្រហាយខ្លួនៅតាំងព្រះ
ឆនវ ។

ខណៈនោះមានមន្ត្រីធំៗ ពាក្យនាក់ដែលជាមនុស្សស្មុចរឹតល្អទំនឹងផែនដី
ឈ្មោះតៅប៊ូ១ តាន់តួន១ ចុងឃើញស្តេចវង្វេងក្រេចស្មារតីយកព្រះទ័យ
ទុកដាក់ស្តីគ្រែស្រឡាញ់ពួកខ័ន្ធតាំងឡាយ ក៏គិតរិះរកៗបាយទំនឹងសម្លាប់
ពួកខ័ន្ធតាំងនោះចោលចេញ ។ ឯថៅដៀកខ័ន្ធនោះដឹងខ្លួនក្តាមក៏ញុះញង់
ឱ្យពួកខ័ន្ធតាំងឡាយ រកៗបាយចាប់យកតៅប៊ូនឹង តាន់តួនតាំងពីនោក់
ទៅសម្លាប់ចោល, លុះផ្ទៃសេរចក៏ជួបប្រជុំថ្វាយហើយ ថៅដៀតនឹងខ័ន្ធ
តាំងនោះក៏រឹតតែងូលខ្លាយកំរើបចិត្តឥតខ្លាចអ្វីសោះឡើយ ។

លុះអំណើះពីនោះមក ព្រះចៅឡែនតេ សោយរាជសម្បត្តិបាន ១២ឆ្នាំ ជាទុច្ចរិតក្នុងថ្ងៃ ១៩ កើត ខែផល្គុន ព្រះអង្គទ្រង់បញ្ជូនចាប់លើព្រះទីនាំងកៅអីក្នុងទីធ្លាសាធ (អ៊ុនតុនតៀន), នៅវេលាថ្ងៃត្រង់ជាក់កំបណ្តាលឲ្យឃើញអាកេវង្កាកំឡាំងព្យុះសង្ឃរាជាអស្ចារ្យណាស់ ឃើញមានតស់ ១ ធំសម្បើម សម្បុរខៀវធ្លាក់ចុះមកពីលើអាកាសនៅទីចំពោះព្រះភក្ត្រ ហើយតស់ក៏នេចលូនឡើងព័ទ្ធរុំជើងព្រះកៅអីដែលស្តេចគង់ព្រះអង្គទ្រង់ស្ងួនព្រះទ័យភ័យតក្កមាធ្លាក់ព្រះកាយពីលើព្រះកៅអី ដួលសន្ធប់ចុះលោះបាត់ព្រះស្មារតីពុំដឹងព្រះអង្គសោះ, ពួកនាហ្មឺនទាំងអស់បានឃើញគ្រប់គ្នាក៏ភ័យមិនមានស្មុះស្មៃប្រពាក់ប្រពន្ធ ខ្លះច្រឡំលួចលូតៅលើកគ្រែហ៍ទាំព្រះពជាចូលទៅឱនទំព្រះមន្ទីរខែនក្នុង, ឯតស់នោះក៏អន្តរធានបាត់ទៅវិញមួយរំពេច ។ លំជាប់នោះក៏បង្កើតជាផ្គរន្ទះអសនីបាញ់ខ្ទេចខ្ទីរញ៉ីរតេត្រឹកអស់ពាំងវែនដី ស្មើរតែភ្លុកក្រឡាប់, មេឃក៏ចុះអាប្តូងងឹតបិទសូរ្យសែង ព្រះពិរុណក៏រំលោះជាភ្លៀងធ្លាក់ផង្គ្រាលយៅដោយគ្រាប់ធំលធំ ។ ចំមករលើផ្ទះសម្បែងមហាជនរលំរលើងដួលតរលើគ្នាជាគោលាហលពេញនគរ, ចណ្តាកស្តេចដែលតែផ្តើលភ្លុកតែរាវជ្រួលច្របល់, ក្រុងដល់ថ្ងៃរសៀលទើបស្ងប់ខ្យល់ព្យុះភ្លៀង ។ រំលងពីនោះមក ៤ ឆ្នាំដល់រដូវត្រជាក់ក្នុងខែបុស្យ ស្រុកឡុកអៀនោះជាពជាទីព្រះធរណីក៏តក្រើកអំពើពញាច់ញ៉ីរឯង ទឹកទន្លេឡើងលិចអស់ភូមភាគ

ផ្ទះសម្បែងអ្នកស្រុកដែលនៅស្បែរមាត់កំពង់ រលំរលើងរលំងយ៉ងអណ្តែត
ទៅតាមទឹកចង្កត់អស់, ពេលនោះវៃប្រទេសខ្មែរមានញ៉ាំទៅជាមានឈ្មោល ។

លុះដល់ថ្ងៃ ១ កើតខែពិសាខឆ្នាំនោះកើតបុព្វនិមិត្តជាភ្លើងឆេះឡើង
មានអណ្តាតប្រហែល ២០ ជាម (៤០ ម៉ែត្រ) ចាក់ចោតត្រឡប់អណ្តាត
ទំាងផ្សែង ចូលទៅក្នុងស្ថែងព្រះខ័ន្ធាំង អ៊ុនគុកភ្លើង ។ ដល់មកខែជេស្ឋ
ក៏កើតបុព្វនិមិត្តមួយទៀត ជាពន្លឺរស្មីដ៏រោឹងធ្លាក់ចុះមកពេញព្រះពុទ្ធកំពង់,
ឯកំពង់ស្ទឹងដែលមានទំហំធំរហើយខ្ពស់ជាងគេនោះ ក៏បណ្តាលទៅជាបែក
ធ្លាយពីកំពូលចុះមកយ៉ាងអស្ចារ្យ ។ ព្រះចៅខ្សោតត្រង់ពាល់ក្នុង
ព្រះទ័យពេកណាស់ក៏ត្រាស់សួរទៅពួកនាហ្មឹនសព្វមុខទ្វីតួចធំទាំង-
ឡាយថា «និមិត្តរំបែរតែងចុះតើនឹងល្អឬឆ្គាត់ប្រកាសដូចម្តេច?» ឃើញ
ជានាហ្មឹនធំចេះដឹង ក៏តាំងសរសេរជាសំបុត្រសម្តាត់ក្រាបទូលថា
«ហេតុដែលបណ្តាលឲ្យឃើញអស្ចារ្យដូចេះ មិនមកពីអ្វីទេ គឺមកពីពួក
ខ្ញុំអញ្ជើញប្រតិត្តទុច្ចរិតកន្លងព្រះពុទ្ធប្បវេណីគ្រប់ប្រការនោះឯង ហើយ
ជាបណ្តាលឲ្យកើតនិមិត្តអស្ចារ្យប្លែកដូច្នេះ, ដើម្បីឲ្យព្រះអង្គទ្រង់ឃើញ
ហើយត្រិះរិះតាមតួរដ៏គារ" ។ ព្រះចៅខ្សោតបង់សេចក្តីហើយ ក៏
មានព្រះទ័យបរិភក្តជាខ្លាំង ទ្រង់ដកដង្ហើមធំ តែមិនបានមានព្រះបន្ទូលថា
ដូចម្តេចឡើយ ទើបស្តេចត្រាកចាកអាសនាផ្ទាល់ព្រះគូសាឆ្លងព្រះអង្គថ្មី។
ពេលនោះខ្លួចចៅដៀតខ័ន្ធ ចូលទៅក្រាបថង្គំតាល់ពាក្រាយព្រះទីនាំង

ចាន់ក្រឡុកទៅរយើញលិខិត ដែលស្តេចកំពុងតែដឹងសេចក្តីប្រាស់ជាលិខិតរបស់យើឡុងធ្វើក្រាបបង្គំទូលដូច្នោះ ក៏ឈរមកពាក្រានឱដ៏ឧកញ្ញាវិញថា "យើងត្រូវកេចបាយដូចម្តេចឲ្យបានសេចក្តីសុខនេះ ឆ្លាក់ទៅលើយើឡុងជាយ៉ាងណាហ៊ាស ដើម្បីឱដ៏ឲ្យស្តេចធ្លើចោសយើឡុងនោះចេញចាកអំពីសក្តិយសជាមន្ត្រីឲ្យបាន" ។

ឯពួកខន្ធីដែលជាមេធំ ។ នោះមាន ៩ នាក់ គឺឈ្មោះថៅជឹត ១ តៀវតុង ១, តៀវយ៉ាង ១, ហាងស៊ី ១, ភួនគុយ ១, ហៅឡាំ ១, តៀនសុីត ១, ហេហ៊ុយ ១, កាំម្លេង ១, ដើមន្ត្រីឯណាមិនបានទៅកន្លែងស្តាប់ចង្កាប់នៃពួកខ៉ន្ធីពាំងនោះ ក៏ឲ្យដកហូតជារបេញពីពជការ, អ្នកឯណាទៅកន្លែងបង្គាប់ជញ្ជាំ តំតែងតាំងលើកដំកើងឲ្យឡើងយសសក្តិដោមន្ត្រីតួចតាមចិត្ត ។ ឯថៅជឹតនឹងពួកខន្ធីទាំងនោះ ក៏តាំងឈ្មោះខ្លួនជា "សុីបសៀងសុី" ព្រះថៅឡងតេ ក៏យកព្រះទ័យទុកដាក់ជឿតាមយកតាមពាក្យសំដីនៃឈ្មោះតៀវយ៉ាងខន្ធី, សន្ធតហៅថា "ព្រះបិតាធម៌", ឯជការនឹងព្យាច់ចំលាប់សម្លាប់នៃនដ៏ឥតន្ធវៃប្រទៅ, បណ្តាអាណាប្រជាកស្តេចសកម្មករទាំងឡាយ ក៏មានសេចក្តីក្តៅក្រហាយជាចលាចលកល់តំបន់ តើតបោរកំណាចលួចប្លន់គាប់សម្លាប់គ្នាជារឹតវែនតែកណាស់ ។

ចំពោះខាងស្រុកតង្គីងកុនខ្មោះមានបុរសចិនជួន ៣ នាក់ ឈ្មោះតៀវកុក ១, តៀវប៉ូ ១, តៀវលៀង ១, ឯឈ្មោះតៀវកុកនោះ ជាអ្នក

ដើរវៀរនូនគេថាំលើកំពូលភ្នំ ហើយបានជួបប្រទះនឹងតាចាស់ម្នាក់មុខមាត់គណិសម្បុរដូចជាពាក វែកលឿង ដៃកាន់ឈើច្រត់ តាចាស់នោះ ក៏នាំគ្នាវៀរកុកចូលទៅកន្លែងគុហាលើភ្នំ ហើយឲ្យក្មួនតម្រា ៣ ចប្រាប់ឈ្មោះ "ថៃវែងយ៉ាស៊ុត" ហើយប្រាប់ថា "ចូរអ្នកយកតម្រានេះទៅជួយខំនុតបំរុងមនុស្សពាំងឲ្យបានសេចក្តីសុខសប្បាយចុះ តែម៉ាងនេះអ្នកមានចិត្តមិនខ្វែងគ្រងំគិតប្រទុស្តជយទំងពជាវាវែនដីវេលាណាក៏យកន្លែងនឹងបង្កើតមានដល់ខ្លួនអ្នកវេលានោះ" គ្រៀវកុកក៏លុតជង្គង់គ្រាបសំពះហើយដាបសួរថា "ខ្លួនលោកនេះជាអ្វី?" តាចាស់នោះឆ្លើយប្រាប់ថា "យើងជាខ្មែរគា" ថាហើយក៏អន្តរធានបាត់ទៅ ។

ឯគ្រៀវកុក លុះបានតម្រានេះហើយ ក៏ម្ចាស់លែតឲ្យចាកមកកាន់ទីលំនៅខ្លួនវិញ ទំរៀនទៅខ្លួញតាមតម្រានោះពាំនឹងថ្ងៃពាំនយប់ដកបាល់តែចេះចាំមាត់ស្ទាត់ គាបសូត្រហៅឲ្យលំហៅក្រៀងបានត្រង់ប្រសើរតាំងខ្លួនជា "គូយិន" ប្រែជាភាសាខ្មែរថា អ្នកចេះដឹងយ៉ាងវិសេស" ។

តានោះ នៅស្រុកតន្លឹកគុន ពួកអ្នកស្រុកកើតជម្ងឺជាច្រើន, គ្រៀវកុកបានដឹងហើយចំសរសេរជាលេខយន្តមន្តតាថាតាមតម្រាយកទៅដែកឲ្យពួកអ្នកស្រុក ។ នោះពាំនប្រុសពាំនស្រី ដើម្បីបំបាត់ជម្ងឺយ៉ាងសក្តិ

ស៊ីខ្ចុតធាប់ពូកែណាស់ . មនុស្សម្នាមហាជនក៏ជឿស្រឡាញ់កាប់អាន តៀវកុកចុកជាគ្រូអាចារ្យប្រៀនប្រដៅចំនួនជាងរយនាក់ ។

ចាប់តាំងពីពេលនោះមក តៀវកុកក៏ទំដើរស្វះស្វែងព្យាបាលជេគា-ពាធតាមស្រុកភូមិស្រុកជំនិតមជនបទនានា អ្នកណាបានលេខយន្តមន្ត នាថារបស់តៀវកុក យកទៅក្បាច្ចុកលើជូរះ ក៏បានជាជូរះស្រឡះគស់ ជម្ងឺដាច់ឥតមានភ័យបារម្ភអ្វីឡើយ ។ បណ្តាជនក្នុងស្រុកភូមិជំនឹង ខ្លាយមកកាប់អានមានច្រើនឡើងកាល់ៗថ្ងៃ ។ តៀវកុក លុះកើតមានលាភ-សក្ការៈ ខ្លាំងមនុស្សម្នាមហាជនចុះចូលជាសិស្សគណៈច្រើនហើយ ទើបតាំងសិស្សគណៈចាំងនោះឲ្យធ្វើជាក្លាក់ជារឃុំគ្រប់ៗ អាទ្រូវហៅលជា ១០ ដំបន់តំបន់ធំ ។ គានមនុស្សចំនួន ២ ហ៊ានថ្លៃ ៣នាក់, ឯដំបន់តូច ។ មានមនុស្សចំនួន ៦ ពាន់ ឬ ៧ ពាន់នាក់, មានមេគាន់កាប់ក្បាក្លួនស្រុកតាមលំដាប់ហើយមានទង់ជ័យសម្គាល់បេញច្បាំងគ្រប់ៗ ដំបន់ ។

តៀវកុកតាំងខ្លួនជាបុង៏ខុន (ស្តេចគ្រាញ់) ហើយក៏តែងឲ្យបាយឲ្យវន្ទីពុទ្ធទៅថា ផែនដីនឹងក័ន្តរ៏ប្រែជាបណ្តាចលហើយ ព្រោះមានអ្នកមានបុណ្យមកគ្រងផែនដីជាថ្មី ស្រុកទេសនឹងបានសុខសប្បាយ ហើយឲ្យយកគ្ការលាបពណ៌ស្បែរសៅគក្បូរ ២ ផ្ទាំ ទុកនៅមុខភ្នំងឺតូរផ្ទះថា "ឆ្នាំថូតស្រុកនឹងបានសុខសប្បាយ" ។ (មានត)

មហោស្រព ៣

ភាពស្បែកស្មោន

ការលេងមហោស្រពមួយយ៉ាងដោយប្រើរូបស្បែក ដែលឆ្លាក់ដំរូចតាមរឿង ហៅថា ភាពស្បែកស្មោន សឹងមានលក្ខណៈប្រហែលគ្នានឹងស្មោនមនុស្សធម្មតា ។

រឿងសម្រាប់លេង គេកំណត់លេងតែរឿងដែលទាក់ទាមដោយរឿងព្រះវេស្សន្តរ ព្រះនាគឃុណ្ឌ ដូចយ៉ាងរឿងពាមកេរ្តិ៍ជាដើម ដើម្បីជាកិត្តិយសដល់ព្រះជាម្ចាស់អំបូរនោះ ដូចគ្នានឹងស្មោនខោល រឿងឯទៀតក្រៅអំពីនេះមិនដែលមានចំនៀមទម្លាប់ទេ ពាំងមិនទានលេងជាច្រកតីដូចស្មោនផង មានលេងម្តងមួយកាលចំពោះតែកន្លែងវេលាដែលមានពិធីបុណ្យធំៗ ដូចយ៉ាងបុណ្យចំរើនព្រះជន្ម ខួបបុណ្យថ្វាយព្រះភ្លើងជាដើម ។ ហេតុដែលមិនមានលេងជាច្រកតី មកពីរូបស្មោនដែលសម្រាប់លេងនោះមានតែ១សម្រាប់ដូចយ៉ាងរំនៀមដែលលេងក្នុងកាលឥឡូវនេះ មានតែរូបរឿងរាមកេរ្តិ៍ប៉ុណ្ណោះ ត្រូវការលេង៣យប់ណាក៏យករូបនោះចេញលេងតាល់ដងទៅទឹងប្តូរូបឲ្យប្រែតាមកន្លែងរឿងផ្សេងៗ ពុត

លេង ក៏ចុះសោចាំយកច្រែនណាស់ ពាំនាំគ្នានទំនៀមទម្លាប់លេងដូចគោលហើយផង ហេតុនោះគេទើបលេងតែក្នុងរឿងកម្សត់ដែល ។ គ្រប់ពាក្យដែលលេង តែបើពុកជាមានលេងជាច្រកត្រគ ក៏គង់មិនមានមនុស្សមើលដូចល្មាន ព្រោះកាពសែ្បកនោះមិនសូវមានសេជាតិជាទម្លាមើលដូចល្មាន មិនមានសម្ផស្សចំត្ដសម្ផស្សគែកដូចល្មាន ឆាវដែលមានលេងម្ដង។ នោះច្រែនតែមនុស្សជាន់ពាចនឹងកូនក្មេងឈរមើល ។ ឆាវដែលមានលេងម្ដង។នោះ ដោយអ្នកម្ចាស់បុណ្យជួលជាប់ថ្លៃយកទៅលេងឲ្យក្មេវមើល ទើបមានមនុស្សមើលច្រែន។ ឲ្រសិនបើយកថ្លៃព័ន្ធមើល មើលទៅគង់ជាមិនមានអ្នកមើលប៉ុន្មាននាក់ណាស់ ។

វិធីធ្វើភាពសែ្បក

វិធីដែលនឹងធ្វើភាពសែ្បកនោះ គេយកសែ្បកគោមកគ្រាំទឹកឲ្យទន់ហើយ យកទៅហាលថ្ងៃឲ្យស្ងួត រួចយកដែកមានមុខមុតមកគោសចាំងសងខាង ឲ្យស្ដើងនឹងឲ្រាបស្មើសាច់ ទើបយកទឹកភ្លៅដែលសាយដោយជ្រូងបាតឆ្នាំង ឬ ជ្រូងជាងដូងបុតលាងនឹងទឹនហើយយកមកលាបសែ្បកនោះឲ្យសព្វចាំងសងខាង ប្រមាណមើលភ្លៅល្អហើយ យកទៅហាលថ្ងៃឲ្យស្ងួត កាលស្ងួតហើយគេទាត់ឲ្យរលើបល្អហើយ បើមិនចេះគួរប្រុងឯង គេរកជាងដែលចេះគួរប្រុងល្អ។ មកគួរជាប្រុងផ្សែងៗ តាមរឿងនោះ គួរហើយត្រូតមើលសព្វត្រប់ ឃើញថាមិនគាស់ហើយ ទើបជាប់

ឆ្នាក់ដោយដែនត្រឿងឆ្នាក់សង់មានមុខនង្គ័សណ្ឋានផ្សេង ។ មានពន្លាត
នង្គ័ដែលក្រែចកជាដើម ។ កាលឆ្នាត់ជាន់ច្រែនឆ្នាំនង្គ័ម្តងលេនជាន់ហើយ
នេះទើបដែលត់ ឬ កោសកែឲ្យមានពណ៌ផ្សេង ។ តាមដែលត្រូវការ គឺ
បើត្រូវការពណ៌ស ឲ្យកោសល្បាប់ខ្លៀដែលលាបគោះចេញឲ្យអស់ហើយ
ក៏ទៅជាពណ៌ស បើចង់ឲ្យមានពណ៌ខៀវ ឲ្យយកចុណដុះលាយនឹង
ទឹកផ្លែក្រូចឆ្មា លាបទៅក៏ជាពណ៌ខៀវ, បើចង់ឲ្យមានពណ៌ក្រហម
ឲ្យយកទឹកស្បែងនឹងសាច់ផ្លូវលាយគ្នាលាប ក៏ជាពណ៌ក្រហម, បើចង់
ឲ្យមានពណ៌លឿង ឲ្យយកទឹកស្បែងលាយនឹងទឹកក្រូចឆ្មាលាបដុះ ។
ទៅក៏ជាពណ៌លឿង ។ កាលដែលត់ពណ៌ផ្សេងស្រេចហើយ ទើប
យកឈើបួនចំរៀកមកគាបសង្កត់ខាង ផ្តើជាមេសម្រាប់កាន់ជើតទៅមក
កាល់ ។ រូបនោះទៅ ។

ភាពស្បែកដែលឆ្នាក់ជារូបហើយនោះ មានបញ្ញត្តឈ្មោះហៅ
ផ្សេង ។ គឺភាពដែលជារូបដើរ មិនថាមនុស្សយក្ខ ឬ ស្វា ហៅថា
"ភាពចរ" ទាំងអស់ ។ ភាពដែលជារូបហោះហើរ មិនថា មនុស្ស
ឆក្ខ ឬ ស្វា ហៅថា "ភាពហោះ" ទាំងអស់ ។ ភាពដែលផ្តុំពលរៀប
ពលសម្រាប់ហែស្តេច ឬកើតចេញទៅ មិនថា មនុស្ស យក្ខ ឬ ស្វា
ហៅថា "ភាពរេហ៍ពល" ទាំងអស់ (ពួតនេះសៀមហៅថា "រេន" ។

ក្រែអំពីនេះមានរូបភាពផ្សេង ។ ទៀតជាច្រើន សឹងតុំអាចរៀបរាប់ឲ្យ
សព្វគ្រប់បាន ។

ក៏តែក្នុងរូបអំបាលនោះ មានរូប ៣ ជាសំខាន់ក្នុងរឿងភាពស្បែត
គឺរូបព្រះឥសូរ ១ រូបព្រះនាងយសោធរា ១ រូបព្រះឥសី ១ រូបទាំង ៣ នេះ
ហៅថា "ភាពស្តេច" ឬ "ស្បែងស្តេច" ជាធំជាប្រធានលើរូបទាំងពួង ។
ភាពស្បែងស្តេចនេះកាលនឹងធ្វើឡើងតាងលំបាកបន្តិច គឺរូបព្រះ ២ អង្គ
នោះ គេរើសគេស្បែងតាងតែបាប់ដែលត្រូវខ្នាចព្រាយធ្វើមកធ្វើ រូបឥសី
គេយកស្បែងខ្លាធំ ឬខ្លាឃ្មុំមកធ្វើ បើបានស្បែងដូចនេះមកធ្វើ គេកាន់
ថាជារបស់ពូកែសក្តិសិទ្ធិ ។ រូបទាំង ៣ នេះ កាលនឹងធ្វើអ្នកធ្វើត្រូវ
ស្លៀកសពាក់ស ហើយត្រូវប្រញាប់គួរនឹងជាប់ធ្លាក់ឲ្យហើយក្នុងថ្ងៃនោះ
កុំឲ្យកន្ទុយកត្រៃដៀបាន ។

របស់បូជាគ្រូ

កាលនឹងធ្វើរូបទាំង ៣ នេះ គោងរៀបរៀបរាប់ជាយ៉ាងគ្រប់តាមទំនៀម គឺ
ចាយសីប៉ាក់ធាម ១ គូ ត្រយាបួសគីបាយមហូចចំណីត្រៃមត្រសំដែល
មិនលាយជាយគ្រឿងចំអាបមានត្រសាច់ជាដើម ១ សំពត់នឹងក្បាលជ្រកស្មា ១
ប្រាក់ចិទ្ធខ្មែន ៦ បាទ ។ របស់អម្បាលនេះកាលបូជាគ្រូបូជា
ហើយត្រូវបានទៅអ្នកគួរទ្វាក់ ។ លុះទ្វាក់បូជាហើយ គណាចជា ៣ ពណ្ណ
ផ្សេងគ្នា គឺរូបព្រះឥសូរលាបពណ៌លឿងខ្ចី ឬចិទមាសក៏បាន រូបព្រះ

ពណ៌លាបពណ៌ខៀវ ហើយត្រូវជាក្បាច់រចនាតាមត្រឹងសំលៀកចំពាក់ ឲ្យល្អរិចរិតជាងរូបចាំងពួង ព្រោះរូបចាំង ៣ នេះជារបស់សំខាន់សំពាប់ចាកមកលេងបើកពេលជាដំបូង ។

វិធីធ្វើឆាកឆ្នុះ

ឆាកសំពាប់ឆ្នុះភាពស្បែកនោះធ្វើដោយសំពត់សយ៉ាងស្តើង ហើយសាប់ជាកយ៉ាងមុង គឺយកសំពត់ថែបនោះមកកាត់ជាពីរផ្ទាំងដេរភ្ជាប់គ្នា ចង់ឲ្យក្បូបឬធុតបាំងធ្វើទៅតាមត្រូវការ ធ្វើជាផ្ទៃឆាកត្រង់កណ្តាលដើម្បីទំនងឲ្យឆ្នុះពន្លឺឃើញស្បែកនោះច្បាស់ ជាយជុំវិញគេធ្វើដោយសំពត់ផាខៃយ៉ាងក្រាស់ ដើម្បីទំនងបំបាំងភាពស្បែកនោះ កន្លងវេលាដែលចេញសេង ដូចយ៉ាងល្ងាចចេញអំពីឆាកល្ងាច រមាយ៉ាងតាំង ៤ នោះគេយ៉ាបដោយសំពត់ពណ៌ផ្សែង ។ ឯណាមួយក៏ចាន រួចជាក់ខ្សែជាច្រែនអន្ទេរតាមជាយនោះសំពាប់ចងត្រង់ដូចយ៉ាងឆាកឆ្នុះកុន ឆាកនោះបួនជ្រុងស្មើប្រវែងខាងហ៊ា ៧ ហត្ថក៏មាន ៨ ហត្ថក៏មាន ១១ ហត្ថក៏មានស្រេចហើយទៅត្រូវការ ។

រោងលេងភាពស្បែក

វេលាលេងភាពស្បែកនោះ គេសង់រោងមួយសំពាប់លេងគឺធ្វើជារោងសសរ ៤ ខាងធំក្បូបធ្វើតាមឆាកឆ្នុះដែលពោលហើយ មានផ្ទៃខ្ពស់ឡើងពីដីប្រមាណស្មើក្បាលមនុស្ស ដំបូលប្រក់ស្បឹកឬក្បឿងម្ខាង ដូច

យ៉ាងចង្ក្រា ហើយចិទ្ធាំងដញ្ជាំនឹងតាំង ៣ ជ្រុង ទុកតែខាងមុខឲ្យនៅ
ក់ល សំពត់ចងធាតុនៅបុងសសរតាំង ៤ ជោតទង់ប្រដាប់ឲ្យជាទីល្អ
មើលផង ។

វិធីលេងភាពស្បែក

ភាពស្បែកនេះគេលេងតែវេលាយប់ ព្រោះត្រូវការពន្លឺភ្លើងធ្លុះបែ
រោះស្រែលជិតដល់ពេលទំនឹងលេង គេក៏ដញ្ជូនភាពស្បែកធាតុនៅនឹង
ត្រឹងភ្លើងទៅរៀបជាក់កន្លែងនោះឲ្យហើយស្រែចពីវេលាថ្ងៃ ។ ដល់
វេលាត្រលប់ពួកអ្នកលេងតាំងពុំខ្លាន < គឺអ្នកជើតអ្នកបរចាអ្នកតុតនឹងពួក
ភ្លើងពិណពាទ្យក៏ទៅប្រជុំគ្នានៅពេងនោះដើម្បីលេង ។ណៈនោះម្ចាស់
បុណ្យគេយកខៀន ៣ ដើមនឹងច្រាក់ ៣ ស្មើជារបស់តំណាលឲ្យទៅឲ្យ
ម្ចាស់ភាពស្បែក។ យកខៀន ១ ដើមចែកឲ្យទៅពិណពាទ្យ ពួកពិណ
ពាទ្យទទួលយកខៀននោះមកអុជនៅសំកៅ ហើយនាំគ្នាលេងភ្លេងហោម
ពេង។ នោះតាំងភ្លើងសាធុការឡើងជាដំបូង ហើយភ្លេងច្រៃ,ឬហៅថាត្រៃ
ពេង ៣ បទ ចូលក្នុង លាស្មើ ជា ៦ ភ្លេងផងគ្នា រួចហើយដេពិណពាទ្យ
ក៏ឈប់ អ្នកបរចាទើបយកខៀនអុជបូជានៅភាពស្បែក ស្តេចតាំងពីអង្គ,
ចំណែកឯមនុស្សតាំងពួងក្នុងពួកនោះក៏ហោះឡើងសួគ៌ អ្នកជើតក៏លើក
រួចព្រះឥសូរឡើងជើត ពួកអ្នកភ្លេងក៏លេងភ្លេងជើតតទៅ លំដាប់នោះ
អ្នកបរចាអុជខៀនបូជា ហើយក៏ថយទៅឈរនៅទីរបស់ខ្លួន ហើយលើត

ដៃឃាត់ពិណពាទ្យឲ្យឈប់ អ្នកបរចាក៏លោតបទនំមស្សការព្រះជាម្ចាស់
៣ បទតាមចំនៀម ។

លោតចប់បទទី ១ ហើយពួកពិណពាទ្យក៏លេងភ្លេងដើតទៀត អ្នក
បរចាក៏លើកដៃឃាត់ភ្លេង ហើយលោតបទទី ២ តទៅ លុះចប់ហើយ
អ្នកភ្លេងក៏លេងភ្លេងដើតទៀត អ្នកបរចាក៏លើកដៃឃាត់ភ្លេង ហើយក៏
លោតបទទី ៣ តទៅ ចប់ហើយអ្នកភ្លេងក៏លេងភ្លេងដើតដូចមុន ។

លំដាប់នោះអ្នកក្បាច់ទុនក៏យកបទុន ៣ ដើមមកអុជបង្កិលជុំវិញដើង
បទុន (គឺទីសម្រាប់ដុតបទុន) ៣ ជុំហើយ យកភ្លើងបទុននោះទៅអុជ
អាជម៍បទុន ដែលតម្កល់នោះ ភ្លើងក៏ឆេះឆ្ការលឿង ពួកពិណពាទ្យ
ក៏លេងភ្លេងដើតឡើងព្រមគ្នា ចំណែកឯអ្នកបរចាក៏ចេញមកលត់ទៀន
ដែលបូជាស្បែក ហើយក៏ធ្វើពិធីនមស្សាមសេតសំមន្តអាគមតាមចំនៀម
ដែលគេរៀនសូត្រមក អ្នកដើតក៏យកកាពស្បែកមកគ្នុះម្តងទៀត ប៉ុណ្ណោះ
ឈ្មោះថាចប់ពិធីហ៊ុមភេតើកមុខព្រះហើយ ។

លុះហុមភេតើកមុខស្រេចហើយ លំដាប់នោះគេច្រៀនចាប់លេង
រឿងស្វាច្របាច់គ្នា គេបញ្ចេញរូបស្វាស ១ ស្វាញី ១ លើកដើត
ចេញមកពីខាងក្រៅ ១ ពីខាងស្តាំ ១ មកច្របាច់គ្នាតណ្តាលទី វេលា
នោះពួកភ្លេងក៏លេងភ្លេងដើត តែត្រង់ផ្លុំតែស្រែឡៃ ១ តង ទំនងនោតឈប់
បន្តន់សិន ចំណែកឯស្តាំឆ្មេតែត្រូវយកឲ្យក្មេងឡើងដែលហៅថាដើត

ណាក តែជើតបេញគ្រែ ស្វាចាំង ២ នោះច្រែចាប់គ្នា មួយស្រែចាក់ ហើយក៏លែងគ្នាបេញភៅដោយសព្វខ្លួន រួចត្រឡប់ជើតចូលមកចាប់គ្នាទៀតជាវារៈទី ២ នឹងវារៈទី ៣ ដូចវារៈទី ១ ក្មេងក៏លែងដូចគ្នានឹងវារៈទី ១ ដែរ តែនេះហៅដោយឈ្មោះវា ស្វាច្រែចាប់វារៈទី ១ ស្វាច្រែចាប់វារៈទី ២ ស្វាច្រែចាប់វារៈទី ៣ ក្នុងខណៈវារៈច្រែចាប់គ្នាទី ៣ នោះ គេក៏ជើតរូបស្វាស ចង់ស្វាទៅនឹងជើតរូបឥស៊ីបេញមន ពួកក្មេងក៏លែងក្មេងជើតហើយឈប់ សន្មតថាស្វាសឈ្មះស្វាទៅ ចាប់ចង់ស្វាទៅបាននាំយកមក លុះមកដូចនឹងឥស៊ី ក៏សុំឲ្យលែង ដល់មកត្រង់នេះ អ្នកបាចក៏បេញមកបាចតាមរឿងតែត្រូវធ្វើសំឡេងប៉ែបៗ បែបយ៉ាងអ្នកស្រែកគ្រែដែលនិយាយមិនច្បាស់ លុះបាចចប់រឿងហើយ ក៏ជើតត្រឡប់ភៅវិញ ។

តែជួនកាលគេមិនលេងរឿងស្វាច្រែចាប់គ្នានេះ គេចាប់លេងរឿងនាងមេឲល្ងា ដែលគេខុកជារឿងចាប់ចុាំងាងដើមរឿងដែលមិនលេងនោះ។ តើជើតរូបនាងមេឲល្ងា កមសូរអាជុនបេញមក ពួកក្មេងក៏លែងក្មេងជើតតាមនោះ ។

កាលលេងចប់ចរហោមពេង ទំនរចាំមើតពេងស្រែចដូច្នេះហើយ គេចាប់លេងសាច់រឿងតទៅ តាមប្រែកតីច្រែនលេងរឿងកមក្តីខាង

ដើម ត្រង់ទ្រូង - ខ្សែសង្វាន់ធំព្រះលក្ខណ៍ចង្កាំងគ្នាគ្រែរឿងនាងស្ងួនភនអា ជាដើម ។

ចំណែកឯក្ខែនដែលលេងនោះ គេលេងតាមក្ខែនស្លាធម្មតាដូចមានពោលហើយក្នុងរឿងស្លាធ ។

គ្រឿងភ្លេង

ឯគ្រឿងក្ខែនសម្រាប់លេងភាពស្បែកនេះ គេលេងតែវង់តូចតឹសក្តោ ១ ស្គរធំ ១ នគរ ១ វង់ តង ១ វង់ សាឡៃ ១ ឈឹង ១ ។ គ្រោះភាពស្បែកនេះគេទុកជាតូចជាងស្លាធ ទើបចាត់គ្រឿងក្ខែនឲ្យមានតិចតែល្មមសមគួរ ។

ឃុនសុខួរមេដ ញូង-សឿន រក្សែ

លោកហង់-តឹមសេង ពិនិត្យ

រឿងគួរពេនឌិន-អលី និង បេឡែទេឌិន-ហាស្សូន

(ត)

លុះសារសេរសំបុត្រចប់ហើយ បេឡែទេឌិន-ហាស្សូន ក៏ហុចទៅឲ្យថៅកែគុំសាអ័ន ។ បានទេខួលយកមកខ្ចុតក្នុងប្រអប់ សម្រាប់ដាក់សំបុត្រស្នាមផ្សេង ។ ហើយដំបូលាបេឡែទេឌិន-ហាស្សូន ដើរចេញអំពីទីនោះសំដៅចូលទៅកាន់ទីក្រុងយ៉ាដ្រប្បាប់ប្រញាល់ ព្រោះពេលកាន់តែជិតយប់ហើយ ។ ចំណែកខាងបេឡែទេឌិន-ហាស្សូន ដើរសំដៅទៅកន្លែងរបេឌិន-អលី ជាបិតារបស់ខ្លួន; លុះបានទៅដល់ទីនោះហើយ ទើបលុតជង្គង់សំពះខុនក្បាលពាទៅទីធ្លាដី សំដែងនូវសេចក្តីគោរពយ៉ាងស្មោះអស់ពីគោះ, មានមុខចាំងមួលទេតជោគទៅដោយទឹកត្រេក ហើយក៏តាំងយំខ្សឹកខ្សួលអួលអន់ខន្ធក់ក្រខួញគួញត្រែរអំពីសេចក្តីទុក្ខវេទនារបស់ខ្លួនថាដូច្នេះ "ខុបេឡែទេឌិនកំសត់ ! អ្នកឯងនឹងទៅជាមនុស្សយ៉ាងណាទៅ ? អ្នកឯងនឹងទៅកេតីពីនឹងព័ទាក់ក្នុងទីណាដើម្បីនឹងតាំងកោះស្តេចខុប្ចាត់ដែលឮថាបានអ្នកយ៉ាងនេះ ? ខុអនិច្ចាកម្មអើយ កើតខុក្ខសង្រែងសង្រៃអំពីមរណភាពនៃបិតាសំឡាញ់ មិន

ខាន់ចុងស្រែកស្រែន្តជួរសេរ្យីយដង ស្រាប់តែមានត្រែះថ្នាក់មកជិះ
ជាន់កវែមខ្លែក! ឧរូបអើយរូប! កម្មគ្រាស់អ្វីក៏ខុសតេទាំងម្ល៉ះ!" ។
បេះខ្លែខឹងហស្ស័ន ក្រាបពោលទៅនឹងដំហើយយំសោកយ៉ាងនេះ
អស់ឆាលជាយូរណាស់ ទើបក្រោកឡើងវិញ ហើយជាក់កក្បាលផ្ទួត
ទៅនឹងផ្លូវខ្មោចម្តុក, សេចក្តីខ្លួចសោកខ្វាក់ខ្វល់ខង្គិះតានតឹងកង់ខ្លែង
ក៏រីងរឹតតែខ្លែតតែថមឡើងខ្លែតជាងពីមុន, បេះតែជាតជង្រើមធំយំអណ្តឹត
អណ្តកហួតឆាលតែខ្លាយកំឡាំងបន្តិចម្តងៗ ទើបរំកិលជាកក្បាល
អំពីផ្លូវ ហើយច្រះខ្លួនសន្ធឹងដេកលក់ស្តូកស្តឹងលើកម្រាលវង្គកៀនផ្លូវ
នោះទៅ ។

កង់គ្រាដែលមាណពបេះខ្លែខឹងហស្ស័ន កំពុងលក់សិប់យ៉ាងនេះ
ស្រាប់តែមានចិសាចមួយដែលធ្លាប់ទៅអាស្រ័យក្នុងទីស្នាននោះកង់
ពេលថ្ងៃៗហើយចេញដើរគ្រាច់រង្គាត់កង់ពិភពលោកកង់ពេលយប់ៗតាម
ទំនៀមធម្មតា, ឆាខប្រទះឃើញមាណពកំពុងដេកលក់ក្បែរផ្លូវខ្លួនឯងខុន
អលីដូច្នោះ ក៏ចូលទៅជិតដើម្បីសង្កេតមើលឲ្យជាក់ច្បាស់; ដោយពេល
នោះ មាណពបេះខ្លែខខុនហស្ស័នដេកផ្ងារ ទើបលំអែងដំគ្រងមុខមាត់
ចាំងមួលភ្លឺស្រស់ចំព្រឹង ហាក់ដូចជាថែងចាំងដល់ចក្ខុរបស់ចិសាច ។

សាលចិសាចពិនិត្យសង្កេតមើលជាក់លាក់ហើយ ក៏លោលាន់មាត់
តែម្នាក់ឯងថា "អើហ្ន៎! មាណពនេះបើតាមសង្កេតមើលរូបកង់មុខមាត់

ដែលល្អស្រស់ច្រើនដូច្នេះ មិនមែនជាអ្នកថោកថយទេ តែជាខ្ពស់មួយ
អង្គកន្លងហានសួគ៌ ដែលព្រះចាត់មកឲ្យកើតក្នុងមនុស្សលោកនេះដោយ
ពិត" ។ លុះនិយាយដូច្នេះហើយ ទើបចិសាចនោះហោះរំលងទៅលើ
អាកាស ចាប់ខួចនឹងនាងទេពធីតាម្នាក់ ហើយក៏ដំរាបសួរគ្នាទៅវិញទៅ
មកដោយសេចក្តីគួរសម ។ រួចហើយ ចិសាចនិយាយទៅកាន់នាង
ទេពធីតាថា "សូមនាងចុះទៅជាមួយនឹងខ្ញុំ ទៅរហូតដល់ទីស្នាន
ដែលខ្ញុំភ្ជាប់ទៅអស្ចារ្យនោះ ខ្ញុំនឹងបង្ហាញរបស់មួយដ៏ត្រកាលចំឡែក
អស្ចារ្យ, បើនាងបានឃើញហើយ មុខជានឹងកោតសរសើរដូចខ្ញុំពុំខាន" ។
នាងទេពធីតាក៏យល់ព្រមតាមហើយ ទើបចុះអំពីអាកាសមកចាំងពីនាក់
កន្លែងណា:នោះភ្លាម; កាលបានមកដល់កន្លែងដីរនោះហើយ ចិសាច
ក៏ល្បួលបង្ហាញថា "នាងភ្ជាប់បានឃើញកំណេះណាមួយល្អឆើតជាង
មាណពានេះទៅទៀតដែរឬ ?" ។

នាងទេពធីតា បានសង្កេតពិនិត្យមើលបេះដូងជនហស្ស៍នោយ
ម៉ត់ចត់ហើយ ក៏ជាកមកនិយាយនឹងចិសាចវិញថា "មាណពានេះមាន
រូបល្អស្រស់មែនហើយ, ប៉ុន្តែមានរបស់មួយឆើតត្រកាលជាងនេះទៅ
ទៀតដែលខ្ញុំទើបនឹងឃើញអម្បាញ់មិញនៅឯត្រពាំងតែរំឯណោះ, បើអ្នកបង
ស្តាប់ខ្ញុំនឹងនិយាយរឿងត្រូវប់ឥឡូវនេះ" ។ ចិសាចឆ្លើយទៅវិញថា "ល្អ,
ល្អហើយ សូមនាងនិយាយចុះ" ។ នាងទេពធីតា ត្រូវប់ចិសាចឲ្យ

ច្រៀងស្តាប់ដោយយកចិត្តទុកដាក់មែនទែន ព្រោះនាងចាប់យកវឿននោះ
មកនិយាយតិចម្តាយ ហើយអធិប្បាយយកយោសចក្តីថា "ព្រះពជ-
ច្រនេសអេស៊ុប្តីមានអគ្គមហាសេនាម្នាក់ឈ្មោះ សេមសេនិន ម្ចាស់ម្នេ
ហើយលោកសេនាបតីនេះមានកូនក្រមុំអាយុច្រហែល ២០ ឆ្នាំ ។ នាង
នោះមានរូបឆោមលោមភ័ណ្ឌយ៉ាងឆើតជាស្រីគ្រប់លក្ខណ៍ ដែលមិន
ធ្លាប់ឮមុខណាមួយនិយាយម្ល៉ងសោះ ។ ព្រះពជាច្រនេសអេស៊ុប្តី មាន
ជាបងណែនជាកូនក្រមុំលោកអគ្គមហាសេនា មានរូបល្អណាស់ទីណែ
ស្មើឯណាមកប្រដូចគ្មាន ទើបទ្រង់គ្រាស់ឲ្យហៅអគ្គមហាសេនានោះ
មកហើយទ្រង់មានបន្ទូលថា "អើលោកអគ្គមហាសេនា, ខ្ញុំបានដំណឹង
ថាលោកមានកូនក្រមុំមួយមានអាយុគ្រប់ការហើយ ឥឡូវនេះខ្ញុំចង់សុំ
យកមកធ្វើជាស្រីសុំ, រឿងនេះតើលោកយល់ព្រមឲ្យខ្ញុំឬមិនព្រម? អគ្គ-
មហាសេនាឥតមានចាប់ភ្ញាក់ទាន់ដំណើរកំរនេះពីមុនសោះ ស្រាប់តែ
មកឮព្រះឧទ្ទាវដូច្នោះ ក៏ស្រឡាំងកាំងកាន់តាំងស្មារតី; ប្រសិនបើរូប
អ្នកដទៃស្តីព្រះរាជាវិញនោះ សមបើលោកអគ្គមហាសេនានឹងព្រម
ខ្ជួលដោយសេចក្តីត្រេកអរណាស់ ប៉ុន្តែមកប៉ះលើព្រះពជាដូច្នេះ
លោកមិនបានរំពឹងឃើញយ៉ាងនេះទេ ទើបក្រាបបង្គំទូលថា "បពិត្រព្រះ
គុណាជាម្ចាស់ជីវិតលើក្បាល, សូមទ្រង់ព្រះមេត្តាប្រោស; ខ្ញុំលះបង្គំពុំសម
គួរដល់ព្រះកិត្តិយស ដែលព្រះអង្គទ្រង់មានព្រះពជបំណងចំនួនស្តាន

មេត្រៃចំពោះប្អូនលួចខ្ញុំទេ, រឿងនេះ ខ្លួនលួចខ្ញុំសូមត្រាបត្រៃតាមល្អនឹងខ្លួនឯង
ព្រះចុង សូមអង្វរកុំឲ្យទ្រង់មានព្រះចិត្តាយល់ឃើញថា ខ្លួនលួចខ្ញុំជាមនុស្ស
អាក្រក់ ព្រោះតែទ្រង់ជាស់នឹងព្រះពរអព្យាស័យខ្លាំយ ។ ព្រះអង្គ
ទ្រង់បានត្រាបស្រាប់ហើយថា ខ្លួនលួចខ្ញុំមានកូនប្រុសមួយឈ្មោះ ឧប្បរេ-
ឯន-អលី ដែលបានខ្លួនលួចតំណែងយកមកសក្តិជាអគ្គមហាសេនារបស់ទ្រង់
ដូចជារូបខ្លួនលួចខ្ញុំដូច្នេះដែរ; យើងមានសេចក្តីថាស់ទៃងទ្វៃនឹងគ្នា
ដែលជាហេតុនាំឲ្យកាលឲ្យប្អូននោះត្រង់ចោលស្រុកចាត់ទៅ ហើយតាំងពី
ពេលនោះមក ខ្លួនលួចខ្ញុំមិនដែលបានដឹងដំណឹងដំនួបអ្វីសោះ, ទើបតែកន្លង
រាត្រី ៤ ថ្ងៃមុននេះ ខ្លួនលួចខ្ញុំបានឮដំណឹងថា ប្អូននោះធ្លើមរណៈកាល
ទៅហើយនៅឯត្រកូងចាស់ស្ងាំឯណោះ នៅក្នុងឋានន្តរជាអគ្គមហាសេនា
ខៃព្រះពជាក្នុងត្រកូងនោះឯង ។ ប្អូនខ្លួនលួចខ្ញុំនោះមានកូនប្រុសមួយ
ហើយយើងបានសន្យាគ្នាចាំងពីនោះតាំងពីពេលមុនថា បើមានកូន
យើងនឹងធ្វើដន្ធនឹងគ្នា, ខ្លួនលួចខ្ញុំដឿជាក់ច្បាស់ថាសូមឲ្យកូនធ្លើមរណៈកាល
ទៅយ៉ាងនេះ ក៏គង់មានបំណងចង់ឲ្យខ្លួនលួចខ្ញុំធ្លើអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះ
កុំខាន; ព្រោះហេតុនោះ តាមបំណងរបស់ខ្លួនលួចខ្ញុំ គឺចង់បំពេញសេចក្តី
ប្តេជ្ញានោះឲ្យបានពេញលេញកុំឲ្យស្លៀងឃ្លៀងឃ្លាត, ខ្លួនលួចខ្ញុំសូមអង្វរ
ព្រះពជាហថ្ងៃយ សូមទ្រង់មេត្តាត្រាស់ប្រាប់ណើអនុញ្ញាតឲ្យខាន; នៅ

កន្លែងនេះ ក្មួយនាងឯងសព្វមុខមន្ត្រីដែលមានកូនក្រមុំដូចជាខ្លួនឯងនេះ
ក៏មានច្រើនគ្នា ហើយល្មមព្រះអង្គយកមកធ្វើជាស្រីស្នំបាន" ។

ព្រះពជាថ្ងៃទេសគេស៊ុប្ត កាលបានព្រះសណ្តាប់ពាក្យនេះហើយ
ក៏ទ្រង់ព្រះពិរោធយ៉ាងខ្លាំងចំពោះសេមសេខនិនម៉ូហាម្មទ ។

ដោយទ្រង់ខ្ញាល់ខ្លាំងនឹងលោកអគ្គមហាសេនាដែលទ្រង់ឥតរវល់ស្តាប់
ថ្លែងដូច្នេះ ទើបទ្រង់មិនអាចទប់ទល់សេចក្តីក្រោធបាន ហើយក៏មាន
ព្រះឱង្ការត្រង់ទោះបោះបោកតំហកតំហែងថា « អ្នកឯងដែលហៅគេញាប់ចិត្តជំ
មែន ថ្លែងលេងនយើងឥ អ្នកឯងហ៊ានមើលងាយថាមិនសមគួរនឹងបង
ញ្ជាតិពន្ធជាមួយនឹងអ្នកឯងឬ ? អ្នកឯងហ៊ានលើកខ្ពស់លើកដាក់បង្ហាប់ឲ្យ
យើងរកកូនក្រមុំអ្នកឯងទៀតវិញ; រឿងនេះមិនអីទេ, អ្នកឯងចាំមើលចុះ
យើងនឹងឯសឯសឹកឲ្យអ្នកឯងដឹងខ្លួនម្តង; យើងសន្យាថា កូនក្រមុំអ្នកឯង
ឥតបានប្តីដូចនៃក្រៅពីខ្ញុំកំដរយើងដែលជាមនុស្សច្រណែនដូចគេហើយ
មានរូបអាក្រក់ក្រៃណាទៀតអោះនោះឡើយ ។ កាលមានព្រះឱង្ការ
ដូច្នេះហើយ ទ្រង់បណ្តេញអគ្គមហាសេនាឲ្យចេញសេចក្តីឆាប់,
លោកអគ្គមហាសេនាក៏ថយខ្លួនដោយកាន់ចុះ ដោយមានសេចក្តីរាន់គាន
តឹងចិត្តនឹងសេចក្តីតាមសម្លុះជាខ្លាំងបំផុត ។ កន្លងថ្ងៃនោះ ស្តេចទ្រង់
គាស់ប្រើឲ្យហៅតង្វាលសេះម្នាក់របស់ព្រះអង្គឲ្យចូលមកគាល់ ដើម្បី
ទ្រង់ផ្តាំផ្តែឲ្យជាប្តីនាងកូនក្រមុំអគ្គមហាសេនា, ឯបុរសនោះតមកាំងមុខតម

ចាំនៃក្រោយ ហើយរួចកន្លះអាក្រក់ខ្លៅក្រញាសខាងក្រញុញ មុខរ៉ុញ
ច្រមុញដូចខ្លោចលង់ មើលទៅគួរឲ្យខ្លាច, លុះទ្រង់បានតាំងអាជ្ញាដាក់
តំណែងឲ្យអគ្គមហាសេនា សមសេចនិន ម៉ូហាម្មេឲយល់ព្រមរៀបចំធ្វើមង្គល
ការកូនក្រមុំខ្លួនជាមួយនឹងបុរសគមនោះរួចហើយ ទើបទ្រង់ឲ្យទៅធ្វើ
សំបុត្រលក្ខន្តិកសញ្ញាអាពាហ៍ពិពាហ៍ រួចឲ្យសាក្សីជារាប្រចនរួចប្រុះហត្ថ-
លេខាសម្រេចកន្លះចំពោះព្រះក្តីព្រះអង្គ ។ ឥឡូវនេះ អាពាហ៍
ពិពាហ៍ជាអពមង្គលនោះ គេបានរៀបចំរួចហើយ; ពេលដែលខ្ញុំកំពុង
និយាយប្រាប់អ្នកនេះ ពួកជាវៃការបស់នាហ្មើនមុខមន្ត្រី ក្នុងកាជ-
តូលប្រទេសអេស៊ីប្តូបានមកជួបជុំគ្នានៅក្បែរទ្វារបន្ទប់ទីតមួយ គាន់
ខៀនពាល់តែដៃគ្រប់ៗគ្នា រង់ចាំតែបុរសគមង្គតទឹកសំអាតខ្លួនប្រាំណែរួច
នឹងអាលនាំយកទៅឯផ្ទះប្រពន្ធ ដែលបានស្អិតស្អាងភាក់តែងខ្លួនរួចជា
ស្រេច ។ កន្លះពេលដែលខ្ញុំចេញពីក្រុងកៃរ៉ូមកអម្បាញ់មិញនេះពួកស្រី
បានមកជួបជុំគ្នាអស់ហើយ កំពុងរៀបចំនឹងនាំងាងក្រមុំនោះព្រមចាំង
គ្រឿងប្រដាប់សម្រាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍ ទៅដាក់កន្លែងបន្ទប់មួយបំរុងនឹងចាំ
ទទួលបុរសគមជាប្តី ។ ខ្ញុំបានឃើញជាក់ណាស់ហើយ, ខ្ញុំហ៊ានសន្យាតាំង
ក្បាលនឹងអ្នកឯងថា គេមិនអាចពិតពិលរំលើលរួបនោមនាងក្រមុំនោះ
ដោយដូចសេចក្តីស្ងើចសរសើរឡើយ ។

ឥឡូវនាងខេមធីតាបញ្ចប់ពាក្យនេះហើយ, ឯសាបក៏ចាប់ទំយាយថា "ពោះម៉ែនាងនិយាយអួតសរសើរយ៉ាងនេះ ក៏ខ្ញុំនៅតែមិនទាន់ជឿស៊ប់ថា នាងនោះមានរូបឆោមល្អឆើតដាងអ្នកតំណែ្លះនេះ" ។ នាងខេមធីតាតបថា "ខ្ញុំមិនត្រូវការជជែកតវ៉ាជាមួយនឹងអ្នកតទៀតទេ, ខ្ញុំប្រាប់អ្នកឲ្យត្រង់ថាអ្នកតំណែ្លះនេះ បើយកទៅផ្ទឹមនឹងនាងក្រមុំព្រហ្មចារីនី ដែលគេចំរើនខុនឲ្យបុរសតមនោះឃើញថាសមគ្នាណាស់; ខ្ញុំគិតឃើញទុបាយមួយ ដែលមានចំនងល្អមឆើងធ្វើបាន ដើម្បីនឹងជំនាស់ផ្ចាញ់ផ្ចាលដល់អង្គកិច្ចមិថេស់ស្តេចប្រទេសអេស៊ុប្ត, ទុបាយនោះគឺឆើងយកអ្នកតំណែ្លះនេះទៅជាគំប្លងជំនួសនាគមគង្វាលសេះនោះឯង" ។ ឯសាបឆ្លើយទទួលព្រមថា "ទុបាយដែលនាងគិតនេះប្រពៃហើយ, ខ្ញុំយល់ព្រមតាមទាំងអស់, ឆើងនឹងរៀបចំភ័ន្តុសេចក្តីសងសឹងរបស់ស្តេចប្រទេសអេស៊ុប្ត ហើយឆើងលួងលោមមុតុកដែលកំពុងកើតទុក្ខឲ្យបានល្អត្រង់ឯង ព្រមទាំងធ្វើកូនក្រមុំនាក់ដែលស្មានថាមុខជានឹងធ្លាក់ខ្នុនដូនជាបថោកពាបនោះឲ្យបានសប្បាយរីករាយឡើងវិញ ។ ខ្ញុំនឹងធ្វើទុបាយនេះឲ្យសម្រេចឥឡូវនេះតុំខាន ហើយខ្ញុំសង្ឃឹមទុកជាក្តីថា នាងក៏គង់មិនបង្អែបង្អន់នឹងឆើងនេះដែរ; ខ្ញុំហ៊ានធានាក៏បានដែរថាអ្នកតំណែ្លះនេះទៅជាក់ឯត្រង់តែនឹងកែវនាងកំពុងដែលតំយ៉ាងនេះ កុំឲ្យក្រាក់ជំនឹងខ្លួនសោះ ហើយតាលបើឆើងធ្វើកំប្លងនោះសម្រេចសព្វគ្រប់ជួបជំណាងហើយ ការ:

ដែលនឹងលើកពាក្យកំខ្សោះនេះទៅដាក់កន្លែងដែលទៀតនោះ ខ្ញុំសូមប្រគល់លើនាង ។

លុះនាងទេពធីតានឹងចិសាច ពិភាក្សាជាមួយគ្នាអំពីកិច្ចដែលបំពុងនឹងធ្វើនោះប្រហែលជា ទើបចិសាចលើកត្រកងបាវទេវទិន-ហាស្សនៃថ្មមួយទៀត ។ កុំឲ្យក្មាក់ហើយក៏ហោះឡើងទៅកាន់អាកាសយ៉ាងរហ័សដែលផុតវិស័យមិនអាចនិយាយបាន, យកទៅដាក់ត្រង់ទ្វារផ្ទះមួយជាតបន្ទប់ខាងដែលបុរសតមដួតពីករួចហើយរៀបនឹងចេញមក, ខានចាំឲ្យពួកបាវព្រាវជាច្រើននាក់ រង់ចាំចុងវិហាចាមជូនដំណើរផង ។

កន្លែងណោះនោះ បេទ្រែទទិន ហាស្សនៃ ក្មាក់ឡើងស្រាប់តែស្រឡាំងកាំងកាន់តាំងស្មារតី ព្រោះឃើញខ្លួនឯងនៅតណ្តាលទីក្រុងដែលខ្លួនឥតស្គាល់សោះ, រៀបនឹងហាមាត់សួរគេថា ហេតុដូចម្តេចក៏មកនៅកន្លែងនេះដូច្នេះ, ប៉ុន្តែចិសាចទះស្មាហើយខ្សឹបប្រាប់ថាកុំមាត់ ។ នៅឲ្យស្ងៀម; តទៅទៀត, ចិសាចបានឲ្យទៀនមួយទៅបេទ្រែទទិន-ហាស្សនៃហើយក៏ប្រាប់ថា "ទៅ, ចូរអ្នកដើរបន្ទុកកន្លែងចំណោមមនុស្សដែលអ្នកឃើញស្ទ្រាបខ្លួនបំពង់នោះ ហើយចូរដើរតាមគេទៅរហូតទាល់តែដល់បន្ទប់មួយ ដែលគេកំពុងរៀបចំធ្វើមង្គលការ ចាំឲ្យអ្នកក៏ត្រូវតែចូលតាមទៅកន្លែងបន្ទប់នោះដែរ ។ ឯប្តីថ្មី អ្នកនឹងគេចស្គាល់ឲ្យបានដោយងាយណាស់ ព្រោះគេមានខ្សែពីគេចាំងអស់, ឯលុះចូលទៅអ្នកត្រូវដើរតែប

ខាងស្តាំក, ហើយត្រូវបើងថង់ប្រាក់ដែលមាននៅជាប់នឹងខ្លួន យក
ប្រាក់ដើរចែងឲ្យពួកអ្នកភ្នែង នឹងពួករបាំប្រុសស្រីទាំងអម្បាលម៉ាន ។
លុះដែលអ្នកបួលទៅដល់ក្នុងបន្ទប់នោះហើយ, អ្នកកុំភ្លេចឲ្យសោះ គឺ
ត្រូវយកប្រាក់ពីក្នុងថង់ហុចឲ្យពួកស្រី ។ ជាអ្នកបំរើផង ដែលអ្នកនឹង
ឃើញនៅកំដរដុំវិញសាមីខ្លួនប្រពន្ធ ឥលូវបើស្រីបំរើទាំងនោះចូលមក
ជិតអ្នក ។ ប៉ុន្តែកាលណាតែគ្រា ដែលអ្នកលូកដៃទៅក្នុងថង់នោះ, អ្នកត្រូវ
ក្រសាយកប្រាក់ឲ្យពេញដៃ ហើយត្រូវសំចៃកុំឲ្យអស់ ។ អ្នកត្រូវ
ធ្វើឲ្យប្រុងផង តាមពាក្យដែលខ្ញុំនិយាយប្រាប់នេះ ដោយការតាំងស្មារតី
ឲ្យរឹងមុឺងមាំត់, កុំភិតភ័យ, កុំតក់ស្លុតឲ្យសោះ រួចហើយបួរអ្នកទៅ
សម្រាកជាមួយនឹងស្រីតញ្ជាដែលនៅសម្រាកក្នុងបន្ទប់នោះឯង ។

អ្នកកំណេះបេត្រែខ្ចិន ឮឧយល់ដាក់ឮស់អំពីឧបាយដែលខ្លួន
ត្រូវធ្វើនោះហើយ ក៏បួលទៅស្បែរទ្វារបន្ទប់ទឹក; កិច្ចជាដំបូង ដែល
បេត្រែខ្ចិនត្រូវធ្វើនោះ ក៏គឺទៅដល់ភ្លាមតាំងសុំអុជទៀនបស់ខ្លួនបន្ត
អំពីចាវម្នាក់ រួចហើយដើរបន្ទំជាមួយនឹងមនុស្សឯទៀត ធ្វើខ្លួនហាក់ដូច
ជាចាវត្រាវបស់មន្ត្រីណាមួយនៅក្នុងតែវដែរ, ដើរជួនដំណើរបុរសគម
ដែលចេញពីបន្ទប់ទឹក ហើយដឹះសេះទៅគាន់ផ្ទះខាងស្រែ ។

បេត្រែខ្ចិន ហាស្ទីន ដើរបន្ទំជាមួយអ្នកភ្នែងនឹងពួករបាំប្រុសស្រី
ដែលដើរនាំមុខបុរសគម ក៏ចាន់លួចយកប្រាក់ម្ភង ។ ពេញចាំងដៃអំពី

ថវិមនវែកឲ្យពួកជាំ ជាំនោះ ។ ដោយហេតុនេះ ហាស្ស៊ីន មានចិត្តខ្ជិលយ៉ាងណាៗ ប្រាកដការសែងលែងដល់អ្នកផង រនេះណាប្រាប់គ្នានហើយមានចិត្តមុះញញឹមស្រស់ស្រាយយ៉ាងនេះ ទើបអ្នកដែលបានខ្ជិលអំណាយចាំងអម្បាលម៉ានោះ នាំគ្នាសំឡឹងមើលគ្រប់ៗគ្នា; កាលបានពិនិត្យសង្កេតមើលហើយ ឃើញថាហេតុនេះនហាស្ស៊ីនមានរូបសម្បត្តិសក្តិសមល្អឆើតជាងមនុស្សជាំពួង, ពួកជាំនោះក៏ចេះតែសំឡឹងមើលហើយមើលទៀតមិនជាក់ក្តែង ។

តមក គេបានទៅដល់ទ្វារផ្ទះលោកអគ្គមហាសេនាសេមសេនឯ ម្ចាស់ហេតុដែលពុំបានគិតស្មានថា កុយមនជល់ដាតបង្កើយក្បែរខ្លួនលោកយ៉ាងនេះសោះ ។ ពួកព្រះពជអាជ្ញា ឪយាត់ជាព្រៀវជាំងឡាយដែលកាន់ទៀនគ្រប់ដៃមិនឲ្យចូលទៅ ដើម្បីកុំឲ្យពន្លឺពួនជ្រួលច្របល់ច្រឡែនពេក ហើយប្រាប់ជាំងហេតុឯ ហាស្ស៊ីនផង, ប៉ុន្តែពួកអ្នកភ្លេងជាំងអស់ ឈប់ដៃតែតាំងថាបើមិនបើកឲ្យហេតុឯ ហាស្ស៊ីនចូលទៅជាមួយផងទេ ពួកគេក៏មិនព្រមចូលទៅដែរ, រួចហើយនិយាយតទៅទៀតថា "អ្នកកំណើនេះមិនមែនជាជាប្រៀវនៅក្នុងស្រុកនេះទេ ត្រូវពិនិត្យមើលឲ្យជាក់ច្បាស់ជាងនេះ គឺជាមនុស្សប្រទេសក្រៅទេតើ គេត្រូវការមើលរៀបបុណ្យសាសាហ៍ពិភពនៅក្នុងក្រុងយើងនេះ" ។ ដល់និយាយដូច្នោះហើយ អ្នកភ្លេងជាំងនោះ ទោះបីពួកព្រះពជអាជ្ញាកាំង

ដូចម្តេចក៏មិនត្រមស្លាប់ នាំគ្នាចាប់ចេរែខេនឌិន - ហាសន្ត បញ្ចូលមកក្នុងក្រមួនហើយឲ្យចូលទៅតាល់តែបាន រួចហូតយកខ្នែងពីដៃចេរែខេនឌិន-ហាសន្ត ហុចទៅឲ្យអ្នកឯទៀតកាន់ដំនួសវិញ ។ លុះចូលទៅដល់កន្លែងបន្ទប់ហើយ គេឲ្យបុរសតមអគ្គិយលើអាសនៈមួយ មានរបៀបរៀបចំយ៉ាងស្អាត តែរូបកូនក្រមុំលោកអគ្គមហាសេនា, ចំណែកខាងចេរែខេនឌិន-ហាសន្ត ពួកអ្នកក្មេងបានរៀបចំដាក់ឲ្យទៅខាងស្តាំបុរសតម។

គេមើលទៅឃើញនាងក្រមុំតាក់តែងខ្លួន ដោយគ្រឿងអលង្ការយ៉ាងមានផង់ផែ, ប៉ុន្តែមើលទៅមុខមាត់មិនស្រស់សោះ ឃើញស្លក់ស្លេកស្លាំង ទំនងដាមានរសជាតិក្តៅត្រជុយយ៉ាងធ្ងន់, រឿងនេះបណ្តាលមកពីអ្វីនោះ គេអាចតាមដេញបានដោយងាយណាស់ ត្រង់ខែវាជិតនាងមើលទៅឃើញប្តីគាត់ក្រក់មុខក្រញុះក្រញៀវ ក្រញេសមិនសមជាគូគួរស្នេហាសោះ ។ ពួកគរិយានៃនាម៉ឺនសព្វមុខមន្ត្រីធំ - តូចតាំងអស់ត្រមតាំងស្រែ។ កន្លែកំឯនឯស្រែ។ ក្នុងក្រឡអគ្គិយអមសឆាងតាមថ្នាក់តាមដាន់ខ្ពស់តាមដោយលំដាប់ហ្មងហែហើយ សុទ្ធតែតែងខ្លួនដោយគ្រឿងអាភរណៈយ៉ាងថ្លៃថ្នូតាំងអស់ គួរឲ្យពិភពិលមើលមើលក្រៃពេក; នាងតាំងអស់នោះកាន់ខ្នែងធំ។ ឆេះភ្លើងក្រោងក្រៃតែបន្តិចដៃ ។

(មានត)

ប្រវត្តិសាស្ត្រសង្ខេបប្រទេសចិន

ហ្គួងទិពង្គមន្ត្រី ញ៉ុក-ថៃម ប្រែរៀបរៀង

អំពីប្រវត្តិសាស្ត្រសាកលសៀម

(តទៅ)

អំពីព្រះរាជិនី រ៉ូ-ហៀរ

កាលព្រះបាទថៃ-សុង មហាក្សត្រមិនទាន់ទិវង្គតនោះ ព្រះបាទ
កៅ-សុងនៅជាមកុដពជកុមារ មានចិត្តប្រាថ្នាចង់ស្តីប្រពៃស្រស់ល្អម្នាក់
ឈ្មោះនាងរ៉ូ-ហៀរ ដែលជាកូនស្ងួនឯងរបស់ព្រះពជបិតា ។ លុះកាលព្រះ
បាទថៃ សុង មហាក្សត្រទិវង្គតនោះ តាមទំនៀមប្រពៃណី នាងស្នំគ្រប់ៗ គ្នា
គោរពសេពគប់ចូលទៅនៅក្នុងទីព្រះបរមសពរបស់ព្រះមហាក្សត្រ ឯព្រះ
នាងរ៉ូ-ហៀក៏ត្រូវគោរពសេពគប់ចូលទៅនៅក្នុងទីនោះដែរ ប៉ុន្តែកាលដែល
មកុដពជកុមារ កៅ-សុង ឡើងគ្រងរាជសម្បត្តិជាព្រះពជាធិពជក្រុងចិន
ហើយ ទ្រង់មានព្រះបន្ទូលឲ្យហៅ ព្រះនាងរ៉ូ-ហៀរចេញពីទីផ្សព្រះ
បរមសពចូលមកនៅក្នុងព្រះពជវាំងវិញ ។ គួរកត់ថាជាគ្រាដំបូងដែល
ព្រះមហាក្សត្រចិនទ្រង់ធ្វើការល្មើសទំនៀមប្រពៃណីហើយជាប្រចួលអាក្រក់ក្នុងពជវង្សថាំង ។ កាលនាងរ៉ូ-ហៀរចេញមកនៅក្នុងវាំងហើយ
នាងក៏ជាក់សក់ចូមហួតដល់សក់នាងដុះវែងល្មមប្រើការបាន គ្រាន់តែ
ចូលមកនៅក្នុងវាំងបាន ២-៣ ថ្ងៃ នាងរ៉ូ-ហៀរក៏ផ្ញើស្រីព្រះស្នំ

សំណាប់តាប់ព្រះទ័យរបស់ព្រះចុងកៅ - សុង ហើយនៅវេលានោះព្រះ
ចុងកៅ - សុងមានព្រះអគ្គមហេសីរួចទៅហើយផង ។ ការដែលនាង
វ៉ូ - ហៀបានជាស្តីព្រះស្នំសំណាប់ដូច្នេះហើយ ព្រះនាងនៅមិនទាន់
អស់ចិត្តចង់បានឡើងតាន់ទីអគ្គមហេសីរបស់ព្រះចុងកៅ - សុង ទើប
ខំគិតរិះរកឧបាយឲ្យព្រះចុងកៅ - សុង ចាស្អែញព្រះអគ្គមហេសីចេញ
ហើយខ្លួនឯងនឹងបានឡើងគង់លើបល្ល័ង្កជំទីដន្ទស ។ នៅទីបំផុតព្រះនាង
គិតបើញឧបាយតែមួយយ៉ាង ដែលជាខុសវិតកម្មយ៉ាងអាក្រក់ក្រៃលែង
គឺព្រះនាងវ៉ូ - ហៀ មានព្រះទុរសមួយនឹងព្រះចុងកៅ - សុងព្រះនាងឯង
ធ្វើឧបាយច្រឆាប់តកូនខ្ចីរបស់ខ្លួនឲ្យស្លាប់ទៅ ហើយភ្លែងក្រាបបង្គំទូល
ព្រះចុងកៅ - សុងថា ព្រះអគ្គមហេសីសម្លាប់កូនរបស់ព្រះនាង ដោយ
ខ្លាចកូនព្រះនាងដណ្តើមបដរាជសម្បត្តិ ។ ព្រះចុងកៅ - សុងក៏ជឿតាម
ដោយឥតពិចារណា ទើបឲ្យដកព្រះអគ្គមហេសីចេញពីតំណែង ហើយ
ទ្រង់ឲ្យតាំងព្រះនាងវ៉ូ - ហៀជាអគ្គមហេសីឡើង ឫហៃលដូចការទៀញ
តំណែងអគ្គមហេសី ដោយជំរិតរបស់កូនក្តីនោះ ។ អំណោះកាល
តមក ព្រះចុងកៅ - សុងទ្រង់នៅមានព្រះទ័យអាឡោះអាល័យអគ្គម-
ហេសីចាស់ ឫមួយទ្រង់ជាបរិសេចក្តីពិតអំពីរឿងសម្លាប់ពដរាជនោះ
តែមិនមានរឿងភ័ស្តុតាងឲ្យច្បាស់លាស់ តាមួយទ្រង់លះបង់ចោលទៅ
រកមហេសីចាស់យ៉ាងស្ងាត់ ។ ព្រះនាងវ៉ូ - ហៀបានដឹងរឿងដូច្នេះ

ក៏មានព្រះពុទ្ធសាសនាប៉ែបផ្សាប់ ឲ្យតាត់ដែតាត់ជើងរបស់មហាសីវិចេញ មុខ
គួរឲ្យអាណាឯអាធ័មពាន់ភេកណាស់ ដោយព្រះពាជាធ័ពជក្រែងចិនមិន
ហ៊ានមានព្រះទុង្ការថាអ្វីមួយព្រះទុស្ឋឡើយ ។ តមកព្រះនាង វ៉ូ-ហៅ
មានព្រះពុទ្ធសេនីធំព្រះបាទកៅ-សុង មួយអង្គ ទើបព្រះនាងឲ្យដក
ទុសរបស់ព្រះអគ្គមហេសីចាស់ចេញពីតំណែងមកពុទ្ធកុមារ ហើយ
ព្រះនាងឲ្យតាំងព្រះពុទ្ធសេរបស់ព្រះនាងក្នុងតំណែងនេះទៅវិញ ។ ក្រៅ
អំពីនេះ ព្រះនាងក្រាបទូលឲ្យព្រះបាទ កៅ-សុង ចែបហាជើវិតពួកមន្ត្រី
ចាស់ ។ ដែលតាំងខ្លួនជាសត្រូវនឹងព្រះនាងអស់ទៅជាចំនួនច្រើន ។

តាំងអំពីពុទ្ធសករាជ ១២០៣ មក កិច្ចការរបស់ស្រុកខេសធ្លាក់
ទៅនៅក្នុងព្រះហស្តព្រះនាងយ៉ាងជាប់ស្រេច តាមដោយពិតនោះ ព្រះ
នាង វ៉ូ-ហៅមិនមែនជាស្ត្រីល្ងង់ខ្លៅខេ ។ អ្នកជ្រាបព្រះវិន័យជាតិ
ចិន បើទុតជាស្អប់ខ្ពើមព្រះនាង វ៉ូ-ហៅនោះយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏នៅ
តែនិយាយអួតថា ព្រះនាងជាស្ត្រីឈ្លាសវៃប៉ុនប្រុសប៉ប់ត្រង់ត្រង់ស្រុក
ខេសបានល្អជាងព្រះពុទ្ធស្វាមីទៅទៀត ព្រោះកិច្ចការដែលសំខាន់ ។
របស់ស្រុកខេស បានប្រព្រឹត្តទៅដោយស្រួលរៀបរយទាំងអស់ អំណាច
ចិនទៅក្រៅប្រទេសក៏តង់ទ្រង់ទៅល្អដដែល ពួកឥហានចិនដែលចេញ
ទៅប្លាំងនឹងពួកមនុស្សព្រៃ ក៏នៅតែប្លាំងតស៊ូឥតបន្ធូរបន្ធយ ទាំងការ
តបតែងខាងក្នុងស្រុកក៏មិនជាទន់ខ្សោយណាស់ណាខេ ប៉ុន្តែសេចក្តី

ក្តៅគ្រហាយខ្លោចផ្សាខ្លួនទៅនៅកន្លែងជាសំណាក់ ពួកក្សត្រកន្លែងជាវង្សថាំង ត្រូវចាប់ខ្លួននាំទៅប្រហារជីវិតអស់ជាច្រើនមិនមែនតិចឡើយ ពួកតរីយោនីដ៏ប្លែកវេសក្សត្រអស់នោះ ត្រូវចាប់មកធ្វើជាទាសីវេសព្រះនាងវូ-ហៀវ ។ ឧកញ៉ាព្រះអគ្គមហាសីក្នើអំពើអាក្រក់ដ៏សាហាវដល់ម្ល៉ោះហើយក៏ដោយ ព្រះចៅទៅ-សុង៏ក៏នៅតែមិនហ៊ានស្តីបន្ទោសថាអ្វីឡើយ ប៉ុន្តែទ្រង់ក្រែមក្រំខ្លោចផ្សាក្នុងព្រះទ័យបន្តិចម្តង ។ ឥតស្រាកឬហួតដល់ក្នុងពុទ្ធសករាជ ១២២៦ ព្រះពជនុសរបស់ព្រះអគ្គវិលកើតនីនអគ្គមហេសីថាស់ ត្រូវព្រះនាងវូ-ហៀវដាក់ថ្នាំចំពុលស្លាប់ទៅ ។ ព្រះចៅទៅ-សុង៏ បានទតឃើញព្រះពជនុសត្រូវថ្នាំចំពុលស្លាប់នៅក្បែរព្រះកន្ត្រកូវឲ្យ ក៏នៅតែមិនហ៊ានមានព្រះពជនុង្វារថាអ្វីមួយព្រះនុស្ឋឡើយ ដល់ព្រះពជនុសត្រូវគេចំពុលស្លាប់ទៅមិនយូរប៉ុន្មាន ព្រះចៅទៅ-សុង៏ក៏ជាន់តែក្រែងព្រះទ័យខ្លាំនឡើង ។ ហើយទំនួតទៅកន្លែងពុទ្ធសករាជ ១២២៦ នោះឯង ហើយទ្រង់ទំនួតទៅយ៉ាងមហាក្សត្រដែលខ្លាចប្រពន្ធចំផុតក្នុងលោក ដែលមិនគួរសោកស្តាយសោះឡើយ ។

ព្រះពជាធិពជតំណាះ ទ្រង់ព្រះនាមថា ព្រះចៅចុង-សុង ជាពជនុសរបស់ព្រះចៅទៅ-សុង៏ ដែលកើតនីនព្រះនាងវូ-ហៀវ បានឡើងគ្រងរាជសម្បត្តិនៃមហាណាចក្រចិនតទៅ ។ ឯមហាក្សត្រព្រះអង្គនេះក៏

មានចំនួនដូចមុនទៀត គឺមានព្រះមហេសីដែលមានចិត្តរំលោភលើសលន់ មានឧបាយក្រឡាប់ផ្តាប់ផ្តាំរត្រឡប់ត្រឡិន ទ្រង់ព្រះនាមថា ព្រះនាង វ៉ៃ-ដ៏ ។ នេះក៏មានបំណងនឹងធ្វើតាមតម្រាប់ព្រះនាងវ៉ូ-ហៀដែរ គឺចាប់ ពាក្យចេកអំណាចការត្រួតត្រាស្រុកខេមរនុកក្នុងព្រះហស្តព្រះនាង ទើបជាហេតុកើតរឿងមិនចុះសម្រុងគ្នានឹងម្ចាយក្មេង គឺព្រះនាងវ៉ូ-ហៀ។ ឃើញថាព្រះចៅខបុង-សុងស្រឡាញ់ប្រពន្ធជាងម្ចាយ ព្រះនាងក៏ដក ព្រះចៅខបុង-សុងចេញពីភជសម្បត្តិ ហើយខ្លួនព្រះនាងឡើងជាព្រះ ភជាពជំនីវេស់ក្រុងចិនយ៉ាងដាច់ស្រេច មិនមានបុគ្គលណាហ៊ានមកកាំងភជអំណាចតទៅទៀត ។ ឯពួកក្សត្រសាលោហិតវេស់ភជវង្សថ្មាំងជារច្រើនអង្គ សឹងមានចិត្តនឹកអៀនខ្មាសនឹងអាត់អន់តោមនស្សជាំងុតដោយហេតុសាច់សាលោហិតវេស់លី-ចេមិន គោងរលំលោយដោយស្នាដៃវេស់ស្តី ដែលកាលពីដើមមកខ្លួនគាងនោះមានសម័ក្តីតែមតែជាស្តីព្រះសំមាត់ប៉ុណ្ណោះ ទើបនាំគ្នាចង្អៀតការចលាចលឡើងតែមែរជាបក-ជ័យ ហើយត្រូវកាត់ក្បាលនាំយកទៅថ្វាយ «សម្តេចព្រះពជាភជិនីនៃក្រុងចិន» ទាំងអស់ ។

សម្តេចព្រះពជាភជិនីនេះ ទ្រង់ធ្វើអកុសលកម្មដ៏សហាវបំផុតក្នុងសម័យវេស់ព្រះអង្គ គឺការកាត់ក្បាលមនុស្សក៏បានកាត់ចេញហើយជាច្រើនច្រើន ដាក់ថ្នាំពុលសម្លាប់មនុស្សក៏បានច្រើនហើយ ឆាត់ដៃជើងដ

មនុស្សក៏ភ្ញាប់ធ្វើហើយ ប្រចាប់ភក្ខនទ្ធីរបស់ខ្លួនសម្ងាប់ក៏ចាន់ធ្វើហើយ
បើដូច្នេះតើនៅមានអំពើអកុសលថែមណាទៀតខ្លះ ដែលព្រះនាងត្រូវ
ធ្វើតទៅទៀត ? - ព្រះនាងគ្មូចាំតនៃប្រទេសអេសុប្តី ភ្ញាប់មានក្តៅ
ឈ្នោះលឿនធ្វើអំពើសាហាវ មកហើយ ក៏នៅតែមិនទាន់ដល់ពាក់
កណ្តាលព្រះនាងវ៉ូ-ហៀវនេះឡើយ ។ ព្រះនាងវ៉ូ-ហៀវ នៅមាន
លក្ខណៈមួយយ៉ាងទៀតនាំឲ្យអសោចក្តៅឈ្នោះជាច្រើនណាស់ដែរ គឺ
ព្រះនាងជាស្ត្រីមានចិត្តរំលោភកាមតណ្ហាកម្រមានស្មើដៃប្រៀបផ្ទឹមបាន
តែមតែគ្មហស្ថជន្ម្ម មិនអាចផ្តាប់ព្រះទ័យព្រះនាងឲ្យបានឆ្អែតស្កប់
ស្កល់ទឹកាមគុណទេ ទើបព្រះនាងឲ្យបេះវេតភិក្ខុកំឡោះមួយរូបឲ្យ
ចេញពីកន្លែងវត្តមកចម្រើព្រះនាង គ្រានោះ មានភិក្ខុកំឡោះរូបស្រស់
មួយរូបព្រះនាងសព្វព្រះទ័យណាស់ ទ្រង់តាំងឲ្យធ្វើជាចៅអធិការកន្លែ
វត្តដែលជាចំផុតកន្លែងក្រុងលោ - យ៉ាង ហើយទ្រង់អនុញ្ញាតឲ្យលោកនេះ
ចេញចូលបានគ្រប់ពេលវេលាតាន់យប់តាន់ថ្ងៃ ។ ការប្រហារជីវិត
មនុស្សក៏កាន់តែមានច្រើនឡើងកាល់ៗថ្ងៃ ហើយការកាត់ក្បាលមនុស្ស
នោះសោកទៀត គោងធ្វើមែនៗមិនមែនធម្មតាទេ ព្រោះត្រូវ
នាំយកក្បាលមនុស្សដែលកាត់ហើយនោះ ទៅថ្វាយឲ្យទ្រង់ទតមើ
ព្រះទ្រង់ផង ។ ព្រះនាងវ៉ូ-ហៀវទ្រង់តែងព្រះអង្គជាមហាក្សត្រ
ហើយទ្រង់ប្រុងនឹងតាំងព្រះកជវង្សជាថ្មី ដោយការប្រគល់ពជសម្បត្តិ

ឲ្យពួកអ្នកឃុំរបស់ព្រះនាង ។ ការធ្វើដូច្នោះជាការជ្រុលពេក ទើប
មានពួកមន្ត្រីដែលសុចរិតស្មោះត្រង់ធឹងពាជវង្សយ៉ាង ដែលត្រូវព្រះពជា-
ន្តុកាពព្រះនាងត្រូវបណ្តាច់ចាល់តែងើបក្បាលមិនរួចនោះ ក៏នាំគ្នាខឹង
ចាស់យ៉ាងវែងបុង្គង សូម្បីពួងស្រុកចំណុះក៏នាំគ្នាឃល់ចាស់ដែរ ។ គ្រា
នោះ មានក្សត្រគួកមួយអង្គកងវែត្រដែនអានន មានកំឡាំងពាហាន
វែងបុង្គងត្រាន់បើ ក្នុងវេលានោះហៅថា មេបូម្ពុ ឃានបញ្ជ្រែកាសថា បើ
អ្នកឯណាគិតបំផ្លាញពាជវង្ស ចាំងហើយ មេបូម្ពុនឹងលើកទ័ពចូលលុក
ស្រុកមួយរំពេច ព្រះនាងវ៉ូ - ហៀយល់ថា ខ្លាំងតើតបណាបលវែកជា
ខ្លាំងទើបគិតគូរបង្កានមេត្រីនឹងមេបូម្ពុ ទើបចាត់ពាជបម្រើឲ្យចូលទៅសុំ
ឥណ្ឌឹងកូនក្រមុំរបស់មេបូម្ពុ យកមកធ្វើឲ្យកូនព្រះនាង ដែលព្រះនាង
បម្រុងនឹងប្រគល់ឲ្យត្រង់ពាជសម្បត្តិជាលំដាប់តទៅ តែមេបូម្ពុមិនល្ងង់
ដល់ទៅខ្ចួលយកនុយរបស់ព្រះនាង ទើបឆ្លើយតបទៅវិញថា ក្រៅ
អំពីសាច់សាលោហិតរបស់ ថៃ - សុង ហើយ មិនមានបុរសឯណាមានស័ក្តិ
ស្មើគ្នានឹងកូនក្រមុំរបស់ខ្ញុំនេះឡើយ ។ ឯលព្រះនាងវ៉ូ - ហៀ ឃានទទួល
ពាក្យតបជាសេចក្តីមើលងាយប្រមាទដល់ព្រះបរមតេជាន្តុកាពដូច្នោះ ក៏
ខឹងក្រៃក្រៃពាលើសលន់តណានាហើយ ទ្រង់បញ្ជ្រែកាសថា បើអ្នក
ឯណាមួយអាចឆក់ក្បាលមេបូម្ពុយកមកថ្វាយឃាន ទឹងទ្រង់ប្រទាន
ទ្រព្យសម្បត្តិឲ្យទៅជាមហាសេដ្ឋី ។ ឯមេបូម្ពុ លលឃានជ្រាបដំណឹង

ដូច្នោះហើយ ក៏លើកទ័ពចូលទៅលុកលុយដែនចិន ចាន់ចំម្ងាញដីរកតាហានចិនជាង ៩ ម៉ឺននាក់ ។

ការមេបូអ៊ូសំដែងវិទ្វេទ្យឃើញស្តេចដូច្នោះ ព្រះនាងវ៉ូ-ហៀវចាប់ដឹងខ្លួនឡើងខ្លះ ទើបព្រមឧលង្វេស្ថានមេត្រីនឹងមេបូអ៊ូជាថ្មី ហើយយកកូនបេះខ្លួនដែលដកចេញពីកដមកឡត្តិ យកខ្លួនទៅឃុំខុននោះត្បាច់ឲ្យឡើងសោយរាជ្យឡើងវិញ តែកិច្ចការរបស់ស្រុងខេសគង់នៅកន្លងណាប់ដៃព្រះនាងតាំងអស់ ឧមកសម័យនេះដន្លាយុរបស់ព្រះនាងជាន់តែដកកាតណាស់ហើយ ទើបចាប់ប្រគល់កិច្ចការសំខាន់ៗខុននៅដៃរបស់មន្ត្រីតួច្រាសច្បាណ ២ នាក់ជាសែ ធាន ដែលតាល់ចម្រើជាតព្រះចាវយុគលរបស់ព្រះនាងតាំង ២ នាក់ជានិច្ច តាំងយប់តាំងថ្ងៃ ។ នាងតាំង ២ នាក់បន្ទូនមានអំណាចធំចំផុត បើនឹងសម្លាប់ព្រះចាវបុង - សុន ហើយតាំងខ្លួនឯងឡើងត្រួតរាជ្យក្នុងពេលណា ក៏សឹងចាន់ដូចចំណង់ ។ នៅគ្រានេះ ពួកក្សត្រិយ៍កន្លងពីរជ្យថាំងនឹងទំនង់ត្រាតទៅទៀតពុំបាន ដល់មកកន្លងយប់មួយ កន្លងពុទ្ធសករាជ ១២៤៩ ពួកក្សត្រិយ៍អស់នោះ ក៏នាំគ្នាចូលរួមតំឡាំងតាហានលើនចូលទៅកន្លងព្រះរាជវាំង បង្ខាំងឲ្យព្រះចាវបុង - សុនត្បាច់ឲ្យជាក់ថាតំណាក់ព្រះនាងវ៉ូ-ហៀវនៅត្រង់ណា ព្រះចាវបុង - សុនត្រូវតែចង្អុលត្បាច់តាមត្រង់ហើយពួកក្សត្រិយ៍ទាំងនោះ ក៏នាំតាហានចូលទៅកាន់តំណាក់ព្រះនាង

វ៉ូ-ហៀវ ។ ខណៈនោះព្រះនាងតើនទៀងកត់ភ័យស្រឡាំងកាំងព្រមទាំងនាងពីរនាក់បងប្អូន ដែលនៅវត្តព្រះចុងយុគលទាំងសងខាង ពួកចាហានចូលដល់ក៏យកឆាវដៅកំដុំបន្ទឹក បង្គាប់ឲ្យចុះហត្ថលេខាលាចេញពីរាជសម្បត្តិ ឯខាងពីរនាក់បងប្អូនក៏ត្រូវពួនចាហានចាប់អូសយកទៅសម្លាប់នៅចំពោះមុខព្រះនាង តែខ្លួនព្រះនាងវ៉ូ-ហៀវនោះ គ្មានទោសណាហ៊ានធ្វើអន្តរាយអ្វីទៀយ ដោយហេតុអ្វីមិនច្បាស់ ។ តែតអំពីនោះមកបាន ២-៣ ថ្ងៃ ព្រះនាងក៏ក្សត្រយ ព្រះជន្មទៅដោយរោគ(ក្តៅក្រហាយ)ព្រះឧរា មានចំនងដូចជាព្រះពេជ្ញាមីរបស់ព្រះនាង ។

តាំងអំពីព្រះនាងវ៉ូ-ហៀវ បានធ្វើជាស្រីព្រះស្វាមីណាប់របស់ព្រះបាទកៅ-សុង ក៏ព្យាយាមប្រមូលយកអំណាចនៃមហាណាចក្រចិនមកទុកក្នុងដៃ ក៏ចាប់មានមនុស្សស្អប់ខ្ពើមនឹងប៉ងគាយាងព្យាបាន តែចំពោះក្រណាស់ឥតមានទេណា ហ៊ានធ្វើអ្វីទៀយ ទាល់តែព្រះនាងស្លាប់ទៅតាមសេចក្តីនឹងឆុងសង្ឃារបស់ព្រះនាង ពួកវាដេលស្អប់ដៅប្រទេចផ្តាសាឲ្យព្រះនាងហិនទាក់ឆ្កាក់តក្តួនគោនឹងចិចាំពេលស្លាប់របស់ព្រះនាងឥស់វេលាយូណាស់ ព្រោះព្រះនាងមានព្រះជន្មាយុដល់ ៨១ ឆ្នាំ ទុកពេលឲ្យព្រះនាងគ្រងរាជសម្បត្តិដល់ ៤៥ ឆ្នាំ ទើបព្រះនាងទិវង្គតទៅ ។

អ្នកគាន់ប្រវត្តិសាស្ត្រចំនួនបានឃើញហើយថា ស្រីមានអំណាចតឹមណា ព្រះបាទកៅ-សុងនៅរកាមអំណាចស្រីតឹមណា ដើងតង់

ឃើញថា មិនមានព្រះមហាក្សត្រែតអង្គណាខ្លាចប្រពន្ធឲ្យដៃក្រៃលែងជាងព្រះចាន់ទេវ-សុនទៅទេ ក្នុមួយមិនមានព្រះពជនីអង្គណាប្រព្រឹត្តអំពើអាក្រក់លាមកដៃក្រៃលែងជាងព្រះនាងវ៉ូ-ហៀរទេ ម៉ើតែគេឃើញត្រឹមប៉ុណ្ណោះមិនទាន់ពេញជាក្រែវទេ ព្រោះក្រែនចិន នៅមានព្រះពជាងពជរបស់មហាណាចក្រចិន ដែលខ្លាចប្រពន្ធរបស់ខ្លួនជាងព្រះចាន់ទេវ-សុន នោះនៅមានទៀត តែព្រះចាន់ចុង-សុន ដែលព្រះនាងវ៉ូ-ហៀរតែងតែកជសម្បត្តិជាតំណែរតមក ហើយព្រះពជនី ដែលគេក្រក់ជាងព្រះនាងវ៉ូ-ហៀរតែងនៅមានទៀត គឺព្រះនាងវ៉ែ-ជី អគ្គមហេសីរបស់ព្រះចាន់ចុង-សុន ដូចមានសេចក្តីសារសំខ្លីជាលំដាប់តទៅ ។

អំពីព្រះចាន់ចុង-សុនឆ្លងព្រះនាងវ៉ែ-ជី

ព្រះចាន់ចុង-សុន កាលទុកបង្គូតអំពីអណាចដ៏ធំធេងរបស់ព្រះពជមាតាហើយ ក៏គ្រប់គ្រងតម្កល់នៅក្រោមអំណាចព្រះនាងវ៉ែ-ជី ជាអគ្គមហេសីទៀត ។ នៅសម័យដែលទ្រង់គ្រងព្រះពជមាតាជនបញ្ជាតពជសម្បត្តិនៅនឹងនៅកន្លែងគ្មានទោះ ព្រះនាងវ៉ែ-ជីក៏តាមស្តេចនៅរួមទុក្ខគោងយាត់ជាមួយផង ហើយតែងប្រលោមលួងលោមព្រះទ័យព្រះចាន់ចុង-សុន ឲ្យលែងតែទន់ឃើញថាព្រះនាងវ៉ែ-ជីជាគំរោះល្អពិត ។ ហើយទ្រង់សព្វព្រះទ័យជាច្រើន ។ ប៉ុន្តែតាស្រឡាញ់ក៏ក្លាយទៅជាខ្លាច លុះព្រះពជមាតាទិវង្គតទៅហើយ ព្រះចាន់ចុង-សុន-

ក៏ច្រៀតល់អំណាចដែនដីឲ្យព្រះអគ្គមហេសី ពួកអាមាត្យមន្ត្រីនាំគ្នាក្រាបទូលឲ្យទ្រង់ឈប់ថា សារធ្វើដូច្នេះ មានតែវិនាសអន្តរាយ ពុំគប្បីពួកអាមាត្យរាជឋបណ្ឌិត ក្រាបទូលឆាន់ដល់សុភាសិតសាស្ត្រពុទ្ធ - ដីយ៉ាងណាៗក៏ដោយ ព្រះបាទបុន - សុនទ្រង់មិនយកព្រះកាណស្តាប់ឡើយ ។ សារដែលពោលថា ព្រះបាទបុន - សុនខ្ជាប់ប្រតន្ធយ៉ាងព្រះបាទកៅ - សុនទៅទៀតនោះ មិនមែនក្លែងពោលឲ្យលើសឡើយ ព្រោះអគ្គមហេសីត្រូវការអ្វី ព្រះរាជាធិរាជក៏ឆាងតែយល់ព្រមតាមចាំងអស់ ដូចជាព្រះអគ្គមហេសីត្រូវការមានប្រាសសហាយ ព្រះបាទបុន - សុន ក៏ទ្រង់យល់ព្រម ។ ព្រះនាងវ៉ៃ - ជី ទទឹមមន្ត្រីកំណេះរួចស្រេចមកដល់ផ្ទះ ឃើញមានសេចក្តីរាមរីករួសរាយជាខ្លាំង ពាល់តែកើតរឿងអពមង្គលទៀងក្នុងព្រះពេលសំណាក់ ព្រះបាទបុន - សុន ក៏មិនទ្រង់អើពើដល់ម្តងឡើយ ។ មានមន្ត្រីធំម្នាក់ចូលមកក្រាបបង្គំទូលឲ្យទ្រង់ចាត់ការលុបបំបាត់រឿងអប្រិយនោះចេញ ហៃរបាមានព្រះពាជនុដ្ឋារឲ្យគាត់ក្បាលអ្នកដែលមកក្រាបទូលនោះវិញមកទៀត ។ ឯពួកអាមាត្យមន្ត្រីដែលត្រូវប្រហារជីវិតដោយរឿងនេះ មានអ្នកខ្លះជ្រាបបានជួយទំនុកបំរុងឲ្យព្រះបាទបុន - សុនជាឈ្នួលគ្រប់ក៏មាន ។

ឯព្រះនាងវ៉ៃ - ជីតែងតែមានសប្បាយរីករាយនឹងតាមគុណ ឃើញប្តីក៏ពាសពាក់ដោយភាពរីករាយឥតស្ងាយដូចដុំក្រួស កិច្ចការស្រួលរៃមិនរលាស់ បរិណ្ណាយឲ្យតើតដល់ចុងសោយ ។ (មានត)

រឿង ស៊ុន - យ៉ាត់ - សេន
អ្នកនយោបាយឯកជាតិចិន កាលជាប់ឃុំនៅក្រុងឡុងត្រឹង
លោក វ៉ាយ - ប៊ុក ប្រែពីភាសាបារាំង

(តទៅ)

លោកនោះនិយាយទាំងខ្ញុំវិញថា » អ្នកឈ្មោះស៊ុន - វេន (Sun-Win) យើងបានទទួលរបូរលេខលោកតាមប្រៃសណីយ៍ ប្រចាំប្រទេសអាមេរិក ឲ្យដំណឹងមកខ្ញុំថា "អ្នកឯងបានឡើងកប៉ាល់ឈ្មោះម៉ាស៊ុស៊ិក (Majistie) ជាលេខមកដល់ទីក្រុងនេះហើយ មានបង្គាប់ឲ្យខ្ញុំរកចាប់ខ្លួនឲ្យបាន" ។

ខ្ញុំក៏តបទៅវិញថា "តើលោកចង់និយាយយ៉ាងណា?" —

កាលពីមុន លោកបានជូនពាក្យទៅកុងស៊ីយ៉ាមេន (Tong-Li-Yamen) នៅក្រុងប៉េកាំង ដើម្បីនឹងសុំកែប្រែបញ្ជាប់ប្រៃពណីរបស់ប្រទេសជាតិ ហើយបង្គំឲ្យបញ្ជូនពាក្យទៅសម្តេចព្រះមហាចក្រពត្តិម៉ុងគូលី ប្រៃហែលជាពាក្យនោះ មានសេចក្តីពីរោះត្រចៀកល្អ បានជាពួកភ្នំងស៊ីយ៉ាំ-មេន ត្រូវការខ្លួនអ្នក ។ ហេតុនេះអ្នកឯងនឹងត្រូវជាប់ឃុំខ្លួននៅទីនេះ ទម្រាំតែព្រះមហាចក្រពត្តិ មានព្រះរាជឧទ្ទាន្តត្រាស់បង្គាប់ឲ្យសម្រេចពីរឿងអ្នកយ៉ាងណា?

តើខ្ញុំឲ្យដំណឹងទៅម៉ាក្តកក្តុំខ្ញុំ ។ «មិនបានទេ» តែអ្នកឯងគប្បីសរសេរទៅកាន់និយ្ជានដែលអ្នកស្គាល់ ឲ្យគេយកអំពាំនាំមកឲ្យអ្នកបាន» ។

គេបានឲ្យប៉ាតង ទឹកភ្នែកនឹងក្រែងសមកខ្ញុំ។ ក៏សុំសរសេរសំបុត្រ
ទៅដល់លោកគ្រែពេទ្យ "ម៉ង់សុង" ជូនដំណឹងពីការដែលគេឃុំខ្លួនខ្ញុំទុក
កន្លែងគ្គកជូតចិន ហើយសូមឲ្យលោកជម្រាបដល់លោកចន៍ខ្ញី
ឲ្យគេយកការពិតមកឲ្យខ្ញុំផង ។ ឯលោកចាស់នេះតមកជួបចន្លិច ទើបខ្ញុំ
ស្គាល់ឈ្មោះ "សៀហេលូដេ (Sir Halliday) ។ នេះពន្យល់ខ្ញុំថា
មិនត្រូវដាក់ថាជាមនុស្សជាប់ទោសទេ ត្រូវថ្លាស់ការនេះចេញទើបខ្ញុំ
សរសេរយ៉ាងនេះថា ខ្ញុំនៅក្នុងឋានជូតចិន សុំឲ្យលោកឲ្យដំណឹងទៅ
លោកចន៍ខ្ញីផង ឲ្យលោកផ្ញើអក្សរមកឲ្យខ្ញុំ" ។ រួចលោកនេះនិយាយ
ឡើងទៀតថា ខ្លួនលោកមិនបង់ឲ្យខ្ញុំសរសេរទៅមិត្តភក្តិខ្ញុំ គ្រាន់តែឲ្យខ្ញុំ
ជាប់ភៅជនិយដ្ឋាន ដែលខ្ញុំស្នាក់អស់ប៉ុណ្ណោះ ។ ខ្ញុំក៏បាន
តបទៅវិញថា ខ្ញុំមិនបានទៅស្នាក់កន្លែងភៅជនិយដ្ឋានទេ មានតែលោក
ចន៍ខ្ញី, ទើបបានជ្រាបទីកន្លែងដែលខ្ញុំទៅ" ។

កន្លែងនោះ មិនជាប់ឆ្ងាយឡើងទួលទេ លោកដែលសួរខ្ញុំនេះ បង់
ដើរនេះយោបាយយ៉ាងល្អិតសុខុម ដើម្បីនឹងដឹងហេតុផ្សេង ។ មាន
ក្រែងសនឹងលិខិតសំបុត្រស្នាម ដើម្បីបង់ដឹងមិត្តភក្តិខ្ញុំដែលជាជាតិចិន ។
លុះខ្ញុំសរសេរចប់ហើយ ក៏ជូនលិខិតនោះទៅលោក ។ លោកបាន
មើលសំបុត្រនោះសព្វគ្រប់ហើយ ក៏ប្រគល់មកឲ្យខ្ញុំវិញថា "នេះល្អ
ហើយ" ខ្ញុំក៏ចញ្ចឹលក្នុងស្រោម រួចជូនទៅលោកនោះវិញទៀត (សៀ.

ហាលីដេ) ម៉ាកានី (SirHalliday Macartney) ដោយខ្ញុំនឹកស្មានថា សំបុត្រ
ខ្ញុំមុនជាបានទៅដល់លោកត្រឹមដំណើរមិនខាន ។

រួចលោកសៀវហាលីដេ ក៏ដើរចេញតាមទ្វារនោះទៅ បិទទ្វារចាក់
សោបន្ទប់ ខ្ញុំក៏ជាប់ឃុំនៅទីនោះ ។

នៅខាងក្រៅ មានអ្នកយាមពីរនាក់ ក្នុងពួកនេះមានជាតិឥណ្ឌាម្នាក់ផង ។
ចួនតាលមានតាហានទីបីមកចាំយាមលក្ខណៈថែមទៀតក៏ខាន ក្នុង២៤ម៉ោង
ដំបូង មានតាហានចិនយាមដើរចេញចូល ហើយនិយាយមកកាន់ខ្ញុំជា
ភាសារបស់ខ្លួន ពួកនេះវាតបានឲ្យពាក្យមានអ្វីមកខ្ញុំទេ ហើយខ្ញុំគាន់តែ
សួរឈ្មោះលោកដែលថាស់ដែលបានធាំខ្ញុំយកមកឃុំទុកនៅទីនេះ ។

ពួកនោះឆ្លើយមកកាន់ខ្ញុំវិញថា គឺលោកសៀវហាលីដេម៉ាកានី
«ម៉ាគាយេន» ដែលគេជាប់ហៅនៅទីនេះថា ព្រះចៅទម្លាស់ «ម៉ា» ។

អស់ពេលជាច្រើនម៉ោង គឺមកដែលខ្ញុំជាប់ឃុំមានតាហានយាមម្នាក់
ចូលមកកន្លែងបន្ទប់ខ្ញុំហើយ ពោលថា លោកសៀវហាលីដេម៉ាកានី បង្គាប់
ឲ្យខ្ញុំត្រូវតែហោះប៉ាគាវអ្នក ។ រួចក៏រើកគាយងកក្បូនសោ ទៅដែ
នឹងចាក់ចិតបន្ទប់ខ្ញុំព្រមទាំងប្រមូលយកត្រជាស់សំបុត្រស្នាម ដែលកត់ត្រា
ពាក្យមានដែលកេបានដោយកត្រមៅ តែគេមិនបានឃើញហោ ប៉ាងកន្លែ
អាវ ដែលមានឆន្ទៈត្រ (ត្រជាស់ទ្បាក់) ពីរបីសន្លឹកនោះឡើយ ។
គេបានសួរខ្ញុំថា លោកត្រូវការចំរើនអាហារអ្វី ? ខ្ញុំឆ្លើយថា ត្រូវការទឹក-

ដោះគោ ។ វាក៏យកទឹកដោះគោមកឲ្យខ្ញុំ ។

មានអ្នកបំរើជាតិអង់គ្លេសពីនោះមកអុជភ្លើងចោសសំអាតកម្រាលឥដ្ឋ ។ ខ្ញុំសុំឲ្យបម្រើម្នាក់ដែលបានបួលទៅកន្លែងចន្លុះខ្ញុំមុនដំបូងឲ្យយកលិខិតមួយ ដែលខ្ញុំបានសរសេរទៅជូនលោកគង់ខ្ចី ។ ដល់បម្រើម្នាក់ទៀតបួលមកវិញ ខ្ញុំក៏សួរពីដំណើរដែលខ្ញុំឲ្យផ្ញើសំបុត្រ ដូចបម្រើមុននេះដែរ ។ ដល់ក្រោយមក ទើបខ្ញុំបានដំណឹងពីសំបុត្រនោះ តែអ្នកជាំងពីរបានប្រាប់ខ្ញុំថា បានផ្ញើទៅដល់អ្នកដែលត្រូវទទួលហើយ ។ ដល់ល្ងាចថ្ងៃអាទិត្យ មានកុមារអង់គ្លេសម្នាក់បួលមកលេងខ្ញុំ ។ គាត់បានដេញដោលសួរឿងអ្វីឡើយ ខ្ញុំបានដេកជាំងសំលៀកបំពាក់ តែឥតបិទភ្នែកជិតឡើយ ។

ថ្ងៃក្រោយមកទៀត គឺថ្ងៃទី ១២ ខែកក្កដា ម្សិល មានពួកបំរើជាតិអង់គ្លេសពីនោក់ បានត្រឡប់បួលមកជុះលោងចន្លុះខ្ញុំ បានយកផ្សែង, ទឹក, ទឹងម្ហូបអាហារមកឲ្យខ្ញុំ ។ មានបម្រើម្នាក់ប្រាប់ខ្ញុំថា បានយកសំបុត្រ ដែលខ្ញុំបានប្រគល់ឲ្យវាជូនដល់ទីកន្លែង ម្នាក់ទៀតឈ្មោះកូល «Cole» តបមកខ្ញុំវិញថា លិខិតប្រហែលជាដល់ទីកន្លែងមិនខាន ។ ថ្ងៃអង្គារ ទី ១៣ ខ្ញុំបានសួរបម្រើដែលក្មេងជំទង់ (មិនមែន ឈ្មោះ Cole) ថា អ្នកឯងបានឃើញលោកគង់ខ្ចី ហើយបានប្រគល់ឲ្យមែនឬទេ ? — វាតបមកវិញថា បានឃើញពិតប្រាកដ — ដោយខ្ញុំមានត្រេកអរជាម្លេះក្នុងចិត្តជាច្រើន ទើបវាស្បថ

ន៍ដ៏ខ្ញុំថា វាបានឃើញលោកតាំងខ្លួន ខ្លួសម្បុត្រនោះហើយលោកពោលពាក្យថា « ល្អហើយ » ។ ប្លែងជាពេលនោះគ្មានត្រកាសសរសេរ ទើបខ្ញុំសរសេរនាំដួងកូនតម្លៃដោយខ្លួនឯង ហើយថ្លែងឲ្យវាយកទៅឲ្យម៉ែគ្នាកក្តីខ្ញុំទៀត ខ្ញុំបានប្រគល់ថ្លែងជាវង្វាន់ឲ្យវាតន្លះស៊ូវ៉ែរ៉ាំង (Demie-Souverain) = 10 Shilling: 12,60) ទៅវាដោយន័យសង្ឃឹមថា វាមុខជាយកចិត្តទុកដាក់កាន់តិចច្រើនរបស់ខ្ញុំ តែខ្ញុំមិនបានទុកចិត្តពិតថ្លែងជាមួយដទេ—រួចតមកទើបខ្ញុំបានដឹងថា វាយការរឿងរ៉ាវរបស់ខ្ញុំទៅដល់មាឃរហៅហ្វាយវាសព្វគ្រប់។

ថ្ងៃទី ៤ ក្រោយដែលខ្ញុំជាប់ឃុំនោះ មានឈ្មោះតាំង (Tang) ម្នាក់បានមកជួបនឹងខ្ញុំ ហើយខ្ញុំក៏ស្គាល់ជាក់ថា ឈ្មោះនេះឯងដែលបានចាប់ខ្ញុំមក ឈ្មោះនេះជាក់ស្តែងគឺយហើយពោលទៅនឹងថា: " ចាលដែលខ្ញុំបានឃើញអ្នកពីថ្ងៃមុនហើយបាននាំអ្នកមកដល់ទីនេះ ខ្ញុំគ្មានតែចំពេញកិច្ចរបស់ខ្ញុំប៉ុណ្ណោះ ឥឡូវខ្ញុំសុំចូលមកចរចាដោយមេត្រី, ប្រសិនបើអ្នកឯងខ្លួនសារភាពថា អ្នកឯងឈ្មោះ "ស៊ុន-វេន" មែន អ្នកឯងពេញជាគិតត្រូវ, ម្តេចក៏អ្នកឯងនៅតែប្រកែក ព្រោះការពិត គេបានដេញឃើញអស់ហើយ ។

ឈ្មោះនេះក៏ពោលបញ្ជោរលោយចំអកផងថា អ្នកឯងមានកិត្តិស័ព្ទល្បីល្បាញនៅប្រទេសចិន, ហេតុការណ៍របស់អ្នក ព្រះមហាបក្តពន្ធនឹងពួកមន្ត្រី "ត្សុង - លី - យ៉ាំមេន Tsong-Li-Yamen" បានជ្រាបអស់

ហើយ ម៉ើអ្នកមុខជានឹងស្ងាប់ យើងត្រូវចាកចេញពីលោកនេះទៅ
គួរទុកឈ្មោះឲ្យគេដំណុះគុណគុណតទៅ ពីព្រោះអ្នកឯងមកនៅទីនេះបាន
សេចក្តីថា អ្នកឯងត្រូវស៊ប់ ស្ងាប់ អ្នកឯងជាបង្ហុះ ?

ខ្ញុំក៏ស្រែកឡើងថា "ជួយម្តង" យើងនៅប្រទេសអង់គ្លេសទេ
តើ មិនមែនប្រទេសចិនទេ អ្នកឯងចង់យកខ្ញុំទៅធ្វើអ្វី បើអ្នកឯងចង់
និរទេសពីទីនេះ ត្រូវអ្នកឯងឲ្យដំណឹងទៅរដ្ឋាភិបាលអង់គ្លេសជាមុន
អំពីរឿងខ្ញុំជាប់ឃុំ ។ ខ្ញុំមិនជឿថា រដ្ឋាភិបាលអង់គ្លេសបោះបង់ខ្ញុំ
ចោលទេ ។

យើងមិនបាននិរទេសអ្នកឯងតាមផ្លូវច្បាប់ទេ តុលាការចាំងអម្បាល-
ម៉ានគេបានចាត់រៀបចំខុនជាស្រេច នាវាគេបាននិយាយព្រមព្រៀងគ្នា
ជាមុនស្រេច អ្នកឯងត្រូវគេបង់ស្ងាបសេកកន្ទែងចុកចាត់ នាំយកអ្នកឯង
ចេញទៅស្ងាត់ឥតកន្លែងណាទេ រួចឲ្យចុះនាវាមានចាហានយាមក្បែរ
ហូតទៅដល់ហ្គាំកុង ហើយឲ្យអ្នកឯងចុះកប៉ាល់តូចមួយនាំអ្នកទៅស្រុក
កន្លាង ដើម្បីសម្រេចតាមទោសប្រហារជីវិតបង់ ។

ខ្ញុំបានឆ្លើយតទៅថា តំនិតអស់នេះមិនមានបញ្ហាសល់ប្រាកដ
ជាឥតហេតុសោះទេ ក្នុងខណៈដែលខ្ញុំដើរឆ្ងាយទៅ ប្រហែល
ជាខ្ញុំមានក័ព្ទសំណាង បានជួបនិយាយគ្នានឹងពួកជនជាតិអង់គ្លេសមិន
មានទេ ។

ចិនតាំងឆ្លើយថា "មិនបានទេ" ។ អ្នកឯងត្រូវតែឃុំខ្លួនខ្លួនលើនាវាយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ ដាច់អ្នកឯងនៅទីនេះទៅទៀត ព្រោះហេតុដូច្នេះ បានជាអ្នកឯងមិនងាយនឹងរត់រួចឡើយ ។

ខ្ញុំនិយាយតបទៅវិញថា ក្នុងសេនាទាហ៊ានដែលនៅលើនាវានោះ ដោយស្មានទៅថ្ងៃហែលជាមិនមានចិត្តសប្បុរសដូចបច្ចាមិត្តខ្ញុំទេ ហើយថ្ងៃហែលជាមានលោភខ្លះ មានចិត្តអាណិតអាសូរខ្ញុំជួយសង្គ្រោះខ្ញុំឲ្យផុតរួចពីវិនាសកម្មមិនខាន ។

ចិនតាំងឆ្លើយឡើងថា នៅលើនាវានោះសុទ្ធតែជាមិត្តភក្តិលោងសៀហេល្លីដេម៉ាតានី ។ ពួកនេះមុខជាធ្វើតាមបង្គាប់ទៅហ្វាយនាយរបស់ខ្លួន ។ ហើយចិនតាំងនិយាយតទៅទៀតថា, ត្រូវឲ្យខ្ញុំបុះកប៉ាល់មួយដែលដើរតាមផ្លូវនាវៃគរ្ភា ស្តុកក្លេន (ligne de navigation Glen) តែខ្ញុំមិនទាន់បានធ្វើដំណើរចេញទៅនៅសប្តាហ៍ក្រោយនេះទេ (ដើរឥឡូវថ្ងៃ ១៤ ខែកក្កដា) ព្រោះលោកដ្ឋមន្ត្រីមិនបានជួលនាវាតាមតំណាត់នោះ លោកចង់ដឹកនាំទំនិញទៅមុនសិន ហើយលោកគ្រាន់តែចេញថ្ងៃយានជំនិះពួកអ្នកដំណើរប៉ុណ្ណោះ ។

ដល់សប្តាហ៍ក្រោយ ដល់ដឹកទំនិញរួចហើយ ទើបអ្នកឯងត្រូវបុះកប៉ាល់ទៅ ។

ហើយខ្ញុំនិយាយឡើងថា គ្រោងការថែបនេះតិចបានធំធ្វើការឲ្យ
បានផលសម្រេច ។

ទើបចិនតាំងតបមកវិញថា បើយើងភ្ជាបហេតុទាំងនេះ យើងនឹង
សម្លាប់លោកនៅទីនេះក៏បាន ព្រោះទីនេះជាស្រុកចិន ហើយគ្មានអ្នក
ណាមួយអាចតវ៉ានឹងពួកមន្ត្រីហានអគ្គកាជទូតបានទេ ។

ដើម្បីនឹងថ្នមចិត្តខ្ញុំ ចិនតាំងបានលើកឧទាហរណ៍មកប្រៀបថា
មានបុគ្គលស្នេហាជាតិ ៗ ក្មេរ ដែលបានរត់ចេញពីប្រទេសក្មេរ បំណាង
ទឹងទៅប្រទេសជប៉ុន មានពួកញាតិក្នុងស្រុកជាមួយបានណែនាំបុគ្គល
នោះ ឲ្យទៅខាងស្រុកជាមួយ បានណែនាំបុគ្គលនោះឲ្យទៅខាងស្រុក
សាំងវៃ ហើយគេក៏បានចាប់យកទៅប្រហារជីវិតចង់ ទៅជាកូមិបេស
អង់គ្លេស រួចពួកចិនបានផ្ញើសពទៅប្រទេសក្មេរវិញ ដើម្បីឲ្យតុលាការ
សម្រេចទោស ហើយគេបានយកក្បាលនោះទៅតាប់ចិញ្ចៀ រួចគេបាន
ឲ្យភ្ជាប់ដល់អ្នកធ្វើការមុខត្រង់ដំណាប់ប្រទេសនោះ ។

ខ្ញុំឃើញបានថា ពេលនោះ ចិនតាំងមានចិត្តសង្ឃឹមថាបង់ឲ្យភ្លាត
បាលចិន ដំកើងយសសក្តិឲ្យ ដោយយកបានចាប់សម្លាប់ខ្ញុំ ។

ខ្ញុំក៏បានសួរចិនតាំងតទៅទៀតថា ម្តេចក៏អ្នកឯងមានចិត្តគាយាជ
ញ្ជាបានខ្ញុំខ្លាំងម្ល៉ះ ?

ចិនតាំងតបថា ព្រះពន្ធុភ្លាព្រះមហាចក្រពត្តិត្រាស់បង្គាប់ថា

ត្រូវចាប់អ្នកស្លាប់ប្តូរទៅឲ្យគេវិតបាន ។

កន្លងរំយោសាន ខ្ញុំបានពន្យល់ថា ហេតុរឿងក៏ដាក់ក្បែរនេះ ហើយ ដែលនាំឲ្យមានចម្ងាំងដូច្នេះ ហើយការចាប់ខ្ញុំទៅច្រហារជីវិតចង់ទៅនោះ នាំឲ្យមានរឿងក៏លំបាកតទៅខាងមុខជាអនេកច្រើនការ ។

ខ្ញុំថា: រង្វាកិបាលអង់គ្លេសអាចធ្វើទណ្ឌកម្មពួកមន្ត្រីទៅឋានអគ្គភូតចំនួនេះក៏បាន – ហើយអ្នកឯងជាតលាវដទៅកន្លែងស្រុកជាមួយនឹងខ្ញុំ ។ អាចប្រាប់ឲ្យបក្ខពួកខ្ញុំនៅវៃត្រកាន់ខ្លួន ធ្វើការសងសឹកអ្នកទទឹងញាតិសាលោហិតរបស់អ្នកទៀតក៏បាន ។

ចន្លាំងក៏ច្រៀបសំដីពន្យល់ខ្ញុំថា ដែលខ្លួនកង្វេ តែធ្វើតែតាមបង្គាប់ឋានអគ្គភូតហើយដែលមកស្លុចចំពោះក៏ស្ថាបនស់អ្នក តែដោយសេចក្តីមេត្រីតែប៉ុណ្ណោះ ។

* *
*

ការជជែកជាមួយនឹងទាហានយាមជើម្បីប្រើនយោបាយដោះខ្លួនខ្ញុំឲ្យរួចរស់ជីវិត

ដល់ម៉ោង ๑๑ យប់ ចន្លាំងបានត្រឡប់មកតាន់បន្ទប់ខ្ញុំ ហើយបានសួរឿងក៏ថ្មីមុនទៅនោះទៀត ខ្ញុំក៏បានឆ្លើយថា អ្នកឯងលួមធ្វើជាកល្យាណមិត្តរបស់ខ្ញុំបានហើយ ចុះអ្នកអាចជួយសង្គ្រោះខ្ញុំបានឬទេ? ចន

តាំងឆ្លើយថា ហេតុដូច្នេះបានជាខ្ញុំមកជួបនឹងលោកនៅទីនេះទៀត ខ្ញុំគិតរកឧបាយដើម្បីឲ្យលោកចេញចាកទីនេះឲ្យបានឆាប់ - ប៉ុន្តែការនេះត្រូវបង្អង់បង្អិចសិន ក្នុងពេលនេះ ខ្ញុំបានឲ្យជាងសោធ្វើកូនសោពីរ ១ សម្រាប់បន្ទប់លោក ១ ទៀតសម្រាប់ទ្វារចូល ។

បិនតាំងគួរតែប្រើឧបាយបែបនេះ ពីព្រោះបម្រើបេស៍លោតរដ្ឋមន្ត្រីដែលលោកទុកចិត្តណាស់នោះមានកូនសោពីរដាក់ជាប់នឹងខ្លួនជានិច្ច ។

ដោយខ្ញុំអធិប្បាយពីកិច្ចការដែលខ្ញុំប្រឹងនឹងរត់ចេញពីទីនេះ កន្លងកាលខាងមុខ ។ បិនតាំងឆ្លើយថា ពេលនេះ លោកគិតការនេះមិនសម្រេចទេ ប៉ុន្តែបើដល់ថ្ងៃសុក្រខាងមុខនេះ ពេលម៉ោងពីរព្រឹកប្រហែលជាបានការ មុនចិនតាំងនឹងចាកចេញពីឡៃ បិនតាំងប្រាប់ខ្ញុំថា ត្រូវលោកប្រុងប្រៀបឲ្យស្រេចដល់ថ្ងៃសុក្រនោះលោកទំនងជាបានរួមខ្លួនមិនខាន — ដល់ចិនតាំងចេញផុតទៅ ខ្ញុំក៏បានសរសេរលិខិត ១ ទៅលោកគង់ថ្វី ឲ្យបម្រើម្នាក់យកទៅជូន —

ស្អែកព្រឹកថ្ងៃព្រហស្បតិ ១៩ ខែតុលា ខ្ញុំបានប្រគល់លិខិតនោះឲ្យបម្រើម្នាក់នៅទីនោះ តែដល់ថ្ងៃរសៀលតាមពាក្យចិនតាំងថា ពួកបម្រើបានឲ្យលិខិតនោះដល់ពួកពាសការមុខក្រសួង ហានអគ្គពាសខ្លួនទៅហើយ ។ បិនតាំងថា ដោយកិច្ចការលោមកដែលលោកបានធ្វើតាំងអម្បាលម៉ាន លោកធ្វើឲ្យខូចការដែលខ្ញុំបានធ្វើមធ្លើ ដើម្បីឲ្យ

លោកវាត់ចេញពីទីនេះ ហើយសៀហាល្វដេមាំរកានី ចាន់បង្ខោសខ្ញុំវាត់ខ្លួន ដោយខ្ញុំបានចំភ្លឺកិច្ចការឲ្យលោកដែលគេប្រឹងនឹងធ្វើចំពោះលោក។ ដល់ចប់ការសន្ទនា ខ្ញុំក៏សួរទៅចិនតាំងវិញទៀតថា ចុះខ្ញុំមានសង្ឃឹមថានឹងបានរស់រួចជីវិតឬទេ ?

ចិនតាំងតបមកវិញថា ក្នុងពេលនេះ លោកមានសង្ឃឹមច្រើនប៉ុន្តែលោកត្រូវប្រតិបត្តិតាមខ្ញុំបន្តិចទៀតទៅ កុំឲ្យឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ ។

ចិនតាំងប្រាប់ខ្ញុំឲ្យសរសេរពាក្យមួយទៅជូនលោករដ្ឋមន្ត្រីជាអគ្គពាធ្លូត សូមឲ្យលោងប្រោសប្រណីទោសនោះ ។ ខ្ញុំក៏យល់ព្រមធ្វើតាមហើយ ខ្ញុំក៏សូមបាត់កាទីកភ្នៅនឹងក្រដាស ។ ចិនតាំងបានបង្គាប់ទៅឈ្មោះគូលដែលជាបម្រើជាតិអង់គ្លេស ឲ្យយកប្រជាប់សរសេរមកឲ្យខ្ញុំសរគ្រប់ ។ ខ្ញុំបានប្រាប់ទីកភ្នៅចិន ដោយខ្ញុំយល់ថា នឹងសរសេរជាភាសាអង់គ្លេសទៅរដ្ឋមន្ត្រីខ្ញុំមិនសមគួរ ។ តែចិនតាំងប្រាប់ខ្ញុំថាសរសេរជាភាសាអង់គ្លេសប្រសើរជាង ពីព្រោះលោងរដ្ឋមន្ត្រីមានតែឈ្មោះទេនៅទីនេះ កិច្ចសរសេរគួរតែស្រួចទៅលើលោកម៉ាកានីតាំងអស់ ។ រួចខ្ញុំសួរទៅចិនតាំងទៀតថាត្រូវឲ្យខ្ញុំសរសេរដូចម្តេចខ្លះ ។ ចិនតាំងថា :

" ត្រូវលោកបងសេងថា លោកមិនបានបួលទៅសមាគម ជាមួយនឹងពួកក្រុមសម្ងាត់ទៅទៀតឡើងទេ តែខ្លួនលោកត្រូវពួកមន្ត្រីតាំងនោះ

ក្នុងនោះចប់ផ្តាច់ ហើយលោកបានបួលមកកេហាឧកាសនៅក្នុងឡុងដ្រែនេះ ដើម្បីឲ្យគេកសេចក្តីយុត្តិធម៌ ក្នុងរឿងនេះ" ។

ខ្ញុំក៏បានសរសេរតាមភាក្យ ដែលចិនតាំងបានប្រាប់មក ពាក្យនោះវែងប្លែកខ្ញុំដាក់បួលក្នុងរត្រោមដើរទៅជូនលោកសៀហល្លីដេម៉ាកាន់ទី ។ ខ្ញុំក៏ហុចសំបុត្រនោះទៅចិនតាំង ។ ក៏យកចេញពីមន្ទីរខ្ញុំទៅ លែងឃើញវាលែងត្រឡប់មកវិញទៀតឡើយ ។

ដល់ខ្ញុំត្រឹះរះវែងធ្វាយទៅទើបឃើញថា គាវែលខ្ញុំធ្វើដូច្នោះ ដាសេចក្តីល្អដ៏ល្ងីឥតខ្ចោក ។ ដ្បិតខ្ញុំឲ្យគាវែលថា ខ្ញុំបានមួលមនដោយចិត្តឯង ដើម្បីតវ៉ាពីរឿងរបស់ខ្លួន ។

ខ្ញុំបានឮហោយវ្រកមនហើយថា ចិនតាំងឲ្យដំណឹងខ្ញុំថា លិខិតតាំងអម្បាលម៉ានរបស់ខ្ញុំត្រូវចំរើតាំងនោះ បានយកទៅឲ្យចុងមិត្តរបស់ខ្ញុំតាំងឥស់ ឥតមានសំបុត្រណាមួយទៅដល់លោកកន់ខ្លីដាងលម្អាណមិត្តរបស់ខ្ញុំទេ ។

ខ្ញុំក៏ព្យាយាមរបោះសំបុត្រទៅតាមបង្អួច ឲ្យតវ៉ាត្រចេញទៅក្រៅបន្ទះដាសំណាងល្អ មានសំបុត្រសោតធ្លាក់ទៅលើដំបូលផ្ទះអ្នកជិតខាង ។ ដោយខ្ញុំចង់ឲ្យសំបុត្រចរបស់ខ្ញុំធ្លាក់ទៅទីធ្លា ។ ខ្ញុំក៏ចង្អុលបង្ហាញសេនរុំជាមួយក្រយាសរហែតវែងចោលទៅតាលតែអស់ប្រាក់សេន ខ្ញុំក៏យកប្រាក់ស្មើនរុំក្រយាសចោលទៅជូចមុនទៀត តែសំណាងមិនល្អ មានសំបុត្រ ១

សង្គហធម៌

របស់ព្រះវិន័យធម្ម យ្យុរ – ប៉ុណ្ណា

នៅវត្តខ្ចុណ្ណាលោម

ជាក្រុមដំនុំព្រះត្រៃបិដកក្នុងពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ក្រុងភ្នំពេញ

ឯមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ។

វេលានេះ អាត្មាភាពទើសំដែងអំពីសង្គហធម៌ ដែលជាធម៌សម្រាប់សង្គ្រោះដល់គ្នាទើងគ្នា; សូមតស់សោតអ្នកទាំងឡាយចាំស្តាប់ដូចសំដែងតទៅនេះ:

កិច្ចប្តូរបាយដែលសម្រាប់សង្គ្រោះ ឬស្រោចស្រង់គ្នាទើងគ្នាឲ្យបានមូលមិត្រហៅថា សង្គហៈ ។ សង្គហៈនេះចែកចេញជា ៤ យ៉ាងគឺ:

១ – ទានៈ ការចែកវិលតឲ្យ

២ – បេយ្យវជ្ជៈ ការពោលពាក្យពីរោះ គួរឲ្យចាប់ចិត្ត

៣ – អត្ថចរិយា ការប្រព្រឹត្តិឲ្យជាប្រយោជន៍ដល់គ្នាទើងគ្នា

៤ – សមានត្តតា ភាពជាអ្នកតាំងខ្លួនឲ្យស្មើៗចំពោះបុគ្គលជនគ្នា ។

សង្គហធម៌ទាំង ៤ យ៉ាងនេះ តែងប្រមូលជនទាំងឡាយឲ្យមូលមិត្រគ្នាក្នុងសកលលោក ។ ម៉ើសង្គហធម៌នេះមិនមានហើយ សាមគ្គីភាពក្រមព្រៀងមូលមិត្រគ្នា ក៏នឹងធ្លុះធ្លាយបែកបាក់ទៅពុំខាន ។

ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់សរសើរសេដ្ឋកិច្ចនេះ ថាជាកិច្ចយ៉ាងប្រសើរបំផុតក្នុងលោក ។

ឯការសង្គ្រោះនេះ ជាឋានៈរបស់បុគ្គលអ្នកស្ថិតនៅក្នុងទីជាបុព្វការី ដូចជាមាតាបិតាមានការៈទាន់សង្គ្រោះបុត្រធីតា; អាចារ្យមានការៈទាន់សង្គ្រោះសិស្ស; ចៅហ្វាយនាយមានការៈទាន់សង្គ្រោះទាសកម្មករ, ឥស្សរជនមានព្រះពជាជាដើម មានការៈទាន់សង្គ្រោះដល់ប្រជាពលស្តុ ។

ជនដែលបានធ្វើសេចក្តីសង្គ្រោះចំពោះបុណ្ណាមួយហើយ ជននោះឈ្មោះថាជាបុព្វការី, ជនជាបុព្វការីនោះក៏គួរទទួលយកតបវិញដែលនេះត្រូវធ្វើមកវិញ ។ សូម្បីតែជនអ្នកគួចមិនគិតប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ហើយមានចិត្តមេត្តាសង្គ្រោះដល់ញាតិឯទៀត ។ កិត្តិយសមានអ្នកដទៃគោរពរាប់អានជួយលើកដំកើងឲ្យខ្ពស់ក្រាន់ទីជាជំបាន ។ ព្រោះហេតុនោះបានជាព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ទ្រង់មានបំណងនឹងនាំសត្វឲ្យបានសម្រេចគុណសម្បត្តិគឺការតាំងខ្លួនត្រូវក្នុងធម៌ ទើបទ្រង់សំដែងនូវសង្គហៈបាយនេះទុកជាផ្លូវដួចន័យដែលបានពោលមកខាងដើម រួមបូលជាយសង្ខេបជា ៤ គឺ: ទាន:, បេយ្យវជ្ជ:, អត្ថចរិយា, សមានត្តតា ដូចេ្នះ ។

ទី ๑ - ទាន: ការឲ្យនោះ បែងចេញជា ๒ យ៉ាង គឺឲ្យសំដៅចំពោះបុគ្គលម្នាក់ៗ ហៅថាឥសាធារណទាន ๑, ឲ្យជាសាធារណៈដល់មិនសំដៅចំពោះបុគ្គលម្នាក់ៗ ហៅថា សាធារណទាន ๑ ។ ដូច

ជាមាតាបិតាឲ្យគាហារ គ្រឿងប្រដាប់ស្លៀកពាក់ដល់បុត្រធីតាក្នុងវេលាដែលនៅកំឡុះក្រមុំ ឬឲ្យទ្រព្យសម្បត្តិធ្វើជាដើមទុន ឲ្យទិញផ្ទះសម្បែង ក្នុងកាលដែលបុត្រធីតាចំរើនវ័យហើយ; ចៅហ្វាយនាយឲ្យភោគសម្បត្តិដល់ពាសកម្មករ ញាតិមិត្តចែកចាយគ្រឿងប្រើប្រាស់ទ្រព្យកោជនាហារដល់គ្នីគ្នា ។ បុត្រធីតាដែលមានផ្ទះសម្បែងហើយបានដួនគោជនាហារ គ្រឿងស្លៀកពាក់ដល់មាតាបិតាដែលចាស់ជរា; ពាសកម្មករធ្វើការងារ ឬដួនវេចស់ដល់ចៅហ្វាយនាយជាហេតុសំដែងសេចក្តីចង់មេត្រីភៅរកចៅហ្វាយនាយ; យ៉ាងនេះហៅថា អសាធារណៈទាន គឺបូជាឬតបគុណចំពោះបុថុជ្ជនម្នាក់ឯង ។

អស្សវជន ឬ អ្នកមានទ្រព្យសម្បត្តិ ជាអ្នកមានចិត្តផ្សាយមេត្តាអាណិតអាសូរប្រណីដល់មហាជន ហើយលះចង់សេចក្តីកំណាញ់ចរិយ្យាគឲ្យដួលគេទៀលថ្កល់ ដឹងរៃពន ធ្វើស្ពាន ដើម្បីជាផ្លូវគមនាគមន៍ទៅមកបានស្រួល, សង់សាលា ជាដើមឈើ ជីកស្រះដើម្បីជាទីសំណាក់អាស្រ័យដល់មនុស្សអាគន្តុកៈ តាំងចង្កើត ឬទុនតបម្រុងធ្វើផ្ទះពេទ្យជាទីព្យាបាលរោគសត្វយ៉ាង, តាំងចង្កើត ឬទុនតបម្រុងសាលាចត្រែនដាក់ឲ្យចំណេះវិជ្ជាដល់កុមារកុមារី ។ យ៉ាងនេះហៅថាឲ្យឬសគ្រឹះជាសាធារណៈមិនចំពោះបុថុជ្ជន ។ ពានមានសភាពយ៉ាងនេះអាចឲ្យសេចក្តីសុខដ៏ធំធួលឆ្ងាយ ជាង់ឲ្យចំពោះបុថុជ្ជនម្នាក់ឯង គ្រោះ

ពន្លឺកមេត្តាចិត្តផ្សាយទៅកាន់លោកទាំងមូល ។ ទានៈការឲ្យឬសង្គ្រោះដោយផ្សាយមេត្តាចិត្តយ៉ាងនេះ ចាត់ជាបារមី ១ ហៅថា ទានបារមី ។ ទានបារមីនេះព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់បានបំពេញបានសន្សំមកច្រើនជាតិឥតគណនាឡើយ, លុះព្រះអង្គបានត្រាស់ហើយទ្រង់សំដែងទូរសង្គហទាននេះ ថាជាកន្លែងឬដំណើរនៃសេចក្តីសុខក្នុងលោកនេះ និងលោកខាងមុខ; នេះជាសង្គហទី ១ ។

ទី ២ បេយ្យវជ្ជៈ បើគ្រាន់តែឲ្យប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែមិនបានពោលពាក្យពិកោះគួរឲ្យចាប់ចិត្តផងនេះ, តែដែលឲ្យនោះ បើទុកជាច្រើនយ៉ាងណាក៏ដោយចុះ ក៏ច្បាស់ជាហាក់ដូចជាតិច, បើពោលពាក្យពិកោះគួរឲ្យស្រណោះចាប់ចិត្ត, ទោះដែលឲ្យនោះ សូម្បីតិចតួចសោះ ក៏ច្បាស់ជាហាក់ដូចជាច្រើន, ព្រោះធ្វើឲ្យកើតសេចក្តីស្រឡាញ់ពេញចិត្ត ធ្វើអ្នកដែលមានទុច្ចរិតឲ្យជាទីពេញចិត្តបាន ។ ព្រោះហេតុនោះបានជាព្រះសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់ចាត់បេយ្យវជ្ជៈ ជាសង្គហទី ២ ។

បេយ្យវជ្ជៈ ប្រែថាពាក្យដែលពិកោះគួរពេញចិត្ត គួរចាប់ចិត្ត ចែកចេញជា ២ យ៉ាងគឺ: បិយវាចា បានខាងក្រោយពីកោះខាងដើម ធ្វើអ្នកនិយាយឲ្យជាទីស្រឡាញ់ចង់ស្តាប់ ១, អត្ថសញ្ជិតា វាចាក្រោយពីបិយវាចា ប្រយោជន៍ ១ ។

ប៉ិយភាសិត អាចនឹងពាក្យចំពូកមនុស្សក្នុងលោកទៀតស្រឡាញ់ពាក្យគ្នាបាន, ដូចជាមាតាចំពោះ បុត្រធីតាដោយពាក្យនៃផ្នែមដូចហៅថា កូន ឋ នាង ដូច្នេះជាដើម ពាក្យនេះគួរទៀតចំពូកដល់បុត្រធីតាតន់ពេក ធ្វើឲ្យកើតសេចក្តីស្រឡាញ់ ។ បុត្រធីតាដែលចេះនិយាយពាក្យពីកេះគួរទៀតចំពូក, មាតាបិតាក៏ស្រឡាញ់ពេញចិត្ត ។ ជនជាវស្សវដែលឈ្មោះសក្តិតាមចំណងសន្ធានពោលពាក្យរាក់ទាក់ច្រៀស័យ រួសពេញដល់អ្នកភូចខ្លួនៅគ្រប់ជាន់ គ្រប់ថ្នាក់, រមែងធ្វើខ្លួនឲ្យជាទីស្រឡាញ់គោរពចិត្តបេស់មនុស្សទាំងឡាយ ចេះនិយាយជីតនាំអ្នកភូចឲ្យមានតំនិតធ្វើតិច្ចការដោយសេចក្តីប្រឹងប្រែង ហើយឲ្យជាសុចរិតបានផង ។ ឯាចនេះកូនខ្មែរនេះឯង បើពុកជាមនុស្សខ្មោះពីដើមមកភ្ជាប់ពាក្យនៃខ្លួនតំនិតគ្នា ដល់ទៅមើលមុខគ្នាមិនត្រង់ក៏ដោយ សាលបើបានឮសំដីពីកេះញាយៗក៏អាចនឹងស្រាយតំហឹងនោះបាន ។ ដូចពាក្យបុព្វណ្ណលោកពោលថា "សំដីជាឯក លេខជាពោ" សំដីនេះលើនពុកជាមួយ ចំណេះវិជ្ជាពុកជាពីរ ។ អ្នកដែលមានចំណេះយ៉ាងណាក៏ដោយចុះ, ប៉ុន្តែបើពោលវាចាមិនជាទីគាប់ចិត្តជាវាចាតំកេះតំរើយមិនពេញចិត្តអ្នកស្តាប់ អ្នកមានចំណេះខ្មោះ ក៏ទៅជាឥតមានតម្លៃបន្តិចតួចទៅវិញ ។ ជនអ្នកឧត្តុង្គចំណេះវិជ្ជាសោះទេ, ប៉ុន្តែបើមានវាចាពិកេះ ចេះទុនលំពោនសុភាពចរិយាល្អគួរឲ្យពេញចិត្ត, តង់មានអ្នកជំនែនតួចំពេះតួជួយសង្គ្រោះ តែបូជា ឬឲ្យកុំ

នេះនោះពុំខាន ។ ចាំងនេះកំណើតមកពីកេរ ។ ប៉ុន្តែមនុស្សម្នាក់ៗមិនត្រូវធ្វើខ្លួនឲ្យឥតចំណេះវិជ្ជាទេ, ត្រូវតែខំប្រឹងរៀនសូត្រជាដរាប ។

អត្តសញ្ញាតា ភាពថា ភាពប្រកបដោយប្រយោជន៍ ។ ជនអ្នកស្រឡាញ់សេចក្តីសុខ-ចំរើន និយាយតែសំដីណាដែលប្រកបដោយប្រយោជន៍ ជាសំដីមានតម្លៃឲ្យអ្នកស្តាប់ចូលចិត្តចង់ស្តាប់, ហើយអ្នកស្តាប់នោះ យកទៅធ្វើតាម ប្រតិបត្តិតាមទៅ ក៏រមែងកើតផលកើតប្រយោជន៍ ។ សំដីយ៉ាងនេះ ចាត់ជាសំដីបានការ ជាសំដីអ្នកប្រាជ្ញ ។

ព្រះចេមសាស្តា ទ្រង់ទេសនាដឹកនាំវេនេយ្យសត្វ ឲ្យយើញដោយបញ្ញាថា យ៉ាងនេះជាធម៌ យ៉ាងនេះមិនមែនជាធម៌, ទ្រង់ពន្យល់ឲ្យលះអកុសលចេញ ហើយឲ្យសមាទានយកកុសលធម៌វិញ ឲ្យគាបបានឲ្យកែកាយកវាចាធម៌នោះ ។ ទ្រង់បណ្តុះសេចក្តីពប់គានវបសំមហាជនតាំងត្រហស្តាំងបព្វជិតឲ្យមានកំឡាំងតាំងនៅអស់កាលដ៏យូរអង្វែង ។ ព្រះពុទ្ធសាសនាដែលនឹងអាចតាំងនៅបានរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ក៏គ្រស័យ ព្រះពុទ្ធវាចា ជាសច្ចវាចា ជាអត្តសញ្ញាតា ភាពថា, ភាពពិត, ភាពមានប្រយោជន៍ ។ ភាពមានប្រយោជន៍នេះ ជាសំដីគាត់ថ្លៃពុំបាន ។ ការពោលតាក្យពីកេរយ៉ាងនេះ ចាត់ជាសង្គហតី ២ ។

ទី ๓ - អត្ថចរិយា ការយល ប្រព្រឹត្តជាប្រយោជន៍ដល់គ្នានឹងគ្នា នោះ គឺ បើប្រសិនជាឲ្យ ឬនិយាយពាក្យពីរោះ ជាគុណចាប់ចិត្តបុគ្គលមេត្រីខុកបានយ៉ាងស្ងួតក៏ពិត, ប៉ុន្តែបើជាមនុស្សចេះតែមើលចំណាំគ្នាទៅវិញទៅមក មិនប្រព្រឹត្តប្រយោជន៍ដល់គ្នានឹងគ្នា គឺថាមិនហុចប្រយោជន៍ឲ្យ មិនជ្រាប់ៗចាយឲ្យកើតប្រយោជន៍ឲ្យ គ្រាន់តែឲ្យចេស់ប្រើប្រាស់ ខឹងនិយាយតាមការសម្លុតប៉ុណ្ណោះ ការជិតស្និទ្ធនោះក៏ខឹងសាបរលាបទៅវិញបានដោយងាយ ។ ព្រោះហេតុនោះ អត្ថចរិយាការប្រព្រឹត្តជាប្រយោជន៍ដល់គ្នានឹងគ្នានេះ ក៏ជាគុណយ៉ាងសំខាន់គប្បីតយោងគ្នានឹងគ្នាឲ្យទៅកាន់សេចក្តីសុខ - ចំរើនតរៀងទៅបាន ។

ឯការយើតយោងឲ្យប្រយោជន៍ដល់គ្នានឹងគ្នានោះ ដូចជាមាតាបិតាខ្វល់ខ្វាយធ្វើប្រយោជន៍ឲ្យបុត្រធីតា គឺទំនុកបម្រុងឲ្យមានសុខសប្បាយ ចំណេះវិជ្ជា ផ្តល់ឲ្យបុត្រធីតាតាមជាន់តាមថ្នាក់; ចំណែកបុត្រធីតាវិញក៏ជួយខ្វល់ខ្វាយក្នុងកិច្ចការរបស់មាតាបិតា គឺថាត្រូវចិញ្ចឹមគាត់ដោយការគោរពគុណ ។ ឥស្សរជនជួយធុរៈដល់អ្នកជិតស្រុកត្រូវការពឹងពាក់ព្យាបាលទំនុកបម្រុងឲ្យមានក្តៅឈ្លោះឃុបឃិតក្តី ប្លាកដក្នុងទីប្រជុំជន, រមែងជាទីនិយមកាន់តាមរបស់អ្នកពឹងពាក់, អ្នកជិតពឹងពាក់សោតទៀតក៏ត្រូវធ្វើកិច្ចការរបស់លោកឲ្យសម្រេចតាមចំនង់ជិតលោកជុំនួចដែរ ធ្វើឲ្យលោកជឿជាក់ទឹកចិត្តបាន ឲ្យលោកស្រឡាញ់រឹតតែខ្លាំងឡើង ។

មិត្រសំឡាញ់ ក៏ត្រូវជួយទ្រូលំទ្រាយកិច្ចធុរៈគ្នាទៅវិញទៅមក ដោយ
តម្លាំងយយទ្រូះ ដោយកំឡាំងវាយទ្រូះ កំឡាំងគំនិតទ្រូះ កំឡាំងទ្រព្យទ្រូះ
ឲ្យសមតាមទំនង៏ពុទ្ធភាសិតថា អត្តម្ថំ ជាតម្ថំ សុខា សហាយា
មិត្រសំឡាញ់ពាំងឲ្យាយ កាលបើធុរៈកើតឡើង, វៃមង៏ជួយនាំឲ្យបាន
សេចក្តីសុខ ទើបមានមេត្រីចិត្តរាប់រកគ្នាយ៉ាង៏ស្និទ្ធ ។ សូម្បីញាតិក៏ជួប
គ្នា ត្រូវតែជួយធុរៈគ្នាតាមលំដាប់ញាតិ, មិនចាំបាច់ញាតិសាច់សាលោ-
ហិតជិតគ្នាទេ ឲ្យតែរួមជាតិជាមួយគ្នា ក៏ត្រូវតែជួយផ្តល់ប្រយោជន៍ឲ្យ
តាមសមគួរ យ៉ាង៏នេះទើបរាប់រកគ្នាទៅពេលមុខបានស្រួលល្អ ។ ឯការ
ជឹកនាំកូន៏ផ្លូវមិនខ្វៃតសោត ក៏ត្រូវបង្ហូលគ្នាឲ្យបរិភោគធនធានធ្វើកុសល
ដើម្បីនឹង៏ញ៉ាំង៏ឪគ្នាឲ្យស្រុះស្រួលនិងតកូ៏តាបុណ្យខោះ ឲ្យចេះស្និទ្ធ
ស្នាលគ្នាតទៅ ។ ដូចជនអ្នកមានសីលជាមិល្ហ អាចជឹកនាំអ្នកឥតសទ្ធា
ឲ្យមានសទ្ធា ឥតសីល ឲ្យមានសីល តំណោ ញ៉ាំសូភ៌ញ៉ា ឲ្យមានចិត្ត
ទូលាយបរិច្ចាគទ្រព្យធ្វើបុណ្យ អ្នកល្ងង៏ខ្លៅឲ្យមានប្រាជ្ញា ។ យ៉ាង៏នេះ
ឈ្មោះថាប្រព្រឹត្តប្រយោជន៍ដល់គ្នានឹង៏គ្នា កាលបាជាសង្គហ ទី ៣ ។

ទី ៤ - សមានត្តតា ភាវជាអ្នកតាំង៏ខ្លួនឲ្យស្មោះស្មើរៀតេ
បុគ្គលដង៏គ្នាតាមសមគួរនោះ, តបុគ្គលសូម្បីគ្រាន់តែឲ្យ ឬនិយាយពាក្យ
ពិកោះត្រមាំង៏ជួយទ្រូលំភ្លាយធ្វើប្រយោជន៍ ឬណែនាំប្រាប់ប្រយោជន៍
ដល់គ្នានឹង៏គ្នាតែប៉ុណ្ណោះ, តែបើមិនចេះរៀបចំខ្លួនប្រាណឲ្យសមតាម

អត្តភាព តែមិនស្គាល់ធំ-តូច-ខ្ពស់-ទាប ជាអ្នកប្រកាន់មានៈ ក្នុងភាន
មើលងាយគេ ធ្វើឫកពាក្រអឺតក្រអោងយ៉ាងនេះទេ, សេចក្តីពាក់ព័ន្ធគ្នា
តំនឹងសាបរលាបទៅវិញ ។ លុះតែគាស្រ័យខ្លួសេចក្តីស្មោះស្ម័ គាំង
ខ្លួនឲ្យសមតាមអត្តភាពផង, ទើបសេចក្តីពាក់ព័ន្ធនោះនឹងមានកម្លាំងអាច
ភាំងនៅបានយូរអង្វែងទៅបាន ។

ជនអ្នកមានវ័យតិច សូម្បីវិសេសជាងដោយឈសសត្តិ ដោយ
អំណាច ដោយកោតសម្បុ ដោយបារមីប៉ុនណា, ក៏ត្រូវតាំងខ្លួនឲ្យសម
តាមថ្លៃបភាព ឈសសក្តិជាដើមប៉ុណ្ណោះ, គឺត្រូវតែតំនាក់តាក់តួរដល់
ជនអ្នកមានវ័យចំរើនជាងខ្លួន, ពីដើមមកធ្លាប់ពាក់ព័ន្ធយ៉ាងណា ខាង
ក្រោយមកក៏ត្រូវពាក់ព័ន្ធយ៉ាងនោះ ។ ជនទាំងឡាយ ដែលបានឧបត្ថម
សេចក្តីគោរពសោតវិកន្ធយ៉ាងនេះហើយ, ក៏រមែងស្រឡាញ់ពេញចិត្ត
សំដែងអាការពាក់ព័ន្ធតទៅវិញ ។

ពួកញាតិដែលមានវ័យស្មើៗគ្នាទៀតសោត ក៏ត្រូវសំដែងសេចក្តី
ពាក់ព័ន្ធគ្នាដោយពេញចិត្តចំពោះញាតិផងគ្នា, ពោះនិយាយស្តីក្តី ធ្វើការ
ងារអ្វីក្តី ដេក-ដើរ-ឈរ-អង្គុយក្តី ក៏ត្រូវប្រតិកូល ត្រូវធ្វើ ត្រូវនិយាយ
ស្តីឲ្យសមតាមអត្តភាពរបស់ខ្លួន ។ ញាតិដែលជាអ្នកធំមានមេត្តាពាក់ព័ន្ធ
ញាតិដែលជាអ្នកតូច ស៊ូរស្នាលគ្នាទៅវិញទៅមកជួយគ្នាទៅវិញទៅមក
ដើម្បីតាំងវង្សត្រកូលរបស់ខ្លួនឲ្យចំរើន; សេចក្តីសាមគ្គីនៃញាតិនេះ,

រមែងញ៉ាំងសេចក្តីសុខឲ្យកើតមានខ្លួនឯងសព្វគ្រប់; ដូចមានពុទ្ធភាសិតថា ធីរោ ច សុខមសំវាសោ ញាតីនំ សមាគមោ អត្ថកាមជ្ជវដែលមានមនុស្សរួមគ្នានៅរួមជាមួយហើយ, រមែងញ៉ាំងសុខឲ្យកើតដូចជាការជួបជុំ នឹងសេចក្តីត្រេកត្រអែងនៃពួកញាតិដូច្នោះដែរ ។

មួយទៀតជនដែលអាស្រ័យនៅក្នុងគណៈដូចជាភិក្ខុសង្ឃ ដែលអាស្រ័យនៅជាមួយគ្នាបាន ក៏ដោយអំណាចមានធម៌ស្មើគ្នា ។ បើមិនដូច្នោះទេ ក៏មិនឈប់ធំនឹងក្សាសាមគ្គីឲ្យគង់នៅបានឡើយ ។ ព្រោះហេតុនោះ បានជាលោកដែលជាប្រធាននៃគណៈត្រូវប៉ិនប្រសើរដើម្បីឲ្យមនុស្សទាំងឡាយក្នុងគណៈ និយមធ្វើតាមសណ្តាប់ធ្នាប់របស់គណៈ កំចាត់បង់នូវមនុស្សដែលល្មើសចេញ ហើយរក្សាសាមគ្គីរបស់គណៈឲ្យតាំងនៅមាំមួនឡើង ។

សមានត្តតានេះ ប៉ើធ្វើឲ្យសម្រេចនូវមោក្ខផលរបស់បុគ្គលឯគណៈ: ហើយ រមែងឃើញយោងបុគ្គលនឹងគណៈនោះ ឲ្យតាំងនៅក្នុងសាមគ្គីធម៌ យ៉ាងជិតស្និទ្ធបាន - នេះចាត់ជាសង្គហទី ៤ ។

សង្គហធម៌ទាំង ៤ ចប់តែប៉ុណ្ណេះ ។

ឯលើបើចប់ធម៌ទេសនាហើយ សូមផ្សាយចំណែកកុសល ដល់អស់លោក - អ្នកទាំងឡាយ ដែលបិតនៅក្នុងគម្ពីរជួតាំងមួល សូមឲ្យបានសេចក្តីសុខ - ចំរើនតរៀងទៅ ។

ទុក្ខប្បត្តា ច ឆន្ទុក្ខា ភយប្បត្តា ច ឆំ ភ្ពយា
សោកប្បត្តា ច ឆំ សេ្នកា ហោន្តុ សព្វេបិ ចាណិនោ ។

សត្វសត្វទាំងឡាយដែលដល់នូវសេចក្តីទុក្ខ ក៏ឲ្យបាត់ទុក្ខទៅ, ដែលដល់នូវភ័យ ក៏ឲ្យបាត់ភ័យទៅ, ដែលដល់នូវសេចក្តីសោក ក៏ឲ្យបាត់សោកទៅ (ដោយអំណាចធម្មទេសនានេះ) ។

សំដែងអំពីសង្គហធម៌ ៤ យ៉ាងចប់តែប៉ុណ្ណេះ ។

ព្រះគ្រូបញ្ញាលិទ្ធ កៅ-សឹម

គ្រូបង្រៀនសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ ក្រុងភ្នំពេញ រៀបរៀង

(ត)

ព្រះឥន្ទ្រជ្រាបហេតុនោះក៏បានចុះមកឲ្យឆ្នាំង ១ ដែលសម្រាប់ប្រសិទ្ធិជាទីឲ្យសម្រេចប្រយោជន៍គ្រប់យ៉ាង ហើយប្រាប់ថា "នែកូន! ឯងបួរក្បាឆ្នាំងនេះទុក កុំឲ្យបែកធ្លាយ! កាលបើឆ្នាំងនេះ មិនបានបែកធ្លាយទេ ឯងនឹងសម្បូរហូរហៀរទៅដោយទ្រព្យមិនខាន ចូរឯងកុំប្រមាទឲ្យសោះ" ហើយក៏គ្រឲ្យចំទៅកាន់ទីលំនៅរបស់ខ្លួនវិញ ។ ចាប់ដើមតាំងពីថ្ងៃនោះមកកូននោះបេះតែផឹកស្រាស្រែរឹងមិនដឹងខ្លួន ហើយស្ទុះទៅចាប់ឆ្នាំងនោះលើកបោះត្រវែងទៅលើអាកាស ស្ទុះទៅឱនទួលទុកភ្លាត់ចំណាប់ចាប់មិនជាប់ បែកធ្លាក់ចុះទៅលើផែនដីបែកខ្ទេចខ្ទី ។ កូននោះធ្លាក់ទៅជាមនុស្សទ័ពាល់ក្រ ស្ងួតកំណាត់សំពត់ម្តងខ្មែត កាន់អម្បែងដើរសុំទានគេស៊ី ទៅដេកស្លាប់នៅតែស្ទះសំយាបផ្ទះអ្នកដទៃ (គេថាខ្មោចបាត់ផ្តែក៏ចបួលគ្នាអូសចោលទៅ) ។

ចប់រឿងកូនព្រះពោធិសត្វ ។

រឿងកូយអនាថបិណ្ឌិកសេដ្ឋី

សេចក្តីថា: កូយរបស់អនាថបិណ្ឌិកសេដ្ឋី បំផ្លាញប្រាក់ ៤០ កោដិជារបស់ដែលនាគាបិតាខ្ចីឲ្យ។ វិនាសដោយហេតុតែផឹកសុរា ហើយទៅកាន់សំណាក់សេដ្ឋី ឲ្យមួយពាន់តហាបណៈមកបង្គាប់ថា: "ឯងចូរយកគ្រឿងនេះទៅធ្វើដំណូចចុះ" ។ កូយនោះយកគ្រឿងនោះទៅទិញស្រាផឹកអស់ហើយ ទៅឯនាំសំណាក់សេដ្ឋីម្តងទៀត សេដ្ឋីបានឲ្យ ៥០០ តហាបណៈមកទៀត ក៏យកទៅទិញស្រាផឹកតាលំតែអស់ សេដ្ឋីបានឲ្យសំពត់សាដកមានសាច់ក្រាស់ ២ ដួងមកទៀត ក៏យកទៅឲ្យវិនាសអស់ទៀត ទើបសេដ្ឋីប្រែមនុស្សឲ្យចាប់កូយនោះពាក់ព្រាត់ច្រានចេញទៅក្រៅផ្ទះ ។

ឯកូយនោះឥតមានអ្នកណាជាទីពឹងសំណាក់តែស្រីយ៉ ក៏ទៅដេកស្លាប់ក្បែរសំយ៉ាចផ្ទះអ្នកដទៃ មនុស្សចាំងភ្លើយនាំគ្នាពាក្យអួសខ្មោចនោះយកទៅចោលទាំងក្រែស្មុកទៅ ។

ហេតុនេះហើយ អ្នកឆ្លាតស្រាវជ្រាវពិចារណាតាមរឿងដែលគណនាមកជាទំនាន់តតិ មិនត្រូវយកតម្រាប់តាមទៅអនាគតឡើយ ។

ចប់ចាន់សោណ្ឌាតែប៉ុណ្ណេះ ។

ទោសកើតអំពីអង្គុយឬឈរមាន ៦ យ៉ាង [1]

មនុស្សយើងត្រូវស្គាល់ប្រមាណក្នុងកាលដែលបួលទៅតាន់សំណាក់លោកអ្នកធំដោយមានកិច្ចណាមួយ តម្រូវឲ្យស្គាងទោសដែលកើតអំពីអង្គុយ ឬឈរខុសខ្នង នាំឲ្យជាទំនាស់អប្យាស្រ័យរបស់អ្នកធំ គំទុំក្នុងចិត្តនាំឲ្យខូចភាគប្រយោជន៍ខានបាន ដូចមានមាតិកាបង្ហាញសម្រាប់ឲ្យគោរពខ្នងឲ្យបានល្អតទៅនេះ ។

១ - អង្គុយឬឈរឆ្ងាយពេក (អតិទូរ)

២ - អង្គុយឬឈរជិតពេក (អច្ចាសន្ន)

៣ - អង្គុយឬឈរខាងលើខ្យល់ (ឧបរិវាត)

៤ - អង្គុយឬឈរខ្ពស់ជាងពេក (ឧន្នតបច្ឆាទេស)

៥ - អង្គុយឬឈរចំមុខពេក (អតិសម្មុខ)

៦ - អង្គុយឬឈរចំខាងក្រោយពេក (អតិបច្ឆា) ។

ចំ ១ ដែលថាអង្គុយឬឈរឆ្ងាយពេកនោះ គួរជ្រាបថា: កាលបើត្រូវការអ្នកធំសួរ ឬខ្លួននិយាយជំរាបជូនរឿងអ្វីៗ គោងតែប្រើសំដីសម្ងួនសួរនឹងធ្វើយឆ្ងន់ឆៅវិញទៅមកឲ្យលាន់ឮខ្ទាំង ទើបដឹងការណ៍នោះ។ ឬាសំ ។

---

[1] បច្ចេសមន្ត... ត្រង់វើរញ្ជោកណ្តូរណ្តែតា ។

ទី ២ ដែលថា អង្គុយឬឈរដើរតេក ជាហេតុនាំឲ្យអប្បាយសដល់លោកអ្នកធំ ព្រោះខ្លួនបុណ្យតូចស័ក្តិតាបសាចអំណាចមិនអាចលើកអត្តភាពរបស់ខ្លួនឲ្យស្មើ ហាក់ដូចជាស្មៀស្មាំលដំណាលគ្នាឬតា ទើងអ្នកធំនោះ។ ពុំនោះសោត បណ្តាលនាំឲ្យស្អុះស្អាប់កើតសេចក្តីធុញថ្នាន់ ទើងធ្វើការអ្វីមួយមិនកើត ។

ទី ៣ ដែលថាអង្គុយឬឈរតើលើខ្យល់នោះ ត្រូវដឹងថា: កូនខ្លួនយើងដែលចង់ផ្សាយចំហាយចេញទៅ នាំឲ្យជាសត្រូវបៀតបៀនដល់លោកអ្នកធំ មិនឲ្យរីកយសឬផ្សាយចំតុដោយសារកូននោះ។ ។

ទី ៤ ដែលថាអង្គុយឬឈរខ្ពស់ជាងអ្នកធំនោះ ត្រូវដឹងថា: ធម្មតាមនុស្សយើងតែងសំដែងឬតា ច្រកចង្អេរដោយធម៌អស្ចារ្យ: ប្រើអាការពុំស្ងប់គោរពគោតខ្លាច ចង់ដំណើងឬតា ដើម្បីស្មើនឹងអ្នកធំ ។

ទី ៥ ដែលថាអង្គុយឬឈរចំមុខពេតនោះ គួរជ្រាបថា: អ្នកធំឬខ្លួនអ្នកគួបត្រូវការមើលមុខ គោងតែសំដែងចំមុខពេត ហាក់ដូចជានាំឲ្យកើតហេតុសេចក្តីរើងគ្នីងគៀរញៀមត ។

ទី ៦ ដែលថាអង្គុយឬឈរចេញពីខាងក្រោយពេតនោះ គួរដឹងថា: អ្នកធំរលាត្រូវការនិយាយ ឬចង់ឃើញមុខ គោងតែងាកមកចៃរៀមទើបឃើញមុខស្គាល់តាការតែរំយោសឬត្រូវ ជាហេតុនាំឲ្យមានសេចក្តីលំបាកដល់លោកអ្នកធំ ។

ក៏កង់ចក្ខុដ៏តន់ឃមរបស់អ្នកបួសវិញនោះ គួរស្គាល់ឋាន ២ យ៉ាង

១- អង្គោថាន ឋានខាងក្នុង

២- ពាហិរដ្ឋាន ឋានខាងក្រៅ

ឯឋានខាងក្នុងនោះ គឺទៅកន់រាគ្គមានន័យ ដោក - ដើរ - ឈរ - អង្គុយ ត្រូវឲ្យមានសម្បជញ្ញៈ ការដឹងខ្លួនស្គាល់ប្រមាណកន្លងវាយាបថទាំង ៤ នោះដែរ គួយ៉ាង កិក្ខុ-សាមណេរដែលបួលទៅកាន់ស៊ុំណាក់ព្រះគុរូបជ្ឈាយាចារ្យរបស់ខ្លួនជាដើមកន្លងគាល់ អង្គុយស្តាប់ធម៌ទេសនា ត្រូវប្រើវាយាបថ ឲ្យរម្យទម្យរៀបរយកុំឲ្យបង្ហិះបង្ហើរស៊ាស់ចង្កុយរំនើតក្រវែបខ្លួនកាយឲ្យមានសភាពបសារទៅតាមទំនួល មិនត្រូវអង្គុយហោងហោង បញ្ឈរក្បាលជង្គង់ ច្រត់ដៃលើចង្កាច្រត់រៀងចរាចរខ្លួនចំរេតផ្លែក ឬក៏ចាក់ដៃម្ខាងផ្អប់ទឹកខ្នងជ្រោងខ្លួនធ្វើខ្លួនហាក់ដូចជាគ្រុធំ ១ ដែរ ពុំនោះសោតនិយាយគាអ៊ូមួយ ឆ្កាដៃវាសបុះវាសទ្បើង ធ្វើខ្លួនហាក់ដូចជាចេះក្រហែលនឹងគ្រូបជ្ឈាយាចារ្យនោះដែរ, នេះហើយជាឆាការរបស់មនុស្សព្រៃហ៊ានគេងឆាប ធ្វើខ្លួនឲ្យមានអំណាចខ្ពស់ដូចជាអ្នកធំ គួរនិយមចុះកន់ទោសដូចបុរាណគោលមកហើយនោះ ។

ឯឋានខាងក្រៅនោះ គឺខាងក្រៅអំពីទីវត្ត សាលបើកិក្ខុ-សាមណេរខ្លួនមិនគួរយក - ទាយិកា ដោយមានកិច្ចធុរៈបុណ្យទានជាដើមទៅទីផ្ទះគេឬទីណាមួយ ដែលបញ្ជូនទៅជួតអំពីទីរបាររបស់

វត្តខោះ គោងរៀបចំដំរីយោធពលឲ្យមានរបៀបរៀបរយទៅតាមលំដាប់
វស្សាចាស់ខ្ចី ហើយសឹមដើរចេញទៅ កុំដកថាវ៉ៃ ឆាន់ស្លា គោល
ចរចាគ្នាយ៉ាងឯកសង្វៃ ដើន្ទដើរទៅនោះឡើយ ត្រូវដើរទៅជាជួរ ។
ជាទីភ្ញាំងសំរេសិលឲ្យកើតសេចក្តីជ្រះថ្លាដល់ជនទាំងពួង ។

លុះដល់ទៅផ្ទះតាយាតគេនិមន្តឡើងឆាន់អាសនៈ តាយ៉ាមលាមើល
ទ្រូងស្តាំសិន កុំឲ្យប្រសាន់ពេក ឲ្យសមគួរដល់ឋានៈ[1] ត្រូវពិចារ-
ណាបំពោះអាសនៈ: មានតាន្លូ ព្រំ ចៀមជាដើមនោះផង ។ ដែល
នឹងពិចារណាអាសនៈនោះ គោងពិចារណាដល់ត្រឹងចរិក្ខារប្រើប្រាស់
ដូចផ្តិលទឹក នៃវត្ត ដើងតាងដាក់ស្លាបាវ៉ៃ ក្បាក់ដាក់ចាន់តែ តន្ទោ
ស្លាឆ័ត្រដែលគេរៀបចូរដាក់ឆត្តទឹកនោះ ហើយសឹមដាក់បង្គុយលុតជង្គង់ចុះជា
មុនតាមទំនួល ចង្អាមមុខសម្រួលចុះបន្តិច តែកុំក្រេបកន្ត្រោតដែល
អង្គុយនោះឲ្យសោះ ត្រូវមានសតិសម្បជញ្ញៈឲ្យខ្ជាប់ ទើបបាននឹងោ
ថាបព្វជិតនិយម ។ ព្រោះមានបព្វជិតខ្លះច្រើនពុំសូវប្រយ័ត្នខ្លួនស្គាល់
ប្រមាណ កន្ត្រោតដែលឡើងកាន់អាសនៈ: នៅផ្ទះតាយាត . តាយ៉ាម
ឥតមានគំនិតគិតពិចារណាសោះឡើយ ពត្រាំងពត្រែត សស្ទើត
សស្ទក់ ត្រែនត្រែនបន្ទន់ឆ្អេរប្រើខ្មាយ ហាក់ដូចជាខ្លាចតាយ៉ាតម្ចាស់
តាមណាស់ ឬក៏សំដែងឆាតារហាក់ដូចជាគោរពតាយ៉ាមជាម្ចាស់តាន

(មានត)

១ ត្រូវសំឡឹងមើល ១ ជ្រុងទីមជាងគេ ។

RÉGIE DU DÉPÔT LÉGAL

អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ

COMMISSION DES MŒURS & COUTUMES

រស្មីភាវ្ជឹ ផ្សាយដំណឹងខាងសាសនា ទំនៀមប្បញ្ញត្តិ ប្រពៃណី

អំពីពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

បណ្ណាធិការ ផ្នែកអក្សរសិល្ប៍: ហ្លួងធំពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក-ថែម, បណ្ឌិត ស៊ៅ ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

បណ្ណាធិការ ផ្នែកដំណឹងសាសនា: ព្រះគ្រូសុវិឡញ្ញាណ ស្ង-ហាយ ក្រុមជំនុំព្រះត្រៃបិដក នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

បញ្ជីរឿង

ផ្នែកអក្សរសិល្ប៍		ទំព័រ
អ្នកនាងកញ្ជ្រៀទេពតិទ្ធរឈឺម-ក្រសែម		
តំណាងអក្សរ	ល្ខោនខោល	១៦១
អ្នកនាងកញ្ជ្រៀរៀបរាជវង្សសេនា(ខ្នែ-ពាន)		
តំណាងអក្សរ	រឿងសាមកុក (តមក)	១៧១
ហ្លួងធំពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក-ថែម		
នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ	ប្រវត្តិសាស្ត្រសង្ខេបប្រទេសចិន (តមក)...	១៩៩
" "	ភូមិសាស្ត្រសភាពលសង្ខេប (តមក).....	១៩៩
យុទ្ធសុន្ទរមេធី ញូង-សឿង		
នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ	ឯកសារហ្លួងត្រី ភាគទី១៩	២០៩
លោក ភ័យ-ប៊ុក សមុហាឯញ្ញំ		
នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ	រឿង ស៊ុន-យ៉ាត-សេន (តមក)	២១៩
ផ្នែកសាសនា		
សមុហាពោធិញ្ញាណ ខ្ញុង-ស៊ឿន	អំពីការសង្គ្រោះបាតប្រែគល់មុខការព្រះសង្ឃ-	
	យក វត្តទណ្ឌាលាង	២១៧
ព្រះគ្រូបញ្ញាសិទ្ធិ ភៅ-សិម	យុវចនៈយោគាចារ្យ (តមក)	២៣២

ភ្នំពេញ ២១ — លេខ ៣ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៦៨ — ដងខ្សែ ១ ឆ្នាំ ៦៩ រៀល ។

KAMBUJASURIYA

Revue religieuse et littéraire éditée par l'Institut Bouddhique.

Rédacteur en chef de la partie littéraire : Luong Nibandhamantri Nhok-Thèm, Pandit à l'Institut Bouddhique.

Rédacteur en chef de la partie religieuse : Vénérable Brah grū Suvaddhaññāna So-Hay membre de la Commission du Tripitaka

TABLE DES MATIÈRES

Partie littéraire :

		page
Oknha Déb Bidur Chhim - Krasém Député	Danse masquée (Lokhaun khaul)...	161
Oknha Vipularājasenā (Karn) Député	Histoire de Sam kok (suite).....	171
Luong Nibandhamantri Nhok-Thém (I.B.)	Histoire de Chine (suite)	189
—id—	Géographie générale (suite).....	198
Khun Sundaramedhi Nhoung - Sœung (I.B.)	Mille et une nuits fasc. 15 (suite)	208
Monsieur Ray - Buc Chef Comptable (I.B.)	Un épisode de la vie du Dr. Sun-Yat-Sen, (suite).....	219

Partie religieuse:

Vén. Samuha Bodhiññāna Duong-Dœun Vat d'Unalom P. Penh	Cérémonie de passation de Service du Chef de secte Mahānikāy à Vat d'Unalom Phnom-Penh	225
Vén. Brah grū Paññālikhit Kao - Sim professeur de Pali à l'Ecole supérieure de Pali	Yuvacariyakatha (suite)	232

*កញ្ចាំខេពតិខ្លួ [ក្រសេម គន្ធបណ្ឌិត រៀបរៀង]

អធិប្បាយរឿងល្ខោនខោល

ល្ខោនខោលនេះ ក៏កប់រួមនៅក្នុងចំពូកល្ខោនដែរ តែមាន បំណងដោយឡែកផ្សេងអំពីល្ខោន គឺល្ខោននោះគេលេងរឿងផ្សេង ។ មិនមានកំណត់ ចំណែកឯល្ខោនខោលនោះ គេកំណត់លេងចំពោះតែ រឿងដែលទាក់ទាមដោយរឿងព្រះជាម្ចាស់ គឺព្រះឥសូរ ព្រះនាយណ៍ ដែលជាព្រះកន្ធសេយ្យសាស្ត្រ គឺលេងរឿងអវតារ (ចៃដន្យ) របស់ព្រះ ជាម្ចាស់ ដូចយ៉ាងរឿងកមក្តៅ (កមាយណៈ) សឹងជាព្រឹត្តិរបស់ព្រះជា ម្ចាស់នោះ ដើម្បីប្រកាសកិត្តិគុណសេចក្តីទាំងពួងកែនឹងភ្លាមនរបស់ព្រះ ជាម្ចាស់ នឹងអ្នកដែលព្រះជាម្ចាស់ចុនចៃដន្យមកកើត ដូចយ៉ាងព្រះកម, តាមកន្លងមកថា លេងរឿងដូច្នេះដោយហេតុឲ្យកើតមគ្គុលស្តួចដល់ អ្នកលេង នឹងជាទីប្រោសប្រណីរបស់ព្រះជាម្ចាស់ ទើបគេនិយមលេងមកដល់ឥឡូវនេះ តែមនុស្សក្នុងសម័យនេះមិនសូវជាមានអ្នកយល់ ដូចសោលមចខាងលើនេះទេ គេយល់ត្រឹមតែថាជា ល្ខោនស្រុក ។ យ៉ាងណាមិញលេងជាគ្រឿងសប្បាយរីករាយ ហើយក៏លេងតាមកាល តាមសម័យដែលគួរលេង តាមប្រក្រតីមានលេងតែក្នុងព្រះរាជពិធីធំៗ របស់ស្តេចដែនដី អ្នកក្រៅមិនដែលឃើញមានលេងទេ ។

រឿងអវិទូរនោះ មានជល់៧ ១០ រឿង, ៩ រឿងខាងដើមជារឿងដែលមានរួចមកហើយ នៅ១ រឿងខាងចុងចំជុតថា ខ្ញុំមានមកកន្លងអតីតកាល ក្នុង ១០ រឿងនោះពាក់រឿងកមកេរ្តិ៍ឮលមួយថាជារឿងព្រះអវិទូរ រឿងនេះកន្លែប្រទេសកម្ពុជាមានតេចេះដឹងដោយច្រើន រឿងឯទៀតជារបស់កំចិកំចាំង មិនសូវមានអ្នកណាចេះដឹង ហេតុនោះ តែកាលណាត្រូវលេងល្បែងទោល គេក៏លេងតែរឿងកមកេរ្តិ៍នោះឯង ក្នុងរឿងនោះមានតាំងមនុស្ស តាំងយក្ខ តាំងស្វា ៣ សាសន៍ផងគ្នា, ពួកអ្នកលេងអំបាលនោះក៏តោងហាត់ក្បាច់លេងផ្សេងគ្នា តាមភាពរបស់អ្នកតាំង ៣ សាសន៍នោះ គឺអ្នកដែលត្រូវធ្វើជាមនុស្ស (រួមតាំងទេវតាផង) ក៏ហាត់តាមលំនាំក្បាច់កំក្នុងបរិច្ឆេទទី ២ ដែលគោលមកហើយ អ្នកដែលត្រូវធ្វើជាយក្ខនិងស្វា ក៏ហាត់ក្បាច់តាមភាពយក្ខនិងស្វាផ្សេងទៅទៀត ក្បាច់តំបែបនេះ មិនដែលច្រទេះឃើញក្បួខ្នាតដើមដែលជាឫសគល់នោះទេ ជាមានដូចម្តេចខ្លះ ប៉ុន្មានបែប ប៉ុន្មានយ៉ាង មិនច្បាស់ផ្ញើឲ្យហាងតំណែងតាស្រែយសិក្សាត ។ មកដល់សព្វថ្ងៃនេះ តែតាមដែលរួបរួមកន្លងមកនេះ ឃើញក្បាច់យក្ខមាន . . ប៉ាង ក្បាច់ស្វាមាន . . . យ៉ាង ដូចមានតទៅនេះ ។

ក្បាច់ស្មោនខោល ក្បាច់យក្ខ

ក្បាច់ទសកំណ្ឌបេញស្តីរាជការទី ១

របៀបបង្គុយ - ទសកំណ្ឌខ្នង់ត្រឿងពាក់ផ្សេពេញយស អង្គុយលុត ជង្គង់លើព្រះរែង ដៃចាំងពីកាន់អាវុធរូបនាគបុងដើម មុខខ្នង់ដើមស្មើនឡើងបន្តិច ជាកិរិយាសំដែងអាទុកភាតដ៏ឃោរឃៅ ។

ក្បាច់ទសកំណ្ឌបេញស្តីរាជការទី ២

របៀបបង្គុយ - ទសកំណ្ឌខ្នង់ត្រឿងដូចមុន អង្គុយបញ្ឈរជង្គង់ខាងស្តាំ ខ្នែត្រចៀងទៅខាងធ្វេងបន្តិច ដៃស្តាំកាន់អាវុធរូបនាគ ជាក់ដៃគងលើជង្គង់ស្តាំ ឲ្យពុងដៃនឹងជង្គង់ស្មើគ្នា, ជាកិរិយាសំបើម ។

ក្បាច់ទសកំណ្ឌបេញស្តីរាជការទី ៣

របៀបបង្គុយ - អង្គុយតាមអរិយាបថដូចទី ២ ប៉ុន្តែកែរផ្លឹងក្បាលទៅខាងស្តាំបន្តិច ដៃកាន់អាវុធជាក់គងលើជង្គង់ស្តាំ ត្រង់ពាក់ចណ្តាលកំភួនដៃ ។

ក្បាច់យក្ខ ទី ១

របៀបរាំ - ឈរជ្រុះជើងធ្វេងទៅមុខយ៉ាងពេញជំហាន បង្ហើបមេជើងឲ្យតាំងឡើងលើ ដៃធ្វេងលើកពេញទៅមុខ - ចេដៃចំបត់មកចុងបាតដៃ, ដៃស្តាំដាក់ទៅស្តាំ កាន់អាវុធបញ្ឈរគេលំឡើងលើ ។

ក្បាច់យកចុ ទី ២

របៀបធ្វើ — ឈរបង់ជំនែងក្បែរកន្ត្រង់ចេញចាំងសងខាង ចំអើតខ្លួនចេញទៅស្តាំខ្លះ ទៅឆ្វេងខ្លះ ដៃស្តាំកាន់អាវុធពាក់កណ្តាលលើកងាខ្សែន, ដៃឆ្វេងដាក់ចុះក្រែមបំពត់ខ្នងដៃបួលកន្ត [ ]មួចង្កុលដៃចង្កុលចំមករកភ្លៅឆ្វេងរបស់ខ្លួន ។

ក្បាច់យកចុ ទី ៣

របៀបធ្វើ — ដូចគ្នានឹងបែបទី ២ ក្រៃតែដៃឆ្វេងផ្ងារចាកដៃចេញ ឲ្យ[ ]មួចដៃចុះក្រែម ។

ក្បាច់យកចុ ទី ៤

របៀបធ្វើ - ឈរបង់ជំនែងពេញទំ ជន្តន់ចាំងពីរវាតចេញទៅខាងចាំងសងខាង, ជនខ្លួនតាំងត្រង់, ដៃឆ្វេងលើកខ្នងសំហុចទៅឆ្វេង ផ្ងារចាកដៃ ឲ្យ[ ]មួចដៃចាំង ៤ សំយុងចុះក្រែម មេដៃចំពត់ខ្ទង់ចាកដៃ, ដៃឆ្វេងឈរអាវុធត្រង់ពាក់កណ្តាលយកមកផ្ងារទៅពោះ ។

ក្បាច់យកចុ ទី ៥

របៀបធ្វើ - ឈរបង់ជំនែងពេញទំ ជន្តន់ចាំងពីរវាតចេញទៅឆ្វេងទៅស្តាំ ជនខ្លួនទៅមែតមុខចាំងស្តាំបន្តិច មុខមើលឆ្វៀងទៅឆ្វេង, ដៃ

ធ្វេនលើតខ្ពស់ ហុចទៅធ្វេន ដួចក្បាច់ទី ៤, ដៃស្តាំកាន់អាវុធត្រង់ពាក់
តណ្តាលឲ្យខាងឆ្វេងលើ ហើយលាតត្រង់ចេញទៅស្តាំ ។

ក្បាច់យកុទី ៦

របៀបកំ - ឈរចង្អឹងដួចក្បាច់ទី ៥ តែបញ្ចប់ដង្កត់ធ្វេនឲ្យញោច
ទៅខាងធ្វេនបន្តិច, ដៃធ្វេនលើតពាទៅធ្វេន តែឲ្យខ្ចោមដៃតមកក្រោយ,
ដៃស្តាំកាន់អាវុធត្រង់ពាក់តណ្តាល ឲ្យតល់ចុះក្រោម លើតយារទៅ
ស្តាំ ។ មុខទើយលែបក្រឡេងមើលផ្លាយ ។

ឧសភាណ្ឌចូលឧទ្យាន

របៀបតែងខ្លួន - តែងពេញយសដួចមុន តែគ្មានកាន់អាវុធ ទៅជា
កាន់ផ្តិតក្រជាសដំនួស ទីនប្រជាប់ដោយផ្កាក្រនៈនាដៃស្តាំ តែបៀន
ស្តាំបន្តិតមាសំយោគជាយទាំងពីរទៅក្រោយ សំដែងកិរិយោសប្បាយ
រីតរាយ ។

ឧសភាណ្ឌកំ

ក្បាច់ផងជាយ ទី ១

របៀបកំ - តែងខ្លួនដួចភាលចូលឧទ្យាន តែគ្មានកាន់ផ្តិត, ដំបូងចេញ
មក ដៃពាំងពីរដ្ឋឹមបង្កើះ ។

ឧសភាឈ្នាំ

ក្បាច់ជាជាយទី ២

របៀបធ្វើ- ឈូងជាជំហរយក្ស តែឈរបង់ដំណែង តែបន្ទោរដង្គង់ខាងឆ្វេងបន្តិច ដៃឆ្វេងដាច់ម្រាមពីរ ដាក់ប្រទល់គ្នានឹងដៃស្តាំ ពីខាងមុខដៃស្តាំនោរត្បៀតផ្ងួតផង ។

ឧសភាឈ្នាំ

ក្បាច់ជាជាយទី ៣

របៀបធ្វើ- ឈូរដោរបាដើងស្តាំ ដើរឆ្វេងលើកខ្ពស់, ដៃខាងពីរលើកហុចត្រង់ទៅមុខ នឹងដាច់ម្រាមពីរទាំងសងខាង តែដៃស្តាំនោរត្បៀតផ្ងួតផង ។

ឧសភាឈ្នាំ

ក្បាច់ជាជាយទី ៤

របៀបធ្វើ- ឈូរដោយដើងស្តាំ បន្ទុំនង្គង់ទៅមុខបន្តិច, ដើងឆ្វេងលើកខ្ពស់ សំយុងចុងដើងចុះក្រោម ដៃឆ្វេងត្រង់ចេញទៅឆ្វេង ដាច់ម្រាមពីរខ្សែនលើ ម្រាមឯទៀតលាក្រញាងចេញ, ដៃស្តាំចោះទៅក្រោយឲ្យចុងដៃសណ្តាក់ចុះខាងបន្តិច ដាច់ម្រាមពីរ នឹងត្បៀតផ្ងួតផង ។

ឧសភាណ្ឌកំ

ក្បាច់ជជាយទី ៥

របៀបកំ - ឈរឈោងដើងធ្វេងទៅមុខ, ជង្គង់ខ្លួនបក្កោរទៅមុខរកៀង ធ្វេងបន្តិច ដៃធ្វេងធ្វើក្រពុំងចេញទៅមុខ ដៃស្តាំចោះទៅក្រោយ ត្បៀតដូចបក្សារឡើង ចាំងរំសាយដូចឲ្យលាចេញផង (១) ។

ក្បាច់ក្ងេងស្រស

របៀបកំ - ឈរបន្ទន់ជង្គង់ចេញទៅខាង បុងដើងចាំងពីរកែបំបែរចេញទៅខាង។ ដៃចាំងពីរលើកវៀងចេញទៅ ហើយបំពត់បុងដៃមកពេញខ្លួន, មុខទ្រេតធើយបន្តិច ក្នុងរណៈនេះ ខ្នែងដើងចាំងពីរដែង ។ (រលោនោះក្ងេងនីងរៀបបទលេងឲ្យស្រស) ។

ឧសភាណ្ឌសោភ

- របៀបនរិយាបថ - អង្គុយបត់ជង្គង់ធ្វេងជាក់កាច បញ្ឆេជង្គង់ស្តាំ ដៃស្តាំជាក់តងលើជង្គង់ស្តាំ ហើយចាប់កាន់ដៃធ្វេង បន្ទន់ក្បាលទៅខាងស្តាំធ្វើរលៀង សំដែងកិរិយាខុក្ខសោភ ។ អាវុធជាក់ខាងខ្លួន ។

មេក្បាច់ធំ រមស់ក្បាច់យកក្ខមានតែប៉ុណ្ណេះ រលោកំគោងកំពៅជាលំនាំផ្សេង។ ដើម្បីភ្ជាប់តទៅក្បាច់ ១ ទៅក្បាច់ ១ ត្រង់កន្ទែងខ្លះកំយាត

---

១ ឲ្យតាមលក្ខានទៅវើ មិនដាស់កាន់ប៉ុណ្ណាន គោះបីភានតាន់កំបាន មិនមានកំបាន ខស់កាន់ទៅត្រង់ក្បាច់កំ ។

ក្បាច់កំរបស់មនុស្សនោះទៅកំផង ត្រង់ខន្ធែនដែលសំខាន់ៗទើប
បញ្ចេញក្បាច់យកតែពេញចិ ។

* * *

អធិប្បាយក្បាច់ស្វា

អ្នកដែលត្រូវធ្វើជាស្វា គេតែងខ្លួនចំនងជាស្វាធំឯកាកម្មុខរូបស្វា
ជាស្វាសឬស្វាទៀ គោធ៍ស្មៀតពាក់តណិតាមនោះ បើជាស្តេចស្វា
គោធ៍មានពាក់សង្វាផង ។

ក្បាច់ស្វាទី ១

របៀបធំ - ឈរបង់ចំខែងពេញចិ បន្ទុំដង្គងំធ្យេញទៅខាងមុខ
បន្តិច ខ្លួនចំអើតចេញទៅមុខធ្វើងស្តាំ ដៃស្តាំពាន់អាវុធខ្លី តាំងត្រីសូល
ឬដំបងខ្លី ឲ្យបុងចុះក្រោម ។

ក្បាច់ស្វា ទី ២

របៀបធំ — របៀបដំហរដូចទី ១ ប្តូរតែដៃធ្វេងលើកលាតចេញ
ទៅមុខ ហើយចំបង់ដៃចូលមកនឹងដើមទ្រូងវិញ ដៃស្តាំកាន់អាវុធជាប់
ពីមុខត្រង់រវាងនោះ ចំបង់ដៃចុះក្រោម ឲ្យបុងអាវុធឡើងលើ តែឲ្យ
នៅពីក្រៅដៃ ។

ក្បាច់ស្វាទី ៣

របៀបធ្វើ — តំរិយោជំហរដូចមុន ប្តូរតែដៃធ្វេងត្រែតចុះត្រែងរកដី តាក់ចណ្តាលក្បៀ ដៃស្តាំកាន់អាវុធលើកងាកឡើង ឲ្យចុងអាវុធចុះស្របតាមដៃ ។

ក្បាច់ស្វាទី ៤

របៀបធ្វើ - តំរិយោជំហរដូចមុន ប្តូរតែដៃធ្វេងជាក់ផ្ងារចេញទៅមុខ តែឲ្យចុងដៃតាចុះ ដៃស្តាំលើតងាឡើង ឲ្យចុងអាវុធឡើងលើ ។

ក្បាច់ស្វាទី ៥

របៀបធ្វើ - តំរិយោជំហរដូចមុន ប្តូរតែដៃធ្វេងលើកខ្ពស់ចេញទៅមុខ ត្រមាមដៃធ្វើបែបជាមាត់ស្វាហា ។

ក្បាច់ស្វាទី ៦

របៀបធ្វើ - តំរិយោជំហរនឹងលើតដៃដូចមុន ប្តូរតែតដៃធ្វេងចាត់ចូលហើយដាច់ត្រមាមពីរ ។

ក្បាច់ដើត

របៀបធ្វើ — ក្បាច់នេះដូចគ្នានឹងក្បាច់ទី ៥ ប្តូរតែក្បាច់នេះដៃធ្វេងជាត់ត្រែងស្មើចេញទៅមុខ ។

ក្បាច់មើលចំហៀង

របៀបធ្វើ — ឈរវិញចដើនចេញ បញ្ចាំជង្គង់ចេញទៅឆ្វេងទៅស្តាំ ខ្ជូនអើត មើលទៅចំហៀងខាងឆ្វេង, ដៃឆ្វេងធ្វើជួចក្បាច់ដី ៥, ដៃស្តាំឈរនាវុធជាក់ពីមុខក្បាល ឲ្យពុងចេញទៅក្រៅ ។

ក្បាច់ស្វាលង់ទ្រនេស

របៀបធ្វើ – ដើរចេទ្ធំជង្គង់ ដៃឆ្វេងជាក់លើជង្គង់ឆ្វេង ដៃស្តាំយួរខ្សែន ខ្ជូនផ្តៀង បត់ចស្លៀក ជាក់រយោអស់កំឡាំងល្អិតល្អៃ ។

ក្បាច់គម្រាម

របៀបធ្វើ – ដើងឆ្វេងចោះទៅមុខ បញ្ជាដង្គង់ខ្សែន ដើងស្តាំសណ្តូតត្រង់ទៅក្រោយ ដៃទាំងពីរជាក់គ្រាបលើជង្គង់ឆ្វេង ខ្ជូនអើតទៅលើជង្គង់ឆ្វេងនោះ។

ក្បាច់ធក់

របៀបធ្វើ — អង្គុយចំគោត ដៃឆ្វេងយួរជាក់ពីមុខ ដៃស្តាំលូកទៅខាងស្តាំខ្ជូន, មួលខ្ជូនជាកមើលទៅឆ្វេងត្រឿនខាងក្រោយ ។

ក្បាច់លប

របៀបធ្វើ — ដើងឆ្វេងចោះទៅមុខ បញ្ជាដង្គង់ដើងសណ្តូតទៅក្រោយ ដៃមុខត្រឿនទៅឆ្វេង ដៃទាំងពីរយួរជាក់ពីមុខ ជាអាការស្មាតែនភ្ជាប់ធ្វើជួច្នោះ ។ ចប់ក្បាច់ល្ខោនទៅស ។

វគ្គទី ១

អ្នកឧកញ៉ាវិបុលរាជសេនា (ស្នូរ-កន)

ប្រែពីរឿនសាមកុក ភាសាសៀម

(ត្រកូល)

គ្រានោះ ស្រុកឆេងដាវ១ អីដាវ១, ឈៀដាវ១, កេងដាវ១, ឃាំង-ដាវ១, តុនដាវ១, គីដាវ១, គ្រប់ក្រុងឲ្យ, ពួកអ្នកស្រុកចាំង ៨ តំបន់នេះ ក៏មានសារសេរយក ឈ្មោះគឿកកុកជាទីសក្ការបូជាគ្រប់ៗឆ្នាំ, ទើប គឿកកុកប្រើឈ្មោះមាំអួនយីឲ្យយកមាសប្រាក់ទៅជូនហង់ស៊ុនទ្ធីដែលជា តំណាន់ទៃគ្រនៃខ្លួន, ហើយឲ្យមាំអួនយីនិយាយដាក់បជាអាចិត្តជាមួយហង់ស៊ុនទ្ធីថា "គឿកកុកជូនបេះនេះមក សុំឲ្យហង់ស៊ុនទ្ធីជួយធ្វើការជាកលសឹកកងទ័ពក្រុង" រួចហើយ គឿកកុកក៏ប្រជុំបងប្អូនប្រុសទាំងពីរនាក់ពន្យល់សេចក្តីថា "បើនឹងគិតការអ្វីៗ ត្រូវឲ្យយកចិត្តបណ្តាក់ស្តាជាប្រមាណ ដ្បិតឥឡូវនេះបណ្តាអ្នកស្រុកចាំង ៨ មណ្ឌល ក៏កប់អាន ស្រឡាញ់នៅក្នុងទុក្ខស្តាប់បង្គាប់យើងអស់ហើយ បើបានការព្រម ព្រៀងដូច្នេះ គប្បីយើងត្រូវតែគិតយកដែនដី, ប្រសិនបើយើងមិនអើ តើកងវេលានេះទេ ក៏នឹងមានសេចក្តីស្តាយនៅថ្ងៃក្រោយ" ។ ប្អូនប្រុស ទាំងពីរនាក់ក៏យល់ព្រមផង ទើបគឿកកុកឲ្យបញ្ជូនបញ្ជាលទៅ ព្រម

ដោយគ្រឿងសស្ត្រាវុធគ្រឿងប្រើប្រាំការ ដល់កំណាត់ចេញច្បាំងវេលាណាទើបបានចាត់ការដោយស្រួល ។

គឿវកុកប្រើសិស្សម្នាក់ឈ្មោះតន់ដីឲ្យឈ្នះសំបុត្រសម្ងាត់ឲ្យទៅជូនហង់ស៊ីវ៉ន្នី, ឯតន់ដីវិមិនបានយកសំបុត្រនោះទៅជូនផ្ទាល់ហេង់ស៊ីវ៉ន្នីក៏យកទៅជូននាហ្មឺនឯទៀត ឲ្យថ្វាយព្រះចៅឡេនតៃវិញ ព្រះចៅឡេនតៃជាបសេបក្តី ទើបគ្រាស់ប្រើឲ្យហោជិនជានាហ្មឺនធំលើតតន់ទីតទៅចាប់មាំអួនយើដែលជាអ្នកនាំបណ្តាការទៅជូនហង់ស៊ីវ៉ន្នីនោះសម្លាប់ចោលទៅ ហើយចាប់ចាំងហង់ស៊ីវ៉ន្នីជាក់គុកខុកទៀត ។ លុះគឿវកុកដឹងដំណឹងដូច្នោះ ក៏ចាត់ការគ្រឿមសេនាពាហនទុកព្រម, ហើយតាំងខ្លួនជាសៀនកុងបុងគុន (ប្រែថា ស្តេចសួគ៌), តាំងដៀវប៉ាប្អូនបង្អាប់ជាគេកុងបុងគុន (ប្រែថា ស្តេចផែនដី), តាំងគ្រឿវលៀង ជាប្អូនទៅ ជាយិនគុងបុងគុន (ប្រែថាស្តេចមនុស្ស), ហើយគឿវកុក ក៏ស្រែកប្រកាសប្រាប់សេនាពាហនទាំងបណ្តាកស្តេចតាំងពួងថា ជាការផែនដីនៃព្រះចៅឡេនតៃ ខ្ញុំដឹងនាសសាបសូន្យអស់ហើយ។ មានអ្នកមានបុណ្យមកសោយរាជសម្បត្តិជាថ្មីទៀត អ្នកតាំងអស់គ្នាចូរធ្វើតាមពាក្យទៅតាំនាយចុះទើបបានសេបក្តីសុខសប្បាយដោយមួលមិត្តគ្នា ។ បណ្តាកស្តេចតាំងពួងឮហើយ ក៏មានសេចក្តីត្រេកអរយ៉ាងដូច្រៃលែង, គឿវកុកឲ្យយកសំពត់ពណ៌លឿង ជូតក្បាលតាំងអស់គ្នាជាសំគាល់ប្រមាណជាសែសិបឬហា-

សិបម៉ឺនតាក់ ដែលជាពួកគង់របស់តៀកកុក, ហើយតៀកកុកនឹងសេនាធិបតីទាំងនោះ ក៏ព្រមចិត្តគ្នាធ្វើជាចោរ ឧន្នឹងកងអ្នកឯណាតទល់នោះគ្មាន ក៏តែងមានកំឡាំងច្រើនឡើង ។

ហោជិនឃើញហេតុដូច្នោះ ក៏នាំយកសេចក្តីនោះទៅក្រាបបង្គំទូលព្រះចៅខ្សែនគេ ។ ជាបហើយ ទើបគ្រាស់ឲ្យយកព្រះពជ្រាវប្រាប់ទៅគ្រប់ទៃត្រាំងអស់ថា "បើអ្នកឯណាមានថ្លៃដៃខ្លាំងតូចកែចាប់ពួកចោរជួតក្បាលលឿងបាន ឧន្នឹងឲ្យបំណាច់ភ្នំនាំធ្វើជានាម៉ឺនមានយសសក្តិតាមថ្នាក់តុណានុរូប" ទើបគ្រាស់ប្រើបុរីឲ្យនំជៀតោហានឯក ១, ខ្សែជិន ១, ហាំហ៊ីសុង ១, ដូហ៊ី ១, ឲ្យលើកពលចេញទៅជា ៣ ចែក ដើម្បីតាមចាប់ខ្លួនតៀកកុកឲ្យបាន ។ ឯតៀកកុកក៏លើកតាហានទៅតំឡុំនៅបុនដែនស្រុក អិរដើរ; ខ្សែអៀនចៅបក្សាយស្រុកអិរដើរនោះ ជាពួកអ្នកស្រុកកាំនមៃជាប់លោហិតតវ៉ែ្ស ខឹងហានកូប ជាចៅឡាំងបុនហាន់, គាលបើដឹងដំណឹងថា "ពួកចោរជួតក្បាលលឿង លើកគ្នាមកវាយបុនដែនស្រុកអិរដើរដូច្នោះ ក៏ឲ្យហៅចៅចេងជាតាយតាហានមកពីគ្រោះប្រឹក្សា, ចៅចែងថា "ពួកចោរមានកំឡាំងក្លាហានណាស់តាហានស្រុកយើងតិច គួរឲ្យមានសំបុត្រទៅបញ្ជុះបញ្ចូលពួកអ្នកស្រុក ដែលនៅបុនដែនសិន បើអ្នកឯណាថ្លាំងតូចកែមានថ្លៃដៃចាប់ពួកចោរចាំងនោះបាននឹងខ្លួនស្មើសេចក្តីតាប់ប្រសើរនោះដល់ព្រះចៅខ្សែនគេ" ។ ខ្សែអៀនក៏

ឃល់ត្រម ទើបឲ្យធ្វើជាសំបុត្រចញ្ចុះចញ្ចូល យកទៅបំពេញនៅមុខ
ច្រកត្រង់ស្រុកត្រង់វែកត្រង់ជាន់អស់ ។

នៅស្រុកខុនគួន មានបុរសម្នាក់ឈ្មោះខ្ញុំ)ត៉ា កាលត៉ាកុមារឈ្មោះ
ហៀនតាក ជាអ្នកមិនសូវសង្វាតរៀនសំបុត្រស្នាមអ្វីនឹងគេ តែជាអ្នក
មានគម្រិះថ្លាឆ្លាវច្រើន ចិត្តក៏ល្អ សូម្បីមានសេចក្តីត្រូវការយ៉ាងណាក៏
មិនគាចនរណាដឹងបាន ព្រោះគ្មានភេការបញ្ចេញទៅខាងក្រៅ ឲ្យគេ
ដឹងច្បាស់ដោយសោះ, មានកិរិយាសុភាពរាបសា មានចក្ខុភ្លឺរកច្រើន មាន
សន្តានចិត្តជាអ្នកខ្ជិលយ ចាំនរូបកនិសោតកំណត់ដំបងនិងជាងមនុស្សច្រើនពួន,
ច្រកចរដោយឈ្លក់ណារូបធំខ្ពស់ស្រឡះប្រមាណជា ៥ ចាតឬយ តែចៀង
សន្ធឹងយាវដល់ស្មា ដៃវែងសំយុងចុះគ្រាមយាវដល់ក្បាលជង្គង់ មុខ
សក្បូសដូចពណិថ្មកែវ ចមួរមាត់ក្រហមដូចជាតិហិង្គុល ក្អែកចាំងគួរមើ
ជាកទៅខាង មើលឃើញត្រចៀកខ្លួនឯង ។

ខ្ញុំ)តីនោះជាបុត្រខ្ញុំ)ហេង។ជាពូជព្រះវង្សព្រះថៅហាន់កេង:ត
លុះខ្ញុំ)ហេងជាបិតាអនិច្ចកម្មទៅ ខ្ញុំ)តីក៏នៅតំណែតតីរនាក់នឹង
ខាងា, ខ្ញុំ)តីជាមនុស្សមានសេចក្តីកតញ្ញូ បេះថែរក្សាមាតាមិនឲ្យមាន
ហ្មង តែជាអ្នកឧត្តរិព្យសម្បត្តិ តស្សាញតែកន្ទុលលត់ចំញ្ញឹមដរាល ។ ខ
លំនៅដែលខ្ញុំ)តីនៅនោះឈ្មោះភូមិ:ខ្ញុំ)សង៌ឈុន នៅជិតស្រុកខុន.

ភ្លួន, ផ្ទះដែលខ្ញុំតាំងនៅៗ ជិតរំដើមមន។ នោះមានកំពស់ប្រមាណជា ៨ ឫមក្ងាយ មានមែកត្រសុំសាខាជួបគ្នា ។

គ្រាមួយមានត្រីម្នាក់ដើរមកឃើញកូមិផ្ទះខ្ញុំតាំងដើមមនត្រង់ធំ តម្រាខ្លួន ក៏ចំនាយថា "កូមិនេះមានអ្នកមានបុណ្យនៅ, រៀលនោះខ្ញុំតាំងនៅតូបនៅឡើយ ពេលដែលខ្ញុំតាំងលេងជាមួយនឹងក្មេងតូចៗជួបគ្នាតែងស្រដីជា "បើអញបានធ្វើស្តេច អញនឹងយកដើមមននេះធ្វើជាសួតបួតែប៉ុន" ខ្ញុំតាំងអួតគឺជាអាបានឮខ្ញុំតាំងនិយាយដូច្នេះក៏សំគាល់ខ្ញុំតាំងថា "តួយអញនេះថ្ងៃមែលជាមានបុណ្យធ្លាក់ដល់មែន" ចាប់តាំងពីពេលនោះមក ខ្ញុំតាំងអួតគឺជាមានចិត្តបំរុងឲ្យមានស្រឡាញ់ដល់ខ្ញុំតាំងជារឿយៗ ។ លុះកុមារខ្ញុំតាំងអាយុបាន ១៥ឆ្នាំ មាតាឲ្យទៅនៅរៀនអក្សរនឹងត្រីម្នាក់ឈ្មោះតេហៀន, ខ្ញុំតាំងមានសំឡាញ់ឆ្នាក់ឈ្មោះខ្ញុំតាំងទិត១, ឧឆ្ងស៊ុនចាន ១, នៅរៀនអក្សរជាមួយគ្នាដរាបដល់តែងដល់អាយុ ២៥ឆ្នាំ ។

ខណៈនោះ ខ្ញុំតាំងដើរចេញទៅបានឃើញសំបុត្រដែលគេបិទនៅក្បាលទ្វារស្រុកក៏ឈរមើល។ ហើយដងដងថ្ងៃមធំ, ពេលនោះមានមនុស្សម្នាក់ឈរពីក្រៃយខ្ញុំតាំង ពោលថា "យី! អ្នកឯងនេះជាតិជាប្រុសត្រង់ឆ្ងាំង, ម៉េចក៏មិនជួយឯកអាសាដែនដី? ហេតុអ្វីហ៊ានក៏មកឈរដងដងធំដូច្នេះវិញ" ខ្ញុំតាំងពីបែរមុខទៅឃើញមនុស្សនោះឈរពីក្រៃយ

រូបកន្ទឹធំដំបង កំពស់ ៥ ហត្ថ ក្បាលដូចក្បាលខ្លា ភ្នែកក្រែលោតធំៗ ឆ្អឹមរឹតធំ សំឡេងឮដូចផ្គរ គំរើយដូចរន្ទេះផ្ទាយ ។ ខ្មៅ)ពីរយើញចំឡែកដូច្នោះ ក៏សួរថា "អ្នកឯងឈ្មោះអ្វី?" មនុស្សខ្មោះឆ្លើយថា "យើងឈ្មោះតៀហ៊ុយ អេកតិក នៅស្រុកបុងគុន, យើងមានទ្រព្យសម្បត្តិនឹងរៃចំការជាច្រើន មានចាំងកងលក់សុកនឹងសាច់ឱ្យតផងដែរ យើងតាប់ចិត្តនឹងរតគប់នឹងមិត្រភក្តិណាដែលមានសតិបញ្ញាច្រើន, ដល់ឥឡូវនេះ យើងបានមកឃើញអ្នកឈរមើលសំបុត្រហើយដកដង្ហើមធំ នាំឱ្យយើងពិការល់ក្នុងចិត្តពេកណាស់ ទើបយើងសួរអ្នកចង់ដឹងសេចក្តី ។ ខ្មៅ)ឆ្លើយថា "យើងជាភូតព្រៃវែង្រព្រៃរៅហាន់តេងតេឈ្មោះខ្មៅ)ពីបានឮដំណឹងថា មានពួកចោរដួតក្បាលលឿងមកធ្វើឱ្យអន្តរាយដែនដី ទើបយើងចង់ជួយយកការដែនដី ដេញចៅកំពប់ពួកការចោរចាំងនោះ តែនឹងលុះចៅមិនរួចដោយកំឡាំងតិចទ្រព្យសម្បត្តិក៏ស្ពប់ស្តើង យើងតិតចៅមិនសម្រេច ទើបឈរដងដង្ហើមធំដូច្នេះ" ។ តៀវហ៊ុយឆ្លើយថា "ទ្រព្យសម្បត្តិយើងឯណោះមានត្រៃប់ត្រាន់ល្មមហើយ, ដូច្នេះយើងតិតនាំគ្នាចៅបញ្ចុះបញ្ចូលពួកអ្នកស្រុកដែលមានថ្លៃដៃពូកែ ។ ឱ្យលើកគ្នាចៅជួយព័ទ្ធចាប់ពួកចោរកំណាចចាំងនោះ, តើអ្នកយល់ថាដូចម្តេច?" ខ្មៅ)ពីឆ្លើយថា "គំនិតដែលអ្នកតិតនេះត្រូវពិតមែនហើយ តាប់ចិត្តយើងពេក

ណាស់ ដោយតំនិតនេះត្រូវនឹងតំនិតយើង· រួចក៏ជជែកលាបពូលទៅក្នុង
គៀមសុកចិញសុកផឹកជាមួយគ្នា ។

ខណៈនោះ មានមនុស្សម្នាក់ចូលកន្លែងជាតំណែងសម្រាប់ជជែកមកឈប់
នៅមុខគៀមលក់សុក ហើយស្រែកហៅអ្នកលក់សុកថា "ចូរអ្នកយកសុកមកលក់ឲ្យយើងនាប់។ យើងនឹងនាំគ្នាផឹកចូលទៅជួយយកតាសាផែនដី" ខ្លាចតែជាកទៅយើញមនុស្សនោះរូបកាយធំដុំចង់ កំពស់ ៦ ហត្ថពុក-ចង្កាប្រវែង ១ ហត្ថក្បាយ មុខក្រហមដូចផ្លែពព្រាទុំ ចប្លុមាត់ក្រហមដូចជាតិហិង្គុល ចិញ្ចើមដូចកូនខ្នាង (សត្វខ្នាង) ភ្នែកវែងដូចភ្នែកសត្វក្រពើ តិរច្ឆានុស្សភ្លែតតែមនុស្សធម្មតា, ខ្លាចតែយើញដូច្នោះក៏ចប្លុលឲ្យចូលទៅផឹកសុកជាមួយគ្នាហើយសួរថា "អ្នកឈ្មោះអ្វី?" មនុស្សនោះឆ្លើយថា "យើងឈ្មោះកូនអ្វី ខ្លះហៅថាហ៊ុនតៀង, នៅស្រុកហត្ថរតនៈលឿង នៅស្រុកនោះមានមនុស្សម្នាក់មានឫទ្ធិឫសម្បត្តិច្រើន ប៉ុន្តែកាលណាសំតែងតែកំហែងមនុស្សទាំងភូមិឲ្យតេរោតខ្លាចខ្លួន, យើងយើញហេតុការក្រក់ដូច្នេះក៏សម្លាប់វាចោលទៅ, យើងរត់មកនៅស្រុកនេះស្រុកនោះជាច្រើនដងទំហើយ ឥឡូវយើងទើបនឹងបួលមកដល់ស្រុកនេះបានឮជំណឹងថា មានគេចិញប្រគាសបញ្ចុះបញ្ចូលពួកអ្នកស្រុកឲ្យទៅជួយយកតាសាផែនដីចាប់ពួកចោរផ្លូតក្បាលលឿន, ហេតុនេះបានជាយើងមកដើម្បីជួយយកតាសាធ្វើដារនេះ ។

ខ្ញុំ)ពីតបថា "មែនហើយ! យើងចាំងពីនាក់នេះក៏កំពុងតែក្រិះគិតដូចអ្នកដែរ បើយើងចាំង ៣ នាក់មានគំនិតគិតត្រូវគ្នាដូច្នេះឈ្មោះថាជាការប្រពៃពេកណាស់», ក្មួនអ៊ូបានឮដូច្នោះ ក៏មានសេចក្តីពេញចិត្តឥតខ្នើស, គៀវហ៊ុយឆ្លើយថា "យើងចាំង ៣ នាក់មានគំនិតគិតត្រូវគ្នាដូច្នេះ ខ្ញុំសូមអញ្ជើញអ្នកចាំងពីរទៅផ្ទះខ្ញុំ, នៅក្រោយផ្ទះខ្ញុំមានសួនច្បារជាទីសប្បាយណាស់ ហើយជាកន្លែងស្ងាត់ផង ចាំងផ្កាយថ្ងៃក្តៅ ក៏មានម៉ែកនៅទីនោះជាច្រើន យើងនឹងបានចេះបួងាព្រះខួរខ្ពស់ ហើយនឹងបានឲ្យសច្ចប្រណិធានដល់គ្នាឲ្យជាចិត្ត ១ ថ្លើម ១ ជាមួយគ្នា នឹងបានគិតគូរការងឹតៗ ។ ខ្ញុំ)ពីនឹងក្មួនអ៊ូ បានឮដូច្នោះមានសេចក្តីត្រេកអរណាស់ ទើបបបួលគ្នា ដើរតម្រង់ទៅកាន់ផ្ទះគៀវហ៊ុយ ។

ព្រឹងឡើងគៀវហ៊ុយក៏រៀបចាត់ចែងយកសេះសនឹងក្របីភ្ជួរឲ្យជួបខ្នែង មានចាំងត្រឹងពូកាអាម៉ាសផ្សែងៗ នាំយកទៅជាមួយផង, លុះទៅដល់ទីសួនច្បារគ្រោយផ្ទះ ក៏អុជខ្នែងធូបធ្វើសក្ការបូងាព្រះខួរខ្ពស់ គាំងសច្ចប្រណិធានថា ×"យើងខ្ញុំឈ្មោះខ្ញុំ)ពី, ក្មួនអ៊ូ, គៀវហ៊ុយ ចាំង ៣ នាក់នេះ នៅស្រុកទេសផ្សេងៗ ពីគ្នា រៀលាថ្ងៃនេះបានមកឥប្រែសពគ្នា, យើងនឹងបានគាំងចិត្តឲ្យសត្យសញ្ញាដោយសច្ចប្រណិធានសច្ចថសច្ចានសុំយកគ្នាធ្វើជាបងប្អូនហាក់ដូចជាបងប្អូនរួមឧទរជាមួយគ្នាជាចិត្តដ៏រឹត ១ សុំឲ្យមានសេចក្តីខ្នែងត្រង់ដល់គ្នានឹងគ្នាគ្រា

តែគេសុំជីវិតរៀងខ្លួន ដើម្បីទីនឹងបានជួយទំនុកចំរុងដល់ផនដីឲ្យបានសេចក្តីសុខតទៅ, បើមានភ័យអន្តរាយដោយប្រការឯណាមួយត្រូវឲ្យជួយយកអាសាដល់គ្នាទីនឹងគ្នា សូមឲ្យមានបារមីឫទ្ធិសក្តិសិទ្ធិក្នុងសច្ចាមក្តីមិនលះបង់ចោលគ្នាឡើយ តើត្រូវតែជួយការពារគ្នាដោយបាលតែស្មើគ្នាទាំង ๓ នាក់, រីសេចក្តីសច្ចាដែលយើងខ្ញុំទាំង ๓ នាក់បានតាំងសច្ចាប្រណិធាននេះ យើងខ្ញុំសូមទទួលសំពោះមុខទេព្តា សូមឲ្យទេព្តាជួយធ្វើជាសាក្សីពេជ្រញាណ បើតទៅយើងខ្ញុំទាំង ๓ នាក់ពុំរៀងត្រង់ទីនឹងគ្នា សូមឲ្យទេព្តាបំផ្លាញជីវិតឲ្យឃើញពិតប្រាកដជាន់កែកនាលោកិយ ។

លុះធ្វើសច្ចាប្រណិធានរួចហើយ គេក៏សន្មតហៅឡៅ)ពីជាបងច្បង, កូនអ៊ូជាប្អូនបន្ទាប់, តៀវហ៊ុយជាប្អូនតូច ។ វេលានោះពួកអ្នកស្រុកដែលភ្ញាក់ពួកៃ ពួកណាបានដឹង ក៏នាំគ្នាទៅចុះបួលនឹងពួកនេះបានប្រមាណជា ๓๐ នាក់ ។

ថ្ងៃមួយឡៅ)ពី, កូនអ៊ូ, តៀវហ៊ុយបានឲ្យរៀបតុលៀងភោជនាហារចាត់ការរៀបចំត្រឿងសស្រាវុធទុកជាស្រេច នៅខ្វះតែសេះជំនិះប៉ុណ្ណោះដែលមិនទាន់មាន ។

គ្រាយពេលនោះបន្តិចមកស្រាប់តែមានបុរសម្នាក់មកប្រាប់ឡៅ)ពីថា "ឥឡូវនេះមានឈ្មួញពីនាក់នាំសេះដោយជើនបួលមកលក់ក្នុងស្រុកនេះ ឡៅ)ពីឮដូច្នោះក៏ស្តុះម៉ីមានបេញ្ញាទៅទូលឈ្មួញសេះទាំងពីរនាក់

នោះនាំចូលមក ឯឈ្មួញសេះពាំងតារនោះ ម្ចាស់ឈ្មោះតៀវស៊ុនផង, ម្ចាស់
ខៀតឈ្មោះខ្លា)សុង, ឈ្មួញពាំងពីរនាក់នេះបានឱយយួបគ្នាប់ខ្លា ពី
ថា " យើងខ្ញុំពាំងពីនេះក់រកស៊ីជួញសេះបានសុខជាយូរឆ្នាំមកហើយ
ទើបតែមកដល់ឆ្នាំនេះ នាំសេះទៅលក់ច្រកនែងនឹងពួកចោរ នៅកណ្តាល
ផ្លូវទៅមិនរួច, ទើបយើងខ្ញុំនាំគ្នាត្រឡប់ចូលមកស្រុកនេះវិញ" ។ ខ្លា)ពី
ស្តាប់ហើយក៏ហៅឈ្មួញពាំងពីនោះឡើងទៅលើផ្ទះ ហើយបង្គាប់
ឲ្យរៀបចំកោជនាហារ បរិភោគពាំងអស់គ្នា រួចទើបខ្លា)តាំងផ្តើមនិយាយ
ឡើងថា យើងគិតនាំគ្នាទៅចាប់ពួកចោរកំណាច ដែលរាត់ធ្វើឲ្យបណ្តាជន
ដល់ដែនដី ។ តៀវស៊ុនផងនឹងខ្លា)សុងស្តាប់ហើយឆ្លើយថា "លោកមាន
ប្រសាសន៍នេះត្រូវនឹងចំណង់របស់យើងខ្ញុំពេកណាស់ ដូច្នេះយើងខ្ញុំពាំង
ពីរនាក់សូមជូនសេះ ៥០, ប្រាក់ ៥០០ ជំនួសនឹងដែក ១០០ ហាបដល់
លោក ដើម្បីជាកំលាំងធ្វើការនេះតទៅ, ចាហើយក៏ជូនបង់ពាំងនោះទៅ
ឲ្យខ្លា)ពីៗបានទទួលហើយ មានសេចក្តីត្រេកអរគុណដល់ឈ្មួញពាំង
ពីរនាក់ជាអនេក, រួចទើបឲ្យកេងាំងមកដំធ្វើជាត្រប៉ះ ៦ ស ម្រាប់កាន់ខ្លួនឯង,
ដំធ្វើជាដាវ ១ ច្រវាន ១១ ហត្ថ ទម្ងន់ ៨២ នាឡិ ឲ្យកូនអ្នកាន់ ដំធ្វើជា
លំពែង ១ ច្រវែង ១០ ហត្ថ ទម្ងន់ ៨៥ នាឡិ ឲ្យតៀវហ៊ុយកាន់ ហើយ
ខ្លួនឲ្យធ្វើគ្រឿងក្រោះពាក់ ខ្លួនអាន ស្រះស ម្រាប់បញ្ជាំងគ្រប់គ្នាពាំង

ចាប់តាំងពីពេលនោះមក អ្នកចាំង ៣ នាក់ក៏បញ្ជុះបញ្ចូលពួកអ្នកស្រុកវៃលមានប្លែវៃបានចំនួន ៥០០នាក់នាំចូលទៅគេចៅចេង។ ក៏នាំចូលទៅគេចៅហ្វាយស្រុកខ្មែរអៀន អ្នកចាំង ៣ នាក់តំណាងចៅហ្វាយស្រុកវៃហើយ ទើបនិយាយថ្កោលទោសឈ្មោះទំនៀមទំលាប់ចៅហ្វាយស្រុកខ្មែរអៀន ។ ពួកខ្មែរតែងសេចក្តីមេត្រីគប់តាមចំពោះខ្មែរជាភ្ញាំង, ទើបទទួលខ្មែរជាទុកជាកូនប្អូន ។

លុះនៅមកបានប៉ែនថ្ងៃ មានបំរើរាន់សំពុតមួលមកប្តឹងថា "ពួកចោរជួតក្បាលលឿង មានការហានឯកឈ្មោះតៀអ្នេងដឹ បានលើកពលបំទួនរាប៉ុនមុឺននាក់ ទន្ទ្រានចូលមកដល់ក្នុងដែនស្រុកខ្ញុំនេះហើយ" ចៅហ្វាយស្រុកខ្មែរអៀនឮដូច្នោះ ក៏ចាត់ចៅបង្គីឲ្យហៅខ្មែរពី, គួនអ៊ូ, តៀហ៊ីរមកប្រឹក្សាថា "អ្នកចាំង ៣ នាក់! ចូរអ្នកនាំគ្នាលើកពលដ៏ច្រើនចំនួន ៥០០ នាក់ ទៅតីទប់តូកអាចោរទាំងនោះឲ្យបាន" អ្នកចាំង ៣ នាក់ឮដូច្នោះមានចិត្តត្រេកអរណាស់ ត្រមទទួលជួយយកការដែនដីទើបលើកពលវ័តចាំង ៥០០ ចេញទៅដល់ទៅគាន់ភ្លឺ។ ហ្វាងអានរមិលមើលទៅក៏ឃើញពួកចោរដើរដេរដាស លើកគ្នាចូលមកជាច្រើន ឯពួកចោរទាំងនោះមិនបង្ហើសក់ទេ សុទ្ធតែសំយាតសក់ ហើយជួតក្បាលសំពត់ពណ៌លឿងទាំងអស់គ្នា ខ្មែរតាឃើញដូច្នោះ ក៏ឲ្យរៀបចំជាបន្ទាយតាយចំដែនស្រាសបន្ទា ធ្វើជាកំដែនរ៉ាំទុំវិញ ហើយបានសេះចេញ ៧ឈរមុខ

ចំពោះ ឲ្យកូនអ្នកជិះសេះតមខាងស្តាំ ឲ្យគៀវហ៊ុយជិះសេះតមខាងក្រោយ ខ្លាឃ្លាំងក៏លើកតសែខ្សែនចង្កុលមុខគាចោរហើយដេរថា "នែអាពួកក្បត់" ។ មេចំពាគៀវអ្នកជា ឮខ្លាឃ្លាំងពាដេរដូច្នោះខឹងណាស់ ទើបប្រែចាកោនឯកម្ខាងឈ្មោះគេនមៅឲ្យខ្សែនជិះសេះចេញទៅតយុទ្ធនាកណ្តាលរណ្តៅ គៀវហ៊ុយកាន់លំពែងប្រវែង ១០ ហត្ថ បរសេះចូលទៅប្រយុទ្ធនឹងគេនមៅភ្លាម ពេលនោះគៀវហ៊ុយកំភ្លេងលំពែង ចាក់ត្រូវចំពាក់កណ្តាលដើមទ្រូងគេនមៅធ្លាក់ពីលើខ្នងសេះស្លាប់ក្នុងខណៈនោះឯង ។

*** គៀវអ្នកជាទីទាំងណាស់ ស្តុះកាន់ជាវាខ្សែនសេះបរសំដៅគៀវហ៊ុយកូនអ្នកឃើញដូច្នោះ ក៏ស្តុះខ្សែនសេះបរទៅពាក់ព័ន្ធមុខគៀវហ៊ុយចាំខ្លួនឯង គៀវអ្នកជាឃើញរូបកូនអ្នក ក៏សុតស្មារតីភ័យរលេះរលាំង កូនអ្នកឃើញបានគាកើយកជាវាកាប់ត្រូវខ្លួនគៀវអ្នកជាដាច់ជាពីរកំណាត់ ពួកចោរចាំងខ្លាឃ្លាំងក៏បែកខ្ចាត់ខ្ចាយគេចេញទៅតស់ ខ្លាឃ្លាំងក៏បរសេះចូលដេញប្រកាប់ចាប់ពួកគាចោរបានជាឈ្លើយច្រើនណាស់ លុះមានជ័យជំនះហើយក៏លើកតសែវិលត្រឡប់មកស្រុកខ្លួនវិញ ។

ឯខ្លាឃ្លាំងអៀនលុះដឹងតណាតិមាន ក៏ចេញទៅទទួលខ្លាឃ្លាំងតាជស់ខ្លាស្រុងចៅយនាំត្រឡប់ចូលមក ខ្លាឃ្លាំងអៀនក៏ឲ្យបំណាច់ឆ្អាន់ជស់ពួកគាហានតាមសមគួរ លុះព្រឹកឡើង មានចំរើសេះកាន់សំបុត្រសំបះកេងចៅហ្វាយស្រុងគេនជាវ មកជស់ចៅហ្វាយស្រុងខ្លួនថា ឥឡូវនេះពួក

ចោរជួតកាលលឿន លើកទ័ពមកព័ទ្ធស្រុកឆេងជាវ ច្រើនណាស់ សុំឲ្យ
ចៅហ្វាយស្រុកទុនគួនលើកទ័ពទៅជួយ ខ្ញុំអៀនជាងជួយតែឲ្យឆេង
ខ្ញុំពីមកប្រឹក្សា ខ្ញុំពីថាខ្ញុំចុះទទឹងជួន ២ នាក់សុំយកអាសាទៅ
ទៅជួយស្រុកឆេងជាវឲ្យអស់ពីចិត្ត ។ ខ្ញុំអៀនបានស្តាប់ក៏ចាប់ចិត្តគ្រែត
តាណាស់រលេះរលាំងតាន់ឲ្យចៅចេងឃុំនាំពលចាហាន ៥.០០០ លើក
ចេញទៅជាមួយនឹងខ្ញុំពីកួនអ៊ូ តៀវហ៊ុយ ខ្ញុំពីនឹងចៅចេងលើក
ចាហានទៅដល់ស្រុកឆេងជាវ ពួកចោរឃើញទន់ទ័ពលើកគ្រប់មក
ហេមក៏ចេ ។

ខ្ញុំពីចៅចេងមានពលចាហានតិច ក៏កថាយគេចមកហើយ
ប្រឹក្សាគ្នានឹងកួនអ៊ូ តៀវហ៊ុយថា ពលចាហានយើងតិចជាងពួកតាចោរ
យើងត្រូវគិតជាកល់សឹក ទើបមានជ័យជំនះវិញ ថាហើយខ្ញុំពីឲ្យកួនអ៊ូ
ឃុំនាំពលចាហាន ១ ពាន់ ទៅបង្កប់នៅតំបន់ភ្នំខាងស្តាំផ្លូវ ឲ្យតៀវហ៊ុយ
ឃុំនាំពលចាហាន ១ ពាន់ទៅបង្កប់នៅខាងឆ្វេងផ្លូវ កំណត់ថា បើបានឮ
សំឡេងឃ្មោះវេលាណា ឲ្យលើកចាហានក៏ចូរចេញមកទាំង
សងខាង កួនអ៊ូ តៀវហ៊ុយទទួលបង្គាប់ខ្ញុំពីហើយក៏លើកចាហាន
ចេញទៅ លុះព្រឹកឡើងខ្ញុំពីនឹងចៅចេង ក៏លើកចាហានទៅភាមផ្លូវ
ដៃលកួនអ៊ូ តៀវហ៊ុយបង្កប់ពលនៅនោះ ។

ឯពួកចោរកំលោភលុកពន្ធគ្នាដេញតាមខ្លាចមិនទាន់ ក៏ចាកចេញទៅ ប្រយុទ្ធហ៊ានយកជយលាភមកដល់ច្រកភ្នំដែលបង្គំថាហានខាងលិច ហើយឲ្យរវាងហ្មេះជាសញ្ញាឡើង ក្លួនគ្នា តៀរហ៊ុយ ដែលបង្គំថាហានខាងលិចនោះ ក៏ចេញមកវិញ ហើយ ក៏ចេញមកដល់ច្រកភ្នំដែលបង្គំថាហានខាងកើតនោះ ក៏ឲ្យរវាងហ្មេះជាសញ្ញាឡើង ក្លួនគ្នា តៀរហ៊ុយ ដែលបង្គំថាហានខាងកើតនោះ ក៏ចេញមកវិញ ហើយ ក៏ចេញមកដល់ច្រកភ្នំដែលបង្គំថាហានខាងជើងនោះ ក៏ឲ្យរវាងហ្មេះជាសញ្ញាឡើង ក្លួនគ្នា តៀរហ៊ុយ ដែលបង្គំថាហានខាងជើងនោះ ក៏ចេញមកវិញ ហើយ ក៏ចេញមកដល់ច្រកភ្នំដែលបង្គំថាហានខាងត្បូងនោះ ក៏ឲ្យរវាងហ្មេះជាសញ្ញាឡើង ក្លួនគ្នា តៀរហ៊ុយ ដែលបង្គំថាហានខាងត្បូងនោះ ក៏ចេញមកវិញ ហើយ ក៏ចេញមកដល់ច្រកភ្នំដែលបង្គំថាហានខាងលិចនោះ ក៏

ខ្លាំ)ពី ៥០០ នាក់ ឯលោកចង់លើកទាហានដែលមានចិត្តទៅស្រុកកុនតួនវិញ
ឯណោះនោះខ្លាំ)ពី តួនដូច្នេះ តែហ៊ុយកាំលើកទាហានទៅដល់ស្រុកកុនកុង
ហើយបបួលគ្នាប្លន់ស្រែចំការលោកិត ទើបយកទាហានវែលខ្លួនបានតែ
ប្រាំពីរនឹងពួកចោរគាល់តែមុខនោះមកពណ៌នាឲ្យលោកិតស្តាប់ លោកិត
ពេញចិត្តណាស់ក៏និយាយថា អ្នកទាំង ៣ នាក់ចូរទៅធ្វើការជាមួយ
នឹងយើងចុះ ។

ខាងតែក្រុកមានពួកចោរជាពលទាហានចំនួន ១៥ ម៉ឺន ខាងឯ
លោកិតមានពលទាហានចំនួន ៥ ម៉ឺន ទ័ព លោកិតនឹងតែក្រុកតាំង
បន្ទាយជិតរួសរល់គ្នា ជានតតាំងប្រកាំងគ្នាមិនទាន់ចាញ់ឈ្នះនៅឡើយ
លោកិតនិយាយទៅនឹងខ្លាំ)ថា តែប៉ែនឯងតែរៀងជាអ្នកតែក្រុកនោះ
ឃុំទាំពួកចោរទៅប្រាំនឹងចាស់ហ្ម៊ុងនឹងជួហ៊ុំនៅស្រុកអេនឆ្នា យើង
នឹងបំបែកទាហានឲ្យអ្នក ១០០០ រួមជាមួយនឹងទាហានចេស់អ្នកៗបួរលើក
ទៅជួយចាស់ហ្ម៊ុងនឹងជួហ៊ុំនៅស្រុកអេនឆ្នេះចុះ ហើយឲ្យអ្នកជួយស៊ើប
យកដំណឹងពីកងតែក្រោមឲ្យដឹងផង ខ្លាំ)ពីទទួលតាក្យលោកិត
ហើយក៏លើកទាហានស្រុកតួនទាំងយប់ . ថ្ងៃជួនទៅស្រុកអេនឆ្នេះ ។

ឯចាស់ហ្ម៊ុងនឹងជួហ៊ុំកំពុងបរសួលបួលប្រាំនឹងទ័ពនោះនៅមិនទាន់
ចាញ់ឈ្នះអស់ពេល.ហើយ តែប៉ែតែរៀងឲ្យទាហានថយទៅកាន់ទី
កន្លែង ហើយឲ្យយកចំបើងធ្វើជាវាំងឡំទុកនឹងបន្ទាយ ខាងឯចាស់ហ្ម៊ុងនឹង

ដូហ៊ុបានដឹងទើបប្រាប់ក្បាត្តាថា ឥឡូវនេះពួកចោរយកចំបើង៧ចង្កឹះឆ្លងដំរកដ៏ចម្ងាយ យើងនឹងតាមយកភ្លើងដុតចម្ងាយពួកចោរឲ្យបាន តាមហើយឲ្យឯកស្មៅទៅតរលាក់ទុកកែវចម្ងាយជារបៀន លុះពេលកណ្តាលអធ្រាត្រយប់ស្ងាត់ប្រហែលយាម ២ ក៏បង្កើតឲ្យលាប្ញុះជាខ្លាំងបោកបក់ត្បូងខ្យប់ ពួកឥហានដែលចញ្ជូនទៅលាក់ចង្កុយល់បានការ ក៏នាំគ្នាយកភ្លើងឈួលដុតស្មៅនោះនេះទៀត ភ្លើងក៏នេះកលជាលអស់ទាំងដំបង្ហាយចោរ ឥទ្ធិភ្លើងក៏ភ្លឺសន្ធោសន្ធៅបីដូចពេលថ្ងៃ ពួកចោរសឹងតែកិតកើយជាចលាចលច្របូកច្របល់ក្នុងចម្ងាយ សឹងតែស្ទុះតេ៎ត្រាត់ត្រាយចោលគ្រឿងប្រដាប់សម្រាប់សឹកតតែ៎ក្រោះបំពាក់ទន់ងាយនេះ ភ្លើងក៏នេះទៀតម៉ត់ឥតមានសេសសល់ ពួកចោរតេ៎ចេញពីចម្ងាយ ហាន់ហ៊ូសុងនឹងដូហ៊ុក៏តាំងកុយរៀបពួកពលឲ្យចូលដេញចាក់កាប់សម្លាប់ពួកចោរត្រូវបួសពិការមរណៈស្លាប់ទឹងត្រាកប់ពុំបាន លុះត្រឹកឡើងតៀវប៉ូតៀវលៀងទូរេស់ពួកចោរភាំងឡាយ ដែលនៅសល់នោះសឹងតែដោះតេ៎ឲ្យរួចជីវិតតែរៀងខ្លួន លុះតេ៎ទៅជួបទឹងកងទ័ពមួយកងសុទ្ធតែកាន់ទង់ក្រហមឥតឥហានកងមុខចេញស្លាក់កាត់ពួកចោរទុកមិនឲ្យទៅមុខបាន ឯមេទ័ពនោះឈ្មោះថូឆួ កំពស់ប្រហែល ៩ ហត្ថកែកតួចពុកមាត់រែង ជាបុត្រថូកួ ។ (ប្រវត្តិថូឆួ) រីឯថូឆួនោះ កាលនៅពីក្មេងរមែងចូលចិត្តដើរលេងនឹត្រកេបបោញ៉ាសត្វ តែនចូលចិត្តស្តាប់ចម្រៀងរាំកុរ្យតន្ត្រី

មានសតិបញ្ញាវង្វៀវហ៊ាស ឈ្មោះបួតឹកត្រែវជាមា កាលបានឃើញ
បួធួជាអ្នកលេងមិនធ្វើការកេស៊ុកមានចិត្តស្អប់ខ្ពាំងណាស់ ទើបដើរទៅ
ប្រាប់ខ្នងនឹងប្រាប់រឿងព័ទ្ធបួកូជាបងដឹង បួធួដឹងថាបួតឹកជាមាស្អប់ខ្លួន
គាំរឿងទៅប្រាប់ចិត្ត ក៏ច្រែះបាយធ្វើជាខ្យល់ចាប់ដួល មកឃើញដូច្នោះ
ក៏ស្រែកប្រាប់បួកូថា បួធួខ្យល់ចាប់ដួលទៅហើយ បួកូភ័យណាស់ស្ទុះ
ចេញទៅមើល បួធួក៏គ្រាកឡើងលេងដូចប្រក្រតី បួកូក៏សួរថា មា
ឯងទៅប្រាប់អញកម្សាញ់មិញថា ឯងខ្យល់ចាប់ ឥឡូវបាត់ហើយឬ?
បួធួធ្វើយថា ខ្ញុំគាំងពីដើមរៀងមកមិនដែលមានឈឺអ្វីសោះឡើយ ហេតុ
ដែលមានគាត់ស្អប់ខ្ញុំបានណាស់ ទើបយកសេចក្តីមិនពិតមកដាក់បង់គា
ដោយក្លែងក្លាយទេ គាំងពីថ្ងៃនេះតទៅបួកូក៏ជឿពាក្យបួធួ ទោះមានោះ
ទីឥនាំយកហេតុអ្វីទៅនិយាយប្រាប់ក៏បួកូលែងជឿពាក្យសំដីបួធួសោះ ឯ
បួធួក៏គាន់តែកំរើបឥតគោតខ្ចាចនរណា ប្រព្រឹត្តអំពើអាក្រក់ផ្សេង។ ដាច់
មុន ពួកភឿនដែលលេងជាមួយគ្នាក៏លើកបញ្ឆោសេរសើបួធួថា ដែនដី
សម័យនេះកើតរាំងវេលាខ្លាំងណាស់ គ្មាននរណាមួយមានសតិ
បញ្ញាក្លៀវក្លាហ៊ានប្រាប់ប្រាមការពារបង្ហាញមិត្តឲ្យកាចសោះ យើង
គាំងឮយយល់ឃើញថា ខ្លួនលោងមានសតិបញ្ញា ព្រើនដឹងតិតការ
ប្រាប់ប្រាមពួកគាំណាច ក៏អាចនឹងធ្វើឲ្យដែនដីប្រែបដោយសេចក្តីសុខ

ឯក្នុងស្រុកឡាំបង្អន់នោះ មានមនុស្សម្នាក់ឈ្មោះ ហ្គូ ដើរមានក្រចាប្រជាជនណាស់ តែដំណឹងយ៉ាយឲ្យអ្នកចាំនឹងក្លួនបានដឹងថាផែនដីក្រឡាជាជាន់ទី៣ នោះទើបនៅសល់ឲ្យហើយ ដែលនឹងក្រោកក្រោមពួកបច្ចាមិត្រភាជសត្រូវឲ្យកបាបបាន ឃើញមានតែក្លួនម្នាក់ ។ ឯស្រុកលិឡាំនោះ មានត្រួម្នាក់ឈ្មោះ ទៅធៀវ ចេះមើលសក្ខណៈមនុស្ស លុះក្លួនដឹង ហើយក៏ស្វែងទៅរកទៅធៀវ បានជួបហើយសួរទៅធៀវថា ខ្លួនខ្ញុំបានដឹងអំណើះតៈមុខ តើនឹងបានជាមនុស្សល្អ ឬអាក្រក់ប្រការដូចម្តេច ? ទៅធៀវនៅតែស្ងៀម ក្លួនក៏សួរថែមទៅទៀត ទៅធៀវឆ្លើយថា ខ្លួនអ្នកជាមនុស្សមានសតិបញ្ញាក្រៃន តទៅមុខនឹងការពារផែនដីបាន ប៉ុន្តែមិនបានប្រកបដោយសត្យសុចរិតនឹងផែនដី តើជាសត្រូវនឹងភាជសម្បត្តិ ។ ក្លួនក៏សើចដោយសេចក្តីពេញចិត្ត លុះក្លួនបានអាយុ ៦០ ឆ្នាំ ក៏ចូលទៅធ្វើភាជាជាងហានក្នុងស្រុកឡុកគៀងជាដំណាក់ក្លួនឲ្យយកឈើចំនួន ៩០ តំណាត់ទៅដោតទុកត្រង់ភ្លូវអាំង ៤ ទិស ហាមមិនឲ្យមនុស្សដើរកណ្តាលយប់ បើនរណាដើរទៅមកទុសវិលា ឲ្យកាប់ចោកខ្លួនទៅធ្វើទោស លុះតណ្តាលយប់ក្នុងថ្ងៃមួយ ក្លួនដើរទៅត្រួតក្រវែលប្រទេនមនុស្សអ្នកជាមាក្លួនថ្មី ដើរមកទុសវិលា ក្លួនឲ្យកាប់ខ្លួនទៅវាយ ១៩ ខ្លាជ ។

(មានត)

ប្រវត្តិសាស្ត្រសង្ខេបប្រទេសចិន

ហ្លួងនិពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក-ថៃម

ប្រែរៀបរៀងអំពីប្រវត្តិសាស្ត្រយោគល

(ត្រួត)

គ.ស.ពុទ្ធសករាជ ១២៦៩ ក្សត្រគ្រួតថៃលឈ្មោះមេប្ងូម៉ូក៏លើកទ័ពចូលមកលុកលុយស្រុកខានស៊ូ ព្រះនាងមិនចាត់ការតទល់ទេ បណ្តោយឲ្យភ្លាំងធ្វើលេងបានតាមសប្បាយចិត្ត ។ គ.ស.ពុទ្ធសករាជ ១២៩១ មានព្រះអគ្គមហេសីមួយអគ្គកុលជាឈ្មោះថាង ប្រសូតបានសម្តេចប្រុសសហាយរបស់ព្រះនាងវ៉ែ-ដិបង់ ៧ ទើបនាំឲ្យកើតហេតុធំរឿង ព្រោះតែរាជឧសេរបស់ព្រះចាទបុង-សុង ដែលជាមកពីជាតិកំណើតអ្នកស្រុកមាន ត្រូវចាត់ជាជាតិមនុស្សហោតកាចនេះ ព្រះចាទបុង-សុង មានព្រះទ័យឲ្យចាប់ព្រះរាជឧសេរបស់ព្រះអគ្គមហេសីទាំងប្រហារជីវិតនៅចំពោះមុខអាមាត្យក្នុងទ្រង់ទាំងពួង ព្រោះហេតុតែមានចិត្តក្តាហានហ៊ានសម្លាប់ប្រសូតសហាយរបស់ព្រះអគ្គមហេសីៗ ទុកជាព្រះភ្នែកបុង-សុង លុះក្នុងអំណាចធ្វើតាមចំណង់ចិត្តរបស់ព្រះនាងផុតម្ល៉ះហើយក៏ដោយក៏នៅតែមិនដាច់នាងចិត្តរបស់ព្រះនាងវ៉ែដដែល ដល់មកគ.ស.ពុទ្ធសករាជ ១២៩៣ ព្រះនាងវ៉ែដ ជាន់ថ្នាំបំពុលព្រះរាជស្វាមីភាល់តែទិន្នន័យ ដែលជាអំពើកម្ចិតក្រៃលែងដាងព្រះនាងវ៉ូ-ហៀរៅខ្លួន ។

មកដល់ត្រង់នេះ ពួកអាមាត្យមន្ត្រីចិនតង់ទឹកស្តាយព្រះនាង វ៉ូ-ហៅ
ព្រោះតាមដោយពិតនោះ ព្រះនាង វ៉ូ-ហៅ នោះពុកជាឆបសាហាវយ៉ាង
ណា នៅមានសតិបញ្ញាចុងក្រសប់ខាងការគ្រប់គ្រងស្រុកទេស មិន
បណ្តោយឲ្យខ្ជាក់ចូលមកញាំញីស្រុកចិនបានតាមចំនើងចិត្ត ។ ប៉ុពុកជា
ព្រះនាង វ៉ូ - ហៅ បានចំផ្ទាញជីវិតមនុស្សជាច្រើនលើសលែងចំពោះមនុស្ស
ដែលជាសត្រូវនឹង ព្រះនាងមិនបានសម្លាប់មនុស្សដែលមានបុណ្យគុណ
នឹងខ្លួនដូចជាព្រះរាជស្វាមីទេ ។ តាមចំនុចនេះទើបឃើញថា ព្រះ
នាង ង៉ែ - ជឺ ជាស្ត្រីអាក្រក់ក្រៃលែងជាងព្រះនាង វ៉ូ - ហៅ ទៅទៀត ។

កាលព្រះនាង ង៉ែ - ជឺ បានផ្តាច់ផ្តិលព្រះជន្មព្រះរាជស្វាមីហើយ
ក៏ចាត់ការយ៉ាមមិនឲ្យអ្នកឯណាដឹងរឿងនេះ ប៉ុន្តែរឿងនេះចេះមិនដឹង
បានចែកខ្ចាយសាយភេញទៅហើយ ពួកមន្ត្រីចាស់ៗ ក៏នាំគ្នាចូលគាល
បាលលឿន ។ ឯព្រះនាង ង៉ែ - ជឺ មិនមានបញ្ញាឈ្លាសវៃប្រហែលនឹង
ព្រះនាង វ៉ូ - ហៅទេ មិនអាចបំបិទបាំងទុច្ចរិតកម្មនោះបានផង មិនអាច
រម្ងាប់ឃរបាលបានក្នុងស្រុកបានផង ។ ឃើលនោះមានក្បត្តិសែស-
ឡាយកាន់ថ្ងៃចាំងមួយអន្លង់ទន់ព្រះនាម មិង - កុង ត្រូវជាជនគ្លាបបង់
ព្រះបាទ ពុង - សុង កាលបានដឹងដំណឹងអាតម្ងល់នោះ ក៏លើក
ទាហានចូលទៅក្នុងព្រះរាជវាំង ហើយបានប្រហារជីវិតព្រះនាង ង៉ែ - ជឺ

ដោយសៅខ្លួ ប្រទេសកម្ពុជាធំតាំង ជុយ - សុន ជាចំណាប់ស្ងួនជាមហា-
ក្សត្រត្រង់ពុជសម្បត្តិក្រុងចិន កាលពីពុទ្ធសករាជ ១២៧៣ នោះឯង ។

នៅកន្លែងនោះ កិច្ចការខាងកន្លែងស្រុកកំពុងលាលែរើរកជាភ្ញាំង
ប្រទេសរាជផ្សេង ។ ក៏នាំគ្នាវិលទៅតាំងជាឥស្សរៈឡើង ភ្ញាំងសក្រវ
ខាងក្រៅដែនក៏លើកម៉ពួលមកមើលស្រុកចិន ឯកំពាំងម៉ពួចិនកំពុង
ខ្សោយមិនអាចការពារស្រុកទេសបាន ។ ដល់ពេលវេលាហើយដែល
ក្រុងចិនត្រូវតែកសាងស្រុកទេសឡើងជាថ្មីវិញដូចកាលសម័យថៃ - សុន
មហាពង្ស ព្រះបាទ ជុយ - សុន ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ព្រះអង្គឯងមិន
មែនជាមនុស្សភ្ញាំងតូចតែទេ លុះទ្រង់គ្រងរាជសម្បត្តិបាន ២ ឆ្នាំ ក៏សុំប្រ-
គល់រាជសម្បត្តិឲ្យទៅរាជវង្សសេ គឺ មិង - កុំង ដែលមានខ្សែលោហិតជាប់
មកពីថៃ - សុន មហាពង្សជាចំណួនច្រើន ហើយព្រះមហាក្សត្រអង្គនេះឯង
ដែលទ្រង់ជួសជុលក្រុងចិនឡើងជាថ្មីបាន ។

អំពីព្រះបាទមិង - ភ្ញាំងទ័ងព្រះនាងយ៉ុង - ហ្សៃ

ព្រះបាទមិង - កុំង ព្រះអង្គមានព្រះនាមមួយទៀតហៅថា ហៅង - សុន ។
ស្តេចមានព្រះរៀមទីន ព្រះអនុជ ៤ ព្រះអង្គ ក្សត្រ ២ ព្រះអង្គជាព្រះរៀម
២ ព្រះអង្គទៀតជាព្រះអនុជ ។ ព្រះបាទហៅង - សុន ទ្រង់មានព្រះ
រាជហឫទ័យស្រឡាញ់ក្សត្រតាំង ៤ ព្រះអង្គណាស់ ដែលទ្រង់ជ្រាបសោយ
រាជសម្បត្តិជួបប្រទះហើយ ក៏គិតរំលឹកព្រះរៀមទីន ព្រះអនុជតាំង ៤ ព្រះអង្គ

ឲ្យខ្ញុំមកតាំង នាជាមួយជាមិត្ត ថែមទាំងក្សត្រមួយព្រះអង្គទៀតផង ដែលត្រូវជាក្មួយជីដូនមួយរបស់ខ្ញុំ ។ ឯក្សត្រអង្គនេះត្រូវជាព្រះពុទ្ធគ្រាព្រះបាទពុទ្ធ - សុង ។ ខ្ញុំសោយក្រយោស្ងោយ ក៏សោយជុំនៅតុមួយទាំងអស់គ្នា ខ្ញុំធ្វើការងារអ្វីក៏ធ្វើជាមួយគ្នា, ព្រះអង្គកាប់គានក្សត្រទាំង ៥ ព្រះអង្គនេះ ដោយសេចក្តីមេត្រីស្រឡាញ់ស្និទ្ធស្នាលអស់ពីព្រះទ័យ ។

មានថ្ងៃមួយ នោះ ព្រះអង្គម្ចាស់លី - យើដែលជាព្រះអនុជរៀបរៀបសំព្រះអង្គ ខ្ញុំព្រះបិណ្ឌ ព្រះរាជាខ្ញុំថែរក្សា ព្រ អនុជដោយព្រះអង្គឯង ។ មានគេលមួយនោះព្រះអង្គស្តេចខ្ញុំដាំព្រះទេសថព្រះរាជទានព្រះអនុជ ក៏ខ្ញុំទទេរៀងតភ្លើង ។ ឆាបឆេះព្រះមស្ថូ ពួកមាត់ព្រះអង្គបន្តិចៗ ពួកមហាតឡឹកឃើញដូច្នោះ ក៏មានសេចក្តីភិតភ័យតក្កមាជាច្រើន, តែព្រះបាទហៀន - សុង មានព្រះបន្ទូលត្រាស់ថា "មិនអីទេពុំមាត់របស់យើង បើវាឆេះក៏ឆេះទៅចុះ ឲ្យតែព្រះអនុជរបស់យើងបានថា" ដោយហេតុដែលព្រះអង្គមានព្រះរាជហឫទ័យល្អដូច្នេះហើយ បានជាព្រះវិមលនីព្រះអនុជរបស់ព្រះអង្គ រឹតតែមានសេចក្តីស្នេហាស្រឡាញ់ខ្ញុំឡើង ហើយនាំឲ្យក្សត្រទាំងនេះមានព្រះរាជហឫទ័យសុខចិត្តទៀតត្រង់ដល់ព្រះអង្គជាច្រើនថែមទៀតផង ។

តាមដោយពិតនោះ ព្រះបាទមីន - កុំឲមានព្រះលក្ខណៈ ល្អខ្វះ
តាត្រង់ខ្វះ តែគួរពង់ថាជាព្រះមហាក្សត្រមានសតិបញ្ញាប៉ុនប្រុសម៉ម្លួយ
អង្គបាន ។ អ្នកប្រាជ្ញប្រែវត្តិសាស្ត្រថាកំឲបួលបិត្តនាំយកព្រះបាទមិន-
កុំឲ ទៅប្រៀបនឹងស្តេចល្ងីល្ងើ ១៤ របស់មហាព្រះទេសបាកំឲសៃស ។
ព្រះបាទមិន - កុំឲទ្រង់ធ្វើសង្គ្រាមកម្ចាត់ផ្នែរបស់ព្រះអង្គជាវេលាយូរ
ជាន់ដំបូង ។ មានជ័យជំនះ តែតមកក្រោយត្រូវចាញ់ជាបាតជ័យទៅវិញ
ចំណែកកិច្ចការខាងក្នុងស្រុកក្រុងនោះ ជាន់ដំបូងមានសេចក្តីរុងរឿងល្អ
ណាស់ ពាល់តែអ្នកប្រាជ្ញប្រែវត្តិសាស្ត្រពោលថា អ្នកណាមិនបានកើត
ខាងក្បាលព្រះបាទមិន - កុំឲ អ្នកនោះតង់មិនដែលស្គាល់សេបក្តីវីរកាយ
ក្បែរក្បាលក្នុងជីវិតនៅក្រុងចិនដូចម្តេចទេ ដោយហេតុនេះឯងបានជា
អ្នកប្រាជ្ញប្រែបង្រៀបព្រះបាទមិន - កុំឲទំនងស្តេចល្ងីល្ងើ ១៤ តែក្រុងបាកំឲ
សៃស ដែលជាសម័យមានពាសំណាងយ៉ាងធំសំបើមអស្ចារ្យ ជាទី
សម្គាល់ព្រះពរជ្ញាទ័យនៃព្រះមហាក្សត្រ តែតមកចុងក្រោយមានតារ
ខ្លះខ្លាយសប្បាយជ្រុលពេក មានចំនង់ដូចគាលក្រុងកេមអស់ខ្លើអំណាច
ឬដូចគាលំបាកំឲសៃសកើតបដិវត្តន៍ឡើងជូរបោះដែរ ។

ក្នុងរជ្ជសម័យនៃព្រះបាទ មិន - កុំឲ នេះឯងដែលប្រទេសចិនមាន
កើតអ្នកប្រាជ្ញ ឧត្តមវិនិតន្ធជាច្រើនប្រជាប់កិត្តិយសរបស់ទ្រង់ជាចំនួន
ច្រើន ទ្រង់តាំងព្រះអង្គជាអ្នកចំនុតបំរុងកវិនិតន្ធទាំងឡាយខ្លួនឯង ។ ក្នុង

ឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១៦៦៦ ខ្ញុំចាត់តាំងព្រះរាជបណ្ណាល័យយ៉ាងធំឡើង
ហើយតមមកក្នុងឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១៦៦៨ ខ្ញុំចាត់តាំងរាជបណ្ឌិតសភា
ឡើង ។ ព្រះអង្គឯងក៏ជាអ្នកប្រាជ្ញ, ជាមេដឹង, ជាកវី ទើប
ខ្ញុំជ្រាបដំណៀងនៃដំណាអស់នេះយ៉ាងច្បាស់លាស់ ។ មានកវីឯក ៤ នាក់
ឈ្មោះលី-តៃប៉ែ ១ ឈ្មោះខូ-ហ្វូ ១ ដែលខ្ញុំកាប់អានជាមិត្តដ៏ប្រសើរ
របស់ខ្ញុំ ក្រៅអំពីនេះ ព្រះអង្គមានព្រះអគ្គមហេសីជាទីសព្វព្រះ
រាជហឫទ័យមួយអង្គ ព្រះនាម ព្រះនាងហ៊ុន-ឈៀ ជាស្ត្រីដែលយកចិត្តទុក
ជាក់ជួយចំខុកបំរុងពួកអ្នកប្រាជ្ញរាជបណ្ឌិតរាជយស្ស ឯខ្លួនព្រះនាងជា
គ្រូគន្ធិយ៉ាងឯក ទើបឃើញថា ពាក្យសំណាក់ចិនកន្លងផ្សុសម័យរបស់
ព្រះបាទមិង-កុង ថ្កុំថ្កើងរុងរឿងជាបំផុត ។ ក្រុងស៊ុងក៏មានកំណាយទៅ
ជាស្ថានសួគ៌របស់ចិនដូចគ្នានៃគន្ធ លី-តៃប៉ែនិងខូ-ហ្វូ គោលពាណិនា
សរសើរសភាពជាទីក្សេមក្សាន្តសប្បាយដ៏ក្រៃលែង ក្នុងសេចក្តីមួយអន្លើ
នោះ ខូ-ហ្វូពោលថា :

" ក្នុងសួនច្បារនៃក្រុងស៊ុ-ជាន នោះ មានខន់ដ៏យមហាកជរបស់
ព្រះរាជាធិរាជ ចោតបក់លោសន់ជាយទៅមកជាន់ខ្ចី ហើយធម្មជាតិតាំង-
ឡាយក៏ល្អស្រស់ជះជាសាទៅរោយពណ៌ផ្សេងៗ ទៅក្នុងសួនច្បារនេះ
ឯតជាទីកើតនៃសេចក្តីស្នេហារបស់ក្រមុំគំនេរ ដែលនាំគ្នាទៅតាម
ស្តួចចោមរោមជាកជរវែង ។ ស្រីក្រមុំៗ រូបឆោមល្អស្រស់មាន

ចំនួនពាល់មិនអស់ ដែលគាន់តែទៅឲ្យដើរតាមហែព្រះកឋិនាន ក្នុងខណៈ
ដែលស្តេចចេញទៅប្រពាត ។ នៅក្បែរគោនព្រះអគ្គមាន់ដែនីធ្វើដោយ
ស្វាបក្អែកបោតបក់ប្លាយជាន់ខ្ពស់ ទាំងមើលឃើញលំអដ៏រុងរឿង ព្រះ
ស្ទឹងជាព្រះកឋិនាសោតទៀត ក៏មានមណ្ឌបតូចមួយបិទបាំងដោយ
ព្រះសន្ទឹយាដែលប្រដាប់តាក់តែងដោយគ្រឿងទៃមុខ ទំនើបគ្រប់ជារូបសត្វ
ដែលកេបាន់ដោយកម្រណាស់ ។ កាលបើស្តេចចេញទៅប្រពាតតាម
ជើងទឹក ស្តេចតែងទ្រង់គង់នាក់ព្រះទីនាំងដែលមានសសរក្តោងធ្វើដោយ
ភ្លុកដំរី ហើយសន្ទឹកក្តោងធ្វើដោយសំពត់ព្រសូត្រយ៉ាងល្អ កាល
ប្រកបដង្ហែទៅនឹងពលិទ័ពដ៏ច្រើនកុះករក្នុងទន្លេសាបហើយ ទ្រង់គាយ
នាក់ព្រះទីនាំងមានសណ្តានដូចសត្វស្វាបយ៉ាងល្អវិសេសមួយហែបហែល
កន្លងពីរ ។ ។

ព្រះនាងយ៉ុង . ហៃមិនមែនតែមតែងាស្តីមានរូបឆោមល្អប៉ុណ្ណោះទេ
ព្រះនាងនៅមានចំណេះបេះដឹង ទំនើសេចក្តីធ្វើគ្នាតាន់ត្រឹងប្រដាប់
ដោយឧត្តមវិមលទៀតផង ។ អ្នកថ្លៃប្រវត្តិសាស្ត្រចូលចិត្តប្រៀប
ធៀបព្រះនាងយ៉ុង . ហៃនឹងម៉ាដាម ប៉ុមប៉ាឌួរបេស់ថាក់ងសែស ព្រោះ
ហេតុព្រះនាងយ៉ុង . ហៃក្តាប់កាន់បេះដូងរបស់ព្រះបាទមិន . ក៏ងមតទុកក្នុង
ដៃបាន មានចំនងដូចម៉ាដាមប៉ុមប៉ាឌួរក្តាប់បេះដូងព្រះបាទលូអី ១៥
ទុកក្នុងដៃបានដូច្នោះដែរ ។ ប្រសិនបើព្រះបាទមិន . ក៏ងស្តេចគង់កន្លែងក្រុង

ស្ដី - ង៉ាន់ហើយ ខ្ញុំមិនដែលឃ្លាតឆ្ងាយពីព្រះនាងយ៉ុន - ហ្វាឡើយ ។ កន្លងវេលាតែមួយនោះ ជាវេលាក្រីថ្ងៃមេឃស្រឡះភ្លឺត្រចះត្រចង់ដោយពន្លឺព្រះចន្ទ្រា ព្រះបាទមិន - ង៉ុនស្ដេចប្រថាប់ជាមួយនឹងព្រះនាងយ៉ុនហ្វា ហាក់ដូចជាខ្ញុំសប្បាយរីករាយក្នុងព្រះពន្លឺព្រះចន្ទ្រ ដែលមានព្រះបន្ទូលឲ្យហៅខ្ញុំនេះ - តែម៉ៅគាល់ ហើយខ្ញុំប្រាប់ក្រាបថ្វាយបង្គំទូលថ្លៃ - តែម៉ៃ ៣ សន្ធឹក ។ លី - តែម៉ៃក៏តែងជាកាព្យ ៣ បទថ្វាយក្នុងវេលានោះ ឯកាព្យហ្នោះមាន ៣ បទនោះនេះនិយមកចាប់អានជាយ៉ាងឯកន្លងតួតអក្សរសោស្ដេចនេះហួតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

« ទ្រង់ទតពពកអណ្ដែតលើអាកាស
ព្រះរាជាទ្រង់មានព្រះបំណង
ហាក់ដូចព្រះនាងយាងមកសាសង
ខ្លួនស្គងបែរកាយនៃបអែបព្រះអង្គ ។
ស្ដេចទ្រង់ទតសួនប្បារង្គាគានា
ព្រះទ័យរីករាយប្លែកត្រយង់
ហាក់ដូចបានឃើញភក្ត្រាស្គុបញ្ជង់
រូបកាយស្រស់ផ្ទរផង់មានរស្មី ។

ក្នុងភពត្រីនេះមុងរឿងជាបំផុត
បមមកុដទតបន្ទូធាយល្អពីសី
ដ្ឋាងដងធ្វើយក្តីនក្រអូបហ្វាយបក្រី
ទាំងស្រស់ស្រីគង់ធ្វើមទន្ទឹមអើយ" ។

តាព្យឃ្លាងចាំង ៣ បទវេស់លី - តៃប៉ែ នេះ ជាសេចក្តីពីរោះចាប់ចិត្តវេស់ចិន្តកវីចិន សមជាទំព្រៀងសិប្បាណវេស់ព្រះកុទមិន - កុំនន្ទិនព្រះខាង យ៉ីន - ហ្វៃ ពិតមែន ។ តែបើវែជាមិនពីរោះចាប់ចិត្តវេស់អ្នកអានប្រតិសាស្ត្រនេះ កុំបីបន្ទោសដល់អៅលី - តៃប៉ែឡើយ សូមឲ្យបន្ទោសតែត្រឹមប្លែកប្រែនេះបានហើយ ព្រោះមិនស្ទាប់ចិនប្រែសព្ទខាងវេបៀបតែងតាព្យឃ្លាង ។

ទំពប៉ិនឈ្នះមេប្លូអ៊ូ

តាបេលាបលរំកែបានតើតឡើងតាំងពីបុងកជ្យព្រះបាទ កៅ - សុនន្ទោះ តែត្រូវបង់ជាស្ងប់រៀបយេវៀរញាបាន ។ ការត្រង់ណោះ ឆ្នាសាសើរព្រះខាង វ៉ូ - ហៀ តំកូងឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១២៣៩ នោះ ព្រះពជិនីមានចិត្តបើងរំងុះព្រះអង្គនេះ បានចាត់បញ្ជូនកងទ័ពចិនទៅវណ្តើមដែនដីផ្សេង។ ខាងកប - តារួមចាំងស្រុកកុលជា នឹងខាងតារមាំពីពួកទីបេត់បានមកទៀត

(មានត)

ហ្គង់ឥណ្ឌូមន្ត្រី ញ៉ាក-ថៃម ប្រៃ រៀបរៀង

(តមក)

១. ទ្វីបអាស៊ី	មានចំហុំដី	៤៥.០០០.០០	គីឡូម៉ែត្រក្រឡា
២. ទ្វីបអាហ្វ្រិក	"	៣០.០០០.០០០	"
៣. ទ្វីបអាមេរិចខាងជើង	"	២២ ០០០.០០០	"
៤. ទ្វីបអាមេរិចខាងត្បូង	"	១៨.៦០០.០០០	"
៥. ទ្វីបអង្គុប	"	១០.០០០.០០០	"
៦. ទ្វីបអូស្ត្រាលី	"	៧ ៧៧០.០០០	"
៧. ទ្វីបអាឆនិក	"	១២.៩៥០.០០០	"
ឯទីឯទៀតៗ	"	៦៨០.០០០	"

១៤.— ផ្ទៃដីនៃទ្វីបផ្សេងៗ.— បណ្តាទ្វីបទាំងនេះ ទ្វីបណាមានទីជិតលួស, ជ្រាបច, ដីខ្ពស់, ដីទំនាប តែមណាខោះ ចំពោះទ្វីបអង្គុបមានជ្រាបធំប្រែជាងគាក់កណ្តាលរបស់ទីជាងទ្វីបចាំងមួយ ឯទីជ្រាបធំរបស់ទ្វីបអង្គុបនៅកណ្តាលទ្វីប ពាក់ព័ន្ធអំពីទិសខាងជើងប្រែទេសចុះកាំងសែស នឹងប្រែទេសអាល្ប៊ីម៉ាញហ្គូនទៅទល់ភ្នំអ៊ូរ៉ាល់ ដែលជាទីបែងចែកព្រំប្រទល់ដែនទ្វីបអង្គុបនឹងទ្វីបអាស៊ី ហើយជ្រាបធំនេះជាទីជាមានជាតិល្អ ប្រឌបចាំងមានជាតូដែលធំធំធ្ងន់ថ្នាក់ចំនួនប្រែជាង ហើយប្រ-

ជាដនដែលគាស្រ័យនៅទាំងដំបន់មុសនេះ មានចំនួនច្រើនណែនណាន់ គាន់តាប់ម្ខួយនៅក្នុងលោកនេះ ។

ខ្ពស់ដែលមានទីដ៏ខ្ពស់ (ជាង ១.៨០០ ម៉ែត្រ) ដោយគាតច្រើន នៅខ្ពូបអាស៊ីចំណែកទីដ៏ខ្ពស់នេះ គឺតាំងពីអាស៊ីមីខ្យីលោតចេញទៅទិសខាងកើត ភាគច្រើនគឺប្រទេសអាំង, អាស៊ុតណាល, បរិវេណភ្នំហិមាល. ឈានចូលទៅដល់ផ្នែកដែនប្រទេសទីបេត៍ ដែលជាប្រទេសតាំងនៅលើកំពូលបំផុតក្នុងលោក (៣.៦០០—៥.២២០ ម៉ែត្រ) ដែលដែនដីនៃខ្ពូបអាស៊ុយនេះ ឬជាទីកាបខ្ពស់មានចំនួនច្រើនជាងពាក់កណ្តាលនៃតួខ្ពូបទាំងមូល ទីដីទំនាបមានតិច ព្រោះហេតុដែកបធំនៅតាតខាងជើងនៃខ្ពូបនេះជាទីខ្ពស់ ច្រើនតែខ្ពស់ជាង ១៨០០ ម៉ែត្រ ដែកបខាងជើងនឹងដីខ្លួលនៅកណ្តាលខ្ពូបទាំង ២ អានេះមានចំនួនមនុស្សស្តើង។ ឯចំនួនមនុស្សច្រើនតែកុះករនៅតាមទីដីទំនាប គឺដីទំនាបតាមដងទន្លេតង្គ្រាក្នុងប្រទេសឥណ្ឌា នឹងដីទំនាបតាមដងទន្លេផ្សេងៗនៅចំណែងប្រទេសចិនទិសខាងកើត ប្រសិនបើរួមច្រើជាដនទាំង.២ ប្រទេសនេះរួមគ្នា នឹងមានចំនួនដល់៧ ៧០០ លាននាក់ គឺត្រូវជា ៣ ភាគក្នុង ៤ ភាតនៃប្រជាជនក្នុងខ្ពូបទាំងមូល ។

បើគិតរួបធួបគ្នានឹងឃើញថា ខ្ពូបគាហ៊ូកមានដីខ្លួលច្រើនជាងខ្ពូបឯទៀតៗ ដីខ្លួលមានប្រមាណ ៤ ក្នុង ៩ ភាគនៃតួខ្ពូបទាំងមូល

ឯទំនាបប្តូដែលបស្ចើមានចំនួនតិច ។ ឯទូបអូស្ត្រាលីក៏មានដីខ្សួលច្រើនជាងពាក់កណ្តាលដែរ ឯទូបអាមេរិកខាងជើងនិងខាងត្បូងមានដីខ្ពស់ប្រហែលៗគ្នា តែទូបអាមេរិកខាងជើងមានទំដីទំនាបតិចជាង ព្រោះដែលបផ្ទាំងធំនៃទូបអាមេរិកខាងជើងរាងតាណាជានឹងអាមេរិក មានកំពស់ជាង ១៨០ ម៉ែត្រ ឡើងទៅស្ទើរតែពាក់អស់ ។

១៥ – អំពីមហាសមុទ្រ – បានពោលហើយថា លើផ្ទៃពិភពលោកយើងនេះ មានចំនួនទឹកដល់ទៅ ៣៦៣.០០០.០០០ គីឡូម៉ែត្រក្រឡា អ្នកប្រាជ្ញភូមិសាស្ត្របានមែងចែកទឹកដ៏ធំសំបើមនេះបេញជា ៥ ភាគគឺ:

ឈ្មោះមហាសមុទ្រ	គិតជាគីឡូម៉ែត្រក្រឡា	ជំរៅគិតជាម៉ែត្រ
១. ប៉ាស៊ីហ្វិក	១៦៧.០០០.០០០	៤៤៥០
២. អត្លង់ទិក	៩០.៦០០.០០០	៤៤១០
៣. ឥណ្ឌៀ	៦៤.៧០០.០០០	៦៨៨៩
៤. អាក់ទិក	១៤.០០០.០០០	៣៩៦០
៥. អង់តាក់ទិក	១១.០០០.០០០	–

១៦ – អំពីទឹកសមុទ្រ – ហេតុដែលទឹកសមុទ្រមានរសជាតិប្រៃដើតមកអំពីជាតិអំបិលចំពួកផ្សេងៗ ឯសមុទ្រណាដែលមានទឹកក្តៅជាងចំហាយមានចំនួនតិច ហើយបានទទួលទឹកសាបដែលហៀរហូរ

ចូលមកអំពីជ្រោះជ្រលង ស៊ីជម្រៅទៅជាច់ខ្លួនច្រើន សមុទ្រនោះមានជាតិអំបិលតិច ទើបធ្វើឲ្យទឹកសមុទ្រនេះមានរសជាតិមិនសូវប្លែក ។ ឯសមុទ្រណាដែលមានផ្លូវទឹកសាបហូរចូលតិច ហើយត្រូវកំដៅថ្ងៃខ្លាំងទឹកសមុទ្រក៏ស្ងួតទៅជាចំហាយច្រើន សមុទ្រនេះមានជាតិអំបិលច្រើនជួបជាសមុទ្រក្តៅប្លែកខ្លាំងសេស ដ៏ស៊ីជម្រៅ មានរសជាតិប្លែកបំផុតក្នុងលោកដោយហេតុមិនបានទទួលទឹកសាបពីផ្លូវទឹកតាមដងទន្លេណាមួយឡើយ ។

១៣.— អំពីហេតុរុំជ្លួលនៃមហាសមុទ្រ - ហេតុរុំជ្លួលនៃមហាសមុទ្រនេះមាន ៣ ប្រការគឺ ១.រលក ២.ខ្សែទឹក ៣.ទឹកឡើងទឹកចុះ (ជោរនាប) ។

រលក កើតឡើងដោយខ្យល់ដែលបក់ជាន់ទឹកឲ្យរេញ្ជួយលេចតួបប្តូរធំស្រែចហើយតែកំឡាំងរបស់ខ្យល់ ។

ខ្សែទឹក ហេតុដែលកើតខ្សែទឹក ដោយហេតុថ្ងៃទឹកកន្លងភាគក្តៅនៃតំបន់ណាមួយបានទទួលកំដៅថ្ងៃខ្លាំងក្លាជាងថ្ងៃទឹកកន្លងភាគឯទៀត ។ ដូចជាទៅភាគអាត្រជាក់ជាដើម ឈរលើទឹកក្តៅក៏មានអាការៈជាំងខ្លួនវាឡើង ទើបធ្វើឲ្យថ្ងៃទឹកចំណែកនេះខ្ពស់ឡើងជាងទឹកកន្លងភាគអាត្រជាក់ ទឹកត្រជាក់ហើយមានកាយវណ្ណជាងទឹកក្តៅ ទើបធ្វើឲ្យទឹកកន្លងភាគក្តៅហៀរហូរលិចទៅលើផ្លូវទឹកតាមប្លែលោកទាំងពីរដែលមានតំបន់ទឹកខាងជាង ទើបធ្វើឲ្យតែងតែខ្សែទឹកលើទឹកឡើង ។ ឯទឹកសមុទ្រកន្លងភាគត្រ-

ជាក់រង្គាវដែលមានទម្ងន់ណែនតាន់ក្រែន នោះជាហេតុធ្វើឲ្យទឹកនេះហូរ ជ្រែកចូលទៅក្នុងទឹកខាងកាត់ក្តៅដែលស្រាលជាង ទើបជាហេតុឲ្យកើត ខ្សែទឹកខាងក្រោមទឹងឡើង តែដំណើរបែបនៃខ្សែទឹកនោះ មិនហូរត្រង់ ទៅទិសខាងជើងនឹងខាងត្បូងត្រង់ៗ តាមដែលយើងយល់ដូចប្លែកទេ ព្រោះមានហេតុដទៃទៀត ជាគ្រឿងប្រែកចទើបជាហេតុឲ្យខ្សែទឹកផ្លាស់ផ្លូវដើរ ទៅមែន ។ ពីគ្នា គឺ :

១. — ផ្លូវខ្សល់ប្រចាំ អ្នកច្បាស់ក្នុងកូមិសាស្ត្រជាច្រើននាក់គោលថា ខ្សល់ប្រចាំផ្លូវ ជាហេតុយ៉ាងសំខាន់ដែលធ្វើឲ្យខ្សែទឹកហូរទៅតាមផ្លូវណាណានិមួយបាន ក្នុងកាតដែលមានខ្សល់បក់ទៅទិសខាងលិចឆ្ងៀងខាងជើង ឬទិសខាងលិចឆ្ងៀងខាងត្បូង រមែងមានហូត ១ ឆ្នាំពេញ យើងនិងមើលឃើញខ្សែទឹងដែលហូរចេញពីកាតក្តៅ សំដៅទៅទិសខាងលិចតែមួយផ្លូវ ដូចខ្សែទឹងនៅខ្សែសូន្យខាងជើងនិងនិងខ្សែសូន្យខាងត្បូងជាដើម ។ នៅតំបន់ដែលមានខ្សល់ប្រចាំបក់ទៅទិសខាងកើតតែមួយផ្លូវ ដូចខ្សែទឹកអន់តាទឹងនិងខ្សែទឹកកុកេស៊ីកេជាដើម ។

២– ការរើលជុំវិញខ្លួនឯងនៃពិភពលោក — . ការរើលជុំវិញ ខ្លួនឯងនៃពិភពនេះរមែងធ្វើឲ្យវត្ថុផ្សេងៗ មានអាការៈញ្ជួយទៅតាមផ្លូវ ពិភពដូចខ្សល់ទឹងនិងខ្សែទឹកជាដើមផ្លាស់ប្រែផ្លូវទៅបាន នៅតាមខាងជើង

ខ្សែសូន្យនឹងចែករវៀងផ្លូវទៅខាងស្តាំ ហើយកាងខាងក្បែរសូន្យនឹងចែករវៀងទៅខាងឆ្វេង ។

៣ – អំពីទីតាំងផែនដី – ប្រសិនបើមិនមានផែនដីតាំងនៅតាមបរិវេណខ្សែសូន្យទេ ខ្សែទឹកក៏នឹងហូរទៅជុំវិញលោកសំដៅទៅទិសខាងលិចហួតទៅ ប៉ុន្តែការបើមានផែនដីមកខ្ទប់ទឹក ផ្លូវដើរបស់មុខទឹក ក៏ត្រូវតែចែរវៀសចែងទៅតាមទិសខាងជើងខ្លះទៅទិសខាងក្បែរខ្លះ ហើយជាដើមហេតុធ្វើឲ្យទឹកក្តៅ ដែលហូរចេញពីកាងក្តៅបង្កើលោកហៀរហូរបួលទៅកាន់ទីដែលត្រជាក់ជាង មានចំណែកទឹកខ្លះដែលហូរទៅប៉ះដំបូងនឹងពីមុខនេះចែរជាហូរវិលត្រឡប់មកទិសខាងដើមវិញវៀតក៏មាន ។

– ១៨ អំណាចរបស់ខ្សែទឹកដែលទាក់ទាមនឹងអាកាស

ទឹកទន្លេក្តៅដែលចេញពីកាងក្តៅជួយធ្វើឲ្យទន្លេកូមិទៅចែងខាងកំពូល (ប៊ូល) លោកសុះខ្ពស់ឡើង ឯទឹកត្រជាក់ចេញអំពីតំបន់ជាជួយបន្ថយទន្លេកូមិក្នុងតំបន់ផ្សេង ។ នៅចំណែងខ្សែសូន្យ ។ ដែលពោលមកនេះមានគំរូតាងមើលឃើញច្បាស់ នៅចំណែងខាងមហាសមុទ្រអត្តឡង់ទិចខាងជើងនោះ មានខ្សែទឹកនឹងខ្សាច់ទិសខាងកើតឆ្ងៃងខាងត្បូងខាងជំណើរទៅជាមួយគ្នា ជួយធ្វើឲ្យកំពង់កប៉ាល់ប្រទេសណារ៉ែសតទឹកកកហួតតេញ ១ ឆ្នាំ ។ ឯកំពង់កប៉ាល់ក្នុងសមុទ្រដែលនៅក្រោមប្រទេសណារ៉ែសចុះមកដល់ ៨០០ គីឡូម៉ែត្រឡើងទៅ ដូចជានៅក្នុងសមុទ្រ

ប៉ាក់ទឹក ទឹងសមុទ្រខ្មៅជាដើម គ្រឿប់ជាមានទឹកចូលកណ្តាលក្នុងកន្លែងដូច
រាជាហេតុធ្វើឲ្យកប៉ាល់ដំណើរនាមើរតាមកំពង់អស់នេះ គោងឈប់
ផ្អាកជាច្រើនថ្ងៃ ។ ខាងក្បែរអាមេរិកក៏មានតំរៀបបន្ទះដែរ តែខ្សែទឹក
គ្រាជាក់អាកទឹកហូរចុះមកខាងក្រោម (ខាងត្បូង) ទឹកហូរកាត់ច្រាំង
សមុទ្រទិសខាងកើតរបស់ប្រទេសកាណាដាទឹងមហាដ្ឋានអាមេរិក ធ្វើឲ្យ
ច្រាំងសមុទ្រឡើងត្រជាក់របស់ប្រទេសកាណាដា ដែលតាំងនៅក្នុងខ្លួនខ្សែ
ជាមួយទឹងប្រទេសអង់គ្លេស គ្រឿប់ជាមានទឹកកកចាប់នៅបានយូរដល់
៩ ថ្ងៃ ហើយធ្វើឲ្យស្រែកណែរយំកដែលតាំងនៅក្នុងខ្លួនខ្សែលើគ្រឹម ៤០
អង្សា មានអាកាសគ្រជាក់ខ្លាំងក្នុងរដូវរងារប្រហែលទឹងភាគខាងជើងផុត
នៃប្រទេសណារ៉ែសដែលតាំងនៅខ្សែខ្លួនលើដល់ ៧១ អង្សា ។

ខ្សែទឹកតែងប្រែតល់ទណ្ឌកូមឲ្យខ្យល់ហើយខ្យល់ចក់យកកំដៅ ឬ
គ្រជាក់ទៅប្រែតល់ឲ្យផែនដីមួយជាន់ទៀត ។

១៩ — អំពីខ្សែទឹកក្នុងសមុទ្រ — ខ្សែទឹកក្នុងសមុទ្រនោះ
មិនចាក់ចំនួនដូចខ្សែទឹកក្នុងមហាសមុទ្រទេ ឯខ្សែទឹកក្នុងសមុទ្រកើតពី
ហេតុសំខាន់ ២ ប្រការ គឺទឹកសមុទ្រគ្រែកំដៅថ្ងៃដុតឲ្យក្តៅជាចំហាយ
ឡើងទៅប្រការ ១ ហេតុដែលទន្លេជ្រោះជ្រលងដងស្ទឹងបង្ហូរទឹកសាប
មកចូលសមុទ្រប្រការ ១ តែប្រសិនបើបរិមាណទឹកសាបមានចំនួនច្រើន
ជាងបរិមាណទឹកសមុទ្រដែលក្តៅជាចំហាយ។ ទឹងកើតទៅជាខ្សែ

ទឹកហូរបួលទៅមហាសមុទ្រ ដូចយ៉ាងកន្លះសមុទ្រខ្មៅ, សមុទ្រប៊ែលហ្ក, ឈូងសមុទ្រហ៊ែសស្យុនធំឈូងសមុទ្រសៀមជាដើម ។ ប្រសិនបើចំនួនទឹកសមុទ្រដែលក្តៅឆាប់ចាយទៅច្រើនជាងទឹកដែលហូរមកពីផ្លូវទឹកផ្សេង ។ ក៏ធ្វើឲ្យកើតជាខ្សែទឹកមហាសមុទ្រហូរបួលមកកន្លះសមុទ្រនោះ ។ វិញ ដូចជាខ្សែទឹកកន្លះសមុទ្រមេឌីតេរ៉ាណេធំសមុទ្រក្រហមជាដើម ។

២០ - អំពីទឹកជោរឆាប.— នៅតាមជាយសមុទ្រធំជាច្រើនតែងមានស្ទឹងចាំងបួលដែលទៅជិតសមុទ្រ តែងមានទឹកចុះ ។ ឡើង ។ ជាទិច្ចដែលហៅថាទឹកជោរឆាប គឺតាលម៉ោទឹកចុះខាបជាលំដាប់ដំបូងហើយក៏ជោរដែនឡើងវិញជារៀលច្រមាណ ៦ ម៉ោង ១៣ នាទី តាអំពីនេះទៅទឹកក៏នាំចហូរចុះទៅវិញដូចដើម ជារៀល ៦ ម៉ោង ១៣ នាទីដែរ តែងតែដូច្នេះរាល់ ។ ថ្ងៃ ក្នុងរៀល ២៤ ម៉ោង ៥១ នាទី ធំងមានទឹកឡើង ២ ដងទឹកនាប ២ ដងជាដរាប ។

ហេតុដែលមានទឹកឡើងចុះនេះ កើតមកអំពីអំណាចរបស់ដួងចន្ទ ។ យើងដឹងច្បាស់ហើយថា វត្ថុផ្សេង ។ មែងមានភាគារស្រូបទាញយឺតឆោងគ្នាទៅវិញទៅមក មានចំនងដូចជាលោកនិងដួងចន្ទដួងអាទិត្យ សឹងមានភាគារស្រូបទាញយឺតយោងគ្នា អំណាចយឺតយោងនៃដួងចន្ទនិងដួងអាទិត្យនេះហើយ ជាបច្ច័យយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការធ្វើឲ្យមានទឹកជោរនាបនៅលោកយើងនេះ ។ ភាគណានៃពិភពលោកជាកន្លែងទៅចំដួងចន្ទ

ភាគនេះនឹងមានចំការជោរជន់ឡើងច្រើនជាងភាគជាច្រើនទៀត ឯភាគផ្សេងដ៏
មួយចំហៀងទៀត ដែលនៅចំនឹងភាគដែលនៅជិតជួរជ្រលក់មានចំក
ជោរជន់ឡើងដែរ តែ ២ ភាគទៀតនោះនឹងមានចំកស្រកទៅវិញ ។

តាមធម្មតា ការរំលែងជួរជ្រលកនេះ ធ្វើឲ្យចំកសម្រួលគ្រប់ ។
កំពស់ជោរនោច ២ ជង្រុក ១ ថ្ងៃគឺ ជារ ២ ជង នាច ២ ជង លុះក្រុងថ្ងៃ
ត ។ មកចំកជោរនោចនឹងយឺតជាងថ្ងៃដំបូង ។ ប្រមាណ ៥១ នាទី ដូចជា
ថ្ងៃនេះចំកជោរឡើងវេលាមោង ៤ ២ ថ្ងៃត្រង់ លុះដល់ថ្ងៃស្អែក ចំកឡើង
កន្លងវេលាមោង ១២ និង ៥១ នាទី ដោយអំណាចការនោចរបស់
ជួរជ្រលក់ ឃ្លាតចេញពីដំណែងដើមចន្លោះ ។ ទៅជានិច្ចកាលថ្ងៃ ទើបធ្វើឲ្យ
ចំកជោរនោចមានដំណើរយឺតជាងថ្ងៃមុន ។ ប្រមាណ ៥១ នាទីកន្លះថ្ងៃ ។

ឯជួរគាទិត្យក៏មានចំណែកជួយធ្វើឲ្យកើតចំកជោរនោច ជាន ។ ដែរ
តែកំឡាំងជួរគាទិត្យដែលយឺតយោងលោកមានកំឡាំងខ្លាំងជាង
ជួរជ្រលក់ច្រើនប្រមាណ ២ ក្រុង ៥ ភាគ ព្រោះជួរគាទិត្យនៅឃ្លាតឆ្ងាយ
ពីលោកយើងជាងជួរជ្រលក់ ៤០០ ភាគ ។

អ៊ីពីទីកប្រែធ្លាប់ — ឈរណាជួរគាទិត្យជួរជ្រលក់ទាំងពីរយ៉ាងខ្លាំង
ជាមួយគ្នានឹងរលាក ទើបជួរគាទិត្យនឹងជួរជ្រលក់រួមកំឡាំងគ្នាជាពីរស្រួប
យកលោកនេះ ទើបធ្វើឲ្យចំកជោរជន់ឡើងច្រើនខុសប្រក្រតី (ត្រង់ចន្លោះថ្ងៃ
១៨-១៩ កេរ ឬ ១៩ កើតឬក្រោយនេះ ១ ថ្ងៃ ២ ថ្ងៃ) ចំកច្រើននេះមាន

កន្លះ ១ ទៀ ២ ដង មានន័យ: ឃ្លាតគ្នា ១៥ ថ្ងៃ នៃថា ខែដូនតាគិត្យនៅជាកាច់ ថ្ងៃនឹងដួងចន្ទ្រ ដូចជាកន្លះពេល ៧.៨ ខាងខ្វៃតឬខាងរនោច តំណាងយីតយោងរបស់ដួងចន្ទ្រនឹងដួងអាទិត្យទៅជាប្រែដែនគ្នាមិនស្របគ្នាទេ ទើបធ្វើឲ្យខែកន្លះនៃបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះ ចំពោះនេះកន្លះ ១ ទៀមាន ២ ដងវិញ។

ឯតំណាងយីតយោងរបស់ដួងចន្ទ្រដែលមានមកលើផ្ទៃពិភពនេះ ប្រែជាល ៥ ភាគ តំណាងដួងអាទិត្យ ២ ភាគ កាលដែលមានរឹតជាវេន ខ្លីវែងទៀន ដួងចន្ទ្រនឹងដួងអាទិត្យរួមតំណាងគ្នាយីតយោងនឹងកន្លះទើបត្រូវជាតំណាងយីតយោង: ៥ + ២ គឺ ៧ រីឯដែលមានចំពោះកន្លះតិចតំណាងយីតយោងទើបត្រូវជា: ៥ — ២ គឺ ៣ ក៏តែចំពោះកន្លះថ្ងៃចំពោះប្រែជាបើធៀបនឹងថ្ងៃចំពោះតិច ទើបត្រូវជា: ៧ - ២ ។

វគ្គទី ៣ ដំណាយពីខ្យល់អាកាស

២១ — បរិយាកាស. — គឺអាកាសដែលហ៊ុំរុំផ្ទៃផែនដីនេះ អាកាសនេះមានជាតុចំហាយផ្សេងៗ បើរួមរួមៗប្រមាណ ១០០ ភាគនឹងមានជាតុចំហាយមានប្រមាណដូច្នេះ គឺនីត្រូសែន ៧៧, ១២ ទក្សីសែន ២០, ៦៦ ចំហាយទឹក ១,៤ អាកុង ០, ៧៤ ទក្សីតការបូន ០, ០៣, ទឹងជាតុចំហាយហ៊ីត្រូសែន ត្រចកុង ឌីអុង ទឹងហ៊ាលីម ម្យ៉ាងចន្លះៗទៀត ។ កន្លះបរិវេណជុំតៗថ្ងៃលោកដោយជុំវិញនេះ (មានន័យ)

ភាគទី ១៥

ឃុនសុន្ទរមេធ ញ្ជង-សើរឿង ប្រៃ
លោក ហង់-គិមសេង ពិនិត្យ

(តមក)

ត្រាវដែលបានឃើញថេរខ្មែរដុនហាស្ត្រនចូលទៅដល់ភ្នាម ស្ត្រីទាំងឡាយក៏ផ្តើលឈូសរោមមើលគ្រប់គ្នា ហើយសើចសរសើរកល់មាត់អំពីលក្ខណៈសក្តិសមឥតខ្ចោះរបស់កំឡោះនោះ; កាលថេរខ្មែរដុនហាស្ត្រនអង្គុយហើយ ឥតមានស្ត្រីណាមួយអង្គុយស្ងៀមត្រង់តន្លែងខ្លួនបានទេ នាំគ្នាក្រោកឈូសរោគចូលទៅជិតពិនិត្យមើលឲ្យច្បាស់លាស់។ ដល់វេលាថយទៅកាន់កន្លែងរបស់ខ្លួនវិញ ស្រីទាំងឡាយនោះមានសេចក្តីអន្ទះអន្ទែងព្រួចចិត្តគ្រប់ៗគ្នា ។

ថេរខ្មែរដុន ហាស្ត្រន នឹងបុរសតម ខុសប្លែកពីគ្នាឆ្ងាយណាស់ ព្រោះបុរសតមនោះមានរូបអាក្រក់ ក្រែណានឹងអាក្រក់ មើលទៅគួរឲ្យខ្ពើមរអើម នាំបណ្តាលឲ្យបណ្តាជនក្នុងទីសន្និបាតនោះខ្សឹបខ្សៀវគ្នាអ្វី។ ពួកស្រីៗអត់ត្រាមិនបាននាំគ្នានិយាយតវ៉ាឡើងថា "ត្រូវតែឲ្យកូនក្រមុំយើងមកអួតអំនួតំឡោះរូបស្រស់នេះវិញទើបសម, មិនត្រូវឲ្យទៅបុរសតម

តំរក់នោះទេ" ។ ស្រីចាំងឮយមិននៅស្ងៀមស្ងាត់តែប៉ុណ្ណោះទៀត
ហើយដល់ទៅគោះរួសបន្ទោសដៀលន្ទះដល់ស្តេចទៀតផងថាមិនសមចើ
ឃាត់អាជ្ញាបង្ខិតបង្ខំឲ្យគេមនុស្សអស់កម្លាំងមកបម្រើមួយនឹងស្រី
ដាមង្គលតែម្តងណ៍ផ្លេះលោះ ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះសោតស្រីចាំង
នោះ ទាំងបន្ទុះបង្អាប់ដេរប្រទេចផ្តាសាតំណាតកំហែងប្តូរសេតមឲ្យស្លុត
កាន់តាំងស្មាតើ, ស្រួសស្តីឮមាត់ណាន់ទៀតហ៊ានតែងឲ្យប់សឮសាយតេញ
តាំងផ្ទះ តាល់តែគ្មានដែលតំពូងលេងតទីទោះ ឈប់បន្តង់អស់មួយ
ស្រុកៈ លុះស្តេចមាត់ការពែតរោចហើយ ទើបពួកអ្នកភូមិចាប់លេង
តទៅទៀត, ចំណែកស្រីៗ ដែលចំរើនទឹងសំអិតសំអាងតែងខ្លួនឲ្យកូន
គ្រប់កំដរតួលទៅដូចនាង ។

គ្រប់ ១ ខណៈដែលផ្ទាស់ប្តូរសំលៀកបំពាក់, ឆ័ត្រនោះក្រែកពី
កន្លែងខ្លួន ឃាតចាំងពួកស្រីសាមចំការវិហាមអមទៅផង ដើរកាត់មុខ
ប្តូរសេតម ដោយវត្តពិតពិលរមិលមើលបន្ទិចសោះ ហួសទៅឈរខាង
មុខរបេទ្វេខ្លួន ហាស្ត្រីន ដើម្បីបង្ហាញឲ្យគេមើលគ្រឿងតែងខ្លួនថ្មីៗ ។
ខណៈនោះ បេះទ្វេខ្លួន ហាស្ត្រីន ធ្វើតាមៗបាយដែលបិសាចបាន
តឲ្យល់ហើយ ទើបលួតយកថ្នាំតំពក្តងថង់តេញៗដៃ ហុចដែកឲ្យស្រីៗ
ដែលវិហាមអមកំដរគ្នាស្រែកថ្នូរតែមចាំងបុចសាចឲ្យពួកអ្នកភូមិទំងពួក
ច្បាំងផង មើលទៅគួរឲ្យសេចក្តីរីករាយណាស់ អ្នកចាំងមស់ នោះដណ្តើម

រើសច្បាក់ជ្រលក្រមល់ពពាក់ពពួនប្រដៀតរុញច្រានគ្នាទៅវិញទៅមក, ចុងសំដែងសេចក្តីដឹងគុណជាអនេកហើយឲ្យសញ្ញាថា, គេចាំងអស់គ្នាពេញចិត្តឲ្យខាងតែម៉ុំមកបេះខ្លែងដែន ហស្សន៍វិញ, មិនត្រូវឲ្យទៅប៉ុនសមនេះទេ; ពួកស្រីៗដែលកំដរស្រែករកំចាន់ជាឆ្នើយស្ទុះស្រែបគ្នាជូរចាវដែរ ហើយឥតរលែរើពើនឹងប៉ុនសមសោះ ។

កាលបើពិធីផ្លាស់ប្តូរសំលៀកបំពាក់ជារួចរាល់ហើយ ពួកអ្នកភ្លេងក៏ឈប់លេងហើយចាន់ឲ្យសញ្ញាដល់បេះខ្លែងដែន ហស្សន៍ថាឲ្យទៅកន្លែងបន្ទប់នោះបុះ រួចគេនាំគ្នាថយចេញអស់ទៅ ។ ចន្លោះមក ស្រែចាំងឡាយចាន់ឲ្យសញ្ញាជូនគ្នាហើយចេញទៅដែរ, ចំណែកខាងកវីយោជាសាមីខ្លួនបួលទៅកន្លែងបន្ទប់តូបស្រាច់ផ្សំដំណេកមានស្រីៗជាច្រើនបួលតាមទៅជាមួយផង ដើម្បីជួយដោះសំលៀកបំពាក់ក្នុងបន្ទប់ធំនៅសល់តែបុរសគម, បេះខ្លែងដែន ហស្សន៍ចាំជាវិញ្ញាណីរៈបីនាក់ ។ បុរសគមកើតសេចក្តីក្តៅក្រហាយខ្លាំង ដោយឃើញបេះខ្លែងដែនហស្សន៍ក្រាញទៅក្នុងបន្ទប់ មិនព្រមចេញទៅជូរចាវនាំឲ្យមន្ទិលសង្ស័យ ទើបសំឡឹងសំឡក់ហើយចរណ្តាញថា "នែអ្នកនេះ, អ្នកឯងនៅចាំអី? ម្តេចក៏មិនចេញទៅក្រៅដូចអ្នកឯទៀត? បៀសចេញឆាប់ៗទៅ" ។ បេះខ្លែងដែន ហស្សន៍ គ្មានអំណាចក្តីខ្លាំងទៅក្នុងបន្ទប់នោះក៏ចេញទៅចាំងទ្រមទ្រាមសល់ក្នុងតំនិត, ប៉ុន្តែចេញទៅមិនបានចាំង

ផ្ទុកហួសតាំណែនខ្លួនក្បែរនេះ ស្រាប់តែបិសោចនាំគ្នាមេតាអប្បរមេន
ឈរកាំងស្កាត់មុខហើយបិសាចសួរថា "អ្នកចេញទៅឯណាវិញ? មិន
ត្រូវចេញទៅណាទេ, ទៅតទីនេះហើយ, ឯងតមអោនមិនបានទៅតទី
បន្តប់ទេ, កាលមុនជាន់ធីមានរឿងហេតុចេញទៅក្រៅតិចតួចហ្នឹងហើយ, អ្នក
ត្រូវតែហួលទៅវិញហើយចូលទៅក្នុងវល់តងីបន្តប់ប្រពន្ធ កុំបីកោត
ញញើតឡើយ កាលបើចូលទៅជួបស្វាត់តែពីរនាក់ហើយ អ្នកត្រូវ
និយាយថ្កាប់ខាងថាខ្លួនអ្នកហ្នឹងឯងហើយជាប្តីពិតថ្កាកៗ; — ឋាតែ
កងាវែលទ្រង់ផ្តាំប្តូរសេតមឲ្យជាប្តីបេះនាងនោះ តែនាំតែជាកិច្ចចំតន្ត
លេងតំសាន្តព្រះទ័យប៉ុណ្ណោះ មិនមែនឲ្យធ្វើជាប្តីពិតថ្កាកៗទេ; រួច
ហើយថ្កាប់ខាងទៀតថា តាតមអោះ ឥឡូវនេះអ្នកឯងបានឲ្យតេរៀបចំនំ
ៗ យកទៅឲ្យក់ស៊ីតងីកនីសេងណោះដើម្បីកុំឲ្យកំតន់ចិត្តពេក ។
អ្នកត្រូវទំនេរទេបានផ្សងៗទៀត និយាយលួងនាងយ៉ាងម៉េចឲ្យតែខាង
បានផ្សាំជាក់ថ្កាកៗ; កាលបើបានធ្វើតាមយ៉ាងនេះហើយ, តា
អោះមិនមែនជាត្រលំថ្កាកអ្វីទេ នាងមុនជាន់ធីបានតែកាយជាយយល់
ឃើញថា តាវែលនាងតាន់ប្រថ្នាអោះនាំឲ្យបានសប្បាយទៅវិញទេ
តែ ។ អ្នកកុំភ័យឲ្យសោះ មិនអីទេ. តងីពេលអោះខ្ញុំនឹងជាក់តាស្តែ
បង្គាប់កុំឲ្យតាតមចូលទៅបាន ហើយកុំឲ្យក់ចូលទៅតេរឿនរ៉ុកតួនអ្នក

ដែលកំពុងនៅជាមួយប្រពន្ធក្មេកគ្រែ ព្រោះនាងនោះពិតជាប្រពន្ធអ្នក ហើយ មិនមែនរបស់អាតមរេ" ។

គ្រាដែលបិសាចបានឮយ៉ាងនេះ ក៏ឡើងកំហឹងជាខ្លាំង ហាស្ទ្រីនកុំឲ្យកិតភ័យ មិនបានពន្យល់ទេបាយតែមួយម៉ាត់ ប៉ុស្តែតម ក៏ប្រញាប់តអំពីចន្លុះធំ ។ បិសាចបួលទៅបួលហើយ ដល់ណែនខ្លួនដាច់ខ្លាំង ស្រែកដាំរៗ តម្រាមចន្លោះបុរសតមៗ ឃើញដូច្នោះ ក៏ទះដៃស្រែកដេញបន្លើល, ប៉ុន្តែឆ្នាមិនរត់ ចេះជាដំឡើងក្រពកក្រញាង ចេកក្អែកៗមក្រឡេតសំឡឹងសំឡក់បុរសតមស្ទើរតែនឹងស៊ីសាច់ ។ ស្រែកតម្រាមខ្លាំងឡើងៗហើយពន្លឺកខ្លួនឲ្យធំចង្កិចម្តងៗ ពាល់តែប៉ុនកូនលា ។ បុរសតមភ័យខ្លាំងណាស់ រៀបនឹងហាមាត់ស្រែកហៅឲ្យគេជួយ, ប៉ុន្តែគេស្រែកពុំរួច គ្រាន់តែឈរញោមាត់ច្រហាដោយសេចក្តីភ័យតក្តមាស្ទើរស្លុតស្រឡាំងកាំងតាំងស្មារតី; ដើម្បីធ្វើឲ្យកែតភ័យខ្លាំងឡើងទៀត បិសាចតាំងត្រឡប់ខ្លួនក្លាមទៅជាក្រមុំយ៉ាងធំសម្បើម ហើយស្រែកចំ-ភ័យថា "អាតមចោលមេ្លឹត! អញវែងសម្លាប់ឥឡូវហ្មឹងហើយ!" ។ ឮពាក្យដូច្នោះហើយ បុរសតមដួលខ្លាកទៅលើគ្នារ យកអាវទ្រូងត្រួតបា្លស ដើម្បីកុំឲ្យមើលឃើញក្រមុំនោះ, ទំត្រដរធ្វើយតាំងញញ៉ាញញ៉ែរថា "បពិត្រលោកជាស្តេចមហិទ្ធា, បុះលោកសួរខ្ញុំថាមពីរឿងអី?" ។ បិសាចតបភ្លាមថា "គ្រោះធំហើយអាឯង! អាឯងត្រូវមើនចិត្តធំហ៊ានមក

រឿងការខ្លួនជាមួយនឹងលោកស្រីយើង ! ” ប៉ុស្តេតមាំងអង្វរថា “ ខ
លោកម្ចាស់ថ្លៃនើយ, តាម តាលោកមេត្តាគាត់ទោសឲ្យខាន : ប្រសិនបើខ្ញុំ
ធ្លាប់ជាមនុស្សដាមទោសធ្ងន់កំមិនមែន គ្រោះការព្រោះចិត្តធំទេ តែ
ដោយសេចក្តីល្ងង់ខ្លៅពិតៗ ខ្ញុំធ្លាមិនដឹងជាស្រីនេះមានគ្រូបីជាតួ
ស្នេហាទេ; បើខ្ញុំធ្លាខុសធ្ងន់ដូចម្តេច សូមលោកបង្គាប់តាមសេចក្តី
ពេញចិត្តចុះ, ខ្ញុំធ្លាខន់ធំរងទូលថ្វាយបង្គំតាមតាំងអស់ ” ។ ប៉ាសាបន្ទូល
ទៅនឹងថា “ ត្រាសម្ចាស់! បើគាងធំរចេញពីទីនេះទៅ ឬបើមិនទៅឲ្យ
ស្រួលមហូតដល់ថ្ងៃរះទេ, ពុំនោះសោតបើគាងធំរហើយមានតំនាំយយោងភាក្យ
ស្តីតែមួយម៉ាត់ អញនឹងវាំចំបែកក្បាល ។ ល្អើយចុះ អញអនុញ្ញាតឲ្យ
គាងធំរចេញទៅពីផ្ទះនេះ, ប៉ុន្តែត្រូវចេញឲ្យរហ័សកុំជាក់ក្រែយឲ្យសោះ
ប្រសិនបើគាងធំរហ៊ានតែអើតក្បាលមកវិញ អញនឹងផ្តាច់ដំរែគាងធំរឲ្យ
អតបន្តិង” ។ លុះនិយាយដូច្នេះហើយ បាសាបក៏ប្រែកេទៅជាមនុស្ស
ចាប់ដើងចុះសេតមយ្យរឡើង សំបុង៉ក្បាលចុះគ្រែមហាកំដូចជានឹងអ្នក
ផ្ទប់នឹងជញ្ជាំង ហើយនិយាយទៅមកខ្លួនឯងថា “ បើគាងធំរទៅមិនស្រួម
ទៅឲ្យលំនឹងថ្ងៃរះទេ, ដូចអញបានថាវិលមកវិញ, អញនឹងចាប់ដើង
ត្រកាត់ចោតចំបែកក្បាលនឹងជញ្ជាំងនេះពុំខាន ។

ចំណែកខាងបេក្ខែខំនិនហាស្សុន, កាលបើបិសាចនីនាងខេត-
អប្សរនិយាយចាក់ដើងដូច្នេះហើយ, ក៏ចូលទៅរកអង្គុខេដ៏
ចាំស្តាប់ដើងការរបស់ខ្លួន; មួយស្រែចក់ ទើបដួងចាស់ម្នាក់ ទាំងពួ
មកបញ្ជាលកន៏ចន្ទប់នោះហើយ ខ្លួនគាត់មិនបានចូលទៅផងទេ ឈរតែម
ក្បែរមោកទ្វារ ឥតបានពិនិត្យមើលថាគឺជាបុរសឥតម ឬក៏បុរសឯទៀតឡើយ
គ្រាន់តែនិយាយឲ្យដួងទាំងពីរស្តាប់ថា គ្រូទេវតាបានធ្វើតាមប្រាថ្នាណាស្តាម
ការយោគតាមសេចក្តីប្រាថ្នាចុះ ហើយគាត់ចង់ទ្វារលែងឲ្យចេញចូល ។

នាងជាតិរបាមានសេចក្តីឆ្ងឿនឆ្ងល់ណាស់ ព្រោះមិនឃើញ
បុរសឥតម ចែរជាឃើញឯបេក្ខែខំនិន ហាស្សុនទៅវិញ ដែលជាបុរស
ប្រកបដោយគុណសម្បត្តិយ៉ាងឯកកន៏លោក ទើបនាងសួរថា "នែអ្នក
ប្រុសសំឡាញ់, ម្តេចក៏អ្នកមកទៅកន៏ចន្ទប់នេះតាមកំណត់មោង, ហេតុ
ដូច្នេះ អ្នកត្រូវជាគូកនស្វាមីខ្ញុំឬ?" បេក្ខែខំនិន ហាស្សុន តបថា
មិនមែនទេនាង, ខ្លួនខ្ញុំនេះ មានហ៊ានៈផ្សឹងពីតាគម អប្រិយទោះទេ ។
នាងនិយាយទៀតថា "សូមអ្នកប្រយ័ត្នកុំនិយាយកាត់ពីស្វាមីខ្ញុំ ។
បេក្ខែខំនិន ហាស្សុន តបថា នែនាង, ក៏ជាប្តីរបស់នាងមែន! នាង
មានគំនិតយល់ដូច្នេះ យូរយារាល់ហើយឬ? មិនមែនទេ នាងកុំកាន់
ច្រឡំ, ធម្មតាជាតិស្រីត្រូវលក្ខណ៍ច្បាប់ហាលធុននាងមិនត្រូវទៅរួម
រស់នាជាមួយនឹងមនុស្សអប្រិយធុនថោក ដែលអ្នកផងគេស្អប់ខ្ពើមដូច្នេះ

ខ្លួនខ្ញុំឯណោះទេតើដែលជាមនុស្សជាន់ខ្ពស់មានឥទ្ធិពលធ្លាប់ស្គាល់ជាមួយនឹងស្រីត្រង់ក្មេងៗ, ព្រះកជាដែលទ្រង់យកអាតមមកផ្តុំឲ្យជាប្តីនាងនោះ មិនមែនឲ្យធ្វើជាប្តីមនុស្សទេ តែទ្រង់គាន់តែមកព្រោះហេតុចង់កំចាត់លោកអគ្គមហាសេនាជាបិតាបង្កើតនាងប៉ុណ្ណោះ ហើយទ្រង់ក៏បានដឹងរឿងផ្តុំខ្ញុំឯណោះទេដែលឲ្យជាប្តីឥតប្រយោជន៍, ដូចនាងបានសំគាល់ឃើញស្រាប់ហើយតើ ពួកស្រីៗ, ពួកអ្នកក្មេង, អ្នកចាំ, ឥស្សរបង្កើតនាងត្រមាំងមនុស្សក្នុងផ្ទះនាងតាំងអស្សាល់ម៉ាន់ គេសប្បាយតែរាល់ថ្ងៃ ចំពោះកិច្ចការដែលព្រះកជាទ្រង់ផ្តុំបង្ហាត់លេងនោះ, ឥឡូវនេះ ខ្ញុំដេញអាតមអប្រិយនោះឲ្យទៅឯភ្នំតៅហើយ រាត់ពួនតែស៊ីនំ ឲ្យនៅក្នុងព្រៃសែងណោះ, សូមនាងជឿជាក់ចុះថា រាស្ត្រថ្មលែងអើតក្បាលមកឲ្យនាងឃើញទៀតហើយ"

លុះលោកអគ្គមហាសេនា ឃាត់ប្រពៃទ្ធិន ហាស្ត្រីន និយាយដូច្នេះហើយ ក៏ចូលទៅកន្លែងបន្ទប់ផ្ទៃដំណេកតាំងតាន់តាំងស្មារតី ឆ្លើងឆ្លល់ពេក ព្រោះរឿងនេះកាលជំបូងឡើយមានចំនងជួបប្រុះសោះ ហើយថែរក្សាប់ទៅជាជួបប្រាះវិញ នាងប្រែចិត្តមុខក្តាម ញញឹមស្រស់ជ្រះថ្លាមើលទៅរំពឹងតែលួងឡើង ។ នាំឲ្យប្រពៃទ្ធិន ហាស្ត្រីនមានសេចក្តីស្នេហាកួចកាន់ជាខ្លាំងផុត ។ នាងផ្តើមនិយាយឡើងទៀតថា "ខ្ញុំឥត

សង្ឃឹមថា ខ្លួនខ្ញុំនឹងបានសប្បាយដល់ម្ល៉េះសោះ, ក្នុងដាក់ពុះ: ផ្តន្ទឹខ្លួន
ប្អូនស្រែចមកហើយ ថាមុនជានឹងនៅក្នុងអស់មួយជីវិតពុំខាន, ប៉ុន្តែ
ហេតុតែកំពូសំណាងខ្ញុំថ្លើងខ្ពង់ខ្ពស់ណាស់ ទើបបានមកកាប់ច្រែសចំនឹង
អ្នកបងដែលជាមនុស្សមានគុណសម្បត្តិវិសេស ដួរដល់សេចក្តីស្នេហា
យ៉ាងថ្លៃថ្នូរបស់ខ្ញុំ" ។ នាងខៃយកបណ្តើរ ដោះសំលៀកបំពាក់
ក្រៅបណ្តើរ ហើយចេញចូលខ្លួនវិលតៅលើគ្រែ; ឯបេក្ខជនដ៏ខាសត្វនៅ
ទៅក្បែរខាងនាង ពេញហៅមហាសប្បាយស្ទើរអណ្តែតនាគ្នា ដោយ
យើញខ្លួនឯងបានជាម្ចាស់នៃស្រីត្រចង់លើកូណ៌ ដែលគួរស្នេហាយ៉ាង
ក្រៃលែង, ម្ល៉ឺមាដោះខោ. អាវក្រៅជាក់លើកៅអីនឹងលើថង់ជ្រាក់
ដែលថៅកែជាតិស្ទីហ្គុចខ្លួនឲ្យមក; ថង់នោះទោះបីបានដកយកជ្រាក់
ចែកឲ្យនៅច្រើនយ៉ាងណាស់ទៅហើយ ក៏នៅតែពេញណែនទៅខ្លើយ; ចុង
ដោះទាំងគួតក្បាលរបស់ខ្លួនចេញ ប្តូរគួតមួយទៀតសម្រាប់ច្រែកុង
ពេលយប់ ដែលគេបានរៀបចំបំរុងឲ្យបុរសតម រួចហើយក៏ទៅទំនេរ
ខ្លួនលើគ្រែទៅតែអាត្រែនាច់ខ្នើរទៅខ្លីប៉ុណ្ណោះ ។ ទោះបីធ្លាប់ស៊ាត
ឡាញ់ព័ណ្ណីខៀវ ហើយបន្តរូតដោយខ្សែធ្លាប់ខ្សែយមាស ។

ខណៈដែលកំដល់ត្រង់នេះ លោកសេនាបតីយ៉ាហ្គ័រចេញរំលឹក
ទៀតថា: កាលដែលគួរស្នេហាកំពុងដេកលក់ស៊ីច្រមុះ ចិត្តបងយើយ
ខ្លួនឯងទេតអប្បាថា "យើងត្រូវចេញក្រៅដែលយើងបានធ្វើមនុស្សពាល

ដល់ពេលនេះ ឲ្យហើយសព្វគ្រប់ទៅកុំបង្អង់ឲ្យអ្នកណាវះខាន ឬបារាំងទៅលើតតាមេទ្រែខ្នងដំនៃ ហាស្សែន ថ្នមៗ កុំឲ្យភ្ញាក់ ។

នាងខេតតឬរចូលទៅកន្លែងខ្លួនដំណែកអ្នកចាំនឹតាកំពុងដេកលក់ស្រួល លើកត្រកងចេញមកទ្រែខ្នងដំនៃ ហាស្សែន ដែលកាន់ដែកាវទ្រែខាងនឹងភៅខ្លួ ហើយហោះទៅជាមួយនឹងបិសាច មានសម្បីនយ៉ាងលឿនហើសឥតឧបមាហួសដល់ទ្វារក្រុងជាមាស ប្រទេសស៊ីរី ទៅដល់ភ្នំនឹងគោះត្រង់ចំលើពេលដែលពួកទេវតាមហាមិត្តកំពុងវែកប្រកាសជាសំបណ្តាជន ឲ្យគ្រែកាខ្លីនឹង ដើម្បីប្រជុំគ្នាសួរនៃជម្ងឺ ក្នុងរុក្ខាសម័យ (១) ។ នាងខេតតឬរក៏ដាក់ទ្រែខ្នងដំនៃ ហាស្សែន សន្សឹម ៗ ទៅលើប្រថពីវិញ្ញាក្រុងនឹង ហើយទើបភ្ញាក់ឡើងជាមួយនឹងបិសាច ។

កាលដែលបើកទ្វារក្រុងភ្លាម, ពួកបណ្តាជនដែលប្រជុំគ្នាច្រើនណាស់ណាន់តាន់តាប់ប៉ុន្មាននឹងចេញមោះ ស្រាប់តែភ្ញាក់ព្រឺតមានសេចក្តីធ្ងឿនធ្ងល់ណាស់ ព្រោះតែគ្មានតែម៉ាចម្តាក្នុងឃើញទ្រែខ្នងដំនៃ ហាស្សែន តែម្តងនៅឯតស្រុកស្មឹងផ្សាល់ឯងដ៏ហើយមានតែការទ្រែខាងនឹងភៅខ្លួប៉ុណ្ណោះ ។ អ្នកខ្លះនិយាយថា «ខ្ញុំប្រែហែលជាគ្នាចេញពីផ្ទះទៅហ្វាយខាងកើត ដោយច្រញាប់ច្រញាល់ណាស់ហាំងមើល បានជារកឧកាសស្រែងទាក់ឲ្យស្រួលបួលមិនខាន់» ។ អ្នកខ្លះទៀតធ្វើយៗថ្លែងថា «ប្លាំ

---

១ ព្រឹក, ព្រលឹមស្រាងៗ ។

គ្នាពិនិត្យមើលសំនៀងគ្រែងៗ លាគ្នាមានគ្រោះថ្នាក់អ្វី ! ចំនង់ជាដើរលេងស៊ីផឹកជាមួយនឹងគ្នាខ្លះគ្រែងគ្នា, ដល់ស្រវឹងតែងតែគោះខ្លាំង ហើយទៅខាងគ្រែវាយមានកំពុកាអ៊ូមួយ ហើយគ្រឡប់ចូលមកវិញមិនបានគេចិត្តភ្លាត់ទេ កំមានទេ ខាត្រឹមបាត់ភ្លាមនេះ ជួលដេកសន្ធឹងសន្ធៃមិនដឹងខ្លួនថ្ងាណា ព្រោះស្រវឹងជ្រុលហើយយ៉ាងម៉ែល" ។ ពួកជនខាងនោះនិយាយស្ងាត់មិនត្រូវគ្នាសោះ ខ្លះថាដូច្នេះ, ខ្លះថាដូច្នោះ, រកនរណាមួយតាយដើម ហតុដែលបានខ្ចីខ្លួន ហស្ស៊ែន មកដេកនៅត្រង់កន្លែងនោះឲ្យត្រូវចំពិតប្រាកដពុំបានឡើយ ។ ពេលនោះមានខ្យល់បក់រំភើយៗមក, ក៏ផាត់ភាពខ្ចែងចាំងម្លោកចេញចន្លុះ, គេមើលឃើញដើមក្លួងបានខ្ចីខ្លួនឯង ហស្ស៊ែនសស្តុះ ហើយគេលាន់មាត់ត្រង់គ្នាយ៉ាងមានសេចក្តីចំឡែកនួរឆ្ងល់; មុរសក៏ភ្ញាក់ឡើងភ្លាម ព្រោះឮសំឡេងចៃចរាចរអ្នកនោះឯង ហើយស្រវឹងក៏ងឿងឆ្ងល់ពេក ដោយឃើញខ្លួនឯងមកនៅក្បែរទ្វារទើកគ្រែង ដែលខ្លួនមិនដែលបានមកម្តងសោះ ហើយឃើញថាណា ជនមើរវេរជុំសណ្ឋរតំនោមកពេមជុំជិត ពិនិត្យមើលឈ្មួយ៉ាងនេះ ទើបនើចមុខមើលគេមើលឯងទាំងស៊ីងមម៉ឹង ហើយសួរថា

(មានត)

រឿង ស៊ុន យ៉ាត-សេន

អ្នកនយោបាយឯក កាលជាប់ឃុំនៅក្រុងឡុងដ្រ

លោក ង៉ុយ-ប៊ុក ប្រែពីភាសាចិន

(ត)

ជួកគាត់ទៅនៅក្រោមបង្គួចបន្ទប់ខ្ញុំ។ និយាយៗសុំឲ្យអ្នកចំរើរសាយតមកឲ្យខ្ញុំ។ ពួកចំរើមិនត្រមើត្រមៃថែមទាំងពាត់ឲ្យទាហានចិនរើសប្រមូលសំបុត្រលើដំបូលផ្ទះយកទៅឲ្យទៅហ្ន៎យកពាំងអស់។ រួចគេបានចំមកបង្គួចបន្ទប់ខ្ញុំដដែលទៀត អាំងពីពេលនោះមក ខ្ញុំមិនអាចប្រើស្រីយ៉ចេញចាន់ក្រៅបានទៀយ — ខ្ញុំក៏គិតគាប់ប្រមល់ក្នងចិត្តលែងមានសង្ឃឹមតទៅទៀត ហើយមានតែផ្លូវឲ គឺបន់ស្រន់ព្រះជាម្ចាស់ ដើម្បីឲ្យព្រះអង្គជួយសង្គ្រោះដល់ខ្ញុំក្នងគ្រាក្រជាចំណុចនេះ។

ថ្ងៃសុក្រ ត្រឹក ១៦ កក្កដា ខ្ញុំគ្រោកពីដេកឡើងចំត្តត់និងក្តីស្រមៃនឹកសង្ឃឹមពុកចិត្តខ្លួនថា ពាក្យដែលខ្ញុំបន់ស្រន់ព្រះអង្គ បានបន្ទន់ព្រះហឫទ័យព្រះអង្គឲ្យទ្រង់ព្រះមេត្តា ទ្រង់ផាល់ព្រមមកជួយរំដោះខ្ញុំក្នងគ្រានោះមែន។ ខ្ញុំក៏ពុំបានលះបង់សេចក្តីព្យាយាម បានហៅឈ្មោះកូល (cole) មកប្រាប់ថា ឲ្យជួយសង្គ្រោះខ្ញុំផង។ ឈ្មោះកូលក៏សួរមកខ្ញុំវិញថាអ្នកឯងជាអ្វី?— ពួកអ្នកធ្វើនយោបាយនៅប្រទេសចិនហើយបានរត់មកជ្រកកោននៅទីនេះ។

ខ្ញុំស្មានថា ឈ្មោះកូលស្លាប់ដំណើរខ្ញុំមិនសូវបានដឹងច្បាស់ទេ ដូចខ្ញុំមួរៅឈ្មោះកូលវិញថា អ្នកឯងធ្លាប់បានឮនិយាយពីជាតិអារមេនីយោងឬទេ ?— ឈ្មោះកូលក៏តបមកវិញដោយឯកន្តរៈ ខ្ញុំក៏និយាយទៅវិញថា ដូចជាពួកស្តេចសុលតង់ខាងទួរគី តែងឲ្យប្រហារជីវិតពួកអ្នកកាន់លទ្ធិគ្រិស្តហាសនា ។ ព្រះមហាក្សត្រក៏ចង់ប្រហារជីវិតខ្ញុំដូច្នោះដែរ ព្រោះខ្ញុំជាអ្នកកាន់លទ្ធិគ្រិស្តសាសនា ហើយជាសមាជិកពួកសន្តិមវិធីមានចំណង់ធំណែនាំប្រជុំកំពុលចង់ឲ្យវិសេសល្អនៅកន្លែងអនាគតកាល ។

ពួកជាតិអង់គ្លេសតែងមានចិត្តគាំពារសូវជាប់ជាតិអារមេនីយោងខ្ញុំឥតដឹងផ្លូវទេ ប្រសិនបើពួកជាតិអង់គ្លេសបានឃើញស្ថានភាពរបស់ខ្ញុំក្នុងពេលនេះ ប្រហែលជាលោកមានចិត្តគាំពារសូវដល់ខ្ញុំដូច្នោះមិនខានទេ ។

ខ្ញុំនិយាយទៅវិញថា ជីវិតខ្ញុំនៅលើដៃអ្នក បើអ្នកគាំពារយកវឿងខ្ញុំទៅផ្សាយបញ្ជាក្រែ ខ្ញុំក៏ធំធាន់បានរស់ជីវិត, បើមិនធ្វើដូច្នេះទេ ខ្ញុំមុខជាត្រូវតែប្រហារជីវិតហើយ ។ ក្នុងវឿងដូច្នេះកិច្ចណាជាឧត្តមគតិរបស់អ្នក ឬប្រតិបត្តិតាមការណែនាំរបស់អ្នក ចំពោះព្រះជាម្ចាស់ខ្ញុំសូមឲ្យអ្នកកូលពិចារណាពាក្យដែលខ្ញុំបានជម្រាបមកនេះប្លុះ ដល់អ្នកត្រឡប់មកថ្ងៃក្រោយសឹមធ្វើយ៉ាងម្តេចខ្ញុំ ។

ឈ្មោះកូលក៏ចេញពីបន្ទប់ទៅ ដល់ព្រឹកស្អែកឃើញគាត់វិលមកវិញ - ពេលនោះឈ្មោះកូលកំពុងដាក់ឆ្នាំងទៅលើភ្លើង ហាន់ចង្ហាញខ្ញុំឲ្យយកក្រដាសមួយដែលគាត់បានដាក់លើជើងក្រានឆ្នាំង - ដល់ឈ្មោះកូលចេញផុតពីបន្ទប់ទៅខ្ញុំក៏រើសយកក្រដាសនោះមកមើលថា :

« ខ្ញុំបានឃើញសំបុត្រ ๑ ទៅឲ្យមិត្តលោក តែកុំឲ្យលោកសរសេរសំបុត្រនោះលើតុ ដ្បិតវាហានយាមកលួចមើលតាមប្រហោងសោទ្វារ ឲ្យលោកសរសេរលើក្រដាសវិញ" ។

ខ្ញុំក៏ឆ្លៀតសរសេរថៃម្ខុរទៅខាងជញ្ជាំង ខ្ញុំយកនាមប័ណ្ណ (Carte de visite) សរសេរទៅលោកគង់ខ្ញុំ ។ ដល់ថ្ងៃត្រង់ឈ្មោះកូលបូលមកដល់ ខ្ញុំតឹយកកន្ត្រកដែលដាក់ភ្ញាក់ភ្លើងកូលៗក៏រើសយកសំបុត្រនោះហ៊ុមដោយខ្ញុំក៏ជូនថ្នាក់ចាំងអស់រថស៊ីខ្ញុំទៅគាត់ ប្រហែល ๒๐ « លីវ៉ែ » ។ សំបុត្រដែលលោកគង់ខ្ញុំផ្ញើមកខ្ញុំវិញ ឈ្មោះកូលបានយកទៅដាក់ក្រោយជើងក្រានឆ្នាំង ។ គាត់បានចេញក្នុងភ្នែកឲ្យសញ្ញាខ្ញុំៗក៏ស្ទុះទៅរើសយកមើល ខ្ញុំមានចិត្តត្រេកអរណាស់ ដែលបានឃើញសេចក្តីក្លាចសំបុត្រនោះថា : « ខ្ញុំអត់ធ្មត់បន្ទិចទៅ រដ្ឋាភិបាលកំពុងតាំងការឲ្យលោកពីរ.ម៉ាថ្ងៃក្រោយលោកមុខជាទទួលបានមិនខ្លះហើយ" ។

ខ្ញុំក៏បានជឿជាក្រ.ជាក្លាស់ដែលខ្ញុំបានបន់ព្រះអង្គឲ្យជួយមកជួយខ្ញុំមែន ។

ពីថ្ងៃមុន ខ្ញុំមិនដែលជ្រាស់សំលៀកបំពាក់ ជួនកាលខ្ញុំនឹងយកដៃ
ដែរ តែចិត្តរើរាល់ដង ។

ដល់ខ្ញុំខូចដំណឹងពីកល្យាណមិត្ត ទើបនាំឲ្យខ្ញុំសប្បាយចិត្ត ខ្ញុំ
បានខូចអាហារបរិភោគ - ខ្ញុំខ្លាចរកជ័យក្នុងការតវ៉ាវឿងនេះ បើ
ប្រសិនណាពួកចិនបានយកខ្ញុំត្រឡប់ទៅស្រុកចិនវិញ ពួកគេនោះបានបុះ
ផ្សាយគ្រប់ដំបន់ថា រដ្ឋាភិបាលអង់គ្លេសគេចោះបង់ចោលខ្ញុំ ដ្បិតនៅ
ភូមិភាគអង់គ្លេសពួកអ្នកចរចោះពុំអាចនឹងមកពីឯកាក់តស៊ូយកបានទេ ។
ពួកសមាជិកឯង "គណបក្ស" គេបានជ្រាបរឿងដែលអង់គ្លេសបាន
ប្រែនយោបាយក្នុងការចរចាលួចពួក "កែពង" ហើយដោយសារជាតិ
អង់គ្លេសបានជួយខំនុកបម្រុងបានជាបំផ្លាញ នូវមហាបដិវត្តិស្នេហាជាតិ
ពួកដែលឯន់លុង (Catholique) គឺពួក "កែពង" នេះឲ្យរំនាសទៅ
បាន ។ ដល់គេយកនូវមុតប្រទេសចិន ខ្ញុំប្រាថាលជាគេប្រហារជីវិត
បង់ដោយឃាតហើយដិវត្តិនេះ តើជាតិអង់គ្លេសបានធ្វើឲ្យស្ងប់រម្ងាប់ទៅ
ហើយ ហើយក៏ពួក "គណបក្ស" ក៏ចោះបង់ចោលការនេះដោយអត
សង្ឃឹមថានឹងបានផលប្រយោជន៍តទៅអនាគត ។

ទើបជាគគ្គកជ្រួតដែកបានគ្រងាសខ្ញុំ មុនជាលំបាកចំពោះរឿង
នេះ គ្រាន់ថ្នាក់នោះត្រឡប់ជាមិនខានទៅវិញដោយសារអាំងមកដល់ខ្ញុំ
បានស៊ប្បូជីវិតកូលទៅគេហដ្ឋានដែលខ្ញុំនៅ ហើយបានប្រមូលគ្រងាស

ចាំនិយាយ ជូនភ្លើងឆ្លៀតពេលគេសម្លាញ់ចាស់ កដូចជាមិនមែនសំបុត្រ
ស្នាមដូចមិនឃើញឲ្យមានហេតុផលគិតគូនឹងឆ្ងាយដូចម្ដេចខ្ញុំសោះ ។

ខ្ញុំមិនបានដឹងក្នុងពេលនោះថា ដូចម្ដេចហើយ ដែលគេឲ្យខ្ញុំបរិភោគ
ហ្ន៎ ឈ្មោះថាពុលដែរ តែដោយខ្ញុំគ្មានចិត្តខ្ញុំមិនបានគិតអ្វីទៅ។
ដូចហាររនោះសោះ ខ្ញុំគ្រាន់តែទទួលបានទឹកដោះគោ, តែ, ផ្លែឈើ
ពណ៌ខ្មៅមួយ លុះគ្រាតែសំបុត្រពួកមាតខ្ញុំមកដល់ឲ្យដំណឹងដ៏ថ្លៃថ្លានោះ
ទើបខ្ញុំបរិភោគអាហារទទួលបានដំណើរ អត់មានគិតក័យគ្នាឡើយ ។

ស្ថានការនៃមិត្តភ័ក្តិខ្ញុំក្នុងរឿងនេះ

ខ្ញុំឥតបានដឹងច្បាស់សោះ ឲ្យហេតុខានតែគ្រាន់ តាលែលខ្ញុំដឹងតែ
សំបុត្រចាំងប៉ុន្មានឆ្ងាយខ្ញុំ ទេអ្នកប្រគល់តាមផ្លូវកដូចរាល់ថ្ងៃ
សៀរហូតស្ទើរតែមាំគោតិ ។

ក្នុងថ្ងៃសុក្រ ១៦ កក្កដា ពេលព្រឹកខ្ញុំមានសង្ឃឹមដោយឃើញ
«ភូល» ជាបម្រើដ៏ឥតធំគ្នេសទៅកន្លែងនោះ ប្រុងយកចិត្តឈឺឆ្អាល
ចំពោះខ្ញុំ តាលែលអ្នក «ភូល» បានជួយទុកក្នុងក្តីការនេះ តាលែលបាន
សម្រេច តើតាលែលអ្នក «ភូល» នេះ បានសារសេរសំបុត្រទៅលោកឯងខ្ញុំ
ពីថ្ងៃសៅរ៍ ១៧ កក្កដា ១៨៨៦ ហើយគឺអរគុណដំណើរនេះឲ្យបែរត្រឡប់
ទៅបានតាមចំណង - សំបុត្រនោះទៅដល់ផ្ទះ ឌីវ៉ែនសៀ (Devonshire)

ទៅនឹង ๑๑ ព្រឹក ហើយដឹងនឹងកុនចិត្តថា លោកកន់ខ្លួ ឃុនមើលសេចក្តីកុនសំបុត្រហើយ មានស្នាមភាតវៃបន្ថយដែរឬទេ ?

ឧមានមិត្តភក្តិលោកម្នាក់ជាប់ឃុំឃាំងនៅកុនស្ថានអន្តរាគមួយនៅតាំងពីថ្ងៃភាទិត្យ នេចនឹងទាន់នៅតាមនាក់ត្រឡប់ទៅប្រទេសចិនវិញ ហើយគេក៏ប្រញាប់ដែរ តួឲ្យតាណិតឃុំសេចក្តីសង្កត់នោះគេនៅតែ ហើយគ្មានអ្នកណាតវ៉ាទេ គេមុខជាទាន់គាត់យកទៅហើយ នៅពីនេះមិនមានអ្នកណាដឹងរឿងគាត់ឡើយ - ខ្ញុំមិនចុះហត្ថលេខាទេ - ពៃការដែលខ្ញុំនិយាយនោះពិត ហើយអ្នកត្រូវជឿខ្ញុំ បើអ្នកសង្ស័យចូលហាងណាត្រូវផ្លូវក្នុងកន្លែងមួយរំពេច ដើរកុំផ្លូវច្រឡំរេច ការនោះនឹងខូចដោយធ្លាប់ពុំទាន់ពេលតាមរឿងរបស់ខ្ញុំដែលឯងបានស្តាប់នោះ គឺ លិន - យិន - សេង - (Lin-yin-Séng)

មិនត្រូវបន្ថឹង ពេលវេលា ឡើយ ហើយក៏លោកកន់ខ្លួចេញទៅកន្លែងលោកសៀវហ្គីដើម្បីការនេះ - លោកបានឃើញគេហដ្ឋានមួយលេខ ៣ នៅស្ពានទីហាវ៉ែរតែភ្លាមបើនឹងត្រូវហើយដល់ទៅ ๑๒ ដង ក្នុងខាងថ្ងៃសៅរ៍ ពួកភាគនត្រូវមានតុលមួយដែលយាមនៅទីនោះចេញមកឃាំមើលពួកមាតខ្ញុំដោយសង្ស័យក្នុងចិត្ត មិនត្រូវបានសួរថា គេហដ្ឋាននេះបានបិទខ្លោះ ๖ ខែមកហើយ ឬក៏ម្ចាស់ផ្ទះបានទៅនៅឯណាស្រាត់តែលោកកន់ខ្លួបានសួរថាហាននោះ (មានត)

ប្រគល់មុខការព្រះសង្ឃនាយក

កាលពីថ្ងៃសុក្រ ១០ កើតខែផល្គុនឆ្នាំកុរឯកស័ក ព.ស. ២៤៨១ (១៩-ឆ-៦៨), វេលាដែលព្រះអាទិត្យមានរស្មីជ្រលែងនៅកាន់ឋានមិសពេលម៉ោង ១៨ ជាវេលាមានមន្ត្រីឯកឯក ដោយសារលាបាលីរងវត្ត ណ្ណាលោម សង្កាត់លេខ ៣ ក្រុងភ្នំពេញ មានការរៀបចំពិធីសន្និបាត ១ ហៅថា "ពិធីប្រគល់មុខការព្រះសង្ឃនាយក" ដែលមានព្រះតេជព្រះគុណព្រះមេបាមែលធម្ម ហ្គួត - តាត ជាអធិបតីកន្លងមកនេះ ។ ខាងមុខសាលាបាលីរង, ត្រូវរៀងខាងឆ្វេងមានលំអរៀបតាំងដោយផើងផ្កាស្រស់បំព្រងដែលជាកំបង់ខ្ពែតជាដួរ តាមថ្នាក់បង្អាននៃផ្លូវឡើងទៅលើ; ត្រង់មាត់ទ្វារធំខាងក្រៅនិងមាត់ទ្វារសាលាបាលីរង មានទង់ជាតិជះរូបបាសាចក្រខ្នងមួយគ្នាពីខាងលើ ហើយដែលបង់ទៅមកដោយខ្សល់ផាត់មកពីទិសទីតាំងពួនជាមិញ្ជាប់មិនជាប់។ ខាងក្នុងសាលា, ត្រង់ស្លែងកាតណាលមានរៀបតុកិត្តិយស ៣ សុទ្ធតែក្រាលដោយកម្រាលមានតំណែថ្នូរដាវស់ប្រសើរថ្លៃថ្លា: តុទី ១ ខាងកើត មានជាស់ក្បូនផ្កាខាងក្នុងត្រែអូបឈ្ងុយឈ្ងប់ ដែលដាក់ទ្រដោយប្រដាប់ស្រមាប់ដាក់ក្បូនផ្កា ព្រមទាំងមានរៀបប្រដាប់ប្រដារត្រឿង

សរសេរខ្លះទៀតផងនៅលើតុនោះ, គឺជាតុសម្រាប់ទទួលសោតអ្នកមានឋណ្ណាស័ក្តិធំ ។ តុទី ๒ តាំងនៅខាងលិចតុនេះ ជាប់បន្ទប់លើរវាង ๑ ជ្រុង មានតាន់ទ្រនំាមាស ក្បួច ធំ ๑ គូ តម្រង់តលើគ្នាដាក់លាំងនៅលើតុនោះ ហើយមានតាំងរំលេចជាងគេក្នុងមានតំណាំផ្សង ។ នៅក្នុងតាន់ទ្រនំាង ๒ នោះផង ជាតុសម្រាប់ដាក់គ្រាប្រៃសម្បីអាយកូត ទឹងសម្រាប់ដាក់ឯកសារផ្សេងៗ ខ្លះទៀតផង ។ តុទី ๓ ស្ថិតនៅខាងជើងតុទី ๒ ជាតុសម្រាប់ទទួលភេសជ្ជៈផ្សេងៗ ។ នៅលើជញ្ជាំងទ្រូងខាងកើតសាលាកាតអណ្តាលដែលមានរាំងត្រដាងយ៉ាងធំទូលាយ ហើយដែលមានដំរាលំព្រះពុទ្ធរូបធ្វើអំពីកញ្ចក់ដំ ๑ ព្រះអង្គ ទុកនៅទីនោះជាទិច្ចកាល ទុកដូចជាបូជនីយដ្ឋាន ๑ ដ៏ប្រសើរ ក៏មានរៀបចំគ្រឿងពុទ្ធបូជាមានកំរើញ្ជាជាដើម សព្វគ្រប់ដែរ ។ ក្រៅពីដែលបានតុចាត់ឲ្យរៀបចំនោះទាំងនេះទៀតផង ជាស្ថានភាពដ៏សមរម្យល្អមគួរដល់ការ ទុកជាជាទស្សនីយដ្ឋាន ๑ ដ៏ប្រសើរក្នុងការប្រជុំសន្និបាតនេះ ។ គ្រានេះព្រះបាទឆ្លាត់សង្ឃឹង្ឃ ឧបៈ ហៅ វត្តស៊ីហរ័ន (លេខាធិការនៃសម្តេចព្រះមន្ត្រីនាយកទីសំរាប់ថែរក្សាជាន់ខ្ពស់) បានដឹកនាំសៀវភៅកត់ប្រាក់ផ្សេងៗ ពីក្នុងមាតរំមកដាក់លើតុលើតុទី ๒ ដែលនៅជិតរាំងត្រដាងមានដំរាលំព្រះពុទ្ធរូប ។

កថាមុខសាសនោះ ទាន ព្រះសង្ឃរាជានុសាសនៈ ហាមានខុសគ្រប់ជាតិនិងប្រែ
ជានន័យខ្ពស់ជាងនេះ ដូចសន្និដ្ឋានសាសនោះ គឺ :

ព្រះតេជព្រះគុណ ព្រះវន្តវត្ត ពេជ្រ - មឿង វត្តកណ្តាលសោម
" ព្រះមហាវិមលធម្ម ហួត - តាត "
" ព្រះភ្នំរយោសាចារ្យ ខែន - ប៊ុល "
" ព្រះវន្តមុនី ស៊ៅ - នេត "
" ព្រះធម្មយោសាចារ្យ អ៊ុត - តុប វត្តសាកវ័ន
" ព្រះសោភ័ណ្ឌវង្ស ស៊ៅ - ញាណ "
" ព្រះញាណសង្វរ ផង់ - កុយ "
" ព្រះពុទ្ធវង្ស ស៊ៅ - ហ៊ុន "
ព្រះគ្រូសោធនវង្សបវរយោគីពុទ្ធ កប-កឹង-
ព្រះគ្រូបញ្ញាវិទូ ម៉ុង - ជាន "
ព្រះគ្រូសាសនវង្ស គុយ - សូត្រ "
ព្រះគ្រូគុណមុនីវង្ស កប - ជុំ "
ព្រះគ្រូបញ្ញាវិសុទ្ធិ ជួង - ប៊ូ "
ព្រះគ្រូវិជិតសត្តា គោ - ហង្ស "
ព្រះបុប្ផាតំសេង្ឃវិជ្ជា តង់ - ថោង "

មានព្រះសង្ឃឋាននុក្រមវត្តក្រៅជាន់នេះនិងត្រូវមានចំណាស័ក្តិដារចែនរូបខ្លៀក មិនបានពាក្យនាមចុះក្នុងនីនេះទេ ។

ម៉ោង ១៤ នឹង ១៥ នាទី, លោកអ្នកឧកញ៉ាពិភក្តិសាសនៈ (ហ៊ុយ-ឥន្ទ្រាល) ផ្តួចផ្តើមក្រសួងអស្តេរ ក៏មកប្តេជ្ញាមកដល់តាមរថយន្តតូចមួយមានលោកនាយកមន្ទីរ (សែហ្គាចំណោត) ក្នុងក្រសួងនេះជួនដំណើរមកផង ។ បន្ទាប់មកខ្លៀក, មានមន្ត្រីភាក់ងារក្នុងក្រសួងក៏ជាច្រើនខ្លះខ្លៀតអញ្ជើញមកដែរ ។ ព្រះសង្ឃគ្រួតនុគ្រះគ្រប់រូបដែលដើរចាំទទួលលោកនៅទីនោះ ក៏តម្រង់លោកអ្នកឧកញ៉ាពិភក្តិសាសនៈ និងអស់លោកមន្ត្រីភាក់ងារទាំងនេះមកដល់ក្នុងសាលាដែលគេរៀបចំទុកចាំប្រុងចាំទទួល ។ ព្រះសង្ឃគ្រួតនុគ្រះទាំងអស់ គង់នៅក្នុងដំណាក់ដើងនិងទាក់ទងនឹងខ្លះៗខ្លៀក ។

លុះការសន្ទនាបានដូចជាសព្វគ្រប់ហើយ លោកអ្នកឧកញ៉ាពិភក្តិសាសនៈក្រាកឈរឡើង ហើយបានសូត្រនូវអស់ ១ ឃាង ក្បុះក្បាច ដើម្បីសែនដំណាងវិស្សជ្ជកម្មទាន់មកចុះក្នុងចំពារនេះ ។

ក្រុមការគោរពចំពោះព្រះឧត្តមគ្រួតនុគ្រះត្រូវបានធ្វើ ដែលប្រទេសកម្ពុជាមិនធ្លាប់មានដល់ទីនេះ ដ្បិតលោកម្ចាស់ក្រសួងអស្តេរ ក៏ដូចជាលោកនាយកមន្ទីរសាកលវិទ្យាល័យ ជាដើមទាំងអស់គ្នាបានចំណាយពេលវេលាមួយថ្ងៃ ៨ កើត ខែកត្តិក ឆ្នាំ ឆ្លូវ ត្រីស័ក ព.ស. ๒๖๙๖ នេះ, ទីស្នាក់ការរបស់ឯកឧត្តមរដ្ឋមន្ត្រីទី ๒, តាម

ព្រះពាគ្រកឹត្យ លេខ ២៥ ខ. ក. ប្លុកវ៉ែល ៤ ទំព័រ ៣. ស. ឆ្នាំ ១៩ ត្រូវ
បានមកលើព្រះគេជព្រះគុណ ព្រះសាង៉ីវង្ស ជួន - ណាត វត្តទេណ្ណា-
លោក ជាអ្នកទទួលកំណែទំនាក់ព្រះមហាសុមេធាធិបតីសង្ឃនាយក
គណៈមហានិកាយនៅទៀត; លោកនេះ ត្រូវប្រសិទ្ធិពរព្រះសង្ឃ-
នាយកនោះប្រគេនមកលោក ។ ២ព្រះគុណាភាន់សេចក្តីសង្ឃឹមថា
ព្រះគេជព្រះគុណអគ្គនេះជាអ្នកជាប្រយោជន៍ដល់ព្រះពុទ្ធសា-
សនាតទៅថ្មីទៀត, លោកនឹងតាមដំណើរកំពុងរៀបចំព្រះពុទ្ធសាសនា
ឲ្យចម្រើនមានលក្ខណៈដោយសេចក្តីចំរើនជាដរាប ។ . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

ការប្រជុំសុន្ទរកថានេះហើយ ព្រះគេជព្រះគុណព្រះមហាសុមេ-
ធាធិបតីសង្ឃនាយកថ្មី មានថេរដីកាថ្លែងតបសុន្ទរកថាលោកអ្នកទទួលកញ្ចឹ
ពិភក្តិសាសនានោះវិញ ដោយសង្ខេប (មិនបានស្រង់ទុកប្រកបនៅទីនេះទេ)
ប្រជុំបញ្ចប់ថេរដីកានោះហើយ លោកអ្នកទទួលកញ្ចឹពិភក្តិសាសនាបាន
លើកយកកាន់តែស្មុគស្មាញ់ព្រះសង្ឃនាយក មកប្រគេនព្រះមហាសុមេ-
ធាធិបតីសង្ឃនាយក រួចហើយ បានចុះហត្ថលេខាក្នុងសៀវភៅជញ្ជីពាំង
ប៉ុន្មានព្រមជាមួយនឹងព្រះចៅ ឡាត់សង្ឃរាជផង ប្រគេនមកលោកកន្លែ

ទណៈខោះខៀត ។ ព្រះគេជព្រះគុណព្រះមហាសុមេធាធិបតីសង្ឃនាយក កំចាន់ចុះហត្ថលេខាទទួលសៀវភៅបញ្ជីមុខការពាំនាំប្តូរនោះមកពាំនាំអស់ ។ បន្ទាប់មក ព្រះសង្ឃគ្រូគង់នៅវត្តពាំនាំអស់ចាន់សុត្រជយន្តោ មួយចប់ ជាជយមង្គលគាថាពិធីនេះ ។

កាលបើសូរបេតការប្រគល់មុខការព្រះសង្ឃនាយកនេះសព្វគ្រប់ហើយ លោកអ្នកទទួលញ៉ាំពិតភ្លឺបាសនៈចាន់សុខូនប្រស្រីយកកន់ជាមួយនឹងព្រះសង្ឃវត្តពាំនាំនោះ អស់រយៈកាលដ៏សមគួរ, លោកនាទប្រធានទទួលព្រះសង្ឃពាំនាំនោះ អំពីព្រះពុទ្ធសាសនាកន្លែងខេត្តយើងទំនងប្រទេសនានាខ្លះ ជាលំដាប់ហូរហែ តាមដែលលោកឮបានអញ្ជើញទៅឃើញ ។

ម៉ោង ១៩ នឹង ១៩ នាទី, លោកអ្នកទទួលញ៉ាំពិភ័ក្តិសាសនៈព្រមពាំនាំអស់លោកមន្ត្រីភ្ញាក់ផ្អើលពាំនាំអស់ ថ្វាយចង្ហាន់ព្រះមហាសុមេធាធិបតីសង្ឃនាយកមុំព្រះសង្ឃវត្តពាំនាំគ្រប់អង្គ ហើយក៏អញ្ជើញត្រឡប់ទៅវិញ ។ ព្រះសង្ឃទាំងឡាយមានចាំឆែងកេសជ្ជៈ ឆានវៀងចំកេសជ្ជៈប្រគេនព្រះសង្ឃវត្តពាំនាំអស់នោះនានាគ្រប់ៗ រួចតាមសមគួរ ។ ក្រោយដែលឆានវៀងកេសជ្ជៈរួចស្រេចបាច់ហើយ ព្រះសង្ឃវត្តពាំនាំអង្គណាដែលនិមន្តមកពីវត្តក្រៅ ក៏ថ្វាយចង្ហាន់ហ

ព្រះមហាសុមេធាធិបតីសង្ឃទាយកទីដ៏ព្រះបន្ទូលាឆ្ងាគណៈខ្លះ ដែលគួរលា ទំមន្តត្រឡប់ទៅកាន់វត្តលោងរៀងៗខ្លួន ជាសូរេចកិច្ចសន្និបាតបែតប់មុងការព្រះសង្ឃនាយុកត្រមាតប៉ុណ្ណោះ ទៅវេលាម៉ោង ១៩ នឹង ៣៥ នាទី ។

សម្តុំសេដ្ឋកិច្ចលោ ទួប - ដើរ៉ែន វត្តចណ្តាលោម
បានរៀបរៀងតាមដំណើរការណ៍ដែលបានឃើញ ។

ថ្ងៃ ២៩/៣/៤៨

ព្រះគ្រូបញ្ញាលិខិត ភៅ-សុំ

គ្រូបង្រៀនសាលាចាស់ដាន់ខ្ពស់រៀបរៀង

(តមក)

ខ្ញុំនាងតិតដល់គ្រឿងដែលគេរៀបរាប់ប្អូនា ច្រែមច្រំសួរពីរៀបលើ
ស្នាន់រលើស្នាន់ រ ចំរលើតន្លោះតំពប់តន្លោះ ចំរលើជើងតានស្នាងរ
តំពប់ស្នាងរ ចំរលើផ្ទៃលលិត កែវលិត តំពប់ផ្ទៃលលិតកែវលិក ពុំនោះ
សោតជាក់ចង្កឹយចុះទៅលើជើងតានមាស ។ ជ្រាត់ ជាត់តជ្រាត់ជើងតាន
នោះ។ ឬអង្កឹយភ្លេចខ្លួនឥតមានសតិសម្បជញ្ញ ខ្ញុំយាយតាសាងនាយតាយ
ទៅចំរតន្លោះតំពប់ទឹតមាត់ច្រឡាត់ពាតស្ងួ តញ្ចុះថ្នាំទៅលើអាសនៈ
មានតខ្មែល ព្រំ ចេ្រមដែលនានជាម្ចាស់ច្រែនជាដើម ជារហតុនាំឲ្យតាយក
អួលតាត់អន់សតិពុំសូវមានផលានិសង្ស ដោយសារបញ្ហដិតនោះ។ ម៉ន
សង្ឃឹមអរភ្លេចថតំណាត់ដេត-ដើរ-ណា-អនុវានោះ។ ។ សូមអញ្ជើញ
ម៉ើលតន់មហាសតិបដ្ឋានសូត្រ គ្រន់សម្បជញ្ញបញ្ហៈឯណោះ ដែលមាន
សេចក្តីផ្តាលគ្រែយមមនប្រាជ្ញាខ្លួនឲ្យបានរៀនយោជនាចុះ ។ តពី
នេះសូមស្តាប់ពាក្យកាព្យជាគ្រឿនជំនួយនៃសេចក្តីអធិប្បាយមកនេះ ។

ភាព្យាពាទ្យ ពិ

អង្គុយដំខ្លែតាល់តំនាប់ ឃើញអ្នកគួរបន្ទាប់មកដល់ភ្លាម ប្រុងកាយប្រឹងចិត្តអង្គុយស្ងៀម រង់តែមកុំក្រែកចាលអ្នកធំ ។ អង្គុយឈរកុំភ្លាយជំតពេក ចត់ដើន ២ ផ្លែអាងប្រណម្យ តិរិយាអង្គុយធ្លាមម្យាទម្យ រឿងចំឲ្យត្រូវប្បាប់អត្តា ។ មិនត្រូវអង្គុយឈរលើឱ្យល់ រាយោបក់ជល់ចំកាយ អ្នកធំអង្គុយក្រែមកតា ប៉ុក្តិនញើសសាកញាតិខ្លួន ។ មិនត្រូវអង្គុយឈរខ្ពស់ពេក អ្នកធំក្រែឡកមើលតុំគួន ខុតតែថ្លៃក្រែយរកវឿងខ្លួន ផ្តន្ទាមាំមួនខ្លួបបុណ្យស័ក្តិ ។ មិនត្រូវអង្គុយឈរពាំមុខមើលទៅខ្នងកចំនេត្រជាក់ អ្នកធំដៀងចិត្តពុំស្ងប់ស្ងៀត ព្រោះជាកម្មខ្លាក់ប្រឹងសំឡឹង ។ មិនត្រូវអង្គុយឈរទាងក្រែយ ខ្លែលោកយណ្ណាយតិពុំនឹង រៀលត្រូវមើលតោងចៃប្រឹង រេខ្លួនឲនឹងរើចឃើញមុខ ។ ហៃអស់ឃ្លាដែនប្រុសស្រី គួរខំឃ្លាតឱ្យចំណាំខុត ប្បាប់ចាំឆ្លងជាប្រមុខ ជាត្រឿងនាំសុខចាំកុំក្លែប ។ ខំឆ្លងបានជាទីស្រឡាញ់ស្និទ្ធ អ្នកធំធេញចិត្តនេត្រមិនធ្លាប គង់ឡើលាភយសខ្ពស់ដូចពេជ្រ ប្រយោជន៍សម្រេចពីគោរព ។ ត្រូវធ្វើតាមរឿងទុជាសក ចេះស្គាល់ល្អអាត្រង់ជាត្រឿងទប់កាលតាត់ទៅតាល់ព្រះចមកព ដ៏ឆ្នត់ចូរគោរពត្រូវតាមច្បាប់ ។

រឿងធម្មបាលិខបាសក

សេចក្តីថា: កាលក្រមុំនាងតែមានខ្មុំសម្លាត់ឈ្មោះ ធម្មបាលិខបាសក ចាន់ទៅបំរើព្រះសម្ពាសម្ពុទ្ធអំពីព្រឹកព្រលឹមហើយអង្គុយចាំស្តាប់ធម៌ ។

សម័យនោះឯង ព្រះបាទបសេនទិកោសល ទ្រង់យាងទៅបំរើព្រះសម្ពាសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ដែរ ។ ធម្មបាលិខបាសក ឃើញស្តេចយាងមកដល់ជិតហើយ ក៏គិតថា: "អញគួរគ្រោតខ្លួន ឬមិនគួរគ្រោតខ្លួនហ្ន៎ ព្រោះអញតំពុនអង្គុយតាល់ព្រះពុទ្ធជាំជាងស្តេច កាលបើអញគ្រោតខ្លួន ឈ្មោះថាសេចក្តីមិនគួរដល់អញសោះ ស្តេចនេះមុខជាទ្រង់ខ្ជាល់ដល់អញ ព្រោះតែមិនគ្រោតខ្លួន បើទុកជាស្តេចនេះទ្រង់ខ្ជាល់ក៏ដោយ តាត្មាអញមិនត្រូវគ្រោត កាលបើអញគ្រោតខ្លួនហើយ ចាន់ឈ្មោះថាអញជាអ្នកនោរពស្តេច មិនឈ្មោះថាជាអ្នកនោរពដល់ព្រះពុទ្ធទេឬយ៉ា" ហើយគាត់ក៏អង្គុយស្ងៀមទៅ" ។

ធម្មតាមលក្ខិតបុរសកាលបើឃើញបុគ្គលណាមួយ អង្គុយតាំងសំណាក់បុគ្គលដែលធំជាងខ្លួន គេមិនត្រូវនឹងចំពោះបុគ្គលនោះទេឬយ៉ា ។

ឯព្រះបាទបសេនទិកោសល ទ្រង់ឃើញធម្មបាលិខបាសកនោះហើយ ក៏ខានព្រះវង្យទ្រង់គ្រោងហើយថ្វាយបង្គំព្រះសាស្តាដូចទៅអង្គុយក្នុងទីដ៏សមគួរ ។ ព្រះសម្ពាសម្ពុទ្ធទ្រង់ត្រាស់ព្រះបាទបសេនទិកោសលថា: មហាបពិត្រ ឧបាសកនេះ ជាអ្នកវេះព្រះរត្នៈបិដក ត្រាក

ស្តាលំហោតុ ផែលជាប្រយោជន៍ តើទំមិនមានប្រយោជន៍ ។ ព្រះរាជាខ្ញុំព្រះសណ្តាប់ហើយ មានព្រះទ័យជ្រះថ្លាដ៏ខ្លាំង ។

ថ្ងៃក្រោយព្រះបរមគ្រូតែងតែលើប្រាសាទ ទតទៅឃើញឧត្តមបាណិនប្រាសកនោះ កាន់ធ្នែត ពាក់ស្បែកជើងដើរតាមមុខព្រះលានខ្ញុំព្រះស្តាស់ហៅឲ្យចូលទៅ ។ គាត់ក៏ដំណើរធ្នែត ដោះស្បែកជើងដើរចូលទៅ ហើយថ្វាយបង្គំថយទៅអង្គុយកន្លែងដ៏សមគួរ ។

គ្រានោះ ស្តេចខ្ញុំសួរថា: "នែឧបាសក! ជួបម្តេចក៏ឯងជាអ្នកដំណើរធ្នែត ដោះស្បែកជើងហើយដើរចូលមក" ។ គាត់ក៏ឆ្លើយថា: សូមខ្ញុំព្រះមេត្តាប្រាស "ខ្ញុំព្រះបង្គំឮថាព្រះអង្គខ្ញុំមានព្រះរាជឱង្ការហៅឲ្យចូលមក" ។ ស្តេចខ្ញុំសួរចំអកថា: "អ្នកទើបតែនឹងដឹងថាយើងជាស្តេចកន្លែងនេះទេឬ?" ។

គាត់ឆ្លើយថា: "ខ្ញុំព្រះបង្គំជាខ្ញុំបានដឹងថាព្រះអង្គជាស្តេចមកយូរណាស់ហើយ" ។ ស្តេចចាប់ពិរុទ្ធថា: "អើចេញអ្នកដឹងថាយើងជាស្តេច ហេតុអ្វីពីថ្ងៃមុនអ្នកអង្គុយជាមួយនឹងព្រះសម្ចាស់ពុទ្ធជាម្ចាស់យើងយើងហើយក៏ក្នុងមិនគោរពខ្លាំងខ្លះ?" ។ គាត់ឆ្លើយតបព្រះរាជឱង្ការថា: "សូមខ្ញុំព្រះមេត្តាប្រាស ខ្ញុំព្រះបង្គំកំពុងអង្គុយក្នុងសំណាក់ព្រះពុទ្ធជាស្តេចធំប្រសើរ, ឃើញព្រះអង្គជាស្តេចក្នុងប្រទេសហើយគ្រាន់ខ្លាំង ឈ្មោះថាមិនមានសេចក្តីគោរពក្នុងព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់

ហេតុនោះ ខ្ញុំលែងព្រះបង្គំថាខ្ញុំមិនហ៊ាននៅគាត ខ្ញុំលែងព្រះអង្គ" ។ ស្តេច
មានព្រះរាជឧទ្ធារថា : "ល្អើយរឿងនេះយើងលើកសុះ ។ ល ។

រឿងនេះហើយ សូមអស់លោក-អ្នក អង្គុយឃុំឃាវចៀមម៉ែលក្នុ
លែលតប្រែវិធីខ្ញុំលែងជាសណ្ឋាន: ត្រូវតាមស្គាល់ថាមាណក្នុងបុគ្គលឲ្យ
ដូចជាធម្មជាតិ ។ ចុះសាងនេះ តើថាឈ្មោះថាជាអ្នកស្គាល់បុគ្គលនេះស្មើ
គំនិតបុគ្គលនោះ ឬក៏ស្គាល់ថាលើសជាងបុគ្គលនោះ ។ ?

ចប់តែសំណើលកើតអំពីអង្គុយ ឬឈរតែប៉ុណ្ណេះ ។

លក្ខណៈជាគ្រឿងកំណត់មនុស្សអ្នកក្រែងឯយ៉ាង

๑ - ចុះសាណាសេខ្ញុំមោ ឬគ្គលអ្នកគ្រែងដូចជាតំខ្ញុំសឹង

๒ - ចថរិសេខ្ញុំចមោ ឬគ្គលអ្នកគ្រែងដូចជាតំខ្ញុំសដែនដ

๓ - ខេកសេខ្ញុំចមោ ឬគ្គលអ្នកគ្រែងដូចជាតំខ្ញុំសទឹក ។

ខ្ញុំ ๑ សេចក្តីថា: ឬគ្គលចំដែលគ្រែងខ្លឹងនឹងឬគ្គលណាមួយ មាន
ឬគ្រែកវិយា គ្រែមញ្ជាតំបង់ឬគ្គ ឬក្នុងសភាម្នាក់ដោយ ហើយគ្រែកក្នុង
ប្រែកាន់ចិត្តតាំងគ្រែខ្លួនឯង ឲ្យតាក់មាលំអែលែលតប់មានហៅគេ ដូច
ជាគេជេតពន្លក ឬវត្តមួយទៅតាប់ ឬគ្គលថ្មឲ្យខានស្មាមតំខ្ញុំសរម្បឹង
ស្មាមតំខ្ញុំសថ្មនោះ ខ្ញុំណាជាមានខ្សល់ ឬចំកន្លាតំបុះរកូរមកគ្រែកឯ

ម៉ែទាញទឹងថ្លៃឲ្យលុបរលាយស្នាមទៅវិញ ដោយហ៊ានណា សេចក្តីក្រែងខឹងនឹងនាលុបរលាយទៅហ៊ាន់នោះ ។

ខ ๒ បុគ្គលដែលក្រែងខឹងនឹងបុគ្គលណាមួយហើយ មិនបានប្រកួតប្រកាន់ចិត្តតតាំងប្រឆូសព៌ាយសម្តុកយូរប៉ុន្មាន ឆាប់រសាយរលាយលុបទៅវិញឆាប់ ដូចជាគេបែកកំណាត់ឈើឬត្នោតអ្វីមួយ ទៅត្រូសដែនដើឲ្យមានស្នាមតិនូសខ្លី ស្នាមតិនូសនោះ ក៏មានឱកាសបំបិទភ្លឺ ហ្មត់ចត់បុរមានត្រែវ កំលោភរលុបស្នាមនោះទៅវិញឆាប់ មិនតាំងនៅយូរប៉ុន្មានយ៉ាងណា សេចក្តីក្រែងខឹងនាប់រលុបរលាយទៅយ៉ាងនោះដែរ ។

ខ ๓ បុគ្គលដែលក្រែងខឹងនឹងបុគ្គលណាមួយហើយ មិនបានប្រកួតប្រកាន់ចិត្តតតាំងប្រឆូសព៌ាយ ឆាប់រសាយរលាយលុបបាត់ទៅ ๑ រំពេចមិនសម្តុកផ្ទាប់យូរឲ្យកន្ទុងពេលរសោយឡើយ ដូចជាគេយកកំណាត់ឈើឬត្នោតអ្វីមួយទៅត្នូតទឹកឲ្យមានស្នាមតិនូសខ្លី ក៏ឃើញតែស្នាម ๑ រំពេចប៉ុណ្ណោះ ហើយបាត់ទៅវិញរលាយដែរ អាស្រ័យ មិនបានតាំងនៅយឺតយូរឡើយ ។

ព្រឹកនឹងក្រែងខឹង ទេសម្តុគ្គលអ្នកក្រែងខឹងចំពោះពួកលើបុគ្គលដែលប្តូរតែងខ្លួនខុសនោះ។ មានប្រែនយ៉ាង ។

ឯ សេចក្តី "ត្រែគាធ ឬ ហៅថា ពោសៈ" នោះ ព្រះសម្ពាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់ប្រៀបដូចគ្នានឹងអង្គុត្តរនិកាយដោយព្រះតុទ្ធដីកាថា:

សេយ្យថាបិ កិក្កវេ ឆវាលាតំ ឧភតោ បទិត្តំ មជ្ឈេ ភូមតតំ នេវ តាមេ កេដ្ឋត្ថំ ផរតិ ន អរញ្ញេ កេដ្ឋត្ថំ ផរតិ តត្ថូបមាហំ កិក្កវេ ឥមំ បុរិសបុគ្គលំ វទាមិ ។

សេចក្តីថា: ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អគ្គិនរកដែលគេដុតខ្លោចហើយមានពុងទាំងសងខាងភ្លើងនេះ តែងតណ្ហាលប្រឡាក់លាមក (អង្គុត្តរនិកាយ) ក៏មិនបានសម្រេចប្រយោជន៍ជាទុសដុតប្រៃប្រាស់ក្នុងស្រុកផង មិនបានសម្រេចប្រយោជន៍ជាទុសក្នុងព្រៃផងយ៉ាងណា ឥថាគតពោលថា បុគ្គលអ្នកត្រែគាធនិងនោះ ក៏មិនបានសម្រេចប្រយោជន៍ទាំងពួងក្នុងលោកនេះ ទីដ៏ថ្លៃលោកខាងមុខយ៉ាងនោះដែរ ។

សេចក្តីនេះ គួរជ្រាបថា: បុគ្គលដែលត្រែគាធនិងច្រែន មិនបាននឹងឈ្មោះថាជាអ្នកធ្វើតាមសាសនាព្រះដ៏មានព្រះភាគបានទេ មិនបានឈ្មោះថាជាអ្នកឈ្នះសង្គ្រាមដែលគេឯងនឹងត្រូវឈ្នះបានទេ មិនបានឈ្មោះថាជាអ្នកធ្វើធម៌ដែលជាសត្រូវច្រែនធ្វើដល់ខ្លួនឯងឲ្យរលត់បានទេ ត្រាន់តែបានឈ្មោះជាអ្នកដូចគ្នានឹងអង្គុត្តរនិកាយប៉ុណ្ណោះឯង ។

ឯសេចក្តីសេចំណេះបន្ទប់ក្រៀសក្នុងពោសៈដែលតើតឡើងអំពី "តណ្ហាពោសៈ" គឺជាសេចក្តីត្រែគាធតើតឡើងទុសដែលមិនគួរដល់

ហោគុនធីនីងធីនី ដូចគ្រែធនធីនធីន ចំក-ក្តើង-ខ្យល់-ក្តៀង-ដោ-ក្តោ-ត្រជាក់ជាដើមថា: "ចឹកជន់ឡើងខ្លាំងពេក ធ្វើគ្រែចំការតុំបាន លិចសន្ធឹង ពណ្តើយស្រែកគ្នាគ្រែ ពពែជំណាំពោត-សណ្តែក-ល្ងាជាដើម ប្តូរតែឆ្នាចឹកជន់ឡើងមកពេ ខានធ្វើគ្រែចំការ-ដាំពោត សណ្តែក ល្ង-មិនកើត" ម្ខាងម៉ាក្តុចិត្តគ្រែស្រកដេរគ្រែពេជ្ជាសាចឹកថា: ម្រាំយអាចឹក! ម្តុចក៏មិនជន់ឡើង! ម៉ែរាល់ឯណាទេ! ខានធ្វើគ្រែចំការអស់! ឥអាចឹក! ជន់ឡើងខ្លាំងពេក រកតែធ្វើគ្រែមិនកើត! ឥរាស្រកទៅឲ្យធាប់" គ្រែធនធីនដេរដូចុះក៏ខាន ។

ខ្លះចឹនធីនីងក្តើងនេះផ្ទះសម្បែង ចង្កាត់ជាំបាយមិននេះ ផ្តុំមិននេះ នេះស៊ីពត់ការសៀវ លោកវែងជើង ស្តុះគ្រែកឡើងគ្រែស្រកដេរថា: "ម្រាំយអាក្តើងបានតែណេកវែងជើង នេះស៊ីពត់ការ តែងំបង្កាត់ជាំបាយមិនបាយនេះទេ! ផ្ទុំក៏មិននេះ!" មិនតែដេរប៉ុណ្ណេះ ស្តុះទៅចោបពេចក្តើង យកចឹកដេរសោបក្តើងទោះថែមទៀត ដេបនេះក៏ខាន ។

ខ្លះចឹនធីនីខ្យល់ព្យុះវែលបោកបក់មកខ្លាំងពេក ពាលតែរលំផ្ទះសម្បែង រលើងគ្រែពាំទៅ តើតរលាងក្តីក្តៅគ្រហាយគ្រែនដេរគ្រែខ្លាំយខ្យល់ថាព្យុះផល់ណាទៅទៀត! មិនដឹងជាក់លើផ្ទះសម្បែង ធ្លាក់ចេនតំរៅអស់ហើយទេ! ម្រាំយអាខ្យល់ ដើបានជាខ្យល់ៗមិនឈប់! ចង្កើនចង្អោច

ឆ្នូនអស់ថេស់អ្ហី!" យ៉ាងនេះក៏មានដែរ, បើបែរជាត្រូវចំឆ្នូនខ្សល់បក់លំហើយខ្លួនវិញ តើនរណាក៏ក្តៅស្អុះស្អុយនឹងគំនុំចុះស្នុះស្នើងដាលកំហែងដេរខ្សល់ទៀតថា: "ចុះខ្សល់ពាលណាអស់ទៅអេរ! ដកម្ទិចក៏មិនខ្សល់មក!. ក្តៅស្អុះស្អើរនែនធំដ៏ស្ងាប់ អាតពាយ" យ៉ាងនេះក៏មាន ។

ខ្លះខឹងនឹងភ្លៀងដែលកំពុងធ្លាក់ដោយភ្លាត់ចុះមកជោកជាំនៃនដីហូរជោកជាំផ្ទះសម្បែង រលំដំណាំក្នុងស្រែចម្ការ ធ្វើឱ្យរកស៊ីមិនកើតមួយមៅ ក្តៅចិត្តស្រែកដេរភ្លៀងថា: "មែនភ្លៀងមិនឈប់មិនឈរសោះ! រកតែធ្វើការអ្វីមិនកើត រលំដណាំ ក្រាក់ផ្ទះសម្បែងអស់ ចុះវាភ្លៀងមានឱ្យដុនណាឆ្ងាំង;" បើបែរជាត្រូវបន្ទាន់ភ្លៀងវិញ ខានធ្វើស្រែចំការដេរប្រទេចផ្តាសាថា: "អេរភ្លៀងម៉ិចក៏មិនភ្លៀងមក! ពាលៅភ្លៀងឱ្យម៉ែពឯណាទៅ! ខ្ទឹមគ្នំណាដែលឯងធ្វើស្រែចំការ ក៏មិនភ្លៀងទេ! ពាលៅភ្លៀងឱ្យដាំដូនតាឯណាផ្តាសាទៅ" យ៉ាងនេះក៏មាន ។ ជួនកាលវិសាខឆ្ងាំណាស់ មិនមានភ្លៀងធ្លាក់មកសោះ ដេរដំណាក់ទោសទៅលើភ្នក់សមណព្រាហ្មណ៍ថា "ព្រោះតែសមណព្រាហ្មណ៍ទាំងនេះហ្មងនោះភ្នាក់ភ្លៀងធ្លាក់ចុះមកតាមឆ្នាំទេ ម៉ែអាត្រូមឆ្ងិ" ផ្សេរទៅលើសមណព្រាហ្មណ៍ថែមទៀតនេះ ក៏មានខ្លះដែរ ។

ទស្សនាវដ្តី កម្ពុជសុរិយា ដែលពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ កម្ពុជរដ្ឋ បានបោះពុម្ពផ្សាយរាល់ៗខែក្នុងឆ្នាំ ១៩៤៨ នេះ តើអស់លោកអ្នកអានពេញចិត្តហើយ ឬមួយគួរកែប្រែដូចម្តេចខ្លះមួយវិញទៀត ប្រសិនបើ អស់លោកមានរឿងរ៉ាវប្លែក ៗ ទាំងខាងផ្នែកគតិលោក ទាំងខាងផ្នែកគតិធម៌ ដែលមិនទាន់បានបោះពុម្ពផ្សាយ សូមលោកមេត្តាផ្ញើទៅបុះ យើងនឹងពិនិត្យមើល បើល្មមបុះផ្សាយបាន យើងនឹងបុះផ្សាយចែកញាតិរួមជាតិ អានមើលរាល់គ្នា ។ យើងសូមថ្លែង អំណរអរគុណអស់លោកទុកជាមុន ។

បណ្ណាធិការ

FR
RÉGIE
DU
COMMISSION DES MŒURS & COUTUMES

កិច្ចសន្ទនា

ស្ថាប័នផ្តួចផ្តើម ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ និងអប្សរសិក្ខា ក្រោមការដឹកនាំ
អំពីភាសាខ្មែរ

ប្រធានកិត្តិយស ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ: ហ្សង់ ខែម, ព្រហ្មិត ទៀ
ភាសាខ្មែរ

ប្រធានផ្នែក ផ្នែកជំនាញសាលានា: ព្រែះគ្រូសុវន្តរ្ញាណ សុរ ម៉ៅយ
ក្រុមជំនុំព្រែះវិនែតបិដក នៅភាសាខ្មែរ

មាតិកា

ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ

លោក ជាយ-ប៊ុត ណម្ភហបញ្ជីធំ
នៅភាសាខ្មែរ

" "
ហ្សង់ ខែម - ថែម
អ្នកឧកញ៉ាវិបុលរាជសេនា (ខ្ញុ-ពាន)
ចំណាងស្នែ
ព្រះសុត្តមេធី ញូង - សៀង

ផ្នែកសាសនា

ព្រះគ្រូពោធិវង្សាចារ្យ ភិក្ខុ រាជ.ពាង
គ្រូបង្រៀនសាលាជាលីជាន់ខ្ពស់

ព្រះគ្រូបញ្ញាលំទិត ភៅ - សាម
គ្រូបង្រៀនសាលាជាលីជាន់ខ្ពស់

សុភាសិតជាភាសាសែស ២៦៣
រឿង ស៊ុន - យ៉ាត់ - សេន (តមក) ២៧១
ប្រវត្តិសាស្ត្រសង្ខេបប្រទេសបារាំង (ត-ក) ២៦៣
រឿងសាមកុក (តមក) ២៧៣
ឯកសារហ្សែកគ្រឹះ ភាគទី ១៩ (តមក) ២៩៧

ប្រវត្តិខ្លីជាតិធម្មជាតិព្រះសាសនាសម្តេចព្រះសុមេធាធំ.
បាតី សង្ឃឧទ្ទាយកគណៈមហានិកាយ ២៩២

ឃុំរបៀបយោគជា (ពន្ធនាគារជាប់) ៣០៦

FRANÇAISE
ÉGIE
DU
DÉPÔT LÉGAL

កម្ពុជសុទិយោ

ទស្សនាវដ្តី ផ្សាយដំណឹងខាងសាសនា និងអក្សរសាស្ត្រ ចោះពុម្ពផ្សាយ
អំពីពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

បណ្ណាធិការ ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ: ហ្លួងនិពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក - ថែម, បណ្ឌិត នៅ
ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

បណ្ណាធិការ ផ្នែកដំណឹងសាសនា: ព្រះគ្រូសុវណ្ណញាណោ សូរ - ម៉ាយ
ក្រុមដំណឹងព្រះវិន័យធិក នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

មាតិកា

ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ ទំព័រ

លោក ប៉ាយ-ប៊ុក ជម្ងឺហឺតបញ្ជឹង
នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ សុភាសិតជាភាពិសេស ២៤៣
" " រឿង ស៊ុន-យ៉ាត់-សេន (តទៅ)..... ២៥១
ហ្លួងនិពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក - ថែម ប្រវត្តិសាស្ត្រសង្ខេបប្រទេសចិន (តទៅ)..... ២៦៥
អ្នកឧកញ៉ាវិបុលរាជសេនា(ខ្ជូ-ពាន)
ដំណោងអាស្ត្រ រឿងសាមកុក (តទៅ) ២៧៣
ឧទ្ទេសុខូរមេធី ញូង-សឿង ឯកសារហិរញ្ញវត្ថុ ភាគទី ១៩ (តទៅ)..... ២៨៤

ផ្នែកសាសនា

ព្រះគ្រូពោធិវង្សាចរិយាក្រឹម រាជ-កាង
គ្រូបង្រៀនសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ ប្រវត្តិខ័ណ្ឌតំ ធម្មជាព្រះសាសនាសម្តេចព្រះសុមេធាធិ-
បតី សង្ឃនាយកគណៈមហានិកាយ..... ២៩២

ព្រះគ្រូបញ្ញាលិង្គវិទូ ពៅ - សាម
គ្រូបង្រៀនសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ ឃុវចរិយាកថា (តទៅទំព័រក្រៅ) ៣០៦

KAMBUJASURIYA

Revue religieuse et littéraire éditée par l'Institut Bouddhique.

Rédacteur en chef de la partie littéraire : Luong Nibandhamantri Nhok-Thêm, Pandit à l'Institut Bouddhique.

Rédacteur en chef de la partie religieuse : Vénérable Brah grū Suvaddhannana Sō-Hāy membre de la Commission du Tripitaka

TABLE DES MATIÈRES

Partie littéraire

		page
Monsieur Pay - Buc Chef Comptable (I.P.)	Proverbe Français.....	243
- id-	Un épisode de la vie de Sun-Yat-Sen, homme politique chinois (suite et fin).....	250
Luong Nibandhamantri Nhok-Thêm (I.B.)	Histoire de Chine (suite).....	265
Reak Okuna Vipularājasenā (Nou-Kan) Député	Histoire de Sam Kok (suite).....	273
Khun Sundaramedhi Nhoung - Sœung (I.B.)	Mille et une nuits fasc 15 (suite)....	283

Partie religieuse

Vén. Brah grū Bodhivamsa Reach-Kœung fesceau à L. E. S. P.	Biographie et cérémonie d'incinération de S. E. Samdach Brah Mahāsumedhādhipati Prak - Hin.....	292
Vén. Brah grū Ekbit Kao - S...	Yuvacariyakathā (suite et fin).....	300

26e Année — 1er Avril 1948 — Prix d'abonnement 6$00 par an.

ធម្មតាវាជាសុភាសិត ច្រើនមានអត្ថន័យពាក់ព័ន្ធសម្រាប់ជាតិ
ទើបគេនាំគ្នាចាំទុកប្រាប់ឲ្យកូនចៅគ្នាតៗគ្នាវៀងមក ។ សុភាសិតចាំង-
ឡាយនោះពោះបីជាពាក្យខ្លីៗ ក៏ច្រើនតែមានសេចក្តីផ្តែផ្តុំលំអូលាយ
ជាឯពាក្យធម្មតា ហើយជាស៊ំដំនិយាយគ្រង់ៗក៏មាន ជាស៊ំដំនិយាយ
ប្រៀបក៏មាន ។ សុភាសិតខ្លះក្តី សុភាសិតបរទេសក្តី ពោះបីមាន
អត្ថន័យប្រហែលគ្នាក្តី ខុសប្លែកពីគ្នាក្តី ក៏សឹងជាពាក្យមានខ្លឹមសារ
សម្រាប់ជាតិតែរៀងខ្លួន ហេតុនេះហើយ ទោះជាសុភាសិតចាំងឡាយ
មិនរាំងសាសាបសូន្យទៅ នៅមានគេនិយមយកប់ទាន់ចាំទុកតៗ គ្នាមក
កាប់ឃុបកាប់ពាន់ផ្ទាំ ។

ការណ៍ដែលយើងនាំយកសុភាសិតចាក់ចំនឹសេស មកបោះពុម្ព
ផ្សាយក្នុងទស្សនាវដ្តីនេះ ដើម្បីជារំឭកប្រជាប់ស្តាប់ចាស់ញាតិ
ក្រមាតិ ដែលមិនទាន់បានដឹងភាសានេះបុំណ្ណោះ ។ មួយវិញទៀត
ចំពោះយើងគាត់ឲ្យហ្មត់ចត់ អាចជ្រាបសេចក្តីតាមបែបសុភាសិតបរទេស តើ
មានចំនងប្លែកខុសពីសុភាសិតខ្មែរយើងដូចម្តេចខ្លះ ?

ជាសេចក្តីប្រែពីភាសាចាក់ចំនឹមកជាខ្មែរភាសាក្តី សេចក្តីអធិប្បាយ
ជាពាក្យភាព្យក្តី គង់មានល្អឹងឆ្ងល់ឃ្លាតខ្លះ ។ ត្រង់នេះយើងសូម

អស័យធាស ហើយសូមអស់លោកវិញ្ញជនកែជម្រៀទ្យានផងចុះ យើង
សូមអរគុណអស់លោកពុទ្ធជាមុន ។

ឯសុភាសិតរបស់នាងជាតិ ស្រែអំពីខេះ យើងបំរុងនឹងនាំយក
មកបុះផ្សាយក្នុងខេត្តនាវិញ្ញខេះដែរ តាលបើមានឧកាស ។ ចំពោះ
សុភាសិតខ្មែរយើង ។ ចានចោះពុម្ពផ្សាយរួចមកហើយ តាលពីដំបូន ។
ខេះ ។

អ្នកមានសុភាសិត ត្រូវប្រើតំនិតបន្ទិច ទើបតាចជ្រាបរសជាតិ
របស់សុភាសិតបាន ព្រោះពាក្យសុភាសិត ដែលអ្នកស្រុកបុពណាបាន
បងក្រងទុកមក ប្រែនតែជាពាក្យរំលឹកប្រដូចមិនទៀយចំៗទេ ត្រូវ
ប្រើតំនិតគិតវិញ្ញឹងបន្ទិចទើបស្តាប់សេចក្តីបាន ។

បណ្ណាធិការ

ញ៉ុក-ថែម

លោកវ៉ាយ-ប៊ុក ប្រែ អធិប្បាយជាពាក្យកាព្យ

ហ្លួងនិពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក-ថែម ពិនិត្យកែ

1— Qui rit Vendredi pleurera Dimanche.

១ - អ្នកដែលសើចក្នុងថ្ងៃសុក្រ, មុខជាទឹងយំក្នុងថ្ងៃអាទិត្យ ។

"អ្នកសប្បាយច្រើនៗ មានទុក្ខ អ្នកប្រឹងលុយកក់ទើបជុតភ័យ
សង្ឃឹតាក់តែងតាមវិស័យ សុខទុក្ខបច្ច័យផ្ទាស់វេនគ្នា" ។

2— Pauvreté n'est pas vice.

២ - សេចក្តីខ្សត់ក្រ មិនមែនជាអំពើថោកទាបទេ ។

"ក្រខ្សត់សម្បត្តិមាសកែវកេង មានយោធល្អហ្មត់ហ្មងមិនទាបថោក
មើក្រពាលោលួចប្លន់លោភ ហៅក្រងតែជាគន្លួចកន្លែងឈ្មោះ" ។

3— La fortune sourit aux audacieux.

៣ - ជោគវាសនាញញឹមទទួល ចំពោះជនក្លាហាន ។

"កំសាសព្វសត្វ ជនណាកបកាត់ មានមនោក្លាហាន ចិត្តមុតមាន: ហ៊ានលះខ្លួនថ្កុណ សាធជាតិថ្កើងថ្កាន ដល់ឋានឥស្សរ" ។

4— Bien mal acquis ne profite jamais.

៤ - ទ្រព្យដែលបានមកដោយអំពើទុក្ខវេតមិនដែលចំរើនសោះឡើយ

"ទ្រព្យលួចប្លន់ចាន ធ្វើដើមធនធាន រកស៊ីកៃ។ មិនដែលធំរើន
ជាកុំសង្ឃឹយ មុខជាហិនហៃ រិទ្ធាសហិនហោច" ។

5— Rien ne sert de courir, il faut partir à point.

๕ - សន្សឹមកុំប់ចោល វែកែងពុំដល់ដូចក្រោយ ។

«ការកែកុំតិតជាយ ការសម្ងាយជាកំពេល ការជ្រាកក់កុំប្រញោល ត្រូវប្រុងមើលឱ្យសព្វគ្រប់» ។

6 — Ne croyez pas aux apparences.

๖ - កុំអួតជឿតាមការស្មាន ប្រយ័ត្នមើលឃើញមិនជាក់ច្បាស់

«ឃល់ឈើថាខ្ចោច ស្មានស្វាថាខ្ចោច ឃល់ក្តោងនាវី, ព័ទ្ធយលន់លឹម សន្សឹមហ្មាតខ្លី ចូលចតជិតដី ទើបគួរស្មានយក» ។

7.— Qui trop embrasse mal étreint.

๗ - អ្នកដែលស្រាតខុចហួសមាឌ ខុចមិនជាប់ ។

ពាក្យនេះត្រូវនឹងសុភាសិតខ្មែរថា " ខ្នងតាចកុំអោប ដៃខ្លីកុំឈោងប្រកាមចកុំ " ។

8— La force prime le droit.

๘ - កំឡាំងទ្រាំនឹងលើសច្បាប់ -

« សម័យចក្ខុប្បន្ន កំឡាំងជាគន្លង ត្រួតគាំងអារុង ឃុន្ធ-កណ្ឌអាឌា ជាតាគឃ្នុង តន្ទេចចំហុក រំលំច្បាប់ហ្មង ។

9— La raison du plus fort est toujours la meilleure.

๙ - សភាពដែលមានកំឡាំងជាង ដែងតែតាប់ប្រៀសើរជាងខ្លួ

«អ្នកមានអំណាច អ្នកខ្សោចតែងខ្លាច អំណាចចេស្តា អ្នកឥតឫទ្ធិអង្គ ពុំហ៊ានពុះពារ ដោយពលវិស័យ ។ មហាប្រទេស

មានវិធីវិសេស វិសាលខ្លាំងក្រៃ ដោយសារតេជៈ តបះថ្ងាថ្ងៃ ក្តៅស្បើ តេជៈ ព្រោះមានកំឡាំង ។

10— Le travail est la loi de la nature.

๑๐ - ការងារជាបញ្ញត្តិ របស់ធម្មជាតិ ។

"កំដរលំនឹងផែះ មិនរៀនចំណេះ បេះបញ្ជាប់ធម្មជាតិ ការងារ ជាបញ្ជាប់ សម្រាប់លោកជាតុ ត្រូវប្រឹងឱ្យាត ទើបជាតិថ្កើងថ្កាន ។

11— Petit ver de terre amoureux d'une étoile.

๑๑ - ចៅផន្ទេនតួច ចាប់ចិត្តស្នេហាជួងតារា - ពាក្យនេះត្រូវ ទំនងសុភាសិតខ្មែរថា "ខ្លួនមាបកុំតោង ដៃខ្លីកុំឈោង ប្រាថ្នាចបកុំ,, ។ មួយវិញទៀតមានគេជំរាបយើងថា "ខ្លួនតួចចង់ធ្វើប្លែកជាធំ ជាតិមនុស្សមិន សមចង់ត្រាប់យក្ស ខ្លួនទាលត្រូវកសេដ្ឋីជាក់ ពួជក្អែកប្រៃលីកូដោ៎ជា ចោមហង្ស" ។

12— L'Union fait la force.

๑๒ - សាមគ្គី ជាកំឡាំង -

"កំឡាំងធំជុត សាមគ្គីមោះមុត ព្រមព្រៀងមូលមួយ កាយក់ចាប់ត្តស្រុះស្រួលទំនួយ ចូកចែវងួយ សួយជាតិដល់ត្រើយ" ។

13— La jeunesse vit d'espérance, la vieillesse de souvenir

๑๓ — ក្មេងរស់នៅដោយសង្ឃឹម ចាស់រស់នៅដោយការនឹកក្តួច ។

"ពួកឃុវដន រស់នៅបច្ចុប្បន្ន ដោយសារសង្ឃឹម អនាគតបង្ហាស់ ពួកចាស់ញាញឹម ត្រឹកត្រាងត្រលឹម រស់ដោយនឹកក្តួច" ។

14— Qui aime bien châtie bien.

๑๔ — អ្នកដែលស្រឡាញ់ណាស់ ត្រូវទុក្ខគោសណាស់ ។

" ចើស្រឡាញ់ណាស់ ដល់ពេលត្រាត់ថ្ងាស កើតទុក្ខជូនត្រៃ ត្រូវតិតអនិច្ច ទុក្ខកាលថ្ងៃ ទើបឃើញធម៌ថ្ងៃ ទុក្ខគោសស្មូហា " ។

15 — Il ne faut jamais vendre la peau de l'ours avant qu'on ne l'ait mis par terre.

๑๕ — កុំឲ្យលក់សម្បកខ្លាឃ្មុំ មុនគេសម្លាប់បានឲ្យសោះ ។

" មិនពាន់ចូលចម្ការដ៏ថាមានជ័យ មិនពាន់អាស្រែយថាធ្លាញ់ណាស់ មិនពាន់ត្រូវឆ្នោតតិតសង់ផ្ទះ មេឃស្រឡះចាក់ទឹកចំពង់ចោល " ។

16— La pierre ni le mot une fois lancés ne reviennent plus.

๑๖ — ដុំថ្មប្តូសដ៏តែចបញ្ចេញផុតទៅហើយ មិនដែលវិលត្រឡប់មកវិញទេឡើយ ។

" កុំក្រែមាត់ពាក្យពោលថាឥតផល តែកំប្លែកលក់មិនបានឆ្ងាយ ដំរីឆកក្តុកជាទំហ្មាយ ទំយាកត្រែងទើបមិនបង់ថ្កាក់ " ។

17— La paresse est la mère de tous les vices.

๑๗— កំដែលជាមេបាបធម៌ត្រង់ឯង ។

" ខ្ជិលបង្អិនលោក ខ្ជិលបានទុក្ខសោក ខ្ជិលអប្បត្រាជ្ញ ខ្ជិលផ្តាក់ទេព ខ្ជិលវត្តវិជ្ជា ខ្ជិលថោងសាសនា ខ្ជិលជាតិលិចលង់ " ។

18-- Diviser puis règner.

១៨ — បំបែកនួមសឹមសោយរាជ្យ

" បើចង់គ្រងរាជ្យ ត្រូវប្រើកលល្បិចផ្ទួ បំបែកសាមគ្គី កុំឲ្យជនជាតិ ព្រមព្រៀងគ្នាន្ត បងចាប់សាមគ្គី សឹមឡើងសោយរាជ្យ "

19.— Qui n'entend qu'une cloche n'entend qu'un son.

១៩.— អ្នកដែលឮនតែណាំងតែមួយតែងឮតែមួយ ។

" កុំជឿតាក្យពោលមនុស្សមាយា ហេតុផលរបស់ខ្លួនតាមគិតឲ្យសព្វ ពិនិត្យ ភ្លើងផ្សងទើបច្បាស់ ទុំសត្រូវគ្រប់យ៉ាងគោលគុណ " ។

20.— On a toujours besoin d'un plus petit que soi.

២០ .— នេះចិនត្រូវតែងតួចជាងខ្លួនទេ

" អ្នកធំត្រូវការពឹងពាលអ្នកតូច ពួកជនខ្ពស់ត្រូវផ្គាប់អ្នកទាប អ្នកមានពឹងអ្នកក្រដោយសការ ជាទំនៀមរៀងកចាត់ព្រៃនាយ " ។

21.— Bonté vaut mieux que beauté.

២១.— ចិត្តល្អតាប់ប្រសើរជាងរូបល្អ ។

" រូបកាន់សម្ផ លោភមិនសំដៅ យកជាប្រមាណ ចុំផ្តែឯចិត្ត ជាជួនវិញ្ញាណ ល្អក្រៃកបាន ទើបតាប់ប្រសើរ " ។

22. Plus fait douceur que violence.

២២.— ស្មុគស្មាញគ្នាប់ប្រសើរជាងរឹងរូសកាន់តាប ។

"កំហែងកំហល់ទល់កុំហឹង ច្រកគាន់ធម៌តឹងវិនាសច្រើណា កំរិយាខន់ក្ងន់តាមបុកណា ច្រេសើរកល្យាណជាងកំហែង" ។

23.— L'œil du maître engraisse le cheval.

២៣.— ភ្នែកចៅហ្វាយធ្វើឲ្យស្រេះជាត់

"ឃើញយើងពីងគេ មិនច្រេសើរទេ មិនដួចពិត្តា បើយើងពីងខ្លួនតាមក្បួនលោតថា ច្រេសើរថ្លៃថ្លា ជាងការពីងគេ" ។

24.— Coudre la peau du renard avec celle du lion.

២៤.— ដេរស្បែកចចក ជាមួយនឹងស្បែកសិង្ហ ។

"កុំក្លែកលែងខ្លាយ ខាងនយោបាយ រឹងតែកល្យាណ ព័យោងច្រាបដ មួយគឺក្លាហាន ភ្លៀវភ្លាចំណាន មួយទៀតកំឡាំង" ។

25.— Ne parlez pas de corde dans la maison d'un pendu.

២៥— កុំនិយាយពីខ្សែ នៅផ្ទះអ្នកចង្កត ។

"ច្រយ៉ាត្រពោលពាក្យ ក្រែងត្រូវលំបាក ដោយសារសំដី តិតច្រសឹមថ្លែង សំដែងវាចា ឥតរឿងអច្រើយ ពីកាល់ដល់ច្រើណា" ។

26— Il ne faut jamais jeter des perles aux pourceaux.

២៦- មិនត្រូវរះចោះទូវស្បង់មុក្តាឲ្យសុករឡើយ ។

"ពួជទ្វិលមិនរៀន តំនិតអៀនច្រៀន មិនខំសង្កាត ដួចសត្វតានរ មិនស្គាល់មណីជាតិ ទិលខួចដល់ខ្នាត ចោះលេងជាល្បែង" ។

27 — Le temps perdu ne se retrouve jamais.

๒๗ - ពេលដែលខ្ជះខ្ជាយ មិនដែលត្រឡប់បានមកវិញឡើយ ។

"ឃប់ថ្ងៃកន្ទុច ឥតឈប់ឈរម្តង កន់ពេលណាមួយ ដូច្នេះត្រូវគិត គំនិតប្រដិដួយ ពោះប្តូណាបានព្រួយ លំបាកម្តេចខ្លា ។ ត្រូវខំប្រឹងធ្វើ កុំឲ្យការសោរពើ សព្វចំនួចិត្ត ទាស់ប្តូកំណែងធ្វើ ដែលបង់ប្តូថ្នា ដោយស្គាល់តាលា ដំឡៃថ្លៃយប់" ។

28 — Petit à petit l'oiseau fait son nid.

๒๘ - សត្វស្វាបសាន់សំបុកតាគ្នាបន្តិចម្តងៗ ។

"ត្រូវសន្សំទ្រព្យ តិចៗ ត្រឡប់ ចំរើនជាគំនរ តក់ៗតងំ ពេញ បំពង់រង្វន់ សម្បត្តិស្តុកស្តម្ភ ធ្វើសេដ្ឋីបាន" ។

29 — Si on ne peut avoir ce que l'on aime il faut aimer ce que l'on a.

๒๙ - បើគេមិនបានបេះដែលស្រឡាញ់ពេញចិត្តទេ គេត្រូវស្រឡាញ់បេះដែលគេមាន ។

"បេះដែលមានតាយមិនចង់បាន ទៅចង់ប្តូប្រាំណាស្មុះលាក ប្រពៃសព្វយ៉ាងដិតប្រឹងសប្បាយ ស្រាត្មុបកុំមិនដែលដុំ" ។

30 — A l'œuvre, on connaît l'artisan.

๓๐ - គេស្គាល់ជាងដោយសារស្នាដៃ ។

"អ្នកល្អកំចង់ត្រាប់តួកបណ្ឌិត អ្នកឆេះត្រែមកត្បិតប្តូជនស្គាល់ អ្នកឆ្លាយចង់ត្រាប់អ្នកច្រៃជាល់ ជាងខ្លងតំណាល់ច្បាប់មាត្រា" ។

(មានត)

រឿង ស៊ីន-យ៉ាត់-សេន

អ្នកនយោបាយឯកជាតិពិត

លោក ក៉ាយ-ចុក រក្សាព័ត៌មានភាសាចិនកំណត់

(តទៅ)

ហេតុម្តេចបានជាអ្នកត្រាចរឿងនេះ ? គាហាន់នោះឆ្លើយថា « ៤ ថ្ងៃមុន ពេលយប់មានចោរចូលតាស់ផ្ទះខ្ញុំនៅឯក្រុងឡុងដ្រែ ហើយ កដការកំពុងស៊ើបសួរឿងនេះចំពោះអ្នកផ្ទះខ្ញុំ ។ ពេលនេះខ្ញុំបានទៅដល់ស្ថានក្រែមតាហានខនតាបាល ផ្លូវ៉ាវីឡីចូនហើយក៏ជួបនាយឿងកំរវេសទ្វីដម្រាបលោកអ្នកត្រួតត្រាក្រុមព្រះនគរបាល (Inspecteur de service) រួចលោកបានអញ្ជើញទៅជួសដំណែង ស្កតឡង់យ៉ារ (Scotland yard) ហើយបានសួរដួចនឹងពួកមន្ត្រីនគរបាល ។ លោកអ្នកត្រួតត្រាក្រុមបានឧទ្ទូលលោកកន្លងមកថ្ងៃប៉ុន្មានមុន ហើយ ក៏ស្តាប់សេចក្តីជម្រាបរឿងពាក់ព័ន្ធអស្ចារ្យ នៃលោកនេះគេចមិនរំញាប់ ឿងនេះមិនត្រូវមុនក្រសួងលោកទេ - ហើយលោកនឹងខ្ញុំជួយនៅកាមជួយ ពេលនោះមាន់ម្នាក់ត្រាន់តែបានបានការអ្វីទៀតទេ តាំងពីដើមដល់ចុង ។

ដល់ថ្ងៃស្អែកពេលព្រឹកព្រលឹមលោកនាំខ្ញុំបានជិះដំណើរទៅកាន់ស៊ីងតុង (Kansington) ដើម្បីនឹងប្រឹក្សាមិត្តភក្តិរបស់លោក តើគួរឿងនេះត្រូវសួមឲ្យក្រុមក្រសួងរដ្ឋការចំនាត់ក្រុងរឿងដែរឲ្យជួយនិយាយនឹងពួកមន្ត្រី

ក្រសួងអត្ថភាជទូតចិនឬទេ ? - តែរឿងនោះមិនបានសម្រេច លោកកង់ឌ្វី បានត្រឡប់មកកេដ្ឋលេខ ៧ ដំបន់ហង់លីយសង្ឃឹមថាក្រែងបានជួបនឹងមហាន្តគាន់ស្ទូ តើលោកសៀហាក្លូដេម៉ាតានាំទៅណាហើយលួមនឹងឆ្លើយឆ្លងលេខផ្ទៅដល់ឬទេ ។ ក្រៅអំពីរឿងដែលមហានោះពណ៌នាអំពីចោរប្លន់លួចមានចាដ់ឃុនជង្រៀកមួយដំណាក់ស្តុតាងស្រាប់នោះគ្មានហេតុកេងអ្វីឡែក ដើម្បី [illegible] រកគេហដ្ឋានដែលលោកសៀហាក្លូដេម៉ាតានាំទៅនោះឡើយ ។

លោកកង់ឌ្វី បានទៅដល់គេហដ្ឋានលោកគ្រូពេទ្យមុំសុនិ ហើយបានជួបប្រទះឈ្មោះកូលនេះភ្លាមបូល ។ ឈ្មោះនេះបានត្រចឹងត្រចូលតម្លាងក្បាហាន ដើម្បីនឹងមកជួបនឹងលោកកង់ឌ្វី ក្នុងប្រាយរឿងជាប់ប៉ុំឃាំងនេះ ឈ្មោះ "កូល" បានឮដំណឹងថា លោកកង់ឌ្វីមានដំណើរមកកាន់ផ្ទះលោកម៉ង់សុត គាត់ក៏ដើរមកកាន់ខ័ងខ្នែងនេះ ក្នុងខណៈនោះឈ្មោះ "កូល" បានបង្ហាញនាមប័ត្រ ២ ដែលខ្ញុំបានសរសេរមកលោកកង់ឌ្វី សេចក្តីក្នុងនាមប័ត្រនោះថា :

"ចិន ២ នាក់បានចាប់ពីថ្ងៃអាទិត្យមុន ហើយបានដាក់ខ្ញុំនមកកាន់ស្ថានអត្ថភាជទូតចិន ខ្ញុំជាប់គុក ច្រវែលជាមួយឯកពីថ្ងៃទៀត នៅថ្ងៃទៅតាមកជាប់ដែលនៅជួលកំណាត់ថ្ងៃជារៀងច ហើយខ្ញុំក៏ត្រូវកាន់សិរសាកនៅពេលនោះ ខ្ញុំលំបាកចិត្តពន់ពេក" ។

លោកគ្រូគេឲ្យមាន់សុងក៏ចាន់ស្រែះចង់ក្តត់ទឹកក្នុងការដែលនឹងជួយខ្ញុំ
ឲ្យចាន់រួចរស់ជីវិតដែរ លោកចាន់សួរឈ្មោះ «កូល» ក្នុងពេលនោះ
លោកតង់ខ្លួនពោលថា "បើលោកសៀវហល្លាដេនៅក្នុងក្រុងស្រួល គួរឲ្យ
ស្គាល់ណាស់ លោកធ្លាប់ដណើរទៅឆ្ងាត់ ឥឡូវមិនដឹងយើងទៅតាមឯណា
ឃើញ" ។

ឈ្មោះ «កូល» ថា: "លោកសៀវហល្លាដេនៅក្រុងកែប មួយថ្ងៃៗ
លោកដែលអញ្ជើញមកស្ថានអគ្គរាជទូត តែលោកសៀវហល្លាដេនោះ
ហើយដែលចាន់ឃុំឃាំងលោកស៊ីមកនឹងខ្លួនចាត់សោហើយលោកចាន់ឲ្យ
ខ្ញុំយាមនៅមុខទ្វារកុំឲ្យគាត់ចេញទៅកន្លែង" ។

ដំណឹងនោះនាំឲ្យនាងនឿនក្តត់ក្តួលពួកមិត្តភក្តិខ្លាំងដែលយល់ឃើញថា
រឿងនេះលំបាកពន់ពេក ត្រូវខ្លាំងណាស់ នេះដោយប្រឹងប្រែងគ្មានសល់ —
តើយើងត្រូវទៅពឹងពាក់ពាក្យអ្នកណាមុខ ស្មុនខ្លួនសង្គេ ។

ឈ្មោះកូលថា គេចាន់ពោលដោយស្មានថាលោកសាន់ជាមនុស្សឆ្លួត
ហើយថាគេមិនតិតបញ្ជាក់ខ្លួនទាំងប្រាំពីរថ្ងៃអង្គារក្រោយ
ថ្ងៃហោរាជាពីរថ្ងៃទៀត — តែចាន់ប្តឹងគ្រូកូរ (Mr Grégor) ដែល
នៅក្នុងក្រុងនេះចាន់ជាន់តិចក្តារឿងក៏នេះដោយសារតូចច្រំ — ឈ្មោះ
"កូល ចាន់ពោលតមកទៀតថា: មនុស្សម្នាប្តូរមាត់ចាន់ស្រែកគាត់
ជាអ្នកដណើរចិនតាមសមុទ្រ (Marins Chinois) គាត់ចាន់ឃើញនៅ

ស្ថានអគ្គកងខ្លួនពីសប្តាហ៍មុនថ្ងៃហែលជាពួកនេះមានហេតុចាក់ចងនឹងរឿងរបស់ខ្ញុំ ដោយគាត់មិនដែលឃើញមនុស្សថ្មីកបែបនេះមកនៅក្នុងទីនេះទេ" ។

គេបានឲ្យឈ្មោះ "កូស" ជាកសិបុត្រចុះហត្ថលេខាលោកគ្រូ ឲ្យចាំងពីនោក់មកឲ្យខ្ញុំ ដើម្បីនឹងឲ្យខ្ញុំមានសង្ឃឹមហើយនឹងជឿជាក់ថាបម្រើនេះធ្វើការប្រយោជន៍ឲ្យខ្ញុំដោយពិត ។ លោកគ្រូពេក្យចាំងពីនាក់បានរួចដំណើរទៅស្តាប់ខ្សែបាំងវិញ ដើម្បីនឹងកោយចល់ខាងក្លូវនោះ ។ អ្នកគ្រូតគ្រាតែមតែ្លងមនហោលថា:

"ម្តេចបានអញ្ជើញមកទីនេះពីរម៉ោង ១២ កន្លះមុនឡើយលុះឃើញថាគ្មានប្រយោជន៍អ្វីនឹងមកនាំទីនេះម្តងទៀតឡើយ ការដែលលាំបាកនោះគឺត្រូវគោះភ្លុះត្រែសួនណាដែលមានប្រជារាស្ត្រមកពីស្ថានការណ៍មនុស្សបែបនេះ ដើម្បីនឹងកាំថាពួកដែរៗធ្លាប់នេះ ជាពួកខ្លាំងនឹងបង្ហាប់សម្រាប់ប្រទេស ហើយជីវិតមនុស្សម្នាក់នឹងអាចវិតការនៅក្នុង "បក្រែវត្តចក្រភណ្ឌិក" (Empire britannique) ។

មិត្តបងរបស់ខ្ញុំចាំងពីនោក់បានអញ្ជើញទៅកាត់ក្រែសួនតាងប្រទេស ។ នៅទីនោះគេបានជំពប់លោកថ្ម ម៉ោង ៥ មានមន្ត្រីមួយនាក់មកសុំជួបនឹងលោក ដល់គេបម៉ោងដែលកំណត់ មានមន្ត្រីម្នាក់ចូលមកគេលោកក៏អធិប្បាយរឿងកំសៀវគ្រប់ គ្រងវិលាគោះជាថ្ងៃអាទិត្យមន្ត្រីគោះថា

ស្រ លោកគ្រូអញ្ជើញមកស្អែកជម្រាបថាហ្វាយខ្ញុំឲ្យលោកបានជ្រាបផង ។
តែពេលវេលាចេះតែគេចហួសទៅមិនឈប់ តើនឹងគិតធ្វើយ៉ាងណាទៀត?
មិត្តខ្ញុំគិតចុងក្រោយបង្អស់ថា បើគេនាំខ្ញុំទៅតាមតាក់មុន លោកចាំងពីរ
ក៏បានប្តឹងការមុខក្រសួងដល់ព្រៃកដីកស៊ុយអេ គេអាចបញ្ជាក់កប៉ាល់
ហើយត្រូតត្រាមើលខាងក្នុងកប៉ាល់នោះបាន ។ បើគេនាំខ្ញុំមកជាមកប៉ាល់
ជាតំណៃ សេចក្តីសង្ឃឹមនោះ ទៅជាឥតប្រយោជន៍ ។

ដោយខ្លាចក្រែងការនោះពុំបានសម្រេច ពួកគេត្តក៏ក្តុំខ្ញុំបានសម្រេច
ជាងាប់ខាតថា ខឹងទៅគេស្មានអត្តភាពខ្លួនចិន ហើយនិយាយទៅកាន់ពួក
ចិនថា លោកបានជ្រាបថាឈ្មោះ ស៊ុន នៅឆាប់ឃុំឃាំងនៅពីនេះ
ហើយថា រង្គាគិបាលអង់គ្លេស ទើងត្រូមតម្រាបនាគបាលបានដើរតាម
អ្នកឯង ដែលបម្រុងទើងចាប់ឈ្មោះនេះ ទៅប្រគេលចិនដើម្បីទើងប្រហារ
ជីវិតចង់ ។ លោកគ្រូពេទ្យម៉ាំងសុនចេញទៅថ្ងៃឯការណ៍តែម្នាក់ឯង
អំពីរឿងនេះសោយុយល់ឃើញថា នៅស្ថានអត្តភាពខ្លួនចិន គេស្គាល់
លោកគ្រូ [illegible]

លោកគ្រូពេទ្យ ម៉ាំងសុនិ [illegible] ទៅដល់គេហដ្ឋានលេខ ៤៩
ថំបន់ប៉ារ៉ូតិន ហើយក៏បានជួបនឹងម្ចាស់ផ្ទះហៅម្ចាស់ឈ្មោះទៅមុខគ្នា
លោកក៏បានប្រាប់ទៅគ្រូពេទ្យនោះឲ្យដឹងថាម្នាក់ឆេកាសាកង់គ្លេស - បន្តិច

ទៀតមានអ្នកបកប្រែជាតិចិនម្នាក់ចេញមក ពីចិនតាំងដែលហៅនថាប៉ះធ្មេចុចខ្ញុំ ។

លោក ម៉ាំសុង ក្រោបទៅចិនតាំជាលោនចង់ជួនឆ្នំលោកស៊ុន-យ៉ាត់-សេន ។ នៅមុខចិនតាំងមានការពាក់ព័ន្ធលើងធ្ងល់ហើយធ្វើដូចជាគិតរឿងដែលកន្លងទៅហើយ ។ ស៊ុន! ស៊ុន! គ្មានអ្នកណានៅទីនេះឈ្មោះយ៉ាំងដូច្នេះទេ ។ លោកគ្រូពេទ្យលាចិនតាំងថា គេបានឲ្យដំណឹងលោនដោយច្បាស់លាស់ថា ឈ្មោះស៊ុននៅទីនេះ ហើយលោកបានមកដល់ហើយលោនមន្ត្រីតុគ្គកជួបគ្នាថា លោកវាជួមន្ត្រីក្រសួងការបរទេសអង់គ្លេសបានមកជ្រាបរឿងនេះ ។ ក្រែង តែអ្នកនយោបាយចិនចុងក្រោយសល់តែក្បាលកុហក ហើយក្នុងរយៈពេលវែង ដាក់ទុកសម្លុយដែលគ្រាំនាំរលោកកុហក ។ ចិនតាំងបានរៀបរាប់ការឲ្យលោកម៉ាំសុងស្តាប់ថា នៅទីនេះ មិនដែលមានឈ្មោះ ស៊ុនទេ ចិនតាំងបានបញ្ជូនការពិតរបស់ខ្លួនតែ ពាល់តែធ្វើឲ្យលោកគ្រូពេទ្យម៉ាំសុង ភ្លើតភ្លើនដែលរាល់ពេល ។ ដល់លោក ម៉ាំសុង ត្រឡប់មកដល់ផ្ទះលោកវិញ ក៏គិតថារឿងក៏ដែលរួចទៅខ្ញុំទៅឃុំឃាំងនៅស្ថានអគ្គិភ័យ ដូចចិនជាយោបល់ដែលខ្ញុំគោលជើម្បីទទឹងសម្រេចតិច្ចភ្លើម្បាំងដែលណោះ មិនច្បាស់ ។ នេះហើយជាស្នាដៃចិនតាំង ដែលចេះច្រែសប់ខាងកុហកពាល់តែធ្វើឲ្យលោកគ្រូពេទ្យម៉ាំសុង ដែលចេះតាសាចិន

អាម៉យ (Amoy) ហើយស្គាល់ខំនៀមទម្លាប់ចំនួនភាគកំរៃយោចរំតជាងពួក
អង់គ្លេសដែលចុះទៅមកឃើញ បួនាំប្រទេសកើត ១០ មាន ៩ ភាគ ។
រួចលោកក៏ចុះបង់ចោលតំនិតនោះភ្លាម ។

ព្យាយាមរកពួកបាវប្រុស (DÉTECTIVE)

លោកកន់ខ្លី ចាននេញពីគេហដ្ឋានម្ដងទៀត ហើយគិតរេចាយ
ទីឯយាមឃ្លាំមើលស្ថានអគ្គកូនខ្លួនចិន ។ លោកចាននៅរគេមិត្តលោក
មួយនាក់ ហើយក៏ចាននិយាយមន្ទីរបាវប្រុសគ្រាក់ជាការហៅថា ស្លាតែរ
(Slater) លោកចាននាំញ្ញើញៅដល់ទីនេះ ចាននិយាយគ្នារមន្ទីរចិត ។

ដោយឃើញស្ថានភាពយ៉ាងនេះប្រហែលជាគេមិនត្រូវការពួកបាវ-
ប្រុសថ្ងៃអាទិត្យទេ - ប្រហែលជាកន្លងថ្ងៃនោះគ្មានចលាចលអ្វីឡើយ នៅ
ប្រទេសអង់គ្លេសតែ គេត្រូវដឹងថាការចែកនែកាមអំពើបិត្តមនុស្ស ហើយ
ពួកប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋមិនចាននើសថ្ងៃទេ ។ តែត្រូវឲ្យដឹងថាកន្លងពេល
នោះមន្ទីរស្លាតែរ បិទទ្វារ - ហៅក៏មិនឆ្លើយ ចុចឆ្កឹងក៏មិនឮ គោះទ្វារ
ផ្ទះដែលនៅផ្លូវ ចាស៊ីងហាល (Rue Basinghall) ក៏គេចប្រយោជន៍ ។

មានពាក្យចុចាវិសជ្ជនា នោះតាមផ្លូវពួកគ្រួតត្រៃតត្រមនគរចាល ទឹង
នាយសារថីមួយ ដែលចាននៀរឿងដែលចាប់ខ្លួនមកឃុំឃាំងនៅស្ថាន
អគ្គកូនខ្លួត ។

(នៅមានតទៅទៀត)

លោកកង់ឌ្រី បានសួរទៅគម្រូតថា : " បុគ្គលនោះគេឃុំឯណា ? គម្រូតក៏ឆ្លើយតបវិញថា ដំបន់ប៉ែកខ្លួងដ៏ខាងលិចលោកអញ្ជើញមកឥឡូវនេះមិនបានការទេ - លោកត្រូវតែអញ្ជើញទៅខាងលិចត្រង់ - ចំណែកយើងគឺធ្វើការខាងក្រុមគម្រូតនគរបាលក្រុងធំ ។

ដូចជាលោកកង់ឌ្រីគិតមែន ក្រុមគម្រូតនគរបាលខាងកើតឬខាងលិចមិនចង់ធ្វើការអ្វីឡើយ ?

តែលោកកង់ឌ្រីតបទៅវិញថា តើឲ្យមកពួកចារបុរសម្នាក់ដើម្បីទំនិត្រួតយ៉ាំមើលស្ថានអគ្គភាជនូតចំនេះបានឬទេ ?

ទេ - ពួកគម្រូតនគរបាលក្រុងមិនមានសិទ្ធិចាត់ការ ខាងរឿងក៏រដែលមានកន្លែងមិខាងលិច ។

អ្នកឯងមិនមានពួកគម្រូតចាស់ ឬមនុស្សចំនេះដែលចង់បានប្រាក់ដោយជួលធ្វើការបែបនេះឬទេ ?

ចុះហើយជាមាន តែខ្លះនោះមានមនុស្សជាច្រើនចូលមកជជែករឿងនេះខ្លះប្រាប់ឈ្មោះចារបុរសម្នាក់ដែលឲ្យមកធ្វើការនេះបាន ។

តើមនុស្សនោះនៅទីណា ?

មនុស្សនោះនៅ លីយតុងស្តូន (Leytonstone) អ្នកឯងចង់ជួបយប់នេះមិនបានទេ ពីព្រោះថ្ងៃនេះជាថ្ងៃអាទិត្យ ដល់ជជែកគ្នាយូរ

ទៅគេតិតយកតមនុស្សម្នាក់ផ្សងដែលទៅសួនស៊ុបតុងកង់ភូមិអិសលាំងតុង (Square Gibbton à Islington) ។

តែមុននឹងទៅជួបនឹងចារបុរសនោះ លោកកង់ឌូបានសម្រេចថាត្រូវផ្សាយពត៌មានក្នុងកាសែតសិន ។ ទើបលោកទៅជួបបណ្ណាធិការកាសែតតែម (Times) គេបានឲ្យនាមប៉ណ្ណាមួយឲ្យលោកសរសេរ លោកក៏សរសេរថា "រឿងគេចាប់មនុស្សទៅឃុំឃាំងទៅស្ថានអត្តឃាតខ្លួនឯង" ពេលនោះ គឺម៉ោង ៥ ល្ងាច ហើយគេដំណឹងលោកថាប្រហែលជា ម៉ោង ១០ បានមានមនុស្សមក ។

លោកក៏អញ្ជើញទៅឯអិស្ស័នតុងដើម្បីនឹងរកមនុស្សនោះ ដល់ចន្លះទៅលោកបានឃើញសួននោះនៅមុខភ្លើងភ្លឺព្រឹម។ ហើយបានគេមើលលេខផ្ទះ ក៏ចូលទៅគោះនោះ។ ថាមិនមែនមុនក្រែសួងខ្ញុំទេតែខ្ញុំស្គាល់តួតតម្លៃតម្លាក់ដែលគាចខ្លួលការៈនោះបាន ។

ដល់ស៊ើបរកបន្តិចគេបានឃើញផ្ទះ តែតម្លៃតនោះមិនទៅត្រូវទៅយាមផ្ទះ នៅកន្លែងឯង ។

បន្តិចឡានលោកត្រូវទៅដល់ឈប់ជិតផ្ទះនោះ ហៅភូមិបាប៊ីកង់ (Barbican) ហើយគេក៏ត្រួតត្រាពីតន្លែងមើលថា មិនឃើញមានតម្លៃតយាម ។ គេហង្ខានោះត្រូវបិទទ្វារ ម៉ោង ១១ ប្រហែលជាតម្លៃតនោះចេញទៅហើយ ។ កន្លែលនោះលោកកង់ឌូបានអញ្ជើញ

ទៅកាន់កងកាសែត «តៃម៍» គេបានទទួលសេចក្តីឯកភាពរឿងនេះពីលោកហើយ ប៉ុន្តែតិចានត្រឡប់មកវិញម៉ោង ១១ កន្លះ ថ្ងៃអាទិត្យស្អាត លោកគ្រូគេឲ្យត្រឡប់ទៅផ្ទះវិញ លោកមានចិត្តព្រួយបារម្ភថាពាក់កណ្តាលអធ្រាត្រហើយតម្រួតក៏មិនឃើញត្រឡប់មកវិញ - តែលោកមិនលះបង់ការថែលោកចម្រើនឱឃាមល្បាតដោយខ្លួនលោកនៅស្ថានអគ្គាធិបតីនោះ ។

ដល់លោកកំពុងដើរតាមផ្លូវ, លោកគ្រូគេឲ្យបានប្រទះតម្រួតដែលរត់ពីថ្ងៃមុន លោកក៏ចាត់តម្រួតនោះឲ្យឃាមល្បាតនៅទីនោះ ។ ចំណែកស្ថានអគ្គាធិបតីចិន ពិតមែនតែយប់ជ្រៅ តែនៅភ្ញៀវនៅឡើយតេមើលទៅឃើញកន្លះមនុស្ស មានមនុស្សប៉ុន្មានឡើងដោយប្រហែលជាព្រួយបារម្ភ ទើបសំដីលោកគ្រូគេឲ្យ «ម៉ង់សុង» ថាពាក្យអន់ក្នុងសេចក្តីអយុត្តិធម៌ នៃមន្ត្រីក្រសួងអគ្គាធិបតី តម្រួតនោះគេឲ្យដំរេះសេះទាងត្បូងផ្លូវដើសៃមុត (de Xeymouth) កន្លងមកគេហដ្ឋាន, រវាងដំបន់ប៉ាត្តូងដ៏ធំផ្លូវប៉ាត្តូងដ៏ ដោយព្រះបន្ទូលពាក្យបុណ្យមិ តម្រួតអាចមើលឃើញទ្វារចាំងអស់គ្រីហាអគ្គាធិបតីបាន ព្រោះរវេះសេះនោះអាចមានប្រយោជន៍ក្នុងការជួយសង្គ្រោះខ្ញុំឲ្យរត់ផុតពីដើងមនុស្សដើរថែលត្រូវគោរពេញតាមខ្ញុំ ។

ដល់ម៉ោងពីរព្រឹក លោកគ្រូគេឲ្យបានត្រឡប់ទៅទទួលទានដំណេងឯគេហដ្ឋានវិញ លោកបានជំពប់ជ្រុងកិច្ចលំនឹងត្រួមតម្រួតនគរ-

ថ្ងៃ ចុះពត៌មានការសែត អំពីរឿងនេះ លោកគិតថាការលោភអស់ ហើយ ខ្ញុំមុខជារស់រួចជីវិត ពិតមែនតែខ្ញុំមិនអាចដឹងអ្វីសោះ ។

ការប្រែស្រួយនឹងរដ្ឋាភិបាលអង់គ្លេស

លុះដល់ថ្ងៃច័ន្ទ ១៩ នៃខែតុលា សម្ងាញ់ខ្ញុំឯនៅសួរពេលថាបុរសនៅមន្ទីរ "ស្វាតែរ" ឯនជួបនឹងបុរសនោះ លោកក៏ឯនថាត់ឲ្យឃ្លាំមើលស្ថានភាពជុំវិញ ។

ថ្ងៃត្រង់នោះ ហ្វូរេញអុហ្វិស (Foreign Office) លោកកន់ខ្លឹឯនផ្ញើឯយការជូនក្រសួងនានាប្រទេស ឯនក្រើនរំឯនឲ្យការពិសេសជួយសង្គ្រោះលោកស៊ីន - យ៉ាក់ - សេន កុំឲ្យមានបច្ចុយាពាក់ព័ន្ធនឹងក្រសួងនេះ ដើម្បីនឹងការពារខ្លួនឬឬក្តីហេតុផែលគេឥតមានវាងឹប្រទេស ។

ដោយការជាប់ឃុំ ខ្ញុំឮតាមពាក្យចចាមអាម ក្រសួងនោះមិនអាចនឹងផ្តើមឲ្យមានរឿងនយោបាយដុះដុលឡើងដោយគ្មានភ័ស្តុតាងសោះ ដើម្បីនឹងឲ្យមានសំអាងគេបាននិយាយរាវែលបានដើរតាមផ្លូវសមុទ្រ ក្លែន (ligne de navigation Glen) ហើយគេបានដឹងច្បាស់ថាមានកប៉ាល់មួយមានគេជួលពុត ព្រោះហេតុដូច្នេះ រដ្ឋាភិបាលមានភ័ស្តុតាងនាំឲ្យយល់ច្បាស់ថា សេចក្តីឯការ (rapport) លោកគ្រូពេទ្យនេះពិតហើយគេអាចសំគាល់ថា ជាឯបមកិច្ចក្នុងការឯញ្ជូនខ្ញុំទៅប្រទេសចិន

វិញ គាំងពីនោះមក រឿងនេះធ្លាក់ទៅលើរដ្ឋាភិបាលសម្រេចសេចក្តី
ខ្លួនឯងតែម្តង ។

ពេលការមួយក្រសួងបានចាត់ឲ្យមានចារបុរស (détective) ម្នាក់
ដើម្បីទំនងយ៉ាំមើលជុំវិញគេហដ្ឋានអគ្គភេជន្ធបតីខ្លួនឯង ហើយបានបង្គាប់ទៅ
ក្រុមតម្រួតនគរបាលនៅជិតខាងឲ្យជួយខ្នះខ្នែងក្នុងការនេះ ។

ថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ២៦ ខែធ្នូ ពេលរសៀលមានអ្នកផ្សាយតំណាង
ទាងទាសែត ក្លូប (Globe) បានមកជួបលោកកង់ឌ្វីនៅគេហដ្ឋាន ហើយ
ក៏បានសួរលោកពីរឿងដែលគេចាប់ឃុំឃាំងមនុស្សម្នាក់ នៅស្ថានអគ្គភេជ-
ន្ធបតីខ្លួន ។ លោកគ្រូពេទ្យតបវិញថា លោកបានជួបតែមានរឿងនេះ
នៅការសែត "ថៃម៍" ពីថ្ងៃ ១៨ ខែធ្នូ ហើយបានបន្ថែមសេចក្តីប្តឹង
ការសែតនេះពីថ្ងៃបន្ទុ ១៩ លោកក៏ត្រូវឲ្យការសែត "ថៃម៍" ប្តឹងផ្សាយជាបន្ថែម
តែលោកកង់ឌ្វីបានពោលទៅកាន់អ្នកផ្សាយការសែត "ក្លូប" ថា: សូម
លោកមើលសេចក្តីដែលលោកបានសរសេររឿងនេះ ហើយទុំទីដំណែ
តើជាពិតឬទេ ? លោកបានស្តាប់សេចក្តីពណ៌នាក៏ឃើញថាជាការណ៍ពិត
លោកអនុញ្ញាតឲ្យប្តឹង តែហាមកុំឲ្យដាក់ឈ្មោះលោក ។

ដល់ការសែត "ក្លូប" ផ្សាយរឿងនេះច្រើនហួសជាពីរដង ក្រោយ
មកមានពួកការសែតពីនោះខ្លះ តែការសែតសង់ត្រាល់នៃវ៉ស (Central

Neus) ទិនដេលីមេល៍ (Daily Mail) បានចូលមកជួបទិនលោកកន់ខ្ញុំក៏បានតណិនារឿងជាទុកលសព្វគ្រប់ ។

មនុស្សពាំនពីរនាក់បងប្អូនគេសេចក្តីពិត បានចូលទៅសួរទាន់មន្ទីរអគ្គកជក្ខុតចិន សូមជួបទិនឈ្មោះ ស៊ុន ។ អ្នកពាំនពីរស្រែសាប់តែចេះនិងចិនតាំង។ បានបដិសេធថាមិនស្គាល់ឈ្មោះស៊ុន ។ មានខ្លះបានយកយកការកាសែត "ក្លូប" ទៅបង្ហាញចិនតាំង។ ក៏សើចហើយពោលថា រឿងនេះគេក្លែតក្លាហកទេ តែបណ្តាធិការកាសែត "សង្គ្រាលនៃវៃ" គប ថាកុំឯងកុហក បើពុំលែងឈ្មោះ ស៊ុនទេ ស្ថានអគ្គកជក្ខុតមុខជាមានមនុស្សពាំនពាន់ចូលមកតវ៉ារឿងនេះមិនខាន ពាក្យពាំនប៉ុន្មានឥតមានត្រូបិត្តចិនតាំងឲ្យតក់ស្លុតរន្ធត់ម្ល៉ឺងឡើយ ឈ្មោះនេះតែតែកុហកថែមទៀត ។

គេបានរកលោកសៀរហល្ស៊ដេម៉ាការនិនៅ តាជនិយដ្ឋានម៉ដល់ឯដ៍ហើយគេបានសន្ទនាជាមួយនឹងលោក ។ ពាក្យត្រួយលោកសៀរហល្ស៊ដេម៉ាការនិបានចុះផ្សាយកាសែតថាដូច្នេះ

ការសន្ទនាជាមួយនឹងលោកសៀរហល្ស៊ដេម៉ាការនិ

"លោកសៀរហល្ស៊ដេ មន្ត្រីប្រឹក្សាស្ថានអគ្គកជក្ខុតចិន ពីម្សិលមិញ ទៅនឹងបាត្រនូវរសៀល, បានអញ្ជើញទៅកាន់ក្រសួងការបរទេសក្នុងការសន្ទនាជាមួយនឹងពួកតំណាងកាសែត លោកសៀរហល្ស៊ដេថា- ខ្ញុំមិនអាចដាំបាលោកអ្នកអំពីកិនការស្ងាកស្ងាមរបស់ពាមនុស្ស ដែល

ជាប់ឃុំឃាំងនោះ ត្រៀតតែមានការសែតទេ គេបានតបមកវិញថា ក្រសួង
នានាច្រើនបានបង្គាប់ទៅលោកឡត សាលីសប៊ូរ៉ (Lord Salisbury)
ឲ្យបង្គាប់ស្ថានអគ្គរាជទូតចិនឲ្យដោះលែងអ្នកដែលជាប់ឃុំឃាំងជាតិចិនជា
ច្រើនប៉ុន្មាន ។ សៀហេល៉ូដេមិនដឹងជានិយាយយ៉ាងណាក៏ធ្វើយទៅវិញ
ថា បុគ្គលនោះត្រូវដោះលែង តែកិច្ចការដែលធ្វើ ត្រូវស្ថានអគ្គរាជទូត
នេះមានសិទ្ធិសម្រេចបានតាមសេចក្តីយល់ឃើញ” ។

កន្លងមកសង្គមដែលសន្ធូនជាតំរង់ពីរដងនឹងអ្នកតំណាងការសែត លោក
សៀហេល៉ូដេមាំការនិយាយថា “ស៊ុន-យ៉ាត់-សេន មិនមែនឈ្មោះ
មនុស្សដែលជាប់ឃុំឃាំងទេ យើងបានយកការសង្កត់គ្រប់ ហើយយើង
បានឃើញឈ្មោះនេះច្រើនតែច្រើនដងដែរ តាំងពីគាត់បានមកដល់ច្រើនសប្តាហ៍
ក្តីតែរាត់បានមកដោយចិត្តឯងឯស្ថានអគ្គរាជទូតចិន តែមិនមានអ្នកណា
បង្ខំ ឲ្យគាត់មកទីនេះទេ តែជាការធម្មតាចំពោះជាតិចិនដែលនៅម្នាក់ឯង
ក្នុងក្រុងឡុងដ្រ ច្រើនមកសួរដំណឹងសង្កត់ទៅទីនេះ ឬជាដែលលើង
ទឹងពួកពលរដ្ឋដែលនៅស្រុកជាមួយយើង មានហេតុល្មមឲ្យសង្ស័យ
ឈ្មោះនេះបាន ដែលស្ថានថាគ្មានអ្នកណាស្គាល់ខ្លួនបង់មកយកការពី
ក្រុមពួកយើងនៅទីនេះ កាលដែលឈ្មោះនេះចូលមកដល់ស្ថានអគ្គរាជ-
ទូតគ្មានអ្នកណាស្គាល់ទេ ហើយឈ្មោះនេះបានសន្ធូនជាមួយនឹងមនុស្ស
ម្នាក់នៅទីនេះ គេក៏នាំមកបង្ហាញខ្ញុំ យើងបានឱយគ្នាទៅវិញទៅមក

ហើយមានពាក្យខ្លះដែលនាំឲ្យខ្ញុំមានសង្ស័យថា ប្រហែលជាមនុស្សដែលគេប្រាប់ ឲ្យយើងត្រួតត្រាមើល សេចក្តីសង្ស័យនោះទៅជាពិត ឈ្មោះនេះត្រូវគេចាប់ថ្ងៃក្រោយ ដល់គាត់ត្រឡប់មកពីនេះម្តងទៀត សព្វថ្ងៃគាត់នៅជាប់ឃុំដោយមានបង្គាប់ពីរដ្ឋាភិបាលចិន សំ-ដែងច្បាប់រវាងប្រទេស (droit international) លោកសៀរហាល្វីដេជាៈ "មនុស្សនោះមិនមែនជាតិអង់គ្លេសទេ គឺជាតិចិន ហើយមានតែរដ្ឋមន្ត្រីចិនមានសមត្ថភាពខាងផ្លូវតុលាការ បើជាតិចិនណាមានដល់រឿងនេះ បើមានគេចាប់ខ្លួន ឬមានសង្ស័យពីប្រព្រឹត្តបទអ្វី យើងហាមផ្តាច់មិនឲ្យពួកអ្នកបរទេសចូលមកតវ៉ាពីរឿងឃុំឃាំងនេះឡើយ បើឈ្មោះនេះនៅក្រៅមន្ទីរនេះ យើងនឹងចាប់ខ្លួនបានលុះត្រាតែមានអនុញ្ញាតពីក្រសួងប្រឹក្សាន្ត (Britannique) ពីព្រោះនៅក្នុងក្រមិក្សាន្តប្រឹក្សាន្ត (អង់គ្លេស) -"

លោកសៀរហាល្វីដេ, ដោយមានមនុស្សខ្លះសួរទៀត, ក៏ឆ្លើយតបមកវិញថា: បុគ្គលនេះមិនមែនយើងទុកដូចជាមនុស្សជាប់គុកទេ គឺយើងបានថែរក្សាដូចមនុស្សធម្មតា លោងសៀរហាល្វីដេមិនយកចិត្តទុកដាក់បង់ស្តាប់ពត៌មានក្នុងកាសែត "អំពីរឿងដែលពួកខាងស្ថានអគ្គរាជទូតចិនបានធ្វើការណែនាំចំពោះទៅលើមនុស្សដែលឃុំឃាំងនោះ លោកបានពោលតទៅទៀតថា មន្ទីរអគ្គរាជទូតចិនបានទទួលលិខិតមួយពីហ្វូរញ្ញាអ៊ុហ៊ូសអំពីរឿងនេះហើយ ។

(មានត)

ប្រវត្តិសាស្ត្រប្រទេសចិន

ហ្គួង មិញ្ញ ទ្ធ ន្តិ ញ៉ុក - ថែម ប្រែរៀបរៀង

អំពីប្រវត្តិសាស្ត្រសាកល

(តមក)

ហើយដ្ឋានកំពេចកន្លែងតួកគួកមួយភ្លួងទាន់ដែនអាល ដែលត្បាយាម តាំងវាតអំណាចឡើងកន្លែងតំបន់នោះ ប៉ុន្តែមានពួកតួកមួយពួកទៀត មានប្រមុខឈ្មោះមេបូអ៊ូដូចគោលរួចហើយត្រឡប់ជាសត្រូវជំទាស់ក្បាសា - ហាវនីធ ប្រទេសចិន ក្នុងឆ្នាំពុទ្ធសកាជ ១២៣៩ នឹងក្នុងឆ្នាំពុទ្ធសកាជ ១២៤៩ មេបូអ៊ូលើកទ័ពលុកលុយបួលមកតាំងនៅកន្លែងខេត្តចាន - ស៊ូនីង ប៉ែងលី ហើយបានលើកទៅវាយទ័ពចិនបែកម្ខាងកន្លែងខេត្តកួន - ហួង ទើបលុកទន្ទ្រានបួលមកដល់ខេត្តកាន - ស៊ូ ។

នេះហើយគឺសាពហេតុកេតដែលមានទៅកន្លែងណា: ដែលព្រះជាម្ចាស់ - ភ្នំងឡើងត្រង់ពេលសម្បត្តិ ប្រសាសនាជាយដំបូងរបស់ព្រះអង្គ ក៏តឿបម្បាំងនឹងមេបូអ៊ូឲ្យដាច់ស្រេច ។ ក្នុងឆ្នាំពុទ្ធសកាជ ១២៥៩ ពួកកងទ័ពចិនមានជ័យជំនះហើយបានកាត់យកក្បាលរបស់មេបូអ៊ូ ទៅថ្វាយដល់ព្រះជាម្ចាស់ - ភ្នំងផង ។ មេតែលៀមជាពុត្រប្រុសរបស់មេបូអ៊ូ ក៏ព្រមទៅក្រោមចំណុះក្រុងចិនដោយស្មោះត្រង់តមក ។ ក្នុងឆ្នាំពុទ្ធសកាជ ១២៥៩ ពួកតួកខាងអតេនក៏ត្រូវជ្រាបជ្រាមឲ្យទៅក្រោមអំណាចចិន

យ៉ាងពិតប្រាកដ ការដែលចិនបានប្រាប់ប្រាមសម្តែចវៀបានន័យថាឲ្យមានភ័យដល់ប្រទេសខ្មែរ ហើយក្នុងវេលានេះ ពួកអាវុធនឹងពួកសាសនាឥស្លាមបានវាយចូលប្រទេសឥណ្ឌា បានបួលមកតាំងនៅខាងត្រង់ក្រសៀន ទើបពួកនីថេតបែរវៀរមកកំឡាំងគ្នានឹងអាវុធសម្រាប់ច្បាំងតស៊ូនឹងក្រុងចិន ពុតជាខំធ្វើដូច្នេះ ក៏នៅតែបរាជ័យក្រុងចិន ទើបអំណាចចិននៅខ្ពស់ស្ដុងដដែលទាំងកើតក៏ត្រឡប់មានឡើងវិញម្តងទៀត ។

កាលបើបានប្រាប់ប្រាមខ្លីស្ដុងនៅទីសាងកើតបានហើយ ប្រសាសនោបាយចេស់ព្រះបាទ មិន-ភ្លុង ក៏មានទំនងដូចជាក្បត្តិចិនមុន ។ នេះដែរ គឺជាកមកផ្សាយអំណាចកងដែនដីតណ្ឌាលទ្វីបអាស៊ី ជិតបួលមកប្រទេសឥណ្ឌា ក្នុងវេលានេះពួកឥស្លាមកំពុងលុកលុយខ្លួនយកដែនដីឥណ្ឌា ហើយពួកក្បត្តិឥណ្ឌាមិនមាននរណាពឹងប៉ុនខ្លាំងពូកែលើមទឹងតស៊ូបាន ហេតុនេះ អាណាចក្រតូចៗនៅតំបន់នោះមានសង្ឃឹមតែពឹងបុណ្យប្រសិទ្ធជាវង្សចាំងប៉ុណ្ណោះ ។ មួយវិញទៀត ដែនដីជាច្រើនអន្លើក្នុងអាស៊ីតណ្ឌាលធ្លាប់នៅក្នុងអំណាចចិន សូម្បីក្នុងពេលដែលពួកឥស្លាមលុកលុយចូលមកនេះ ចិនក៏នៅមានអំណាចត្រួតត្រាស្ទុះទេសអស់នោះជាច្រើនអន្លើ ដោយហេតុនេះហើយបានជាចិនមិនព្រមឲ្យជាតិឥស្លាមចូលមកមានអំណាចក្នុងដែនដីចំណែកនេះ ទើបចាប់ធ្វើសង្គ្រាម

ទឹងជាតិឥស្សរមយ៉ាងខ្លាំង តែពួកឥស្សរមមានកំឡាំងរឹងប៉ឹងដោយអំណាចមានចិត្តជឿជាក់ក្នុងព្រះមាហាម៉ុច ហានបង្ខាំងតស៊ូបង្ហាញកងទ័ពចិនក្នុងតំបន់អស់នោះចាក់បែកអស់ទៅ ក្នុងរវាងពុទ្ធសករាជ ១៦៩៤ អំណាចចិនក៏ជុតរបូតអស់ទៅនៅក្នុងអាស៊ុកណ្ណាល ។

ការដែលចិនអស់អំណាចក្នុងអាស៊ុកណ្ណាលនេះ ជាប្រាក់ដំបូងដែលនាំឲ្យព្រះពាជវង្សថាំង ដល់ខ្សែសេចក្តីវិនាសសាបសូន្យក្នុងកាលជាលំដាប់តទៅ ។

វគ្គទី ៦

អវសានវៃព្រះរាជវង្សថាំង

តាមធម្មតា គ្រប់ប្រទេស គ្រប់យ៉ាង គ្រប់ក្រការ តែមានសេចក្តីចំរើនដល់ខ្ពស់ចំផុតហើយ តែងតែមានសេចក្តីទ្រុឌទ្រោមសាបសូន្យទៅវិញ ពាជវង្សថាំងក៏មានចំនងដូចគ្នាដែរ ប៉ុន្តែពាជវង្សនេះបានធ្វើសេចក្តីចំរើនរុងរឿងដល់ប្រទេសចិនយ៉ាងធំវៃក្រៃលែង ទឹងបានឲ្យអំណាចនឹងការប្រៈធម៌ដល់ប្រទេសជាតិចិនយ៉ាងខ្ពង់ខ្ពស់ ទើបគួរតែថ្លែងរឿងកំរើតពីហេតុនៃសេចក្តីសាបសូន្យរបស់ពាជវង្សនេះដោយតិស្តារតាមសមគួរ ។

ក្នុងឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១៦៩៤ ជាឆ្នាំដែលអំណាចចិននៅអាស៊ុកណ្ណាលជុតរបូតអស់ទៅ ក្រែងចិនកំតើតឧស្សាហ៍លើកពលមកវាយតប់ឡើង ។ ក្នុង

ដែនចម្ការកៅអាងត្បូងនោះ ពួកគឺ-ឆៃ ជាតិភូកៅអាងស្រុកលៀវ-តុង ចាប់ផ្តើមលុកចូលមកខាងឈូងសមុទ្រចេ៉ដំលី ហើយបានកាន់កាប់ទេសកងទ័ពចិនមួយកន្លះ ។ ចំណែកយ៉ុន-ណាន ពួកណាន-ចៅ គឺជាតិថៃ តាំងនៅកងដែនតាលី ក៏បានបណ្តេញកងទ័ពចិនមួយកងដែលតាំងនៅក្នុងតំបន់នោះ ទៅបាត់ចេញពីទេសដែនបៃស់ខ្លួនទៅ ក្រៅពីបានចាត់បញ្ជូនកងទ័ពធំៗទៅធ្វើបតិបតិ្តការ តែកងទ័ពណាន-ចៅ បានរក្សាទ័ពចិនបែងខ្លះខ្លីនៅមាត់ទន្លេសាចតាលី ក្នុងឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១៤៨៦ នោះឯង ដែនដីខាងយ៉ុន-ណាន ក៏ផុតបាត់អំពីអំណាចចិនទៅ ។

បើទុកជាកាជវៀរថាងបានក្តៅឲ្យចិនមានយសសក្តិខ្ពង់ខ្ពស់ឡើងយ៉ាងណាក៏ដោយ ប៉ុន្តែ ក្រៅជាជនចិនទៅតែមានចិត្តរាងគុញគ្រាន់ធំធាតុកេនបៃស់ក្រុងចិន រហូតរហែលជារយៈ ១៩០ ឆ្នាំនោះ ព្រោះក្នុងកំឡុះៗជាតិចិន ត្រូវចាត់បញ្ជូនទៅទ័ពខ្លួចមង់ជីវិតក្នុងតំនខ្សាច់ទៅក្នុងសមុទ្រខ្សាច់ ក្ងូ-ចេ, ក្នុងតំនទៀកកកទៅដែនអ័ស-ឆៃ ទៅលើទីលូលួសដ៏ត្រជាក់ស្រែតនៃដែនដីទីបេត, ទៅក្នុងព្រៃភ្នំក្រំឆ្ងាយដ៏លំបាកវេទនានៃដែនយ៉ុន-ណាន ដោយហេតុមានចម្បាំងសង្គ្រាមមិនមានស្រាកស្រាន់ឲ្យបន្ទុយចំនួនកស្ទួតអស់ទៅជាច្រើនកាល់ៗ ឆ្នាំ ។ តាំងឲ្យមានសេចក្តីរួញរាជដល់ពួកដែលនៅក្នុងស្រុក ដោយបាត់បង់ជីវិតកូនចៅបៃស់ខ្លួនទៅកាល់ៗ ឆ្នាំ ។ ចំណែកវីស័ទាន់បៃស់ចិន គឺ លី-ឆៃ ប៉ ទិន-ប៊ូ-ក្វូ បានតែងសៀវ-

ទៅពណ៌នាអំពីសេចក្តីលំបាកវេទនាបស់ពួកជាហាន ខ្ញុំនិងអំពីផលអាក្រក់នៃចម្បាំង តាមដោយពិតនោះ ខ្ញុំនឹងជាកំហុសរបស់ក្សត្រ ឬរបស់អ្នកណាមិនបានចាំងអស់ ព្រោះបើមានសឹកសត្រូវលុកលុយចូលមកក្នុងស្រុកទេសហើយ មនុស្សក្នុងស្រុកត្រូវតែចាប់អាវុធច្បាំងតស៊ូប៉ុន្តែ ក្នុងសម័យកាលវង្វាន់នេះ ចិនមានសឹកសត្រូវរំលើនទៀងៗ ហើយកាលណាឆ្នាំគោងមានចម្បាំងមិនស្រាក ។ ក្នុងគ្រាព្រះបាទថៃ-សុងមហាកាជ ចិនឈ្នះចម្បាំងស្ទើរតែមិនបានចាប់ចេញទៅច្បាំង ឬច្បាំងមិនបានប្រែកំឡាំងពាហាន ទើបធ្វើឲ្យជីវិតជាតិចិនមិនខូចបង់ទៅច្រើនទៀយ ប៉ុន្តែមនុស្សថៃ-សុងនោះគេបានដោយងាយស្រួលណាស់ ក្នុងរយៈពេលមួយឆ្នាំទើបគេមនុស្សថៃបានម្ភាក់ ។ តាលៅថៃជាជនចិនគោងបង់ខាតសាច់ឈាមជាច្រើនដូច្នេះ ពួកជាហានក៏ចះបោរទៅជាក្បត់ទៀង ជាហេតុនាំឲ្យកាជវង្វាន់វិនាសសាចសូន្យទៅទៅទីបំផុត ។

មានមេទ័ពចិនម្នាក់ឈ្មោះ ង៉ាំង-លោងាន ឃានឲ្យលួងដំណែងពីព្រះបាទមិង-កុំង ជាអ្នកបញ្ជាការទ័ពក្នុងទេត្តបេជិលីបានតាំងខ្លួនជាមេក្បត់ទៀងនឹងព្រះពជាធិពជឃានលើកទ័ពចូលមកឲ្យនឹងឃានស្រុតលោយ៉ុង ក្នុងពុទ្ធសករាជ ១៦៤៨ ហើយតមមួយឆ្នាំទៀតយឃានស្រុកស៊ី-ង៉ាំង ដែលជាទីក្រុងធំធ្វើឲ្យកាជសំណាក់បស់ព្រះបាទមិង-កុំងគោង

ផ្ទាស់ទៅតាំងនៅឯស្រុកសេ-ដួន ។ តែមប៉ុណ្ណោះមិនទាន់អស់គ្រោះនៅឡើយ ពួកក្បត់ធ្វើតបង្គាប់ឲ្យព្រះឃុនមិង-កុំងប្រហារជីវិតព្រះនាងយ៉ុង-ហៃ ដែលជាអគ្គមហេសីសំណប់ស្នេងិងជីវិតរបស់ព្រះអង្គ ដោយពួកក្បត់ចោទថា ព្រះនាងជាដើមហេតុនាំឲ្យកើតចលាចលរវើរវាយក្នុងរាជធានីច្រើនខែ ធ្វើឲ្យជនស្លាប់ណាក់យ៉ាងសន្ធឹកសន្ធម្ភហ៊ឺហាចាយវាយព្រះពន្ធឲ្យខ្ទេចខ្ទាយហួសពេក តែតែសព្រោយមួយមុខមិនទឹកដល់សុទ្ធតុន្តរបស់បណ្តាពួកស្តេច ។ ចំណែកខាងព្រះឃុនមិង-កុំងជាអ្នករងគ្រោះមិនអាចចាត់ការដូចម្តេចបាន គោងជាណ្តោយឲ្យពេជ្ឈឃាតនាំព្រះអគ្គមហេសីទៅប្រហារជីវិតតាមចង្កាប់របស់ពួកក្បត់ ។ ព្រះនាងយ៉ុង-ហៃដំបូងអ្នកជាផ្ទៃប្រតិសាស្ត្រនាំទៅប្រៀបធៀបទន្ទឹងមាំជាមប៉ុមប៉ាន់ដូរបស់ចាក់ទីសេស តែមកដល់ឆាន់បុងជីវិតគោងប្រៀបធៀបទន្ទឹងព្រះនាងមាំរីអង់តួនេតបានសចាក់ទីសេសដោយឡែកថែមទៀតផង ។

មនដល់ចំណែតនេះ យើងបែរទៅទំនៀលើកដល់សេចក្តីដែលពោលមកហើយក្នុងវគ្គទី ៧ នោះកំទន្ទឹងចូលចិត្តឲ្យសួរថា អ្វីជាហេតុឲ្យពួកជនរងថ្ងាំងរសាំរសាយរៀវភៃ? អ្វីជាហេតុឲ្យប្រជាពលស្តេចនៃដែលស្រឡាញ់ពេញចិត្តទន្ទឹងពួកជនរងនេះបែរចិត្តគ្រឡប់ជាក្បត់ហើយបះបោរចលាចលឡើង? ការពិត ការដែលនាំមានគោងទៅច្បាំងទន្ទឹងខ្លាំងសត្រូវកាល់ៗឆ្នាំ ២ដងជីវិតក្នុងមួយឆ្នាំៗ ជាចំនួនច្រើនគោះ មិនមែនជាកំហុសរបស់ព្រះមហា-

ក្សត្រឡើយ ព្រោះមិនមែនតែតឹមពាក្យថាំង ឬពាក្យណាទេ ប៉ើ
មានសឹកសត្រូវចូលមកលុកលុយដល់ស្រុកទេសហើយត្រូវតែលើកទ័ព
ចេញទៅតតាំង ហើយប្រជាជនត្រូវតែលះបង់ជីវិតសាច់ឈាមជួយ
ស្រុកកំណើតរបស់ខ្លួន ។ ដោយគោរពប្រជាពលស្តាប់ចំនក់យល់រឿងនេះ
ច្បាស់ដែរ ប៉ុន្តែបើមានតែតឹមសង្គ្រាមមួយមុខមិនជាការអ្វីទេ មិនគាំទ្រ
ស្រុកចំនកើតបណាចលវិលកន្ទើរឡើយ ប៉ុន្តែកំហុសនេះភ្ជាក់ទៅលើព្រះ
មហាក្សត្រចំនក្នុងសម័យនោះ គឺថាព្រះបាទមិន-កុំនត្រង់កសាងបាសាទ
ពាក់កណ្តាលយ៉ាងសំបើមរុងរឿងថ្កុំថ្កា បាយវាយឆ្នះឆ្ងាយ ត្រង់តែកាយសម្បាយ
ដូចព្រួយអ្វីក្នុងខណៈដែលស្រុកទេសកំពុងមានសង្គ្រាម ។ ឯភាពនៃ
សង្គ្រាមតាសពេញដោយសេចក្តីលំបាកគោកយ៉ាកវេទនាបង់ពួក
ភាហាន ទឹងភាពនៃសេចក្តីថ្កុំថ្កើងរុងរឿងរបស់ពាក្យសំណាក់ ភាពពាំងព័ត
នេះបើមកមានប្រាកដឡើងក្នុងខណៈជាមួយគ្នា ប្រជាជនតែងតែកើត
សេចក្តីក្តៅក្រហាយទំនុកទោមនស្សឡើងជាធម្មតា ព្រោះខាងណោះ
ពួកភាហានគោងយកជីវិតទៅប្តូរជួយស្រុកទេសរបស់ខ្លួន ចំណែកខាង
ណោះ តឹងពាក្យសំណាក់តិតតែសម្បាយកែកយកក្សេមក្សាន្ត ។ ប្រសិន
បើព្រះបាទ មិន-កុំន ទ្រង់ប្រតិបត្តិពាក្យកុង ក្នុងខណៈនោះឲ្យតឹមត្រូវ
ទឹងកាលសម័យបច្ចុប្បន្នសម្បាយកែកយកក្នុងពាក្យសំណាក់ ជាបណ្តោះ

ឆាសន្ទសិន ចាំឲ្យហើយសឹងសង្ឃឹមសិនសឹមសប្បាយតាមសព្វព្រះទ័យ
ប៉ុះ ធ្វើដូច្នេះពួកខាហានតង់តែមិនចេះចោរៅជាក្បត់ឡើងទេ ។

ចំណែកឯព្រះចាខមិង-កុំង តាំងពីខួបចង់ជាតែព្រះអគ្គមហេសីៅ
ព្រះអង្គមានតែសេចក្តីក្រៀមក្រំជំហៀព្រះទ្រូងជាខ្លាំងលើសលន់ តមកមិន
ឃ្លាប៉ុន្មានក៏ស្តេចលាចាកពិភពសម្បត្តិទ្រង់ប្រគល់មកុងជាឲ្យៅស៊ូ-សុង
ជាព្រះរាជនុសេ ចំណែកព្រះអង្គស្តេចៅរកទីវិវេក ទ្រង់សង្កេត
ទ្រង់ព្យាយាមធ្វើឲ្យភ្លេចភ្លាំងសេចក្តីខ្លាំងសោករៀមក្រំពាំងអម្បាល
ណោះចេញ ។

ខូ-ហ្គូ ជាចិន្តកវីឯករបស់ចិន មានចិត្តស្មោះត្រង់ស្មោះម៉ាកក្តីនឹងព្រះ
ចាខមិង-កុំង ចានតាមស្តេចៅផង ។ នៅវេលាដែលព្រះចាខមិង-កុំង
តង់កង់ទីវិវេកនោះ ខូ-ហ្គូចានតែងតាណិនាសេចក្តីមួយអន្ទើយថា :

"អនិច្ចា ! ទ្វារចាំងមួយពាន់នៃព្រះពន្លាំងចានចែងដែតណែនហើយ
ត្រង់ស៊ី-ង៉ានក៏ពាសពេញៅដោយល្អង់ធូលី ដែលហុយឡើងដោយ
ដើងសេះរថសំពួកតាតារ ពួកមន្ត្រីៅកង់ស្រះនឹងជុះនើចឡើងមកឲ្យអ្នក
ណាមើល ពួកស្រីព្រះស្នំធ្លាប់ៅជាមកេមព្រះពាធាពិពាធ ចុះឥឡូវនេះ
ចាត់មុខៅណាទស់ៅ ព្រះនាងយ៉ុង-ហ្គូមិនទ្រង់ញញឹមព្រះឧស្ឋឲ្យ
ចានឃើញព្រះទន្តដ៏សស្អាតដូចកាលមុនទៀតហើយ" ។

(មានត)

វគ្គទី ១

អ្នកឧកញ៉ាវិបុលរាជសេនា (ស្អូរ កង) ប្លែ

(គម្ពីរ)

ឯបច្ចួនោះ ធ្លើកជាតាមុីងម៉ាត់តែងមានអំណាចឡើងកាលថ្ងៃ មនុស្ស
ទាំងពួងសឹងកោតក្រែងរាងខ្លាចជាច្រើនណាស់ ព្រះចៅឡែនតែងដឹ
ជាបស្គាល់ក៏តាំងឲ្យឡើងយសជា "ឧុនវិរៈឡែង" ។ លុះពួកចោរ
ជួតក្បាលលឿងកំរើបចលាចលពេញក្នុងស្រុកអេងជួន ព្រះចៅឡែនតែ
ទ្រង់តាំងឲ្យបច្ចួឡើងវិជាតុរង្គ ឲ្យឃុំតាមាន ៨០០០ លើកទៅ
ជួយស្រុកអេងជួន លុះទៅដល់ហើយក៏ប្រទះនឹងតៀវហ្គោ តៀវលឿង
ទ័ពពួកចោរដែលសល់ពីស្វាប់ការលែកបន្ទាយតំរៅនោះ បច្ចួក៏លើក
ពលស្ទាក់តាត់មុខពុក ហើយខ្ចប់សម្លាប់ពួកចោរអស់ប្រហែលមួយម៉ឺន
ប្លាយ តាហានបច្ចួចាប់បានសេះទឹងត្រឹងសស្រួលជាច្រើនណាស់
តែខ្លួនតៀវហ្គោ តៀវលឿងគេចតំរូចទៅ ។

ឯបច្ចួបួលទៅកុហាងហ៊ូសុនទឹងជូហ៊ូ ហើយដំណាលតាំកិច្ចពួកជតា
តាំងពួង ទើបបច្ចួសុំយកតាហានទៅតាមតៀវហ្គោ តៀវលឿងទៀត ឥង
ខ្លាតាំងខ្លួនអ៊ូតៀវហ៊ុយ លើកពលមកដល់ស្រុកអេងជួនបានពួសំឡែងគេ

តគាំងបង្ក់ងគ្នា ឃើញមានពន្លឺភ្លើងភ្លឺស្វាងណាស់ ក៏លេះរលាំងដេញ
ភាហានឲ្យស្រួតបួលទៅជួយ លុះមកបួលទៅដល់ពួកចោរក៏បែកបាក់ខ្ចាត់
ខ្ចាយទៅ ខ្លាំពីក៏នាំគ្នាមកអូតៀរហ៊ុយ បួលទៅរកហង៊ីសុង៉ទ័ងដូហ៊ុ
ជួបគ្នាហើយក៏និយាយថា លោតិតឲ្យខ្ញុំបានមកជួយធ្វើការហាក ។
ហង៊ីសុង៉ទ័ងដូហ៊ុនឆ្លើយថា ខ្ញុំអរគុណណាស់ប្អូនិយាយថា ឥឡូវនេះ
តៀវភ្លោតៀវលៀងទ័ងពួកចោរបែកអស់ហើយ ខ្ញុំឃើញថា តៀវភ្លោ
តៀវលៀងទ័ងរត់ទៅរកតៀវតុកជាបង៉ទៅស្រុកបុង៉តុង៉ បើដូច្នេះបួរអ្នក
លើកទាហានស្រួតរួតតាមស្កាត់ស្កាត់ចាប់ឲ្យបានខ្លួនចុះ ។ ខ្លាំពីតួនអ៊ូ
តៀវហ៊ុយ ក៏លាគ្រង្គប់លើកទាហានតាមទៅ លុះដល់ពាក់កណ្តាលផ្លូវ
ឧទ្ទលជួបច្រៃទ័ងព្រះកជបម្រើ ឃុំមនុស្សពោសក្តន៉ទ្រង់ដាក់លើរទេះ
បរមកគ្រាលែកតាមមើលទៅស្គាល់ ឃើញពួកស់ដាលោតិតទៅក្តន៉ទ្រង់
នោះ ខ្លាំពីស្តុតចិត្តហោតចុះពីលើខ្នង់សេះស្ទុះបួលទៅសួរលោតិតថា
ហេតុម្តេចអ្នកទើបមកគ្រាពោសថ្ងូរចេះ លោតិតឆ្លើយថាខ្ញុំបានត័ទ្ធទ្រោម
តៀវតុកឧុតឲ្យទៅក្តន៉ជម្នាយ ទៀបទ័ងជាប់ខ្លួនបានហើយ តៀវតុក
ដ៏ខ្លួនបេះតែប្រុនប្រយ័ត្ន ខ្ញុំទ័ងគ្នាជាប់ឲ្យនាប់ជាប់ពុំបាន ព្រះបៅ
ខ្លួនតែច្រើនបានជ្រាប ទើបគ្រាស់ប្រើដូហ៊ុតគ្រួមកាំងចេញមកស៊ើប
ការពួកការ ដូហ៊ុងក្រាបថ្វាយទ័ងបង៉បានសំណូកច្រៃរតេសតិខ្ញុំ បានប្តឹង
ដំណថា កន៉កន៉ទ័ងនេះ កំពុង៉ជាប់ស្បៀងភាហារណាស់ ខ្ញុំគ្មានរបស់អ្វី

តួរសមជួនជាជំនួនទេ ដូហុងទឹងនឹងខ្ញុំត្រឡប់ទៅភ្នែងពិតទួលព្រះទៅ
ខ្សែនគេថា ខ្ញុំមិនយកចិត្តទុកដាក់ធ្វើការសឹកសង្ឃឹម ហេតុនោះបាន
ជាយឺតយូរពុំសម្រេចការ ព្រះទៅខ្សែនតែទ្រង់ជ្រាបការនោះ ទើបត្រាស់
ប្រើតាំងតុះឲ្យចេញមកជាមេទ័ពជំនួសខ្ញុំ ហើយត្រាស់ឲ្យចាប់ខ្ញុំធ្វើទោស
ជាក់ខ្នងនាំទៅស្រុកក្រែង ។ តៀវហ៊ុយបានឮដូច្នោះក៏ទឹកចិត្តណាស់
កន្ត្រាក់យកជាវលើកខ្សែងទឹង សម្ងាប់កូឃុំដណ្តើមដោះយកលោទិតចេញ
ពីខ្លួន ខ្សែពាយើញអាការដូច្នោះក៏សុះទៅពាងពាថា កុំអាមេធ្វើលើព្រះ
ពុទ្ធអាជ្ញាសិទ្ធិទឹងធ្វើតាមអំពើបិត្តពុំបានទេ ។ គួនអ៊ូឆ្លើយថាអំបាលលោទិត
ហើយគង់មានសេចក្តីខុសដូច្នេះ ក្រៅពីនេះនរណាទឹងអាចធ្វើជាមេទ័ព
តទៅទៀតបាន យើញាជាទឹងនាំគ្នាកេរពីពីងពាក់អស្រ័យគ្នានឡើយ
សូម្បី ធ្វើការមានគុណតាប់ជាប់ណាប់យាំងណា ក៏គង់ត្រឡប់ខុសទៅបាន
ដូចលោទិតជាគួយាំង ដើដូច្នេះយើងត្រូវត្រឡប់ទៅស្រុកទុនគួនវិញជា
ជាង ។ ខ្សែពាស្តាប់យើញ្រ្តូវ ក៏លើតទាហានត្រឡប់ទៅស្រុកទុនគួន
លុះលើកទៅបានពីរបីថ្ងៃ ដល់ពាកតណ្តាលផ្លូវ ឮសំឡេងវៃសតហោ
កញ្ជ្រៀវាងរកាយក្តុំ ខ្សែពាតីក៏នាំគួនអ៊ូ តៀវហ៊ុយបរសេះឡើងទៅមើល
ពីលើកំពូលក្តុំកែឡេកទៅយើញទ័ពហ្លួងវៃបក យើញទ័ពចោរជួតក្បាល
លឿងលើកដេញសង្កុញមក ខ្សែពាយើញទង់ជ័យ ស្គាល់ថាទ័ពតៀវកុក
លើកដេញទ័ពតាំងតុះ ទើបខ្សែពា គួនអ៊ូ តៀវបាយ ត្រឡប់ញាក់សេះ

ចុះទៅជួយខាងខ័ពហ្លួង ខ័ពតៀវកុកក៏គ្រឡប់ចាក់វែកខ្លាក់ខ្លាយតែតាម
ផ្លូវទៅប្រមាណ ៥០០ ។ ឯតាំងតុះក៏លើកពលចូលបន្ទាយ ហើយឲ្យ
រកឡា)ពី គួនអ៊ូ តៀវហ៊ុយ ទៅសួរថា អ្នកឯងជាមន្ត្រីដំណែងអ្វី ? ឡា)ពី
ឆ្លើយថា ខ្ញុំចុះមិនបានជាមន្ត្រីមានដំណែងអ្វីទេ តាំងតុះបានស្តាប់ដូច្នោះ
ក៏ឆ្លើតរំយោលថែបមើលងាយមិនមានសេចក្តីគួរសមកប់អាន ឡា)ពី គួនអ៊ូ
តៀវហ៊ុយក៏លាគ្រឡប់ទៅវិញ តៀវហ៊ុយក៏និយាយថា យើងបងប្អូន ៣
នាក់ជួយយកអាយុដ៏វែងឲ្យរួចពីសេចក្តីស្លាប់គ្រានេះ ក៏មិនស្គាល់គុណ
យើងសោះគ្រឡប់ធ្វើបុកពាមើលងាយយើងវិញ គួរតែសម្លាប់ចោញទើប
អស់សេចក្តីក្តៅចិត្ត ថាហើយក៏គន្ធាក់ដាវសុះរលៅទៅទីសម្លាប់តាំងតុះ
ឡា)ពី គួនអ៊ូរាក់ឃាត់ថា កុំធ្វើគេដាច្រកជំរើ ។ តៀវហ៊ុយតប
ថា បើមិនសម្លាប់ចោញ គ្រាតែអ៊ូយើងនឹងចង់ទៅធ្វើការជាមួយនឹង
ពួកទីមានសេចក្តីមើលងាយប្រមាទយើងច្រើនទៅទៀត ព្រោះវាមាន
អាជ្ញាសិទ្ធិ បងទាំងពីរទើបចង់ទៅក៏ទៅចុះ ខ្ញុំសូមលាទៅតែឯងឯងវិញ
ហើយ ។ ឡា)ពីគួនអ៊ូឆ្លើយថា យើងជាបងអ្នកទាំង ៣ នាក់ ពោះ
យ៉ាងម្តេចក៏គ្រូវតែស្លាប់រស់ជាមួយគ្នា ដែលទើបតែព្រាត់ព្រាកាត្តានោះ
មិនគួរទេ ទើបទៅណាគ្រូវទៅជាមួយគ្នា តៀវហ៊ុយ តបថា បើដូច្នោះ
គ្រូវចាំឲ្យរសាយសេចក្តីខឹង ថាហើយឡា)ពី គួនអ៊ូ តៀវហ៊ុយ ក៏លើក
ពលតាហានគ្រឡប់ទៅកេដូហ៊ូ ឯស្រុកមេដួនឲ្យតាហានស្រុកដើរទាំង

ចេញទាំងវិថី ដល់ហើយក៏នាំគ្នាចូលទៅកដូហ្គី ហើយពណិនាតីឈរ
ពន្លាទៅទាំងតួនីឲ្យដូហ្គីស្តាប់សព្ទសេចក្តី ។ ដូហ្គីក៏ពេញចិត្តអាណិត
ស្រឡាញ់ពាក់អានឡៅពី តួន អ៊ូ តៀវហ៊ុយ ពន់ពេកណាស់ សន្ធត
ទុកជាពួកកងជាមួយគ្នា ដូហ្គី និយាយថា តាំងតុះនោះ ស្រុកកំណើត
នៅក្នុងក្រុងឡាយលិមយោ ជានាហ្នឹងឈ្មោះហាងតុងថាយស៊ីវ ឯតាំង-
តុះនោះមិនជាអ្នកស្គាល់ការជួញស្រាល មិនស្គាល់មនុស្សល្អឫអាក្រក់
ទេឬយ បើជាអ្នកទៅនៅជាមួយផង កំនឹងកផលប្រយោជន៍មិនមាន
ទេឬយ ។

ឯទំព័រចូរ ដែលទៅតាមតៀវថុំ តៀវលៀងនោះលុះមិនជួបច្រកទេ
ហើយ ក៏លើតត្រឡប់មកកេហាងហ៊ីសុងទៅស្រុកអេងជួន ចូលរួប
រួមធ្វើការជាមួយនឹងហាងហ៊ីសុង។ នឹងចូរ លុះដឹងដំណឹងថា តៀវ-
លៀងទៅស្រុកធូហាងដូច្នោះ ក៏លើកតាហានទៅចាំជំនឹងតៀវលៀង
ឯតៀវប៉ូទៅតាំងបន្ទាយនៅដំបន់ក្រាយភ្នំ ។ មានពួកចោរជោចរឹកប្រ-
មាណ ៨ ម៉ឺន ៩ ម៉ឺន ។

ដូហ្គីលុះដឹងដំណឹងថា តៀវថុំទៅ ។ ទើនោះ ក៏ចាត់ឲ្យឡៅពី
តួនអ៊ូ តៀវហ៊ុយជាទ័ពមុខ តួដូហ្គីជាទ័ពហួន លើនរលេតាហានទៅ
តតាំងចាំជំនឹងតៀវប៉ូ ខាងតៀវប៉ូ ចាត់ប្រើកូរសេង ឃុំទាំពួកចោរចេញ
មកតយុទ្ធនឹងកងទ័ពមុខ នោះឡៅពីប្រើតៀវហ៊ុយឲ្យចេញទៅតទល់នឹង

ក្តួសេង ប្រយុទ្ធគ្នាមិនបានបាន ៣ ភ្លេង គៀវហ៊ុយចាក់ទំងាលំពែងត្រូវ
ក្តួសេងធ្លាក់ពីលើសេះស្លាប់ ពួកចោរចាំងឡាយក៏បែកខ្ចាត់ខ្ចាយអស់
ទៅ ។ ខ្លាពីរជញ្ជាហាន ឲ្យចូលជយកាប់ចាក់ពួកចោរជាច្រើនណាស់
គៀវប៊ូតាល់តំនិតគិតកែច្រកវង់ទៅណាមិនរួច ក៏សេកមន្តគាថា ហើយ
ឲ្យមេយងដឹងចំពោះមល្លាលព្រះសុរិយា បណ្តាលជាអស្ចារ្យផ្កូរផ្កាយ
ធ្លាក់ខ្លួរខ្លារ ធ្លាក់ភ្លៀងខ្យល់ព្យុះបោកបក់គ្រប់ទិសានុទិស មានតាំង
មនុស្សដុះសេះគាន់គ្រឿងអាវុធអណ្តែតចុះមកពីលើអាកាសដោះដាស
ប្រឈឺ ពលហានទាំងខ្លាពីរយើញដូច្នោះក៏ស្ទុះវាត់ជ្រលែកចល់តែវ
ណាស់ ខ្លាពីរក៏ឲ្យថយទ័ពត្រឡប់មកហើយប្រឹក្សាទំងជូហ៊ុ ក៏និយាយ
ថា អាគេទេអស្ចារ្យដូច្នេះ គឺនេធ្លើដោយវិជ្ជាការមន្តអាគមទេ យើងត្រូវ
ឲ្យពាហានខាំយកវចស់ស្មោកគ្រោក ទៅដើរទៅលាក់ចង្កឹបចុកលើកំពូលភ្នំ
បើគេធ្លើដូច្នេះទៀតឲ្យពាហានជាច្រើនបានចាប់វចស់ស្មោកគ្រោកនោះចុះមក
មន្តអាគមនោះក៏ទំងាសាបរលាបទៅឯង ។ ខ្លាពីរក៏ប្រែគួនអ៊ូ គៀវហ៊ុយ
ឲ្យឃុំនាំពលយោធាម្ភាក់ ៣ ពាន់ ឆកវចស់ស្មោកគ្រោកទៅដើរទៅចុក
លើកំពូលភ្នំតាំងសងខាង ត្រងំចំពាំដែលបង្កឹបពាហានតយុទ្ធគ្នានោះ លុះ
ព្រឹកទៅគៀវប៊ូលើកពួកចោរចេញមក ខ្លាពីរក៏លើកពលពាហាន
ចេញទៅតទល់ច្បាំងគ្នា នោះគៀវប៊ូតាំងតែសេកមន្តគាថាធ្លើឲ្យមេយ
ងដឹត កើតផ្កូរផ្កាយភ្លុះខ្យល់ខ្លាំងមនុស្សដុះសេះគាន់អាវុធដូចកាលជាន់មុន

ខ្ញុំពីយើញដូច្នោះក៏ធ្វើជាកថយទៅតមកខាងក្រោយ តៀវប៉ូក៏ដេញជិត
ប្រកិតតាមមកដល់ទីប្រហាប់ប្រកក្តាំងសងខាង ។ គួនអ៊ូ តៀវហ៊ុយក៏
ឲ្យគាហានចាប់សាចអស្ចារ្យលាមកកក់ធ្លាំនឹងឈាមជ្រួកឈាមឆ្អែតលើ
កំពូលភ្នំទៅត្រពួកហោរ រីឯមនុស្សដើរសេះគាន់តែអាចរួចពីគាកាស ក៏
ក្លាយទៅជាក្រអាសនឹងដុំស្មៅតាំងអស់ មេឃដែលងងឹតនឹងភ្លៀងឲ្យល់
ផ្គរខ្លុះក៏ស្រឡះភ្លឺស្វាងដូចធម្មតា ។ តៀវប៉ូឃើញដល់តល់កំចាំងផងខ្លួន
ក៏ថយទ័ពត្រឡប់ទៅខាងក្រោយ ដូហ៊ុខ្ញុំពីក៏លើកពលតាហានតាមប្រកិតដ៏តដោយ
តាមប្រកិតដ៏តដោយទៅទាល់តែដល់ប្រកប្រហាកក្នុង គួនអ៊ូតៀវហ៊ុយ
ដែលនៅពីលើក៏ចាលចុះមកខ្ទប់ប្រសព្វគ្នាតាំងសងខាង តាបាតៀវប៉ូឲ្យ
នៅជាកណ្តាល មិនដឹងនឹងវិនាសទៅខាងណាក៏បែកខ្ចាត់ខ្ចាយអស់ទៅ
ខ្ញុំពីលើកពលតាហានតាមទៅទៀត ក្រឡេកទៅឃើញអក្សរឈ្មោះ
តៀវប៉ូ ឯតៀវប៉ូនោះតេ់ចូលទៅកន្លែងព្រៃ ខ្ញុំពីលើកធ្នូបាញ់ទៅត្រូវស្មា
ធ្វេង ព្រួញក៏ជាប់ស្មាទៅ តៀវប៉ូច្រិងតេ់ស្រួតទៅដល់ស្រុកយ៉ាងសាហ
ចូលកងកំពែងបានហើយក៏ខ្ទប់ចិទ្វារស្រុកទុក ។ ដូហ៊ុខ្ញុំពីដេញ
តាហានតាមទៅក៏កាយទ័ពព័ទ្ធដុំព្រៃស្រុកនោះ ហើយចាត់តាហានឲ្យ
ចេញទៅស៊ើបស្តាប់ដំណឹង ហាងហ៊ីសុនដែលទៅចាំឆ្នាំងនឹងតៀវលៀង
ទទួលសេះចំរើនាំសំបុត្រមកថ្វាយដូហ៊ុខ្ញុំពីថា ឥឡូវនេះហាងហ៊ីសុង
លើកពលទៅចាំឆ្នាំងនឹងតៀវកុតទ ។ ស្តាប់មុនទៅហើយ ឯតៀវលៀងប្អូន

តៀវកុក ក៏លើកពលចេញច្បាំងនឹងហង់ហ៊ូសុង។ ច្បាំងនឹងតៀវលៀង ។ ថែកទ័ពដល់ ៧ ដង គ្រាក្រោយហង់ហ៊ូសុងកាប់តៀវលៀងស្លាប់ក្នុងស្រុកឆ្ងាយនឹងហើយ បណ្តាបក្ខពួកបរបស់តៀវលៀងតាំងប៉ុន្មានសឹងមកចុះចូលនៅជាច្រើន ហង់ហ៊ូសុងបានឃុំខាំយកបក្ខពួកបរបស់តៀវកុក នឹងសពតៀវកុកចូលទៅថ្វាយព្រះចៅខ្មែរគេ។ ខ្ញុំព្រះករុណាខ្ញុំមានឲ្យហង់ហ៊ូសុងឡើងទីជាឧកញ៉ាគុនតឹជាឥស្សរសម្រាប់រក្សាព្រះអង្គឲ្យគ្រងស្រុកបុិយជាវហើយហង់ហ៊ូសុងគ្រាចចង្អុលទូលព្រះចៅខ្មែរគេថា លោកិតមានសេចក្តីតាប់គួរក្នុងការធ្វើសង្គ្រាម នឹងឋានមានសេចក្តីកំហុសដូចជួយហ្នឹងគ្រាចចង្អុលទូលដូច្នោះកំរេ ព្រះចៅខ្មែរគេខ្ញុំជាបដូច្នោះ ក៏គ្រាស់ឲ្យដោះលោកិតចេញពីទោសចោរហើយឲ្យគង់ទីដូចដើម ។ ឯចម្ងួនោះមានសេចក្តីតាប់ប្រសើរក្នុងពាក្យការខ្ញុំរៀបរាប់ប្រាប់ទៀតឈរស្រុកចេញ ។

ដូហ៊ុ ខ្មែរ)តើដែលខ្លាមព័ទ្ធស្រុកយៀងសារនោះដឹងថា បណ្តាគាហានខ្វិកដការគ្មូចធំ សឹងមានសេចក្តីតាប់ប្រសើរក្នុងពាក្យការចាត់ឲ្យទៅឈរវៃគ្រប់ណាដារច្រើនតំបន់ដូច្នោះ ក៏ខំស្រូតរូតដេញគាហានឲ្យចូលវាយតំណាយស្រុកយៀងសារ ជិតនឹងបានការហើយ ខ្ទួលច្បាំងចេងគាយគាហានចារតែកតូរគ្នានឹងពួកចោរតាំងពួន លុះបរស្លាប់តៀវប៉ូជានាយចៅហ្វាយស្លាប់ហើយ កាត់យកក្បាលនាំទៅជូនដូហ៊ុ ខ្មែរ)ពីមានតែក្រៅស្រុក ហើយសុំខ្លួនចុះចូលធ្វើពាក្យការជាមួយគ្នាទៅ ដូហ៊ុមានចិត្ត

អំណោរណាស់ ក៏តែងសំបុត្រតាយដំណើរតើរធ្វើកជការមានគុណបំណាច់ ទាំងប្អូនចកចូលទៅក្រាបបង្គំទូលថ្វាយព្រះចៅមឡេនតែគ្រប់ប្រការ ។

មានឈ្មោះតៀវហង ហាន់តុង ស៊ុនតុង ជាសេនាតៀវកុក លុះតៀវកុកស្លាប់ហើយ ក៏បញ្ចុះបញ្ចូលពួកចោរបានច្រើនហ្នឹង លើកទៅបំផ្ទន់ដងណ្តើមយកទ្រព្យរបស់អស់បណ្តាអ្នកស្រុក ហើយដុតបំផ្លាញផ្ទះសម្បែងជាច្រើន សេះប៉ារើក៏នាំសំបុត្រចកចូលទៅក្រាបបង្គំទូលថ្វាយព្រះចៅឡេនតេ។ ទ្រង់ត្រាស់ឲ្យមានសារត្រាទៅដល់ជួហ៊ូ ឲ្យជួហ៊ូ ចាត់ទាហានដែលមានថ្វីដៃខ្លាំងពូកែលើកទៅបង្ក្រាបពួកចោរទាំងនោះឲ្យបាន ។ ជួហ៊ូបានទទួលព្រះដម្រាស់ហើយក៏ចាត់សេនាទាហានលើកទៅឡោមព័ទ្ធស្រុកអួនសៀវជ្រុងខាងកើត ឡោ)តិ តួនអ៊ូ តៀវហ៊ុយឡោមព័ទ្ធជ្រុងខាងលិចខណៈនោះ តៀវហង ចាត់ឲ្យ ហាន់តុង ឃុំទាំពលទាហានចេញទៅតទល់ខាងទ័ពឡោ)តិ ជួហ៊ូឃុំទាំពលទាហានឯក២០០០ចូលទប់ប្រសព្វតិម្ខាងឯពួកចោរតទល់លើសកំណាំងគ្រាំពុំបាន ក៏ថយទ័ពត្រឡប់ក្រុងកំផែងស្រុកវិញ ឡោ)តិទីនឹងសេនាទាហានទាំងពួង កំលើតតាមចូលទៅវាយទំលាយទល់ដល់កំផែង ក៏ឡោមព័ទ្ធទុក ពួងចោរទៅក្នុងកំផែងស្រុកអត់ជាប់សឿងអាហារខ្លាំងណាស់ ទើបហាន់តុងប្រើទាហានចេញមកកេជួហ៊ូសុំចំណុះបុះបួលជួហ៊ុ។ ដ៏ន ត្រមទទួល ឡោ)តិក៏និយាយថា កាលត្រាផែនដីព្រះចៅហាន់កូបួ ទឹងបានពាជសម្បត្តិនោះ ព័ត្រោះមានមនុស្សមេធ

ស៊ុំចំណុះចុះចូលជារឿន ហេតុម្តេចទើបលោកមិនព្រមខ្ជូលគេជាចំណុះ
ដូច្នោះ ។ ដូហ្ន៎តបថា សាលគ្រាព្រះថៅហាន់កូចូនោះស្រុកខេសមិនបាន
ចែកគ័ តើគប់រូនចំរះជារឿនណា សង្កាន់ជាព្រះថៅហាន់កូចូខ្ជូល
មនុស្សចំណុះចុះចូលរឿន គ្រានេះមានកើតចលាចលតែត្រឹមពួកចោរ
ដួតក្បាលលឿងមួយពួកទេ បើនិងខ្ជូលពួកចោរជាចំណុះចុះចូលទៅ
មនុស្សគាំងពួនិងយកគន្លាប់តាមន្លាថាឆ្កើឧសហើយ បើមានអ្នកមក
បង្ក្រាបសឹមលះបង់ពុតអាក្រក់ គន់មិនត្រូវទៅជាមនុស្សល្អបាន ឃ្លាវ
ទៅនិងឆ្កែតែវិញបានទៀត ។ ឮពាក្យស្តាប់សព្វគ្រប់ ក៏ខ្ជូលថា
ប្រសាសន៍នោះគួរហើយតែថាការដែលឆ្លើងមកឡោមព័ន្ធស្រុកទុកដុំ
ទាំង ៤ ទិសឲ្យទៅដូច្នេះ ពួកវាក៏ខាល់ចញមិនរួចសោះ សូម្បីពួកនោះ
ក៏សិនតែជាជាតិតាហានឧបមាដូចជាសុនខដែលខាល់ព្រក ឃាលណា
ឡើយវានឹងខ្លាំងសឹមឲ្យតាហានយើងចាប់បង់ដោយងាយ តន់ទឹងតាំង
ប្រាំងតាក់តែវិនាសមួយ ។ តាហានយើងក៏គិតនិយាយបង់ខ្លះជាធម្មតា
មានឧបមាដូចយកពុំសែនទៅដួរយកអំបិល បើដូច្នេះសូមឲ្យបន្ទួយតាហាន
ដ្រែងទាន់តើតចេញពុះ ដើម្បីតុកដូឲ្យពួកវាតេចេញទៅ សឹមតាមចាប់
យកដោយដំរែបាស្លាយើញបានដោយងាយ ។ ដូហ្ន៎ស្តាប់ទៅយើញត្រូវ
ក៏ឲ្យបន្ទួយតាហានដ្រែងទាន់តើតចេញអស់ហើយមកព្រួតទំលាយតែទាន់
ទិសទាំង ៣ ។

(មានត)

ភាគទី ១៥

ឃុនសុន្ធរមេធី ញ្ជង-ស្ងើង ប្រែ

លោក ហង់-គិមសេង ពិនិត្យ

(តមក)

"តស់លោក អ្នកចាំងឡាយ, សូមមេត្តាជ្រាបខ្ញុំផង, ហេតុដូចម្តេចក៏ខ្ញុំមកនៅត្រង់កន្លែងនេះ?" ។ មនុស្សម្នាក់និយាយជំនួសគេឡើងថា "នែអ្នកកំឡោះ, គេទើបនឹងបើកទ្វារក្រុងនេះភ្លាម នាំគ្នាចេញមកស្រាប់តែឃើញអ្នកឯងដេកស្តូកស្តឹងនៅមុខ, តួកយើងក៏នាំគ្នាឈប់សង្កេតមើលព្រោះមានសេចក្តីងឿងឆ្ងល់ដែរ; យើងសុំសួរអ្នកឯងវិញ: ចុះយប់មិញ អ្នកដេកនៅកន្លែងនេះឬ? ម្យ៉ាងទៀត អ្នកដើរចេញពីក្រុងអ្នកឯងនៅស្បែរទ្វារណាមួយនៃក្រុងជាម៉ាស់នេះឲ្យ?" ។ ចេត្រទេវិនឆ្លើយថា "អ៊ីនៅស្បែរទ្វារណាមួយនៃក្រុងជាម៉ាស់! អ្នកនិយាយយ៉ាងនេះ តើចំអកឲ្យកឲ្យឱ្យខ្ញុំតែម្តង, កាលពីយប់មិញនេះ ខ្ញុំដេកនៅឯក្រុងកែវទេតើ" ។ និមិត្តតែបានឮពាក្យនេះហើយ ជនពួកខ្លះមានសេចក្តីអាណិតអាសូរ នាំគ្នានិយាយថា "ទុស្សាយពេកតួឲ្យអាណិតណាស់ហ្ន៎! មនុស្សកំពុងពេញកំឡោះរូបស្រស់ស្អាតជាតវៃបែបនេះ មិនសមប៉ប៉ែមឲ្យសតិល្ងីល្ងើដូច្នេះសោះ" ថាហើយក៏ដើរហួសទៅ ។

គ្រានោះ មានគ្រឹហ្ថាចារ្យម្នាក់និយាយឡើងថា "នែចៅគ, ម្តេចក៏អ្នកមិនគិតពិចារណាមើល: បើព្រឹកនេះអ្នកទៅក្រុងជាមាំស៍, រួចល្ងាចម្សិលមិញថាទៅឯក្រុងកែវវិញម្តេចកើត? រឿងនេះមិនចំនង់សោះព្រោះក្រុងទាំងពីរនេះទៅឆ្ងាយពីគ្នាណាស់" ។ ចេរៀខនិនតបថា "ឆ្ងាយខ្លាំងមែន ដំណើរនេះពិតប្រាកដហើយ, ខ្ញុំសូមដំកបថែមទៀតថា ម្សិលមិញខ្ញុំទៅឯក្រុងចាល់សូរ៉ាំមួយថ្ងៃក៏ល្ងាច" ។ និយាយពាក្យនេះស្ទើរតែមិនទាន់ផុតមាត់ផង គេនាំគ្នាសើចតិះដៀលឡើងហ៊ោឱ្យគេស្រែកគ្រប់គ្នាថា "មនុស្សឆ្កួត! មើលមនុស្សឆ្កួតវ៉ុយ!" ។ មានម្នាក់ទៀតចាប់និយាយថា "នែអ្នកប្រុស, អ្នកឯងពិតជាវង្វេងខ្លួនសតិហើយ, ម្តេចក៏មិនគិតពិចារណាមើលដល់ពាក្យដែលខ្លួននិយាយ, ដែលមានដៃរឹបមនុស្សតែម្នាក់ ពេលថ្ងៃទៅឯក្រុងចាល់សូរ៉ា, ពេលយប់ទៅក្រុងកែវ ហើយព្រឹកឡើងស្រាប់តែមកទៅឯក្រុងជាមាំស៍ឯណោះវិញ? អ្នកឯងចេះហេលជាមិនទាន់រលឹកដឹងខ្លួនស្រួលបួលទេដឹង, បើអ្នកតម្រង់ជាសំស្មារតីវិលវល់ខ្លួនឱ្យច្បាស់លាស់ឡើងមើល" ។ ចេរៀខនិនហាសួនឆ្លើយថា "ទេ, ខ្ញុំមិនដឹងជារំលឹកជាស់ស្មារតីប៉ាន់មេចទៅទៀតទេ, បើមនុស្សភ្ញាក់ស្មារតីចេះយ៉ាងនេះទៅហើយ មានទៅដេកលក់ការណា. រឿងនេះគឺពិតប្រាកដដូច្នេះឯង, ម្សិលមិញខ្ញុំបានទាំងរៀបចំធ្វើមង្គលការខ្លួនឯងទៅឯក្រុងកែវឯណោះផង" ។ ពួកអ្នកដែល

ចំណូលខាងស្តាប អាលបើឮពាក្យនេះហើយ ក៏ចេះតែតាំងគ្នាស្តាបខ្លាំងឡើងជាងមុនទៅទៀត, មនុស្សជាដៃលនោះនិយាយតទៅថា "ចូរអ្នកពិចារណាគិតរឿងនេះឲ្យមិនចាស់ ព្រោះអ្នកឯងប្រហែលជាយល់សប្តិទេយ៉ាងម៉េលហើយការស្រមើស្រមៃនោះទៅជិតជាប់កន្លងគំនិតទៅទៀត ឬបានជាចេះតែនិយាយដូច្នេះ" ។ មាណពក៏ឆ្លើយទៅវិញថា "ខ្ញុំដឹងច្បាស់ណាស់ដំណើរដែលខ្ញុំនិយាយទៅពាំងអម្បាលម៉ានឥតស្រមើស្រមៃប្លុកគាន់ប្រឡំទេ, អ្នកថាមកចុះហ៎! ទំរឹងថាខ្ញុំនឹកស្រមើស្រមៃទៅដល់ក្រុងតែរំដូចម្តេចកើត, ខ្ញុំចាំជាក់ច្បាស់ណាស់ថា ខ្ញុំបានទៅកន្លងក្រុងនោះហើយគេបានចាំងនាំប្រាប់ខ្ញុំមកឲ្យឈរនៅចំពោះមុខខ្ញុំដល់ទៅ ៧ លើក តើពាល់តែលើកដែលខាងផ្លាស់សំលៀកចំពាក់ថ្មី?, ហើយដល់ទៅទីបំផុត ខ្ញុំបានឃើញគាងមអប្រែយដែលគេយកមកឧបកិច្ចបញ្ជោតបំរុងឲ្យធ្វើជាប្តីខាងនោះផង, បើយ៉ាងនេះតើ ទំរឹងថាខ្ញុំស្រមៃស្រមើស្រមៃស្រមៃដូចម្តេចកើត? សូមអ្នកមេត្តាជ្រាបខ្ញុំទៀត ចុះអាខ្ញុំ, ឥតក្បាលខ្ញុំត្រមាំងថយជាក់ជ្រាក់ដែលខ្ញុំមានទៅឯក្រុងកែវនោះ តើបានទៅឯណាអស់ទៅ" ។

ចេះទ្រង់ឱមហស្ត្រីន ពុកណាជានិយាយបញ្ឆាក់ហើយបញ្ឆាក់ទៀតតាមសេចក្តីពិតមែនយ៉ាងនេះ ក៏ជនចាំងឡុកយដែលស្តាប់សេចក្តីនោះទៅតែសើចដដែល គឺគេពុំជឿដោយជាច់ខាត" ។ រឿងនេះនាំឲ្យ

ចេះត្រែខ្ញុំនិងហាស្ន៍ន រីឯខ្ញុរវង្វើងកាន់ស្មារតី សូម្បីតែខ្ញុំនឯងក៏គេ
ពិចារណារឿងខ្ញុំនតុំយល់រកកល់តែនឹងមនុស្សសង្ស័យ ខ្ញុំនឯងថែមទៀត
ថាអញ្ចឹងមិនមែនអញ ? ។

លុះបាននិយាយបញ្ជាក់ គាំ ភាវៀត្រមកដោយប្រកាន់មាំថារឿង
ដែលខ្ញុំននិយាយ គាំងអស្ចារ្យម៉ាន ជារឿងពិតឥតក្លែងក្លាយយ៉ាងនេះ
ហើយ ទើបមាណពត្រាក់ឡើងដើរចូលទៅក្នុងក្រុង, ចំណែកអ្នក
គាំងអស់នោះក៏ដើរចោមរោមហើយស្រែកបណ្តើរថា "មនុស្សឆ្កួត!
មនុស្សឆ្កួត!" ។ កាលបាននឮសូរសំឡេងដូច្នេះ អ្នកខ្លះអើតមើល
តាមបង្អួច, អ្នកខ្លះឈរមើលទៀបមាត់ទ្វារ ហើយមានជនខ្លះទៀតរត់
មកចូលក្នុងពាំណាមមនុស្សដែលដើរតាមចត្រែខ្ញុំនហាស្ន៍ន ហើយ
ស្រែកតាមគ្នាថា «មនុស្សឆ្កួត» ដោយឥតដឹងដំណើរដើមទង្វើ
ទៀយ ។ មាណព កំពុងតែតប់ប្រមល់តឹងខ្ញុំនយ៉ាងនេះ ឱះតែដើរ
ទៅ ក៏បានដល់មុខផ្ទះខាងទិយភាណិង (អ្នកលក់គ្រឿងបង្អែម) ម្ចាស់
ដែលចេះតែភ្ញាក់ផ្អើលចំហ ទើបចូលទៅក្នុងផ្ទះនោះដើម្បីគេចវេះអំពើបណ្តាជន
ដែលតាមចោមមើលច្រើនពេក ។

ភាណិងនោះ កាលពីដើមធ្លាប់ជាមេនៃពួកអាប៉ម្នាក់ស្តេចស៊ីផឹក
ប្រមែប្រមៅ តែងតែស្គាត់ហូនផឹកជាមួយពួកឈ្មួញនានាមានឈ្មួញ
រះនេះជាដើម, សូម្បីដើងអ្នកលេងដែលចេះតន្ត្រីនេះមកតាំងផ្ទះសម្បែងរកស៊ីលក់

ជួរនំចំណីទៅក្រុងជាម៉ាស់ គាត់គិតនិតការហោចគ្រាមក្រុមិនដែលឲ្យពុក
ទោសដល់អ្នកណាមួយយ៉ាងនេះហើយ ក៏តង់អ្នកជង់នៅតែខ្លាចគាត់យ៉ា
ងកាច ព្រោះឮថាប់ចាក់សម្លាប់តមកហើយ; ហេតុនោះ គាត់គ្រាន់តែចោល
ក្អែកចំក្អាមចណ្តាជនដែលចោមរោមតាមមើលមេត្រែខ្លួន តាំងអម្បាល
ម៉ានតាំងគ្រាកគេចរឿះក្រៀសអាត្មាចាត់អស់លើង ។ កាលគេទៅ
ចាត់ស្លាត់អស់ហើយ, ពាណិជតាំងសួរប្រុសដំទង់អំពីដំណើរដើមទង
គ្រប់សព្វហើយសួរថា អ្នកឯងជាអ្វី, ខ្ញុំណានាំអ្នកឯងមកគាន់ក្រុង
ជាម៉ាស់នេះ ។ មេត្រែខ្លួនហស្សិន ឥតលាក់អ្វីទេ បានសារសព្វ
តាមហ្មូរហែអំពីកំណើតរបស់ខ្លួន, មណោភាពនៃឥន្ទសេនាបតីជាបិតា,
ដើម្បីហេតុដែលចេញមកពីក្រុងបាល់សូរ៉ា, រឿងដែលដេកឥយប់មុនលើ
ផ្ទះខ្ញុំចនឹកហើយដល់ភ្ញាក់ឡើង ស្រាប់តែឃើញខ្លួនឯងនៅឯក្រុងកែវ
ព្រមទាំងបានរៀបចំការប្រពន្ធនៅរីឯងផង; ក្នុងទីបំផុតគាត់ថ្លែងម្ចាស់
ខ្លួនកំគោងតែងឿងឆ្ងល់ណាស់ ដោយឃើញខ្លួនឯងមកនៅឯក្រុងជាម៉ាស់
ឯណេះវិញព្រឺឆើយ តើមិនយល់រឿងចំឡែកអស្ចារ្យទាំងនោះសោះ ។

ពាណិជក៏និយាយថា "រឿងអ្នកឯងចំឡែកពេកណាស់; ប៉ុន្តែបើអ្នក
យល់ព្រមធ្វើតាមពាក្យខ្ញុំ, អ្នកកុំនិយាយរឿងទាំងអស់របស់ខ្លួនដែលខ្លាច
ទឹងសារសំពួកប្លាប់ខ្ញុំអម្បាញ់មិញនេះ ប្រាប់អ្នកជំទេរឲ្យគេដឹងឮតទៅ
ទៀត, អ្នកត្រូវស្ងើចាំអត់ធ្មត់សិនទៅ បន្តិចទៀតគង់មានឱកាសនឹង

គ្រាប្រណីដួយដោះអ្នកឲ្យរួចអំពីគ្រោះថ្នាក់ដែលអ្នកកំពុងតែទទួលនេះទុក្ខសព្វថ្ងៃនេះពុំខាន; អ្នកត្រូវតែទៅជាមួយនឹងខ្ញុំដកបដល់ពេលនោះ; ម្យ៉ាងទៀតខ្ញុំគ្មានកូនទេ, បើអ្នកយល់ព្រម ខ្ញុំយកអ្នកធ្វើជាកូនភ្លាម, កាលបើអ្នកបានធ្វើជាកូនពិតមែនខ្ញុំហើយ អ្នកនឹងដើរកាត់ទីក្រុងនេះបានតាមចិត្តហើយអតមានឧរណានឹងហ៊ានប្រមាថមើលងាយឡើយ ។

ទោះបីការទទួលខុសជាកូនចិញ្ចឹមគេនេះមិនសមដល់កត្តិយសកូនអគ្គមហាសេនាក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែបែរជាខ្លែខ្ចីនិន អាចយល់ព្រមទទួលបានតាមចំណង់របស់អ្នកលក់នំ ដោយពិចារណាឃើញថាគេជាមនុស្សវិសេសលក្ខមធ្វើខ្លួនជ្រាណាបាន ដើម្បីនឹងលៀងដំរែតទៅ ។ ពាណិជឲ្យមាណពស្ទៀតពាក់ ភាវាស្អាតបាត យកសាក្សីជាច្រើនគ្នា ហើយបួលទៅបង្គំលោកចៅក្រមថាខ្លួនបានយកបេះខ្លែនិនធ្វើជាកូន, រួចហើយបេះខ្លែនិន ក៏បានទៅរួមសុខរួមទុក្ខជាមួយនឹងពាណិជ, គេហៅឈ្មោះដំដែលថាហាស្ស៊ែន។, តមកបានចាប់ផ្តើមរៀនធ្វើនំ ។

កន្លងណៈដែលរឿងនោះកំពុងតែតវ៉ាតវ៉ានៅក្រុងដាម៉ាស់ឯណោះ, ធីតាលោកសេមសេនិន ម្ចាស់ហ្វូង ភ្ញាក់ឡើងស្រាប់តែឥតឃើញបេះខ្លែនិនទៅក្បែរខ្លួនឯងសោះ ទឹកស្មានថាប្រហែលជាប្តីលួចគ្រែតឡើងមុនចេញទៅក្រៅមិនឲ្យនាងដឹង ដោយខ្លាចរំខានដល់ការនិទ្រារបស់នាង ហើយចន្លិបខ្លែតឥងនឹងត្រឡប់ចូលមកវិញពុំខាន, ដោយ

ស្នានដូច្នេះ ទើបនាងនៅរង់ចាំមើលដំណើរថ្ងៃនឹងរៀលត្រឡប់វិញ, គ្រានោះលោកអគ្គមហាសេនាជាឯកា មានសេចក្តីអាម៉ាសមុខខ្លាំងណាស់ដោយព្រោះជាប្រុសអសុប្តិ ទ្រង់ប្រើអំណាចយ៉ាងដាច់ខាតដូច្នេះ, លោតមនោះទ្រាបទូលថ្វាយស្រី ប្រុងនឹងចូលទៅយំសោតរៀបជាមួយនឹងនាងអំពីព្រឹងសំណាងអាក្រក់, លោកបានហៅចំឈ្មោះនាងដើម្បីឲ្យបើកទ្វារ ។ ពីតាឮហើយក៏ក្រោតឡើងស្ទុះទៅបើកទ្វារ, បានចាប់ដៃបីតាយកមកថើបហើយពោលតំណាក់ជាយការសំដែងនឹតមុខញញឹមញញែមស្រស់ស្រាយ ; លោកអគ្គមហាសេនា ស្នានថាកូនស្រីមុខជាកើតទុក្ខកម្ទេចក្រៀមក្រំយំខ្សឹកខ្សួលជូបលោកដែរ ហើយចែរជាយើញនាងញញឹមពព្រាយដូច្នោះទៅវិញ ទើបលោតងឿងឆ្ងល់ណាស់ ។ លោកនិយាយគំរាមគំរែយទាំងខឹងសម្បារថា "នែមេធើតម្ន! ហ៊ានឯងសំដែងអាការបែបនេះចំពោះមុខអញឬ? ហ៊ានទើបរៀបការជាមួយនឹងអាមនុស្សគំរាមញ្ជះគេហើយក្លាម លោតែធ្វើតមុខស្រស់ស្រាយមកពេលអញកើត អាការបែបនេះសមណាស់ឬ? ត្រង់អញឯណោះ ស្ទើរតែនឹងប្រែក្លាយដើមទ្រូងស្លាប់ ហ៊ានឯងមិនតិត, កូននេះបានចំជាតូចថោតមែន!! ។

ឥតាឃើញថ្ងៃតាស្តីបន្ទោសដៀលត្មះសេចក្តីតែកាយវាចាស់ខ្លួនដូច្នោះក៏ដាច់ចិត្តថា "លោកម្តាយ, សូមមេត្តាអត់ទោស, លោកពុំគួរនឹងស្តីបន្ទោស

ខ្ញុំតាំងខ្លួនខ្ញែនខ្ញុសចំនងដូច្នេះសោះ ខ្ញុំមិនមែនរៀបការទ្វេនជាមួយ
នឹងគាតមកប្រៀបដែលខ្ញុំស្អប់ខ្ពើមជាងសេចក្តីស្លាប់នោះទេ; អ្នកតាំងអស់
គ្នា បានធ្វើឲ្យគាតមកអៀនខ្មាសជាច្រើន ពាល់តែជញ្ជាំរៅពុំបាន រត់
ទៅពួនបាត់ទៅ ហើយខ្លួតកន្លែងឲ្យកំណេរបូតស្រស់ម្ចាត់ ដែលត្រូវ
ជាស្វាមីខ្ញុំពិតប្រាកដ" ។ លោកសមរសខ្លួនម្តងទៀត ធ្វើយតាត
ទ្បើនលាន់រហ៊ីសថា "ម៉េរ៉ើ, បុរេនឯងនិងចាយឈឿនក្លាយជាប់
តញ្ជាដូចម្តេចហ្នឹង? យ៉ាន់ណាមិញ, នឹងតែមិញនេះគាតមិនបានដេតជាមួយ
នឹងឯងទេឬ?" ។ គាន់ពាជក្លាមថា «ទេ លោតឪពុក, ខ្ញុំមិនបាន
ខ្លួលតានដំណេតជាមួយនឹងបុរសដទៃក្រៅពីកំណេរនោះទេ, ស្វាមីខ្ញុំ
នោះមានក្អែតខ្លួលាយហើយមានរាងចំក្តើម ឡូស្រស់ ។ ក្រែន់តែ
បានឮពាក្យនេះហើយ, លោតឥត្តមហាសេនាធិតីប្រកាតទ្បើនមួយ
វ៉ែពចរៀសតតំហកឲ្យក្មួនថា «មេចាលមេរ្យាត ហានិចតាំងធ្វើឲ្យតញ
រៀងគាន់តំមិតពីរ ក្រែតែសំដីហានិឬ?» ។ ធីតាតបញ្ជាថា ចាសទេ
លោតឪពុក ខ្ញុំដែលចំគាន់ស្មារតីខ្ញុំឲ្យរិលវល់ ព្រោះលោតមិនជឿសំ-
ដីខ្ញុំសោះ» ។ លោតឥត្តមហាសេនានិយាយទ្បើនថា ពិតជាមិនមែន
គាតមឬ?» : ធីតានិយាយដោយ សេចក្តីគាន់ខ្មាញ់សើរតែនឹងលោត
ឪសទ្បើមលើឪពុកថា «លោតឪពុកមលែងនឹតឈ្មោះគាតមនោះទៅ ខ្ញុំ
មិនត្រូវគាតឬឈ្មោះរ៉ាទេ ខ្មោចគាតមកប្រៀយចោលមេរ្យាត លោតឪពុក

ម្តេចក៏ទៅតែងកណ្ឌោះមកនិយាយឲ្យខ្ញុំឮទៀត ? ខ្ញុំសូមដំណាងជំនួសម្តងទៀតថា ខ្ញុំឥតបានទទួលទានដំណែកជាមួយគេទេ, តែជាមួយនឹងស្វាមីវិញស្រស់ប្រឹមប្រិយដូចខ្ញុំបានដំណាងមកម្សាញ់មិញនេះ ហើយឥឡូវនេះគាត់មិនមែនទៅឆ្ងាយពីវិនេះប៉ុន្មានទេ" ។

លោកសេមសេខនិន ម៉ូហាម្មទ ចេញទៅក្រៅភ្លាម, ប៉ុន្តែមិនបានយើញកំណែរបស់ចស់នោះទេ, ស្រាប់តែភ្ញាក់ព្រឺតរោយដូចប្រែខុសអាតមទៅវិញ, យើញក្បាលជាំកុះក្រាម ជើងឡើងលើត្រង់កន្ទុងដែលបិសាចបានជាក់វាយ"ដណាតាំងពីចាប់; លោកក៏សួរដោយសេចក្តីងឿងឆ្ងល់ថា "ចុះហេតុយ៉ាងម៉េចហ្នឹង ? នរណាធ្វើកម្មអកុសលយ៉ាងនេះ ?" ។ អាតម ស្គាល់ជាក់ថាលោកអគ្គមហាសេនា ទើបឆ្លើយថា "យើអើ! លោកនេះហើយឬដែលបានរៀបចំឲ្យខ្ញុំធ្វើមគ្គលការជាមួយនឹងស្រីចេស៎ាគ្រប់ គឺជាសហាយនៃបិសាចបង្កៃ ? ខ្ញុំនឹងលែងចាញ់បន្លោតលោកទៀតហើយ, លោកចាប់ខ្ញុំមិនបានទៀតទេ ប្រាប់ឲ្យដឹង" ។

លោកសេមសេខនិនម៉ូហាម្មទ កាលបានឮអាតមនិយាយដូច្នោះឥតស្មានថាជានិយាយចំអកឲ្យគេវិញលេងផ្តេសផ្តាស ទើបលោកតបថា "ចូរត្រឡប់ត្រឡប់ក្បាលឡើងលើ ហើយឈរឲ្យត្រង់ស្រួលបួលទៅ កុំលេងយកក្បាលធ្វើជើងៗធ្វើក្បាលដូច្នេះមិនគំនង់ទេ" ។ អាតមធ្វើយភ្លាមថា "ខេលោត, បើថ្ងៃមិនទាន់រះទេ ខ្ញុំនឹងទៅតែធ្វើដូច្នេះឯង, (មានត)

ប្រវត្តិពង្សាវតារជាតិ

តំណែងក្តៅណាងនុប្បទាន និង កម្មវិធីលោមបងកំចុះ

ព្រះសពសម្តេចព្រះមហាសុមេធាធិបតីសង្ឃនាយកគណៈមហានិកាយ

ព្រះគ្រូគោធរង្សីចរិយាព្រឹទ្ធ ភដ-កិត្តិ រៀបរៀង

បឋមឧសភៈ វស្សៈឆ្នាំ ១

កុមារហ៊ុន ជាបុត្រលោកដំទប់លេខ ១ នាមហ៊ុក មាតានាមវែន ជាតិខ្មែរ ស្រុកកំណើតនៅភូមិកំពង់ពោធិ៍ដំណាក់មាន់ ឃុំត្រពែងរាង ស្រុកដង្កែបច្ចេសកម្ពុជា សម័យនោះកើតរឹបរឹតក័ន្តខ្លែច ជាន់ពាមកំហែងហេតុនោះមាតាបិតារបស់លោកក៏ហ្វាតចាកខ័ណ្ឌខ្លែងមកនៅភូមិចាក់អង្ករស្រុកកំពង់សៀម ខែត្រកំពង់ចាម ហើយប្រសូតបុត្រឈ្មោះកុមារហ៊ុន នាវេលាមធ្យឹមយោមអធ្រាត្រតែគឺស្ងាត់ ថ្ងៃអាទិត្យ ៨ កើតខែឫស្សា ឆ្នាំកុរ ឯកស័ក ទស្សវត្សរ៍ជាប្រក់តាំងពីវ័យ គ.ស ១៨៦៩ គ្រាយមក មាតាបិតាខ្មែរកុមារហ៊ុនមកនៅឃុំលេខ ១ ស្រុកយ៉ងកំពេញ ខេត្តកំពង់ចាម ជាសម្ងាអាជីវៈ ដោយដល់ស្រុកខ្មែរសាន្តគ្រាណាស់ទើបបានត្រឡប់ទៅនៅស្រុកកំណើតវិញ រួចក៏នាំកុមារហ៊ុនឲ្យទៅនៅវត្តសាំងសាម៉ី ដើម្បីឲ្យសិក្សាអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ អំពីសំណាក់

លោតត្រែព្រះមុនីវង្ស ចៅអធិការវត្តសាំដសាមី នាមត្រាំ ក្នុងជន្មាយុ ๑๐ ឆ្នាំ សម័យនក្តីក្តីមានជ័យ ក្នុងវែនដីព្រះបរម ៣ជ្ជ ។

ឧត្តរយនសកៈ រយៈ ទី ๒

កុមារប្រាក់-ហ៊ុន សូត្រវៀនបឋមវិជ្ជាទេវគោសា ចេះដឹងមើលឮ ស្តាប់ស្តាប់ពើត ចេះចាំទន់ស្តឹកភ្នែត ចេះតែងសេចក្តី ចេះលេខភ្លុតភ្លែវ ជាក្មេងមានចិត្ត បិតាទៅក្នុងសប្បុរិសកូមិ ប្រពន្ធបាយកតញ្ញូ កតវេទី ចេះដឹងគោរពប្រណិបត្តន៍មាតាបិតាដោយប្រពៃ លុះដល់អាយុ ๑๒ ឆ្នាំ ក៏លាមាតាបិតាមកបព្វជ្ជាជាសាមណេរដោយសទ្ធា ក្នុងសំណាក់ព្រះបព្វជ្ជាចារ្យ នាមត្រាំ ក្នុងឆ្នាំជនស័ក ត្រីស័ក្ករាជ ๑๘๗๒ សាមណេរប្រាក់-ហ៊ុនបួសឡើង មិនដែលល្មើសចាស់ខុសនឹងព្រះបញ្ញត្តិក្នុងសាមណេរកូមិសោះឡើយ ។ ជាអ្នកសង្រ្គមសមគួរតាមសាមណេរវិន័យ ហើយប្រតិបត្តិដោយល្អប្រពៃមានៈសេចក្តីព្យាយាមទុស្សាហ៍រៀនសូត្រធម្មវិន័យ ហើយប្រតិបត្តិដោយល្អក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ជាតិវេស្សាជាន់ព្រៃញព្រះន័យនៃព្រះទេបជ្ជាយ៍ កំលាចាតសិក្ខាបទមកជាឃាកាស ជាទេរៀមចំណេះវិជ្ជាការហត្ថកម្មសិប្បវិយការតែជាងមាសជាផ្លូវសម្ងាអាជីវៈ ជាន់ទេបជ្ជាន់ចំរើមាតាបិតាដោយគោរព ដោយសេចក្តីជ្រះថ្លាស្មោះត្រង់ចំពោះគុណជាន់ចំបំផុត ។

តតិយឧសភាវយៈធិ ๓

ជាប្រាក់-ហ៊ុន អាយុ ๒๑ ឆ្នាំ មានចិត្តខ្សឹយណាយក្នុងកេរ
ឃាត់សង្ខារថ្កុំកេរចម្ងាត តែត្រាថ្នាន់តថស្នងសងគុណមាតាបិតា
ខើបលោលោងអុងដ៏មានគុណចេញផ្លាសុបសម្បទា ក្នុងព័ទ្ធសីមាវត្ត
សាំងសាមី ខែត្រតែវែង ។

ព្រះមគ្គញ្ញាណ នាម ឆួយ ជាព្រះឧបជ្ឈាយ៍
ព្រះចន្ទសារោ នាម ព្រំ ជាកម្មវាចាចារ្យ
ព្រះឥន្ទគ្គោ នាម សុខ ជាអនុសាវនាចារ្យ

ព្រមព្រៀងដោយឯណាសង្ឃ ๒๑ អង្គ ជាសង្ឃឯកន្តក្នុង ឲ្យឧបសម្បទា
ដល់កុលបុត្រប្រាក់-ហ៊ុន សំរេចដោយចន្ទកម្មវាចាក្នុងថ្ងៃព្រហស្បត៍
ខែអាសាឍ ឆ្នាំមមែចត្វាស័ក ព.ស. ๒๔๒๓ គ្រិស្តសករាជ ๑๘๘๓
ព្រះឧបជ្ឈាយ៍ឲ្យនាមឧបជ្ឈាត្តិកក្នុងការៈដាច់ចន្ទកេរ ។ ចាប់ដើមពីបាន
ឧបសម្បទាថ្ងៃណាមក កុលបុត្រប្រាក់-ហ៊ុន ជាអ្នកគ្រែកអង្គេនធម្មវិន័យ
ប៉ិយ្ហានវៀនសូត្រ ហូតដល់ចេះចាំកុលបុត្រមាតំខេ ចេះចាំ
ការណាវាចាលើយ៉ាន់ស្អាតជំនាញ ចេះខេសនាសាស្ត្រាយសព្វគ្រប់
គម្ពីរ ចេះចម្រៃបសរភេញ : រមៀចបុណ្ណ ។ បានចំរើនការនៅ
តថបញ្ជូតកម្មដ្ឋាន ដែលបានរៀនតមកពីសំណាក់ព្រះឧបជ្ឈាយ៍ចារ្យ
ក្នុងរវាងនៅភូមិ ៥ រសៀ បានខន្ធសីមាជាឧបសម្បទាចារ្យ ទី ๒ នៅត្រូ

ស្តេចត្រង់ ជាអ្នកសែនរកមោក្ខធម៌ប្រែព្រឹត្តជាន់ធុតង្គវត្តក្នុងទីរហោស្ថាន
នាព្រៃឃុនមេណាំអណ្តូត ខែត្រព្រៃវែង លុះដល់វស្សាទី ៨ ក្នុងឆ្នាំ
ឆលាងឯកស័ក ព.ស. ២៤៧១ គ្រិស្តសករាជ ១៨៩១ ត្រូវស្តេចត្រ
ប្រាក់-ហ៊ុន បានលាព្រះឧបជ្ឈាយាចារ្យមកសិក្សាព្រះបរិយត្តិឥន្ទ្រារុះ ។

ទី ១ អំពីសំណាក់លោកគ្រូព្រះបុប្ផាត់រតនវង្សនាមទិម ទៅ
អធិការវត្តកោះចិន ស្រុកពញាឮ ខែត្រកណ្តាល បាន ១ ព្រះវស្សា
លុះដល់ព្រះបុប្ផាត់រតនវង្សានកំពូទិមទ្ធ ទៅប្រទេសសៀម ទើបត្រូ
ស្តេចត្រង់-ហ៊ុន ទិមទ្ធមរតនដំទៅវត្តសាកវ័នតេជោក្រុងកំពង់ពេញ បាន
សិក្សាព្រះវិន័យពីសំណាក់ព្រះធម្មាចារ្យទាំង ៧ រូបនេះ គឺ :

ទី ២ ព្រះតេជព្រះគុណ ព្រះធម្មលិខិត ព្រះនាមស៊ីវ

ទី ៣ ព្រះតេជព្រះនុណទកញ៉ាសុធម្មមេធាចារ្យ នាម ខ្ម

ទី ៤ លោកគ្រូព្រះមហា កូវ

ទី ៥ ព្រះឆាចារ្យ ឆែវ

ទី ៦ ព្រះអាចារ្យ នន

ទី ៧ ព្រះតេជព្រះគុណទុតញ៉ាសុធម្មមេធាចារ្យ នាម អ៊ុំន

បេះដើមសម្តួរសំដែងធម៌ចាន ទំនប់ផ្លាត់បង្រៀនតេកែត ត្រូវខំខ្ពស់ក្នុង
ចិត្តចានខ្លះ ដោយកំឡាំងព្យាយាមប្រតិបត្តិតាមដោយសមត្ថភាពដល់ប្រាថ្ម
នៃខ្លួនដែលបេះដើម ។

จตุตฺถสกฺก: วย: ฉ ๒

ลោកគ្រូអាចារ្យប្រាក់-ហ៊ុន អាយុ ๓๑ ឆ្នាំវស្សា ๑๑ ចូលខ្សែនសមណសក្តិឧបាសនា ជាចូលរួមរាត់រោសជម្មកដ៏ថ្លៃ ។ ខែអាសាធ ឆ្នាំម្សាញ់ចត្វាស័ក ព. ស. ๒๖๓๙ គ្រិស្តសករាជ ๑๘๙๓ ដល់អាយុ ๓๖ ឆ្នាំ វស្សា ๑๔ ព. ស. ๒๖๓๘ គ្រិស្តសករាជ ๑๘๙๖ ចូលខ្សែនជាចូលរួមរាត់ធម្មចក្រ ចូលចំពេញកិច្ចការសាសនា តាមដំណើរមុខក្រសួងជាគ្រឹមគ្រែវស្ងុខចំរើនល្អ លុះដល់អាយុ ๓๖ ឆ្នាំ វស្សា ๑๖ សម្តេចព្រះមហាសង្ឃរាជា ព្រះនាមខៀង ក្នុងព្រះកោដ្ឋ ទ្រង់ព្រះតម្រិះយល់ឃើញថាព្រះចូលរួមរាត់ធម្មចក្រ (ហ៊ុន) មានសុវិជ្ជាវត្តចរិយាសម្បត្តិបរិបូរណ៌ដោយគុណធម៌ប្រព្រឹត្តល្អក្នុងធម្មវិន័យ គួរតម្លើងឡើងជាព្រះពាជាគណៈចូល ទើបទ្រង់ថ្វាយព្រះតាស៊ុំព្រះពាជានុញ្ញាតព្រះចូលសម្តេចព្រះនរោត្តមសុវណ្ណគោដ្ឋ ទ្រង់ប្រោសព្រះពាជានុញ្ញាតតាំងព្រះចូលរួមរាត់ធម្មចក្រ ជាព្រះសុធម្មត្ថេរពោធាគណៈសម្រាប់ត្រួកដ៏ថ្លៃ ។ ខែអាសាធ ឆ្នាំវក ព. ស. ๒๔๔๐ គ្រិស្តសករាជ ๑๘๙๙ ។

បញ្ចមสกฺก: วย: ฉ ๔

ក្នុងជន្មាយុ ๔๙ ឆ្នាំ វស្សា ๔๙ ក្នុងរដ្ឋដ៏ព្រះករុណាព្រះបរមរាជានុសោដ្ឋ សម្តេចព្រះមហាសង្ឃរាជាទ័ងព្រះបរមរាជានុសោដ្ឋ ទ្រង់ប្រោសព្រះពាជាតាំងព្រះសុធម្មត្ថេរ ហ៊ុន ជាចៅអធិការវត្តសាកម៉ែរាជា

ឃុំលេខ ๓ ក្រុងភ្នំពេញ ក្នុងថ្ងៃ ๖ ឆ្នាំកុរឯស័ក ព.ស. ๒๔๙๒ គិតសក្ករាជ ๑๙๑๐ ព្រះសុធម្មត្ថេរ ហ៊ុន បានទទួលនាទីជាចៅអធិការវត្តនេះថ្មីណាមុនពីយក ព្រះទ័យទុកដាក់កិច្ចការ:គារសាសនា ព្យាយាមរក្សាសង្ឃឲ្យបានសេចក្តីសុខ ចំរើន បានចំទុកបំរុងកិច្ចសាមណេរដែលនៅក្រោមទុកដោយកិច្ចសាកណីយធម៌ ๖ ប្រការ គឺ:

๑ - មានឈឺយកមកប្រគេនដោយមេត្តា

๒ - មានបើកមកប្រគេនដោយមេត្តា

๓ - មានមនោកម្មប្រកបដោយមេត្តា

๔ - រំលែងចែករលាកដែលបានមកដោយធម៌

๕ - មានសីលចរិយុទ្ធជាទីស្រឡាញ់

๖ - មានចិត្តយល់ត្រូវតាមផ្លូវព្រះពុទ្ធសាសនា

បានកសាងចាក់ជើមពេញទីតាមមនោរឲ្យពេញស្មើល្អ ធ្វើកំពែងវត្តព័ទ្ធជុំវិញដោយឥដ្ឋនឹងបេតុងការម៉ែ សាងបង្ហិនព្រះជាមាសជំបិតក្នុងទីព្រះវិហារពេង១ ចោសជាន់ សាងព្រះវិហារពេង១ ចោសបច្ចុប្បន្ន១ បើយកសាងព្រះពុទ្ធរូបធំព្រះកែន ๓ ម៉ែត្រ ទុកជាគោលចារឹកក្នុងព្រះវិហារវត្តសាកវែង សម្រាប់ជាទីធ្វើសក្ការៈគោរពបូជានៃពុទ្ធបរិស័ទ្យជាសាធារណៈទូទៅ សាងកុដិ ๑ ខ្នង សាងសាលាសម្រាប់ធ្វើជម្ងាន ๑ ខ្នង តាមិសាន ๒ ខ្នង កសាងព្រះស្តូបចេតិយក្នុងវត្តនេះ ๑ ក្នុងវត្តសាង.

សាមគ្គី ជំរុញព្រះពុទ្ធរូបចម្លុះធាតុមាតាបិតា ចាន់ថែទាំរក្សាស្អិតស្អាន ព្រះពោធិព្រឹក្សបើដើមកន្លងទីវត្តនេះ ចាន់កសាងគម្ពីរព្រះត្រៃបិដកស្ទឹតរឹតចំនួន ៦៤ គម្ពីរ សាងព្រះពុទ្ធរូបសិតដោយលោហធាតុ ៤ ព្រះអង្គ ទំហំកែន ៧ តឹកស្មើអង្គ ។

ជដ្ឋមឧសភៈ ឆ្នាំ ឆ ៦

ព្រះសុធម្មត្ថេរ ចាន់សិក្សាចំពេញព្រះវិជ្ជាធ្លុះអំពីសំណាក់ព្រះធម្មាចារ្យចាំង ៩ ព្រះអង្គ គឺ៖

១- ព្រះគេជ ព្រះគុណ ព្រះមគ្គញ្ញាណាទ ចជ្ជាយាចារ្យ

២- ព្រះគេជ ព្រះគុណ ឧកញ៉ាអាពាធិបតី នាម ជ្រាក់

៣- លោកគ្រូអាស់ត្រៃ ពក ណ្ហឿង នាម ម៉ុំ

៤- លោកគ្រូអាស់ក្តីកណ្តាល នាម ព្រំ

៥- ព្រះអាចារ្យ ចាំន់

៦- ព្រះអាចារ្យ ខាស

៧- ឧកញ៉ាពជលម្បត្តិ នាម ផ្លុំត

៨- ព្រះគុណ ខ្ចាស់ថ្នៃវ

៩- ព្រះធម្មាចារ្យ នាម ជុក ខេត្តចាត់ដំបង

สัตตมฉสกกะ: วยะ: ฉ ๗

ដល់ជន្មាយុ ๖๙ ឆ្នាំ វស្សា ๖๘ ថ្ងៃ ។ ឆ្នាំជូតបញ្ចស័ក ព.ស. ๒๔๗๖ គ្រិស្តសករាជ ๑๙๓๐ ក្នុងរជ្ជដ៏ព្រះបរមខត្តិយកោដ្ឋបាន ឡើងជាព្រះពុទ្ធោយោសាទាឫ ជាគណៈសម្រាប់ពោ ឫានប្រជុំពុទ្ធ-បរិសទ្យធ្វើបុណ្យបញ្ចុះខណ្ឌសីមាវត្តសាកម៉ែតដោយ ។ ល្អាវិក ក្នុង គ្រិស្តសករាជ ๑๙๓๒ ។

អដ្ឋមឆសកកៈ: វយៈ ឆ ๘

ក្នុងជន្មាយុ ๗๑ ឆ្នាំ វស្សា ๗๑ ថ្ងៃ ។ ឆ្នាំថោះអដ្ឋស័ក ព.ស. ๒๔๗๘ គ្រិស្តសករាជ ๑๙๓๓ ព្រះករុណាបរមខត្តិយកោដ្ឋ ទ្រង់ ជ្រោសព្រះពជ្ជនតាំងជាព្រះពោធិវង្ស ជាគណៈសម្រាប់ឯកទ្វេទ្វង់ តែន៍ ទីឆ្ងាជាអធិបតីព្រះពជ្ជពិធីតាណយក្ស លុះដល់ជន្មាយុ ๗๕ ឆ្នាំ វស្សា ๗๕ ឫានឡើងស្តេចជាសង្ឃនាយកគណមហានិកាយ ព្រះពជ្ជ-ក្រិត្យលេខ ๖ ចុះថ្ងៃ ๑ ខែហ្វ្រីយេរ ឆ្នាំ ๑๙๓๙ ។ លុះដល់ជន្មាយុ ๗๗ ឆ្នាំ វស្សា ๗๗ ឡើងតេញតាជាព្រះសង្ឃនាយក ព្រះពជក្រិត្យ លេខ ๖๖ ចុះថ្ងៃ ๑๗ ដេសេមប្រ៊ ឆ្នាំ ๑๙๔๐ ព្រះជន្មាយុ ๗๘ ឆ្នាំ វស្សា ๗๘ ឫានទទួលគ្រឿងមហិស្សរិយយស តាជាវៃសេនាក្រុងតម្ពូជា ព្រះពជក្រិត្យលេខ ๒๐ ចុះថ្ងៃ ๒๘ ខែកក្កដ ឆ្នាំ ๑๙๔๑ ព្រះជន្មាយុ ๗๙ ឆ្នាំ វស្សា ๗๙ ឫានទទួលគ្រឿងមហិស្សរិយយសជាខ្នុំស្តេចជាតិ

ឥសរ៉ៃខ្ញុំក្រែងជាកំនើសែស តាមប្រែគាសដេះក្រែត ចុះថ្ងៃ ១៦ ម៉ាឃ ឆ្នាំ ១៨៦២ ព្រះសង្ឃនាយកគណមហានិកាយ ជានធ្វើកឋិនទាននឹងឆាកចង្ក្រុលចំនួន ១៥ វត្ត ដើម្បីទុំសាជលជូនដល់លោកអ្នកដ៏មានគុណមានមាគាមិគាជាដើម ជានចំពេញកិច្ចការសាសនាក្នុងមុខក្រសួងដោយផ្លូវសុចរិតយុត្តិធម៌ក្រែកចះដោយសេចក្តីសុខសាមគ្គីចំរើនល្អ មានគុណចំណាប់ក្នុងក្រែងកម្ពុជាធិបតី លោកអធិបតីនៃពាក្យប្រែតំណូរក៏ជានសុំត្រឿងមហិស្សរិយយសតួមខ្លួនសំពីមហានគរណាពាក្យចាលប្រែនេនទុកជាសំគាល់គុណចំណាប់ស្រាប់ ។

ឆ្នាំមធ្យសក: ទយ: ដី ៩

ព្រះជន្មាយុ ៩០ វស្សា ៦០ ជានឡើងសមណសក្តិជាន់ខ្ពស់ ជាទីសម្តេចព្រះពោធិវង្សសង្ឃនាយកគណមហានិកាយ នៅថ្ងៃសុក្រ ៣ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំមមីចត្វាស័ក ព. ស. ២៤០៥ ត្រូវនឹងថ្ងៃ ១៧ ខែអាវ្រិល ឆ្នាំ ១៨៦២ ។

កន្ទឹជន្មាយុ ៨១ វស្សា ៦១ ជានឡើងសមណសក្តិជាន់ខ្ពស់បំផុតជាទីសម្តេចព្រះមហាសុមេធាធិបតីសង្ឃនាយកគណមហានិកាយ នៅថ្ងៃសុក្រ ១ កេចខែមេសាឆ្នាំមមែចញ្ចាស័ក ព. ស. ២៤៨៦ ត្រូវនឹងថ្ងៃ ១៥ ខែឧសភាច្រើ ឆ្នាំ ១៨៤៣ ។

ក្នុងឆ្នាំឃុំ ៨៩ សែស្ស ៦៩ សម្តេចបានទទួលត្រឿងមហាស្បៃយ-
ោសនភ្លុមជាន់ខ្ពស់ ជាទំនាក់ក្រុងធ្លាក់ពីសេស តាមដីកាលេខ
៤៣០-៤៤៨ ចុះថ្ងៃ ១៦ ខែឃ្លាំងវិយោ ឆ្នាំ ១៩៤៨ ពីក្រុងបារីស ។

អំពីស្នាព្រះហស្តជាក្បៀដំណែលរបស់សម្តេចពៅចំផុត

១- សម្តេចបានតសាងព្រះផ្នួងថ្មីនាដ៏ដ្ឋលដែលជាកន្ទែងទោស-
ជាតារដ្ឋានចាស់ ទុកជាគោលចាក់ឫសគល់ពីនេះតទៅ បម្រុងនឹង
ប្រតិស្ឋានព្រះសារីរិកធាតុ, ព្រះពុទ្ធបដិមា, ព្រះត្រៃបិដក, គម្ពីរក្បួន
ច្បាប់ពុទ្ធសាសនា, អក្សរណ្ណ ផ្សេងៗ, សម្រាប់សិក្សាគន្ថធុរៈនឹង
វិបស្សនាធុរៈ ។

២- សម្តេចបានបុះព្រះនាមតនុញ្ញាតឲ្យព្រះគ្រូពោធិវង្សបវរយោគ្រូព្ន
ពជ . កឹង ជាអ្នកជំណួសការតសង្ឃ ចាត់ការសាងសាលាចាលរង
នឹងបត្តុទ្ទេសទៅដូចមានរៀបរាប់ក្នុងលិខិតព្រមពីសម្តេចលេខ ៤០៧-៤០៩
ចុះថ្ងៃ ២១-២៣ ខែឃ្លាំង នឹងលេខ ៤២៨ ចុះថ្ងៃ ២ ស៊ូរយេត ឆ្នាំ
១៩៤៧ ស្រាប់ ។

អំពីបណ្តាំសម្តេច

១- បានដល់គោលសក្តណោះពីរបស់សម្តេចនាង ១៧ ដែលម
ពជារោះតុម្ពផ្សាយរុះហើយក្នុងភូមិជសុរិយា ឆ្នាំ ខី ១៧ លេខ ១
ខែឃ្លាំងវិយោ ឆ្នាំ ១៩៤៩ ជាផ្លូវការស្រាប់ ។

๒ - មគ្គបួនដល់ចួនត្រៃប់ ទំនុកសាធសត្វតែងខ្លួនឯង ជាធម៌ខុន
ឲ្យតាន រៀនឲ្យចាន់ស្ទាត់ជាលោត ។ ចៀសចាកអកុសល ក្តីអំពល់
ពីទុក្ខសោក រួចពន់តែងស្មោកគ្រោក តួរឲ្យរកព្រះអរហំ ។ តួអ-អំ
ជាគ្រួយ ចណ្តូលមួយមានសច្ចំ ទន្ទឹដើមធម្ម៌ កតញ្ញូតំជាតល់តាប់ ។

๓ - ព្រះនាមថញ្ចកន្ធ លក្ខណញ្ញាណតាន់ឲ្យខ្ជាប់ តួរិះតួរ
រៀនត្រាប់ តែងំណាតាប់តាន់ក្បាំ ។ ឫគ្គលឫគ្គលា មានចរញ្ញោ
ឫញ្ញាឫឫស់ តួរទំរកទំកស្រែះ ងឹតជម្រះសោកអសោច ។ រួចពន់យើងឹ
សត្វថ្លៃ តិតតាល័យទុបតែខ្ចោច អសុកសោកអសោច ឥតញ្ញោច
ញាញើតឡើយ ។ តួរិះរកវាំង រកព្រះអរហំរៀនឲ្យហើយ កុំស្ងៀម
ស្ងាត់តន្តើយ រៀនឲ្យហើយព្រះអរហំ ។ តាលណានឹងំលាង តល់រួច
ពន់ដោយវាលកំង ៗ ហើយជាន់ព្រះអរហំ តាំងតំជាំងរួបកយា ។
ឥតណាជាន់ធម៌ព្រះ ជឿជាតំឫឫស់តាន់ក្បាំ ស្មើជាន់យានតែគ្រា
តាំមាតាបិតាជាន ។ តេជះតែវមុនិ ព្រះជិនស្រែទង់ក្រែ ឫជាណ
តាំសត្វចួលនិព្វាន សត្វខ្លះមានឯក្រៃយក្រៃស់ ។ ព្រោះចោកុ
មោហៈធំ មកសួចុំពុំស្រែឡះ ឥតណាចង់ឲ្យជ្រះ តួរទំស្តាប់ព្រះធម៌ថ្លៃ ។
កុំទំលេចទំពា សេពាសុរាថ្នាំពិសពុល ដូចតែកម្ចាត់ពុំយល់ ដើរ
ជ្រែជ្រួលថ្នាក់រណ្តៅ ។ តាំលាតាលេខ្ចាំង ជាន់ធម៌ហើយចោលទៅ
ឥតឫជាថ្ងៃក្រៃជាខ្លៅ ព្រោះកម្លៅពុំឲ្យឫណ្យ ។

๘— សច្ចំពាក្យពិត រួចរស់ជាតិ ជាសុខក្សេមក្សាន្ត ជាច្រើន ជាតិប តិចរៃនជាគ្នាន ពុំដែលហួសហ៊ាន ពោលពាក្យមុសា ។ សច្ចំពាក្យត្រង់ សូវស្មោះមិនចង់ រៀបរៃស្រដៀ ទ្រេចន់សត្យា ឲ្យជាគប្រយ សច្ចំក្លៀកក្រែ ក្រអួតតែចំបាន ។ សច្ចំខ្ពស់ សីលខេះ ជាចំ លើសសីលនានា ពីរយេងម្តែច្បាំ- ពីសើលសីលា សច្ចំជាបាមេសីលចាំងឡាយ ។ សច្ចំប្រាជ្ញ រកអស់បុណ្យគ្នាន ប្រៀបផ្ទឹមពុំបាន ឯសីលសច្ចំ ជាក្រែកខ្ញុង បិទបាំងបាបផង ប្រសើរខ្ពស់ ។

៩— ទន្តីប្រាជ្ញ ប្រសើរលើសជាន ជាក្រែកខ្ញុង ជាមេអស់ផល អស់កុសលផង កម្រចិត្តចង បានសីលទន្តី ។

๑๐— អត្ថញ្ញូ នូវអ្នកណា ដឹងគុណតេជ្ញ ឃ្លាតនឹកមិនជាប់ ភ្ញាក់ក្តេចស្មារតើ បែបបទបាលី ធម្មមួលា ។ ជាដើមគល់ឫស ព្រះធម៌ទាំងអស់ កល់ចត្តុក- សិតិសហាស្ស- ធម្មក្ខន្ធា នវលោកុត្តរ ប្រាំបីម៉ឺនបួនពាន់ ។ នវលោកុត្តរ ប្រជានបវរ ព្រះធម្មក្ខន្ធ កើតពីដឹងគុណ តួរនេនឹតតាន់ ប្រជានប្បញ្ញា នវិជ្ជតិ ។ រកអស់បុណ្យគ្នាន ឧត្តមអ្នកមាន កតញ្ញូតា ដឹងគុណ-តបផ្ទែស លន់លើសនានា ប្រជានប្បញ្ញា ប្រជានប្បុណ្យផង ។ កតញ្ញូតា នេះជាខ្ញុងធម៌បីតខ្ញុង ផ្លូវព្រះនិព្វាន ។

๒ - មគ្គបួនផលបួនត្រៃប៉ិដក ទំនុសាសនសព្វកែនខ្លួនខ្លាន ជាធម៌ខុនឲ្យតាន រៀនឲ្យបានស្ទាត់ចប់សោត ។ ចៀសចាកអកុសល ក្តីអំពល់ពីទុក្ខសោក រួចពន់តែងស្មោកគ្រោក តួរឲ្យរកព្រះអរហំ ។ តួអ-អំជាត្រួយ ចាស្លាលមួយមានសច្ចំ ទន្ទឹងដើមធម៌ កតញ្ញូតំជាតល់តាប់ ។

๓ - ព្រះខាមបញ្ចកន្ធ លក្ខណញ្ញាណគាន់ឱ្យខ្ជាប់ តួរិះតួរវៀនត្រាប់ តែងំណាតាប់គាន់ក្បាំ ។ បុគ្គលបុគ្គលា មានបញ្ញោបញ្ញាចប្លាស់ តួរចំរកចំកែស្រះ ងំតែជម្រះសោកអសោច ។ រួចពន់យើនសព្វថ្ងៃ តិតតាល័យនុបតែខ្លោច អសុកសោកអសោច ឥតញ្ញោបញ្ញាញើតឡើយ ។ តួរិះរកអំង រកព្រះអរហំរៀនឲ្យហើយ កុំស្ងៀមស្ងាត់តន្តើយ រៀនឲ្យហើយព្រះអរហំ ។ កាលណាខំរំលាង ពស់រួបកន់ដោយកាលកំង ទៅហើយបានព្រះអរហំ តាំងតាំងរួបកយា ។ អ្នកណាបានដល់ព្រះ ជឿជាក់ប្លាស់គាន់ក្បាំ ស្មើបានយានតែគ្រាន់តាមតាំកាបាន ។ តេជះតែវាមុន ព្រះដំនូលែងខ្លះក្រែបាសក្រាណ តាំសក្តូបួលនិព្វាន សក្តូខ្លះមានឯក្រៃយក្រៃស់ ។ ព្រោះចោកុមោហាធំ មកបួងពុំពុំស្រែឡះ អ្នកណាបង់ឲ្យដែះ តួរខំស្តាប់ព្រះធម៌ថ្លៃ ។ កុំខំលេងតំពា សេពាសុភាថ្នាំពិសពុល ដូចតែគេភ្លាត់ពុំយល់ ដើរដួលភ្លាត់រេណ្តៅ ។ តាលោតាលេងំង ចាន់ធម្មំហើយចោលទៅអ្នកច្រើបាជ្រៃជាខ្មៅ ព្រោះតម្លៅពុំជឿបុណ្យ ។

๘— សច្ចំពាក្យពិត ប្រៀបដូចជាសុទ្ធក្សេមក្សាន្ត ជាច្រើនជាតិប តិចរៃអង្គាន ពុំដែលហួសហ៊ានពោលពាក្យមុសា ។ សច្ចំពាក្យត្រង់ សូរស្មោះមិនបង់ រៀបរៃសេដ្ឋ ឲ្យបង់សត្យា ឲ្យជាគម្រប់ សច្ចំក្រៃក្រែក ក្រែអ្នកតែងបាន ។ សច្ចំខ្ពស់ សីលនេះជាធំ លើសសីលនានា ព័រយេងម្តែច្បាំ- ពីសើៈសីលា សច្ចំជាជាមេសីលចាំងឡាយ ។ សច្ចំប្រជាន ក្រែអស់បុណ្យគ្មាន ប្រៀបផ្ទឹមពុំបាន ឯសីលសច្ចំ ជាក្រែកទ្វន បំពេញបានជាបវរ ប្រសើរខ្ពស់ ។

๙— ទន្តីប្រជាន ប្រសើរលើសជាន ជាក្រែកទ្វន ជាមេអស់ផល អស់កុសលផង កម្ចាត់ចង ជាន់សីលទន្តី ។

๑๐— កតញ្ញូតា ខ្លួនអ្នកណា ដឹងគុណគេខ្លី ឃ្លាតនឹកមិនជាប់ភ្លាំងក្លេចស្មារតី ប្រៀបបាទបុគ្គលិ ធម្មមួលា ។ ជាដើមគល់ឫសព្រះធម៌ទាំងអស់ កន្លងតូច- សិតិសហាស្រ- ធម្មក្នុងខ្លួន ខាងលោកុត្តរ ប្រាំបីម៉ឺនបួនពាន់ ។ ខាងលោកុត្តរ ប្រជានបាវ ព្រះធម្មក្នុង កើតពីដឹងគុណ តួរគេនឹងតែងាន់ ប្រជានបុញ្ញ ខាងផ្តៃ ។ ក្រែអស់បុណ្យគ្មាន ឯមែអ្នកមាន កតញ្ញូតា ដឹងគុណ-តបផ្ទួស លន់លើសនានា ប្រជានបុញ្ញា ប្រជានបុណ្យផង ។ កតញ្ញូតា នេះជាខ្នងធម៌បីតន្ទង ផ្លូវព្រះនិព្វាន ។

๓ — សុភា សង្ឃស្ស សាមគ្គី ការព្រមព្រៀងគ្នា នៃគណៈសង្ឃ ជាហេតុនាំមក នូវសេចក្តីសុខ ។

អំពីអាយុហេបរំយោសាធកាល

សម្តេចចាប់ប្រឈួនធ្ងន់តាំងតែថ្ងៃ ១ ។ ១១ ខ្នាំកុនពូស័ក ព.ស. ๒๔๙๑ ត្រូវនឹងថ្ងៃ ៩ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ๑๙๔๗ ។

ព្រះគុណាជាអម្ចាស់ជីវិតលើកូវិត ព្រមទាំងសម្តេចព្រះចៅមជនន៍ នាថ សម្តេចព្រះចៅមកជបិតា ទ្រង់ជាបរហេតុឈឺនោះហើយ ស្ទេចមកថ្លែងបន្ទូលគាល់ដល់ទីកុដិថ្លាល់ព្រះអង្គ ដោយឧត្តាភាតវិតា ឆមិតេញ ។ ខណៈនោះសម្តេចជាម្ចាស់បង្គាប់ហាងព្រះត្រែពោធិ-វង្សកូចរំយោព្រំខ្ញុ ក៨-កឹង ឧន៍ព្រះបាទព្រាត់សង្ឃរង្ស ខុម-ហោន ឲ្យគ្រាប់ព្រះអង្គលោនចេញមកពីខាងក្នុងបន្ទប់ ជួបព្រះភ័ក្ត្រទាំងប៉ព្រះអង្គ សម្តេចមានរាជដីកាថា "សូមថ្វាយព្រះពរ! អាត្មាភាពបាន ជួបព្រះភ័ក្ត្រទាំងប៉ព្រះអង្គប៉ុណ្ណេះអស់ចិត្តហើយ បើស្ងាប់ក៏ស្ងាប់ចុះ!" ទាំងប៉ព្រះអង្គទ្រង់ចាត់ការឲ្យគេញ្ជើញលោនត្រែពេទ្យយ៉ាងចំណាន១ មកពារាំលព្រះពេគសម្តេច ព្រមទាំងព្រះពជាតណៈ ហាខាន្តក្រម គណៈសិស្សាន្តសិស្សទាំងបព្វជិតទាំងគ្រហស្ថ ជួបជុំមួលមិត្តព្រមព្រៀង គ្នាគោរពប្រណិបត្តន៍ថែទាំរក្សា ទាំងថ្ងៃទាំងយប់ឥតស្រាកស្រាន្ត រៀន

ពេជដកបមកដល់ថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៨ កើត ខែកត្តិក ឆ្នាំកុនឯកស័ក ព.ស. ២៤៩០ ត្រូវនឹងថ្ងៃ ២០ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ ១៩៤៧ នៅវេលាពាក់កណ្តាលអធ្រាត្រមោង ១២ ឯង្គ៍ ខ្ញុំព្រះបាទ មរណៈស្ទ្រាមបោះតែរុកពន្ធនាគារចូលមក សម្តេចទប់ទល់ពុំបានក៏ទទួលអនិច្ចធម្មនិមន្តយាងសុគតចោលយើងគ្រប់គ្នា ។

ធ្វើនៅវត្តសាកវ័ន ថ្ងៃ ១ ៥ ៧ ឆ្នាំកុនឯកស័ក ព.ស. ២៤៩០
                ១២
ត្រូវនឹងថ្ងៃ ៧ មីនា ឆ្នាំ ១៩៤៩

អ្នករៀបរៀង

ព្រះគ្រូពោធិវង្សាចរិយាព្រឹទ្ធ

ភ ជ - កឹង

(នៅមានពត៌មានកំណាន់ឆ្ងាន់ និង កម្មវិធីឈាបនកិច្ច
ព្រះសពសម្តេចតទៅទៀត)

ព្រះគ្រូបញ្ញាលិទ្ធិត កៅ-សុម

គ្រូចង្រៃខសាលាចាស់ជាន់ខ្ពស់រៀបរៀង

(តមកខំងចប់)

ខ្លះទំនងនឹងនាងថា: រនាំងាំងគេតរដេរប្រែខេចផ្កាសាថា: "អានោ មើយអានោ!" ញ៉ាំដើងដៃរតែតែធ្វើការនោរអ្នមិនៈតត ។ ថ្ងៃក្តៅណាស់ ដេរក្តៅថា: អាថ្ងៃអើយអាថ្ងៃ! ក្តៅម៉ែងងឹអម្ល៉ះ!" ធ្វើការនោរមិនៈតត ស្ងាប់ដំណាំដាំដុះអស់ ស្មើរលួយខ្លួនច្បាណា, បើថែរជាគ្មានថ្ងៃក្តៅវិញ តែឲ្យប់ជាត្រជាត់ ដេរត្រជាត់ថា: "ម៉ុចកំគ្មានថ្ងៃសោះ ឥវ៉ាងៗឯ. ណាទៅអេះ! ក៏ចានជាអាត្រជាត់ដល់ម្ល៉ះ!" ញាក់ដើងញាក់ដៃស្មើរតែចាប់គាន់របស់នេះនោះមិនៈតត ហាលស្រែវស៊ីមិនឆ្ងន ឃាំងនេះកំមាន ។

សេចក្តីគ្រោងខឹងថែចនេះ ព្រះសម្ចាសមុខ្លួចែងពោលទុកជាអនេត-ស្ចាន តែថាគួរជ្រាបឲ្យច្បាខត្រង់ពាក្យចោទណាចារ្យលោកពោលទុកថា: "ខឹងអប្បច្រើបាប្ញ ពោលស្តីលេងថា ច្រើបាប្ញតមាយេត" ជាគួយ៉ាង ។

ម្យ៉ាងទៀត សេចក្តីគ្រោងខឹងនេះ បើគ្រោងខឹងវាយដំ ច្រើនាក់កាប់សំឡាប់ពាន់ពាន់លើលោតអ្នមានគុណ មានមាតាបិតា ជាដើមនោះ។ នឹងមានទោសជាទម្ងន់កន្លះបុប្ផាន្តរនេះផង នឹងបរលោន

ផង កុំថាទៀបផ្លែទៅកបេះច្រើនពាក់ សូម្បីតែគ្រាជំនឹងបន្តិចបន្តួច ចំពោះពាក្យខ្លួនប្រែនច្រើនដែរ ហើយមានការបាត់បង់ ប្រើឲ្យធ្វើការងារខាងពួង មានស្រែចំការជាដើមក្តី ឬក៏ចេកទៅឲ្យរៀនសូត្រនៅវត្តណាមួយក្តី ក្មួនទៅខាងមេទេចង់ទៅធ្វើការងារនោះ។ រៀនសូត្រនៅវត្តនោះ។ តើតែសម្លក្តីគ្រាជំនឹងព្រោះតែសេចក្តីឯកច្រើនអួស មិនចង់ទៅរៀនសូត្រក៏មាន ឃុំជនច្រើនពីភូមិនេះ បោងណាមិយមលោកហៅថា: "ទំនាក់ច្រើនមោនន" ជាគួរយ៉ាង ។

ពួកជនខ្លះនឹកឃើញសាចផ្លែត្រែងសំណាងវាស់ខ្លួនថា: "ធ្វើអ្វីមិនបានឯង, មិនបានតើតនឹងគេ រៀនវិជ្ជាអ្វីមិនបានដឹងដូចគេ នៅតែស្តាប់គ្រាមចង្កាប់គេ ខ្ញុំគេចាំងសំពុក" ប្រើតំនិតដែលនេះ ឈ្មោះថាទំនុកសំនង ដាមនុស្សដែលចាំទីពឹងផ្អែកទៅលើត្រែងសំណាងៗ នេះមិនស្មើនឹងសេចក្តីព្រមចិត្តគ្នាទេ គាវដែលព្រមចិត្តមួលតំនិតគ្នា ទំរាំនឹងប្រែធ្វើការងារនឹងរៀនវិជ្ជាគ្រប់ចំពូកនោះ។ ទើបធ្វើរួចតាមសេចក្តីប្តូរក្តីលំបាកក្នុងលោកនេះបាន គាសិតបុរាណថា "កំណែលអ្នកប្រាជ្ញ ខ្លួលសូត្រខ្លួលរៀន ចាន់អ្វីនឹងនេះ បេះពីរៀន មានពីរកេ" ជាគួរយ៉ាង ។

ពួកជនខ្លះនឹងធ្លាក្រមាលដល់ក្រុមញាតិសន្តាន ឬក្មួនប្រពន្ធបង់ខ្លួនបងរឿងធ្វើអ្វីដល់រតមិនកើត ក៏ត្រឡប់ជាប្រទុស្តដល់បងប្អូនដែលនតវិញ្ញាណ ស្ទុះទៅកាយឆ្នាំងអាម្បូង, បំបែកពាងទឹក, ក្អមទឹក,

ក៏ឆកវាចានខានប្រែច្រាស់ ពុំនោះសោត ស្តុះស្តេងសំពត់សាវ
អាវស្បែកមកដុតចោលក៏មាន ទំនៃចែចនេះលោកហៅថា: "មនុស្ស
កម្រោល ៤ ជ្រុង" ទំនក្រឡាម៉ូវកម្រោលតត់ជង់នោះ ដល់ថ្នាក់ណាច់
ទោ-អាវ សំពត់ស្បែកហែកបកចេញពីខ្លួន ដើរតែខ្លួនទទេវ៉ើមាន
ខ្លះដែរ ។

អាការកិរិយាទំនៃបែបនេះ គួរឃុំជនកុំប្រព្រឹត្តធ្វើឲ្យសោះឡើយ
ត្រូវចៀសវាងឲ្យផុតស្រឡះចេញពីខ្លួន ដើម្បីការពារពាក្យតិះដៀលអំពី
សំណាក់ជនដទៃ ទើបគេគិតសេចក្តីសុខសួស្តីត្រង់ឃាំងវ៉ើមាន ។

ពួកជនខ្លះគ្រោងទំនាញវ៉ើលើមនុស្សអ្នកមានស័ល្ងាន ដែល
ឥតទោសមិនប្រែទុស្តត ហើយត្រូវចាប់បានទោសជាក់មកត្រូវខ្លួនវិញក៏
មាន, ទំនៅលើមនុស្សដែលខ្លួនបានធ្វើច្រែយោជន៍ដល់គេ ហើយគេ
មិនបានឲ្យប្រែយោជន៍មកដល់ខ្លួនវិញក៏មាន ។

កន្ទំនេះ សូមពាញយកគាថា ១ កន្លែងមកដាក់ត្រឹងគាថាថា

យោ អប្បទុដ្ឋស្ស នរស្ស ទុស្សតិ
សុទ្ធស្ស ទោសស្ស អនង្គណស្ស
តមេវ ពាលំ បច្ចេតិ ចាបំ
សុខុមោ រជោ បដិវាតំវ ខិត្តោ ។

សេចក្តីថា ខ្ញុំតណាប្រទុស្តជល់តេ ដែលគេមិនប្រទុស្តគេមក
វិញជាបុសេអ្នកមានសទ្ធានចិត្តដ៏ចរិសុទ្ធ ឥតមានកំលសជាគ្រឿង
លលីចឡើយ, អំពើដាបវមែនឲ្យផលដល់អ្នកនោះស្រស់ៗដូចជាធូលី
ដ៏ល្អិតដែលបុគ្គលបាចសាចដះទៅកាន់ទិសទាំងសឡាំ (វមែនត្រឡប់មក
កាន់ខ្លួនវិញមិនខាន) ។

ព្រះពុទ្ធដីកានេះហើយ ដែលទ្រង់សំដែងសេចក្តីឲ្យឃើញច្បាស់
ចំពោះបុគ្គលដែលគ្រោងចិត្តនាទៅលើអ្នកមានគុណ គឺសីលធម៌ជាដើម
ទើបឲ្យផលត្រឡប់មកដល់ខ្លួនជាន់ហានវិញមិនខាន ។

គួរស្គាល់ឲ្យច្បាស់អំពីតិរិយាបថរបស់មនុស្សដែលគ្រោងចិត្តនោះៗមាន
បញ្ហេញអាការបងចិញ្ចើមធ្វើមុខក្រញ៉ូវ ទាំមាត់ សង្កៀតធ្មេញ ញៀញ
អណ្តាត ឃាដៃជើង ដំខ្លីងក្តែកក្តួច មាត់ឮឮ ខះតប់ខ្លួងជាដើម
ទើបស្ទុះទៅប្រហារអ្នកដទៃ នេះជាវិញ្ញាណរបស់ពាល ដូចគ្នានឹងសត្វ
ឆ្កែ ជម្ងាសត្វឆ្កែកាលបើឃើញគ្នាហើយ ពុំដែលមានសេចក្តីសោមនស្ស
រីករាយជាប់គេគ្នាទេ តែងមានកំហឹងបញ្ហេញធ្មេញ បង្កើមជាគម្ងាំង
វិញ្ញាណរបស់ពាល ទើបស្ទុះទៅប្រកាំគ្នា នេះជាកំហឹងរបស់សត្វឆ្កែ,
បុពណ្ណលោកនៃពាក្យប្រដៅគូខ្លួនថា ប្រុសស្រីឲ្យចំរើនពាក្យប្រដៅថា :
"អ្នកឯងខ្លួនជាងឈរ ឃើញគ្នាមកពុំដែលអរ" តើបានដល់អ្វី?
លោកប្រាប់ថា បានដល់ឆ្កែ ជាសត្វយាង ។

អាការៈទោសៈ ឬកោធៈនេះ តួរយុវជនខំប្រែងចង់លះឬលះចោលឲ្យបាន ព្រោះថា ទោសៈដែលកើតឡើងក្នុងអារម្មណ៍ណាមួយហើយទំនឹងដ្ឋេម្ចុគ្គលនោះ ឲ្យក្តៅចិត្តពេលពលដាសទាសៈក្នុងអារម្មណ៍នោះ។ ដូចគ្នាទំនឹងភ្លើងនេះដែរ បើមានដែរព្រោះខ្យល់តឹមណា ភ្លើងក៏នេះពលដាលតាសៅតែតឹមនោះចាល់តែអស់ដែរ ទើបអស់ភ្លើង ។

ធម៌ដែលត្រូវលត់ទោសៈឬកោធៈឲ្យរលត់នោះ គោងយកធម៌ខន្តីសេចក្តីអត់ធ្មត់ក្តៅតែជាក់ជាដើម ដែលលោកហៅថា ' ខន្តិពលំ ពលានិកំ " មកជារហ៍ពលជួយលត់កុំឲ្យភ្លើងតឹទោសៈនេះឡើងរួបក្តាំយកមេគ្គា ភលុណាធម៌ ជាទឹកស្រោចផងរលើអណ្តាតភ្លើងតឹទោសៈកោធៈនោះ។ ឲ្យរលត់ជាក់ស្ងួយឈឹងទៅ ។ តអំពីសេចក្តីនៃធម៌នេះសូមស្តាប់ពាក្យកាព្យជាបទកាកគតិ ព្រៀបដោយរឿងសត្វកេងកង ។

រឿងប្រៀបសត្វកេងកង

ឧសត្វកេងកង នាំគ្នាហៅទូង ជាតិព្រៃបព្វតា សំរៅដើមដែរ មានមែកសាខា ដុះកែងកន្ទុក ព្រោះដែលឆ័ត្ត ។ ដើមដែរនោះណា ធំជាងរុក្ខាខាងប្រហោងធំ នៅតែងបង្គាប សមជាទ្រនំ កេងកងរៀងរំ ពាំនញ្ញីឈ្មោលឈរ ។ មិនយូរប៉ុន្មាន កេងកងញីបាន ក្តីរុក្ខវេទា មានឧទាសវែង ម្នាក់ឯទឹកព្រៃ ប្តីចេញរកស៊ី ស្មៅទឹកជំណី ។ បណ្តោតប្រពន្ធកំពុងតែកិច្ចន់ មិនដឹងរឿងប្តី ចេញឆ្ងាត់ចិត្តខ្លួន ប្រឡាំងណី ស្មៅរកមាន

ស្រី ញ៉ាំដរៃខ្វៀត ។ កេងកងញ៉ាដឹង ច្រៀងតចិត្តខឹង ដូចអ្នកកន្ត្រៀត
ឃើញមុខប្តីក្តៅ មួមៅរងស្ងៀត កេរឿងប្រហៀត ឲ្យកានថាស់គ្នា ។
ៈតើស្តេចទៅថា ចង់ឯងទៅណា ហួសពេលវេលា ស្តែងរតេចំណី
ច្រហែលមានគ្នា ចានជាយូរយោរ ដល់ពេលយប់នេះ ។ កេងកង
ឈ្លោលទ្វើយ ឧប្ដូនចង់អើយ រឿងនេះខុសស្ទេះ ចង់រង្គើងផ្ទួរ យប់ជ្រៅ
ដល់ម្ល៉េះ ចង់ទៅតែនិះ គេចវេះរៃស្ងាប់ ។ កេងកងញ៉ាក្រោធ ជាលចិត្ត
ច្រឡោត ស្ទុះទៅច្រចាប់ រុំកខ្លីឆក មួលបីតតល់ស្ងាប ដ្រុះកេមដុនជាប
ពាល់តែរឿងខ្លួន ។ កើតទុក្ខលះលែង ចោលខឹកន្ទែង វែលទៅមាំមួន
ហើរចោលទ្រនំ ទៅទៅជោយខ្លួន រកស៊ុំពឹងពួន កុងរៃព្រឹក្សិម ។
ឯសត្វកេងកង ស្ងាបទៀសផង ចំពុះកោងចំ កើតឈ្លោះច្រកែក
បែកចិត្តដំណាំ កើតទុក្ខក្រៃមក្រិ ពាំងឈ្លោលពាំងញ៉ា ។ លែងឃើញ
មុខគ្នា ពាល់ថាស់ផង វង្គើងកែវី ស៊ូស្ងាប់រឿងខ្លួន លំបាកពេញទី
សូន្យអស់ពន្ធិយ ដីរិតដល់ស្ងាប់ ។ ឯរឿងកេងកង ដែលខ្ញុំតែងចង
ជាច្បាប់សម្រាប់ ខ្លួនច្រុសស្រី ខុកជាច្រជាប់ ច្រាជ្រាគាគាប់
ភាត់តាមតន្ទុង ។ ដូចយើងច្រុសស្រី តើនកុងលោកិយ ខឹងខុសទំនង
តាំងចិត្តច្រកាន់ លែងជាប់រកផង កូចគ្រោធចំណង សម្លាប់គ្នីគ្នា ។
ខ្លះខឹងលែងលះ ជាប់ចិត្តស្រឡះ ពីបុត្តកលោ ចោលទៅរោក
លំបាកកំព្រា គ្រប់ពេលវេលា គ្មានសុខឡើយណា ។ ខ្លះខឹងនឹង

កូន មិនតាមដំបូ- ន្មានខ្លួនស្តីថា ឲ្យបានបែបបទ មិនដូចគ្រាថ្នា
ក់យកតមេត្តា បណ្តេញចេញទៅ ។ ខ្លះខឹងទំនឹងគ្រែ ត្រៃក្តេរណាល្អ
គ្មានពីមែម្ដ មិនមានដូចគេ បង់ពៀរសត្រូវ ដល់មែដល់ម្ដ លែង
ធ្វើបុណ្យឲ្យ ។ លែងជាវេជ្ជកូល រកស៊ីចំមូល ត្រៃបូលលែង
ខ្លាយ ទំភ្ញែស្រាធំកស៊ី លែងគិតមុខគ្រាយ អស់ត្រៃកបំរើយ
មិនគិតញាំនោះ ។ ខ្លះខឹងទំងប្តី បេះតែមានស្រី មិនដែលទំនេរ
ក្តៅចិត្តមួមៅ ស្តុះទៅកគេរ ខ្លាភ្ញាំដើងខ្លែ ពាក្យត្រាក់ប្តី ។ ដេរ
ម្តាយដៀលពូជ ប្តីខ្លួនវិលខូច មិនឡើងកស័ អ្នកធនធាំងពួង ថាកា-
ឡកណ្តើ នាំឲ្យអប្រិយ ដល់ប្តីនឹងខ្លួន ។ ទំស្មូនរកត្រៃ ច្រែន
បង់អភ័ព្វ មិនដូចចិនយួន ចាន់ព្រឹកខ្លះល្ងាច រកថែមបែបយួន មិន
ល្មមសមសួន ដូចខ្លួនថ្នាំថ្នា ។ និពសត្រាក់ប៉ាស ត្រៃចាស់ដល់ចាស់
លំបាកណាស់ណា ញាក់និងគេស្អប់ លែងពាក់ជាគ្នា ខ្លួនយោកកំត្រៃ
អតមានតីពីង ។ ខ្លះខឹងផុកម្តាយផ្តែផ្តាំទុក ច្រែនរឹងទំនឹង ពុំ
ស្តាប់បង្គាប់ យកដាខ្លួនឯង បរទេសមុខរ៉ែង យកឈ្នះតែឯង ។ ហៅ
ខ្លួនកំណាច ទៀបខ្លួនអតខ្លាច អតមានកោតក្រែង មាតាបិតា ត្រូវ
នៃសៃលែង ភាន់ភាស់ខែង កុំពាក់ថាកូន ។ មាតាបិតា មិនត្រូវ
មេត្តា ចោលកឲ្យសូន្យ សាប់ញាក់សន្តាន ត្រៀងលានបង់ប្អូន
កុំពាក់ថាកូន បែបនេះរៀតឡើយ ។ ខ្លះខឹងព្រះសង្ឃ ជួសរៀន

ហោង ពុំមានតោះតើយ នៅតែក្តីវត្ត ត្រូតបត្តិកៀកកើយ មិនធ្វើ
ឧន្តើយ ក្នុងព្រះសាសនា ។ គេស្លាប់ម៉េលឆាយ គេមិនរីកឯយ ខ្លាន
ចិត្តជ្រះថ្លា ព្រោះគេមិនកាន់ ពុទ្ធសាសនា តាមតែគេថា សង្ឃគោក្រចើ ។
គេថាបួសល្ងង់ គោរក្សាលធ្វើសង្ឃ ខ្លានៈបះដំងអ្វី ស៊ីដេកស៊ីដេក
ខ្លានធ្វើការអ្វី អញខ្លានមេត្រី អញខ្លានខ្ជិលកោត ។ ខ្ញុំដេរផ្តាំសា
ថាសង្ឃអើយ នៅតែខ្ញុំដែរក្រោយ មិនស្មើនឹងអញ អញមិនបណ្តោត
ទ្រព្យគេកប់កោដ ឆោងលួចគេស៊ី ។ ចាយជនអ្នកស្រុក គេជាក់
ចាត្រចុក ឲ្យអលជ្ជី ខ្លានភ្នាសខ្លានអៀន ចានតែដេកស៊ី បណ្តោត
ពេញចិ លួចស៊ីពីឯង ។ ដេរចិត្តស្ងប់ ពួកអាត្រមង់ ស្ងៀកខាក់
វែង ។ ដើរលេងហ៊ីហា ដូចមានកោតក្រែង អញមិនស្ងប់ស្ងែង ខ្លាច
អាត្រដើល ។ ជនណាប្រមាទ ដេរដៀលមាយោទ ព្រះសង្ឃជា
គោល ពុទ្ធសាសនា ពោលពាក្យចម្រៀល ជនៈខានភ្លាក់ភ្នែល
ទៅអបាយភូមិ ។ ព្រះសង្ឃប្រៃសើរ គោរប្រតិបត្តិស្ងើរ ខ្លានពិស
បង្គម ខ្លានដេរអ្នកណា អោរអួម លោកដូចបង្គម គឺពិសកំណាច ។
ខ្ញុំមានមេត្តា ព្រះម៉ាយកុណា សព្វសត្វខ្លួចកាច មិនខ្ញីតបត
មិនអួតអំណាច សន្ធឹមខ្លាច ឲ្យគេខ្លាចលោត ។ នៃពួកកូនក្មេង
កុំលកុំលេង កុំនាំចន្ទោង លើងព្រៃនង់យា ប្តូរទៅខោក ក្បាល
ខ្ញីដូចត្រឡាក លោតអត់យកក្តី ។ ព្រះសង្ឃគួចធំ គុណប៉ុនពាន់ភ្នំ

មិនគួរគប្បី ធ្វើបាបដូច្នោះ គង់ជាក់អវិចី មានរឿងស្រដី ដូចជាងកែវមណី ។ គាត់ជាជាងថ្នៃ ខាន់តែវក្កន់ដៃ ច្រឡាក់ពេញទី ឈាមរុំដុំកែវ ក្រហាមមណី គាត់ជាក់ត្រង់ទី មុខព្រះថេរៈ ។ ហើយចូលទៅកន្ទី គាប់សាច់តុង ។ រួចលែងធ្លុះ ចេញមកខាងក្រៅ បាត់កែវភ្លាះ មុខព្រះថេរៈ តើតក្តីក្រែងទ្រឹង ។ កែវដែលជាក់នោះ សត្វក្រៀលមកឆ្ពោះ លេបចូលទៅវែង ទៅខ្មៅកន្ទឹងនោះ បាត់កែវសូន្យឈឹង ជាងទឹងក្រញឹង ត្រមឹងគារកាត់ ។ ចាប់នោងលោកថា លួចកែវណាក្អា លាក់ទុកចំបាត់ ក្រែងមិនលែង កំហែងម្តឹងម៉ាត់ ញ៉ែរថ្នើមប្រមាត់ ស្ទុះលោតទៅតាម ។ ចាប់ក្បាលលោកបាន សង្កត់រុញច្រាន ដោយទឹងឈើយ៉ាម លៀនក្អែកហូរឈាម ស្រក់ដល់នាមសត្វក្រៀលលោតឆាម ស្រែចយកឈាមធ្មឹក ។ ជាងកែវទឹងវាយស្ទាប់អន្តរាយ សត្វក្រៀលប្រមឹក ចូលចិត្តធ្មឹកឈាម ដូចតេធ្មឹកទឹក គាត់វាយសន្ធឹក សត្វក្រៀលដល់ស្ទាប់ ។ ទើបលោកច្រាប់ថា អ្នកជាងចាប់វ៉ះគោះឲ្យឆាប់ ឃើញកែវមណី កន្ទឹងគោះវាស្រាប់ ប៉ើកុំវាឆាប់ អាក្អាមិនច្រាប់ ។ ជាងគាត់វ៉ះចោះ ឃើញកែវកន្ទឹងគោះកាយស្ទុះមកក្រៅ សូមលន់តួទោស ពុំសមិនតួឆាប់ ខ្ញុំមន្តលោងជាំម ខ្លួចបង្ហិន ។ នេះហើយទឹងពុស ទឹងជ្រលំហុស តើតបិត្តច្រកាន់ មិនពិចារណា ឲ្យឃើញជាក់ស្តែង តើតពុតសំខាន់

ឲ្យផលទាងគ្រោយ ។ កើតហោសក្តងលោក តេមិនអាច្បាត ធ្វើតាម
បណ្តាយ តេជាក់តែប្រ គ្រោះឯងធ្វើព្រួយ ឲ្យផលឯងគ្រោយ ដូច
ឯងធ្វើតេ ។ ហោសទៅបរលោក ចមបាលចាប់បាក ត្នាន់យល់មុខទេ
គ្រោះកម្មខ្លួនធ្វើ រឹងតែឡើងខ្លួ លើសជាងធ្វើតេ ជាប់ប្រាំមួយជន ។
ទៃជនប្រុសស្រី ចូរខំឃ្លាតខ្លី កុំធ្វើឲ្យគ្នាន់ ត្នូរខំសង្វាត តោរព
រៀមច្បង ចាស់ទុំសង្ឃឆន ពេញជាប្រសើរ ។ ខ្លះខឹងនឹងតោ
ផេរវាយដល់ភេទ តោតាចមិនដើរ ឃេកចម្បើងរុំ ឈួលក្តើងណ្តើរ
ឲ្យឆេរពេស្តើរ ជំនាតែនឹងស្លាប់ ។ មិនទទឹងប៉ុណ្ណោះ រកវឿនជូនចុះ
ឃេកទៅសម្លាប់ ឃេកសាប់តាំងស្តី ស្បែកកាលទុកផ្តាប់ លក់ឲ្យបិនរាំប
ឃេកគ្រែតំមកចាយ ។ តោខ្លះមិនទៅ ចេញពីក្រោលទៅ គ្រោះ
មួសទាំងយ ម្ចាស់មិនធ្វើក្តក់ ជុតឲ្យសប្បាយ ដេងគ្រោមដីមស្លាយ
តាយមួសទាំពេញ ។ ម្ចាស់ខឹងប្រាត កន្ត្រាក់ជាងត្នោត សំពាង
បណ្តេញ ឲ្យតោចូលគ្រោះ តោចោលចូលចេញ ខឹងតែប្រដេញ
ក៏យតោដល់ស្លាប់ ។ ជាតំមខ្មុសត្រកំម៉ក់ លោខឹងអាត្រកំ ត្នាន់តិតដល់
ប្បាប់ មិនដឹងខ្លួនខ្មុស គ្រោះត្នាន់សណ្តាប់ មិនចេះត្នូតាប់ ធ្វើក្តក់ឲ្យ
តោ ។ លុះដល់ស្លាប់ទៅ ចុះនរកជ្រៅ ងើខ្លួយំភេទ តែវភ្លើងធុរដេះ
ពេញខ្លួនសន្ធៅ គ្រោះតម្មក៏យតោ ឲ្យផលដល់ខ្លួន ។ ខ្លះខឹងនឹងខ្លួ
ក៏យដំហើយតុំ លើសជាងចំនួន ប្រាក់ដើមខ្លួនលោះ មិនត្រូវតាមប្លួន

ប្បាប់ដែលលោះខ្លួន យកមកធ្វើទុំ ។ ខ្ញុំឲ្យបែកចាន បែកតែវដើងពាន
តត់ខ្ទុកដំទុំ ដម្លៃប៉ុន្មាន តិតស៊ុតែសុំ ច្រាក់ដើមមិនទុំ ថែមច្រាក់ចានថ្មី ។
លើសជាងច្រាក់ដើម រកផតដង្កើម មិនរួចខ្ញុំស្រែ ច្រាក់ដើមលែងទុំ
ច្រាក់ថ្មីខ្លាំង ពួកខ្ញុំប្រុសស្រែ ស៊ុដ៏មិនភាន ។ អំពើនេះហើយ ខ្មួត
ក្មេងអើយ ឯងកុំចង់ចាន វែកងចាបមកជួន ពាន់លើខ្លួនច្រាណា
កើតទុក្ខកំពាន ទីងាក់នរក : ឮឈ្មោះសុះសាយ គេជេរដល់ម្តាយ
គេវិលឈ្មោះអាក្រក់ ត្រូវលះរៀបចាប សូម្បីប៉ុនសក់ សុទ្ធតែលាមក
ឯងកុំធ្វើឡើយ ។ ខ្លះទិន្នន័យផ្តែ ស៊ីពោតបែរ។ ពុំធ្វើគោះតើយ
ដាក់ថ្មាំបំពុល ផ្តែតុំដីដុះឡើយ ស៊ីផ្តែតរួចហើយ ស្លាប់កងចំការ ។
ជួនលបចាំគាប់ រឹងតែ ១ ខ្លាប់ ទិនខ្វៃដាក់ផ្លូវ សុះខ្មៅចិញ្ចាំ ច្រើន
ម្ទុះប្រហារ ចោលកងចំការ ឲ្យត្រាតវាស៊ី ។ ផ្តែខ្មៅកងស្រែក ដើរ
មកចំមុខ ដេញកាប់តែរឹ ដាច់ដើងដាច់ដៃ ចោលពាសពេញទី គ្មាន
សល់ឈ្មោលញី ព្រុសលូរកងស្រែក ។ ទិនេះឯងណា វែកងលោ
ខេពតា ជួនក្នុងចំមុខ អ្នកណាកាប់ផ្តែ លោកលែងឲ្យសុខ ឲ្យបានតែទុក្ខ
អង្វែងឃ្លេងឆ្ងាយ ។ ហៃឃុវជន តួរទំអង់ធន់ តាមយើងអធិប្បាយ កុំ
សម្លាប់សត្វ វិបត្តិរូបកាយ ខ្វិនខ្វន់ជើងឃ្លាយ ក្អែកទ្វាក់ច្រែនជាតិ ។
ព្រះខ្ញុំទេសនា ឲ្យមានមេត្តា កុំឲ្យអាឃាត បងប្អូនរៀវរៅ តួរឲ្យរៀវ
ឃ្លាត កុំឲ្យប្រមាទ ដល់សត្វនានា ។ ខ្លះទិនពួកក្រម តេមិនប្រជុំ

ទ្បើចូលសមគ្គ កេរឿនចៀតចៀន ធ្វើឲ្យឃ្លាតឃ្លា ឲ្យបែកបាក់គ្នា ពួក
គ្រមជាតិខ្លួន ។ ព័ន្ធនៅមុខ ចូរឃាត់ខ្លួន កេរ្តិ៍ឲ្យទាំមួន កុំខឹង
ឆ្នងតេ រតិគតុំគួន កេរហេតុប្រយួន ឲ្យនៅសាបាប់ ។ យើងនាំ
រឿងសត្វ ៥ពួកមកបាត់ បៃង៍ខុសឆ្ងាប់ ពីព្រៃនាយមក កុំយក
គម្រាប់ ព្រោះគេបង្អាប់ នោតែគ្រកូលវង្ស ។ ឯងមើលសព្វ
ហើយ កុំធ្វើតាមតើយ ឫកពាខ្ពង់ លះខឹងឲ្យបាន កុំឲ្យវាលង់
កណ្តាលរវៀណង្គ្គ ដូចសត្វ៥ពួក ។

រឿងសត្វ ៥ ពួក

សេចក្តីដំណោលថា: កន្លងបុរាណមក មានសត្វ ៥ ពួក គឺ សត្វ
ជង្រុក ១ ពួក, គ្រុង ១ ពួក, សេក ១ ពួក, ក្អែក ១ ពួក, ទីឆសត្វ
មៀម ១ ពួក សត្វទាំងនេះ ចេះតែមានសេចក្តីឈ្លោះប្រកែកកេរឿង
ប្រទុស្តពាយចៀតចៀនគ្នាទៅវិញទៅមក តុំដែលបានសេចក្តីសុខឡើយ
តុំមានសត្វបក្សីណាមួយ អាចជួយឃាត់ឃាំងកំឆកការពារកេរ្តិ៍គ្នាឲ្យ
បានសេចក្តីសុខសប្បាយនោះសោះ ។

សម័យនោះ ពួកសត្វក្មេងចាស់ក៏ប្រមូលគ្នាហើរទៅប្រជុំលើថ្ម
មនោសិលា ប្រឹក្សាការជ្រើសរើសកេសត្វណាមួយ ដែលល្មមគួរទីតាំង
អាងអាសេកឲ្យធ្វើជាស្តេច ដើម្បីរក្សាសេចក្តីសុខទុក្ខគ្រប់រូប ទើប
សួរគ្នាទៅវិញទៅមកថា ខ្លាណាគួរទីតាំងធ្វើជាស្តេចបាន ? ។

គ្រានោះ មានសត្វខ្វែង ๑ ឆ្លើយឡើងថា: សត្វមៀមនេះជាសត្វអង់តាចរៃលែង តានតម្ងាំងក៏ច្រើន គួរធំឆ័តាំងឲ្យធ្វើជាស្តេចគ្រប់គ្រងយើងពល់ខ្លាចាន, ពួកសត្វចាំងនោះ ក៏ខ្លួលព្រមតាមពាក្យសត្វខ្វែងថា: "សាធុ។" ព្រមគ្នាឡើង ស្រាប់តែសត្វក្អែកធំ ๑ ចង់សាយជស្យដោយខ្លួនឯង ឆ្លើយដំណាស់ឡើងថា "សត្វមៀមនេះ ជាគោសម្បុគ្គជាតិជាសត្វថោកទាបអប្រិយ" បើក្រែមញាតិយល់ឃើញថាគួរហើយខ្ញុំក៏មិនអាចនឹងហ៊ានថាដូចម្តេចឡើយ ដើម្បីកន្ទុយសឲ្យខ្ញុំនិយាយ ខ្ញុំនឹងដំណាលក្រែមញាតិឥឡូវនេះឯង សត្វចាំងនោះកំបើកន្ទុយសឲ្យ ទើបសត្វក្អែកនោះថា "អែ! អ្នកជាសត្វញាំញីតាំងអស់! សត្វមៀមនេះតានខ្លះអាត្រកំណាស់ ពុំពាន់ខ្វាំងសោះ ម្ទុនដូចជាគេខឹងទៅហើយធំឆ័តាំងឲ្យធ្វើជាស្តេចម្តេចកុន!" សត្វចាំងអស់ក៏យល់ដូចជាសត្វក្អែកថាមែនពិតមានខ្លះដែរ សត្វមៀមក៏អាត់ខានចាន ធ្វើជាស្តេចតទៅ ។

ក្នុងជាន់ក្រោយនោះ មានសត្វតាគ ๑ ចាស់ពុំជាងនេះឡើយឡើងថា: សត្វក្អែកនេះ ជាសត្វរង់ឆាងដាំនឹងតែ តានតម្ងាំងក៏ច្រើន គួរសមធំឆ័តាំងឲ្យធ្វើជាស្តេចគ្រប់គ្រងយើងពល់ខ្លាចាន សត្វចាំងនោះក៏ខ្លួលព្រមតាមពាក្យសត្វតាគនោះថា "សាធុ" ព្រមគ្នាហើយ។ ។ ឯសត្វមៀមកំពុងតែនុ៎ះនឹងសត្វក្អែកថ្លង់ ក៏ឆ្លើយដំណាស់ឡើងថា: "ខ្ញុំបានឮគេដំណាលថា: សត្វក្អែកនេះជា បណ្តាគោត្ត តាចអាត្រកំ" តែថាបើ

តួនញាតិពាំងអស់យល់ឃើញថា តួសមហើយ ខ្ញុំក្មេងតំណែងធំហើន
ជាដួចម្តេច! ពួកសត្វពាំងនោះក៏បើកឧកាសឲ្យសត្វមៀមនិយាយ សត្វ
មៀមបានឧកាសហើយនិយាយបន្តថា: "នែ! ស៊ីឮញាក់ពាំងអស់
សត្វក្អែកនេះ មានសំឡេងគ្រក់ណាស់ ចិត្តក៏អាក្រក់ តែងបៀតបៀន
គេជានិច្ច ខឹងតាំងឲ្យធ្វើជាស្តេចដួចម្តេចកើត!" ។ ឯសត្វក្អែកបានឮ
ពាក្យសត្វមៀមនោះហើយ ក៏ប្រកាន់ក្រែងចិត្តមហិមាក្រៃពេកពោល
ថា: "ម្ចាស់គ្នាយើង! អញមិនសមួបខានពុំបានធ្វើជាស្តេចនេះ
ព្រោះតែអាមៀមមុខអាក្រក់ដួចជាគេចមនេះឯង ក៏ធ្វើឲ្យអន្តរាយ" ។
ចំណែកខាងមៀមវិញ ក៏ប្រកាន់ចិត្តតបតទៅថា: "ម្ចាស់គ្នាយើង!
អញមិនសមួបខានពុំបានធ្វើជាស្តេចនេះ ព្រោះតែអាក្អែកបណ្តាល
ឲ្យកណ្តៀតប្រិយចិត្តអាក្រក់នេះឯង ក៏ធ្វើឲ្យអន្តរាយ" ។

សត្វពាំងពីរនោះ កើតជម្លោះឈ្លោះប្រកែកដៀលតួផ្សត្រកួល
គ្នាទៅវិញទៅមក ហើយស្ទុះទៅតតាំងច្បាំងគ្នាពុំឈប់ពុំបាច្ចេ ដើប
ស្ទុះហើរចេញប្រជេញគ្នាទៅអំពីចម្ការនោះ ឥន្ទុំគួនរកឿងចង់ចៀរ
គ្នាអស់ ១ កប្ប ដាចមកជល់គាលដង្វាយនេះឯង ។

គ្រានោះ សត្វបក្សីទាស់ទុំប្រជុំគ្នារើសសត្វគ្រុឌឲ្យធ្វើជាស្តេច
ព្រោះសត្វគ្រុឌមានកម្លាំងក្លាំងជាងពួលលើសសត្វបក្សីទាំងអស់ អាចគ្រប
គ្រាគារពារក្សាសេចក្តីសុខទុក្ខបាន, សត្វសេកធ្វើឃ្លើងថា: "ក្រុង

ត្រូវពុំឆ្លួនទឹងតាំងឲ្យធ្លាប់ជាស្តេចត្រង់ត្រងរយើងទេ ខ្ញុំយល់ឃើញថា ឆ្លួនទឹងតាំងសត្វហង្សឲ្យធ្លាប់ជាស្តេចវិញ ដ្បិតហង្សពូជពង្សត្រកូលខ្ពស់មានរូបឆោមល្អមគណនាក៏ល្អ មានជ្រុងជ្រាកវាងវៃ សំដីក៏ពីរោះហើយចេះនាថធម៌ប្រកបដោយសេចក្តីមេត្តាករុណាច្រើន" ពួកសត្វទាំងនោះមានត្រេកអរជាដើម ក៏ទូលព្រមថា "សាធុ" ហើយក៏ឲ្យសត្វហង្សសោយរាជ្យជាម្ចាស់លើសត្វបក្សីទាំងឡាយ ជាទឡ្ហវិរភក្តិពេលនោះឯង ។

ចប់លក្ខណៈជាត្រើងកំណត់មនុស្សអ្នកក្រោធតែប៉ុណ្ណោះ

សុខិតា ហោន្តុ និទ្ទុក្ខា

ក្រុមជំនុំធំស្តីពីមនុស្សនិងប្រពៃណី
COMMISSION DES HAUTES ETUDES SUR L'HOMME ET LES COUTUMES

កុម្ភសុត្តវិភង្គ

រស្មីនៃធម្មៈ ផ្សាយដំណឹងខាងសាសនា ទំនៀមប្រពៃណី ចេះពន្យល់ អំពីពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

ទេសាធិការ ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ៖ ហ្ងួងនិពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក - ថែម, បណ្ឌិត នៅ ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

បណ្ណាធិការ ផ្នែកដំណឹងសាសនា៖ ព្រះគ្រូសុវន្តញាណ សុរ - ហ៊ុយ ក្រុមដំនុំព្រះវិត្តចិដក នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ	បញ្ជីរឿង	ទំព័រ
លោក ហ្សែង់ស្ស ម៉ារទិន ទីប្រឹក្សា ក្រសួងធម្មការ	ភាសាខ្មែរសម្រាប់សេចក្តីផ្សេងៗ ពុទ្ធរឿងភាគ-ជាតកៈខ្មែរ	៣៦១
លោក ភ័ឃ - ប៊ុត សម្មហបញ្ជីធំ	សេចក្តីកត់សំគាល់របស់អ្នកប្រែ	៤៦៦
អ្នកឧកញ៉ាវិបុលរាជសេនា(ខ្ជួ-ពន)	រឿងសាមកុក (តមក)	៣៦៩
ហ្ងួងនិពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក - ថែម	ប្រវត្តិសាស្ត្រសង្ខេបប្រៃទេសចិន (តចក)	៣៧៤
លោក ភ័ឃ-ប៊ុត សម្មហបញ្ជីធំ	រឿង ស៊ុន - យ៉ាត់ - សេន (តមក-ចប់)	៣៦៣

ផ្នែកសាសនា		
ព្រះសង្ឃរាជវិភទ្ធញ្ញាណ សោម - ឃួច ក្រុមដំនុំព្រះវិត្តចិដក	មធុរភាសិត	៣៧៣
ព្រះគ្រូពោធិវង្សាចរិយាត្រិទ្ធ ង៉ែត - កឹង	ពិធីទក្ខិណានុប្បទានទំនៀមព្រះសពសម្តេច	៣៦៤
ឃុនសិរីមេធី ស្រ៊ី - អ៊ូ	ប្រវត្តិនិងពិធីបូជាក្រសួងសោ-ឡុច	៣៧៧
ព្រះរិម័យធម្ម ឃួរ-ប៊ុណ្ណ	ជាតកធម្ម	៣៨៩

KAMBUJASURIYA

Revue religieuse et littéraire éditée par l'Institut Bouddhique.

Rédacteur en chef de la partie littéraire : Luong Nibandhamantri Nhok-Thém, Pandit à l'Institut Bouddhique.

Rédacteur en chef de la partie religieuse : Vénérable Brah grū Suvaddhaññana So-Hay membre de la Commission du Tripitaka

TABLE DES MATIÈRES

Partie littéraire :

		page
Monsieur François Martini Conseiller aux cultes	En marge du Rāmāyana Cambodgien.	321
Monsieur Ray - Buc Chef Comptable (I.B.)	Note du Traducteur	326
Oknha Vipularājsenā Nou-Kan Député	Histoire de Sam kok (suite).....	328
Luong Nibandhamantri Nhok-Thém	Histoire de Chine (suite)	339
Monsieur Ráy - Buc Chef Comptable (I. B.)	Un épisode de la vie de Sun-Yat-Sen, homme politique chinois (suite et fin)	345

Partie religieuse:

Vén. Som - Loch ancien membre de la commission du Tripitaka Ven. Brah grū Bodhivannsa Reach-Kœung professeur à l'E.S.P.	Madhuraphasit	353
	Cérémonie d'incinération de S. E. le Samdach Brah Mahā Sumédhathipati Prak-Hin (suite et fin).....	368
Khun Sirimédhi Srey-Ou membre de la commission du Tripitaka	Biographie et cérémonie d'incinération du Vén. Brah Viphaddaññana Som-Loch	377
Vén. Brah Vinayadhamma You-Ponn membre de la commission du Tripitaka	Cakkadhamma	388

សេចក្តីផ្សេងគ្នាក្នុងរឿងភាសាយ៉ៃណៈខ្មែរ

កន្លះបរមបរិយាយអំពីរឿងកមាយណៈ ដែលបានបោះពុម្ពផ្សាយកន្លងទៅនោះ ប្រាប់ថាសាលាចាត់ឱ្យសិស្ស ចុងបញ្ចប់ប្រទេស[1] ដែលខ្ញុំបានរំលឹកអំពីផលប្រយោជន៍ នៃការពិនិត្យមើលរឿងកមាយណៈ ដែលមានសេចក្តីប្រៃផ្សាភាសាខ្មែរ គឺរឿង "កមកេរ្តិ៍" ដើម្បីជាការបញ្ជាក់ឱ្យដាច់ខាត អំពីភ្សាច់ងាំងខ្លះនៅក្នុងភាសាគន្ធវត្ត ។ បើប្រសិនជាមានរឿងកំរែងស្រដៀងណាលើរឿងព្រៃ ព្រោះមានេះ ប្រហែលជាពួកវិចិត្រសិល្បៈចំទៀមទាប់ (ជាងម្នាក់) ខ្មែរ គង់មានគំនិតស្រួបយកពីការណ៍យហេតុ ដែលខ្លួនបានឃើញមកបន្ថែមមិនខាន ។

ឃើងបានឃើញដំណើរថ្លែងសាជ័យ មានសេចក្តីផ្សេងគ្នាពីរយ៉ាង គឺ : ១ ក្នុងភាសាសំស្ក្រឹតបរិយាយពីរបុរស បានឆាប់បំបាត់នូវសារជ័យក្នុងភាសាឆាប់មើល ។ ១ ក្នុងភាសាខ្មែរ សារជ័យខុតចោលនឹងតន្ទែងបញ្ជាក់ឱ្យឃើញថា អ្នកដាំឡើងសារជ័យប៉ុនប្រសប់រកគូប្រៀបផ្ទឹមគ្នានឹងជាងម្នាក់ខ្មែរបូលចិត្តនាំយករឿង·ក្រាយនេះមកបន្ថែម ដូចមានសេចក្តីដំណាលជាភាសាខ្មែរស្រាប់ ។

---

១ ភាគទី ៣៨ ខ្សែ ២ ទំព័រ ២៨៥ ។

មានទេវាហារណ៍ ១ ទៀត គេបានដកស្រង់យកពីសេចក្តីប្រែតាមចំនៀមស្មុត និយាយត្រង់រឿងកូស្រីសេះឈ្មោះវ៉ាកនៈ ចាប់ផ្តើមយកនាងសិតាទៅ ។ ឯការពិយោជកូស្រីសេះនោះ គេឃើញថ្នាក់ជាកូរបស់ព្រះឥន្ទ័ លេខ B.219 នៅថែវត្តិ្រង្វិនិសតាយើញ ហេតុហ្នឹងសេះដែលបានចំណាយបញ្ជាក់រឿងព័រនេះ ដូចមានសេចក្តីតទៅនេះ ខ្ញុំ

"មានបញ្ហាក់លំអជាដងវែមួយ កូស្រី ១ ពស្តើម្នាក់ដោយដៃឆ្វេងហើយក្បែការពារនាងដោយតន់ដ៏ធ្ងន់ថ្លៃសែនៗនាក់ ដែលល្មមសំគាល់លក្ខណៈឃានថាជាកូព្រះកមនិងព្រះលក្ស្មណ៍ ។ យើងឃើញថា រឿងដូច្នេះ មានដំណាលទុកក្នុងរឿងអនេកជាតិ ។

កាលមុនតែកាលដែលពពណ៌ចាប់យកនាងសិតា ព្រះរាមព្រះលក្ស្មណ៍មិនដែលមានការតន់ក្បាងាងសិតាទេ ហើយរឿងនេះមិនមែនជាបញ្ហាក្នុងតែនេះផង មានតែរឿងមួយ គឺព្រះរាម ព្រះលក្ស្មណ៍ពីរនាក់ចង់ប្តូនការពារនាងសិតា តន់ដ៏កូស្រីសេះឈ្មោះវ៉ាកនៈតែម្តង ដែលយកូនេះចង់ផ្តាំមយកនាងសិតាទៅដើម្បីរំលែកផ្តាំការ ហើយកំញើញន័តិយោជអ្នកការពារទៅដ៏ពីរនាក់ ។ ក៏ស្តេចសេះលើយកូហើយចុងតាត់ដៃយកូម្នាក់ម្តង ។ តាមហេយពិនេះ ឡូកឯងធ្លាក់មិនបានធ្លាក់តាមរឿងដែលមានពិពរនោះទេ ហើយគេបានធ្លាក់ជារូបសរជ័យរបស់បងប្អូនពីរនាក់ ជំនួសរូបព្រះទាំងវិញ ។

ប៉ុន្តែមិនគួរយល់ថា រឿងដែលខាងខ្មែរនិយាយនេះ មិនអាចកែប្រែសម្តែងតម្លៃបានដែលឬនៅក្នុងសម័យនេះទេ" ។

ខ្ញុំបានផ្ញើសញ្ញាប្រកាសគ្រោងប្រាប់ដែលខ្ញុំសង្ឃឹមថាពួកជាតិខ្លាក់ជាដរាបនាតាមទំនើងចិត្តរបស់ខ្លួន តែព្រោះជាមិនមានតែងខ្លាក់តាមរឿងដែលមានពិត។ ប៉ុន្តែគេបានតំណាលមកឲ្យដល់រឿងផ្សេងៗដែលគេបានរបាយឡើងតាមតំនិតថ្មី ទើបទៅជារឿងបន្ថែមពីរោងក្នុងខ្លួនដែលក្បែរជាយប្រែសណ្តែងជាគ្រាំ មិនប្រែព្រះខ័នទេ ។ តាមហេតុពិតការខ្លួនខ្លះនេះ ជួបនាទប៉ាយាងអាចរឿងកម្តៅតទៅនេះ

តិកធនោលពាក្យក្រាបថា[1] ក្បួនតស៊ូតា ទេពីព្រះបុត្តនរបតី ។ រៀងពាក្យ,យ,ម,ពាល់ចំ អាឯងឥតបី នាំនិរាថ្ងូរក្តីចិត្តបា ។ ដរាបនោះព្រះនាគយេណ៍កមា ទ្រង់ព្រះគ្រោធា បំផ្លាញអ្នកដុតនៃអគ្គី ។ ស្រែចស្តេចជាក់ព្រៃតពិធ ហើយព្រះចក្តី ក៏ទ្រង់ទៅខណ្ឌសង្ឃ ។ ក្បាលនោះព្រះលក្ខណ៍អនុជា ខ្លួលព្រះផ្នូរ- ធំពាជសូមសុំព្រះទេវ ។ ខ្ញុំសូមគាសាយោគវរ ជាឈាបថ្វាយបង្គំ- រមនាថបពិត្រនេះឥឡូវ ។ ខ្លួលស្រែចស្តេចទ្រង់ធ្វើធនូស សរត្តីព្រះភ្លួ- ធរទ្រង់ធំពាជនោះគឺទ្រង់ ។ នោះគាំ

---

๑ "ភាគកើត" សៀវភៅរបៀបរបស់ព្រះពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ក្នុងពេញ ឆ្នាំ ๑๙๓๗ ភាគ ๓ ទំព័រ ๑ - ๓ ។ យើងបានទុកបៀបអក្ខរាវិរុទ្ធតាមអ្នកបោះពុម្ព ពិតមែនវែងរបៀបនេះមិនស្ទាត់សមរិតាមច្បាប់ស្ទាត់ពិត ។

ជាញជ័យរឿណរន្ធ យក្សាជ័ន្ធខន់ ជំនាញជំនះមហិទ្ធា ។ តែចូលថ្លាន្តព្រះអនុជា ដូចកល់ឥតូតា ទាំងពីរច្រែះច្រែតពល ។ ព្រះកោយ ព័ន្ធបោតចត់ផល- សាសោតរោមផល់ រលតរលុបពសុធា ។ ព្រះអនុជចូលយុទ្ធយក្ស យក្សសោតមហិទ្ធា ក្រពក្រទូសទាស់ខែន ។ ស្ទុះកូលចាប់ព្រះស្តេចថ្លែន សកសំដែន សំញែងន្ទូរគេជោជ័យ ។ ជន នោះព្រះពមថ្ងូរថ្ងៃក្រៃ យល់ព្រះអនុជនៃ ច្រៃយុទ្ធន្ទូរយក្សជាក់ជើរ ។ ទើបព្រះនរោថជ័ច្រៃសើរ យល់ព្រះអនុជស្ទើរ ក៏ច្រែងសកសរផ្តួល ។ ព្រះចូលចាប់យក្សាឆ្ងួរ យក្សយុទ្ធច្រៃច្រួល ចំណាងន្ទូរចាប់ព្រះចក្រី ។ យក្សក៏ជាន់សួលជ័យស្រែ ចូលចាប់ព្រះចក្រី តែវិព្រះខ័នកាត់ជាយ ។ យក្សន្ទូរអនុជនាថនាគយណ៍ រំចួលពសុធាធ្លាយ កំឡាំងពន្លឺកយុទ្ធ ក្រៃ ។ ស្តេចជប្បសិល្បសង្រើវិជ័យ ច្រែងថ្លាញក្សិណក្សយ ពាហន កំដួលដ៏ធាភ ។ ចាក់ព្រីក្សក្រៃច្រែតបពូតា អស់ខេតតិន្ត្រា ស្តុតវិជ័យ ថ្លាយពរ ។ ស្តេចផ្តួលពិភពលុះដល់មរណ៍ ដោយពេជៈសរ ស្រែចដុតអសុរបាថី(១) ។

---

๑ តាមសេចក្តីខាងក្រោយនេះ មានច្រែកពីគ្នាខ្លះដែរ គឺក្នុងរឿងភាមាយណៈរបស់វាស្មីកី ថាបងប្អូនពីរនាក់ ក្រោយដែលបានពិឃាតយក្សរីរាជហើយ បានយកព្រះខ័នកាត់ដៃយក្ស ហើយបានយកយក្សនោះទៅកប់សៅក្តុងរណ្តៅមួយពីក្រោះមានវិទ្យុមន្តអាគម ១ ការភាយក្សរក្សសមិនឲ្យរស្លាប់ដោយភាពផ្សេងពីនេះ ។

ដូចនេះបានឃើញស្រាប់ ប្រសិនបើជាឯបម្លាក់ក្បាច់ផញ្ជាំងនៅអគ្គវត្ត បានធ្លាក់ជារូបសង្ខេយជំនួសព្រះវិនាបស់ឯទួនពីនោក់នោះ ដោយហេតុពួនជាឯអស់នោះបានធ្លាក់ទៅតាមរឿងទំនៀមទម្លាប់ស្រុកដែលមានដំណើររឿងផ្ទែកពីរឿងរបស់ក្បិតិ ហើយមានស្ថានភាពស្រដៀងគ្នាទៅនឹងរឿងដែលនេះបានធ្លាក់ចុះនៅក្នុងសាទអគ្គវត្ត ទើបសេចក្តីដំណាលក្នុងរឿងកមាក្តុំ នាំឲ្យសេចក្តីផ្តួរឿងខាងក្រោយនេះ មានដំណឹងឡូវថ្លៃថ្លុះច្បាស់ជាគោលចារឹយ៉ាងសំខាន់ ១ សម្រាប់ផ្តាំខាងទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ ។

បើនេះយតភាក្យកាព្យនេះទៅទៀតឲ្យវែងឆ្ងាយចូលយកទៅទីឯក្បាច់ផញ្ជាំងផ្សេងៗ ទៀតរបស់ខ្មែរ អាចជួយឲ្យអ្នកសិក្សាវិជ្ជាការសាស្ត្រ កំណត់ប្រមាណសម័យនៃការរៀបរៀងរឿងកមាក្តុំនេះបានច្បាស់ដែរ ។

ហ្វូងសុ . ម៉ាវ៉ែន

គេដឹងថា ក្នុងចំណោមក្បាច់ដញ្ជាំង ដែលគេឆ្លាក់លំអនៅជញ្ជាំងប្រាសាទអង្គរវត្ត មានក្បាច់ដញ្ជាំងច្រើនពណ៌នាពីរឿងភារតៈ ដែលជាស្នែងយកមកពីរឿងព្រៃឆ្កែព្រះកម ។ ពួកបណ្ឌិតបារាំងសៃសមានលោកហ្ស៊ីណូត៍ទទឹងលោកស៊ីដេសជាដើម ធ្លាប់បានពិនិត្យដោយពិស្តារនូវក្បាច់ដញ្ជាំងទាំងនោះ ហើយបានរកឃើញយ៉ាងជាក់ច្បាស់នូវរឿងភារតៈដែលជាគម្ពីរបុរាណនៅទីនោះ ស្ទើរតែគ្រប់ឆាកអស់ ។ ប៉ុន្តែលោកអ្នកប្រាជ្ញអស់នោះមានសេចក្តីឆ្ងល់ថា ក្បាច់ចំឡាក់ខ្លះដែលបានយល់ជាក់ច្បាស់ក្នុងចិត្ត ព្រោះអាស្រ័យរឿងភារតៈតែងតែមានកន្លែងខ្លះខុសគ្នានឹងរឿងកមាយណៈ បើតាមការពិចារណាដោយពិស្តារ លោកយល់ដោយជាប់ខាតថា ពួកជាងឆ្លាក់ខ្មែរ មិនបានឆ្លាក់ទៅតាមរឿងភារតៈទទួលពិតៗទេ គេបញ្ចូលចិត្តចង់បានសិល្បៈអស់នោះទៅតាមទំនើងចិត្តរបស់ខ្លួនវិញ ។ ហេតុដូច្នេះ បានជាលោកម៉ាឌីន ចម្រើកក្បាច់ចុងបុរាណនៅក្នុងសួនឧទ្យានសិល្បៈបានចាត់ទុកបែបយោងដែលបានបោះពុម្ពផ្សាយ កាលពី១០ឆ្នាំមុននេះថា សកាពដ៏ខុសគ្នាដូច្នេះ ដែលនាំឲ្យពួកបណ្ឌិតខាងបុរាណវត្ថុខ្មែរងឿលំខ្ទុះ មិនមែនមកពីមំនើងចិត្តរបស់ពួកវិចិត្រសិល្បករទេ ប៉ុន្តែមកពីពួកជាងចម្លាក់ខ្មែរ បានបែះចាំនូវរឿងភារតៈផ្សេងពីរឿងកមាយណៈសំស្ក្រឹតនេះទៅទៀត ពួកអ្នកប្រាជ្ញ

ដែលមានឆាមភាគលើនេះ ត្រូវនាំយកគោលមតអាឆារយោងតាមខ្លួនប្រឹក្សាទេ ។ លោកសាស្ត្រាចារ្យម៉ាទីន បានបញ្ជាក់ថារឿងរ៉ាវដែលផ្សេងនោះ គឺរឿងព្រែងព្រះកម ដែលបកប្រែជាភាសាខ្មែរ ហៅថា កមកេរ្តិ៍ ។ លោកសាស្ត្រាចារ្យនេះបានយកឈ្មោះកមកេរ្តិ៍ខ្មែរនឹងរឿងកមាយណៈសំស្ក្រឹតមកប្រៀបធៀបគ្នាមើល ហើយបានឃើញថាបើតុកជារឿងព្រែងខ្លីពីរនេះ មានអត្ថដូចគ្នា ចំណែកខាងភាពនិពន្ធខ្មែរបើតាមពិនិត្យដោយពិស្តារ ឃើញមានតម្លៃធ្ងន់ខ្លះខុសគ្នា ហើយបានបញ្ចូលរឿងថ្មីទៀត ដែលខ្លួនកន្ត្រក់ពីនិពន្ធសំស្ក្រឹត ។ ហេតុនេះពួកជាន់ចំណាស់សម័យអង្គវត្ត បានឆ្លាក់ក្បាច់អស់នោះទៅតាមរឿងដែលបកប្រែជាភាសាខ្មែរ ហៅថា កមកេរ្តិ៍ ។ ពួកវិចិត្រសិល្បករខ្មែរមិនមែនឆ្លាក់ក្បាច់អស់នោះ ដោយខំនេរ៍ចិត្តរបស់ខ្លួនទេ គឺធ្វើទៅតាមតំនៀមរបៀបស្រុងសំដែងអំពីរឿងព្រែងព្រះកម ដែលមានអត្ថខុសគ្នានឹងសេចក្តីបកប្រែជាភាសាសំស្ក្រឹត ។

យើងនឹងមានហ៊ានចិត្តកន្ត្រក់ពេលបច្ចុប្បន្ននេះ ដែលបានបុះផ្សាយសេចក្តីអធិប្បាយថ្មី អំពីរឿងនេះ ដែលលោកចំប្រឹងស្វាម៉ាទីនប្រុនឹងយកទៅបុះផ្សាយកន្លងស្ទាវដ្ឋីបាត់ផ្នែកសិស្សជាប្រយោជន៍ដល់ការសិក្សាខាងបូរាណប្រវត្តិទេស ។

អ្នកឧកញ៉ាវិបុលរាជៈសេនា ឆួរ-កន ប្រែ

(តមក)

ឯហានគុនក៏លើកតាហានគេចេញទៅតាមទ្វារទិសខាងកើត ជួបប្អូ
ខ្លា)ពី កួនអ្ងូ តៀវហ៊ុយ ទាំង ៤ នាយក៏ចរពលដេញតាមទៅជាន
ជាញាន់ទីធ្លូត្រវហានគុនស្ទាប់ ពួកតាហានចោរក៏រត់បែកខ្ចាត់ខ្ចាយទៅ ។

វគ្គទី ២

តាំងពីឆ្លងហ៊ុំ ខ្លោពី កួនអ្ងូ តៀវហ៊ុយ ជ្បាំងនឹងតៀវហង់, ស៊ុនគុង ពួកចោររត់ខ្ចាត់
ខ្ចាយទៅ ដល់តាំងគុនថ្មើបុតឃ្លាៈក្រាបបង្គំទូលព្រះចៅឡេនតេ សុំលើកទ័ពចូលទៅស្រុក
ឡុកអៀងជាទីក្រុង ដើម្បីនឹងចាប់ខ្លួនតៀវយៀង នឹងពួកទាំង ៩ នាក់សម្លាប់ ។

ឯឆ្លងហ៊ុំ ខ្លោ)ពី កួនអ្ងូ តៀវហ៊ុយ ទាំង ៤ នាយ លើកពលតាម
ទៅជួបប្រទះទ័ពតៀវហង់ ស៊ុនគុនដែលជាពួកហានគុនខោះ តៀវ.
ហង់ ស៊ុនគុង ការខោហានពលទ័ពមុខតទល់ទីទ័ពឆ្លងហ៊ុំ។ ឃើញពល
តៀវហង់ច្រើនលើសលុបក៏ត្រែនឲបំពុំឈ្នះ ក៏ក្រឡាស់ចេញទ័ពត្រឡប់
មកវិញ តៀវហង ស៊ុនគុង ក៏ដេញសង្កត់តាមទៅដល់ច្រមុះឆ្នេរស្រុក
អួនសៀវចុនវិញ ឆ្លងហ៊ុំក៏ចេញទៅតាំងចម្ការយូរបានពីស្រុងនោះប្រមាណ
មួយរយេសិន (៤ គីឡូម៉ែត្រ) ឆ្លងហ៊ុំគិតនឹងលើកពលចូលដល់ក្លើមយក

ស្រុកអូនសៀរទៀត ខ្ញុំលក្ខណៈថៅយើញ ចាហាន ១ ពួកលើក
មកតាមផ្លូវទិសខាងកើត ឯនាយចាហានដែលលើកមកនោះ ឈ្មោះ
ស៊ុនកៀន តែរយៈជួចខ្ញុំ ថ្ងៃសុក្រឈាយ មុខវែងកើតនៅស្រុកតន្លង់ ។
ស៊ុនកៀននោះ កាលអាយុ ១៧ ឆ្នាំ ចាននៅស្រុកបៀនតឆ្ងាយជាមួយនឹង
បិតា ថៅដល់មាត់ស្ទឹងស្រុកបៀនតឆ្ងាយប្រទះនឹងពួកចោរ ១០ នាក់ វាប្លន់
ដណ្តើមយកតំនិញ ហើយវាប់ញ្ជូនថៅតរលើគោក ស៊ុនកៀនឃើញ
ណាស់នឹយាយនឹងបិតាថា ចោរចាំងអស់នេះអាក្រក់ខ្លាំងណាស់ ខ្ញុំនឹង
ឡើងថៅចាប់ខ្លួនវាឲ្យចាន ហើយស៊ុនកៀនក៏ដើរឡើងថៅឆ្កែគាការបើដូច
នាហ្នឹងដែរ ស្រែកហៅចារ្រែវាចាំងពួងអីងឆង ឯចោរ ១០ នាក់យើញក៏កិត
ភ័យរត់ចោលបេស់ទ្រព្យអស់ ស៊ុនកៀនដេញតាមសម្លាប់ចោរចាន ម្នាក់
៤ នាក់រត់រួចថៅ. កិត្តិស័ព្ទចាំងនេះ ក៏ល្បីលេចឮថៅដល់ថៅហ្លួង
ស្រុកបៀនតឆ្ងាយឲ្យហៅយកខ្លួនស៊ុនកៀនថៅតាំងឲ្យធ្វើជានាយចាហាន
អំណើះតមក ប៉ុន្តែដោយមនុស្សក្រតំឃុំនាំពលចាន ច្រើនម៉ឺនតាំងខ្លួនជា
ស្តេចឈ្មោះឃុំងបេង នោះអ្នកក្បាស្រុកនឹងស៊ុនកៀនជាធំជាំណឹង ក៏
បញ្ជូនបញ្ជាលពលចាហានកងស្រុងដែលខ្លាំងពូកែចាន មួយពាន់ថ្វាយ
លើនថៅបង្ក្រាបឯស្រុកប៉ាត់ប៉ុន្តែកាប់ប៉ាត់ប៉ុនឆ្ងាយប៉ុន្តែប៉ុន្តែស្លាប់ អ្នកក្បាស្រុក
ក៏ចតសំបុត្រចូលថៅក្រាបបង្គំទូលព្រះបាទឡនតេ សូមព្រះចាជាន
សេចក្តីតាប់ប្រសើរឲ្យស៊ុនកៀន លុះកើតពួកចោរជួតក្បាលលឿន លើន

ក្នុងពេលដែលគាត់សំឡាប់អ្នកស្រុកគ្រប់នៃគ្រប់ណែនកាន់តែអំរើបង្ខូចខ្លាំង
ឡើង ស៊ុនគឿនដឹងដំណឹងថា ដូច្នេះកំពុងបង្ក្រាបពួកចោរក៏ខានសេចក្តី
គ្រែកអរណាស់ ក៏តាំងបញ្ជូលពួកអ្នកស្រុកហើយនឹងតាហានស្រុក
អួនសៀវគាំង ២ តំបន់នេះ បានពលប្រមាណមួយពាន់ប្រាំរយ ក៏លើក
ទាំងណាយមកស្រុកអួនសៀវ។ កាលមកដល់ទល់នឹងតន្លង់ជួបហ៊ីយ៉ាយក៏
ចូលទៅជួបនឹងជួបហ៊ីថា ខ្ញុំបានចូលមកសួរយុត្តិសាកគ្នាជាមួយពួកគាងៗ
ជួបហ៊ីខានសេចក្តីគ្រែកអរណាស់ ដើរតាំរចាត់ចែងនឹងតាហានប្រគល់ឲ្យ
ទៅពីលើកទៅកងខ្លួនគ្រប់ហើយ ស៊ុនគុង ទាន់ទិសឯជើង ឲ្យ
ស៊ុនគឿនលើកតាហានទៅវាយមានជ័យសឯត្បូង ឯជួបហ៊ីឯនឹងលើកទៅ
វាយបន្ទាយចាំទិសខាងលិចទុកតែប្រពន្ធប្រញ៉ៃទៅ បានខាងទិសឯកើត
តន្លង់ណាខេះស៊ុនគឿនពាក់ផែនទើបចូលទៅក្នុងស្រុកអួនសៀវបាន
ហើយវេញចាត់គាប់សម្លាប់ពួកចោរលើចន្លោះស្មាប់ប្រហែល ២០ ថ្ងៃ
ពួកចោរទាំងឡាយក៏ត្រូវគប្បាត់ចែកគាត់អស់ទៅ ។

តៀវហាន ឃើញស៊ុនគឿនពាក់ផែនស្រុកទើបទៅគាប់សម្លាប់
តាលាហានស្មាប់ក៏ខំដើរទាំងណាស់ ស្ទុះទៅសេះគាន់ដាច់ចូលប្រយុទ្ធ
គ្នានឹងស៊ុនគឿន ដល់ចឹងគាំងផង ស៊ុនគឿនឃើញដូច្នោះក៏ លាតបុះព័
លើសេះដោយកំផ្លាំងដ៏ហ័ស ស្ទុះទៅដណ្តើមយកដាវព័តៀវហានបាន
ហើយកាប់តៀវហានត្រូវតាលើសេះស្មាប់ បាច់ចេកសេះនោះមកជិះហើយ

ចរបំផាយដៃញាក់ពួកចោរថែកគ្នាយអស់ទៅ ខាងស៊ុនតុងត្រឡប់មក
ឃើញថាតស៊ូនឹងស៊ុនកៀនពុំបាន ក៏ចរសេះស្ទុះទាំពួកចោរចាំងនោះ
ចេញតម្រង់ទៅទិសឯជើងលុះត្រឡប់ឃើញ ឡា)តាយទំលាយចំពាក់ប
ចូលមក ស៊ុនតុងក៏យស្មុតគិតថា អញគ្មានេះមុខជាដោះមិនរួចនឹងដៃ
ឡា)តាហើយត្រូវតែប្រឹងឲ្យខាងនេះរួចជំរិតចុះ ស៊ុនតុងក៏កាចយកាយ
ឡា)តាខួលយ៉ិតធ្មេចញ៉ាំសំដៅទៅត្រូវស៊ុនតុងភ្ជាក់ពីលើសេះស្លាប់ ។

ផ្លូហ៊ីឃើញបានការ ក៏ដេញសង្កៀតហានពាំលាយចចន្លាយវាយ
យនស្រុកបាន ។ ហើយតាប់សម្លាប់ពួកចោរស្លាប់ប្រហែលមួយម៉ឺនជាយ
ស្រេចហើយក៏លើតចេញទៅវាយតស្រុកដាំសាប់ ។ កម្លាំពួក
ចោរដែលវាយយកបានពីថ្ងៃមុនច្រើនណាស់ ៤ ឬ ៥ ថ្ងៃស្រុកខោះផ្លូហ៊ីក៏យក
បានវិញទាំងអស់ ឯអាណាប្រជាទុកស្តុកសាកដែលមានត្រចំដែន
ដងខ្លួន ក៏បានកៀមកក្បាច្ចសម្បាយដូចដើម ហើយផ្លូហ៊ីក៏លើកទ័ពត្រឡប់
ចូលទៅទីក្រុងឡុកអៀវថ្លែងការសោកទុក្ខថ្វាយសេនាបតី ឲ្យយកសេចក្តី
ក្រាបបង្គំទូលព្រះចៅភ្លេនតេ សូមច្រើនជាថ្មី ។ ព្រះចៅភ្លេនតេ
គាស់ឲ្យបំណាច់ផ្លាន់ផ្លូហ៊ីឡើងទីជាតាយតាហានធំមានតំណែងចូល
គាល់ពាល់ទុកាស ទឹងច្រើនតាំងឲ្យជាទីចៅហ្វាយស្រុកហោឡាំខ្ញើត ។
ផ្លូហ៊ីក៏ក្រាបបង្គំទូលស្នើសុំសេរីភាពតុណ ស៊ុនកៀន ខឹងឡាតីដែលបាន
តាំងចិត្តសុចរិតជួយធ្វើពាសការកម្ចាយពួកចោរកំណាចត្រចំច្រកការ ។ ព្រះ

ចៅឡេនគេក៏ទ្រង់ព្រះមេត្តាប្រោសតាំង ស៊ុនកៀន ជាទីក្រុមារៀងតែ
ឡើ)ពីនោះមិនបានគ្រាស់ថាប្រការម្តេច នោះឡើ)ពីក៏ថយមកវង់ស្តាប់
ការប្រហែល ១ ខែក្នុយ មិនបានសម្រេចសេចក្តីប្រាថ្នាក៏ទំនងតោមនស្ស
តូចចិត្តណាស់ ថ្ងៃមួយឡើ)ពី គួនអ៊ូ តៀវហ៊ុយនាំគ្នាដើរមើលរបៀបទ
លំនៅផ្លូវផ្សារផ្សាក្នុងទីក្រុង ដើម្បីឲ្យរំសាយសេចក្តីខំខាន បានដើរទៅ
ប្រទះនឹងតៀវគិនជានាម៉ឺនហ្លួងដើរមកទេះ ឡើ)ពីមានសេចក្តីត្រេកអរ
លើតដៃឡើងតំនាប់ហើយដំណរថាខ្ញុំបានទេះ មានសេចក្តីទឿយហាត់ជួយ
ធ្វើពាសការរក្សាសេចក្តីសុខ គ្រាដែលស្រុកកើតចលាចលនឹងពួនចោរ
ប៉ុន្តែនឹងរនេអ្នកឯណាខ្លួលស្មើសរសើរគុណតាប់នោះគ្មានសោះ តៀវគិនន
បានស្តាប់ដូច្នោះ ក៏រំដួលចិត្តអាណិតឡៅពីណាស់ ទើបនាំឡើ)ពីចូល
ទៅគ្រាបបង្គំគាល់ ហើយខ្លួលព្រះចៅឡេនគេថា កើតពួនចោរដួតក្បាល
លឿងឡើងក្នុងគ្រានេះព្រោះហេតុព្រះអង្គទ្រង់ជឿស្តាប់ពាក្យ ១ ទ្លួ ១ ០ នាក់
ខ្លួនប្រើអំណាចកាត់សេចក្តីអាណាប្រជានុកស្តួតាំងឡាយដោយអស័ត្យ
យកត្រៃជាខុសយកខុសជាត្រៃ បណ្តាខាហ្នឹងមុខមន្ត្រីតូច-ធំដែលនិងម
ខាងផ្លូវយុត្តិធម៌ ក៏ទ្រង់លាំអៀនឲ្យដកបាតនាំរេញពីឥរិយា ស្រាវតែ
សំណូកសូកប៉ាន់គ្មានអៀនខ្មាស មនុស្សផ្តេសផ្តាសទ្រង់លើកយកមក
តាំងជាមន្ត្រីតែប់តំណែង ហេតុនោះឯង ទើបបង្កើតចលាចលពាស
ស្រុងអស់ចណ្តាកស្តួសឹងប្រាសចាកសេចក្តីសុខមានតែពុក្លួកត្រហាយ

រហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។ ខ្ញុំព្រះបង្គំជាខ្ញុំតែងថា ទីធ៌សុំព្រះកាជ-
ទានយកទៅទុំចាំធ ๑๐ នាក់ទៅកាត់ក្បាលផ្ទាល់តាគ្រែស ឲ្យអាណា
ប្រជាទុកស្តែចាំធ៌ពួធ៌គ្រប់ខែត្រទណ្ឌដែលចំណុះស្រុះហ្នឹងបានយើញជា
អស្ចារ្យ បើអ្នកឯណាមានជ្រាបជ្រាស្មារតីច្រែកបដោយសេចក្តីស័ត្យសុចរិត
ឆ្លុតត្រឹមមិត្តរៃជ្រាសតាំធ៌ជាមន្ត្រីមានយសបណ្ឌាសក្តិតាមគុណានុរូបតទៅ
ទើបស្រែកឈ្មេសធីធ៌បាននៅដោយសេចក្តីសុខក្សេមក្សាន្ត ។

ទន្ទឹ ๑๐ នាក់ក៏បាននៅតាល់កងធ៌នោះ លុះបានឮពាក្យគៀវគិន
ខ្លួលដូច្នោះ ក៏ធ្វើយខ្លួលតាម់ព្រះហៅឡេនតេថា គៀវគិនគ្រាន់តែជាធ៌
មន្ត្រីថ្នាត់តាបតូប ហេតុអ្វីពោលបង្ខាំចំបិនតោអង្វាបព្រះកាជអាជ្ញាបួល
មកគ្រាបបង្គំខ្លួលព្រះគុណជាពាក្យពុំគួរប្រដៅដូច្នេះ ជាការមិនគួរ
ណាស់ ។ ព្រះហៅឡេនតេក៏ខាស់អជ្ញាស្រ័យ ទើបគ្រាស់ឲ្យ
ពេជ្ឈាជបណ្តេញគៀវគិនចេញចាកទីតាល់ ទើបទន្ទឹ ๑๐ នាក់គិត
គ្នាថា គៀវគិនមកគ្រាបខ្លួលពោលពាក្យយើងកុងវេលានេះជាងធ៌
ណាស់ ប្រហែលក៏បានចេញទៅធ្វើការបង្ក្រាបពួកយោ។ មានសេចក្តី
ខ្មៀយហាត់ជ្រាបដោយគុណបំណាច់ល្អមែន ហើយគ្មាននរណាធ៌ធ
ខ្លួលស្មើសាស្មើគុណតាប់ឲ្យ បានជាធ៌តបូបចិត្តកាចបួលមកខ្លួលពិត
ខ្លួនឯងធ៌ដូច្នេះ លុះយើងធ៌ឲ្យធ្វើពោសកបគ្រានេះ សេចក្តីនិន្ទាគង់

មានដល់យើងមិនខាន បើដូច្នេះ យើងត្រូវតែតិតគានដោយស្ងាត់ នឹងសម្ងាប់ប៉ាត់ជីវិតកេញ អត់មិនរួចនឹងដៃយើងទេ ។

ព្រះចៅខ្មែនតេ ទើបទ្រង់ព្រះតំរិះថា ខ្ញុំ)ពីក៏មានសេចក្តីគាប់ប្រសើរក្នុងរាជការ ទើបគ្រាស់ឲ្យសេនាវតីឲ្យចំណាប់ខ្លួនខ្ញុំ)ពី សេនាបតីឈរស្តាប់ព្រមត្រូវបាត់ខ្ញុំ)ពីឲ្យចេញៗទៅធ្វើចៅហ្វាយស្រុកអាន់. ហាក្តួន ទើបខ្ញុំ)ពីឲ្យទាហានដែលមកជាមួយរឹបត្រឡប់ទៅស្រុតវេស វិញអស់ រើសយកតុតែមនុស្សស្និទ្ធ ចំនួន ២០ នាក់ ហើយទាំងក្តួនគ្នី តៀវហ៊ុយនឹងមនុស្ស ២០ នាក់ទៅលាស្រុតអាន់ហាក្តួនបានប្រហែល ១ ខែជ្វាយ ។ ខ្ញុំ)ពីក៏ឲ្យពាសេចក្តីពប់អានដល់អាណាប្រជាខ្មុកស្តីថា ៖ បើអ្នកណាកើតក្តីតាស់ឆែងគ្នា មានឆែងរុះឆ្លាយតំបថយពុះទៅជាលំដាប់ ពស្តីតាំងពួងក៏ជាន់សេចក្តីសុខត្រូមកក្នុងមានសេចក្តីស្រឡាញ់ពប់អាន លើកដៃសំពះសរសើរខ្ញុំ)ពីថា ស្តេចណៈសំដួចជាមាតាបិតា ឯក្តួនគ្នីនឹង តៀវហ៊ុយ ក៏មានចិត្តភក្តីមេត្រីស្រឡាញ់ខ្ញុំ ពីដោយស្មោះត្រង់ស្រេង ដែលខ្ញុំ ពីបេញទិយាធរាជការ ក្តួនគ្នី តៀវហ៊ុយ ក៏មិនដែលឃ្លាតចាត់មុខសោះ តែងតែស្តាប់តំតក្តីក្នុងគ្នា ។ លុះនៅយូរមកជាន សំបុត្រព្រះរាជតម្រាស់គ្រាស់ត្រឡប់ក្តុងស្តីវ៉ាពីព្រះពរជំរើឲ្យទាំមកដល់ខ្ញុំ)ពី សោកន្តីថា បើជាតេស្តីបានឡើងទំជាមន្ត្រីតំចៅហ្វាយស្រុត ហើយត្រូវចាំសួយសារខ្ញុំងមេកំណាន់ខ្លួនកន្លះ ខ្ញុំ ពីដឹងដំណឹងក៏ចេញ

ទៅឧបួសដល់ភូវស្រែក ខ្ញុំ)ពីគំនាប់ព្រោះឯងតម្រាស់តាមចំនៀម
ហើយសួរព្រះពុជចំពីរដែរ ដូច្នេះ ។ តុម្ពីរធ្វើឫតតាមដំរកោតក្រែង
ខ្ញុំ)ពីជ្រាប់ទេ ដូចកាហើយយកសែចង្អុលមុខខ្ញុំ)ពី ។ គួរអ្វី តៀហ៊ុយ
យើញដូច្នោះទើងណាស់ តែមិនហ៊ានចេញវាចាថាម្តេច ហើយខ្ញុំ)ពីសញ្ជឹង
តុម្ពីរឡើងទៅតូងផ្ទះចាត់ទីតម្លៃធ្វើឲ្យទៅតាមចំនៀម ឯតុម្ពីរអង្គុយលើចំ
ខ្លួនឲ្យខ្ញុំ)ពីឈរគំនាប់តាមតំណែង តុម្ពីរសួរខ្ញុំ)ពីថា អ្នកឯងមាន
គុណតាប់អ្វីខ្លះទើបបានដកធ្វើទៅហ្វាយស្រុកនេះ? ខ្ញុំ)ពីឆ្លើយថា ខ្ញុំជា
ពួកព្រះវង្សព្រះទៅហាន់តូច តែថាបុណ្យកំសោតិច ទើបបានជាអ្នកតូច
នៅស្រែកខ្ទុនដូច្នេះ តាលគ្រាកើតពួកចោរជួតកម្ចាលលឿងជាពួកកម្សត់នោះ
ខ្ញុំក៏បានយកតាសាវែនដ៏ចេញទៅបង្ក្រាបទីធំតាចោរដល់ ៣៤-៣៥ ដង
មានគុណចំណាប់តិចតួចណាស់ ទើបខ្ញុំធំច្រើនឲ្យចេញមកកាន់ស្រុក
នេះ ។ តុម្ពីរបានឮដូច្នោះក៏ស្រែកដំបាកឲ្យខ្ញុំ)ពីថា ឯងនេះខ្ទុនដ៏សត្តិ
អ្នកតាឯងថា ខ្ញុំនាំព្រះញាតិវង្ស ហើយអ្នកថា ខ្ញុំបានទៅបង្ក្រាបទីធំ
ពួកចោរដល់ទៅ ៣៤-៣៥ ដងទៀត យើងឥន្ទ្រាលើលរូបកាតម៌ន្តសម
ជាម្ចាស់ធ្វើតាស៊ើងទេ កុំនិយាយកុហកយើងមិនភ្លឺខ្ញុំនេះ ដែលមានធ្វើ
ជាអ្នកនាំក្រុងស្រុកនេះគួរហើយ ឥឡូវមានព្រះតម្រាស់ឲ្យយើងមានតាយោង
សួយសារជាំជំនួសកំណាន់ខែត្រថ្មី ។ ខ្ញុំ)ពីស្តាប់ហើយ ក៏ទៅសម្ងំ
មិនតបសោះ ទើបលាចុះទៅតាន់ទីលំនៅ ហើយឲ្យហៅបាឡាត់ស្រុក

ម៉ាកប្រឹក្សាថា តុអ៊ីវណាព្រះពន្ធមិនអោយមានបង្អាប់ដូច្នេះ យើងនឹងគិតដូចម្តេច ? បាឡាត់ឆ្លើយថា តុអ៊ីវធ្វើក្អែងក្អាងដូច្នេះ ត្រូវថ្នាក់នឹងយកសំណូកជាច្រើនយោងន៍ខ្លួន ខ្ញុំពិតជាតាំងពីយើងមកឈរនៅស្រុកនេះថ្ងៃទំនៀមគ្មាន យើងមិនដែលទៅបៀតបៀនអ្នកឯណាឲ្យបានអាប់ចុះមួយសរសៃ ម្ចុលចួយក៏គ្មានអង្គឹមាន យើងមិនដែលធ្វើឲ្យបណ្តាកស្តេកហាយេសោះ បើដូច្នេះនឹងមានបេះអ្វីមកឲ្យសំណូកដល់តុអ៊ីវ នោះយើងក៏ខាល់តំនិក ។

លុះព្រឹកឡើងតុអ៊ីវឲ្យហៅខ្លួនបាឡាត់ស្រួលទៅជួន ហើយវាយក្តាប្តាឲ្យបាឡាត់ឆ្លើយថា ខ្ញុំពិតស្តេ បាឡាត់នឹងបានឆ្លើយតាមពាក្យតុអ៊ីវក៏ទេ ខ្ញុំពិតនឹងក៏រៀបនឹងចូលទៅកតុអ៊ីវ អ្នកចាំទ្វារពាក់ឯាត់មិនឲ្យចូលទៅ ខ្ញុំពិតត្រឡប់ទៅវិញ រំលោះនោះតៀវហ៊ុយធឹកស្រាស្រឹងណាស់ ក៏ដើរសរបៅលេងទៅដល់ត្រង់មាត់ទ្វារដែលតុអ៊ីវនៅ ឃើញមនុស្សចាស់ៗឈរតៀសកង់ប្រមែលប្រមាណ ៥០-៦០ នាក់ តៀវហ៊ុយងាកទៅសួរថា ហេតុអ្វីអ្នកពួកស្តេគ្នាមកឈរយំនៅទីនេះ ? បមនុស្សក្បត្តនោះ ក៏ជំពាក់ថា តុអ៊ីវឲ្យយកបាឡាត់ទៅចងក់ឃុំហើយបង្គាប់ឲ្យឆ្លើយថាខ្ញុំពិតស្តេ យើងខ្ញុំបបួលគ្នាមកសុំទោសលោកបាឡាត់អ្នកចាំទ្វារមិនព្រមបើកឲ្យចូលទៅបែមទាំងកាយដំរើងខ្ញុំឡើងទៀត យើងខ្ញុំមានសេចក្តីឈឺចាប់គៀនខ្លាសទើបវៃស្រែកយំដូច្នេះ ។

តៀវហ៊ុយ ឃានស្តាប់ហើយ ក៏ទឹកចិត្តខ្លាំងណាស់ លោតបុះពីលើខ្នងសេះស្ទុះទៅច្រានទ្វារ នាយទ្វារហាមឃាត់ក៏មិនព្រមស្តាប់ លុះតៀវហ៊ុយ បួលទៅដុតមាត់ទ្វារឃើញឃានឡាត់ច្រវ៉ែងចាំងផ្លេងៗ ឃើញតុអ៊ីវអង្គុយលើកៅអី តៀវហ៊ុយស្រែកតំហិកថា អាឯងនេះជាមនុស្សឃក្រស្តូខ្លាំងណាស់ អាឯងស្គាល់អញវែរឬទេ ។ តុអ៊ីវភ័យស្ទុតស្ទាវតើងើបឡើងមើលឃើញតៀវហ៊ុយមិនចាន់ច្បងតបវាម្តេច តៀវហ៊ុយស្រាប់តែចាប់កន្ត្រាក់សក់ទាញទម្លាក់ពីលើកៅអី ហើយយកសក់តុអ៊ីវបង្ខំនឹងដៃអូសទាញចេញមកដល់សាលាកណ្តាល ហើយយកសក់តុអ៊ីវចងភ្ជាប់នឹងបង្គោលសេះ រួចកាប់មែកឈើស្រល់មកវាយសំពងតុអ៊ីវពាល់តែដំណាំគ្រាំគ្រា ។ ឃាលេឡា)ពីត្រឡប់វិលទៅផ្ទះវិញក៏អង្គុយតើតទុក្ខទោមនស្ស លុះឮសំឡេងតុអ៊ីវស្រែកធោឡោ ក៏សួរមនុស្សម្នាថាសំឡេងនរណាស្រែកអ៊ូឮខ្លាំងម្ល៉េះ មានគេដំណឹងថា សំឡេងតៀវបុងកូនជាប្អូនលោងយកនរណាទៅវាយមិនឈ្នះត្រូវកង ។ ឃេ)ពីពិភាល់ក្តងចិត្តក៏ដើរចេញទៅមើល ឃើញតៀវហ៊ុយកំពុងតែវាយសំពងតុអ៊ីវនៅក្តងចំណង ឃេ)ពីភ័យណាស់ស្ទុះទៅឃាត់តៀវហ៊ុយ។ ថា អានេះជាមនុស្សធ្ងន់ជាតដំណាស់ វាជាមនុស្សអាក្រក់ពុតកមិនបានទេសមតែវាយឲ្យស្លាប់ ។ តុអ៊ីវឃើញឃេ)ពីមកដល់ក៏និយាយអង្វរថា សូមលោកជួយដោះជីវិតខ្ញុំផង ឃេ)ពីឮដូច្នោះក៏មានចិត្តមេត្តាអាណិត ក៏និយាយ

ឃាត់ហាមគឿងហ៊ុចឲ្យដើរចេញ ខ្លួនគួនក្លិ ដ៏មេដងលល់ខ្លៀត ដើម
និយាយនឹងខ្លា(តែ)ពីថា យើងបានធ្លាប់ស្គាល់ប្រាស័យគ្នាមកជាយូរ
មេដាច្រើនគ្រាហើយ តែហ្ន៎នេះ ក្នុងប៉ុណ្ណោះ តែតុម្ពុំដាក្រពេង-
បំរើមេងមើលងាយ ក្រែងពីមុខការក្រពេងបំរើមុខគួរឲ្យមានសេចក្តីស័ង
យសណាស់ ដែលយើងបងប្អូនតែ ៣ នាក់ ទុបានជួបជុំសុខុមាល
ដែលនឹងគាស្រយៅក្នុងព្រៃនេះមិនសមគួរសោះ ដើរដូច្នេះយើងត្រូវតែ
សម្លាប់តុម្ពុំនេះហើយ នឹងបបួលគ្នាទៅទៅស្រុកទេសរបស់យើងវិញ
ប្រសើរជាង ដំណាទៅមុខសិន.យើងនឹងគិតការដែរទៅ ។ ខ្លា(តែ)ពីបាន
ស្តាប់ក៏ចាប់ចិត្តដូចគ្រែនឹងគំនិតរបស់ខ្លួន ទើបតែឡប់ទៅជូនបួលទៅ
យកគ្រាសម្លាប់ជ្រូកមេរបងតុម្ពុំវ៉ា ហើយឆ្លាំថា ឯងជាក្រពេងបំរើមក
ធ្វើងារលោកដោយអាការកំហែងតែបំភិតបំភ័យដូច្នេះ គួរណាស់តែយើង
នឹងសងគ្នាល់ឯងទេញ អញវ៉ាយើងខ្លួនដ៏រឹងឯងវិញ ដោយចិត្តយើងល្អ
យើងក៏មិនត្រូវការនឹងទៅផ្លូវជាមួយនឹងឯងទេ ឯងប្រាប់ឈ្មោះគ្រានេះ
ចួលទៅស្រុកគ្រងឯងចុះ យើងវិលទៅទៅស្រុកទេសដើលទៅហើយ
ហើយ ហើយខ្លា(តែ)ក៏នាំគួនក្លិ តែហ៊ុយ ទំនិញគ្នាមាន ៦០ នាក់
ទោះបញ្ជាមកពីស្រុងគាំហាគួន ។

ឯតុម្ពុំក៏នាំយកគ្រាសម្លាប់ជ្រូ ខ្លា(តែ)ពីនឹងបក្ខពួកបញ្ជាទៅដល់
ស្រុកគេនឹងដីវាលតំមណ្ឌបេរុក្ខ ។ (មាន)

វិញ្ញាណរបស់ព្រះវង្សប្រឡាក់ទៅដោយឈាមអណ្តែតចេញទៅ
ពីព្រះរាជវាំងលែងត្រឡប់មកទៀតឡើយ ។ សម័យនេះជារដ្ឋសម័យនៃ
ព្រះពុទ្ធសាសនាដ៏ខ្លាំងក្លែងក្លាត់ស្រស់បស់ធំធេងមិនមានឡើងវិញទៀតឬ។

តាមដោយពិតនោះ ជតាសាំនៃពុទ្ធរង្សាចាំងមិនបានអស់សង្ឃឹម
សោះតែម្តងទេ ព្រោះខុកជាំង - លោធាន មេឃ្លាំងបួលមកដណ្តើមយក
ត្រួងស៊ី - ជាំង ទៅបានហើយក៏ដោយ ព្រះពុទ្ធសុំង - សុងដែលត្រួងពុ-
សម្បត្តិជាដំណតមកក៏ទៅមានសង្ឃឹមលើកំពូលធំធេងទៅខាងក្រោយ - ស៊ូ
ដែលមានពួកឥឥហានតួកិនធំអ្នកបម្រាំងជាន់ចាស់របស់ពួកតាតារ សឹង
មានចិត្តស្មោះស្ម័គ្រខំដណ្តើមរង្សាចាំងទៅឡើយ ។ តង់ចំពោះនេះមានមេទ័ព
ដែលពូកែ ២ នាក់គឺកួសៀខំធំលីកួងពី ដែលស្ម័គ្រចិត្តចាប់ជាតែស៊ូ
ប៉េស្ស៊ីព្រះពុទ្ធជាធំពុទ្ធ ក្រៅអំពីនេះទៅមានជំនួយពីស្រុកផ្សេងៗទៀត
ដែលសំខាន់ជាងគេ គឺពួកហួយកួយាតួកិមួយពួក ដែលបានលើកទ័ព
ចូលមកជួយហើយដណ្តើមយកស្រុកស៊ូ - ជាំង នឹងលោយ៉ុងបានត្រឡប់
ទៅវិញ គាលពីពុទ្ធសករាជ ១៣០០ ជាំង - លោធានក៏ដល់អនិច្ចតម្ម
ទៅ ។ ពួកក្បត់មិនបានបានពេលបាបស្ងប់ទៅទេ ដ្បិតនៅមានមេទ័ពវង្ស

មកនាំបំបះបំបោរយ៉ាងខ្លាំងតទៅទៀត រហូតដល់មកក្នុងពុទ្ធសករាជ ១៣០២ ទើបពួកក្សត់ដណ្តើមយកស្រុកលោ - ម៉ុងត្រឡប់ទៅវិញបាន ហើយក៏បះលុកលុយចូលដល់ស្រុកហួ - ណាន ពួកហួយ - កួយ៏ត្រឡប់មកជួយទៀត ហើយបណ្តេញពួកក្សត់ឲ្យថយតទៅទៅវិញបានក្នុងពុទ្ធសករាជ ១៣០៦ ក្នុងនោះដែលថយតទៅនោះ ពួកក្សត់បានដុតទីក្រុងតាំងមូលស្ទើរមិនបានឆ្ងាសសល់ទៅឡើយ ។

ពួកក្សត់បានសង្កត់សង្កាត់ទៅមួយស្រុកតែតំណាចចំនួនខ្លះអាស្ទើរតែនោះសាបសូន្យអស់ទៅហើយ ក្នុងរវាង ៧ ឆ្នាំដែលកើតបះបោរឡើងក្នុងស្រុកនោះ ពួកទីវេតក៏មានកំឡាំងខ្លាំងពូកែឡើងយ៉ាងរួសរាន់ តាលៃតែមានកំឡាំងល្មមបួលមតាយក្រុងស៊ុ - ង៉ាន ក្នុងឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១៣០៦ តែត្រូវកងទ័ពកូសៀបណ្តេញទៅបាន ក្នុងឆ្នាំតៗមក ពួកទីវេតក៏ចេះតែរុកមកខ្លាចបួលស្រុកចំនួនមិនស្រាកតាលៃតែបួលដល់តែគ្រាន - ស៊ូ ហើយកាត់តមគាតមន់រវាងប្រទេសចិនទាំងខ្លួចអាស្ទើរណាស់ដាច់ចេញពីគ្នា ។ ឯព្រះបាទស៊ូ - សុងក៏ទិវង្គតទៅតាំងពីឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១៣០៥ រួមរយៈពេលដែលគ្រងរាជសម្បត្តិ ៧ ឆ្នាំ ។ ព្រះមហាក្សត្រដែលគ្រងរាជ្យជាតំណតមកទៀតនាមព្រះបាទ ង៉ៃ - សុងទី ២ នៅគ្រងរាជសម្បត្តិរហូតដល់ ៤៨ ឆ្នាំ គឺតាំងពីពុទ្ធសករាជ ១៣០៥ ដល់ពុទ្ធសករាជ ១៣៦២ ហើយតមកព្រះពេជន្តរបស់ព្រះបាទ

ថៃ-សុធ៌ ត្រ ២ ខែធ្នូ ព្រះនាមថា តេ-សុធ៌ គ្រប់គ្រងរាជសម្បត្តិតមកទៀត
រហូតដល់ពុទ្ធសករាជ ១៣៤៨ ។ រហូតសម្លាលណេះ ពួក
ទីបេត៌ បានបង្កការបះបោរលើកដល់ចំនួនមិនមានស្រេចស្រាន្តឡើយ
ពាល់តែចំនួនតាធ៌ទៅសុំកំឡាំងៗ ហានពីពួកឥស្សាមន៌ធ៌ពួកហួយហួ ឆ្ងាប់
ជួយដោះខ្លួនចេញមកហើយ ក្នុងគ្រានេះព្រះចៅតេ-សុធ៌ខែធ្នូ ព្រះរាជ-
ទានស្តេចទៅស្រែសង្កាត់ដល់ក្បែរបន្ទាយហួយភ្លុ ទើបបានកំឡាំងទ័ពមក
ច្បាំងច្បាមពួកទីបេត៌បានស្រេច គាលពីពុទ្ធសករាជ ១៣៣៤ ។
ឯពួកទីបេត៌នោះខ្លះជាខាងជើម មានកំឡាំងរឹងប៉ឹងយ៉ាងណា តែតមក
គ្រាក្រោយៗ ក៏ខន់ខ្សោយចេញកំឡាំងទៅទើបជាក់មកសុំធ្វើស្ពានមេត្រីភាព
ម្ហូយធ្វើចិនវិញ ក្នុងឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១៣៦៤ ។ ក្រែងចិនឃាលទើបបាន
អស់សឹងស្រែតៅទៅទីបេត៌ ក៏ត្រឡប់ជាមានសត្រូវថ្មីកើតឡើងទៀត
គឺពួកណ៌ន-ចៅ ជាខែ្មរស្រែឡាយជាតិថៃដូចគោលមកហើយ ។ ក្នុង
ឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១៤០៩ ពួកណ៌ន-ចៅ បានដណ្តើមយកតុង-កិង៌ពីចិន
ទៅបាន តែតមក ៣ ឆ្នាំទៀត ចិនក៏ពាយ ត្រឡប់យកទៅវិញបាន
ដោយមានមេទ័ពពូកែម្នាក់ឈ្មោះ តៅ-តៀន ខាងយួនប្រាប់ថា
តៅ-តៀននោះជាវីរបុរសជាតិយួន (មិនមែនចិន) ។ ឯពួកណ៌ន-ចៅ
ក៏មិនបានស្ងប់ទៅតែម្តងណោះទេ បែរជាលើកទ័ពទៅច្បាំងដល់ស្រុក
សេ-ឆួន ទើបវង្គបាលចិនហៅរកតៅ-តៀន ដែលឆ្លាប់ច្បាំងឈ្នះពួក

ណ័ន - ចៅ អំពីដែនកុង - កំង ឲ្យទៅនិមន្តការធ្វើបុណ្យចូលឆ្នាំណ័ន - ចៅ
ឆ្នាំ - ឆៀ ទុតាន់ឃើញចែកវត្តណ័ន - ចៅសង្ខេបខ្លីៗ ក្នុងឆ្នាំពុទ្ធសករាជ
១៤២០ ទើបពួកណ័ន - ចាំងនិងស្ថានមេត្រីនឹងក្រុងចិន ។

ឥឡូវនេះបើនមកដល់ចំណែកនេះនាំឲ្យយើងមើលឃើញថា ពុក
ជាស្រែកចិនកើតសង្គ្រាមឡើងយ៉ាងណាក៏ដោយ ពាក្យថាំនិងនឹងដល់
ទូវសេចក្តីវិនាសសាបសូន្យក្តី ក៏មិនមែនដោយសារនូវភ្លើងកំឡាំងកងទ័ព
ប៉ុន្តែសេចក្តីសាមគ្គីរវៀរកេងដែលកើតឡើងនោះក្រុងចិនមាន
ខំនឹងដួចជាក្រុងកេម តាំពួកមេទ័ពដែលមានកំឡាំងតាហានទៅកន្លែង
ឆ្ងាំគ្នាតាំនឹងខ្លួនជាក្សត្រព្រះអង្គ ពួកមេទ័ពខាងក្រុងស៊ុ - ងាំន, ចេ៉ជាលី,
ចាន - ស៊ុ, កាន ស៊ូនឹងសេ - ឆួន សឹងមានចំណងជង់ចាត់ពួកជាបល្ង័ងរបស់
ក្រុងចិនពាំងអស់គ្នា សឹងមានបមតាងតែរឿងខ្លួនថា ខ្លួនឯងធ្វើការ
មកប្រឹងបំផុត ចាត់ធ្វើប្រយោជន៍នឹងការពារជាតិចាត់ប្រឹងជាបំផុត
ទើបសមន្តនឹងគ្រងពាជាល្ង័ងរបស់ចិនចាត់ ។ ក្នុងសម័យនោះព្រះ
មហាក្សត្រកុងឆាជង្រ្គាំងនោតែម្តងគ្រងក្រុងចិនទៅឡើយ ក៏ប៉ុន្តែ
លោហិតរបស់ព្រះចាន ថៃ - សុងមហាពាជាតាន់តែសាចរលាចអស់ទៅ
ហើយ ព្រះមហាក្សត្រិយ៍អង្គក្រោយ ៗ សឹងលុះក្នុងកណ្តាប់ដៃរបស់
ពួកតាមាក្សត្រិ ស្រែចតែពួនេះនឹងបន្តែងចង្កិលទៅខាងណាក៏ចាត
តាមចិត្ត ។

តមរហូតដល់ឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១៤១៨ មានតើតចលាចលរវើរវាយឡើងយ៉ាងធំនៃស្រែរលង នៅខេត្តដែនបៃដំលើនឹងចានពុង មានមន្ត្រីវាលខ្លាំងពូកែម្នាក់ឈ្មោះហួង - ចៅ ចាប់ផ្តើមការចលាចលបះបោរឡើងបានប្រាំនាក់ ទ្រាំនហួតដល់ស្រុកកាំង - តាំង រាយយកកាំង - តាំងបានក្នុងឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១៤២២ ហើយទៅគឺមនវយស្រុកលោ - ឃ្លុង ទំនក្រុងស៊ុ - ជាំនបានក្នុងឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១៤២៤ តាលបើតើតភ័យអន្តរាយខាងក្នុងស្រុកឡើងដូច្នេះ ពួកការចិនកំចាត់ចែងធ្វើការដួចក្បាច់ធ្វើពីមុនៗមក ។ តីស៊ុំកំឡាំងពីពួកក្នុកិ ក្នុងលោនេះមានតួកិមួយពួកហៅថា តាតួ មានប្រមុខឈ្មោះលីអេយ៉ង បានក្លែមកតាំងនៅខាងជើងខេត្តចាន - ស៊ុ ខណួលយនអាសាផ្តួចាលចិនបាំងដណ្តើមយកស្រុកលោ - ឃ្លុងនឹងស៊ុ - ជាំនពីហួង - ចៅមកបាន ហើយសម្លាប់ហួង - ចៅសរម្លែចតាលពីពុទ្ធសករាជ ១៤២៦ ឆ្នាំ ។

ឯផ្តួចាលចិនបានលើកខេត្តចាន - ស៊ុពាំងមូលឲ្យទៅលីគេ - យ៉ងដើម្បីជាសាគុណចំណាប់ក្នុងការច្បាបច្បាមក្បត់គ្នានោះ ។ ចំណែកខាងពួកចាវបានវេបស់ហួង - ចៅនោះនៅក្រោមត្រួតត្រាបស់មេទ័ពឆេងឈ្មោះផ្ទួ - រវេង ។ នេះព្រមទួលនោះជាចំណុះផ្តួចាលចិនដោយស្រួលបួលផ្តួចាលចិនមានសេចក្តីពេញចិត្តទើបប្រគល់ស្រុកវៃ - ហួង ក្នុងខេត្តហួ - ណានឲ្យទៅជារង្វាន់ ។ ការដែលផ្តួចាលចិនធ្វើដែបនេះនាំឲ្យ

ពជវង្សចាំងកាន់តែធាប់សាចសូន្យ ហ័ស ឡើងទៀត ព្រោះអំណោះតមក ២៥ ឆ្នាំទៀតគឺក្នុងពុទ្ធសករាជ ១៦៥០ ដូ - វេនេះឯងមានអំណាច ធាត់ធំឡើងយ៉ាងសំបើម ដល់ទៅមានអំណាចដកព្រះមហាក្សត្រីយ៍ក្នុង ពជវង្សចាំងអង្គគ្រាយចំផុតចេញពីពជសម្បត្តិ ហើយតាំងខ្លួនឯងឡើង ជាព្រះពជាធំពជ តាំងពជវង្សក្សត្រីយ៍ហៅថា ហៀ - លៀវហើយតាំងទី ក្រុងនៅស្រុក ឆៃ - ហួង ឯពជវង្សចាំងក៏ដល់អវសានផុតរលត់ត្រឹម ណោះទៅ ។

ឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១៦៥០ ជាឆ្នាំដែលពជវង្សក្សត្រចិនដ៏ធំបំផុត ដែល បានគ្រប់គ្រងស្រុកចិនមកជាវេលាដល់ ៤២៩ ឆ្នាំ ហើយធ្វើឲ្យបាន សេចក្តីចំរើនថ្កុំថ្កើនដល់ប្រទេសចិនទាំងខាងអំណាច ទាំងខាងការពាណិ ជ្ជាទាំងខាងសិល្បសាស្ត្រនិងគរុសាស្ត្រទាំងឆ្ងាយ ឥឡូវចប់ផុតអស់ ត្រឹមណោះឯង ។

(មានត)

អ្នកនយោបាយឯកជាតិបិន

លោក ភ័ណ - ប៊ុក រៀបរៀងជាភាសាចិន

(ឥឡូវ)

ចូលទៅជំនួបលោករដ្ឋមន្ត្រី គុង - តា - ចេង (Kung-Ta-Jen) ហើយ ក៏បានពន្យល់ថា លោក «ម៉ាតសាលីស្សរ៉ែ» បានបង្គំឲ្យជូនលេង លោក ស៊ុន - យ៉ាត់ - សេន" ។

ខ្ញុំមិនបានដឹងឮយើញច្បាស់ពីយោបល់លោកហ្សូដេម៉ាកានី ខ្ញុំសូមប្រគល់កិច្ចនេះចំពោះមតិមហាជនទំនើមនោគតិ (Conscience) របស់មហាជន ក្នុងក្តីជ្រាបរបស់លោកៗមានមតិដើម្បីទំនើងធ្វើយជូនសេចក្តីយើញថា លោកមានបរិយាធ័ចរិសុទ្ធមែន តែមតិនោះយកជាការមិនបាន ចំពោះមនុស្សដែលមានក្តីជ្រាមុតមាំ ហើយមានហានន្តរាយធ្ងន់ធ្ងរ ខ្ញុំស្មានថាចិនតាំងបានបង្ហាញពិតក្នុងជន្មមុខជារលោកនេះក្នុងពេលមុនថា "លោករដ្ឋមន្ត្រីនៅពីនេះជារបៀបហ្វាយនាយតែឈ្មោះ ការពាំងអស់ស្រែចន្ទីងលោកម៉ាកានី"

ការសែតជាច្រើនបានចុះពត៌មានផ្សាយអំពីនយោបាយ ដែលប្រែក្លាយណាដែលពួកមិត្តភក្តិខ្ញុំបានជួយសង្គ្រោះខ្ញុំឲ្យរួចស្រឡះជីវិត ខ្ញុំបានរឿងមួយដែលចុះការសែតមកពិណនាដូចមានសេចក្តីតទៅនេះ ។

យោបល់ដែលប្រើក្នុងកិច្ចសង្គ្រោះ

លោក ស៊ុន-យ៉ាត់-សេន ឱ្យរួចបាបទោស

"អំពីរឿងចាប់លោក ស៊ុន-យ៉ាត់-សេន យើងបានដំណឹងដោយច្បាស់លាស់ថា មិត្តភក្តិលោកបានដៀងនៃទង្វើយ៉ាងសាហាវអសុរកងវិធីសង្គ្រោះលោកនេះ បើសិនជាកុំគ្រែស្ងួតហួរញ្ញ-អុបហ៊ូស ហើយទីភ្នាក់ងារស្កតឡែនយ៉ាដ (Scotland Yard) បានឱ្យដំណឹងជាមុនថា គ្មានអ្នកណាឆ្លើយសម្ថុបាបកម្មចាប់លោក ស៊ុន-យ៉ាត់-សេន ទេមិនដូច្នោះទេមុខជាមិត្តភក្តិលោកប្រើ យោបល់គាប់បំបាក់បង្ខិចបន្ទប់លោកនេះឱ្យរឡើងទៅលើដូចលេខបង្គាន់លេខ ៥។ ប៉ុន្តែដ៏ដំណាក់ត្រៃអង្គមាស់ ប៊ូរ្យូគ្លូត មិត្តភក្តិលោកបានឱ្យដំណឹងហោក ស៊ុន-ហ៉ាត់-សេន អំពីរឿងផែនទីបែបនេះតាមមុន តែពួកមាំកាន់បានដឹងថាលើក ស៊ុន-យ៉ាត់-សេន ជាប់ខ្នោះវៃតែមានមនុស្សកេរអាងជានាទាន់ពន្លឺ បើកបង្ហិនឱ្យលោកដែលថាមិត្តភក្តិបែបនេះលោក ស៊ុន-យ៉ាត់-សេន មានសេចក្តីសង្ឃឹមថា យោបល់បែបនេះតង់សាម្រែបជួបចំណង់មិនខាន ដោយបល់នេះបានគិតទុកមុនមកយូរហើយ បានតាំងដួលថយក្តីមួយបម្រុងទុកឱ្យលោក ស៊ុន-យ៉ាត់-សេន ដែរទៅ កាន់ដួលមិត្តភក្តិម្ខាក់វេសលោក ស៊ុន-យ៉ាត់-សេន ជាហ៊ីលោកនេះស្ទាក់ពាក់បែបផែនដូចជាតិអង់គ្លេស អ្នកឯងតាំងពួងដឹងតែមិនគាបថាជា

ជាតិហ្លួញ្ញាំប្រៃទេសខេ គេបានឥណ្ឌាមាថាការលោងស៊ុន-យ៉ាត់-សេន នៅក្រុងហាង់កុង លោកមានចិត្តសប្បុរសហើយមានចរិយាស្លូតត្រង់ក្នុងខណៈដែលលោកបានធ្វើគ្រូពេទ្យ លោកកុំនប្រែសប់ផ្សុំឧស្សាហ៍យ៉ាងចំណាន ហើយលោកបានជួយស្រោចស្រង់ពួកទុគ៌តក្រីក្រលំបាក គេស្មានក្នុងចិត្តថាលោងស៊ុន-យ៉ាត់-សេន ជាអ្នកឲ្យគំនិតយោបល់ក្នុងការបះបោរនៃត្រកន្ធាំង ពិតមែនតែលោកមិនសូវពេញចិត្តទំនងរង្គោះកិបាលនៃលោកឧបរាជ ដែលត្រួតមណ្ឌលតួតាង្ស(ទាំងពីរ (des deux Kouangs) ដែលមានហ៊ានការពារអាក្រក់ពន់ពេក ។

ក្នុងរឿងគ្រោងការសង្គ្រោះ លោកស៊ុន-យ៉ាត់-សេន នោះក្នុងថ្ងៃ ១៦ ខែឧសភាប្រចាំឆ្នាំ ១៨៩៦ បម្រើអង់គ្លេស ឈ្មោះកូលបានសរសេរសំបុត្រមកលោកថាដូច្នេះ : "ខ្ញុំមានឧត្តាសយប់នេះលួមឲ្យលោកស៊ុនចេញពីបន្ទប់ឡើងទៅលើដំបូលគេហដ្ឋានមួយ ដែលនៅប៉ែកខ្លួនជិត បើលោកយល់ព្រម សូមឲ្យដំណឹងម្ចាស់ផ្ទះនេះថា សូមជាក់មនុស្សម្នាក់ជិតផ្ទះ ដើម្បីចាំទទួលយកលោកស៊ុនចុះពីដំបូល លោកកងខ្លួចានយកសំបុត្រនោះទៅជូនប្រាប់ ហៅនាទីក្រសួងស្តាតឡែនដ៏ហ៊ោដំហើយសូមឲ្យតម្រួតក្រមនតាលម្នាក់នៅចាំលើដំបូល - តែមន្ត្រីក្រសួងស្តាតឡែនយ៉ាងជាថា យោបល់ថែបនេះមិនត្រូវតាមច្បាប់ហើយ សន្យាថាក្នុងរកង់មួយថ្ងៃទៀត លោកនឹងឲ្យខ្ញុំចេញតាមទ្វារធំ ។

ការជាន់លែងលោកស៊ុន-យ៉ាត់-សេន

ថ្ងៃ ២៦ ខែ ឧសភា ប្រឈមមុខ ក្រុមចោទ ជាន់ឈ្មោះ ខ្ញុំ ដែរ ដែលតាមពិតទៅ ខ្ញុំ ទើបតែ ជួប ប្រទះ ជាលើកដំបូង ខ្ញុំ ក៏ ដឹងថា ឈ្មោះ "ភូម" ដែលតាមពិតទៅ ជាឈ្មោះ ដែលគេ ប្រើ ជាញឹកញាប់ ខ្ញុំ ក៏ ដឹងថា

កន្លងពេលនោះ លោកសៀហេល្លីវ៉ែ បានប្រគល់របស់ដែលគេ
ផ្តែផ្តួលយកពីខ្ញុំបំពោះមុខលោកចាំងពីរពាត់ ។ រួចលោកមាន ប្រ-
សាសន៍ទៅកាន់មន្ត្រីចាំងពីរនាក់ថា "ខ្ញុំសូមប្រគល់មនុស្សនេះជូនលោក
តែចំណែកខាងក្រសួងអគ្គភាជខ្លួនបិន មានសំខ្ចីខាងថ្ងូរនេះយោគយល់ជួប
ពីដើម" ។ លោកសៀម៉ាកានើ ពោលពាក្យគ្រៃពីនេះច្រើន
តែដោយចិត្តខ្ញុំរំគើបញាប់ញ័រជាខ្លាំង ខ្ញុំក៏ពុំបានយកចិត្តទុកដាក់កន្លងការ
ស្តាប់ប៉ុន្មាន ។

គេបានឲ្យដំណឹងខ្ញុំថា "អ្នកឯងរួចពីទុក្ខទោសហើយ" លោក
សៀម៉ាកានើបានចាប់ដៃគ្នាសេមទំងរយើងទាំងអស់គ្នា ការត្រួសេមមាន
ហានភាពជួបជំនួញរៈលោកស៊ីជាស់ (Salut de Judas)[1] ។ រួចគេ
នាំខ្ញុំចេញទៅគ្រៃតាមទ្វារចំហៀងចុះទៅគ្រៃមដី ហើយមានជណ្តើរ
ឡើងទៅកាន់ទ្វារគ្រៃយស្ថានអគ្គភាជខ្លួនបិនចេញទៅទ្វារវ៉ែម្តងហ៍ ។

ឥរវែលគេឲ្យយើងចេញតាមទ្វារគ្រៃយ, ចំណែកភ្លូកមាកខ្ញុំ
ដែលជាជាតិអង់គ្លេសមិនបានជាតិតពិចារណាគ្រង់នេះសោះ ពីព្រោះចិត្ត
វល់គ្រែតអាក្រក់ការជួយសង្គ្រោះខ្ញុំបានដូចបំណង ។ តែការដែលពិត
មានគឺបិនតាំងដែលទៅស្រុកឥតមជនបទជាមួយនឹងខ្ញុំ នឹងលោកសៀ-

---

๑ ស៊ីជាស់:សាវ័កព្រះយេស៊ូត្រិស្ត បានចូលដៃនឹងពួកបច្ចាមិត្ត ចាប់ព្រះយេស៊ូយក
ទៅធ្វើទណ្ឌកម្មឲ្យលីឈើឆ្កាង ។

ហាល្វ័ដេមាំការនិ៍ មានចិត្តមើលងាយដល់ពួកជាតិចូតាប្រទេសថាជាជនទាបថោកបំផុត ។ កិច្ចដែលលោកសៀរម៉ាការនិ៍ធ្វើនាំអូនកំណើនរង្គាកិច្ចប្រតិទិក ចេញពីស្ថានអគ្គភាជនចិតាមទ្វារក្រោយ ពុកជាលោកនេះប្រមាទមើលងាយគេញឹ ដូចជាសាកអសុក ដែលមានចរដំកូលគួរខ្ពើមរអើមគន់គេក ។ បរិយាកាសដែលប្រព្រឹត្តហ៊ានេះនាំឲ្យអាប់កិត្តិយសដល់ជាតិអង់គ្លេស ពីព្រោះលោកសៀរម៉ាការនិ៍ជាជាតិជាម្ចាស់ ដែលពួកមន្ត្រីកងស្ថានអគ្គភាជនូតដែលបានប្រព្រឹត្តដែលនេះ ពុកជាសំដែងអាការមិនគោរព ហើយប្រហារដើលងាយផង ។ គេឲ្យសំដែងហេតុផលថា បានដាក់ធ្វើយ៉ាងដូច្នេះព្រោះកងពលនោះមានពួកតំណាងការសែតជារួចទេ, មានមនុស្សនៅខាងក្រៅគេហដ្ឋានតាមថ្លៅរួចទេ ហើយថាក្រុម "ហ្គូវក្ស អុចូស" ត្រូវបានចង់ឲ្យរឿងភ័រនោះស្ងប់រម្ងាប់ដោយស្ងាត់កំបុំនិ៍ ។

កិច្ចការដែលជួយសង្គ្រោះខ្លួនឲ្យរួចពីទោសកំហុសនេះ ពុកជាតួមតែងខាងនយោបាយអង់គ្លេស ។ តែចំណែកខាងចិត្តវិជ្ជាដែលធ្វើបែបនេះ បើពុកជាសំរេចដូចបំណងក៏តែងយើញជាក់ច្បាស់ ថានយោបាយអង់គ្លេសមិនវិសេសសំលាប់ឬនេ ។

រឿងនេះនាំមិនបានឈប់ទាងក្រុមកាសែត "ស្តូតឡែនយ៉ាជ" នេក្រឡប់ជាសើចឈប់មុខគេជនិយដ្ឋានមួយទៅ "វ៉ៃហាល" (White ball)

ហើយយើងក៏ចុះពីថ្មសេះដើរទៅ ។ ស្រាប់តែពួកអ្នកនិពន្ធការសែតមក
ជួបដុំមិនដឹងជាមកពីទិសតំបន់ណា យើងបានឃើញពួកនេះអម្បាញ់មិញ
ខ្មោចមណ្ឌលប៉ាក្តីគ្រប់ភោជផាជម្ងាយពីនេះទៅ ២មួយម៉ៃល៍ ហើយ
មិនដឹងជាយ៉ាងណា បានជាថ្មសេះផល់ទីនេះ ស្រាប់តែយើញពួកនេះ
មកផល់ទីនេះដែរ មិនមានយោបល់អ្វីហាមកុំឲ្យពួកនេះចូលមកជិតបាន
មានមនុស្សម្នាក់លបៗឡើងមកជិះវែ មួយទឹងនាយសារថី មកផល់មុខ
គោធនី ដោនកែរ្សក្រមកដកាស្តេតខ្លួនយ៉ាងដិ ក៏បញ្ជាប់រេះសេះ
នេះ ពីព្រោះប៉ុខ្ញុំចូលទៅផល់ក្រមកដកាស្តេតខ្លួនយ៉ាងដិ មិនមាន
អ្នកណាអាចមកយកការបាន នៅទីនោះខ្ញុំឃើញពួកអ្នកចង់ដឹងរឿងកំរ
មកឡោមព័ទ្ធពុំព្រៀងពួនេះច្រើនថ្លាចង់ឃើញខ្លួនខ្ញុំជាងពួកជាតិចិន ដែល
ចង់ហុតឈាមស្រស់ខ្ញុំទៅទៀត មានពួកខ្លះកាន់ឡាដែសរសេរគូរវេស
ចែបអក្សរបូរាណជាតិអេសិប្ត ដែលខ្ញុំមិនដែលឃើញស្មានថាគេសរសេរ
អក្សរអេដ៏គួរសោយគាតក្រែង ដល់ថ្ងៃក្រោយបានខ្ញុំដឹងថាជាជរលេខ
វិញ (Sténographie) ។

ខ្ញុំពណិនារឿងពីរបៀបស់ខ្ញុំឲ្យពួកនិពន្ធការសែតស្តាប់សព្វគ្រប់ គាល់
តែលោកឆ្លើខ្លួថាឈប់ប៉ុណ្ណោះហើយ ។ រួចខ្ញុំក៏ដិះរេះសេះដំរង់ទៅ
ក្រមស្តេតយ៉ាងដិ ជាមួយនឹងលោកឆ្លើខ្លួ នៅទីនោះខ្ញុំត្រូវគេសាកសួរមួយ
ម៉ោងហើយ កន្លងពេលនោះខ្ញុំបានធ្វើកយការពណិនាពីរឿងដែលគេចាប់ខ្ញុំ

ឧកញ៉ាឃុំឃាំង ។ គេបានមើលការយកការខ្ញុំចំពោះមុខមន្ត្រីទៅក្រមនោះ គេបង្គាប់ឲ្យខ្ញុំចុះហត្ថលេខា ខ្ញុំក៏លាពួកក្រុមនគរបាលត្រឡប់មកវិញ ។ លោកគង់ខ្ញីធីខ្ញុំក៏ជាន់មកកាន់គេហដ្ឋានរបស់ខ្លួន ហើយញ៉ាតំណែរបស់លោកបានទទួលខ្ញុំដោយសោមនស្សរីករាយគន់ពេក ។ រួចគេបានលៀងកាជនាហារខ្ញុំ ហើយគេបានលើកដៃសំពះមុខខ្ញុំហើកញ្ជើរសេចប្បាយ ។

រឿងភ័រឃុំឃាំងខ្ញុំចប់តែប៉ុណ្ណោះ

អារម្ភកថារបស់អ្នករៀបរៀង

បទនាដីតាំងពីដើមដូចមានតម្រៅក្នុងទាន់ដែលមុខនេះ លោកអ្នកឧកញ៉ា សុគន្ធប្រើ អ៊ិន ជាកវីឯទៅមាត្រូតាំងដំបងតាលមិនខានមកទូលអនិច្ចកម្មនៅឡើយ តែឯរោលរាំរឿងៗ ជាកម្មវែងខ្ញុំបានចាំទុកមកដល់កន្លែងកាលឥឡូវនេះ ឯតមានយឺនយ៉ាត តែលោកមិនបានអធិប្បាយកន្លែងបទនាតិកាតាំងនោះឲ្យបានពិស្តារតាំងដំនុំបានសរសេរតែត្រាទុកដើម្បីឲ្យវេនាទុនៗបានដឹងសេចក្តីនោះខ្លះ នៅឡើយ ។

ខ្ញុំយល់ថា សុភាសិត នេះដោយភាសាល្អមិនមែនជាពាក្យពុទ្ធសាសនាទេ ពុទ្ធភាសិតឡើយ ហើយជាមេពាក្យល្អឲ្យអ្នកផងចងចាំបានដោយងាយ ដែលអ្នកណាបានចងចាំហើយ ក៏ដឹងតិចមួយដែរ ដោយត្រឹងចំបែរមុខអ្នកនោះឲ្យទៅតាន់សោតិភាពបាន ព្រោះហេតុនោះ បានជាខ្ញុំខំរៀបរៀងនឹងអធិប្បាយសុភាសិតនេះឲ្យបានពិស្តារដាល់ដាប់ហូរហែ ព្រមទាំងពុទ្ធសុភាសិតពីគម្ពីរជើងៗ មកជាសំអាងខ្លះ ។

ខ្ញុំសូមអរគុណលោកគ្រូអាចារ្យ ស៊ុំ ឌឹង លោកអាចារ្យ ពិន ជាពួកក្រុមដំនុំខ្ញុំ ព្រមទាំងក្រុមដំនុំ ដែលបានជួយឈឺឆ្អាលកែសម្រួលសេចក្តីនេះ សូមសេចក្តីសុខសេចក្តីចំរើនមានដល់យើងខ្ញុំទាំងអស់គ្នា នឹងបណ្តាជនអ្នកគាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា ជាដរាបតទៅហោង ។

ព្រះមហា សោម - ឧត្តម

ល្បែងអ្វីមិនស្មើល្បែងចម្បាំង
កំទ្បាំងអ្វីមិនស្មើកំទ្បាំងកាម
ប្ដាំអ្វីមិនស្មើប្ដាំព្រះរតនត្រ័យ
ភ័យអ្វីមិនស្មើភ័យខ្លាចបាប
លាភអ្វីមិនស្មើលាភវិតរាគបៀតបៀនច្រណៅ
ទានអ្វីមិនស្មើទានធម៌ទេសនា
ប្រាជ្ញាអ្វីមិនស្មើប្រាជ្ញាអ្នកបានព្រះអរហន្ត
អត្ថអ្វីមិនស្មើអត្ថបរមត្ថអភិធម្ម ។

អធិប្បាយ

គ្រានំបន្ទាប់ថា "ល្បែងអ្វីមិនស្មើល្បែងចម្បាំង" នោះ សេចក្ដីអធិប្បាយថា ចម្បាំងនោះកប់តាំងពីសត្វដល់គ្នាឬទាំងគ្នា រហូតដល់ពួកមនុស្សឈ្លោះពាក់ព័ន្ធគ្នាមានដេរច្រែទេចជាល់តបាក់ពាន់ ឬចាក់កាប់សម្លាប់គ្នាដោយគ្រឿងសស្ត្រាវុធ មានកាំភ្លើងជាដើម សង្គ្រាមចូលក្នុងការចម្បាំងតាំងអស់ ។

ក្នុងលោកនេះកល្បែងអ្វីឲ្យជាទីរំភើបចិត្តនៃជនាទុជន ដូចល្បែងចម្បាំងគ្មាន ព្រោះល្បែងតាំងនោះ បើកើតឡើងក្នុងទីណាហើយ អ្នកផងតាំងពួនច្រៀងភ័យតក់ស្លុតរន្ធត់ញាប់ញ័រ ក្មួលល្ងាល់អាពុក

ម្ខាង ។ លែងស្គាល់កូន ពាន់ជាតិមួនមិត្រសំឡាញ់ក៏លែងស្គាល់គ្នា
ដោយតែយ៉ាំងនេះបើលែងធំ ។ បើលែងតូចល្មម មិនបានដាំ
ណាស់ទេ ដូចសត្វដល់គ្នាឬទាំគ្នាឬថូចមនុស្សដែលគ្រាន់តែឈ្លោះគាស់
ទែងដាល់តប់គ្នាដាដើមនោះ អ្នកជាតិពាន់ពួនត្រែនត្រឡប់ចូលចិត្តចង់
មើលវិញ ប្រសិនបើជនជាតិឡាយ ភ្លាមត្រឡប់គ្នាលេង ឬមើល
ល្បែងផ្សេង ។ មានត្រៀកដើមកន្លងមកណាម្ខង ។ ហើយមាននរណា
ឈ្លោះគាស់ទែងគ្នាកន្លងមកនោះ ដែលពាន់នោះឯងមុខជានឹងចាក់ពពួនទៅ
ចើលអ្នកឈ្លោះគ្នាសិន អត់ព្រំមានមើលមិនចាន សូម្បីតែកូនក្មេងក
ក៏បង់មើលដែរ ពុំនោះសោតគេគ្រាន់តែឆ្លុះកុន(១) ស្រមោលលេងរឿង
អ្នកឈ្លោះគាស់ទែងដាល់តប់គ្នា ឲ្យមហាជនមើលក្តី ឬតែនិយាយរឿង
មានរឿងពួមគ្នាដើមក្តី ដែលពាន់ឡាយក៏ចូលចិត្តចង់មើលចង់ស្តាប់
ជាបំផុតដែរ នេះហៅថា ល្បែងអ្វីមិនស្មើល្បែងបម្បាំង ។
គ្រន់តែថា "កំប្បាំងអ្វីមិនស្មើកំប្បាំងកម្ម" នោះ សេចក្តី
អធិប្បាយថា កម្ម ។ គឺអំពើដែលបុគ្គលធ្វើ កម្មនេះមានពីរយ៉ាង គឺ
កំប្បាំងកុសលកម្ម ១ អកុសលកម្ម ១ ។ កម្មពាន ២ នេះមានកំប្បាំងដូច្នេះ
លែងរកអ្វីប្រៀបពុំបាន ពាន់ឲ្យផលវិបាកផ្សេងគ្នា កុសលកម្មឲ្យផល

---

១ ហៅថា "កល" ត្រូវនឹង ភាសាថា "កុន" នេះខ្មែរហៅក្លាយតាមសៀម
ព្រោះសៀមអានខ្សែ "ល" ទៅជាខ្សែ "ន" ។ (កលទាយឬទាយកល) ។

ជាសុខ ។ អកុសលកម្មឲ្យផលជាទុក្ខ តើថាបុគ្គលណាធ្វើកុសលកម្មនឹង
ដឹងនាំបុគ្គលនោះឲ្យឋានសុខ បុគ្គលណាធ្វើអកុសលកម្មនឹងនាំ
បុគ្គលនោះឲ្យឋានទុក្ខ តាមសេចក្តីដែលបុគ្គលធ្វើនឹងផ្លែ
ឆ្លើយតបសមដូចព្រះពុទ្ធដីកាថា

ន ហិ ឆម្មោ អឆម្មោ ច ឧភោ សមវិបាកិនោ
អឆម្មោ ឆារយំ ឆេតិ ឆម្មោ ទាយេតិ សុគ្គតិំ ។

ស្រាវ៖ទាំងពីរគឺគុណ ១ ទោស ១ មិនបានឲ្យផលស្មើគ្នាទេ
ទោសតែនឹងនាំសត្វទៅឆ្ងាយ គុណតែនឹងនាំសត្វទៅកាន់សុខតែ ។

បណ្តាកម្មទាំង ២ នេះ បើកម្មណាមួយឲ្យផលដល់បុគ្គលណាហើយ
បុគ្គលនោះនឹងត្រូវតែមានត្រមខ្លួលឃុត ក៏ត្រូវតែទទួល
ឃុតតាមផលកម្មរបស់ខ្លួនដែរ។ អ្នកធ្វើអ្វីតែត្រូវទទួលយកចំណែកល្អ
អ្នកធ្វើអាក្រក់តែត្រូវទទួលយកចំណែកអាក្រក់ ។ កំឡាំងកាយ កំឡាំង
ទ្រព្យសម្បត្តិ កំឡាំងបុត្តិអំណាច ខំឯកំឡាំងថ្មាំដែលពួកនៃធុតវាទ
ក៏មិនស្មើនឹងកំឡាំងកម្មទាំង ២ នេះទៀយ កាលបើកំឡាំងកម្មទាំង ២ នេះ
កំឡាំងកម្មណាមួយមកផល់ហើយ កំឡាំងឯទៀតៗ ទាំងប៉ុន្មាន ក៏
សាបសូន្យឋាត់អស់ ។ កំឡាំងអកុសលកម្មនោះជួបនូវនិទានព្រះ
ពុទ្ធសុបុព្វេកាទភាវណ៍ សូមនាំរឿងនេះមកសំដែងដោយសង្ខេបថា

ព្រះបាទសុប្បពុទ្ធនោះជាស្តេចនាគបុណ្យអស្ចារ្យ ហើយគ្រប់ជា
ព្រះបិតាក្មេកនៃព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ផង ខ្ញុំមានព្រះពាជបុត្រពីរព្រះអង្គគឺ:
ព្រះនាងពិម្ពា ๑ ព្រះទេវទត្ត ๑ ។

កាលព្រះមហាបុរសខ្ញុំឈរណែនាំចាកចោលព្រះនាងពិម្ពាដេញ
ទៅខ្ញុំព្រះអង្គបានសម្រេចអនុត្តរសម្មាសម្ពោធិញ្ញាណហើយខ្ញុំមាន
ព្រះទ័យអាណិតអាសូរទេវទត្តជាប្អូនថ្ងៃនោះពន់ពេក ដោយខ្ញុំព្រះ
តម្រិះឃើញថា បើទេវទត្តនោះទៅជាគ្រហស្ថ ឃ្យរទៅមុខជានឹង
ប្រព្រឹត្តធ្វើកម្មអាក្រក់ជាមិនខាន ហើយនឹងធ្លាក់ទៅរងទុក្ខកន្លងកេរជាយូរ
អង្វែងផ្តាំ ប្រសិនបើមកបួសហើយ ទោះបីនឹងធ្វើអំពើអាក្រក់ណាមួយ
ដាច់មិនខាន ក៏មិនធ្ងន់ស្មើនឹងអំពើដែលខ្លួនធ្វើកន្លងកេចជាគ្រហស្ថឡើយ
ហេតុនោះហើយបានជាខ្ញុំបំបួសទេវទត្តកន្លងព្រះពុទ្ធសាសនា ។

តាក្រោយមកព្រះបាទសុប្បពុទ្ធខ្ញុំព្រះពិភេងខ្ញាំងថា "សម-
ណគោតមដាច់ចោលកូនស្រីរបស់អញទៅបួសហើយ ម្តេចឡើយក៏មក
សង្រេះអនុគ្រោះយកទេវទត្តកូនអញទៅបំបួសទៀត" ខ្ញុំមិនចង់តំនុំនឹង
ព្រះសាស្តាដោយហេតុ ๒ ប្រការនេះឯង ។

លុះនោះព្រះសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ជ្រាបហេតុនោះច្បាស់ តែខ្ញុំមាន
ព្រះទ័យអាណិតអាសូរស្តេចនោះពន់ពេក ទើបព្រះអង្គត្រមាំងកិក្ខុសង្ឃ
ជាច្រើនរាប់ស្តេចទៅខ្ញុំចំណូលបាតក្រោស ឯស្តេចនោះក៏ឥតមានព្រះទ័យ

ជ្រះថ្លាសោះ នាំឲ្យរំងឹរតែតោមនសៀវភៅឯងឡើង ហើយទ្រង់សោយ
សុភនាទខ្លោះថ្លៃ លុះព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ស្តេចទៅដល់ ព្រះចាទសុបុប្ផពុទ្ធ
គ្រាស់បង្គាប់ឲ្យកាជបុរសយាត់មិនឲ្យព្រះគន្លឹស្តេចយាងទៅបាន សម្តេច
ព្រះអនាវរណញ្ញាណភទ្ទកាសនដ៏ចូលទៅគាល់ ក៏ទ្រង់ត្រឡប់មកវិញ។
លំដាប់ពីនោះមក ព្រះចាទសុបុប្ផពុទ្ធបានចាត់ពាជបុរសម្នាក់ថា ឯងត្រូវទៅ
តាមសមណគោតម លុះចាំស្តាប់ការណ៍ទើបមក បើឮនឮសមណគោតម
ដំណាលរឿងពីរពីអញដូចម្តេច។ ត្រូវឯងត្រឡប់មកប្រាប់អញវិញ
ឃាត់ដាច់ ។ ឯពាជបុរសនោះក៏ទទួលព្រះរាជឧទ្ទារគ្រាលបង្គំលាចេញ
ទៅតាមព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទៀតនាគណ្ឌកវត្ថុ ។ លុះនោះព្រះសា-
ពលញ្ញាណទ្រង់ញញឹម ។ ព្រះអានន្ទក៏ក្រាបបង្គំទូលសួរថា ហេតុអ្វី
បានជាព្រះអង្គទ្រង់ញញឹម ។ ព្រះសត្ថុទ្ទេសថា អានន្ទបានជាតថាគត
ញញឹម ព្រោះតថាគតដឹងថាខែនេះ ៧ ថ្ងៃទៀត ព្រះចាទសុបុប្ផពុទ្ធនេះ
នឹងលិចបុះក្នុងផែនដី (ព្រះធរណីស្រូប) ទៅស្រាប់ហើយ ពុំខាន
ឡើយ ។ ឯពាជបុរសដែលទៅលបស្តាប់ការណ៍នោះ បានឮច្បាស់
ហើយក៏ត្រឡប់ទៅគ្រាបទូលព្រះចាទសុបុប្ផពុទ្ធតាមរឿងនោះដោយ
សព្វគ្រប់ ស្តេចនោះហេតុតែត្រូវកម្មដោយមានទុក្ខាថ្នាំងដ៏ឈ្នះ ក៏ទ្រង់
ព្រះចិន្តាថា បើសមណគោតមនេះប្រាកដមិនត្រូវទេ អញទើងផ្តាំផ្ញើ
ឲ្យភ្លាសនេះពុំខាន ហើយក៏ទ្រង់បញ្ជាពាជបុរសទាំងឡាយជាច្រើនត្រឿ

ទ្រង់គោតមរំកេះគតមកស្តេចទៅនៅលើប្រាសាទ ๗ ជាន់ ហើយទ្រង់ឲ្យរក
មនុស្សខ្លាំងពូកែជាន់ឲ្យនៅចាំទ្វារទាំង ๗ ជាន់ក្នុងទ្វារមួយៗ មានមនុស្សពីរនាក់ៗ ហើយឲ្យដំរទ្វារទាំងនោះខ្ជាប់មិនឲ្យអ្នកណាចូលចេញបានហើយទ្រង់ផ្តាំថា អ្នកកាលំគ្នាប្រុងចាំមើល បើដល់ថ្ងៃទី ๗ ហើយឃើញអញចុះពីលើប្រាសាទមក ត្រូវអាំគ្នាចាប់អញលើកដាក់ទៅលើប្រាសាទវិញកុំបីប្រហែសឡើយ លុះផ្តាំស្រេចហើយស្តេចក៏គង់ក្នុងល្វែងប្រាសាទជាន់លើបំផុតជាសុខសប្បាយ ។

លុះនោះ ព្រះសព្វញ្ញុពុទ្ធជ្រាបហេតុនោះហើយ ទើបទ្រង់ត្រាស់ទៅនឹងភិក្ខុទាំងឡាយថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ព្រះបាទសុប្បពុទ្ធនោះកុំថាត្រឹមតែនៅលើប្រាសាទ ๗ ជាន់ ទុកជាហោះទៅលើវេហាស៍ក៏លើអាកាសក្តី ឬចូលទៅនៅក្នុងមហាសមុទ្រក្តី ចូលទៅនៅក្នុងរូងភ្នំក្តី ក៏គង់មិនរួចអំពីបាបកម្មឡើយ ធម្មតាភាពកើតមកជាមនុស្សនេះពិតមានតែ ๑ តែជាយ៉ាងណាពិតយ៉ាងនោះ ព្រះបាទសុប្បពុទ្ធនោះមុខជានឹងលិចចុះទៅក្នុងផែនដី ដូចពាក្យគេថាតគតោលមិនខុសឡើយ ទើបទ្រង់សំដែងព្រះគាថាថា :

ន អន្តលិក្ខេ ន សមុទ្ទមជ្ឈេ
ន បព្វតានំ វិវរំ បវិស្ស

ฉ วิชฺชาเต เสา ฉกตาภิญฺญาเตสา
ยตฺถ ปิตา ฉปฺปสาเทยฺย ตตฺถ ฯ

ปุคฺคลเจ្ចីបាបកម្មហើយ នឹងវេរនៅទៅលើអាសាកាមនុះបាបកម្ម ដែរសំពៅទៅនោកឯសមុទ្រ ក៏ជន្លះពីបាបកម្ម ចូលទៅនៅកណ្តូងភ្លឹង ក៏មិនរួចពីបាបកម្ម ឬបុគ្គលដែលសិនៅកណ្តូងប្រទេសលើដែនដីហើយមកបុគ្គលប្បីបៀតបៀនមិនបាននោះមិនដែរមានទេ ។

លុះផុតថ្ងៃទី ๗ សេះមង្គលសម្លាប់ការស៊ីស្រែកតក្រញ៉ាំរបាក ថ្កែរសំដីឯតួឯងឡើង ព្រះហារុបុប្ផពុទ្ធបានឮសំឡេងនោះហើយ ក៏មានព្រះបន្ទូលហៅមកថាសេះ ទើបប្រែដំបានព្រះកន្តែងឆ្ពោះទៅដែលគ្នា ឯគ្នាទាំងនោះក៏រត់បើកឯង មិនបាច់បាំមានខ្លះណាបើកថ្ងាយឡើយ ពួកអ្នកចាំគ្នាទោងលើឃើញហើយ ក៏នាំគ្នាថាចំស្មេចនោះចំណងនឹងដាក់ទៅលើ ម៉ងបានដាក់ទៅលើត្រឡប់ទៅជាចាប់ចោះចំលាក់ទៅក្រោមវិញ ឯកក្រោមបាប់ចោះទោះក្រោមទាប គ្នាវាយបង្ហែរដល់ឆ្អើរផ្លេះណោះជាក្រោមដាំបំផុត មហាប្រជាពីក៏ណាន់តក្រែកប្រែវែកវិញក្រែកចែកញ្ជាពីរ ស្តេចនោះក៏លិចក្នុងភ្លាមៗក្នុងព្រះនលាដ៍ស្តេចព្រះដង្ហាយក្នុងវេលានោះ ក៏ធ្លាក់ទៅកន្លែងនរកប៉ែងឯណុះទេនាដល់មកសព្វថ្ងៃនេះពុំទាន់រួចឡើយ ។ នេះហើយហៅថាកំណើតកុសលតម្ល ដេកំព្រាំងអ្វីស្មើ

ភ្ញុំបាន គួរយើងត្រៃប្រាណាទាចបាចឲ្យជួបស្ថាបមាន់ត្រូវរងើតក្នុងមិនត្រូវមើលងាយបាបឡើយ ។

ឯកំណើតកុសលកម្មវិញ ដូចមានឧទាហរណ៍មាលាការ (ជាងក្រងផ្កា) ជាដើម នឹងនាំរឿងនោះមកសំដែងដោយសង្ខេបថា នាយមាលាការនោះតែងក្រងផ្កាថ្វាយព្រះបាទពិម្ពិសារពេលព្រឹកថ្ងៃ មិនដែលដាច់ថ្ងៃមួយ ជួនជាបានជួបនឹងព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ក៏មានចិត្តជ្រះថ្លាពេលណាស់ ស្ទើរតែមិនគិតខ្លាចក្រែងស្តេចខ្ញាល់ឡើយ ហើយក៏យកផ្កានោះទៅបូជាព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ តាំយោបល់នាយមាលាការនោះ ជំនឿរឿងបាបស់ក៏កើតទោមនស្សអាក់អន់ចិត្ត ទើបនាងនោះទៅក្រាបបង្គំទូលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ដំណើរនោះដោយសេចក្តីគ្រប់ ដើម្បីឲ្យធ្វើទោសស្ថាមីនោះ ។ ព្រះពុទ្ធជាមិនបានធ្វើទោសនាយមាលាការត្រឡប់ជាប្រទានឱ្យសម្តែងវិញ ។ នេះមកតែកម្មាំងកុសលកម្មរបស់នាយមាលាការដែលមានចិត្តជ្រះថ្លាបានថ្វាយផ្កាដល់ព្រះពុទ្ធឲ្យជាប់ជាំងកម្មវាសនាឱ្យសាងនូវចិត្ត ។ គួរយើងយកចិត្តទុកដាក់កសាងកុសលឲ្យរឿយៗ កុំបីប្រហែសធ្វេសឡើយ នេះហៅថាកម្មាំងកម្ម ។

ត្រង់បទថា ថ្នាំម្ល៉ឺនស្ទើរថ្នាំ ព្រះតេជគុណតែយនោះមានសេចក្តីអធិប្បាយថា ថ្នាំតេទ្យហ្នឹងណាមានតែ ម្ល៉ឺនកម្មាំងពូកែវិសេសណាស់ដែរ ប៉ុន្តែយកមកពីការដាបសំមកុសល្អ ជួនកាលបានសះជា ជួនកាលមិន

ជានសះជាទេ ឬនឹងយកមកកែកោតតាំជាតិ ជរា ព្យាធិ មរណៈក៏កែមិន
ជានប៉ុន្តែកែមនុស្សដែលខិតខំលះកែទៀងទៅជាមនុស្សមានគ្រឿងសម្បត្តិក៏ កែ
ឧនុស្សមិនមានយសសក្តិឲ្យជានះទៅជាមនុស្សមានយសសក្តិក៏ កែមនុស្ស
ទ័លខ្ចះប្រព្រឹត្តធ្វើអំពើគាក្រក់មានលួចប្លន់កាប់សម្លាប់ ឬប្រព្រឹត្តលេង
ល្បែងផ្សេងៗមានចៀបជាដើម ឲ្យទៅជាមនុស្សល្អវិញក្តី ក៏កែមិន
ជាន ម៉ោះប្រព្រឹត្តយកថ្នាំពេទ្យទាំងនោះមកតែហ៊ាយ ពេនទោះអ៊ីនឹងរឹត
តែចំរើនភ្ញាំងឡើងទៀត ។

បើជនណាប្រាថ្នាចង់ឲ្យកោតគឺមាន ជាតិ ជរា ព្យាធិ មរណៈ ជា
ដើមឲ្យសះជាចេញជានត្រូវយកថ្នាំ ៣ ប្រភេទមកញ៉ាំគឺ: ព្រះពុទ្ធ ១ ព្រះធម៌ ១
ព្រះសង្ឃ ១ ដែលលោកឧនុតជាជនុសជ្ឈាតិវិសេស មកឧបួលជាន
ឆ្អិតលាបគឺនោតប្រណិបត្តន៍បូជាកាលវេលាចុះ ទើបកោតទាំងនោះនឹង
សះជាជានគឺថាថ្នាំទាំង ៣ មុខនេះគេបង្កែកោតគឺតកុសលចិត្តដែលដឹតខាំ
ប្រុតឲ្យធ្វើអំពើគាក្រក់ផ្សេងៗមានសម្លាប់លួចប្លន់គេ ប្រព្រឹត្តតាមេ-
សុមិច្ឆាចារ និយាយកុហក ទំលុះទុកមេរេជាដើមឲ្យសះជាជាន ។ មិន
តែប៉ុណ្ណោះឧុសថទាំង ៣ នេះមានគុណានុភាពនាំឲ្យជួយស្រោចស្រង់ផ្ទុះ
ពួកមនុស្សដែលខិតខំលះកែប្រែចិត្តឲ្យទៅជាមនុស្សមានគ្រឿងសម្បត្តិ
ភប់រែនលាងកេ ឲ្យទៅជាស្តេចឯងជាដើម ។

ចប្ចិមជាតិ ទើបជួយឲ្យបានដល់ព្រះនិព្វានជាស្ថានបរមសុខសិនបានជួប
ក្រែថ្នា សមដូចពុទ្ធកាសិតថា :

យេ កេចិ ទុក្ខថា លោកេ វិដ្ឋន្តិ វិវិធា ឥមា
ឆម្ភោសដំ សមំ ឆត្តិ ឧតំ បិវិជ កិក្ខកេ
ឆម្ភោសដំ បិវិត្វាន អជរា មរណា សិយុំ
ការយិត្វា ឋបយិត្វា ធិពុតា ឧបធិក្ខយេតិ ។

ទុសថតាំងឡាយឯណា មានរៃនប្រែកាកន្លងលោក ក៏មិនស្មើនឹងទុសថ
តែធម៌ឡើយ ម្នាលភិក្ខុតាំងឡាយ អ្នកតាំងឡាយ ចូរធ្វើតទូរទុសថតែធម៌
នោះចុះ លុះអ្នកតាំងឡាយបានធ្វើកពោលតែបានចំរើនបានដាស់តុក
ទូរទុសថតែធម៌ហើយ ទើបជាអ្នករលត់ទុក្ខ (នៅជាសុខ) ក្នុងព្រះនិព្វាន
គ្មានជរា គ្មានមរណៈមកបៀតបៀនបានឡើយ ព្រោះហេតុនោះគួរតែ
យើងខំតាំងឡាយចំដឹកទុសថតែធម៌នេះកាល់លោចុះ ទើបសមជាកេតតាំង
ត្រូវបាន នេះហើយហៅថា ថ្នាំអ្វីមិនស្មើថ្នាំព្រះតេនត្រ័យ ។

ត្រង់បទថា ភ័យអ្វីមិនស្មើភ័យខ្លាចបាប នោះសេចក្តី
តទៀបយ៉ាងថា កំណត់ដែលត្រូវឯទៀតៗ មានខ្លាដំរីជាដើមមិនហៅថាជា
កំណប់ទ្រព្យឡើយ ព្រោះថាសត្វទាំងនេះបំផ្លិចបំផ្លាញតែបៀនហើយ
យើងតែងតែបង្ហាយរៀងខ្លួនតែម្តងទេនេះទើនោះ កន្លងបានតែម្តងទេ ៦

ភ័យខ្លាំងណាស់ ពាក្យនេះពិតជាមិនខុសទេ ដែលថាចិត្តមនុស្សនេះ ជាធម្មជាតិដែលមានការប្រែប្រួលជាញឹកញាប់ ដូចជាមានការប្រែប្រួលជាច្រើនដងក្នុងមួយថ្ងៃ ដោយសារតែការប្រែប្រួលនៃចិត្តនេះហើយ ទើបព្រះពុទ្ធអង្គទ្រង់ត្រាស់ថា ចិត្តនេះជាធម្មជាតិដែលលែងបានស្ងប់ រមែងតែរវើរវាយ ដូចជាមានគេបោះចោលទៅក្នុងភ្លើងដែលឆេះសន្ធោសន្ធៅ ដូច្នេះ ។ មួយទៀតចើនណាស់ដែលធ្វើបាបតាមចិត្តរីករាយ ចំពោះមុខគេក្តី កំបាំងមុខគេក្តី កុំឲ្យគិតថាមិនអីទេ ។ អញ្ចឹងធ្វើចន្លោះបន្តិចទៅ ឆ្នាំខាងណាឃើញឬនឹងឮជនខ្មែរណាធ្វើបាបហើយគិតយ៉ាំងនេះ ហៅថាមើលងាយបាប ឯបើចំពោះនេះគោះប៉ប្អូនលួចធ្វើតាមចិត្តរីករាយក្តី តាលបើដល់ពេលហាយ ទៀងតែឲ្យផលពុំខាន ត្រង់ដូចជាដើមឈើអាំងពួស តាលបើមិនខាន់ដល់ដូរវាក៏មិនខាន់បញ្ចេញផ្កាផ្លែមកឡើយ លុះណាតែដល់ដូរហើយ ទើបបញ្ចេញផ្កាផ្លែឲ្យដាក់ស្កន្ធហាន់ណាមិញ តាលបុគ្គលកំពុងធ្វើបាប ក៏មិនខាន់ឃើញរបបាបទៅវិញដែរ លុះដល់លោកឲ្យផលជាទុក្ខវេទនាមកដល់ ទើបបានដឹងខ្លួនភ័យខ្លាំងមានវិធី មានន័យដូចព្រះបាទមួយអង្គឈ្មោះសោសរ្យតិស្ស (ត្រង់តិស្សត្រង់ក្រម) ទ្រង់នាំរឿងនោះមកតំណែងដោយសង្ខេបថា :

កន្លងកាលមួយនោះហើយ មានព្រះរាជាស្រុកមួយអង្គទ្រង់មានព្រះនាមតិស្សៈ ។ ឯលោកបៅកធំតាមនោះក៏ព្រមឲ្យស្មាត់នៅ ។ លុះនៅយូរទៅក្តី ។ ឧបាសកនោះបានបំរើព្រះរាជានោះមានសេចក្តីថ្នាក់ថ្នមបានខ្ចីព្រះរាជាស្រុកតាមចិត្តរីករាយ ដោយគិតថាខ្លួនឯងនេះ

ផ្ទះបេះស៊ីខ្ញុំរៀងរាល់ថ្ងៃ ។ លុះដល់ពេលត្រាបេះមក ចៅអធិការមានសេចក្តីថ្លែណា មិនចង់ឲ្យព្រះទិណាស្លែះទោះរត់កន្លែងណាឡើយ តែនឹងថា លោងនេះបើនៅផ្ទះរៀងខ្លួនជាធម្មតាស្រួលច្បាស់ជាងគេ ហើយក៏គិតនេះរឿងណាញ្ញព្រះដីរកគ្រាមានបេះឡើងវិញ ។ លុះដល់ព្រឹកស្អែកឡើងចៅអធិការយេងឈ្មោះសង្ឃាដ៏ ដើម្បីមិនឲ្យព្រះទិណាស្រែងចេញមុនខ្លាំងក្រៃពេន ហើយទៅទូលកន្លងស្រុងតែម្នាក់ឯង ។ ឯចៅសក់ទោះកាលបើមិនឃើញព្រះទិណាស្រែងមកជាមួយផង ក៏សួរថា បពិត្រលោកម្ចាស់ ចុះហេតុដូចម្តេចក៏ខ្ញុំទោះឃើញលោកអាគន្តុកនិមន្តមកផង ។ ចៅអធិការតបថា ចំពោះពាលោកទោះដេងលក់ខ្លាំងណាស់ដាស់មិនក្រោកទេ អាត្មាចាំយូរតេក ក៏ផាត់ទៅម្នាក់ឯង ។ ចៅសក់ទោះសួរមិនឃើញថាដួរប្តូរតែទៅឡើយ លុះចាត់ចែងកន្លែងគេនចៅអធិការស្រេចហើយ ទើបនិយាយថា ខ្ញុំតរុណាសូមផ្ញើបង្ហាន់ដៅប្រគេនលោកអាគន្តុកទោះផងបានឬទេ ។ ចំពោះពាបាន ហើយក៏នាំបង្ហាន់ខ្ញុំបញ្ជើទោះទៅដល់ពាក់ណាលផ្ទះ ក៏គិតថា លោកអាគន្តុកទោះ ឈរប៉ាបានចាយស៊ីកាលថ្ងៃហើយ មុខជាមិនដឹងនឹងដើរចេញពីវត្តអញទេ បើដូច្នេះ តួរតែអញកុំយកទៅឲ្យឡើយ អញនឹងចាត់បាយសម្ងនេះចោលឲ្យគេស់ តែបើអញចាត់ចោលកន្លងតែប្តូរកន្លងផ្ទះនេះ តែគ្រែងផ្ទះជាមានគេដើរមកឃើញនាំឲ្យអន្តរាយដល់ខ្លួន ល្អើយបុះអញនឹងដើរ

ម្ដេលទៅខាងមុខទៀត លុះដើរទៅ។ ទៅដួចជ្រុះនឹងតំបន់ភ្លើងដែលគេដុតចំពក់ភ្លឺស្រែ ហើយក៏កាយដើរកើតភ្លើងដាច់ចាស់ម្ដុំតំបន់ដើរដើរកើតភ្លើងអស់ ឥតមានសេសសល់ទៅយ ហើយក៏ដើរចូលទៅកន្លែង។

ឯលោកអានន្ទក៏ដាច់តាហា ក្នុងពេលនោះឯង។ ចំណែកខាងតំបន់ស្រែនោះក៏ឥតមានដំណឹងរឿងនោះសោះ ព្រោះភ្លាច់ខ្លួនចិត្តដាំ ហៅអង្គារមួយ។ រមែងមានចិត្តទៀងត្រង់ស្លណាស់ ដ៏ដើរដាមានតំណរូបអាត្រកំបែបនេះសោះ ឯហៅអង្គារនោះលុះដើរទៅដល់ដើរតំម្លៃមួយកាលទៅ។ កើតក្តីនឹងកើតឆ្កួតរវេទា ដាយូរមកផ្លែជាំ ពុះចូលតំនរកមក ចាន់មកកើតក្តីត្រកូលអ្នកមានទ្រព្យសម្បត្តិរាប្រាន។ ចាប់ដើមតាំងពីកូនទោះមកចាប់ផ្តើម ដកចំដល់ថ្ងៃប្រសូតិ ឪតាចិតាក៏ភ្ញាក់ខ្លួនថាជាអ្នកត្រីត្រលំបាកគេនយ៉ាងម៉ាម៉ាហា លុះកូនទោះធំល្មមបើរើបានចេលណា ឪតាចិតាក៏លះលែងកាច់អានបណ្តាញចេញពីផ្ទះ ដោយគិតយើញថា កូនេះជាកូនគាឡកណ្តើកុកឲ្យទៅយូរទៅពុំបាន។ ឯឪតាកេទោះក៏ដើរកុកវេទាតែកេត តែដើរសូមបានតេជលះថ្ងៃ ក៏ឥតមានគ្នាណាឲ្យគេបន្ទិចបន្តួចសោះ ទៅក៏ដើរជ្រកមកវិសគ្រាប់ចាយ ១ គ្រាប់ ២ គ្រាប់ត្រែមផ្ទះគេចិញ្ចឹមជីវិតមុខនួរឲ្យវេទាតេក។ នេះមិនមកពីហេតុអ្វីផងតែពីអំពើអាត្រកំដែលខ្លួនធ្វើពីដាតិមុនតឹតាត់លាតភាត់ប្រែយោជន៍តេរបស់ណាតេត្រូវបាន ខ្លួនធ្វើនឹងឲ្យតេបាន ត្រូវញ្ចឹងយកបរបស់តេនោះមក

ធ្វើជាបងប្អូនវិញ ធ្វើយ៉ាងណា ។ ផលអកុសលទាំងឡាយមកវិញក៏យ៉ាងនោះ។ មិនឲ្យលើសខ្លួនឡើយ ។ ព្រោះហេតុនោះហើយ គួរយើងវៀរលែងអំពើគ្រប់បែបញ្ញា កុំពេញចិត្តនឹងហេតុពីគេ កុំកាបសម្លាប់ប្តីកុំចងគំនុំគុំគាំបាច់ដួចបំផ្លាញគេ បើមិនបានឲ្យវិនាសប្តី ឬមិនបានបាច់ថែទាំខំនុបំរុងគេទេ កុំទៅដេះឲ្យគេក្រែកហាយឡើយ កុំយកសុខរបស់ឯងហើយឲ្យទុក្ខទៅគេ កុំលោភចង់បានចង់មានរបស់ម្នាក់ឯងពេក ត្រូវមើលនាយមើលអាយ រឿងនេះគ្រាន់ថាតំណាលយកមកដាស់តឿនប៉ុណ្ណោះ ក្នុងលោកនេះធំណាលោកខាងមុខ ។

លុះគ្រាក្រោយមក ព្រះមហាបុត្តទិមិត្តទៅបិណ្ឌបាតបានឃើញពាក្យនោះហើយ ក៏មានព្រះទ័យអាណិតអាសូរនាំយកទៅទៅវត្តបង្ហាត់បង្រៀនអក្សរបានបេះដងតួរសមគ្រាន់បើ លុះធំឡើងឲ្យបួសជាសាមណេរ ។ តាំងពីបួសមកឡើងកាលណាមិនដែលបានឆាន់ឆ្អែតពោះម្តងសោះ ដរាបដល់អាយុ ២០ ឆ្នាំឲ្យបំពេញឧបសម្បទាជាភិក្ខុទៀតក៏ខៅដែលបំបាត់វេទនា បើទៅបិណ្ឌបាតក្នុងមិណា ឥតមានអ្នកណាមួយយកបង្ហិនមកដាក់ឆ្ងាត្រឡប់ឡើយ ម្ចាស់ហើយក៏កើតទុក្ខមុខក្រែមក្រំដោយហេតុនោះបានជាគេសន្មតហៅថា សោស្សកតិស្ស ព្រះតិស្សៈក្រែមក្រំ ។

អំពីពិធីបុណ្យកុនក្លៅណាឧបសម្បទាន

ព្រះសង្ឃនាម្ចាស់ព្រះមហាសុមេធាធិបតីសង្ឃនាយក

ព្រះនាម ភ្លាក់-ប៊ុន

ដោយសង្ខេប

ចាប់តាំងពីថ្ងៃសុក្រ ៨ កើតខែជេស្ឋ ឆ្នាំកុរឯកស័ក ព.ស. ២៤៨០ ដល់ថ្ងៃចន្ទ ត.ស. ១៩៤២ ហើយបួសជាប្អូនសង្ឃបាន ១០ ពេញនៃផល្គុនឆ្នាំជូតទៅ (៣ មេសា - ១៩៤៨) គ្រប់បាន ១៤ ឆ្នាំ ថ្ងៃ ទាន់ព្រះឧបជ្ឈាចារ្យសំដែងធម្មទេសនា តម្រិះសម្តែងដោយទានប្បវេណីសព្ទ យ៉ាងពីរោះក្បោះក្បាយគួរគប្បីរាប់អានក្រៃ ចំនួន ១៥៧ មត្តំ ទាន់ព្រះមានព្រះគុណព្រះមហាសុមេធាធិបតី ជ - ឈោក, សង្ឃនាយក សម្តេចព្រះធម្មលិខិតទទួលក្តីប្រឹក្សា ល្ង. ឯម, ទន្ទឹងព្រះពោធិវង្ស ហ. តាត, ជាដើម ។ ទាន់ឮកុតពុទ្ធបរិស័ទចាំនឹងបាតុដឹងតាំងក្រែហស្ត ចុះនិមន្តធម្មនិរញ្ជ័ឈ្លួមរមអំពីទិសានុទិសកន្លែងមួយដង្ហើមរាំងអូសបួសលាមាគាទ់សន្ទិដ្ឋាតស្ថានដើម្បីស្តាប់ព្រះសទ្ធម្មទេសនាគ្រឿងគ្រាមើរដោះសាងនិច្ចកាលក្រៃ គួរជាទីជ្រះថ្លាយ៉ាងក្រៃលែង, ហើយឯងចរិញ្ចានបច្ច័យតិចច្រើនតាមសទ្ធាវៀង។ ខ្លួនថ្វាយធម៌ទេសនា រួចរួមចាំអប់ចំនួនពាំមុនជាប់ជួនតាន់ពីរោងឆ្នាំជាប់ជួនរៀលម្កពីរសែន (២៤២១៨,៦២) ។

ក្រុមពុទ្ធបរិស័ទអ្នកស្រុកជាតិរួមសាសនាជាមួយគ្នា បានចាត់ចែង
ទុក្ខំណាន្តុបព្វជាន វេរប្រគេនព្រះសង្ឃឃ្លាំងៗឲ្យរាំងកាលថ្ងៃ ១៦ ដើសផល
ថ្វាយដល់វិញ្ញាណក្ខន្ធសម្តេច ចំនួន ១២៧ ក្រុម មានក្រុមលោកស្រី
ខៀង - ខាន់ ជាកិរិយាសម្តេចព្រះអគ្គមែវ - ជួន, ក្រុមលោកយុនកេសរ-
ប៊ុប្ផា តាន ត្រមាំងមាតាវិតា និងក្រុមអ្នកស្រីសួរ - ធុំ, អ្នកគ្រូ សួរ-
សុខុម ខាងសួរ - សាន្តជាដើម ។

ព្រះសង្ឃដែលចំរើនព្រះបរិត្តពាល់កន្ត្រៃនិងទទួលភត្តពាលថ្ងៃ ចំនួន
ចាំងអស់ ៩០៤៤ អង្គ, បច្ច័យដែលហាត់ចែងប្រគេនជាថ្ងៃយានជំនិះព្រះ
សង្ឃចាំងនោះខ្លះចំនួនពីរោងទ្រាំមួយរយហាសិបបួនរៀល (២៥៥រ,) ។

អ្នកទទួលភ្ជាប់ព្រះសង្ឃ ដែលសូត្រព្រះធម្មក្ថាបសពសម្តេច
កាលយប់ ចំនួន ៩២០ អង្គ មានលោកគាជ្ញាហ្គូន ជាម និងអ្នកស្រីអ៊ីដាជា
កិរិយាជាដើម ឯបច្ច័យដែលប្រគេនព្រះសង្ឃចាំងនោះចំនួនបួនពាន់ប្រាំ
បួនរយម្ភៃរៀល (៤៨២០ ,) ។

ក្រុមពុទ្ធបរិស័ទ, គណៈមន្ត្រីរដ្ឋនិងក្រុមសាំងស៊ីន មានសេចក្តីជ្រះថ្លា
ចំពោះគុណសម្បត្តិសម្តេចជាម្ចាស់ បានរួបរួមគ្នាជាពួកជាក្រុមធ្វើពិធី
បុណ្យ បង្សុកូល ទទួលសុំសួលថ្វាយសម្តេចពាល់ទាំងត្រឹងអាក់មាន
ចំនួនជា ៤២ ក្រុម មានក្រុមញាតិសាលោហិតសម្តេច ក្រុមសិស្ស

សាលាចាស់ដាន់ខ្ពស់ ក្រុមសិស្សសាលាចាស់រដ្ឋវគ្គសាកវិន ទីឯណោះ
សង្ឃវត្តសាកវិនជាដើម ។

នៅវេលាម៉ោងប្រហែល ១៤ កេចខែមាឃ (៤ មីនា - ៤៨)
មានធ្វើពិធីសង្គ្រោធទូន្មកុណ្ឌញ្ញាសាសនូបថម្ភ ប្រគេនវត្តដោយយកការ
ស្វាគមន៍ព្រះសង្ឃ ៦២១ អង្គ ទីនេះត្រឿងសិក្ខាបទវណ្ណនាផ្សេងៗដល់
សិស្សសាលាចាស់រដ្ឋវគ្គសាកវិន, ឲ្យានទំមន្តព្រះសង្ឃគ្រប់គ្នាដប់ខ្នង
៣៥ អង្គចំរើនព្រះបរិត្ត ទំមន្តធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ ប្រកាសធម្មទេសនាបុញ្ញ-
វិស្សជ្ជនា រួចទំមន្តព្រះសង្ឃភាំង ៦២១ អង្គបង្សុកូល ត្រឹមរៀងអង្គាស
ចង្ហាន់ប្រគេនព្រះសង្ឃចំនួន ១២០ អង្គជាទីបញ្ចប់ ដើម្បីទុំសចំណោម
កុសលប្រគេនសម្តេច ។ រួមព្រះសង្ឃដែលចង្អុលបង្កូលចាត់អស់ចំនួន
៩០៤៧ អង្គ ឯកច្ចយប្រគេនព្រះសង្ឃភាំងទុំះចំនួន ១៧៦៣០,០០ ។
រួមបច្ចយដែលពួកពុទ្ធបរិស័ទបូលបុណ្យដាក់សពសម្តេចជាក់
កន្លង់ឃ្លាំងសង្ឃចំនួនប្រាំមុនប្រាំពីរពាន់ប៉ែតសិបបីរៀលដប់ប៊ីសេន
(៥០៧៨,០៣ សេន) ទីឯបូលបុណ្យសាងមេរុតាមផ្លូវពាក្យចំនួន
មួយសែនប្រាំមួយម៉ឺនប្លាយ . . . ។

រឿងបុណ្យដែលស្រុះស្រួលមូលមិត្តគ្នាមានសភាពបែបនេះគួរ
ទុកជាទំនាក់ទំនងពួកពុទ្ធសាសនិកជនខ្មែរ ។

ក្រុមពុទ្ធបរិស័ទខេមរជាតិនៃវត្តសាំងស៊ុន

ចូលមកបង្ហូរក្លួនទុំសដល់ចំពោះព្រះសង្ឃ សម្តេច ជ្រួក - ហ៊ុន ញ៉ាត ជាតិជ្រួនថ្មី ។

គាលពីថ្ងៃ ៧ ខែសីហា, ឆ. ស. ១៨៦៨ ម៉ោង ១៧ លោកគ្រូ ចាប់ - សុខ ជាអនុគណវត្តតំពង់ត្រែម, លោកគ្រូ ឈឿម - អ៊ិត ចៅអធិការវត្តចំប៉ា ព្រមទាំងព្រះសង្ឃជាខ្មែរ ដែលមានចំនួនប្រមាណ ៥៧ អង្គ ក្នុងខេត្តត្រយ៉ាំង (សាំងស៊ុន) បានរួមគំនិតគ្នា និមន្តព្រះសង្ឃគណៈមហានិកាយនៃធម្មយុត្តិកនិកាយចំនួន ២០០ អង្គ បង្ហូរក្លួនទៅវត្តសាកម៉ែនតោ ដើម្បីទុំសដល់ចំពោះវិញ្ញាណក្ខន្ធនៃអតីតសម្តេចព្រះសង្ឃនាយក ជ្រួក - ហ៊ុន ញ៉ាត ។

នៅពីបំផុតនៃពិធីសត្តប្យុតណាកិច្ចម្នេះ លោកគ្រូ ចាប់ - សុខ តំណែងជាប្រធានគណៈកម្មាធិការនៃពុទ្ធបរិស័ទខ្មែរ ប្រចាំខេត្តសាំងស៊ុនទាំងមូល មុនដំបូងទុំសកុសលដល់ព្រះសង្ឃ សម្តេចព្រះសង្ឃនាយកបន្ទាប់មក លោកបានថ្លែងយ៉ាងក្បោះក្បាយថ្លាយព្រះពរដកុសលចំពោះព្រះករុណាជាអម្ចាស់ជីវិតលើត្បូង ដើម្បីឲ្យព្រះអង្គបានប្រកបដោយសេចក្តីសុខក្នុងសិរីរាជសម្បត្តិជាអង្វែងតទៅហោង ។

ថ្ងៃទី ១ គឺថ្ងៃសុក្រ ២ រោច ខែផល្គុណ
២៦ ខែមីនា ឆ្នាំ ១៩៤៨

ម៉ោង ១៤ ប្រជុំព្រះសង្ឃគណៈ ហានាខុត្រម - ពុទ្ធសាទ ពុទ្ធសិកា ព្រមទាំងមន្ត្រីភ្លាក់ផ្អើរ រៀបហែក្បួនសពដំណើរលើរថភ្លើង ។

ម៉ោង ១៦ ក្បួនហែចេញពីវត្តសាកវនៃតេជោ ទៅតាមផ្លូវប៉ូលីវែរ តែមេត្រង់ ប្លូវ៉ាកខូថាឌ័ឡាត្រ, លុះដល់ស្ពានកូនឆ្កែ នាពព្រះសង្ឃចំនួន ១០០ រូប រង់ចាំបង្សុកូល, ស្នែងស៊ុសុវត្ថិ តេស៊ុតាវង្ស តេស៊ីសុវត្ថិ ចាំរ៉ី ប៉ូលវែរ ទើបត្រឡប់មកវត្តវិញ ។

ម៉ោង ១៨ ក្បួនហែដល់វត្តវិញ ។ ព្រះករុណាជាម្ចាស់ដីតែលើ ស្តេច លោកកុដ្ឋីស្រីរដ្ឋា ពេជយ្យ៉ាកចាក់ ព្រមទាំងព្រះពជវង្សានុវង្ស ប្រធានរដ្ឋសភា នាយករដ្ឋមន្ត្រី ប្រធានព្រះពជគណៈទាំងពីរ រដ្ឋមន្ត្រី តំណាងពីស្តេ តំណាងព្រះពជគណៈទាំងពីរ នាម៉ឺនសព្វមុខមន្ត្រីចាក់ង. ខ្មែរធំចាំទទួលព្រះសពនៅព្រះពទ្ធាងស្តេច្រះមេរុ ។

ក្រុមហានរក្សាព្រះអង្គ ក្រុមហានចាក់ង នៅប្រចំតំបន់តាមទំនៀម ។

ម៉ោង ១៨ អុជធូបថ្វាយ នៅទីវត្តសាកវ័នគោដោ ទីរដ្ឋធីមេរុ ។

ម៉ោង ២០ និមន្តព្រះសង្ឃ ១៦ អង្គ ចំរើនព្រះបរិត្តក្នុងមេរុ ប្រគុំដង្ហែរ និងតាំងជ្រួចខ្លួ ។

ម៉ោង ២១ និមន្តព្រះសង្ឃ ១ អង្គទេសនា, ៤អង្គ×ខ្លួលសព្ទ: ១៦ អង្គសូត្រព្រះធម្មក្នុងមេរុ ។

ថ្ងៃទី ២ គឺថ្ងៃសៅរ៍ ៣ រោចខែផគ្គុណ
២៧ ខែមីនា ឆ្នាំ ១៩៤៨

ម៉ោង ១០ ប្រគេនចង្ហាន់ព្រះសង្ឃ ១៦ អង្គដែលសូត្រព្រះធម្មក្នុងមេរុពីល្ងាច និងព្រះសង្ឃឯទៀតចំនួន ២៥០ អង្គ ។

ម៉ោង ១៨ ដល់ម៉ោង ២៤ រៀបចំពិធីបុណ្យដូចថ្ងៃទី ១ ។

ថ្ងៃទី ៣ គឺថ្ងៃអាទិត្យ ៤ រោចខែផគ្គុណ
២៨ ខែមីនា ឆ្នាំ ១៩៤៨

រៀបចំពិធីបុណ្យដូចថ្ងៃទី ២ ។

ម៉ោង ៩ រំកិលព្រះកេសធុះពីបញ្ចា ទៅដល់កន្លែងសាលាខាងទិសឦសាន រៀបត្រឿងជាន់សម្រាប់ដូជាសត្រូវហើយនិមន្តតែឯកោដ្ឋមកដល់លើត្រឿងជាន់ក្នុងមេរុវិញ ។

ម៉ោង ១៧ ព្រះករុណាជាអម្ចាស់ជីវិតលើឥស្សរ ស្តេចយាងព្រះរាជដាននៅភ្នំ ជាមួយនឹងលោកកុម្មីសស្យូនៃសាធារណរដ្ឋបារាំងសែសប្រចាំប្រទេសនៅកម្ពុជា ព្រមទាំងព្រះរាជវង្សានុវង្ស ប្រជានរដ្ឋសភានាយករដ្ឋមន្ត្រី ប្រជានគ្រប់ក្រសួងព្រះរាជអាណាចក្រ និងមន្ត្រីនសព្វមុខមន្ត្រីចូលរាល់ - ខ្លះ ។

ក្រុមភាតរកិច្ចព្រះអង្គ ក្រុមសាមាន្យជនទាំង ក្រុមភាតរកិច្ចព្រះនរោត្តម ក្រុមតំណាងស្ថានទូត ។ នៅប្រចាំតំណាងតាមទំនៀម ។

ម៉ោង ១៩ ដល់ម៉ោង ២១ រៀបចំដង្ហែបុណ្យរួចថ្ងៃទី២ នៃព្រះសង្ឃសូត្រព្រះធម្មទេ ។

ថ្ងៃទី ៤ គឺថ្ងៃចន្ទ ៥ រោចខែផល្គុណ

២៩ ខែមីនា ឆ្នាំ ១៩៤៨

ម៉ោង ៧ ខំមន្តព្រះសង្ឃ៨រូបសូត្រសក្តបាណាតិធម្ម រួចថ្វាយសង្ឃព្រមទាំងសំស្ការទុសិស្សទាំង៦រូប ព្រះស្តេចប្រោសព្រះរាជទានកែវ ដំរាប់លើកេរ ២ ជាន់ ។

ម៉ោង ៨ និមន្តអង្គបុណ្យរាប់ដល់ទីមេរុ, ឯអង្គារៈដង្ហែយកទៅបញ្ចុះនៅឯណ្ឌាលរនេ បន្តុំមួយ ។

មៅង ១០ និមន្តព្រះសង្ឃវេរកគ្គ មានវេបៀបដូចកងថ្ងៃទី ៦ ។

មៅង ១៩ អុជប្រទីបជ្វាលា នៅចំវត្តនិងទីមេរុ ។

មៅង ២០ ដល់មៅង ២៤ និមន្តព្រះសង្ឃចំរើនព្រះបរិត្ត ទេសនាប្រថមសម្ពោធិ រួចធ្វើកិច្ចពុទ្ធាភិសេក ត្រៃពីពោះមានកិច្ចធ្វើដូចកងថ្ងៃទី ១ មានអុជភ្លើងខ្ញែន នឹងកាំជ្រួចជាដើម ។

ថ្ងៃទី ៥ គឺថ្ងៃអង្គារ ៦ រោចខែផល្គុណ
៣០ ខែមីនា ឆ្នាំ ១៩៤៨

មៅង ៦ និមន្តព្រះមង្ឃជយន្តោ ថ្វាយជយមង្គល បញ្ចប់កិច្ច ធ្វើពុទ្ធាភិសេក ។

ពិធីដំណល់អដ្ឋសម្ពេចកង្ខ ក្រោងថ្មី

មៅង ៨ ព្រះករុណាជាអម្ចាស់ជីវិតលើត្បូង ស្តេចយាងទៅជាអធិបតី ជាមួយនឹងលោកកុម្មីស្សរនៃសាធារណរដ្ឋចាំងវែស ប្រចាំប្រទេសកម្ពុជា ព្រមទាំងព្រះពរវង្សានុវង្ស ប្រជានរដ្ឋសភា នាយកដ្ឋមន្ត្រី ប្រជានក្រុមប្រឹក្សា ព្រះពរគាណាចក្រ រដ្ឋមន្ត្រីតំណាងក្រសួង ក្រុមប្រឹក្សាព្រះកំពស់គាណាចក្រ ទីឯនាម៉ឺនសព្វមុខមន្ត្រីធំៗតូចៗ ។

ព្រះថេរៈគន្ធសូត្រ សុន្ទរកថា ថ្លែងសេចក្តីសរសើរគុណសម្តេចព្រះសង្ឃនាយក ចំពោះព្រះកត្តិព្រះករុណាជាអម្ចាស់ជីវិតលើត្បូង ។

ព្រះមហាថេរ ๑ អង្គ លើតែកោដ្ឋមង្គសម្តេចថ្កុយ ព្រះអរុណាជា អម្ចាស់ជីវិតលើតួន ។ ព្រះអរុណាទ្រង់ទទួលអង្គជាសេចក្តីតាវះរួច ឲ្យតែនៅព្រះមហាថេរនោះវិញ ហើយហៅឲ្យលៅជាតស់តួនថ្កុំគ្នុ តែថ្កុំគ្នុដែលសម្តេចបានតសាន់ជាអរសោតតំបូ ។

មោ៉ង ๑๐ ឲ្យតែនបង្ហាន់ព្រះសង្ឃដូចគ្នាថ្ងៃទី ๒ ។

មោ៉ង ๑๗ និមន្តឆមកថែន ๗ អង្គទេសនាសង្គ្រោះឆនា ។

សំរេចការបុណ្យត្រឹមប៉ុណ្ណេះ

ព្រះវិកន្ធញ្ញាណត្ថេរប្បវត្តិ

ឃុនសិរីមេធី ស្រី-អ៊ូ

ក្រុមជំនុំព្រះវិត្តែបជគ្រែសួនពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យកម្ពុជា

រៀបរៀង

ព្រះវិកន្ធញ្ញាណ សោម-ឡុប ឋិតានាម សោម មាតានាម មុំម កើតថ្ងៃអាទិត្យ ៥ កេីបខែពិសាខ ឆ្នាំទាលទោស័ក ព.ស. ២៤៣២ ត្រូវនឹងថ្ងៃ ១៨ មេីឆ្នាំ ១៨៨៧ នៅភូមិកោងត្រែាក ឃុំតក់ ស្រុកតឹងពីស៊ី ខែត្រកំពង់ស្ពឺ កាលអាយុ ១០ ឆ្នាំបានទៅសិក្សាអក្សរខ្មែរ ក្នុងសំណាក់លោងគ្រូសូត្រ អ៊ុំ វត្តកាត់ភ្លុក ឃុំឯង ស្រុកតឹងពីស៊ី ខែត្រកំពង់ស្ពឺ ដល់អាយុ ១៤ ឆ្នាំបានបព្វជ្ជាជាសាមណេរក្នុងសំណាក់លោងគ្រូបៅអធិការ នៅវត្តដដែល លុះបួសរួចហើយសាមណេរ សោម-ឡុប បានបេញទៅរៀនបរិយត្តិធម៌ក្នុងសំណាក់លោងអាចារ្យ ណុប (ទុកាសឧ) ក្នុងវត្តត្រពាំងត្រែាពេី ឃុំព្រៃនិញ្ជាន ស្រុកតឹងពីស៊ី ខែត្រកំពង់ស្ពឺ អាយុ ២២ ឆ្នាំគឺកន្លងឆ្នាំកុរត្រីស័ក ព.ស. ២៤៥៥ គ.ស. ១៩១១ បានបំពេញឧបសម្បទាជាភិក្ខុក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាវត្តកាត់ភ្លុក បាននាមធម្មោជាសទ្ធម្មលិទ្ធិគ្មានហោងគ្រូព្រហ្មោតជាអនុសាវនាចារ្យ លោងគ្រូឥន្ទ្រោជាតជាតម្មវាចាចារ្យ លោងគ្រូសទ្ធម្មបញ្ញា ជាអនុសាវនាចារ្យ ។ ភិក្ខុសោម-ឡុប នៅកន្លងសំណាក់ព្រះឧបជ្ឈាយ៍បាន ១ វស្សា ក៏ទៅនៅវត្តស៊ុងរ ឃុំស៊ុងរ

ស្រុកនគរបាលកណ្តាល ខែត្រកណ្តាល រៀនចប់វិជ្ជាធម្មិកធម៌សំណាក់សម្តេច
ព្រះធម្មលិខិតឧត្តមប្រឹក្សាស្តេ - ឯម តណាមហានិកាយ ជាសេដ្ឋីជាចៅ-
អធិការវត្តនោះ ។ តមកទៀត ភិក្ខុសាម - ឡូច មកនៅវត្តកែវព្រះភ្នំង
ក្រុងភ្នំពេញ រៀនចប់វិជ្ជាធម្មិកធម៌សំណាក់ព្រះសាកល្យវង្ស "ឃួន" ។
ក្នុងថ្ងៃព្រហស្បត៍ ខែផល្គុន ឆ្នាំឆ្លូវឆស័ក ព. ស. ២៤៥៧ បានបួស
ប្រវ្រាជនេញប្រយោគ ក្នុងវត្តព្រះកែវមេរកងក្រុងភ្នំក្រេញ ជាប់ខ័
មហា ៤ ប្រយោគ ។ តាលសម្តេចព្រះធម្មលិខិតចេញពីវត្តស៊ីនមក
ធ្វើជាចៅអធិការវត្តលង្កាក្រុងភ្នំពេញ ព្រះមហាសោម - ឡូច ក៏ចេញ
ពីវត្តកែវព្រះភ្នំង មកនៅវត្តលង្កា ក្នុងសំណាក់សម្តេចព្រះធម្មលិខិត។
បានចាត់ឲ្យបង្រៀនចប់វិជ្ជាធម្មិកធម៌ដល់ភិក្ខុសាមណេរក្នុងវត្តលង្កា តមកទៀត
សម្តេចបានចាត់ឲ្យទៅបង្រៀនចប់ធម្មិកធម៌នៅវត្តពោធិ៍ស្រុកពោធិ៍ឫស្សី
ខែត្រកំពង់ចាម អស់ ២ ឆ្នាំ ទើបត្រឡប់មកនៅវត្តលង្កាវិញ ។

ក្នុងឆ្នាំមមីទោស័ក ព. ស. ២៤៧៣ គ. ស. ១៩៣០ ព្រះមហា
សោម - ឡូច បានបួសធ្វើជាកូមដំទុំប្រែរៃតែចំវត ក្នុងក្រមួនពុទ្ធ-
សាសនបណ្ឌិត្យ ភ្នំពេញ រៀនពាក្យបាលីមក ។

ក្នុងឆ្នាំច ឆស័ក ព. ស. ២៤៧៧ គ. ស. ១៩៣៤ លោកឧត្តម
សេនីយមេត្រីប្រចេសជ្ញចិន បានប្រគេនសេចក្តីសរសើរមួយច្បាប់
ព្រោះលោកបានជួលពន្យល់ផ្លូវសាសនាដល់ពួកគាហក ។

ក្នុងឆ្នាំ ๑๙๖๔ ចាន់ខ្លួសសមណសក្តិជាជំទែរគ្រូមុនីសោភ័ណ
ក្នុងឆ្នាំជវែកសោះចាន់ខ្លួសសមណសក្តិជាព្រះវិន័យធម្ម ។

ក្នុងឆ្នាំម្សាញ់ត្រីស័ក ព.ស. ๒๔๙๔ ព្រះករុណាជាអម្ចាស់ជីវិត
លើត្បូង ទ្រង់ចាន់ព្រះរាជទានត្រឿងឥស្សរិយយស មុនីសាភកវណ៌ ។

ក្នុងឆ្នាំបអង្គស័ក ព.ស. ๒๔๙๙ លោកចាន់ខ្លួសសមណសក្តិ
ជាព្រះធម្មមុនីចំកដាំគណៈជាន់ខ្ពស់ ដល់មកថ្ងៃ ๙ រោតគ្រប់ ๑๙๖๗ ចាន
ខ្លួសសមណសក្តិជាព្រះវិកខ្លួញាណ ចំកដាគណៈជាន់ខ្ពស់ជវែស ។

ព្រះវិកខ្លួញាណសោម - ខ្លួប ភ្លើតកំណើតក្នុងត្រកូលជំនុំព្រះវិតបិដក ជាអ្នក
យកចិត្តទុកដាក់ជ្រួតជ្រាប់ធ្លើការជាមួយ វែប្រពិធីក្នុងព្រះវិតបិដក រវាងទ្រង់
ខ្មៀយហាត់ ដល់មកថ្ងៃ ๑ មីនា (មាឃ) ๑๙๖๙ ចាប់ឈឺជាខ្លួនហួស
ទីស័ងតែខ្យល់ចាស់ចាងវែលថ្ងៃពុធ ๙ កើតវែងល្ងាច ឆ្នាំកុរនព្វស័ក
ព.ស. ๒๔๙๐ ត្រូវនឹងថ្ងៃ ๑๙ មីនា (មាឃ) ๑๙๖๙ វេលាម៉ោង ๑๗
លោកក៏ចាន់ខ្លួសអនិច្ចធម្ម ទៅមន្ទីរតែខ្យល់ព្រះកេតុមាលាក្នុងក្រុងតែញ ក្នុងជន្មាយុ
គំរប់ ๗๙ ឆ្នាំ ។

សម្តេចព្រះធម្មលិខិតខ្លួមថ្លៃក្សត្រណាមហាទិញ្ញ ព្រមទាំងពួក
សិស្សក្នុងសិស្សខ្លួចាប់ពីវេលា ๑๐ ព្រឹក ចាត់ការទៅសពមងងឹតលើខ្លួកក្នុង
ស្ថានភ្លើងវែតល្អក្តា ហើយធ្វើកិច្ចខ្លួបច្ចាន់រៀងកាលថ្ងៃ រហូត
ដល់ថ្ងៃសៅរ៍ ๑๐ កើតវែងបច្ចន្តឆ្នាំជវែស ត្រូវនឹងថ្ងៃ ๔ មេសា ๑๙๖๙

វេលាខាងមុខ ๑๔ ថ្ងៃ បានរៀបចំនិមន្តព្រះសង្ឃ ដែលរាប់ដោយកន្សាត់ក្តីផ្ការផ្សង ។ ហែរចេញតាមផ្លូវរវែងចំ ๑គញ្ជាំអុំ-បុនាះឆ្ងាយ ๑គញ្ជាំឈុន មកដល់ទួលវត្តកណ្តាលវិញដល់កន្លែងបាក់យ៉ាងដែលតាក់តែងដ៏វិចិត្រ វេលាខាងមុខ ๑៧ ទៀបបូជាសព មានអាមុំនសព្វមុនមន្ត្រីព្រះសង្ឃនាយកខាងមុខ ๒ គណៈ គណៈធំងហាន់ក្រម ត្រួតពិនិត្យពួក๑ចុងសត๑ចុងសិក្ខា បានអញ្ជើញនិមន្តទៅជាអធិបតី បុណ្យដ៏ធ្ងន់ស្មោះមេបញ្ជាការវរសេនាធំបានទៅថ្វាយនៅភ្លើង ខាងស្តាំតែសុន្ទរកថា ๒ លើក លើកទី ๑ តំណាងពួកសិស្សានុសិស្ស ๑ចុងសត๑ចុងសិក្ខា ចំណុះវត្តលង្កា លើកទី ๒ តំណាងក្រសួងពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ។

នេះជាសុន្ទរកថាលើកទី ๒ តំណាងក្រសួងពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យជូនសេចក្តីតទៅនេះ :

វិយោគកថា

ព្រះករុណាគ្រងព្រះអគ្គ !

ព្រះភេទ-គុណ ឱធំ លោតសម្បុរសង៉ាងឡាយ !

ខ្ញុំព្រះករុណាដំណាងព្រះថេរានុថេរៈ, អាចារ្យលោកសង្គីតជនក្រមដ៏ខ្ពង់ព្រះវិន័យធរ, លោកគ្រូគាថាប្រសាលាភប្រើន ខ្ពង់ខ្ពស់ ឱឯអស់លោកក្នុងក្រសួងពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, សូមអនុញ្ញាតខ្ញុំព្រះករុណាថ្លែងតំណាងគុណធំដ៏សេចក្តីសោ-សូរយ៉ាងក្រៃវេគដ-ណ-ណ សោដ-ខ្សួច ត្រួតពិនិ

ស្តេចបូលភាន់ទេរណាសុញ្ញាចំពោះវិញ្ញាណក្ខន្ធរបស់ព្រះថេរៈនេះ ក្នុង
ទុកាសបុណ្យឈាបនចិច្ចដូចខាងក្តីនេះ ។

ព្រះតេជព្រះគុណ សោម ខ្ញុំបាទនេះជាសង្ឃដ៏តិចជាងគេមួយដ៏ប្រសើរ
ដែលគួរកាន់ថាជាអ្នកក្រុងថាន់ឆ្នាស់មួយ ត្រង់ក្នុងចំណោមអ្នកជ្រាបក្នុង
ព្រះពុទ្ធសាសនា ។ លោកជាតេជាសូត្រចេះចាំស្ទាត់ជំនាញខាងវិន័យ-
បិដកនិងអត្ថធម្មបិដក, លោកគែនដាះស្រាយប្រស្នាធម៌វិន័យអើលវគ
គាក់ហូរដូចទឹក ត្រឹមត្រូវតាមបទមាតិកាឥតខ្ចោះ ដល់សហការីក្នុង
ក្រុមដ៏ខ្ពង់ ដែលត្រូវការសោះសួរឬពិគ្រោះនឹងលោកវែងគានមានចំពោះ
ក្តីញញឹមស្រស់ស្រាយ ជាលក្ខណសម្បត្តិនៃអ្នកជ្រាបដែលប្រតិបត្តិ
ដោយជ្រាបច្បាស់ត្រឹមត្រាយ ។ លោកជាអ្នកជ្រាបខាងព្រះពុទ្ធសាសនា
មានចំណេះចេះដឹងជ្រាលជ្រៅ, ចំណូលយល់, រាក្សាប្រតិបត្តិដោយពិចារណា។

ព្រះតេជព្រះគុណ សោម - ខ្ញុំបាទ នេះជាធម្មតាថាជាន់ឯកមួយ ល្បី
ព្រះនាមខ្ចរខ្ចាយសៀតនឹងទិសានុទិសនៃកម្ពុជរដ្ឋ ។ លោកជាអ្នកព្យាយាម
ធ្វើការមិនអន់កម្លាំង ។ ជំនឿលោះពេញដោយការងារ ជាជីវិតមិន
ចេះសាបស្រូវ ។

ទៅកន្លែងក្រុមដ៏ខ្ពង់ប្រែព្រៃតែបំផុត, ព្រះតេជព្រះគុណ សោម - ខ្ញុំបាទ
នេះជាចែវមួយគាបត្រាលចំក្តីមនុស្ស ឲ្យមានពន្លឺភ្លឺត្រាចត្រាយស្វាងតែបុះ ។ លោកជាទីគោរពដោយពេញចិត្ត នៃក្រុមដ៏ខ្ពង់ទាំងឡាយ មិន

ឋានណៈណាខ្ពស់ណា ; មានពុទ្ធដីកាថ្លៃថ្លាខ្លាំងយ៉ាងណា តែដឹងនាំយកនូវសេចក្តីក្រសួយសម្បុយចិត្ត ទាំងខ្សែក្តីថ្លៃច្រៃមាត់ ឲ្យចំណេះការ តទាំងខ្សែការគ្រាតចិត្តថយពីលោកឡើយ ។ លោកតាន្តព្រះមិនយកការពន្លំភ្លន់, មានពុទ្ធដីកាត័ក្រេស្រួលន់ ងាយនឹងយល់ងាយដាច់ចិត្តណាស់ទាំង ។ លោកតែងតែធ្វើការដែលទាំងខ្សែកត្តិសុ - ចំរើនតែមួយយ៉ាងឯង ។

ព្រះគេជព្រះគុណ សោម-ឡុងនេះ ស្ទាក់ស្ទើរពេញក្រែងចិត្តនឹងការក្រមជំនុំថ្លៃព្រះវៃគ្រប់ចំណេះណាស់ ចេញមកទទួលភ្ញៀវណា មិនដែលមកលះបង់ចោលការងារឡើយ ។ លោកទុកការងារនេះជាដំរិតរបស់លោក, ដូចជាលោកចាត់ទុកខ្លួនថ្វាយជាដំរិតលោកចំពោះព្រះពុទ្ធសាសនាដូច្នោះឯង ។

ពេលនេះ ព្រះគេជព្រះគុណ សោម-ឡុង ដែលយើងបានពោលសរសើរគុណមុននេះ ឆុតកិច្ចនឹងរស់នៅជាមួយនឹងយើងទៀតហើយ លោកចិត្តនឹងគាន់ចរណាហើយ ទុកនៅសល់តែការងារជាស្ថាបៃលោកជាស្ថាបៃមិនចេះស្ងាប់ ។

ការព្រាត់ប្រាសនឹងគ្នានេះ ទាំងខ្សែដែលសង្កត់សង្កាជាស្រេចណាស់ទៅហើយ ។

បណ្តាអ្នកមកជួបជុំនឹងពុទ្ធសាសនា ដំណើរតែជួបដំណើរយើងនឹងគ្នាសោះនេះហើយ ក៏មានបំណងតក់ស្លុតនឹងគ្នាខ្លាំងដែរ ខ្សែក្តីក្រសួលក្តួលតាមពីដើ

ពីតែនប់ៗគ្នា ។ ខ្ញុំនាងមុខហួរហែរដោយអស្ចារ្យស្រាបស្រែពីតក្លែ
តណាមានរឿងពាក់ព័ន្ធ ។ អញ្ចឹងមានន័យ អ្នកមួយក៏ហានក្លាម៉ុះ អាច
មានតែជាន់ប្រាសព្រះគុណនេះបន្តិចបន្តួចទើបគាល់គ្នាបាន ។ ឥត
អាណិតអាសូរយើងបន្តិចសោះ ។

មន្ទីរក្រុមជំនុំរៃព្រះរៃតែបិដកដែលមានព្រះវចនៈនេះនៅ
ខោដាពន្ធឹពណ្តាកយ ឥឡូវនេះ កំខេត្តយកឯកសារអន់ស្មើ, មានអាសារ
ឆ្លុះជាពពកខ្មៅជាំមួយដុំ មកបាំងកែចព្រះអាទិត្យព្រះបន្តូច ឬមាន
អាការដូចអ្នកគុជកន្ទុយកន្ទុយវែងយ៉ាងម៉ិចសូន្យឈឹង ចេញតែវ
ឲ្យលំអំណាចចោកចាំមកលេងតែក្តៅខ្លួនខោះដូច្នោះឯង ។

មកដល់ដែលធ្លាប់ផ្តាច់ផ្តិតខ្លួយ ព្រះតេជព្រះគុណនេះ បើ
ពិចារណាវែងៗទៀត មិនមែនមានដកហូតយកតែមាសប្រាក់ប៉ុណ្ណោះទេ
ថែមទាំងបូលមកសម្លាប់តិចការផ្សេងៗទៀតផង ។
ព្រះអគ្គិធម្មបិដកសព្វថ្ងៃនេះ ដាក់ការនៃព្រះវចនៈនេះផ្តើងផ្តាត់ក៏ស្ទុះ
ដំណើរពោរពាក់ណាស់ផ្លូវម្តងទៀត ។ ក្រុមជំនុំព្រះរៃតែបិដកខាតមេតំនិត
ច្រើនរើមួយ ព្រះពុទ្ធសាសនាខាតធម្មកថិកវិសេសមួយ សម្រាប់
សម្តែងធម៌ទេសនាច្រើនសព្វបែបយ៉ាង ។

ការខ្វះខាតសហការជាមេតំនិតធំនេះ ខុកដូចជារណ្តៅដែលរូងខ្លួន
ដែរឯណា ទំនាំតែចាត់ដីបំពេញឲ្យមានសណ្ឋានពេញស្មើល្អវិញនោះ

គោរព ប្រែពេលវេលាយូរវែងឆ្ងាយណាស់ ។ តាអ្វីក៏ដោយ តែតែងតែមានទេវតាគង់ឆ្លងកាត់ពីមុខជាមិនខាន ។

ព្រះតេជព្រះគុណ សោម-ទ្បុះខេះ តិតមែនតែរូបកូនវេះបាត់ទៅតែងតែគិតដល់គុណចម្បងដ៏ប្រសើរ ប៉ុណ្ណោះ, ស្មានតែឯង រស់នៅវាវែងជាងគេ ឆ្លងកាត់នៅក្នុងជួងចិត្តសហការីតែម្នាក់ លោងទុកសម្បត្តិដ៏ប្រសើរ ក្នុងចំណោមអ្នកប្រសើរទាំងឡាយ លោកសុខចិត្តទទួលអនិច្ចធម្មដោយពោលថា "ពុទ្ធោ" ម៉ែរកូនស្មារតីរំលឹកដល់សម្បាយទៅសាន់ចរលោកជួបបុណ្យលោកពោលថា "រស់ក៏តាប់ ងាប់ក៏ត្រូវថ្នូរស្លាប់ទៅជា រស់ធម្មតាកុំបារម្ភ ។ លោងកើតឡើងធ្វើការ ធ្វើការខ្លាក ក៏ធ្វើការទៅរលំនឹងរកតាទៅវិញ ស្លាប់ទៅវិញខុនការងារឲ្យរស់នៅតកូនចៅ, រស់នៅតែមួយថ្ងៃ ធ្វើការយកល្អរស់នៅមិត្រភាពសម្លាស្លុះក្លាតដប្រែរើរជាងរស់នៅមួយរយឆ្នាំ ។

ព្រះតេជព្រះគុណ ពេលនេះ យើងខ្ញុំទាំងពួកមកជួបជុំគ្នាពោលសរសើរគិតគុណសេចក្តីសោកស្តាយ ពោលហើយពោលទៀតស្ទើរតែមិនចប់មិនហើយ ដោយសេចក្តីស្រែកណាស់គាលោះអាល័យជាចំនុក យើងកាល់គ្នាទៅបន្តិចតែរូបទ្រង់ត្រាយ ព្រះតេជ្ញ សំដី គុ ក៏ទៅតែរវៃដែលឥឡូយ ភ្ជាប់ធ្វើការជាមួយគ្នា ពេលទាំងចេញចូល ស្រមៃឃើញព្រះតេជព្រះគុណរីករាយសម្បាយចូលចេញជាមួយគ្នា ។ ទ្បុះ

តេជព្រះគុណថ្លៃណា ហ្នឹយើងនឹងបានបូបគ្នាទៀត យើងមានតែខ្ចីខ្សែក
ខ្សែកនឹងចិត្ត មិនដឹងជាថ្លៃណា យើងនឹងបានសេរីយភុក្តន់នេះទេ ។
ល្អើយព្រះតេជព្រះគុណ ព្រះតេជព្រះគុណនិមន្តទៅមុនយើង សូម
កុំភ្លេចការងារយើងដែលយើងបានធ្វើរួមជាមួយគ្នា ហើយបានជាគ្នី
ឈ្មោះប្រសើរដល់ប្រទេសកម្ពុជាជាទីស្រឡាញ់ដល់យើង ក្តីឈ្មោះ
នេះអាណិតតែសែនផ្អែមទន់សប្បាយចាំងមួល គេសរសើរប្រទេស
កម្ពុជាយើងគ្រប់គ្នា ។ ខ្ញុំព្រះករុណាសូមយកនេបក្តីសរសើរនោះ មក
ប្រគេនខ្ញុំជាបច្ចុប្បន្ន ពាក្យពៅចំផុត ខុសជាទីពួកឲ្យកើតបីតិ
ក្រៃពេក កើតសេចក្តីសុខ-ចំរើន ។

ព្រះតេជព្រះគុណ ពីរបីថ្ងៃមុនៗនេះ មានអ្នកប្រាជ្ញប្រាកំង
សែសម្អាតជាជាងហ្វាន់សមានមនណ្ឌៀនៅសូរបោន (Société indienne
à la Sorbonne) បានបូលមកមើលមន្ទីរព្រះវិត្តចិដតយើង បានសាតសួរ
វេញវោលយើង ពីរបៀបវិប្រព្រះវិត្តចិដត នឹងបោះពុម្ព យើងបាន
ឆ្លើយប្រាប់សព្វគ្រប់តាមដំណើរលុះចប់ការសន្ទនាហើយ គេនិយាយថា
« ឯរសង្គាយនាវិប្រជាភាសាខ្មែរបោះពុម្ពផ្សាយនេះ ជាការប្រសើរ
ណាស់ មិនដែលមានប្រទេសណាយកព្រះវិត្តចិដតគ្រប់ភាសាលង្កា-
កូមា-សៀម-ទុបមកជួនគ្នាមើល ដូចប្រទេសខ្មែរទេ-ការងារនេះ

ធំណាស់ ល្អិតល្អៀបរេីណាស់; ប្រសេីសថ្កាំងនឹងធ្វេីតាមគម្រោងនេះ
នៅក្រុងប៉ារីស" ។

នៅគោះលង្ហា, គេបានផ្សាយតាមកាសែតថ្កាប់ជនជាតិលង្ហាថា
"នៅប្រទេសខ្មែរ គេសង្កេតឃេីញ ចោះពុម្ពព្រះពុទ្ធរូបតែចិនជាការសោះ,
ជាបាឡីចំពាំម្ខាង - ជាការសាមែរចំពាំម្ខាង - ស្រុកគេគួច មានអ្នកថ្កាប់
ចេះដឹងច្រេីនធ្វេីការដំណាស់ មិនដែលមានក្នុងប្រទេសភ្លើពុទ្ធសាសនា តាំង
ពីព្រះបរមគ្រូចេ្រឡងរៀនក្នុងរៀង, នែគេមិនអួតខ្លួន គួឲ្យសរសើរគេ
ណាស់" ។

ប្រទេសដែលសាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាសុទ្ធតែបានដឹងច្បាស់ការប្រែ
ចោះពុម្ពព្រះពុទ្ធរូបតែចិនជាដរ មិនថាខ្លួចឯណាទេ, ជាកេរ្តិ៍ឈ្មោះប្រទេសតម្កល់
ដែលលោភតាំងមួយមិនដែលភ្លេចឈ្មោះដល់ខ្ពង់សោះ ។ កេរ្តិ៍ឈ្មោះនេះ
គេតបេញពីស្នាដៃព្រះគេជព្រះគុណមួយចំណែកដែរ ជាគំរេីប្រសេីរ
មួយមិនមានទីពីរក្នុងលោកនេះទេ្បីរ ដែលអណ្តែតទៅជាក្តេីងជួនចិត្ត
ប្រទេសតាំងឡាយក្នុងលោក, ជាកេរ្តិ៍ឈ្មោះនាំឲ្យគេតសេចក្តីសុខ - ចំរេីន
លោតត្រជាក់ថែបសន្តិវរបទតែមួយចំណែក ។

សូមព្រះគេជព្រះគុណពេញព្រះទ័យ ដេីជាក់ក្នុងព្រះទ័យដោយ
ឃេីញថា "អាត្មាអញបានចំពេញមរណីយកិច្ចរបស់មនុស្សជាតិ ពេញ
បរិបូណ៌ហេីយ" ម្ខាងទៀត យេីងខ្ញុំតាំងឡាយសូមប្រមូលបុញ្ញាភិសេីយេីង

គ្រប់គ្នាលើកលើសិរសាដំណល់ទុកជាធម្មបណ្ណាការដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ប្រសើរខ្ចីសប្រភេទព្រះតេជព្រះគុណសូមមេត្តាទទួលយកដោយភ័ក្តិយ សូមឲ្យបានសម្រេចដាប់ថ្ពាន់មោទនាមយៈ ហើយសូមឲ្យបានប្រែបបដោយសិរីសួស្តីជយមង្គលវិបុលសុខគ្រប់ប្រការគ្រប់ៗ ។

ទីបំផុត យើងខ្ញុំពាំងឡាយសូមទទាមទោសចំពោះព្រះតេជព្រះគុណសេចក្តីធ្ងន់ធ្ងន់លើសលស់ដោយ កាយវាចាចិត្តក្តីណា ឬក្នុងទ្វារណាមួយសូមព្រះតេជព្រះគុណអភ័យទោសដោយការញ៉ាំញីផង ។

ចក្កឆមិ

របស់ព្រះវិន័យធម្មយុរៈ ប៉ុណ្ណា

តៅវត្តទណ្ឌាលោនដាក្រុមដំនុំព្រះត្រៃបិដកតៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ។

តព័នមស្សការនេះ ខ្ញុំនិលើកយកចក្កធម៌មកសំដែងក្នុងទីនេះ ដើម្បីជាខ័ណ្ឌនាការដល់ឥស្សោកអ្នកជាពុទ្ធចរិស្ទាំងឡាយ ដូចតៅនេះ

ចក្កធម៌ ធម៌ដូចជាកង់រមែងវិលតៅកាន់សេចក្តីចំរើនមាន ៤ យ៉ាងគឺ

១ បដិរូបទេសវាសៈ តៅក្នុងប្រទេសដ៏សមគួរ

២ - សប្បុរិសូបសំសេវៈ សេពគប់នឹងសប្បុរស

៣ - អត្តសម្មាបណិធិ តាំងខ្លួនបានដោយត្រឹមត្រូវ

៤ - បុព្វេកតបុញ្ញតា តាពជាអ្នកបានធ្លាប់សេចក្តីល្អពុកមតតីកងកាលមុន ។

ធម៌ ៤ យ៉ាងនេះ ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់សំដែងប្រៀបដូចជាចក្ក, ធម្មតាចក្ក ប្តូវថ កាលបើបុគ្គលមានបំណងចរតៅកាន់ទីណាមួយហើយ រមែងនាំតៅកាន់ទីនោះបានតាមប្តូវ យ៉ាងណាមិញ ធម៌ ៤ យ៉ាងនេះបើបុគ្គលបានប្រព្រឹត្ត បានធ្លាប់ឲ្យសមហេតុសមផលហើយ ក៏រមែង

ធ្វើសេចក្តីចំរើនឲ្យកើតឡើងដោយលំដាប់តាមជាន់តាមថ្នាក់ចុង កំយ៉ាង
នោះដែរ ។ សូមលើកយកចក្កធម៌ ๑ មកសំដែងតទៅ គឺ :

๑ បដិរូបទេសវាសៈ ប្រែថា នៅក្នុងប្រទេសដ៏សមគួរនោះ
គឺប្រទេសណាដែលសម្បូណ៌ដោយអ្នកប្រាជ្ញចេះដឹងច្រើន ប៉ុន្តែសម័
ខាងការរៀបចំប្រជាជាតិឲ្យសិក្សាចំណេះវិជ្ជា ឧដ្ឋដមិតាថ្លូវព្រះពុទ្ធ-
សាសនាជាគ្រឿងប្រដៅចិត្តឲ្យមានមេត្តាករុណាធម៌ ចេះសង្គ្រោះគ្នា
ចេះស្រឡាញ់ពាក់ព័ន្ធគ្នា ចែករសចេតីសុខដល់គ្នា ប្រាប់ប្រយោជន៍ដល់
គ្នា ដើម្បីញ៉ាំងប្រជាជាតិជាមួយគ្នាឲ្យថ្កុំថ្កើងការចេះដឹង, ប្រទេស
យ៉ាងនេះ ហៅថា ប្រទេសដ៏សមគួរ ជាប្រទេសប្រកបដោយធម៌ ។

មួយទៀត ប្រទេសណា មានព្រះមហាក្សត្រសោយរាជ្យប្រកប
ដោយទសពិធរាជធម៌ ចាត់ចែងរាជការតាមប្រពៃណីរបស់ព្រះមហាក្សត្រ
ខ្ពង់ធម៌ មានសេចក្តីអនុគ្រោះដល់ប្រជារាស្ត្រ រៀបចំប្រជាជាតិឲ្យ
សិក្សាចំណេះវិជ្ជា ចាំងថ្លូវលោកនឹងថ្លូវធម៌ឲ្យត្រង់គ្រាន់តែវិជ្ជាអក្សរសាស្ត្រ
លេខនព្វន្ត ឧដ្ឋដសិល្បតម្មផ្សេងៗ សម្បូណ៌ទៅដោយវិស្វកម្មាបច្ចារ
ដំណាំ ចាំងបោងថ្លូវសេដ្ឋកិច្ច ពាណិជ្ជតម្ម កសិតម្ម ឧដ្ឋសម្បូណ៌
ដោយ ស្រូវ ចំដ៏ ព្រៃធ ខេត្ត សម្រាប់អ្នកដែលត្រូវការមានការបង្ហូរចេញ
ចេញចូលជាវិស្វកម្មាបច្ចារដំណាំជាដើម ព្រមចាំងគ្រឿងប្រើប្រាស់

គ្រឿងចំរើន ។ បើគាត គ្រឿងស្លៀកពាក់ ទឹងគ្រឿងការពារសន្តែវ ជាដើម; យ៉ាងនេះហៅថា ប្រទេសដ៏សមគួរតាមផ្លូវលោក ។

ពាំងប្រជាជាតិដែលមានភ័ព្វសំណាងកស្នាមកកើតឡើងប្រទេសទឹង សេចក្តីសុខ - ចំរើន ក្នុងប្រទេសដែលសម្បូណ៌ដោយចំណេះវិជ្ជា គោតសម្រាប់ជួបបានពោលហើយមានលើនេះទៀតហាត តែត្រូវតែ កសាងកំឡាំងកាយ ឥតា ចិត្តឲ្យរឹងកុំន តាំងសេចក្តីត្បាយយាមកាច់ចំបាក់ ទិស្សីយោនតាម ខ្លែលប្រអូសឆ្កែត្រង់ ប្រហានមំរេងាយនោះ ចោលចេញ ហើយផ្តងកាយ ឥតា ចិត្តឲ្យរឹងពុំន ត្រូវកូមាននិច្ច ខានះបរបេសអត់ធ្មត់ត្រាំខ្លួនស្ថិតក្នុងទឹងកិច្ចធ្វើការងារគ្រប់ប៉ាន ឲ្យជុះ ជាលលូតលាស់ចំរើនឡើង ហើយទឹងចង្អុលភ័ព្វសំណាងឥតស្នាមោតតាម នោះ ឲ្យវិលមកតាន់សេចក្តីចំរើន កុំបណ្តោយឥតស្នាមតាមអំពើចិត្ត កុំដេតថាត្រែងសំណាងនោះមិនបានទេ ឯត្រែងសំណាងដែលទឹងផ្តល់ ឲ្យនោះ លុះតែទំច្រឹងរៀនច្រឹងរក ច្រឹងប្រព្រឹត្ត ទើបជោគឥតស្នាងទឹង ផ្តល់ឲ្យតាមលំដាប់ខ្ពស់តាម; យ៉ាងនេះហៅថាសមគួរក្នុងប្រទេសដ៏សមគួរ ។

ប្រទេសទីមួយ។ ដែលទឹងលូតលាស់ចំរើនឡើងមានៈជាន ខ្ពស់ជាង, លុះតែប្រតាបដោយផ្លូវតាំងពីរយ៉ាង គឺផ្លូវលោក ទឹងផ្លូវធម៌ អាស្រ័យគ្នា ប្រព្រឹត្តមានដូចគ្នា ដើរមានខ្ពស់គ្នា; ទើបមានទឹងចំរើន រុងរឿងសុខក្សេមក្សាន្តជាន ។ ផ្លូវតាំងពីរនេះតែងដើរមានដូច ផ្លូវ

លោកនៅត្រង់ណា ផ្លូវធម៌ក៏នៅត្រង់នោះ, ផ្លូវធម៌នៅត្រង់ណា ផ្លូវលោកក៏នៅត្រង់នោះដែរ, ផ្លូវលោកស្ថិតនៅដកចណា ផ្លូវធម៌ក៏ស្ថិតនៅដកចនោះដែរ ។ បើមានតែផ្លូវធម៌ម្យ៉ាង មិនមានពាក្យរៀបចំឲ្យមានន័តែងការក្សាប្រទេស ទឹងសម្បត្តិរបស់ប្រទេសទេ, ប្រទេសក៏ទឹងក្លាយទៅជាក្រីក្រលំបាកទៅជាពៃផ្លែផ្លូវ ទៅជាប្រទេសមិនមានជង្ហៃទៅវិញ ។ ឬក៏មានតែផ្លូវលោកម្យ៉ាង ប្រទេសក៏ទឹងក្លាយទៅជាភ្លើងនេះពេញលោចចាំងមួល, ព្រោះមនុស្សប្រែកបជោយលោភៈ ទោសៈ មោហៈ ច្រើន មិនមានមេគ្គាកវុណាធម៌សម្រាប់លត់ភ្លើង គឺ លោភៈ ទោសៈ មោហៈ ទោះទៀយ ។

ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់ឈ្វេងយល់ហេតុផលនេះហើយ ទើបទ្រង់សំដែងផ្លូវចាំងពីប្រការនេះឲ្យសត្វធ្វើតាម ប្រព្រឹត្តតាម, ដើម្បីទឹងញ៉ាំងប្រទេសចាំងមួលឲ្យដើរទៅកាន់សេចក្តីសុខ - ចំរើនតទៅ ។

ការដែលអាស្រ័យនៅក្នុងប្រទេសដ៏សមគួរដូចបានពោលមកនេះ កប់ថាជាមង្គល ១ យ៉ាងប្រសើរក្រៃលែងហៅថាបក្ខធម៌ ១ ។

ទី ២ - សប្បុរិស្សូបសំសេវៈ សេពគប់ទឹងសប្បុរសមានសេចក្តីថា បណ្តាមនុស្សក្រៃលែង សូម្បីមានកំឡាំងកាយ កំឡាំងប្រាជ្ញា កំឡាំងគំនិត សម្រាប់ចិញ្ចឹមជីវិតរបស់ខ្លួនទឹងអ្នកដទៃ, ឬឲ្យសម្រែចប្រយោជន៍អ្វីមួយដល់ក្រុមញាតិសាច់សាលោហិត រហូតដល់

ប្រទេសជាតិ មិនឲ្យរំនាសអន្តរាយ តាំងធ្វើបុគ្គលាភិបាលឲ្យល្អគ្រឹត
ខ្សឹងបានន័យ ក៏ត្រូវតែធ្វើសេចក្តីសិក្ខាស្តាប់សេតគន់នឹងសប្បុរសជា
មុន ដើម្បីនឹងឲ្យស្គាល់ហេតុផលចំនង់ការនោះសិន ទើបកិច្ចការនោះ
ដើរទៅតាន់សេចក្តីសុខ-ចំរើនបាន ។

ឯបុគ្គលជាសប្បុរសនោះមិនតំណាត់រូបណាមួយឡើយ គោះបី
ប្រុស, ស្ត្រី, គ្រហស្ថ, បព្វជិត ឲ្យតែមានចរិយៈល្អ បិតខៀកនឹងធម៌
របស់សប្បុរស ឈ្មោះថាតាន់រៃប៉ុនប្រែសប់ចេះដឹងផ្លូវលោកផ្លូវធម៌ចំរូលចិ
ក៏ហៅថាសប្បុរសតាំងអស់ ។ សប្បុរសនេះជាបុគ្គលថ្លៃថ្លាកន់លោក
គាបឆ្លងចិត្តទុកជាកំដួយស្រោចស្រង់ដោះទុក្ខប្រយោជាតិមាតុភូមិ ឲ្យ
ខ្សឹងនៅតាន់ថ្កាក់ជាន់ខ្ពស់ចុះ ។

ហេតុនេះ យើងជាអ្នកស្រឡាញ់សេចក្តីសុខ-ចំរើន ត្រូវតែផ្តិត
ចំឡឹងយកចៃបចន្ទសណ្តាប់ធ្នាប់ ការចេះដឹងតំលោតឲ្យបានត្រប់ត្រាន់
តាន់សម័យ កុំបង្អង់ឲ្យពេលវេលាតន្ទឹងយើងទៅ ដើម្បីសាងជាតិឲ្យរឹង
ជំហរមាំមួន លើកខ្ពស់ឲ្យផុតចាកភាពថោកទាបដែលបានខ្ពួលគ្រោះ
ថ្នាក់តិសេចក្តីល្ងង់ខ្លៅគ្រប់គ្រាលំបាកចោលចេញ ។

មួយទៀត សប្បុរសនេះ បើនរណាបានបួលទៅភួបគប់ប្រសប់
ឃាតជាមិត្រ ឬសូមធ្វើជាគ្រូអាចារ្យ ហើយទុសប្បាច់រៀនសូត្រ
ប្រតិបត្តិតាម ប៉ុន្តែជាមិនឲ្យប់ជាបណ្តិតមុងពីរដើម ក៏តន់ក្លាយទៅជា

បណ្ដិតតាមលោកមិនលែង ព្រោះលោកនោះឯង តែងមានទុក្ខយេះនិយាយណែនាំអ្នកដែលចូលទៅសេពគប់នឹងលោកនោះ ឲ្យប្រព្រឹត្តតាមផង ។

សប្បុរសមានគុណគឺសេចក្តីល្អគួរពេញចិត្តមានគួរនោងដូចគ្រឿងក្រអូបមានក្រឹស្នា ទឹងកម្រងផ្កាជាដើម ឯអ្នកដែលចូលទៅគប់ប្រសព្វដូចជាស្មូកឈើឬសំពត់ដែលខ្ចប់ដែលរុំគ្រឿងក្រអូបនោះ ទោះបីស្មូកឈើ ឬសំពត់នោះមិនមានក្លិនក្រអូប ក៏ក្លាយទៅជាមានក្លិនក្រអូបតាមសេចក្តីនេះ សមដូចពុទ្ធភាសិតថា

តក្ករញ្ច បលាសេន យោ ជនោ ឧបសេវតិ
បត្តាបិ សុរភី ហោន្តិ ឯវំ ពីរូបសេវនា ។

សេចក្តីថា នរជនណារុំខ្ចប់ខ្វឹមក្រឹស្នាដោយស្មូកឈើ ទោះបីជាស្មូកឈើ (មិនធ្លាប់ក្រអូបពីដើម) ក៏គង់តែក្លាយទៅជាក្រអូបឈ្ងុយឈ្ងប់គួរឲ្យចាប់ចិត្ត យ៉ាងណាមិញ: ការដែលចូលទៅសេពគប់នឹងលោកអ្នកធ្ងន់ (ក៏មានកិត្តិសព្ទក្រអូបខ្ចរខ្ចាយ) ពីយ៉ាងនោះដែរ ។

សប្បុរសនេះ លោកមិនមែនពន្យល់ត្រាប់តែថ្លៃសុខសួនិព្វានដែលយើងមើលមិនឃើញនោះទេ គឺលោកបង្ហាញផ្លូវចម្ការដែលមើលឃើញជាក់ស្តែងនឹងភ្នែកផង ដូចជាពន្យល់ឲ្យរៀនចំណេះវិជ្ជា ឲ្យចេះប្រែងកែខ្លួនសម្បត្តិ កុំឲ្យសេពគប់នឹងបុគ្គលពាលដូច្នេះជាដើម ។

ព្រោះហេតុនោះ សាធុជនទាំងឡាយ កាលបើបានជ្រាបសេចក្តីដែលបានពោលហើយខាងលើនេះ គួរសេពគប់នឹងសប្បុរសចំណែកមួយពុះ កុំសេពគប់នឹងបុគ្គលពាលជាដាច់ខាត, ដើម្បីទុកសេចក្តីចម្រើនដល់ខ្លួនទាំងមូលមិនមានសប្បុរសម្នាក់សោះ មានសុទ្ធតែមនុស្សពាល ក៏កុំកប់ច្រៀងសប់ឡើយជាដាច់ខាត ។

ការសេពគប់នឹងសប្បុរស ជួបបានសំដែងហើយខាងលើនេះ ពាក្យថាជាបកិណ្ណកធម៌ទី ២ ។

ទី ៣- អត្ថសម្ភាមណីឯ ប្រែថា ការតាំងខ្លួនបានដោយប្រពៃនោះគឺបុគ្គលកាលបើបានសេពគប់នឹងសប្បុរសបានសិក្សារៀនចំណេះវិជ្ជា ផ្តិតចំឡងយកប្រយោជន៍ចាប់ខ្នាប់ពីលោកបានហើយ ត្រូវផ្តាច់និស្ស័យថោកពាលគឺនិងតាស់ដែលជាប់កាន់ ធ្វាប់ជ្រើ ធ្វាប់ប្រព្រឹត្តធ្វាប់ខ្ជិលច្រអូស ធុញថ្នាន់ ធ្វេសច្រហែសនោះចោលចេញ ហើយស្រាវតុបត្រសោបចាប់យកនិស្ស័យជាន់ខ្ពស់ តែលុះបានសន្សំអប់រំនោះមកដំកល់ទុកក្នុងដួងចិត្តរបស់ខ្លួន, ដើម្បីនឹងសាងអត្តភាព ខ្លឹងប្រទេសជាតិមាតុភូមិ ឲ្យឡើងទៅឈានអារ្យធម៌ជាន់ខ្ពស់, ហ៊ានេះហៅថាការតាំងខ្លួនបានដោយប្រពៃ ។

ឯត្រង់ការដែលតសាងអត្តភាព ខ្លឹងប្រទេសជាតិមាតុភូមិ ឲ្យឡើងទៅកាន់អារ្យធម៌ជាន់ខ្ពស់នោះ សំដៅយកប្រយោជន៍ពីរប្រការ គឺ

ប្រយោជន៍ដែលត្រូវបានឃើញខាងក្នុងជាតិនេះ ហៅថា ទិដ្ឋធម្មិក-ប្រយោជន៍ ១ ប្រយោជន៍ដែលត្រូវបានក្នុងកាលខាងមុខ ហៅថាសម្បរាយិកប្រយោជន៍ ១ ។

ទិដ្ឋធម្មិកប្រយោជន៍ ជាហេតុឲ្យបានសេចក្តីសុខ ចំពោះក្នុងជាតិនេះអស់មួយជីវិត, ចែកចេញជា ៤ យ៉ាងគឺ :

๑- ការចំរើនដោយសេចក្តីព្យាយាមប្រឹងប្រែងប្រកបកិច្ចការងារកសិចិញ្ចឹមជីវិតដោយកិច្ចដែលត្រូវធ្វើផ្សេងៗ ឥតងាយរំលែងរំលាស់ប្រកបការងារនោះៗ ហៅថា ឧដ្ឋានសម្បទា ។

๒- ការចំរើនដោយការចិញ្ចឹមរក្សាថែទាំទ្រព្យសម្បត្តិដែលបានមកនោះ មិនឲ្យខូចខាតអន្តរាយដោយហេតុមិនគួរឥតងាយមានអាយុមុខជាដើម ហៅថា អារក្ខសម្បទា ។

๓- ការចេះចាយវាយទ្រព្យសម្បត្តិកិញ្ចឹមជីវិតល្មមសមគួរដល់កំឡាំងទ្រព្យដែលរកបាន មិនរិះគិត មិនកញ្ជះកញ្ជុយខ្ជិលច្រអូសដៃគេតៗ, ហៅថា សមជីវិតា ។

๔- ការសេពគប់នឹងកល្យាណមិត្រ គឺមិត្រដែលចម្រើនគ្រប់គ្រងត្រូវល្អដោយកាយ វាចា ចិត្ត, ហៅថាកល្យាណមិត្តតា ។

ទាំង ๔ យ៉ាងនេះ ហៅថាទិដ្ឋធម្មិកប្រយោជន៍ ឬប្រយោជន៍បច្ចុប្បន្ន ។

ឯសម្បរាយិកប្រយោជន៍ ឬប្រយោជន៍ដែលបានក្នុងកាលខាងមុខ ឬពេលមុខនោះ ក៏បែងជា ๔ យ៉ាងដែរ គឺ :

๑ - ការបរិបូណ៌ដោយសទ្ធា គឺជំនឿចំពោះតែវត្ថុដែលគួរជឿ មានជឿថា ធ្វើអាក្រក់បានអាក្រក់ ធ្វើល្អបានល្អ ទើបការជឿគុណព្រះតថាគតឬជាដើម, យ៉ាងនេះហៅថាសទ្ធាសម្បទា ។

๒ - ការបរិបូណ៌ដោយការរក្សាកាយ វាចា ចិត្តឲ្យបរិសុទ្ធ មិនឃើញសប្បុរស មិនចៀសចៀនសត្វដទៃ មិនឆក់ជណ្តើមយកទ្រព្យសម្បត្តិអ្នកដទៃ ដែលគេមិនបានឲ្យដោយកាយ វាចា ចិត្ត មិនលួចកូនប្រពន្ធគេ មិនទិយាយពាក្យកុហកបោកប្រាស់យកទ្រព្យគេ មិនត្រេកអរនូវទឹកស្រែឯ គំនាចរៀបឫកពាក្យ ស្តួចឲ្យអ្នកដទៃស្រឡាញ់ចូលចិត្ត បង់គោរពបូជា យ៉ាងនេះ ហៅថា សីលសម្បទា ។

๓ - ការបរិបូណ៌ដោយការគោរពនិតនាសួរចំពោះអ្នកចំសក់ខុតិត ហើយលះបង់ទ្រព្យសម្បត្តិចែកចាយឲ្យគាត់ទានតាមបាន ដើរសម្រេចនឹងការបូជាគុណមានមាតាបិតាជាដើម យ៉ាងនេះ ហៅថា ចាគសម្បទា ។

๔ - ការចម្រើនបួណ៌ដោយការសិក្សារៀនសូត្រ ឬស្តាប់ពាក្យប្រៀនប្រដៅ ដើម្បីឲ្យកើតប្រាជ្ញាចេះពិចារណាស្គាល់គុណទោស ស្គាល់ខុសត្រូវ ស្គាល់ល្អអាក្រក់ ស្គាល់ហេតុផល ស្គាល់សេចក្តីវិនាសទំនឹងចំរើនឬពិចារណាសង្ឃឹងឲ្យឃើញថា ធម្មជាតគ្រប់យ៉ាង ជារបស់មិនទៀងជាដើម, យ៉ាងនេះ ហៅថា បញ្ញាសម្បទា ។

សម្បទា ៤ យ៉ាងនេះ ហៅថា សម្បុកយ៉ាកប្រយោជន៍ជាប្រយោជន៍ដែលយើងត្រូវសន្សំខុសទៅថាលោក ឬក៏ទៅអនាគត ។

ប្រយោជន៍ទាំងពីរប្រការដូចក្នុងពោលមកនេះ បើជនណាបានធ្វើបានសន្សំហើយ ជនោះឈ្មោះថាបានតាំងខ្លួនបានដោយប្រពៃរមែងរីលទៅតាន់សេចក្តីសុខ-ចំរើនតាមប្រាថ្នា ពាក់ថាជាមង្គលមួយយ៉ាងប្រសើរ ហៅថាបុព្វជម្មិ ។

ទី ៤ - បុព្វេកតបុញ្ញតា ភាពជាអ្នកបានធ្វើសេចក្តីល្អខុនមុនពីកន្លងកាលមុន ។ សេចក្តីថា ជនជាតិនីមួយៗ ដែលមានភោគសម្បត្តិ យសសក្តិ រូបពន្លឹងសណ្ឋានខ្ពង់ខ្ពាយល្អ ឬថ្កុំថ្កើងយ៉ាងណា ក៏សុទ្ធតែមកអំពីកិច្ចសំណាងវាស្នា បានមកបំរើសន្សំខុនមកពីកន្លងកាលមុន ដើម្បីយើងធ្វើយ៉ាងណា ប្រព្រឹត្តយ៉ាងណា សិក្សាយ៉ាងណា ទោះបីតិចក្រែនក្តី ដល់ទំនឹងត្រឡប់ឲ្យផលវិញ ក៏រមែងពាញចង្អិលឲ្យតាមគំរូដើមមិនខុសហេតុខុសផលឡើយ ។ សូមតាញុតាហារណ៍ឲ្យឃើញហេតុ

ដល់តែងថ្ងៃបច្ចុប្បន្ននេះថា ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ក្តី ព្រះឯកគ្គពុទ្ធក្តី អគ្គសាវ័កក្តី ឬក៏ព្រះអរហន្តអង្គឯទៀតៗក្តី ដែលទំនឹងបានត្រាស់ជាព្រះពុទ្ធ ជាព្រះអរហន្ត លះកាត់តំលេសចូលទៅកាន់ព្រះនិព្វាន ហើយមានឈ្មោះថាជាអ្នកឆ្លងផុតយ៉ាងឯកក្នុងលោកនោះ ក៏គង់ស្ថិតមានអំពីបុណ្យកុសលដែលបានតសាងសន្សំទុកមកពីមុន ។ បើពុំនោះ ដូចយ៉ាងឥស្សរជនមានព្រះពរជា ទំនឹងពួកអស់លោកឧកញ៉ាទេសាភិបាលមន្ត្រីធំតូចត្រូវដាំណែនដែលទំនឹងបានទៀនទៅកាន់តំណែងជាច្រើនសន្ធឹក តណ្ហាលុភៈបានយ៉ាងនេះ ក៏គង់ស្ថិតមានអំពីបានសិក្សារៀនសូត្រពីខាងដើម តាមដាន់តាមថ្នាក់ ទើបអាចទំនឹងទៀនទៅកាន់តំណែងនោះៗបាន, មិនមែនបេះតែទៅកាន់ថ្នាក់នោះឯងៗបានឡើយ ។ អ្នកមានសម្បត្តិ អ្នកខ្សត់ខ្សោយសម្បត្តិក៏ដូចគ្នា, លុះតែទំប្រឹងតែប្រឹងធ្វើខុសពីខាងដើម, ទើបសម្រេចផលប្រយោជន៍ទៅបាន ។ ដូចជាតំបូលផ្ទះគ្នាក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះ គេជួយធ្វើយើង យើងត្រូវជួយធ្វើគេវិញ, គេឲ្យយើង យើងក៏ត្រូវឲ្យគេវិញ ។ សមដូចព្រះគាថាមួយឥន្ទ្រងថា ចូរជាគោលករគេ ចូរដំ វត្តុរគោ ចរដំខ្ចីនំ ឬតលមកចូរជាគេ រមែងបានការចូរជាមកវិញ អ្នកតំនាក់តាក់ត្បូរគេ រមែងបានត្បូរគាតំនាក់តាក់ត្បូរមកវិញ ។

សេចក្តីដែលបានសំដែងមកប៉ុណ្ណេះនេះ ដើម្បីទ័ងចាញ់ឲ្យឃើញថា សេចក្តីល្អដែលយើងបានធ្វើទុកមកពីកន្លងកាលមុនយ៉ាងណា ដល់មកខាងក្រោយ ក៏មែងឲ្យផលយ៉ាងនោះដែរ ។ ព្រោះហេតុនោះបានជាព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់សំដែងថា ភាពជាអ្នកធ្វើសេចក្តីល្អទុកមកពីកន្លងកាលមុននោះ ចាត់ថាជាចក្កមួយ រមែងវិលទៅកាន់សេចក្តីសុខ-ចំរើនក្នុងលោក ពេលថាជាចក្កធម៌ ៤ ។

ហេតុនេះ សូមអស់លោក-អ្នកចាំងឡាយពួតដៃគ្នាជាកំឡាំងតាំងសេចក្តីព្យាយាមឲ្យរឹងប៉ឹងប្រឹងប្រែតបត្តិតាមចក្កធម៌ទាំង ៤ យ៉ាងនេះ ទើបចក្កធម៌អាចវិលទៅកាន់សេចក្តីចំរើនឲ្យមានពេលទាន់សម័យ តើថាញ៉ាំងព្រះពុទ្ធសាសនាទំនឹងប្រទេសជាតិ មានតួមិនបានសំយើងឲ្យលឿនទៅមុខ កុំបណ្តោយតាមព្រងើយសំណាងស្រុកទេសនោះឡើយ, ចេះយើងមិនប្រឹងទេ ព្រះពុទ្ធសាសនាទំនឹងប្រទេសជាតិក៏ទំនឹងសាបសូន្យទៅពុំខាន ។

សំដែងអំពីចក្កធម៌ ៤ យ៉ាង ចប់នៃប៉ុណ្ណេះ ។

ទីបំផុតធម្មទេសនានេះ សូមផ្សាយកុសលបុញ្ញាភិសជ្ឈអស់លោក-អ្នកចាំងឡាយទៅកន្លងមកពុំបានដឹងមួល ឲ្យបានសេចក្តីសុខ-ចំរើនគ្រប់ប្រការ ។

ตุฏฺฐาธิ អាឧកាវេន ឧបដ្ឋា ចេ ឧបដ្ឋិ

ភោគា ចេវន្តរាយា ច វិនស្សន្តុ អសេសតោ

ដោយអានុភាពនៃព្រះរតនត្រ័យមានពុទ្ធរតនជាដើម បើទុក្ខ
ទិដ្ឋភោគ ទិដ្ឋអន្តរាយចាំងឮយ កើតមានហើយក៏សូមឲ្យវិនាសឈ្មុតរៅ
កុំបីនៅមានសេសសល់ឡើយ (ដោយធម្មទេសនានេះ) ។

ចប់ ចក្កធម៌

គ្រួសជំនុំជំរៅបុរាណម្លាប់
COMMISSION DES MŒURS & COUTUMES

កម្ពុជសុរិយា

ទស្សនាវដ្តី ផ្សាយដំណឹងខាងសាសនា ទំនៀមអក្សរសាស្ត្រ ព្រះពុទ្ធដ្ឋិ្ឋ ឯ
អំពីពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

បណ្ណាធិការ ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ: ហ្លួងធំពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក - ថែម, បណ្ឌិត នៅ
ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

បណ្ណាធិការ ផ្នែកដំណឹងសាសនា: ព្រះទេពសង្ឃ សួរ : ហ្ស.ឈ
ក្រុមដំនុំព្រះវៃតែបឹងក នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ	មាតិកា	ទំព័រ
ក្រុមដំនុំទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ	សេចក្តីដួនដំណឹង អំពីការផ្សាយភ្ជាប់ដំណឹងអ្នក ប្រឡងជាប់	៤០១
— ក —	សេចក្តីដួនដំណឹងអំពីការប្រឡងទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ	៤០៣
លោក ជាប់ - សាក់	រឿងទាក់ទិនវៃព្រ (ភ្ជាប់លេខ ១)	៤០៩
លោក ភ័យ-ប៊ុក សមុហបណ្ឌិត	សុភាសិតជាភ្លេងសែស (ត.មក)	៤១៣
ហ្លួងធំពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក - ថែម	ប្រវត្តិសាស្ត្រសង្ខេបប្រទេសចិន (ត.មក).....	៤១៥
ឃុនសុន្ទរមេធី ញ៉ង - សើរ៉ង	ឯកសហស្រីភាគទី ១៩ (ត.មក)	៤២៧
អ្នកឧកញ៉ាវិបុលរាជសេនា ខ្ញុ-ពន	រឿងសាមកុក (ត.មច្ច)	៤៤០
ផ្នែកសាសនា		
លោកគ្រូព្រះសង្ឃរាជវិភទ្ធញ្ញាណ សោម - ឃួន ក្រុមដំនុំព្រះវៃតែបឹងក	មធុរភាសិត (ត.មក)	៤៤៧
លោកគ្រូព្រះទេពមុនី ឃួ-ប៊ុណ្ណា ក្រុមដំនុំព្រះវៃតែបឹងក	បរិយាយ សាមគ្គី	៤៤៤
ហ្លួងធំពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក - ថែម	ពន្ធអាស៊ីទ្វីប	៤៦៨
លោកអគ្គបណ្ឌិត ខ្ញុ-ណាត	ការប្រកាសបោះពាំងរៀបចំការសាសនា.....	៤៧៣

KAMBUJASURIYA

Revue religieuse et littéraire éditée par l'Institut Bouddhique.

Rédacteur en chef de la partie littéraire : Luong Nibandhamantri Nhok-Thèm, Pandit à l'Institut Bouddhique.

Rédacteur en chef de la partie religieuse : Vénérable Brah Déb satthā So-Hay membre de la Commission du Tripitaka

TABLE DES MATIÈRES

Partie littéraire :

		page
Commission des Mœurs et coutumes	Proclamation des résultats du concours littéraire organisé par la commission	401
—id—	Organisation du nouveau concours	403
Monsieur Thach Sak Monsieur Ray - Buc	La capture du Sanglier (1er prix)	409
Chef Comptable (I. B.) Luong Nibandhamantri Nhok-Thèm (I. B.)	Proverbes français (suite)	413
Khun Sundaramedhi Nhoung - Sœung (I. B.)	Histoire de Chine (suite)	419
Neak Okna Vipularājasenā Nou-Kan Député	"Mille et une nuits" facs 15 (suite)	427
	Histoire de Sam kok (suite)	440

Partie religieuse :

Vén. Som - Loch ancien membre de la commission du Tripitaka	Madhuraphāsit (suite)	447
Vén. You-Ponn membre de la commission du Tripitaka	Bāriyay Sāmaggi	454
Luong Nibandhamantri Nhok-Thèm (I. B.)	Lumière de l'Asie (vie du Bouddha)	468
Monsieur Ream-Chhoon Yokbat (Ministère des cultes)	Nomination de Chau Adhikar	473

សេចក្តីជូនដំណឹងអំពីការឲ្យផ្អាន់
ដល់អ្នកប្រឡងចំណៀមធម្មាប់ខ្មែរ
ដែលចានជាប់លេខ

កាលពីថ្ងៃ ២៩ ខែសេបតុមប្រ ឆ្នាំ ១៩៤៧ ដល់ថ្ងៃ ៣១ ខែមីនា ឆ្នាំ ១៩៤៨ រវាង ៦ ខែ ក្រុមជំនុំចំណៀមធម្មាប់ស្រុកខ្មែរ នៅក្រសួងពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ភ្នំពេញ បានប្រកាសការប្រឡងចំណៀមធម្មាប់ ២ រឿងគឺ

១ — រឿងព្រៃនចាក់ទន្លេដោយការក្បួតស្រូវ

២ — រឿងព្រៃនចាក់ទន្លេដោយការចាញ់-ជាក់សត្វ

ក្នុងរវាង ៦ ខែនេះ មានបេក្ខជន បានតែងរឿងផ្ញើទៅប្រឡងជាច្រើនៗ ក្រុមជំនុំបានជួបជុំគ្នាពិនិត្យរឿងទាំងនោះ បានឲ្យរឿង ៦ ជាប់លេខ ទើបបានជូនផ្អាន់ដល់បេក្ខជន ៦ នាក់ ដូចតទៅនាមរឿងនិងនាមបេក្ខជនតទៅនេះ:

ផ្អាន់ការចាញ់ និងការជាក់សត្វ:

១ — រឿងជាក់ជ្រូកព្រៃ របស់លោក ជាប់-សាក់ អ្នកបង្ហាត់សិស្សនៅសាលារៀនគេអាតន្លុំ ផ្ទះលេខ ៤៦ ផ្លូវប៉ូលបែរ ភ្នំពេញ ជាប់លេខ ១ បានផ្អាន់ ៩០ រៀល ។

២ — រឿងហ្វូងចាក របស់លោក មាស-ហាំ-ចាឡាក់ស្រុកស្រែតក់ពង់ស្វាយ កំពង់ធំ ជាប់លេខ ២ បានផ្អាន់ ៣០ រៀល ។

៧ — រឿងការសំអុតបាញ់លេងកម្សាន្ត របស់លោក កិក្ខុ ឈឹម - សារ៉ាត ឆ្នាំវត្ត ខណ្ឌ ចោម ក្នុងភូមិ ជាប់លេខ ៣ ចាប់ផ្តើមឆ្នាំ ១៩ រៀល ។

៨ — រឿងការចាក់ជ័រ របស់លោក ឌុ . ម៉ិត ធ្វើការនៅស្ថានីយ៍ រថភ្លើង ស្ថានីយ៍ខេត្តឆ្នាំថ្មី ខែត្រពោធិ៍សាត់ ជាប់លេខ ៣ ចាប់ផ្តើមឆ្នាំ ១៩ រៀល ។

ក្រុមឆ្នាំនការប្តឹងស្រែ

៣ — រឿងរបៀបធ្វើស្រែ របស់លោក កិក្ខុ រ័ត្ន - ជុតិ ឆ្នាំវត្ត ខណ្ឌ ចោម ក្នុងភូមិ ជាប់លេខ ៣ ចាប់ផ្តើមឆ្នាំ ១៩ រៀល ។

៣ — រឿងការប្តឹងស្រែ របស់លោក សោម - សុខ ហៅ ចាន់ - សុខ ស្នងឃុំ នៅឃុំកំពង់ត្រាច ស្រុកគោសហែក ខែត្រ ស្វាយរៀង ជាប់លេខ ៣ ចាប់ផ្តើមឆ្នាំ ១៩ រៀល ។

អ្នកតែងរឿងការចាញ់ឥឆ្នាំការចាក់សត្វ ចាប់ជាប់លេខ ៤ នាក់ គឺ ជាប់លេខ ១ មួយនាក់ លេខ ៦ មួយនាក់ រួលេខ ៣ ពីរនាក់ ។ អ្នក តែងរឿងការប្តឹងស្រែ ចាប់ជាប់លេខតែ ២ នាក់ ហើយសុទ្ធតែលេខ ៣ ទាំងអស់ ដោយហេតុអ្នកតែងរឿងការប្តឹងស្រែ តែងខ្លះច្រែនអន្ទឹ មិនសព្វគ្រប់តាមនោលដែលសួរ ។

ក្រុមដំនុំចំនៀមចម្ការស្រុកខ្មែរ

នៅក្រសួងពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ក្រុងភ្នំពេញ

សេចក្តីផ្តួចដំណាំង

អំពីការប្រឡងទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ

នៅមន្ទីរពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ក្រុងភ្នំពេញ បានបង្កើតក្រុម ១ ហៅថា "ក្រុមដំនុំទំនៀមទម្លាប់ស្រុកខ្មែរ" ក្រុមដំនុំនេះ ធ្វើការប្រមូលកត់ត្រាពុតនៅអារ្យធម៌ - ទំនៀមទម្លាប់របស់ខ្មែរពាំងសម័យបុរាណ និងសម័យបច្ចុប្បន្ន ឲ្យដឹងថាខ្មែរសម័យបុរាណនិងសម័យបច្ចុប្បន្ន មានអារ្យធម៌ដូចម្តេចខ្លះ ការទំនៀមទម្លាប់ដូចម្តេចខ្លះ ។ ប្រមូលហើយរៀបរៀងចោះពុម្ពផ្សាយ ដើម្បីញ៉ាំងប្រជាជនជាតិខ្មែរឲ្យដឹងប្រវត្តិសាស្ត្រនិងអារ្យធម៌ - ទំនៀមទម្លាប់នៃជាតិរបស់ខ្លួន និងដើម្បីញ៉ាំងនានាប្រទេសក្នុងលោកឲ្យដឹងថាខ្មែរពាំងសម័យបុរាណនិងសម័យបច្ចុប្បន្ន ជាជាតិមួយមានអារ្យធម៌ - ទំនៀមទម្លាប់ពាំងផ្លូវលោកផ្លូវធម៌ល្អប្រពៃ តាំងពីសម័យអង្គរដែលជាសម័យមាសរបស់ខ្មែរ រហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

កិច្ចការរបស់ក្រុមដំនុំនេះ និងបានជាគោលចារិកដ៏ធំមហិមាក្នុងការសិក្សាប្រវត្តិសាស្ត្រនិងអារ្យធម៌ - ទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ ជាកិច្ចការរក្សាប្រទេសជាតិ សាសនារបស់ខ្មែរឲ្យតាំងខ្ជាន់នៅបាន និងបានជម្រើនតទៅខាងមុខ ។

ឥឡូវ ក្រុមដំនុំនេះ ត្រូវការប្រមូលរឿង ២ គឺ:

១ - រឿងរបរកសុំដេរ ។

២ - រឿងល្បែងផ្សេងៗ

ដើមជួនដំណឹងដល់អស់លោកអ្នកបេះដឹងខ្លះថា ពាំងកម្ពុជាវដ្ត ពាំងមូល សូមឲ្យសរសេរតែងរឿងពាំងនេះ ផ្ញើទៅប្រឡងឯមន្ទីរពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ក្រុងភ្នំពេញ ។ កាលអស់លោកអ្នកតែងផ្ញើទៅដល់ហើយ ក្រុមវិនិច្ឆ័យនឹងប្រជុំគ្នាពិនិត្យមើល បើឃើញថាសេចក្តីតែងរបស់លោក-អ្នកណា ល្អជាងគេ នឹងឲ្យលេខហើយនឹងជូនរង្វាន់ ។ ឯលេខនឹងរង្វាន់នោះចែកជា ៣ ថ្នាក់ គឺថ្នាក់លេខ ១ ជូន ៦០ រៀល លេខ ២ ជូន ៤៥ រៀល លេខ ៣ ជូន ៣០ រៀល ។ រង្វាន់នោះបើលោកអ្នកប្រឡងជាប់លេខណាចង់យកជាប្រាក់ក៏បាន ជាសៀវភៅចោះពុម្ពរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យក៏បាន ។ ដើម្បីឲ្យការនេះបានស្រួលហើយធាប់ សូមលោកអ្នកប្រឡងគ្រប់គ្នា សរសេរសេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែមនៅទាងចុងរឿងដែលផ្ញើទៅប្រឡងនោះៗ តាំងពីដំបូងថា "ត្រូវការជាប្រាក់ឬសៀវភៅ" បង្អាក់ទុកឲ្យហើយ ក្រែងលោបានជាប់ ។

កន្លះលោកអ្នកប្រឡងម្នាក់ៗ ចង់តែងពាំង ២ រឿង គឺពាំងរឿងបរពាំងរឿងល្បែងក៏បាន តែ ១ រឿងក៏បាន ។ បើចង់តែងពាំង ២ រឿង ត្រូវសរសេររឿងនីមួយៗលើក្រដាសដាច់ដោយឡែកពីគ្នា បើលោកអ្នកប្រឡងណាម្នាក់តែងបាន ២ រឿង ហើយជារឿងល្អជាងគេពាំង ២ នោះអាចបានជាប់លេខពាំង ២ រឿង ចាន់រង្វាន់ជា ២ ផ្នែក គួរនាដូច

លោកអ្នកណាម្នាក់តែងរឿងបេះរកស៊ីបានជាប់លេខ ១ រឿងល្បែងក៏ជាប់លេខ ១ ដូចគ្នា នោះនឹងត្រូវបានរង្វាន់ថ្នាក់លេខ ១ ពីរដង បើប្រសិនជារឿងបេះរកស៊ីជាប់លេខ ១ រឿងល្បែងជាប់លេខ ២ ឬ ៣ នោះនឹងត្រូវបានរង្វាន់ថ្នាក់លេខ ១ ម្ដង លេខ ២ ឬ ៣ ម្ដង ដូច្នេះជាដើម ។

ឯការរៀបរៀងសេចក្ដី កុំបាច់គិតពីរបៀបពាក្យពេចន៍ អក្សរខុសត្រូវអ្វីក៏ល្អទៅរួយ គិតតែពីរៀបកប់ឲ្យសំភូគ្រប់កិច្ចការកន្លះបេះរកស៊ី ឬល្បែងនោះ ។ ប៉ុណ្ណោះ ។ បើអ្នកប្រឡងចង់សរសេរជាអក្សរចាក់ឆ្លាក់ចុះ តែត្រូវសរសេរឈ្មោះបេះ - ល្បែង - មនុស្ស - ប្រជាប់ធ្លើរបេះ ឬល្បែងនោះ ។ ទឹងពាក្យថ្លែក ។ ខ្លះជាអក្សរខ្មែរ ។

រឿងដែលប្រឡងចាំងអម្បាលម៉ាន ត្រូវឲ្យបានទៅដល់ក្រុមជំនុំទំនៀមទម្លាប់នៅក្រសួងពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ មុនថ្ងៃ ៣១ ខែធ្នូ (ជេសមប្រ៊ី) ឆ្នាំ ១៩៤៨, គឺ ថ្ងៃ សុក្រ ១ កើតខែបុស្ស ព.ស. ២៤៩១ ។

រឿងដែលប្រឡងនោះ បើតែងរួចហើយត្រូវយកទៅជូនមេឃុំឬចៅហ្វាយស្រុក - ខែត្រ ដែលនៅជិតនោះ ឲ្យថ្មើទៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ក្នុងពេញ តាមផ្លូវពេជការកំចាន លោកអ្នកប្រឡងយកទៅឲ្យពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យផ្ទាល់ខ្លួនក៏ចាន ។

សេចក្តីពន្យល់អំពីគោលនៃការតែងរឿងប្រឌិត

១- រឿងបុរាណ ២ រឿងល្បែង

ក) សូមតែងចំពោះតែរឿងបុរាណ ឬល្បែងជនជាតិខ្មែរ ដូចបុរាណស្រុកពោធិ៍ចំការ តំបន់ជាដើម ក្រៅពីនេះតាមតែបុរាណក៏ត្រូវការចាំងអស់ (រឿងលែងតែការពាក់ព័ន្ធ) ។ល។ ដូចល្បែងឈូងឆ្នាក់ លោតអន្ទាក់ លាក់កន្សែង ចាប់កូនខ្ទេង ហ៊ឹង កូនគោល ចាយ៉ុំជាដើម ក្រៅពីនេះតាមតែល្បែងណាក៏ត្រូវការចាំងអស់ (រឿងលែងតែ បៀ-ឆួ) ។

ខ) លោកអ្នកច្នៃឡងចង់តែងតែបុរាណ តែបុរាណល្បែង ឬតិចមុខក៏បាន ។ កាលបើតែងអំពីបុរាណឬល្បែងណា ត្រូវប្រាប់ឲ្យដាក់ថាបុរាណឬល្បែងនោះមាននៅស្រុកនោះ លោកអ្នកតែងធ្លាប់ធ្វើធ្លាប់លេងផ្ទាល់ខ្លួន ឬគ្រាន់តែឃើញគេធ្វើគេលេងឬក៏ដឹងតាមកន្លែងណា ជារបស់ខ្លួនឬរបស់អ្នកណា នៅឯណា ។

គ) លោកអ្នកប្រឡងត្រូវការតែងរឿងបុរាណឬល្បែងណា ។ សូមរៀបរាប់អំពីគ្រឿងប្រដាប់បុរាណឬល្បែងនោះ។ ឲ្យសព្វគ្រប់ដូចបុរាស្រុកត្រូវរៀបរាប់អំពីខន្លឹល-នោស-ជាដើម ។ល។ បុរាណសាខគ្រូត្រូវរៀបរាប់អំពីសំណាញ់-អួន-មង-អញ្ចូង ជាដើម ។ល។ បុរាដំបូលត្រូវ

រៀបរាប់អំពីរហាត់នឹងកីជាដើម ។ល។ ល្បែងឈូងគេយកអ្វីមកធ្វើឈូងជាដើម ។ល។ ចាយទុំគេយកអ្វីមកលេងជាដើម ។ល។ គ្រឿងប្រដាប់អស់នោះ មានច្រើនគ្រប់យ៉ាងដូចម្តេចខ្លះ ត្រូវតាំងរៀបរាប់អំពីកិច្ចការកន្លងរបៀបល្បែងនោះៗផង តាំងពីពេលផ្តើមធ្វើផ្តើមលេង រហូតដល់ធ្វើដល់លេងរួចស្រេច ។

ឃ) របៀបល្បែងណា មានមនុស្សអ្នកធ្វើ ឬអ្នកលេងប៉ុន្មាននាក់ របៀបល្បែងណាគេតែងធ្វើឬលេង វេលាណាខែណាឬមិនកំណត់វេលាគេលេងក្នុងបុណ្យ ឬមង្គលអ្វីលេងថ្ងៃឬយប់ ឬចំនួនតាំងថ្ងៃតាំងយប់ សូមចរិយាយឲ្យសព្វគ្រប់ ។

ង) នៅស្រុកណា មានរបៀបល្បែងអ្វីខ្លះ ដែលប្លែកឬធំជាងស្រុកឯទៀតៗ ។

ច) បើប្រសិនជាលោកអ្នកចម្លង អាចដឹងរឿងច្រើនជាក់ទង់ដោយរបៀបល្បែងណា សូមសរសេរតែងរឿងនោះដាក់ទៅផង តែសូមចាប់ដើមកំណើតរឿងនោះថា ចាន់ដឹងពីអ្នកណា នៅទីណា គេដំណាលចាប់ ពីសាស្ត្រាណាឬសៀវភៅណារបស់អ្នកណា នៅទីណា បើសៀវភៅចោះពុម្ព ឬសាស្ត្រាស្ទឹកតែ ត្រូវចាប់ឈ្មោះ ចាប់ទំព័រ ចាប់អង្គ្លា បើមិនដឹងរឿងច្រើនទេ សូមតែងតែរឿងរបៀបល្បែងចុះ ។

ក) បើរបស់លៀងណាមានគ្រែណាម ឬពិធីដូចម្តេច លៀងណាចាត់ចែងដោយសាសនាណា កំសួរមបរិយាយផង ។

ក្រុមដំនុំទំនៀមទម្លាប់ស្រុកខ្មែរ

នៅក្រសួងពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

ក្រុងភ្នំពេញ

រឿងដាក់ផ្លែកន្ទៃ

សូមជូនមកក្រុមជំនុំទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ

ដើម្បីនឹងសូមបញ្ជាក់អំពីរឿងប្រៃដេញផ្លែកន្ទៃតាមរបៀបបុរាណ រឿងនេះ ខ្ញុំបានបានឮឈ្មោះ គីម-សេក អាយុ ១៩ ឆ្នាំ ធ្វើការនៅសាលារៀនគេអាតន្ទ្រូ លេខ ៤២ ផ្លូវប៉ូលចែរ ភ្នំពេញ បាននិយាយរឿងនេះប្រាប់ខ្ញុំបាទនៅថ្ងៃចន្ទ ២៦ មករា គ.ស. ១៩៤៨ វេលាម៉ោង ១១ ទំង ៣០បាទ រឿងនោះដូចតទៅនេះ:

តាមរបៀបអ្នកស្រុក នៅស្រុកខ្ញែងបៀង ឃុំធ្លៀកណាប ភូមិព្រៃខទំង ខេត្តបាត់ដំបង (មាត់ផ្លែក) គេតែងតែទៅចាក់ផ្លែកន្ទៃនៅដើងកំពាលកន្ទ្រស្រុកខាងលើនេះ ប៉ុន្តែគេទៅដេញតាមរដូវ គឺរដូវរំហើយ ខែអស្សុជ កត្តិក ផល្គុន ហើយនឹងចេត្រ អ្នកស្រុកដែលនៅស្រុកនោះ តែជិតដល់រដូវទៅដេញសត្វហើយ អ្នកដែលគេតែងទៅប្រដេញនោះ គេប្រដង្រៀបគ្រឿងប្រដាប់សម្រាប់ទៅចាក់ ប្រដាប់នោះគេហៅថាបង្គាត់ ឯបង្គាត់នោះមានសណ្ឋានដូចជាមងដែលសម្រាប់ជាក់ត្រី ប៉ុន្តែតូចជាងធំៗ ជាងក្រឡាមងធម្មតា ហើយក្រឡានោះធ្វើអំពីខ្សែដក់ដូនតូចៗ ដូចជាខ្សែដែលគេដេរក្តាន់តូច ហើយមានមេពីរទំហំប៉ុនមេដៃ បង្គាត់នោះមានបណ្តែង ១០ ប្ល ១២ ម, បណ្តោយ ឯទំងប្រហែលជា ៣ ប្ល ៤ ម, ។

របៀបកាយបង្គាត់នោះ គឺ គេយកមេបង្គាត់ដាក់ខាងលើបង្គោលតូចប៉ុនកដៃ
ក្មេង ឯបង្គោលនោះគេដោតបន្តុំសើ ៦ លើដី អាចនឹងរលំមកខាងមុខបាន
ដោយងាយ កាលណាតែមានសត្វអ្វីចូលទៅប៉ះបង្គាត់នោះ, មេបង្គាត់
ខាងក្រោមគេដាក់ឲ្យប៉ះនឹងដី ហើយត្រណមបង្គាត់នោះ គឺគេហាមមិន
ឲ្យអ្នកឯណាដើរកន្ទឹងលើឡើយ ។

លុះដល់ដូវដេញចៅចេញសត្វនោះ មេប្រមូលគ្នាអ្នកដែលនៅជិត
ខាងនោះចំនួនជា ៥០ ឬ ៦០ នាក់ អ្នកឯណាចង់ចៅក៏ចៅបានដែរ មិន
ចំពោះតែអ្នកមានបង្គាត់ទេដែលចៅបាននោះ អ្នកដែលគ្មានបង្គាត់ក៏ចៅ
បានដែរ គេចៅម្តងៗ មានបង្គាត់ចំនួនជា ៥ ឬ ៦ ។

មុននឹងចេញចៅនោះ គេប្រដាប់ប្រដាគ្រឿងសក្ការបូជា គឺ ជ្រាយស៊ី
ជ្រាំថ្នាក់ ១ គូ ស្លាធំដៃ ១ គូ ទៀន ៥ ធួប ៥ មាន់ស្វាយ ១ សំពាម
យកចៅថ្វាយបង់បត់ដែលនៅច្រកឡើងចៅភ្នំពាល លុះបានគ្រប់ប្រ-
ដាប់ប្រដាហើយ ក៏នាំគ្នាចេញចៅ អ្នកដែលចៅតាំងអំបាលម៉ាន សុទ្ធ
សឹងមានអាវុធសំពាប់ការពារអាត្មា អ្នកខ្លះមានកាំបិតស្នៀត អ្នកខ្លះជាវ
លំពែង អ្នកខ្លះស្មូស អ្នកខ្លះទៀតកាំបិតផ្តាក់តូចៗ ។

លុះនាំគ្នាចៅដល់ដើមពោធិ៍នៅច្រកឡើងចៅភ្នំពាល ក៏យក
គ្រឿងសក្ការៈតាំងនោះចៅបូជា បង់បត់ដែលនៅច្រកភ្នំក្រោមដើមពោធិ៍
នោះ បង់បត់នោះនាមតាត់ឈ្មោះហោយតង់ កាលដើមឡើយ កំណើត

យាយតង់នេះ នៅស្រុកយួនកូសាំងស៊ីនឯនោះទេ ប៉ុន្តែដោយសារមានជាតិចាំងម្នាក់ ចានទៅព្យាចាទលើលំនៅរបស់គាត់នោះ គាត់ក៏ត្រឡប់មកនៅៗ ដើងក្តុំពពាលនេះ ចានជាគេដឹងថាគាត់មកនៅៗ ដើងក្តុំពពាលនេះ ពីព្រោះកាលដែលមកដល់ស្រុកនោះភ្លាមក៏ទៅចូលនឹងរួបស្រីម្នាក់ចាស់មានឈ្មោះពុំច្បាស់ ចូលមកក្នុងនិយាយរឿងក៏រៀបចាប់គេងនឹកលក់គ្នា ។

លុះគេដឹងថាគាត់មកនៅៗទីនោះ គេក៏បបួលគ្នាទៅសង់អាស្រមឲ្យគាត់នៅក្រៃដើមពោធិ៍ដែលនៅច្រកក្តុំពពាលនោះ អ្នកណាដែលត្រូវការឡើងទៅលើភ្នំនោះ ត្រូវតែយកគ្រឿងសក្ការៈផ្សេងៗទៅថ្វាយបើពុំនោះទេមុខជាប្រទះនឹងគ្រោះថ្នាក់មិនខាន គឺដួចប្រទះនឹងសត្វសាហាវមិនខានទេ ។

លុះអ្នកដែលទៅចាក់ជ្រកវៃនោះ រៀបថ្វាយរួចស្រេចហើយក៏ទាំងគ្នាដើរឡើងទៅលើភ្នំ ។

លុះកាលដែលអ្នកអស់នោះដើរទៅឆ្ងាយពីអាស្រមនោះកំពែកគ្នាជាពីរពួក មួយចួតឲ្យនៅចាំដើមផ្លូវ មួយពួកទៀតឲ្យដើរយកបង្កាត់ទៅពយចម្ងាយពីដើមផ្លូវទៅប្រហែលជាមួយគីឡូម៉ែត្រ បង្កាត់នោះគេពុយឃ្លាតពីគ្នាពីមួយទៅមួយចុកចន្លោះកណ្តាលប្រហែលជាគ្រាំឬគ្រាំមួយម៉ែត្រ នៅតាមចន្លោះបង្កាត់នោះគេឲ្យមនុស្សយាមពីរប៉ុន្មាននាក់ ។

លុះកាយបង្ហាត់រួចស្រេចហើយ កំចាត់គ្នាឲ្យមកជ្រាប់អ្នកដែលនៅចាំដើមផ្លូវបានដឹង លុះបានដឹងហើយក៏កាយគ្នាចម្ងាយពីមួយទៅដង្ហែគ្នា នាំគ្នាស្រែកហ៊ោកញ្ជ្រៀវ រាយត្រៃផ្សឲ្យជ្រកដែលលាក់ខ្លួនក្នុងព្រៃនោះផ្តើល រត់ចូលទៅកន្លែងបង្ហាត់ដែលកាយនៅខាងមុខ ។

លុះដេញទៅដល់ជិតបង្ហាត់នោះភាលណា ក៏នាំគ្នាស្រែកតែតែងខ្លាំងឡើង ។ ម្ល៉ោះហើយសត្វដែលរត់ទៅនោះលុះដោយអំណាចសន្ធាប់របស់គេ ក៏បេះតែរត់តែតែងខ្លាំងឡើងដើម្បីឲ្យរួចខ្លួន លុះចុងលរត់ទៅស្រាប់តែចូលទៅក្នុងបង្ហាត់នោះ ។ ក៏មូរវាំជាប់ដុំវិញខ្លួនរកតែទៅខាងណាក៏ពុំរួច ។ ចំណែកអ្នកដែលនៅយាមបង្ហាត់នោះ កាលបើឃើញជ្រកជាប់ដូច្នោះហើយ ក៏រត់ទៅចាក់កាប់សម្លាប់ឥតត្រាប្រណីដល់តិចឡើយ ។

ចំណែកអ្នកដែលជាម្ចាស់បង្ហាត់ត្រូវបានក្បាលដើងហើយនឹងកន្ទុយ ចំណែកអ្នកដែលមិនមែនម្ចាស់បង្ហាត់ត្រូវបានស៊ាប់ តាមចំនួនសត្វដែលគាត់បាន ទៅតាក់ម្ភង ។ ដូនកាលបាន ៧ ឬ ៨ ។

បានជាអ្នកស្រែកតែតែងទៅប្រដេញនៅរដូវរំហើយ ដូចគោលមកខាងដើមនោះ ពីព្រោះនៅរដូវនោះស្រែទុំ ជ្រកតែងចុះមកបរិភោគស្រូវស្រែដែលនៅជិតដើងកំពតពាលនោះ ។

លោក រ៉ាយ-ប៊ុក ប្រែ លោក ញ៉ុក-ថែម ពិធីត្រៃ

(តមក)

31°— Le travail est un trésor.

៣១ .— ការងារជាឃ្លាំងប្រាក់ .

"ធ្វើការបានប្រាក់ ធ្វើការបានសក្តិ ធ្វើការបានយស ធ្វើការបានទ្រព្យ បានវិជ្ជាស្មោះ ចំរើនឥតថ្លៃ ដោយសារការងារ" ។

32 .— Il faut battre le fer quand il est chaud .

៣២ .— ត្រូវដំដែក តែងពេលដែលកំពុងក្តៅ ។

"ធ្វើស្រែមានមនុស្សឆ្លាត ទំស្រែកប្រែឆាប់ចិត្តចង់ សាងជាតិដោយស្មោះត្រង់ ទំចង់ស្រីមានក្តៅចិត្ត" ។

33.— Ce qui vient de la flûte s'en va par le tambour.

៣៣ .— បេះដែលបានមកជាប៉ី ដល់ចេញទៅវិញជាស្គរ ។

"ទ្រព្យដែលកេងបាន ដោយទន្ទ្រានលំអាន មិនស្ងួតឡើយ ដល់ខ្លាត់ប៉ាត់ទៅ ចាកលំនៅឯ្វី ឆ្ងាយឆ្ងាយស្រីដី ល្បីពេញទាំងស្រុក" ។

34°— Les absents sont toujours torts.

៣៤ .— អ្នកមិននៅបេះតែខុស ។

"អ្នកមានពាសប្រែនអាងអ្នកស្ងប់ទៅ ត្រង់ខុសត្រូវរៀងខ្លួនមើលមិនយល់ បុរាណបណ្ឌិតពិនិត្យតិតាមយោបល់ កុសលអកុសលត្រូវពិចារណា" ។

35°— On est toujours heureux le soir quand on a bien rempli la journée.

๓๕.- កាលបើគេបានបំពេញអំពើល្អ ក្នុងវេលាថ្ងៃ ដល់ពេលល្ងាច គេនឹងបានសេរ្ចក្សាយចិត្តជានិច្ច ។

"ពេលថ្ងៃធ្វើល្អ ប្រព្រឹត្តធម៌ស សុចរិតជានិច្ច ដល់ពេលល្ងាច គឺតរើញតែតិច្ច ការល្អច្រើនតិច សប្បាយចិត្តគាប់" ។

36° — A force de forger, on devient forgeron.

๓๖.— ជនខំដំដែក គេនឹងទៅជាជាងដំដែក-

"ខំរៀនទើបចេះ ខំធ្វើទើបធេ្លះ ខំធ្វើបានផល ឥតអំពល់ទុក្ខ ខំដើរទើបដល់ ខំគិតទើបយល់ ដោយផលព្យាយាម" ។

37.— Il faut manger pour vivre et non vivre pour manger.

๓๗.- ត្រូវស៊ីឲ្យគ្រាន់តែរស់ មិនមែនរស់គ្រាន់តែស៊ី ។

"ត្រូវដឹងប្រមាណ អាហារដែលបាន បរិភោគតាល់ថ្ងៃ ពោះមានតិបច្រើន ពោះគឺតសំចៃ គ្រប់គ្រាន់សព្វថ្ងៃ ទើបបានសុខសាន្ត" ។

38.— Aide-toi le ciel t'aidera.

๓๘.- ចូរអ្នកជួយខ្លួនអ្នក ទើបខេ្ពាជួយអ្នក ។

"ខ្លួនឯងឯង ទើបបានក្តីសុខ អ្នកផងយល់ម្តុខ មុកចិត្តជួយថែម" ។

36.— Chercher une aiguille dans une boîte de foin.

๓๙.- រកម្ជុលមួយដ្រែកក្នុងតំនរចំបើង ។

"ការធ្វើហួសវិស័យ ជាបច្ច័យវិនាសច្បាស់ ព្យាយាមអស្ចារ្យមាន មិនសមេ្រចប្រយោជន៍ខ្លួយ ។

40.— Faire l'âne pour avoir du son.

๔๐. ធ្វើលាបង់យកកន្ទក់ ។

"ធ្វើឆ្កួតដើម្បីស្គាប់កិច្ចការ ធ្វើកម្រើដើម្បីត្រៃថរសជាតិ ព្យាយាម
មុតមាំកុំបីឃ្លាត ច្រឹងស្មៀតសង្កៀតតង់ឈើញាកល" ។

41.— Bouche d'un démon, cœur d'un ange.

๔๑.- មាត់ជាយក្ស ចិត្តជាទេព្តា ។

"មាត់អាក្រក់ចិត្តច្រើនសោកាំណា ចិត្តថ្លើមសាន់ព៉ាន់ច្រើនមាត់ល្អ
ឯវែបភាពមារយោទខ្មៅស តម្រែយល់ពិតបណ្ឌិតដឹង" ។

42.— Entre l'arbre et l'écorce, il ne faut pas mettre le doigt.

๔๒.- កុំជាក់ម្រាមដៃ កន្លះខ្នារដើមនឹងសំបក ។

"ការណ្ហោះពាស់គ្នា ញាតិផៅមិត្តភ្ងា យើងអ្នកជិតខែ មិនត្រូវ
ជ្រៀតជ្រែក ជាផែកចំកំយ ឲ្យខ្លាំងមានជ័យ កើតពាស់គ្នាខ្លាំង" ។

43.— Couper l'arbre pour avoir le fruit.

๔๓.- កាប់ដើមយកផ្លែ ។

"សម្លាប់មេមាន់យកពងមាស ចិត្តលោភពេញពាសជាសតសុជា
ខ្លួនក្រីក្លួចបាបភាពដូចថា ក្រាញ់ជ្រុលហួសនឹងហ៊ានច្បាណ" ។

44.— Tout est vide et vanité sur ce monde.

๔๔.— របស់ទាំងអស់ជារបស់សោះសូន្យ នឹងជារបស់លក្ខន
បញ្ឆោតនៅកង់លោកនេះ ។

"លោកនេះសោះសូន្យ តើតស្ងាប់ពពួន ច្រែនជាអនេក កេងស្ងាប់មុនចាស់ ឃើញឮស្ងាន់ធំក្អែក គ្រប់ជាន់គ្រប់ផ្ទៃក សាបសូន្យអស្ចារ" ។

45.— On aperçoit la paille dans l'œil de son voisin et non la poutre qui est le sien.

៤៥.— គ្រមើលឃើញតែសម្រាមនៅនឹងក្អែកអ្នកជិតខែ តែគមើលមិនឃើញធ្នឹមជាប់នៅនឹងក្អែកបេះខ្លួន ។

"ពាក្យចាស់ពាក្យពីព្រៃធំ ពោះខ្លួនឯងមើលមិនឃើញ ពោះគេតូចសោតសើ រមិលឃើញប៉ុនភ្នំ" ។

46.— Fais bien et laisse le dire.

៤៦.— ចូរធ្វើតែល្អទៅចុះហើយបើកឲ្យគេថាទៅចុះ ។

"ប្រែព្រឹត្តសុចរិត កុសលក្រមក្រិត្យ ទុត្តមថ្លៃថ្លា អ្នកជិតខែពោលតាមចិត្តគេថា ធ្វើល្អទេវតា ឲ្យពរជោគជ័យ" ។

47.— Pour chercher un ami, il faut goûter beaucoup de sel avec lui.

៤៧.— ស្វែងរកមិត្តសម្លាញ់ណាមួយ ត្រូវភ្លក់អំបិលជាមួយគ្នាជាច្រែនដង ។

"កល្យាណមិត្ត ស្មោះស្មើគំនិត រកបានកម្រ លុះតែសេពគប់ទើបយល់ឮស សុចរិតអាក្រក់ល្អ ដោយរមៀរការ" ។

48— On vient à bout à qui sait attendre.

៤៨.— អ្នកដែលរង់ចាំគេទឹងបានសម្រេចដូចបំណង ។

"ខ្ជិអត់ធន់ ចម្រើនគុណជួន សម្រេចប្រាថ្នា ចង់បានតាន់ចិត្ត តាមគំនិតចិន្តា មិនបានផលា ត្រូវការប៉ុនប៉ង" ។

49— Nul n'est content de son sort.

៤៩ — គ្មានអ្នកណាមួយពេញចិត្តនឹងជោគវាសនារបស់ខ្លួន ។

"និស្ស័យមនុស្សលោក មានច្រើនគរគោក ក្នុងកពសង្សារ មិនថាមានក្រ គាប់ចិត្តវាសនា អាត្រកំល្អយ៉ាងណា តុំសូវមានឡើយ" ។

50— Qui désire tout n'a rien.

៥០- អ្នកដែលប្រាថ្នាតាំងអស់ មិនបានអ្វីសោះ ។

"មនុស្សលោកលន់ មិនឆ្អែតមិនឆ្អន់ បានច្រើនយ៉ាងណា នៅតែខាតខ្វះ កន្ទុះចិន្តា បរបើងលាកា វែងបាត់ធន់ទៅ" ។

51— Qui borne ses désirs est toujours assez riche

៥១ - អ្នកណាសន្តោស អ្នកនោះមានសម្បត្តិ គ្រប់គ្រាន់ជានិច្ច

"តណ្ហាជាមេខ្វះ បេះតែកន្ទុះ មិនដែលគ្រប់គ្រាន់ អ្នកមានសន្តោស ចិត្តលុះជាក់ស្បាន់ ក្រែដេញមិនទាន់ ជាន់តែឆ្ងាល់ថ្ងៃ" ។

52— Deux avis valent mieux qu'un.

៥២ - សេចក្តីយល់ពីរដងមានដំឡៃជាងសេចក្តីយល់ឃើញម្តង

"គិតរួចសឹមធ្វើ បណ្តិតសរសើរ មិនសូវមានក្តាត់ បើយោបល់ពីរ កាន់តែខៀងចាត់ មូលគ្នាពីរអាត់ ច្រកដជាក់ស្បាន់" ។

53— Autant de têtes autant d'avis.

៥៣ - ក្បាលកំប្រែន មតិកំប្រែន ។

"មនុស្សមានប្រែនបែប កលកិច្ចប្រែនលែប ខាយខុសៗគ្នា
លទ្ធដោយខ្លួន មតិប្រាជ្ញ ប្រៃលើងជូរខារ តាមតែយល់ចុះ" ។

54— Tout effet à une cause.

៥៤— ផលទាំងអស់កើតមកពីហេតុ ។

"មានភ្លើងមានផ្សែង មានល្អីតភ្លឺចែង ស្ទឹកឈើកំរើក ដ្បិតមាន
ឫស្សល់បក់ មច្ចជាតិរើក ហែបហែលកខ្វើក ល្អក់ទឹកពុំជា" ។

55 — Quand le lit est bien préparé il faut qu'on se couche.

៥៥ — កាលណាគ្រែដេកមករៀបចំបានស្រួលហើយគេត្រូវ
តែដេក ។

"ធ្វើការមិនប្រមាទ ទំនឹងភ្នាក់ឲ្យបានផល សង្គ្រាមក្នុងសាកល
ប្រាជ្ញាផលគឺកំរៃ"

56 — Qui va lentement va loin.

៥៦ — អ្នកដែលដើរទៅសន្សឹម ៗ ទៅបានឆ្ងាយ ។

"អ្នកដែលដើរទៅមួយ ៗ ឥតទុក្ខព្រួយខ្វាយខ្វាក់ចំណាប់ ធ្វើការ
ងារតាមសណ្តាប់ មិនប្រញាប់ក្រែងភ្លាត់ស្មៃ" ។

57 — A beau mentir qui vient de loin.

៥៧ — អ្នកដែលមកពីឆ្ងាយ កូតកវបានតាមចិត្ត ។

(មានត)

ហ្គួងដងឆ្នូមត្រូ ញ៉ក-ថៃម ប្រែរៀបរៀង

(តមក)

វគ្គទី ៣

ភាពរង្សុង

អំពីការចលាចលមុនតាំងរាជវង្សស៊ុង

ប្រសិនបើលោក-អ្នកចាន់មានពត៌្មានគារចិន តាំងពីដើមរហូតមក ដល់គ្រឹមណោះ ទំនងយើញច្បាស់ថា សេចក្តីប្រែប្រួលដ៏មថា ចិនពុកជាក្រុងកេមរបស់ទ្វីបអាស៊ីនោះ ជាសេចក្តីប្រែប្រួលដ៏សមរំបំផុត ។ ហេតុគេទផ្សង។ ដែលមានក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រចិនក្តី ហេតុនៃសេចក្តីចំរើន ទំនងសេចក្តីសាចសូន្យរបស់ក្សត្រចិន តាមដែលគោលមកហើយក្តី សឹងមានលក្ខណៈត្រូវគ្នាទំនងក្រុងកេមជាច្រើន ។ ហេតុគេទបស់ក្រុងកេមតមកខាងចុង មានសម័យដែលកើតចលាចលរវើកវើរដោយសារគាហាន ដូចមានក្នុងពត៌្មានគារកេមថា សម័យគ្រានោះជាសម័យដែលពួកគាហានបង្កសេចក្តីវិនាសសាចសូន្យ សម័យបែបនេះ ក៏មានក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្របស់ចិនដែរ គឺគ្រាដែល ជួ-វេន ចាន់ផ្តួលរំលំព្រះមហាក្សត្រកាជវង្សចាំង អង្គុះ កាយបង្គំស់ កាលឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១៤០ ហើយ

តាំងខ្លួនឯងឡើងជាព្រះរាជាធំរាជក្រុងចិន តាំងទីក្រុងនៅស្រុកវៀ-ហ្វង ឯពួកមេទ័ពឯទៀត ។ ដែលមានកំឡាំងខាហានក៏នាំគ្នាយកតម្រាប់តាមទើបប្រកាសខ្លួនជាឥស្សរៈដោយឡែក។ ឡើង នៅខេត្តដែនដែលខ្លួនតាំងកងខាហាននោះ ,។ បណ្តាពួកដែលតាំងខ្លួនជាឥស្សរៈឡើងនោះមានម្នាក់ដែលខ្លាំងពូកែហើយជាសត្រូវដ៏សំខាន់បំផុតនឹង ដួ-វៃន ឈ្មោះ លី-កេយ៉ង ជាជាតិតួកគិតាំងខ្លួនជាក្សត្រគ្រងរាជសម្បត្តិនៅខេត្តចាន់-ស៊ី។ ក្នុងឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១៤៦៧ ព្រះរាជបុត្រប្រុសរបស់ក្សត្រថ្មីនេះ ឈ្មោះ លី-ជុនហ៊ុយ ក៏យកស្រុកវៀ-ហ្វងបាន ដណ្តើមយកករាជបល្ល័ង្កចិនពីព្រះរាជាធំរាជដួ-វៃនមកបាន ហើយតាំងរាជវង្សថ្មីឡើង ហៅថា ហៀវ-ចាំង តាំងស្រុកលោ-យ៉ាង ជាទីក្រុង គ្រងរាជ្យបាន ១៣ ឆ្នាំ ទើបមានជាតិតួកម្នាក់ទៀតឈ្មោះ ចេ-តិងចាំង មកក៏យយកស្រុកលោ-យ៉ាងបានទៀតទៀត ហើយតាំងរាជវង្សឡើងថ្មីទៀត ហៅថា វង្សអៀវ-ជិន តាំងទីក្រុងនៅស្រុកវៀ-ហ្វង ។ វង្សអៀវ-ជិនគ្រងរាជ្យបានត្រឹម ១០ ឆ្នាំ ក៏ត្រូវពួកតឺ-តៃ មកក៏យដណ្តើមយករាជបល្ល័ង្កទៀតទៀត តមកទៀត ១១ ឆ្នាំ ទើបមានឥស្សរៈជាតិតួកម្នាក់ឈ្មោះ ហៅថាលៀវ-ជី មកក៏យយកស្រុកវៀ-ហ្វងទៀតបាន ហើយតាំងរាជវង្សក្សត្រថ្មីឡើង ហៅថា វង្សហៀវ-ហ៊ន គ្រប់គ្រងរាជសម្បត្តិបានតែត្រឹម ៤ ឆ្នាំ ក៏មានតួកម្នាក់ទៀតមកក៏យបែកដណ្តើមយករាជបល្ល័ង្ក

ទៅបាន ហើយតាំងរង្សីក្សត្រថ្មីឡើង ហៅថា រង្សីហៀវ-ចៀវ គ្រងរាជសម្បត្តិបាន ១០ ឆ្នាំ គឺ តាំងពីពុទ្ធសករាជ ១៤៤៤ ដល់ពុទ្ធសករាជ ១៤០៣ ។

ការចម្បាំងដណ្តើមរាជសម្បត្តិ ផ្តួលរំលំរាជរង្សីចាស់ តាំងរាជរង្សីថ្មី ហើយផ្តួលរំលំគ្នាគ ។ ទៅទៀត ហើយតាំងឡើងថ្មីទៀត មិនមានរាជ្យណាមានដំហរវែងសោះឡើយ នេះហើយធ្វើឲ្យយើងមើលឃើញសភាពវរីតរបស់ក្រុងចិនយ៉ាងសំបើមក្រៃលែង ជាងសម័យមុនតាំងរាជរង្សីថាំងទៅទៀត ។

ការដែលស្រុកចិនតើតចលាចលវរីតឡើងនោះ បើកឱកាសឲ្យប្រជាជនមួយពួក ហៅថា គី-តៃ មានសេចក្តីរុងរឿងមានអំណាចឡើងជាឯកកង្វិបគាស៊ី បុងបូញប្រទេស ពួកគី - តៃ នេះតាំងភូមិប្រទេស កន្លែងមញ្ជូរគោគខាងត្បូងនៅជែនដីដែលហៅថា លៀវតុង ។ ក្សត្រៀរបស់ជនពួកនេះ ហៅថា យេលូគាប៉ាតិ ដែលបានគ្រប់គ្រងប្រជាជនពួកនេះនៅកន្លែងរវាងពុទ្ធសករាជ ១៤៩០ ដល់ពុទ្ធសករាជ-១៤៧០ ហើយបានដណ្តើមយកខេត្តជែនខាងឈូងសមុទ្រប៉ែជិលី ទៅអំពីចិន អ្នកទទួលគ្រប់គ្រងជាដំណតមកហៅថា យេលូតេកួង គ្រប់គ្រងពួកគី - តៃ នៅកន្លែងរវាងពុទ្ធសករាជ ១៤៧០ ដល់ ១៤៨០ ហើយបានជួយឲ្យឈ្មោះ ចេ - គិងចាំង បានគ្រងរាជសម្បត្តិក្រុងចិនម្តង កាល

ពីពុទ្ធសករាជ ១៤៧៤ ហើយក្រុងចំនបានតាំងពីជាវង្ស ស្រៀវ - ជិន ទ្បើងដូចពោលពីខាងដើមរួចមកហើយ ឯក្រុងចំនបានលើកដែនដីខាងជើងខេត្តប៉ៃលិនទំងាន - ស៊ី ដែលជាទីក្រុងបុក - គិង ឬប៉ៃកាំងឲ្យទៅយេលូ - តេមួង ។ ក្នុងឆ្នាំពុទ្ធសករាជ ១៤៨១ យេលូ - តេមួង បានផ្ទាស់ទីក្រុងទៅតាំងនៅឯ ប៉ៃ - កាំង ហើយក្រុង ប៉ៃ - កាំង ក៏ចាប់ផ្តើមមានរឿងកាវសំខាន់ ទំងជាទីក្រុងសំខាន់តាំងពីកាលណោះមក ។ កាលដែលពួក គី - តៃ តាំងនៅខ្ទាប់ខ្ទួនក្នុងក្រុងប៉ៃ - កាំងហើយ ក៏ចាប់ផ្តើមឡុំងលុកលុយដែនដីចំនភាគខាងជើង ហើយតមកក៏ផ្តួលរំលំពជាវង្ស ប៉ៃ - តីចាំងទៅ ហើយចូលគ្រប់គ្រងក្រុងវៃ - ហ្វូងដោយខ្លួនឯង នៅគ្រប់គ្រងជាវេលា ១១ ឆ្នាំ ទើបមានពួកលៀវ - ដ៏ មកកាយជណ្តើមយកក្រុងវៃ - ហ្វូងទៅបានទៀត ដូចពោលរួចមកហើយនោះ ។

ការចលាចលវៃកែលពួក គី - តៃ បានធ្វើឲ្យដល់ប្រទេសចំនក្នុងគ្រានេះ កាច់ថាជាការចលាចលយ៉ាងធំរំកែលែង នាំឲ្យស្រុកចំនក្នុងវេលានោះ បែកខ្ញែកចេញទៅជាច្រើនអាណាចក្រ ។ ក្នុងសម័យកាលវង្សហៀវ - ចៀវ ដែលបានគ្រប់គ្រងពជរមម្បត្តិនៅក្រុងវៃ - ហ្វូងនោះ ក៏មានអាណាចក្រឯទៀត ។ តាំងជាឥសរៈទ្បើងដល់ទៅ ៧ អាណាចក្រ គឺ

១ — ពួកហួនកាតខាងដើង គ្រប់គ្រងខេត្តវៃនចាន-ស៊ី តាំងទីក្រុងនៅស្រុកតៃ ប្លេន តាំងជាឥស្សរៈហ្វានកងរវាងពុទ្ធសកាជ ១៤៩៥ ដល់ ១៥៦១ ។

២ — ពួកថាំងគ្រប់គ្រងខេត្តកៀង-ស៊ូ ង៉ាំនហួយ ទំងកៀង-ស៊ី តាំងក្រុងនៅស្រុកណាន-គិង តាំងពីរវាងពុទ្ធសកាជ ១៤៨០ ដល់ ១៥១៨ ។

៣ . ពួកណាន-គិងគ្រប់គ្រងខេត្តហួ-ប៉ែ តាំងពីកងរវាងពុទ្ធសកាជ ១៤៥០ ដល់ ១៥០៦ ។

៤ — ពួកជូគ្រប់គ្រងខេត្តហួ-ណាន តាំងពីកងរវាងពុទ្ធសកាជ ១៤៣៩ ដល់ ១៥០៦ ។

៥ — ពួកវ៉ូ-យេះ គ្រប់គ្រងខេត្តដាំកៀង តាំងពីកងរវាងពុទ្ធសកាជ ១៤៣៧ ដល់ ១៥២១ ។

៦ — ពួកហួន ទិសខាងត្បូង គ្រប់គ្រងខេត្តក្វាងទុងទំងក្វាង-ស៊ី មានស្រុកកាំង-តាំងជាទីក្រុង តាំងពីកងរវាងពុទ្ធសកាជ ១៤៥០ ដល់ ១៥១៤ ។

៧ — ពួកក្សត្រកាជវង្សចាស់ ហ្វានគ្រប់គ្រងខេត្តសេ-ឆួនទំងខេត្តកៀវ-កៀវ មានស្រុកជិង-ឌូ ជាទីក្រុង តាំងពីពុទ្ធសកាជ ១៤៣៤ ដល់ ១៥០៨ ។

វេលាគ្រាណា ព្រះពាជាធិពាជអង្គដែលគ្រប់គ្រងពាជសម្បត្តិនៅក្រុងវៀ - ហ្វង ទ្រង់ទំរឹងពាយោមរួបរួមអាណាចក្រអស់នោះមកបញ្ចូលជាមួយគ្នា ពួកអាណាចក្រអស់នោះតែងយល់ថាស់ធំទំធឹងជាងពាបហើយពួកគី - តៃ ចាំកេនុកាសកំហែងគំរាមអាណាចក្រកណ្តាលជានិច្ច ទើបគី - តៃនៅវេលានោះ ក៏ក្លាយទៅជាពួកមនុស្សស៊ីឈ្នួល ជួលប្តូនឬជួលបង្កាន ស្រែចតែខាងណាជួលក៏ទទួលស៊ីឈ្នួលចាំងអស់ ។

តាំងរាជវង្សស៊ុង

លុះមកដល់ឆ្នាំពុទ្ធសកពាជ ១៩០៣ ក្សត្រអង្គក្រោយបំផុតរបស់រាជវង្សហៀវ - ចៀវ ដែលគ្រងស្រុកវៀ - ហ្វងនោះទិវង្គតទៅ ពួកមាហាន ទើបប្រកាសតាំងមេទ័ពរបស់ខ្លួនឈ្មោះចៅកួងយិនឡើងជាក្សត្រ ទ្រង់ព្រះនាមថា ព្រះបាទ ថៃ - ជឺ ឡើងគ្រងពាជសម្បត្តិ តាំងពាជវង្សថ្មីហៅថា រាជវង្សស៊ុង ឬសង ដែលជាពាជវង្សធំរបស់ចិនមួយរាជវង្សទៀត ។

ព្រះបាទ ថៃ - ជឺ គ្រងពាជសម្បត្តិនៅក្នុងរវាងពុទ្ធសកពាជ ១៩០៣ ដល់ ១៩១៩ ជាវេលា ១៧ ឆ្នាំ ហើយតាំងពីពេលឡើងគ្រងពាជបល្ល័ង្ក ទ្រង់មានបំណងជំទៀងចាត់ ៦ ប្រការគឺរួបរួមអាណាចក្រឡើងជាថ្មីឲ្យបាន ហើយបណ្តេញពួកគី - តៃ ដែលចូលមកប្រែតវដ្តែក បង្កការចលាចលដល់ប្រទេសចិនជានិច្ចនោះ ឲ្យចេញពីអាណាចក្រចិនទៅ ។

ព្រះបាទ ថៃ-ដ៏ ព្រះមហាក្សត្រអង្គថ្មីនេះ ខ្ញុំមានព្រះទ័ស្សាហៈខ្លះខ្ញែងក្នុងហាន មានព្រះទ័យក្សេមក្សាន្តខ្លួលាយខ្ញុំជាមេទ័ពជាទ័គោរពបូជារបស់ពុហាន ហើយខ្ញុំជាព្រះរាជាធិកជ អាចជ្រាបជ្រាមពួកក្សត់ ធ្វើឲ្យការចលាចលខាងក្នុងប្រទេសស្ងប់រម្ងាប់ទៅបាន តែតែខ្ញុំមិនមានការសិក្សាយ៉ាងវិសេសមកទេ ប៉ុន្តែខ្ញុំសព្វព្រះទ័យនឹងខំខ្នុកបំរុងការសិក្សា សិល្បវិជ្ជា តាំងពេងរៀនរួចរួមតម្រាប់តម្រាវបស់ចិនមានតម្រាខុង-ជីជាដើម ។ កាលការចលាចលស្ងប់រម្ងាប់ទៅហើយ ពួជវង្សរបស់ ថៃ-ដ៏ ក៏ចំរើនរុងរឿងឡើងមួយរំពេច ។ អស់កាលវែលារាងមួយរយឆ្នាំ មុនថៃ-ដ៏ បានត្រងពួជសម្បត្តិ បណ្ណាកស្តួលទៅសឹងមានសេចក្តីស្រួលស្រែងញាប់ញ័រ ទ្វាចអំណាចពាហានចូលមកប្លន់ជាទីបំផុតដោយមិនបានដឹងពេលវេលាជាមុនឡើយ ។ ព្រះបាទ ថៃ-ដ៏ ខ្ញុំនឹងរកឧបាយកែអន្តរាយនេះបាន ដោយខ្ញុំព្យាយាមរកបំណាច់ផ្លាន់ ឲ្យពួកពាហានបានល្មមគ្រប់គ្រាន់មិនចាប់ឲ្យពួកពាហានដើរប្លន់អ្នកស្រុកទៀតៗ ព្រះបាទ ថៃ-ដ៏ មិនដែលប្រើឧបាយប្រឌុសពាយអ្នកណាឡើយ ។ នៅវេលាគ្រាមួយមានពួកក្សត្រជារាជិនអង្គ ធ្វើទុស្សត្រវាសព្រះបាទ ថៃ ដ៏ ខ្ញុំចាត់សុភប្រទានឲ្យក្សត្រអ្នកទោសមួយអង្គសោយ ។ ក្សត្រអ្នកទោសអង្គនោះ ស្នាមថាជាថ្នាំបំពុល (ព្រោះកងពួជសំណាក់ចិនវេលាធ្លាក់ទោសសម្លាប់មនុស្ស ច្រើនប្រើវិធីនេះជានិច្ច) ទើបពុត

ជង្គង់សូមជីវិត ព្រះបាទថៃ - ដី ទ្រង់ញញឹមហើយទ្រង់សោយសុពត្ថ
ពេនះដោយព្រះអង្គឯងទៅ ។

កាលព្រះបាទថៃ - ដី ទើបឡើងគ្រងរាជសម្បត្តិថ្មីៗនោះ ព្រះអង្គ
ទ្រង់ព្យាយាមរួបរួមខេត្តដែនផ្សេងៗ ដែលបែកខ្ញែកពីគ្នានោះមកបញ្ចូល
ក្នុងអាណាចក្ររបស់ព្រះអង្គក្នុងពុទ្ធសករាជ ១៩០៦ ទ្រង់ជ័យខេត្តហ្លួ - ប៉ែ
ន៉ឹងហ្លួ - ណាន ពុទ្ធសករាជ ១៩០៨ ជ័យខេត្តសេ - ធួន ពុទ្ធសករាជ
១៩១៤ ជ័យស្រុកកាំង - តាំង ពុទ្ធសករាជ ១៩១៨ ជ័យស្រុកណាំ -
កាំង ។ តែពួកសត្រូវដែលចាប់ចាមមិនទាន់សម្រេច គឺពួកហួន
នៅទិសខាងជើង ដែលពួកគឺ - តៃជាអ្នកឧបត្ថម្ភ ហើយចាំកេតុការ
ធ្វើការចលាចលរំលើកដល់ប្រទេសចិនជានិច្ច ។ ឯព្រះបាទថៃ - ដី ទ្រង់
ចំរើនទៅក្នុងពុទ្ធសករាជ ១៩១៩ នៅវេលាដែលស្តេចយាងទៅធ្វើ
បម្រាំងនឹងពួកហួនទិសខាងជើងនោះឯង ។

ព្រះបាទថៃ - ចុង, ជាព្រះអនុជរបស់ព្រះបាទថៃ - ដី ឡើងគ្រងរាជ-
សម្បត្តិជាដំណតមកក្នុងរវាង ពុទ្ធសករាជ១៩១៩ដល់ពុទ្ធសករាជ១៩៤០
ទ្រង់ចំរើនរាជកិច្ចតាមស្នាមលំអានព្រះរាជ្ជា ទាំងក្នុងស្រុកទ្រង់ចំនុក
បម្រុងការសិក្សារៀនសូត្រប្របួមតម្រាប់តម្រា ពាល់តែព្រះរាជបណ្តា-
ល័យហ្លួង មានសៀវភៅចំរើនឡើងដល់ ៨ ហ្មឺនក្បាល ហើយតម្រាប់
តម្រារបស់ខ្លួនដឹកជញ្ជូលលើកដំកើងយ៉ាងខ្ពង់ខ្ពស់ ក្នុងសម័យនេះ ។

ឃុនសុន្ទរមេធី ញ្ជង-សឿង ប្រែ

(តមក)

ខ្ញុំនឹងប្រែតឡប់ឲ្យទុសខុសនេះពុំបានទេឬយ៉ា, រឿងនេះ ចាំខ្ញុំជំរាបលោកឲ្យបានជ្រាប កាលពីល្ងាចមិញខ្ញុំមកផ្ទះនេះ ស្រាប់តែឃើញធ្នាក់ភ្លៅមួយយប់មាវ ១ នៅមុខខ្ញុំ ហើយគាន់តែរត់ចង្កៀបម្តង ១ ចាស់តែម្តុំនក្រមាំដាំដែលវាន់ឃាយជាក់កំហិតឲ្យខ្ញុំទាំងអម្បាលម៉ាន ខ្ញុំឥតៈក្តុចសោះ, ហេតុនេះ សូមលោកអញ្ជើញទៅចុះ ខុកខ្ញុំឲ្យខ្មៅតែងកន្ទែងដែលនេះបានហើយ" ។ លោកអគ្គមហាសេនាមិនថយចេញទៅតាមសំដីអាតមទេ កំតែឡប់ជាចាប់ជើងវាប្រែតែខ្លាស់ដាក់ឲ្យឈាស្លេលទៅវិញ; តាន់តែជើងជាប់ដល់ដីក្តាម អាខោះឥតដាន់ត្រាយចន្ទិចសោះ, បាតជើងសព្រាតកំឡាំងមានទាំងអម្បាលម៉ានយកតមកប្រែទាំងអស់ ឥតសំចៃយ, រត់ទៅចូលកាំងត្រាចខ្លួលព្រះកជាអេសុំប្តី តាមដំណើរសត្វត្រៃប់, ឆាលចើបានជ្រាបរឿងចិសាចរត្តីបាចក់ជូរុះ ព្រះអង្គក៏គោងងឿងធ្លុលជាខ្លាំងបំផុត ។

លោកសេមសេខនិន ម្ចាស់ហ្មេខ តឡប់ចូលទៅកន្លងចន្ទប់កូនស្រីវិញ ធ្លុលហើយហៅសែនមហាធ្លុលលើសជាងពីមុនទៅទៀត អំពីរឿងដែលលោងចន់ដឹង ។ លោកបានសួរក្តុនទៀតថា "នែមេកញ្ជោតល្ងី

ស្លើ! ហង្សគាចតឲ្យលន់តួរឿងកំប៉ិកកំប៉ុងសាមក់ាំនេះឲ្យអញបានយល់ ធ្វាយខ្លួយជាងនេះទៀតបានឬទេ?" ។ ជីតា: ទេលោកឪពុក, ខ្ញុំនឹងជាបលោកឪពុកឲ្យហួសអំពីរឿងដែលខ្ញុំបានដឹកបប្រពៃហើយ នោះពុំបានទេ ព្រោះខ្ញុំដឹងតែត្រឹមប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែ នេះត្រឹងសំលៀក បំពាក់ប្តីខ្ញុំដែលគាត់ដោះដាក់លើកៅអី, សំលៀកបំពាក់នេះប្រហែលជានឹងគាចបំភ្លឺសេចក្តីឲ្យលោកឪពុកបានយល់ខ្លះពុំខាន; ថាហើយនាង ត័យកឆ្នែតដៃ ដែលខ្លួនមកបង្ហាញឪពុក។ ខ្លួលពិនិត្យមើលសព្វគ្រប់រួច ហើយ លោកនិយាយថា "ឆ្នែតនេះប្រសិនបើមិនមែនជារបស់ចំនើមមក ពីស្រែកមួសុ្សលេខ, អញយល់ថាជាឆ្នែតសម្រាប់មន្តិធ" ។ កាល លោកចាប់បង្ខិលពិនិត្យមើលសព្វគ្រប់ទៅ ប្រទះឃើញជួបជារបស់អ្វី មួយតេរដោក់បញ្ចូលក្នុងបង្អោះស្រទាប់ស៊ីតត់ដែលគ្រួតគ្នា, លោកក៏ ឲ្យ តយកឯកន្ត្រៃមកឲ្យដើម្បីនឹងគាត់មើល, លុះកាតថ្នរួចហើយ បាន ឃើញក្រដាសផ្ទាត់ តជាសៀវភៅដែលខ្លួរេខិន-អលី បានឲ្យមក ថេរេខ្លួនក្នុងពេលរៀបស្ងាប់ ហើយថេរេខ្លួនក៏យតមកដេរដាក់ បង្គប់លាក់ពុកក្នុងបង្អោះស្រទាប់ឆ្នែតនេះ ដើម្បីរក្សាពុកឲ្យបានវិតថរ។ សេមសេខិន ម៉ូហាម្មេ លុះបានចេតសៀវភៅនោះមើលហើយទើប បានស្គាល់អក្សរខ្លួរេខិន-អលី ជាប្អូន ហើយលោកក៏អានចំណងដើង សៀវភៅនោះថា "សម្រាប់កូនខ្ញុំ ឈ្មោះថេរេខ្លួនហាស្សន" ។

លោកកំពុងតែត្រិះរិះដូច្នោះ ស្រាប់តែកូនស្រីយកថង់ថ្នាក់ដែលខៅក្នុង
អាវមកហុចឲ្យលោកទៀត លោកបើកមើលខៅ ឃើញមានហាបណៈ
ខៅពេញជួចបាននិយាយរួចមកហើយ, តោះបើបេក្ខជនជាស្ម័ន
មានចិត្តសទ្ធាជ្រះថ្លាកហាបណៈ ចែកចាយឲ្យគេជាច្រើនក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែ
ថង់នោះនៅតែមានធនហាបណៈពេញដដែល ដោយអំណាចឫទ្ធិរបស់
ចិសាចនីនាងខេពជតា ។ លោកបានមើលពាក្យដែលសរសេរលើស្លាក
ថង់ថ្នាក់នោះឃើញមានសេចក្តីថា: "ថ្នាក់មួយពាន់កហាបណៈ: បេស់
ជាតិស្ទីហ្គ៍ឈ្មោះអ៊ុសាអ័ក" ហើយបានឃើញពាក្យដែលអ៊ុសាអ័កបាន
សរសេរមុនទីដែកគ្នាពីបេក្ខជនជាស្ម័ន មានសេចក្តីដូចខាងក្រោម
នេះ "បានប្រគល់ឲ្យបេក្ខជនជាស្ម័ន ដើម្បីជាជម្រើសនិញលើកដំបូង
ក្នុងសំពៅចាំងអស់បេស់លោកទូរេជនអល ជាបិតាដែលបេក្ខជនជា
ស្ម័ន បានលក់ឲ្យ កាលណាសំពៅនិញចាំងនោះទីបចូលមកបតនៅ
ទីនេះ" ។ លោកមើលសេចក្តីនេះមិនចាន់ចាំងចប់ផង ស្រាប់តែ
ស្រែកខ្លោយហ៊ោខ្ទើងហើយសន្ធប់ផ្តាត់មាត់ឈឺងសូន្យទៅ ។

មួយស្រែបក់ លោកសេមសេជនជ ម៉ូហាម្មេ បានដឹងខ្លួនខ្ទើងវិញ
ដោយសារកូនស្រីទីងំស្រីបំរើនាំគ្នាមកជួយឈូស ។ លោកបាននិយាយ
ទៅកាន់ដីកាថា "កូនស្រីមាសខ្ចីពុកអើយ, កូនមិនត្រូវសង្ស័យខេអំពីរឿង
ដែលខ្ចីពុកសន្ធប់ផ្តាត់មាត់ផ្តាត់តនេះ; ដើមចមដូច្នោះ កូនឯងសឹងតែ

ដើម្បីពុំកើត ; ប្តីដែលបានដេកជាមួយគ្នាពីយប់មិញនេះត្រូវជាបងប្អូនដ៏ជូនមួយ គឺជាកូនទូរទេវ៉ិន អលី ។ ច្រាក់មួយទាន់តហាបណៈ នៅក្នុងថង់នេះធ្វើឲ្យអញនឹកលឹកដល់រឿងដែលអញបានបង្កបង្កើតជាមួយនឹងប្អូនសំឡាញ់នោះ គឺជារឿងបណ្ណាការនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលវាបានរៀបចំឲ្យកូនឯង, យើងសូមថ្វាយសេចក្តីអរព្រះគុណយ៉ាងវិសេសចំពោះព្រះជាម្ចាស់, រឿងដ៏ចំឡែកនេះឯងហើយដែលសំដែងឲ្យឃើញនូវឫទ្ធិអំណាចរបស់ព្រះអង្គ!" ។ លោកអគ្គមហាសេនា មើលសំបុត្រប្អូនលោកតទៅទៀត ហើយយកសំបុត្រនោះមកថើបជាច្រើនលើកច្រើនគ្រា ទង្គិះទ្បាំក្បាលសម្រក់ទឹកភ្នែកស្តើរសែញកបែកទក ទើបលោកមានវាចាថា "ធ្វើដូចម្តេចហ្ន៎ ទើនឲ្យខ្ញុំបានបួបប្អូនទូរទេវ៉ិនចំពោះមុខនៅថ្ងៃនេះ ហើយខ្ញុំនឹងនិយាយលួងលោមផ្សះផ្សាជាមួយនឹងវា!" ។

លោកមើលសៀវភៅនោះត្រង់ទំព័រម្ខាងទៀត ឃើញកំណត់ថ្ងៃ - ខែដែលប្អូនទៅដល់ក្រុងចាល់សូរ៉ា, ថ្ងៃខែរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រមាំងថ្ងៃ - ខែ - ឆ្នាំកំណើតរបស់បេត្រូទូនិនហាស្ស៊ែន; លុះបានពិនិត្យគៀបគ្នាមើលទៅ ក៏បានឃើញថាត្រូវគ្នាទើងថ្ងៃ - ខែ - ឆ្នាំនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់ប្អូន, ស្របគ្នាទើងឆ្នាំកំណើតនៃឪពុកលោកនៅក្រុងកែវដែរ, ទើបលោកមានសេចក្តីគោតស្បថស្បែងណាស់ចំពោះរឿងនេះ ព្រោះហាក់ដូចជាបានឲ្យដំណឹងគ្នាទៅវិញទៅមក, ក្នុងទីបំផុតលោកពិចារណា

ឃើញថាកុយបង្កើត ចានមកជាកូនប្រសាលោក។ ក៏សំដែងសេចក្តីវិត
កយសប្បាយយ៉ាងក្រៃលែង ។ លោកុសេនាបតីកាន់សៀវភៅទឹងស្វាក
ថង់ប្រាក់យកទៅគ្រាបបង្គំទូលព្រះរាជា, ទ្រង់ចានព្រះរាជានុញ្ញាតលើក
ទោសចោលកំពោះរឿងដែលកន្ធរទៅហើយ ។ លុះចានជ្រាបការណ៍
សព្វគ្រប់ ព្រះអង្គទ្រង់សព្វព្រះរាជហឫទ័យគ្រាស់ឲ្យរាជបណ្ឌិតសរសេរ
រឿងនោះចាំងអស់ ដើម្បីទុកឲ្យមានជាតំណាប់តទៅក្នុងអនាគតកាល ។

គ្រានោះ លោកសេមសេខុិន ម៉ូហាម្មេទ មិនយល់សោះអំពីរឿង
ដែលកូនប្រសាលោកប៉ាត់ខ្លួនទៅនេះ, ប៉ុន្តែ លោកនៅតែសង្ឃឹមភាល់។
ពេលថាមុខជាទឹងចានឃើញមកដល់វិញក្នុងថ្ងៃណាមួយពុំខាន ទើប
លោកគ្រាន់តែចាំមើលផ្លូវ ដើម្បីទឹងទុបក្រសោចថ្នាក់ថ្នមកូនប្រសា ។
លុះគ្រាចាំដោយឥតប្រយោជន៍យ៉ាងនេះអស់មួយសប្តាហ៍, លោកក៏ចាត់
មំរើឲ្យដើរស៊ើបសួរកេតាសពេញទាំងក្រុងកែវ, ប៉ុន្តែ ឥតចានដំណឹង
ចន្តិចចន្តួចសោះ, លោកមានសេចក្តីតប់ប្រមល់ព្រួយក្រៃណាំខានចិត្ត
ជាទីបំផុត មិនដឹងជាធ្វើដូចម្តេចទឹងចានដឹងរឿងនោះ ។ លោកអត់
ក្រាំពុំចានទើបលាន់មាត់ថា "ឧហ្ម៎! រឿងនេះចានចំជាបំរែកមែន
រឿងបែបនេះ ឥតមាននរណាធ្លាប់ចានដឹងចានឮម្តងសោះ!" ។

ដោយពិចារណារករឿងដែលទឹងកើតមាននៅក្នុងអនាគតពុំឃើញ
ច្បាស់ដូចម្តេចណា ទើបលោកអគ្គមហាសេនាចាប់សរសេរកត់ត្រាទុក

អំពីរបៀបផ្ទះសម្បែងរបស់លោក ក្នុងពេលនោះគឺដូចម្តេចខ្លះ គឺដំណើរ
រៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលកន្លងហួសទៅហើយ មានបែបផែនយ៉ាងណា
បន្ទប់ធំទំនើបបន្ទប់តូចសម្រាប់កូនស្រី តាក់តែងដោយគ្រឿងលំអដូចម្តេច
សំលៀកបំពាក់ទំនើបថ្មីប្លែកបែបបែរខ្លះជាក់ស្តែងណា លោកបាន
កត់ត្រាទុកពាំងអស់ រួចហើយលោកយកឈ្នួត ព្រមទាំងថង់ប្លែកទំនើប
សំលៀកបំពាក់ដែលទៅកន្លងមកវេចរុំខ្ចប់ស្រួលបួល ហើយយកទៅចាក់សោទុកក្នុងហិបវិញ ។

កន្លងវែងយូរថ្ងៃបន្តិចមក ធីតាលោកសេមសេខនិន ប៊ូហាម្មេ ដឹងថាខ្លួនមានផ្ទៃពោះ; លុះទ្រង់គភ៌គ្រប់ ៩ ខែហើយនាងក៏ប្រសូតកូនប្រុសមួយ ។ គេបានឱតាំងកែមេដោះម្នាក់ព្រមទាំងខ្ញុំកំដរប្រុសស្រីជាច្រើន សម្រាប់ថែទាំផ្គត់ផ្គង់ថាកៃ តាមសមគួរដល់ហាន:ជាអ្នកមានត្រកូលខ្ពង់ខ្ពស់: ជីតាបានឲ្យឈ្មោះថា អាយិប ។

កាលអាយិបកុមារ មានវ័យវិឌ្ឍនាការចំរើនធំឡើងបានអាយុប្រហែល ៧ ឆ្នាំ លោកសេនាបតីសេមសេខនិនម៉ូហាម្មេ មិនបង្ហាត់បង្រៀននៅផ្ទះទេ បានយកទៅឲ្យចូលសាលារៀនផ្ញើទុកជាក់ទំនិតម្នាក់ដែលមានកិត្តិយសដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ ហើយឲ្យបាតើនាក់សម្រាប់ជូនទៅសាលាទំនាំមកផ្ទះវិញរាល់ៗថ្ងៃ ។ អាយិបតែងលេងជាមួយនឹងពួកសិស្សជាគួរគន្លងាំងពុយតាមធម្មតា សិស្សទាំងអស់នោះសុទ្ធតែមានហាន:ខ្លាចប

ទើបត្រូវធ្វើសេចក្តីគោរពកោតខ្លែងអាយ៉ងបន្តិចៗគ្នា; ហើយពុកអាយ៉ងហាក់ដូចជាគ្រូដែលអាចបង្ហាប់បញ្ជាកិច្ចការទ្រង់ដំពូកបាន ។ កាលបើសិស្សតាំងឮយ៉ងមានសេចក្តីកោតខ្លាចយ៉ាងនេះ អាយ៉ងក៏ឡើងដៃកើតមានវង្គ្គឹងគ្រហើនក្រអឺតក្រអោងកោងកាចឥតខ្លាចនរណាសោះ តែងធ្វើទុក្ខបុកម្នេញឲ្យគេក្តៅក្រហាយជានិច្ច គឺវាត្រួតត្រាបំបាក់គេតាំងអស់ហើយប្រសិនបើមាននរណាមួយហ៊ានដាក់ខ្លួនតវ៉ាទល់នឹងបំណងរបស់វា ដេរប្រទេចផ្តាសាដោយប្រការផ្សេងៗ ហើយចួនកាលចានដល់ទៅវាយដំចំគាក់គេទៀតផង ។ ដល់ទៅក្នុងទីបំផុត សិស្សតាំងអស់អត់ទ្រាំពុំបាន នាំគ្នាចូលទៅដាក់បណ្តឹងគ្រូបង្រៀនអំពីដំណើរអាយ៉ងត្រហើនកោងកាចពេក ។ មុនដំបូងអាចារ្យទន្ទិយាយសម្រុះសម្រួលលួងលោមសិស្សតាំងនោះឲ្យទំអត់ធ្មត់ទៅ , ប៉ុន្តែលុះឃើញអាយ៉ងវាតែតែឡើងដៃធ្វើបាបគេខ្លាំងឡើងៗ តាំងខ្លួនអាចារ្យឯងក៏អត់ទ្រាំពុំបាន មានសេចក្តីលំបាកតឹងចិត្តណាស់ទើបអំពាវនាវដូច្នោះ ទើបនិយាយទៅសិស្សតាំងឮយ៉ងថា: "ខ្មែអ្នកតាំងអស់គ្នា! យើងឃើញច្បាស់ជាកដថាអាយ៉ងជាកុមារត្រហើនណាស់, យើងនឹងជាប់ៗជាយមួយដើម្បីនឹងធ្វើវាឲ្យអាម៉ាសមុខ ហើយឲ្យវាលែងធ្វើបាបអ្នកតាំងអស់គ្នាតាមសេចក្តីស្មានរបស់យើងថា តាលបើអ្នកតាំងឮយ៉ងធ្វើតាមៗជាយ៉ងនោះទៅ វាមុខជានឹងលែងមករៀនក្នុងសាលានេះបានទៀតហើយ ។

ថ្ងៃស្អែក, ដល់ពេលដែលទឹងត្រូវប្រជុំគ្នាលេងតាមធម្មតា អ្នកទាំងអស់គ្នាត្រូវឈរពោមព័ទ្ធអាយប ហើយឲ្យនរណាម្នាក់ចាប់ទិយាឃឡើងដោយសំឡេងយ៉ាងឮតេញ៉ចំហាងថា :

"ឥឡូវនេះ ពួកយើងត្រូវប្រជុំគ្នាលេង, ប៉ុន្តែត្រូវមានខ្សន្យាគឺអ្នកដែលចង់លេងជាមួយទឹងយើង គប្បីត្រូវចាប់ឈ្មោះខ្លួនទឹង ឈ្មោះផ្កាយឲ្យបានដង្កៀរៀបៀវមក ទើបយើងបើកឲ្យចូលលេងជាមួយផង, បើអ្នកណាមិនត្រូវចាប់ឈ្មោះដូចបាននិយាយហើយនោះទេ យើងមិនត្រូវឲ្យអ្នកនោះលេងជាមួយឡើយ" ។

សិស្សទាំងឡាយ លុះបានឮសូលៗប្រាប់អំពីសំណាក់គ្រូយ៉ាងនេះហើយ ក៏នាំគ្នាលៀវទៅកាន់លំនៅរៀងៗខ្លួនដោយសេចក្តីរីករាយ ។

ស្អែកឡើង គ្រាដែលចួបជុំគ្នាអស់ហើយ សិស្សទាំងនោះតាំងផ្តើមធ្វើកិច្ចដែលគ្រូបានឲ្យលំរួចហើយ គឺឈរចោមរោមព័ទ្ធអាយបហើយ សិស្សម្នាក់ចាប់ប្រកាសឡើងថា "មកវិញ យើងនាំគ្នាលេងល្បែងមួយ ប៉ុន្តែបើអ្នកណាមិនចាប់ឈ្មោះខ្លួនទឹងឈ្មោះម្លាយផ្កាយ យើងមិនត្រូវឲ្យអ្នកនោះលេងចូលឡើយ' ។ គេធ្វើយយល់ព្រមទាំងអស់គ្នាទាំងអាយបក៏យល់ព្រមដែរ ។ ខណៈនោះសិស្សដែលក៏ចាប់សួរឈ្មោះគួរនទាំងអស់តាមលំដាប់ហួរហែ គេបានធ្វើយត្រឹមត្រូវតាមសេចក្តីសន្យាទាំងដើម ចំណែកទាងអាយប កាលគេសួរដល់ឈ្មោះខ្លួន

ហើយ ក៏ឆ្លើយថា "ខ្ញុំឈ្មោះអាយិប ម្តាយខ្ញុំឈ្មោះ ដាមដីប៊ូតេ (នារ៉ោមយ៉ង់) ឧត្តុកឈ្មោះ សេមសេខិន ម៉ូហាម្មេខ មានងារស័ក្តិជា អគ្គសេនាបតីនៃព្រះពាជា" ។

និមិត្តតែពួកពាក្យនេះភ្លាម កុមារទាំងឡាយស្រែកឡើងថា "នែអាយិប អ្នកនិយាយអ្វីដូច្នេះ? មិនមែនឈ្មោះឧត្តុកអ្នកឯងទេ គឺជាឈ្មោះដីតាអ្នកទេតើ" ។ អាយិបឆ្លើយវិញដោយច្រឡោតខឹងថា "ខ្ញុំ! ទេពួកបំភាន់អ្នកទាំងអស់គ្នាហើយ ពួកអ្នកហ៊ាននិយាយថាលោកសេមសេខិន ម៉ូហាម្មេខមិនមែនជាឧត្តុកយើង!" ។ សិស្សទាំងឡាយឆ្លើយត្រមទាំងអស់សំណើចផងថា "មិនមែនទេ ខុសស្រឡះហើយ លោកសេមសេខិន ម៉ូហាម្មេខត្រូវជាដីតារបស់អ្នកទេតើ ហេតុនេះអ្នកទំងចូលលេងជាមួយពួកយើងពុំបានឡើយ ពួកយើងក៏ប្រយ័ត្នខ្លួនមិនចូលទៅជិតអ្នកដែរ ថាដូច្នោះហើយ គេនាំគ្នាដកយ្លោះយកចេញឆ្ងាយពីអាយិប ចំអកចំអន់លេងហើយសើចហាន់ៗតែគ្នាគេ អាយិបមានសេចក្តីអាម៉ាស់អុ្វ កើតទុក្ខគោមនស្សក្តៅក្រហាយឈឺចិត្តខ្លាំងណាស់ ព្រោះការចំអកឡកឡឺយមើលងាយរបស់សិស្សទាំងឡាយ រកធ្វើអ្វីគេពុំកើត ក៏តាំងយំតែម្នាក់ឯង ។

អាចារ្យ បានស្តាប់ដឹងព្រឿងនោះដាក់ប្រាកដចំពោះខ្លួន ទើបនិយាយនឹងអាយិបថា "នែអាយិប អ្នកមិនគាប់ដឹងជាលោកសេម-

សេខ៉ិន ម៉ូហាម្មេទ មិនមែនជាឪពុកអ្នកទេឬ? លោកត្រូវជាដីតាអ្នក
គឺជាឪពុកនាងនារីតោមយង់ម្តាយអ្នកទេតើ ចាំងយើងកំដូចអ្នកដែរ
មិនបានស្គាល់ឈ្មោះឪពុករបស់អ្នកទេ, យើងដឹងរឿងតែប៉ុណ្ណោះថា:
ព្រះពាជាខ្ញុំបានផ្សំផ្សុំរៀបចំធ្វើអាពាហ៍ពិពាហ៍ម្តាយអ្នកជាមួយនឹងបុរស
តមម្នាក់ជាគង្វាលសេះរបស់ព្រះអង្គ ប៉ុន្តែមានបិសាចមួយមកដេកជា
មួយនឹងនាងវិញ; រឿងនេះឯងហើយដែលនាំបណ្តាលឲ្យអ្នកប្រកាន់
មានះតឹងតែងកាចយោរយៅធ្វើបាបគូកនចាំងឡាយ ដកចមកដល់ពេល
នេះ ។

អាយិបកុមារ ត្រូវគេចំអកដៀមជាមឲ្យដូច្នេះហើយទំពាយចិត្ត
ណាស់ ចេញពីសាលាយ៉ាងប្រញាប់ត្រឡប់ទៅផ្ទះយំបណ្តើរដើរ ។
ទៅដល់ក្នុង ចូលទៅកន្លែងបន្ទប់ម្តាយ។ ឃើញកូនយំតើតទុក្ខមុខត្រៀម
តែដូច្នោះ ក៏ខ្ញុំកខ្វួលអួលអន់សម្រក់ទឹកភ្នែក ហើយសួរតេដំណើរ
ដើមទង់យ៉ាងរួសរាន់ ។ អាយិប ធ្វើយេចាំងយំអណ្តឹតអណ្តកព្រោះ
តឹងណែនដើមទ្រូងដោយសេចក្តីឈឺចិត្ត ចាប់ផ្តើមរៀបរាប់អំពីហេតុការ-
ម៉ាស់មុខ ព្រោះតែមានគេមើលងាយដូចជាបានឱ្យហើយខាងដើម ។
រួចហើយអាយិបសួរម្តាយថា "អ្នកម្តាយ! សូមអ្នកប្រាប់ខ្ញុំឲ្យត្រង់កុំលាក់
ប៉ុនណាដែលត្រូវជាឪពុកខ្ញុំ។" ។ នាងនារីតោមយង់តបវិញថា
"កូនប្រុសពន្លក! ឪពុកអ្នកគឺលោកសេមសេខ៉ិន ម៉ូហាម្មេទហ្នឹងឯង

ហើយដែលតែងនុចត្រៃសោចប័ថ្មមអ្នកពល់ៗថ្ងៃ" ។ អាយ៉ប "អ្នកម្តាយ អ្នកជ្រាបខ្ញុំមិនត្រង់ មិនមែនខុពុកខ្ញុំទេ ជាខុពុកអ្នកម្តាយទេតើ ចំណែកខាងខ្ញុំ ជាកូនអ្នកណាវិញ?" ។ ម្តាយបានឮសំដីកូនដូច្នេះ នឹកឃើញដល់ពេលកន្លែដែលតាំងតែចាប់រៀបមង្គលការហើយមក កំពៅមេម៉ាយអស់កាលដ៏យូរ មិនដឹងជាប្តីនាងនោះត្រាត់ជ្រាសចាត់ទៅឯណា នឹកស្រេងស្រេងស្រោចអាណោច អធ័មយំខ្សឹកខ្សួលអួលអន់សម្រែកនឹកក្អែកដោយសេចក្តីសោកស្តាយអាល័យប្តីសំឡាញ់ ដែលជ្រាសនិរាសឃ្លាតចាត់ទៅកេមុខចាតពុំឃើញ និងហាមាត់ជ្រាបកូនដូចម្តេចខ្លែតក៏មិនរួច ។

កន្លះណ: ដែលនារីនោមយ៉ងកំពុងសោកជាកន្លួនទៅក្បែរអាយ៉ប លោកសេមសេនឹង ម៉ូហាម្មេ កំប្លែទៅចាន់ហើយសួរកេហេតុសេចក្តីទុក្ខព្រួយនៃអ្នកទាំងពីរ ។ នារីបានសារសំតូដំរាបបិតា អំពីរឿងអាយ៉ប តាមហ្មូរហែស់តូគ្រប់ ។ ដំណើរនេះនាំបណ្តាលឲ្យលោកអគ្គមហាសេនាកើតសេចក្តីកុកកួលអួលដើមទ្រូងមិនបាត់ពុំបាន កំតាំងសោកសង្រេងសង្រែជាមួយគ្នា ដោយពិចារណាឃើញថាអ្នកទាំងពួងនិយាយបង្ខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះកូនស្រីលោក លោកកំនឹកសង្វែគស្រយុតចិត្តណាស់ចំពោះរឿងនោះឯង ។ លុះគិតឃើញដូច្នោះហើយទើបលោកប្លែទៅកាន់ព្រះបរមរាជវាំង ក្រាបថ្វាយបង្គំច្រណែនខ្លែបព្រះបាទានៃព្រះករុណា

ជាម្ចាស់ដីវិត ខ្ញុំសូមព្រះពរជាខ្ញុំញាតធ្វើដំណើរទៅកាន់ខេត្តខ័ណ្ឌនៃ
បច្ចិមប្រទេស ហើយទៅកាន់ក្រុងឆ្ងាល់សូពជាដើមជង ដើម្បីស្វែងរកបេក្ខខិនហស្ត្រនៃក្សត្រយោកឲ្យឃើញ ដ្បិតអ្នកក្រុងទាំងមូលយល់គ្រប់គ្នាថា បើសាចមួយបានដេកវួមសង្វាសជាមួយនឹងនារីដោមយង់កូនស្រីលោក នាំឲ្យលោកនឹកដោមនស្ត្រូតូចចិត្តជាខ្លាំងបំផុត ។ ព្រះពជាកំមានព្រះហឫទ័យអាណិតលោកអគ្គមហាសេនា បានទ្រង់ព្រះពជាខ្ញុំញាតប្រើសប្រទានតាមបំណង ហើយបានបេញសុកអក្សរសាសន៍ឲ្យព្រះហស្តលេខាប្រថាប់ព្រះរាជ្ញាកព្រះពជទានចំពោះអគ្គមហាសេនា សេចក្តីកង់សុកអក្សរសាសន៍នោះគឺថ្វាយដំណឹង - ឲ្យដំណឹងដល់ព្រះពជានឹងនាហ្នឹនសព្វមុខមន្ត្រីក្នុងតំបន់នានា ដែលបេក្ខខិនហស្ត្រនៃបានចូលទៅនៅអស្រ័យ ដើម្បីឲ្យយល់ព្រមអនុញ្ញាតបើកឲ្យលោកអគ្គមហាសេនាធំ ឆកទៅដោយស្រួលបួល កុំបីចាប់ទោសអូសដំណើរដូចម្តេចឡើយ ។

លោកសេមុសេខិនម៉ូហាម្មេដ រកនឹកពាក្យថ្លែងអំណរព្រះគុណចំពោះព្រះពជាពុំឃើញ គ្រាន់តែគ្រាបប្រណម្យចំពោះព្រះកត្តិដ៏ជាតំបៅពីដេងប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែទឹកភ្នែកដែលហូរហៀរចាកនេត្រាលោកមកនោះគឺសំដែងសេចក្តីដឹងព្រះគុណដ៏លើសលុបដ៏ខ្ជួសពាក្យសំដីរបស់លោក ។ រួចហើយ លោកថ្វាយបង្គំព្រះពជាលាត្រឡប់ទៅផ្ទះវិញ

ដល់ហើយក៏រៀបចំគ្រឿងប្រដាប់ប្រដាបំរុងដំណើរទៅដោយរួសរាន់ ។ ការប្រុងប្រៀបឲ្យរៀបចំអីវ៉ាន់ទាំងនោះ រួចកល់សព្វគ្រប់ក្នុងរវាង ៤ ថ្ងៃ លោកក៏ចេញទៅមួយអន្លើដោយទាន់ពារ៉ាគោមយន៍ នឹងអាយ៉ងចៅរបស់លោក ។ ជនទាំងនោះគ្រាច់ទៅអស់ ១៩ ថ្ងៃ តតឈប់សម្រាកនៅកន្លែងណាមួយឡើយ លុះដល់ថ្ងៃគំរប់ ២០ ទ្បានដល់ទៅកន្លែងវាលស្មៅមួយដ៏ស្អាតនៅឆ្ងាយបន្តិចអំពីភ្នំក្រែងជាម៉ាស់ ទើបឈប់ចោះដម្រាំក្បែរមាត់ព្រែកមួយដែលហូរកាត់ទីក្រុង ហើយមានទំហំមាត់ច្រាំងជុំវិញស្អាតធ្វើគួរឲ្យពិតពិលរមិលមើល ។

លោកសេមសេនឱនមូហាម្មេទ្បានគិតសម្រេចថា លោកនឹងនៅសម្រាកក្នុងទីនោះចំនួន ២ ថ្ងៃសិនដល់ថ្ងៃទី ៣ សឹមធ្វើដំណើរតទៅទៀត ។ ពេលនោះលោកបើកអំណាចដល់ពួកមនុស្សដែលទៅតាមលោក ឲ្យចូលទៅក្នុងក្រែងជាម៉ាស ដើម្បីស៊ើបដំណឹងក្រែងបួនជាបេក្ខែតឱនហស្សានៅទីនោះ; ដោយទ្បានអំណាចច្បាប់ដូច្នេះ អ្នកខ្លះក៏ដើរលេងតំសាន្តសប្បាយមើលទីក្រុងដែលខ្លួនធ្លាប់ឮគេនិយាយថា ជាទីក្រុងស្តុកស្តម្ភពេញថ្កើង ។

(មានត)

អ្នកឧកញ៉ាវិបុលរាជសេនា (ឆ្នូ - កង)

(តមក)

ទាំង ៣ នាក់ដែលធ្វើខុសកងកងពលបញ្ជូនចូលទៅ ។ ណៈនោះខ្ញុំពីរ
ទៅដល់កណ្តាលផ្លូវ ឃើញតិត្តិសព្ទថា ចៅហ្វាយស្រុកតេង-ជីវ ចេញ
សំបុត្រឲ្យស៊ើបចាប់ខ្លួន បើទឹងស្រុតទៅឲ្យដល់ស្រុកខ្លួនគួនត្រែងមិន
ទាន់ ខ្ញុំពីដឹងថា ខ្ញុំកេងដែលជាចៅហ្វាយស្រុកតៃដីវជាសែងា
មួយគ្នាទើបគិតថា បើដូច្នោះយើងត្រូវចូលទៅអស្រ័យនៅទឹងខ្ញុំកេង
នៅសិនចុះទើបផុតភ័យ គិតហើយក៏នាំកូនអ៊ូតៀវហ៊ុយទឹងបក្ខពួកចូល
ទៅកេខ្ញុំកេងនៅស្រុកតៃដីវ ដល់ហើយក៏ពណិនាប្រាប់សេចក្តីនៃ
រឿងខ្លួនឲ្យខ្ញុំកេងស្តាប់ ខ្ញុំកេងដឹងកងសំបុត្រចៅហ្វាយស្រុកតេង
ដីវ ត្រូវគ្នាទឹងពាក្យ ខ្ញុំពីប្រាប់ដូច្នោះ ក៏ទឹកអាណិតខ្ញុំពីពន់ពេក
ព្រោះជាសែងាមួយគ្នាហើយជាពូជព្រះវង្សផង ទើបខ្ញុំកេងបំពួនខ្លួន
ខ្ញុំពីកូនអ៊ូតៀវហ៊ុយឲ្យនៅកងផ្ទះ ។

និយាយពីខ្ញុំ ១០ នាក់នោះ ព្រះចៅឡេនតេទង់ត្រាស់ប្រាណ
ណាស់ ទឹងស្រែដឹងិយាយកិច្ចការអ្វីក៏សំរេចដូចចិត្ត ទើបតៀវកុងតៀវ
យឿង ១ខ្ញុំពាំង ២ នាក់ ឲ្យបម្រើទៅនិយាយការដល់មន្ត្រីនាយទាហាន
ដែលចុះទៅកម្រាបពួកអាចោរដួតក្បាលលឿងនោះថា បើអ្នកឯណា

មានទ្រព្យរបស់ជាមាសប្រាក់ ហើយយកទៅជូននាយចៅហ្វាយយើង នោះនាយចៅហ្វាយយើង នឹងជួយក្រាបបង្គំទូលឲ្យបានឡើងឋានសក្តិតាមគុណបំណាច់ បើអ្នកឯណាមិនបានគិតគួរសមនឹងនាយចៅហ្វាយយើងទេ នឹងទូលបង្គំសឲ្យថ្កំរយសស័ក្តិខានធ្វើមន្ត្រីខ្ញុំរាជការតទៅ ។ ខណៈនោះហង់ហ៊ីកូនឹងដូហ៊ីជានាយទាហានធំ បានស្តាប់សំដីបំរើពោលដូច្នោះ ក៏ទាស់អធ្យាស្រ័យណាស់មិនទទួលធ្វើតាមពាក្យពន្យល់សោះ ។ តៀវគុង តៀវយៀងក៏រៀងទូលញុះញង់ព្រះចៅឡេនតេឲ្យដកហូតងារហង់ហ៊ីកូនឹងដូហ៊ីចេញចាកតំណែងរាជការ ព្រះចៅឡេនតេក៏ទ្រង់ធ្វើតាមហើយតាំងតៀវគុង តៀវយៀងឲ្យឡើងធំជាមន្ត្រីធំតាំងអស់ ។ រំលោះនោះរាជការផែនដីក៏ប្រែត្រឡប់ផ្លេសផ្លាសជាខ្លាំងណាស់ អស់អាណាប្រជានុកស្តីទាសករតាំងឡាយ ក៏តេតក្តៅក្រហាយខ្លួនចំពោះព្រះរាជធានី ។

ឈ្មោះកូសេងពួកចោរដួតក្បាលលឿន រត់ទៅនៅស្រុកតៀងសាបញ្ជុះបញ្ចូលបបួលពួកអ្នកស្រុក ដើរលួចប្លន់ដណ្តើមទ្រព្យ កាប់សម្លាប់អាណាប្រជានុកស្តីតាំងពួនជារច្រើនតំបន់ គ្មានអ្នកឯណានឹងរិះគិតសង្កត់សង្កិនឲ្យកបាបសោះឡើយ ឈ្មោះតៀវតៃ តៀវស៊ុនទៅស្រុកយីយ៉ុង ក៏តាំងបញ្ជុះបញ្ចូលពួកប័ក្ខជនបានជារច្រើនហើយ គិតក្បត់ តៀវតៃនោះតាំងខ្លួនធ្វើជាស្តេច - តៀវស៊ុនជាសេមាបតីធំធ្វើការ

អាត្រកំពៅផ្សេងៗ ពួកចៅហ្វាយស្រែកទាំងពួងដំណាណ៍ កំធ្វើសំបុត្រ
បកប្តឹងជូលទៅស្រុកក្រុងជារាច្រើនគ្រា ១ខ្ទី ១០ នាក់បិទសេចក្តីនោះខុក
មិនបានត្រាបបង្គំទូលព្រះចៅឡនតេត្រង់ជ្រាបសោះ ។

មានកាលមួយថ្ងៃ ព្រះចៅឡនតេស្តេចចេញទៅប្រពាតសួនចម្ការ
ត្រង់សោយសុភជ័យនៅទីនោះ ឯ១ខ្ទី ១០ នាក់កំអង្គុយផឹកនៅមុខព្រះ
ទីនាំង ។ ខណៈនោះ ឡៅ)គោជាកំលៀងស្តេច ដឹងថាពួកចោរកំរើប
ក្បត់ឡើងទៀត ព្រះចៅឡនតេ មិនបានត្រង់ជ្រាបឡៅ)គោមានចិត្ត
ចារម្ភណាស់កំតាមស្តេចទៅកន្លងសួន ព្រះចៅឡនតេទតឃើញកំត្រាស់
សួរថា ឡៅ)គោធ្វើទឹកមុខបែបមានភ័យក្តួលមកមានការអ្វី។ ឡៅ)គោ
ក្រាបបង្គំទូលថា ព្រះអង្គមិនត្រង់ជ្រាបឬទេ ? ឥឡូវនេះ ត្រួបខេត្តខ័ណ្ឌ
ទាំងពួង កើតចលាចលទៀតហើយ ស្រែកគន់អន្ទក់យជាច្រើនកដ ហេតុ
ម្តេច ព្រះអង្គមកគន់សោយសុភសប្បាយដូច្នេះ ។ ព្រះចៅឡនតេ
ត្រង់ត្រាស់ថា ខេត្តខ័ណ្ឌទាំងពួងកើតចលាចល យើងប្រើសេនាទាហាន
ទៅបង្ក្រាបកបាបអស់ហើយ ហេតុអ្វីក៏មកនិយាយដូច្នេះ ។ ឡៅ)គោ
ក្រាបបង្គំទូលថា ខេត្តខ័ណ្ឌទាំងពួងដែលកើតចលាចលគ្រានេះ ពីព្រោះ
ខ្ទី ១០ នាក់និយាយការពេជការទាំងពួង មិនប្រកបដោយផ្លូវយុត្តិធម៌
សោះ ទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំដឹងសេចក្តីច្បាស់ លុះទីដ៏ស្ងៀមមិន
ត្រាបទូល ក៏ហាក់ដូចមិនមានផ្លូវកតញ្ញូដល់ព្រះអង្គ រៀលានោះខ្ទី ១០

នាគបានពោលឡើងថា ក្រាបបង្គំទូលជូនថ្នាក់ ក័ន្ធយណាស់ លុះចូលទៅដល់
មុខព្រះទីនាំង ធ្វើទុក្ខយ៉ាងដោះមួក ហើយទ្រែកយំទូលថា ទូលព្រះ
បង្គំជាខ្ញុំនាំងឡាយ ដែលបានធ្វើជាខ្ញុំគ្រាដល្អងធូលីព្រះបាទសព្វថ្ងៃនេះ
សឹងតាំងចិត្តជាសុខរៃតែ ខំធ្វើកជការរក្សាផែនដីដោយខ្នើងត្រង់ណាស់
តែថា អស់ពួកនាហ្មឺនធំៗ នឹងឡើងតាយើញថា ព្រះអង្គទ្រង់ត្រាស
ប្រាណកំពានចិត្តឥច្ចាស្អប់ទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំនាំងឡាយ ទើបគិតទុក្ខ
រកឫរឿងឡើងមកក្រាបបង្គំទូលបន្ទុស បើដូច្នេះ នឹងធ្វើកជការតទៅគង់
មិនបានរួចអាយុដរៃតឡើយ ទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំនាំងឡាយសូមក្រាបថ្វាយ
បង្គំលាលែងធ្វើកជការ ចេញទៅធ្វើស្រែចម្ការចិញ្ចឹមជីវិតចុះ ឯទ្រព្យ
របស់នាំងប៉ុន្មានសូមលើកថ្វាយព្រះអង្គ សូមឲ្យទ្រង់ចែករំលែកឲ្យពួក
សេនាគហានដែលធ្វើកជការ ។

ព្រះចៅឡេនតេបានទ្រង់ព្រះសណ្តាប់ពួកខន្ធពិតទូលដូច្នោះក៏ទ្រង់
ព្រះពិរោធក្រោធនឹងឡើងតាខ្ញាំងណាស់ត្រាស់ថា ខ្ញុំនឯងគ្រាន់តែជាខី
ពីលឿងប៉ុណ្ណោះ សូមម្បីកុងទីពាំរនៅផ្ទះសម្បែងរបស់ឯង ក៏គង់មានបាវ
ព្រាវល្មមប្រើប្រាស់ជាធម្មតា ខ្ញុំនអញជាក្សត្រៈសាយភជសម្បត្តិជា
ម្ចាស់ផែនដី ក៏គប្បីឲ្យមានមនុស្សប្រើប្រាស់នៅខ្លះ ហេតុអ្វី ឯងមក
ឫសាឲ្យអញឈឺចិត្តដូច្នេះ ដែលឯងសំដែងខ្ញុំនជាកតញ្ញូនោះ អញមិន
ឃើញផងសោះ ត្រាស់ហើយទ្រង់បុង្គាប់ពេជ្ឈហោដខាងគ្រូនឲ្យចាប់ខ្ញុំន

ខ្ញុំគោរៀនសម្ងាប់ ពេជ្ឈឃាដក៏ចូលចាប់ខ្លួនខ្ញុំគោចេញទៅ ខ្ញុំ
គោស្រែកចំពោះព្រះកត្តិថា ដែលខ្ញុំធ្វើគ្រាស់បង្គាប់ឲ្យសម្ងាប់ខ្លួលព្រះ
បង្គំជាខ្ញុំនោះមិនបានស្គាយដឹងតែខ្ញុំ ខ្លួលព្រះបង្គំជាខ្ញុំស្គាយតែពាជសម្បត្តិ
ព្រះចៅហាន់កូប្ប ដែលសាងសន្សំមកអំពីដើមបាន ៤០០ ជ្ញាយឆ្នាំហើយ
ស្រុកទេសមិនដែលកើតចលាចលសោះ គ្រានេះមុខជានឹងអន្តរាយសាប
សូន្យជ្រាកជ ពេជ្ឈឃាដក៏ដឹកនាំខ្ញុំគោចេញទៅដល់ទីកន្លែងពិឃាដ
លើកជាវឡើងនឹងកាប់ ខ្លួលតាន់តាំយើញស្លុះមកស្រែកឃាត់ថា កុំ
អាលសម្ងាប់ចាំ ខ្ញុំចូលទៅខ្លួលស្តេចព្រះចៅឡែនគេឲ្យយើញចោសុខ
ត្រៃសិន តាន់តាំក៏ចូលទៅក្រាបបង្គំគាល់ដល់ទីសួនផ្កា ហើយខ្លួលសួរថា
ខ្ញុំគោធ្វើខុសពីអ្វីបានជាព្រះអង្គទ្រង់ឲ្យនាំទៅសម្ងាប់ ព្រះចៅឡែនតេ
បានទ្រង់ព្រះសណ្តាប់តាន់តាំខ្លួលសួរដូច្នោះ ទើបគ្រាស់ថា ខ្ញុំគោជា
មនុស្សចិត្តហ៊ាសពុំមានសេចក្តីគិតយកសេចក្តីមិនពិតមកនិយាយញុះញង់
ខ្មាក់ចោសមកលើខន្ធី ១០ នាក់ដែលមានយសសក្តិជាធំ ហើយស្តីទ្រ
គោះឲ្យយើងខ្ញុំត ។ តាន់តាំខ្លួលថា បណ្តានាហ៊ានតូចធំនូវអស់គាណា-
ចជាន្ទុកស្តេតប់ខ្មែតខ្លាំណាំងអស់ សុទ្ធតែមានសេចក្តីក្តៅក្រហាយ
ជាច្រែនណាស់មានចិត្តស្អប់ចង់ស៊ីសាច់ពួកខន្ធី ១០ នាក់ ឲ្យអស់ទៅ
ហេតុម្តេចព្រះអង្គទ្រង់ក៏អានស្រឡាញ់ពួកខន្ធីនោះខ្លាំងម្ល៉ះ ពួកខន្ធីនេះ
នឹងមានគុណបំណាច់យ៉ាងណា ឬានជាព្រះអង្គតាំងឲ្យធ្វើជាមន្ត្រីធំ

ទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំយើញមិនសមគួរសោះ ។ ១ ទៀត ហង់ស៊ី
ខន្ធី កំប្រែចិត្តក្បត់ ប្រើកលល្បិចយកបួលទំនងពួកចោរដួតក្បាលលឿង
មានអ្នកឯទៀត ចូលមកក្រាបទូលព្រះអង្គ ព្រះអង្គមិនចង់ដំរេកឲ្យ
យើញរៀបត្រង់ ព្រះអង្គក្រែងធ្លើជានៅស្ងៀមដែលព្រះអង្គធ្លើដូច្នេះ
ទំនងចង់ឲ្យរាជសម្បត្តិអន្តរាយឬអ្វី ?

ព្រះចៅឡេនតេត្រាស់តបថា មានអ្នកមកក្រាបទូលថា ហង់ស៊ី
ជាក្បត់នោះមិនមែនសោះ ឯខន្ធីទាំង ១០ អ្នកនេះយើងបានទំនុកបំរុង
អស់ពីចិត្តជាច្រើនដ បើហង់ស៊ីជាក្បត់គង់មាន ៩ នាក់នៅត្រង់ល្អប្រយ៉ាង
ហោចណាស់គង់មានម្នាក់ឬ ២ នាក់នៅត្រង់ល្អទំនងយើង គង់ទំនងនាំ
ពត៌មានឲ្យយើងដឹង ។

គាន់តាំយើញថា ព្រះចៅឡេនតេស្រឡាញ់កប់អាទំខន្ធី ១០ នាក់
លើសលុប ទំនងច្បាព្ទទូលទាំហេតុឲ្យវែងទៅទៀតក៏មិនជាប្រយោជន៍
ជាក់ច្បាស់ គាន់តាំឯណាស់យកក្បាលបោកទំនងត្រែគំនាល់ ដែល
ស្ពៃចគង់នោះទាល់តែបែកក្បាលហូរឈាម ព្រះចៅឡេនតេត្រង់ព្រះ
ក្រែងខ្លាំងណាស់ ត្រាស់ឲ្យគេជ្រយាដខាងឆ្វេងចាប់យកខ្លួន គាន់តាំ
ទំនងឡោះគោ ដែលនាំទៅសម្លាប់នោះយកទៅជាក់គុកពុកទាំង ២ នាក់
វិញ លុះវេលាយប់ខន្ធី ១០ នាក់តតគ្នាហើយហៅភូយុំមកបង្គាប់ថា

បើដល់ពេលគាត់កណ្តាលអធ្រាត្រ ឲ្យលបសម្ងាប់តាន់តាំនឹងខ្លោ)គេចេញចុះ កូឃុំក៏ទៅធ្វើតាមទន្ទឹមភ្លាម ។

ហើយទន្ទឹម ១០ នាក់ក៏តែងជាសំបុត្រព្រះរាជតម្រាស់ទៅដល់ស៊ុនកៀនថា គ្រាស់ឲ្យស៊ុនកៀនទៅឈរស្រុកគៀងសា ហើយឲ្យបង្ក្រាបគួសេង ដែលជាពួកចោរសេះចេញឲ្យកបចាប ស៊ុនកៀនដឹងក្នុងសំបុត្រព្រះរាជតម្រាស់ហើយ ក៏លើកពលទៅបង្ក្រាបពួកចោរ លុះបានកបចាបហើយ ក៏បកសំបុត្រចូលទៅក្រាបទូលព្រះចៅឡេនតេ។ ទ្រង់ជ្រាបទើបទ្រង់ព្រះតំរិះថា ស៊ុនកៀនមានសេចក្តីគាប់ប្រសើរក្នុងរាជការស្រុកកាំងហែជាខ្លាំងណាស់ ទើបឲ្យតែងព្រះរាជតម្រាស់បង្គាប់ស៊ុនកៀនឲ្យទៅឈរស្រុកកាំងហែ ឲ្យខ្លោ)ធីជាទីចៅហ្វាយស្រុកអ៊ុយដីវឲ្យលើកទាហានទៅវាយតៀវគីតៀវស៊ុនដែលតាំងខ្លួនជាស្តេចយើយ៉ុង ។

ឯខ្លោ)កេងដឹងក្នុងព្រះរាជតម្រាស់ថា ខ្លោ)ធីត្រូវទៅចាំធនឹងតៀវគី តៀវអ៊ុនដូច្នោះក៏សរសេរសំបុត្រឲ្យខ្លោ)ពីកាន់ទៅកខ្លោ)ធីក្នុងសំបុត្រមានថា ខ្លោ)កេងខ្លោ)ពីនឹងខ្លោ)ធីជាសែងាមួយគ្នាសុំឲ្យខ្លោ)ពីធ្វើការសឹកជាមួយផង ខ្លោ)ធីដឹងក្នុងសំបុត្រដូច្នោះក៏មានសេចក្តីត្រេកអរណាស់ ។

(មានត)

លោកគ្រូព្រះវិភទ្ធញ្ញាណ សោម-ទ្បុប រៀបរៀង

(ត)

ព្រះសារីបុត្តត្រិះរិះពិចារណាថា លោកនេះ ចានមកបួសហើយក៏នៅតែរងទុក្ខវេទនាដោយអត់អាហារដដែល មើដូច្នោះ ចាំដល់ថ្ងៃព្រឹកស្អែក សឹមអាត្មាអញទើនាំលោកនេះទៅបិណ្ឌបាតលម្អិល ក្រែងដួនជាមានគេដ្រះថ្លាដោយសារអាត្មាអញ គេនឹងនាំគ្នាយកចង្ហាន់មកជាក់ចាត់ខ្លះ លុះព្រឹកស្អែកឡើង ព្រះសារីបុត្តក៏បញ្ជូលលោកនោះថា នែសោសក្រតិស្សៈ មកទៅបិណ្ឌបាតជាមួយនឹងខ្ញុំ ។ ឯសោសក្រតិស្សៈក៏ចានទៅជាមួយ លុះចូលទៅដល់ស្រុកភូមិ ពួកអ្នកស្រុកនោះចានឃើញព្រះសារីបុត្តក៏មានសទ្ធាដ្រះថ្លា នាំគ្នាយកចង្ហាន់មកប្រគេនឹងជាក់ចាត់ លុះក្រឡេកឃើញសោសក្រតិស្សៈនៅពីខាងក្រោយ ក៏ចាត់ដ្រះថ្លានាំគ្នាយកចង្ហាន់ត្រឡប់ចូលទៅក្នុងផ្ទះវិញ ។ ព្រះសារីបុត្តឃើញដូច្នោះក៏គិតពិចារណាថា តុកម្មវេសលោកនេះខេតើ ដែលនាំមិនឲ្យគេដ្រះថ្លា ទើបមានវាចាច្រាប់ថា នែសោសក្រតិស្សៈ ចូរលោកទៅនៅចាំខ្ញុំឯសាលាក្រៅភូមិសិនចុះ ខ្ញុំនឹងចូរទៅបិណ្ឌបាតតែម្នាក់ឯងវិញ បើចានចង្ហាន់សឹមខ្ញុំឲ្យគេនាំយកទៅប្រគេនធាន ។ លោកនេះ ក៏ព្រមទៅចាំលើសាលានោះ ។ លុះព្រះសារីបុត្តចូលទៅក្នុងស្រុកនោះម្តងទៀត

ជនចាំងនោះក៏ដែរថ្ងាំគ្នាយកបង្ហាន់មកជាក់ចុត្រ ហើយនិមន្តឲ្យឆាន់
កងំខ្ចីនោះ មុននឹងឆាន់លោកក៏បានប្រាប់ថា អ្នករាល់គ្នាមើលចាត់ចែង
បង្ហាន់យកទៅឲ្យលោកកូនសិស្សអាគន្តុកាន់ផង លោកនៅចាំឯសាលា
ត្រៃឯណោះ ។ ទើបឧបាសកម្នាក់ទទួលថា កុំព្រួយព្រះគុណលោក
ម្ចាស់ និមន្តលោកម្ចាស់ឆាន់តាមសប្បាយចុះ ខ្ញុំព្រះករុណាធឹងជានាំ
បង្ហាន់យកទៅប្រគេនលោកនោះ ហើយក៏នាំបង្ហាន់យកទៅបម្រុងនឹង
ប្រគេនលោកនោះដោយពិត ប៉ុន្តែ ផលអកុសលកម្មរបស់កិក្ខុនោះមក
បិទបាំងគំនិតត្រឡប់ជាដឹកនាំឲ្យចិត្តអ្នកនោះឲ្យនាំចូលទៅកន្លែងដដែ
វិញ ហើយបរិភោគអាហារចំណីនោះអស់លើង ហើយត្រឡប់មកផ្ទះ
វិញ ។ ឯព្រះសារីបុត្រក៏ឥតបានសួរឿងនោះឡើយ លុះឆ្លងផុតកិច្ចរួច
ហើយ ក៏លាអ្នកស្រុកទៅវិញ ទៅដល់សាលាក៏សួរកិក្ខុនោះថា លោក
បានឃើញគេនាំយកបង្ហាន់មកឲ្យដែរឬទេ ។ កិក្ខុនោះទូលតបថា
មិនឃើញទេ ។ ព្រះសារីបុត្រក៏គិតថា នុកម្មរបស់លោកនេះធ្ងន់ណាស់
តើ ទើបនាំលោកនោះទៅថ្វាយព្រះពាព្រះបាទពិម្ពិសារ តាមរឿងនោះ
ដោយសព្វគ្រប់ ។ ព្រះបរមក្សត្រក៏មានព្រះទ័យអាណិតដែរពេក ទើប
ទ្រង់ឲ្យពួកជាបុរសចាត់ចែងកេសដ្ឋៈចំនួន ១ ជាត្រ លើកមកប្រគេន
ព្រះសារីបុត្រ។ ទទួលចាប់មាត់ជាត្រម្ខាង ឲ្យកិក្ខុនោះចាប់មាត់ម្ខាង
ហើយប្រាប់ថា ចូរលោកឆាន់កេសដ្ឋៈនេះចុះ តែត្រូវប្រែងប្រយ័ត្នកុំឲ្យ

កំពង់ឡើយ ។ កិកុនោះក៏ចាន់ឆ្អែតស្កប់ស្កល់ ។ រៀងនោះ
បើព្រះសារីបុត្រមិនជួយចាប់មាត់ជាតិម្ហាងផង មុខជានឹងកំពង់មិនខាន
ព្រោះតម្ងាំងតម្អាបរៀកិកុនោះខ្លាំងពេកណាស់ ។ មុខគួរឲ្យអាស្ចារ
អាណិតកិកុនោះក្រៃពេក ចាប់ដើមតាំងពីបួសមកកាលណា មិនដែល
ចាន់អាហារអ្វីឆ្ងាន់ឆ្អែតម្ពងសោះ ទើបវែតចាន់ឆ្អែតម្ពងកន្លងពេលនោះ
ឯង លុះឆ្ងាន់រួចហើយ ព្រះសារីបុត្រក៏ថ្វាយព្រះពរលាព្រះរាជទាំកិកុ
នោះត្រឡប់ទៅវត្តវិញ ។ គ្រាក្រោយមកកិកុនោះមានចិត្តសង្វេគខ្លាំង
ក៏ខំប្រឹងការនាជមិ គ្រាតែចាន់សម្រេចអរហត្តផល ហើយចូល
និព្វានកន្លងវៀងនោះឯង ។

នេះហៅថា ភ័យអ្វីមិនស្មើភ័យខ្លាចបាប ។

ត្រង់ចុងថា លាភអ្វីមិនស្មើលាភគឺពោគបៀតបៀនប្រាណ ។
សេចក្តីអធិប្បាយថា លាភ គឺការចាន់ទ្រព្យសម្បត្តិចាន់យស
សក្តិជាដំ តែលាភទាំងនេះមិនហៅថាលាភទុត្តមប្រសើរទេ ការដែល
មិនមានពោគបៀតបៀនកាយ ទើបហៅថា លាភទុត្តមប្រសើរ សមដូច
ពុទ្ធភាសិតថា អារោគ្យា បរមា លាភា ការមិនមានពោគចាត់ជា
បរមលាភ , គឺបុគ្គលណាមួយដែលកើតមកកន្លងលោកនេះ មិនសូវមាន
ពោគអាពាធច្បាធិសេចក្តីឈឺចាប់កន្លងកាយ ច្រើនប្រកបដោយសេចក្តី

សុខសប្បាយយ៉ាងនេះ ទើបហៅថា បុគ្គលមានលាភធំក្តី បើអ្នកដែលមានទ្រព្យសម្បត្តិ មានយសស័ក្តិធំហើយ ប៉ុន្តែបន្តិចឈឺនេះ បន្តិចឈឺនោះឥតបានសេចក្តីសុខសព្វវេលាសោះ យ៉ាងនេះហៅថាបុគ្គលគ្មានលាភវិញ មួយយ៉ាងទៀត បុគ្គលដែលកើតមកទ័លក្រគ្មានយសស័ក្តិនេះ ប៉ុន្តែច្រើនប្រកបដោយកម្លាំងភ្លាំង មានព្រលឹងព្រលះជាតំណក់ទ្រលុកទ្រលន់ស្រួលបួលតាំងមិនសូវមានដម្លីដំកាត់អ្វីមកបៀតបៀនយ៉ាងនេះក៏ហៅថា បុគ្គលមានលាភធំដែរ ។ នេះហើយហៅថា លាភអ្វីមិនស្មើលាភឥតរោគបៀតបៀនប្រាណ ។

ត្រង់បទថា ទានអ្វីមិនស្មើទានធម៌ទេសនា នោះសេចក្តីអធិប្បាយថា ទាននោះលោកចែកដោយសង្ខេបមាន ២ យ៉ាង គឺ : អាមិសទាន ๑ ធម្មទាន ๑ ។ អាមិសទានបានខាងការឲ្យបច្ច័យ ๔ មានចីវរប្បច្ច័យជាដើម បច្ច័យណាមួយគឺឲ្យដល់បព្វជិតឬដល់គ្រហស្ថ ឬដល់សត្វតិរច្ឆានហៅថាអាមិសទាន ពុំនោះសោតបូជាក្តីផ្កាជាដើមដល់ព្រះរត្នត្រ័យក៏រួបរួមហៅថា អាមិសទានទាំងអស់ ឬហៅថា អាមិសបូជាវិញក៏បាន ។

ឯធម្មទាន ការឲ្យធម៌គឺសំដែងធម៌ឲ្យគេស្តាប់ បូបង្ហាត់បង្ហាញថ្លែងត្រង់ទាំងអដ្ឋកថា ឲ្យគេបានចេះដឹងស្គាល់ការណ៍ខុសត្រូវបុណ្យបាបគុណទោសតាមផ្លូវព្រះពុទ្ធវចនៈបុបបូលគេស្តាប់ធម៌នេះហៅថាធម្មទាន ។

បណ្តាទានទាំងពីរនេះ ធម្មទានជាកំពូលនៃទានទាំងអស់ប្រសើរជាងទានទាំងពួង ។ ព្រោះហេតុអ្វីបានជាលោកលើកធម្មទានប្រសើរជាងអាមិសទាន ព្រោះហេតុថាធម្មទានជាមគ្គប្បាយសម្រាប់បង្ហូរទៅអាមិសទាន ឥថាបុគ្គលដែលចេះដឹងលែងតែចាត់ចែងធ្វើអាមិសទានបានក៏ព្រោះតែបានឮបានស្តាប់ធម៌គឺបច្ចប់ដែលច្បាប់ពន្យល់ផលប្រយោជន៍ដូចច្បាប់ពន្យល់ថា ជនណាធ្វើបុណ្យយ៉ាងនេះ នឹងបានផលយ៉ាងនោះៗ បុគ្គលបានស្តាប់បានឮដូច្នោះហើយ ទើបបានចាត់ចែងធ្វើបុណ្យមានឲ្យទានផ្សេងៗជាដើមទៅបាន ។ ព្រោះហេតុនោះ បានជាលោកលើកធម្មទាននេះថាជាទានប្រសើរជាងអាមិសទានទាំងអស់ សមដូចព្រះពុទ្ធដីកាថា :

សព្វទានំ ធម្មទានំ ជិនាតិ
សព្វរតឺ ធម្មរតិ ជិនាតិ
សព្វរសំ ធម្មរសោ ជិនាតិ
តណ្ហាក្ខយោ សព្វទុក្ខំ ជិនាតិ ។

ធម្មទានឈ្នះទានទាំងអស់ ការត្រេកអរនឹងធម៌ឈ្នះការត្រេកអរទាំងអស់ រសធ្លាញ់ពីសាវចរសធម៌ ឈ្នះរសធ្លាញ់ពីសាទាំងអស់ ការអស់ទៅនៃតណ្ហា ទើបឈ្នះទុក្ខទាំងអស់បាន ។ នេះហៅថា **ទានអ្វីមិនស្មើទានធម៌ទេសនា** ។

ត្រង់បទថា បញ្ញាអ្វីមិនស្មើបញ្ញាអ្នកបានព្រះអរហត្ត នោះ
មានសេចក្តីអធិប្បាយថា បុថុជ្ជនខ្វះកង់លោកនេះមានបញ្ញាចេះដឹងសិល្ប-
សាស្ត្រផ្សេងៗ ចាំងផ្លូវលោកផ្លូវធម៌ឃើញចំណាប់ចំនួនច្រើនជាងជដល់ក្អែក
ជនចាំងពួង ពិតមែនណាសំដែរ ប៉ុន្តែបញ្ញារបស់បុថុជ្ជននេះ ចានតែ
សំដែងឫទ្ធិអំណាចខាងក្រៅឲ្យគេខ្លាចឲ្យគេកោតឲ្យគេសរសើរថា គ្រាន់
បើប៉ុណ្ណោះទេ នឹងយកបញ្ញាបែបនោះមកកាប់ឆ្កាកំលេសតណ្ហាក្នុង
សន្តានរបស់ខ្លួនពុំបាន មានតែបញ្ញាអ្នកបានព្រះអរហត្ត ទើបអាច
កាត់ផ្តាច់កំលេសតណ្ហាបាន ព្រះសព្វញ្ញុពុទ្ធគំរើនត្រាស់សរសើរ
បញ្ញានេះ ជាអ្នកគប្រកាសថា អ្នកមានខ្លួនឫសម្បត្តិកប់សែនលានកោដិ
ក៏មិនស្មើនឹងអ្នកមានបញ្ញាឡើយ បញ្ញានេះវិសេសចំផុតក្នុងលោក
ព្រោះហេតុនោះអម្បាលពោធិសត្វចាំងឡាយ កាលបើបានតសាងកុសល
ណាមួយ ។ ហើយក៏រមែងជ្រាបច្បាស់ចំពោះត្រង់បញ្ញាមួយប៉ុណ្ណោះឯង ដូច
កាលព្រះអគ្គទៅជាព្រះបាទវេស្សន្តរបរមពោធិសត្វទៅឡើយ ត្រង់លើក
ជាលើតណ្ហាជាបុត្រសង្ឃឲ្យជាទានតាជូជក លើកព្រះនាងមទ្រីជា
អគ្គមហេសីឲ្យជាទានឥន្ទ្រព្រាហ្មណ៍ ឥតមានស្តាយស្រណោះអាឡោះ
អាល័យឡើយ ។ ព្រះបរមពោធិសត្វត្រង់មានព្រះពាជសទ្ធា ហ៊ាន
ព្រះពាជទានរបស់សំឡាញ់យ៉ាងនេះ ក៏ត្រង់មិនត្រូវគោះនឹងសម្បត្តិអ្វី
ដទៃឡើយ ត្រង់ត្រូវគោរពជ្រាបប្តូរយកតែបញ្ញាមួយមុខប៉ុណ្ណោះឯង

ដោយគ្រន់ព្រះតម្រិះយល់ឃើញថា បើបញ្ញាកើតឡើងហើយ អាច
នឹងដេញសេចក្តីល្ងង់ខ្លៅ ដ៏តក្កដ្ឋសន្ដានបាន ប្រៀបដូចតន្ទីប្រទីប
ជាដើម តែភ្លឺឡើងក្នុងវេលាណាហើយ ក៏អាចដេញងងឹតឲ្យឃ្លាត
ខ្លាត់ខ្លាយចេញទៅឆ្ងាយបាន នេះឈ្មោះថា បញ្ញាមិនស្មើបញ្ញាអ្នក
បានអរហត្ត ។

គ្រន់បទថា អត្ថអ្វីមិនស្មើអត្ថបរមត្ថព្រះអភិធម្ម នោះមានសេចក្តី
អធិប្បាយថា អត្ថឯទៀត។ មានច្រើន តែមិនស្មើនឹងអត្ថបរមត្ថព្រះអភិធម្ម
ទាំង ៤ គឺ ចិត្ត ១ ចេតសិក ១ រូប ១ និព្វាន ១ នោះឡើយ ព្រោះអត្ថ
ទាំង ៤ នេះជាសុខុមភាព ល្អិតជ្រាលជ្រៅពេកណាស់ ហួសវិស័យ
បុថុជ្ជននឹងចាក់ធ្លុះបាន មានតែអង្គព្រះសព្វញ្ញុពុទ្ធទើបត្រាស់ដឹងបាន
ដោយច្បាស់ល្អាស់ មិនមានសល់ចន្លោះ មិនមានភាន់ច្រឡំ ។ លុះ
ព្រះអង្គត្រន់ត្រាស់ជ្រាបច្បាស់នូវអត្ថនេះហើយ ទើបត្រន់សំដែង
ទុកមក ក៏មានអ្នកដែលបេះដឹងតាមព្រះអង្គផងនោះ ដោយកម្រពេក
ណាស់ តិចគ្នាពេកណាស់ មានជនខ្លះតិតមិនធ្លុះមិនភ្ញាយ ដរាបដល់
តែលង់ស្មារតីទៅជាមនុស្សឆ្កួតក៏មាន ។ ដោយហេតុនោះបានជាលោក
គោលថា អត្ថអ្វីមិនស្មើអត្ថបរមត្ថព្រះអភិធម្ម ។

បរិយាយសាមគ្គី

របស់ព្រះទេពមុនី យ្សូ ប៊ុណ្ណា

ក្រុមដំទុំព្រះវិន័យបិដកនៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

ឥមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស
សូមនមស្សការចំពោះព្រះរតនត្រ័យ (ដោយសេចក្តីគោរព) ។

ពេលនេះ អាត្មាភាពសូមដកស្រង់យកពុទ្ធភាសិតថា "សុខា សង្ឃស្ស សាមគ្គី" នេះ មកសំដែង ដើម្បីជាសវនាការដល់អស់លោក - អ្នកជាពុទ្ធបរិស័ទចាំងឡាយដូចតទៅនេះ :

ពាក្យថា "សុខា សង្ឃស្ស សាមគ្គី" បែរថា "សេចក្តីព្រមព្រៀងគ្នានៃពួកសង្ឃឬគណៈ នាំមកនូវសេចក្តីសុខ" ។

សង្ឃ សំពូ កន្ធ ធី នេះ សំដៅយកពួកក្រុម គ្រួសារ សំឡូម ឬ ប្រទេសមួយៗ ហៅថាសង្ឃ: ។ ការព្រមព្រៀងគ្នា មូលមិត្ត ជិតស្និទ្ធ រួបរួមគ្នា ស្រុះស្រួលគ្នា ស្រុះចិត្តគ្នា ស្មើដៃគ្នា កន្ធការធ្វើកិច្ចអ្វីៗ ហៅថា សាមគ្គី ។ រួមសេចក្តីថា "ការព្រមព្រៀងគ្នា ក្នុងក្រុមធីមួយៗ នាំមកនូវសេចក្តីសុខ" ។

ការព្រមព្រៀងគ្នាក្នុងក្រុម ឬគណៈធីមួយៗ នេះជាសាធារណៈទូ-ទៅចាំងត្រហស្ថ - បព្វជិត ចាំងតតិលោក - តតិធម៌, តតិចាំងពីរនេះ

បើមិនមានសាមគ្គីធម៌នៅអាស្រ័យផងទេ កិច្ចការអ្វីមួយដែលត្រូវធ្វើ ត្រូវនិយាយ ត្រូវគិត ក៏មិនបានសម្រេចប្រយោជន៍ប៉ុន្មានឡើយ ។

ការព្រមព្រៀងចូលមិត្តគ្នានេះ ជាគុណសម្បត្តិមួយយ៉ាងវិសេសក្នុងលោក សូម្បីព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ក៏ទ្រង់សំដែងអំពីសាមគ្គីនេះទុកជាពាក្យបញ្ជាមួយ សម្រាប់អ្នកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាដែរ ។

អស់លោក ! អ្នកសម្បុរសចាំងឡាយ ពេលនេះជាពេលគួរដល់យើងត្រូវកសាងប្រទេសជាតិឲ្យមានពន្លឺស្មើ កិត្តិយសខ្ពស់ត្រឡងត្រឡាយ ដោយការបណ្តុះសាមគ្គី ខាងការរៀនចំណេះវិជ្ជា ទំនាក់ទំនងរកទ្រព្យសម្បត្តិឲ្យកាន់តែមានកំឡាំងខ្លាំងឡើងហើយ បណ្តាជនជាតិចាំងឡាយក្នុងពិភពលោកនេះ ឥតមានរូបណាមួយ ចង់នៅក្រោមបង្គាប់នៃសេចក្តីលំបាកខ្លៅក្តៅក្រហាយ ថោកទាបទេ អ្នកប្រទេសណាដែលធ្លាក់ខ្លួនទៅជាមនុស្សល្ងង់ខ្លៅក្តៅក្រហាយ ថោកទាបហើយ អ្នកប្រទេសនោះ តែងរើខ្លួនគេឲ្យរួចពីកណ្តាប់ដៃនៃសេចក្តីលំបាកខ្លៅក្តៅក្រហាយ ថោកទាបជាដរាប ។

មុនដំបូងយើងត្រូវរួបរួមគ្នារក្សាជាតិ ទំនុកបម្រុងជាតិ គោរពជាតិ លើកដំកើងជាតិ ស្រឡាញ់ជាតិជាមុន កុំឲ្យបែករបែរធ្វើសាមគ្គីជាតិ កុំប្រកាន់បក្សពួកថា ពួកនេះ ពួកនោះទៀតឡើយ ត្រូវឲ្យទំនុកឃើញថាជាតិមួយម៉ាត់ ដែលជាប់សាច់សាលោហិតសែស្រឡាយជាមួយគ្នា

តែម្យ៉ាង៑ បើយើងនៅតែប្រកាន់បក្សពួកថា ពួកនេះ ពួកនោះ ឲ្យបែក
ប្រេះធ្លាស៊ាំសាមគ្គីជាតិខ្លួចហើយ ធ្វើម្តេចឡើយទើបឈានដើរទៅ
កាន់អារ្យធម៌ជាន់ខ្ពស់បាន ។

ហេតុនេះ យើងជាខ្មែរជាតិ ដែលជាជាតិគ្រប់មានល្បីឈ្មោះកង
ពង្សវតារលោកពីដើមទំនឹងគេដែរ ត្រូវរួបរួមគ្នាបណ្តុះសាមគ្គីធម៌នេះឲ្យ
កើតមានឡើង ទាន់ពេលសម័យដែលបើកឱកាសឲ្យ ។

សាមគ្គីនេះបែកចេញជា ៣ យ៉ាង គឺ:

១ កាយសាមគ្គី ព្រមព្រៀងដោយកាយ

២ — វចីសាមគ្គី ព្រមព្រៀងដោយវាចា

៣ — មនោសាមគ្គី ព្រមព្រៀងដោយចិត្ត ។

១ កាយសាមគ្គី ព្រមព្រៀងដោយកាយនោះ គឺ:
គ្រប់ប្រទេសទាំងអស់ក្នុងលោក ដែលនឹងត្រូវស្មុះឡើងចាកភាពថោក
ទាបបាននោះ មិនមែនត្រូវការស័យកំឡាំងរបស់ឯកជនម្នាក់ៗ ទេ ។
ដែលពិតនោះ គឺត្រូវអាស័យកំឡាំងរបស់ជនរួមជាតិទាំងមូល ស្មុះ
ស្រួលចិត្តគំនិតគ្នា មិនប្រឆាំងប្រណាំងប្រជែងឥតអាតជណ្តើមយកមុខ
មាត់តែម្នាក់ឯង ឲ្យទាល់តែបែកជ្រាយប្រេះធ្លាស៊ាំសាមគ្គីខ្លួចទេ, ឯការ
បែកសាមគ្គីនេះ ជាទោសមួយយ៉ាងធំបំផុតក្នុងលោក សូម្បីអ្នកកាន់

ព្រះពុទ្ធសាសនាក៏ដូចគ្នា ។ ដូចមានរឿងដំណាលក្នុងគម្ពីរពុទ្ធសាសនា ថា សម័យនោះ ពួកភិក្ខុនៅក្នុងក្រុងកោសម្ពី គាន់តែមានហេតុបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះសោះ ក៏បណ្តាលនាំឲ្យវិវាទប្រកួតប្រកាន់គ្នា ទាល់តែបែកសាមគ្គីលែងមើលមុខគ្នាត្រង់ ពួកស្តេចមន្ត្រីនំងៗយក ឧបាសក ឧបាសិកា មកនិយាយអង្វរលោមលោមឲ្យស្រុះស្រួលគ្នាយ៉ាងណាក៏មិនព្រមស្តាប់ ទាល់តែគេលែងដែរថា លែងប្រគេនចង្ហាន់ដាក់បាត្រគ្រប់ដប់ទាំងអស់ ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់ឃាត់ហាមខ្លួត ក៏មិនព្រមស្តាប់នៅតែចេះសម្លុះវិនយកឈ្នះម្ខាងៗ ទាល់តែទ្រង់យាងចេញពីទីនោះ ទៅគង់ក្នុងព្រៃបុលិលេយ្យៈអស់ចំនួន ៣ ខែ ។ ភិក្ខុទាំងនោះក៏មិនបានសម្រេចមគ្គផលអ្វីឡើយ ។

មួយទៀត ដូចពួកស្តេចលិច្ឆវីក្នុងដែនវជ្ជី ជាស្តេចមានបុត្រ មានអនុភាពច្រើន ព្រមព្រៀងគ្នារក្សាអបរិហានិយធម៌ ៧ ប្រការមិនខ្វះមួយ ពេលមួយព្រះបាទអជាតសត្តុ មានព្រះបំណងនឹងទៅច្បាំងដណ្តើមយកដែននោះ តែដោយអំណាចពួកវជ្ជីក្សត្រទាំងនោះ មានសាមគ្គីធម៌ប្រតិបត្តិអបរិហានិយធម៌ទាំងមួន ព្រះបាទអជាតសត្តុក៏មិនអាចនឹងទៅដុះជាន់ញាំញីបង្ក្រាបដណ្តើមយកបានឡើយ ។ លុះដល់មកពេលខាងក្រោយ ពួកវជ្ជីក្សត្រប្រែបែកសាមគ្គីលែងចុះចូលគ្នា មិនយូរប៉ុន្មាន ទើប

ព្រះបាទអជាតសត្តុ លើកទ័ពទៅច្បាំងដណ្តើមយកដែនគោះមកធ្វើជាចំណុះព្រះអង្គបាន ។

រឿងនេះមិនមកអំពីអ្វី គឺមកតែអំពីការបែកសាមគ្គីទាំងឲ្យវិនាសអន្តរាយប្រទេសជាតិ គោតសម្បីតែ ឋិតិអាណាចអាទុកាតបេសន្តរ ទៅជាខ្វះកញ្ចេះគេ ព្រោះតែសេចក្តីបែកសាមគ្គី ។

ហេតុនេះ សូមអស់លោក-អ្នកស្រីមជាតិជាំងក្បាយ ត្រូវតួតដៃគ្នារក្សាសាមគ្គីជាមិនឲ្យម៉ឺងម៉ាត់ កុំប្រកួតប្រជែងដណ្តើមយកចក្ខុពួកឡើយ, តួរតែគោរពឈរឡើងឲ្យត្រង់ខ្លួន កុំឱនលំទម្លុះទម្លាន់ ប្លែកខ្លាំងឲ្យត្រង់ដៃ ទំនងរៀនចំណេះវិជ្ជាឲ្យបានត្រង់គ្នាឡើង ដើម្បីមានធ្វើប្រទេសជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រឲ្យមានតំលៃ កុំឲ្យប្រទេសបានឈ្មោះបើងពោលថ្លៃត្រាយ អ្នកណាទៅស្រុកណា ភូមិណា ស្ថិតមណ្ឌលត្រូវបង្ហូរ គ្នាវៃអង្គាសប្លុកតាសតាមតំបន់ច្រើនតសាធមន្តុរពេទ្យសម្រាប់ព្យាបាលរោគ ទំនងសាលាបង្រៀនអក្សរសាស្ត្រវេស់ជាតិ សម្រាប់បណ្តុះចំណេះវិជ្ជាដល់កុមារកុមារីក្នុងស្រុកក្នុងភូមិវេស់យើង ឲ្យបានត្រង់គ្រាន់ឡើង ព្រោះចំណេះវិជ្ជាអក្សរហាស្ត្រនេះ ជាថ្នមប្រទាក់ជីវិតរបស់ប្រទេស ឯឋិតិអាណាច អាទុកាត យសស័ក្តិ គោតសម្បីតែ ទំនងកើតឡើងនោះ អាស្រ័យមកពីចំណេះវិជ្ជាអក្សរសាស្ត្រវេស់ជាតិជាំងអស់សម្រាប់រក្សាក្តៅឈ្មោះខ្មុក, ដូចជាអំបិលជាជាតិប្រៃ អំបិលតាបរក្សា

ជាតិរបស់ខ្លួនពុក បើពុកជាគេយកទៅជាក់ទៅចង់ក្នុងវត្តអ្វីមួយ មាន
ជូរផ្អែមជាដើម អំបិលក៏នៅតែក្បាជាតិរបស់ខ្លួនឲ្យនៅជារៃជដែល
យ៉ាងណាមិញ វិជ្ជាអក្សរសាស្ត្រចម៌ស់ជាតិ បើរលត់លោយចោយ
ប្រទេសជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ ឫទ្ធិអំណាច អាឧកាព កោត-
សម្បុរ កំត្រូវយើងរក្សាពុកកុំឲ្យបាត់សេជាតិដូច្នោះដែរ ។

មួយទៀត ចំពោះដែលនិងកសាងប្រទេស ការពារប្រទេស
យើតយោងប្រទេសនោះ ប្រជាជនអ្នករួមជាតិ ត្រូវដើរតាមរបៀបនេះគឺ:

ក ត្រូវគោរពជាតិ, ស្រឡាញ់ជាតិ, លើកដំកើងជាតិ, កុំក្បត់
ជាតិ ។

ខ - ត្រូវគោរពសាសនា, ស្រឡាញ់សាសនា, លើកដំកើង
សាសនា, កុំក្បត់សាសនា ។

គ - ត្រូវគោរពព្រះមហាក្សត្រ, ស្រឡាញ់ព្រះមហាក្សត្រ, លើក
ដំកើងព្រះមហាក្សត្រ, កុំក្បត់, កុំប្រមាថ, កុំមើលងាយព្រះមហាក្សត្រ ។

ឃ - យុវជន (កុមារកុមារី) ត្រូវបួលខ្លួនទៅសាលាសិក្សាប្រគល់
ខ្លួនជាសិស្ស, ទើបត្រូវតាំងចិត្តរៀនឲ្យពូកែចំណេះវិជ្ជា ទំនឹកវិយា
ភ្លូវផ្សេង។ ។

ង ត្រូវគោរពស្តាប់បួលទៅបង្រៀនសិស្សក្នុងសាលា ត្រូវយក
ចិត្តទុកជាក់បំពេញកិច្ចរបស់សាលាឲ្យត្រឹមត្រូវ ឥយកចិត្តទុកជាក់

ចង្រៃនសិស្សឲ្យម៉ឺងម៉ាត់ កុំប្រកាន់មានះឫកខ្ពស់ឱ្យសិស្សលែងស្រឡាញ់អក្សរសោស្តែរចេស់ជាតិខ្លួន ។

ច បុរសស្លូតក្នុងគ្រួសារ ត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ព្យាយាមចំពោះកិច្ចការសម្រាប់គ្រួសារប្រចាំគ្រកូលឲ្យពេញលេញកុំឲ្យធ្វេសប្រហែសខ្លួនពេក ។

ឆ ឡៃប៉ុន្តែល (បុរសស្លូតទាស់ ។) ត្រូវសង្កាតទំប្រឹងប្រឹយ៉ាតក្រែងប្រជៀងយកដៃនឲ្យបានល្អត្រឹមត្រូវតាមសាស្ត្រ កុំបណ្តោយឲ្យខូចឫកពា ខឹងស័ស្តមិដែលយើងគួរអប់រំសន្សំទុក ។

ជ - ពាហានត្រូវប្រពឹត្តវិន័យ ប្រចាំបន្ទាយ ប្រចាំកង ប្រចាំជាតិ ទាំងត្រូវអង្គាចអ្វាហានតស៊ូខឹងស្រួចក្នុងពេលដែលប្រទេសត្រូវការពើខ្លួនយើងឲ្យជាអ្នកខ្ជិលការៈការពារ ។

ឈ អ្នកនិពន្ធ ត្រូវសរសេរសៀវភៅស្រមក់តំនិតដែងរឿងគំរោងផ្សេង។ មានរឿងព្រះពុទ្ធសាសនា ខឹងរឿងប្រវត្តិសាស្ត្រជាដើម ឲ្យបានសម្បូណ៌ត្រប់ត្រាន់ឡើង ។

ញ រដ្ឋបាល ត្រូវជួយទប្តូរមុំទុកចម្រុងក្រុង ទេរ្ឋាធលប្រយោជន៍ ខឹងសេចក្តីសុខ។ ចំរើនឋេរក្រុង ឲ្យបានពេញលេញតាមលក្ខន្តិៈការត្រប់ត្រងដែនដី កុំឲ្យដែនដីឋេរខ្ចោលនៅថ្ងៃក្រោយ ។

ជ ក្រសួងប្រជា ត្រូវប្រកបការអោយជីព តាមថ្នាក់ខ្លួនជាសាមញ្ញ
កណ្តាលខ្ពស់តាមទម្លាប់ស្នា ហើយចង់ពន្ធជារដ្ឋកាតាម
ច្បាប់ចរណៃរបស់ប្រទេស ។

ឋ គណៈសង្ឃក្នុងពុទ្ធសាសនា ត្រូវចាត់ការទំនុកបម្រុងតាមចាំង
ខ្លួលការ: ប្រកាសសាសនាតាមការចេះដឹង ដើម្បីនឹងជួយយឺតយោង
ប្រទេសឲ្យបានថ្កុំថ្កើងរៀងរាល ។

ណ អ្នកជាំ ត្រូវចាត់ការលេងល្បែងឲ្យបានពាន់សម័យ កុំរលៀ
តែអ្នកអើយ ខានអើយ នឹងការលេងរឿងដណ្តើមចលុំច្ចគាអង្គុយសោយ
រាជ្យក្នុងមួយយប់ៗ បួនដប់ជង ដដែលៗពេក ត្រូវចាត់ការលេងរៀ
ជាថ្នូរដើមនាំជាតិឲ្យខ្សើងកាន់អារ្យប្រទេសបានជង កុំរលៀតែឥស្សិប្រុស
ទឹងដប់មនុស្សស្លាប់ឲ្យសៅខ្សើងវិញ នាំឲ្យអ្នកមើល អួនស្តាប់ក័ន្ត
តំនិត ។

ចុងយប្រគ្រាងការដែលបានពោលមកខាងលើនេះ ជាថ្នូរដើមនាំ
ប្រទេសឲ្យដើរទៅកាន់អារ្យធម៌បានតាមបំណង ដោយកំឡាងកាយ
ឃ្មាងនេះ ហៅថាកាយសាមគ្គី ។

ខ - វចីសាមគ្គី ការព្រមព្រៀងគ្នាដោយវាចានោះគឺមនុស្សក្នុង
លោកចាំងមូលនេះមានប្រចែនជាតិប្រចែនសាសន៍ បើកចំតាមចំនួនកំរើញ
ថាប្រចែនណាស់ ដូចជាជាតិខ្មែរ ចិន យួន សៀម លាវជាដើម ជាតិ

ចាំងអស់នេះ សុទ្ធតែមានសំដីភាសាផ្សេង ៗ គ្នា ដែលមកប្រែភាសាបេស់ជាតិមិនឲ្យប្រែឡើយ ប្រែកាន់ជាតិ ប្រែកាន់ភាសាតែរៀងខ្លួន លើងភាសាបេស់ខ្លួនថាជាភាសាឯកកល់ ៗ ប្រៀបដែរ សូម្បីជាតិណា ៗ ដែលកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាជួបគ្នា ក៏ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់អនុញ្ញាតឲ្យរៀនសូត្រអានបាលីតាមសំឡេងអក្សរបេស់ជាតិកល់ ៗ ជាតិដែរ ព្រោះទ្រង់ពិចារណាឃើញថាជាការងាយស្រួលសិក្សា អាចឲ្យសម្រេចប្រយោជន៍បាន ។

ដោយហេតុនេះ បានជាអ្នកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាកល់ប្រទេសសព្វថ្ងៃនេះ គេប្រកាន់វិធីអានបាលីឆ្ងាស្រួរផ្សេងស្លៀងពីគ្នាខ្លះដោយអន្ទះ ៗ តម្រូវទៅតាមអក្ខរក្រមបេស់ខ្លួន ព្រោះគេកាន់ជំនុំគ្មានឧត្តរកុលុត្តរនិងយមិឯត គម្ពីរចុលវគ្គ[1] ។

ជាតិណាតែគេស្រឡាញ់ជាតិភូមិបេស់គេហើយ គេក៏ស្រឡាញ់សំដីភាសា ទំនៀមអក្សរសោស្តរបេស់គេដែរ គេយល់ថាសំដីភាសាបេស់គេតែមតែល្អ ពិរោះ នាប់ចិត្ត បើទុកជាគេបង្ខំប្រឹក្សាពីកិច្ចការពេជការ ក៏គេនិយមប្រើភាសាបេស់ជាតិជាដាច់, ប៉ុន្តែភាសាឯទៀត ៗ ក៏គ្រូតែរៀនឲ្យចេះនឹងមានសោះក៏ពុំបាន ។ សូមបញ្ជាក់ឧទាហរណ៍ដូចខ្ញុំបានឲ្យឃើញថា ជួបជាសត្វសេត, សារិក, ថ្នាក់សត្វមន្តជាដើម គេតាប់

---

១ វិនយបិដកចុលវគ្គភាគ ១១ បញ្ហ ២៩០ ទំព័រ ២៣០ ដល់ ២៣១ ។

យកមកចំញឹមតាំងពីក្មេង ហើយគេបង្រៀនឲ្យទន់ភ្លន់ដោយភាសាមនុស្ស សត្វអស់នោះវាចេះទន់ភ្លន់ខ្លះដែរ, តែបើពុកជាដូច្នោះ ក៏វានៅតែមិនលះបង់សំឡេងតាស្លុះ សំក ។ ឧទាហរណ៍មកប្រាប់ណ្ហះនេះឲ្យឃើញថា សូម្បីសត្វតិរច្ឆានដែលកើតមកនៅតាំស្រុកខ្មែរមនុស្សយូរនៃយូរឆ្នាំក៏ដោយក៏វានៅតែស្រឡាញ់ថាតំភាសាវាជដែល ។

យើងជាជាតិមនុស្សខ្ពស់ជាងសត្វតិរច្ឆាន បើមិនទន់ភ្លន់ប្រើភាសាសំដីរបស់ជាតិឲ្យត្រឹមត្រូវ មិនស្រឡាញ់ភាសារបស់ជាតិទេ ឈ្មោះថាមនុស្សអន់ជាងសត្វតិរច្ឆានទៅទៀត ។

ហេតុនេះ យើងត្រូវស្រឡាញ់ភាសាសំដីរបស់ជាតិឲ្យជាជាងភាសាឯទៀត, ហើយត្រូវនោលតែពាក្យពិត ពាក្យល្អ ពិភេះគាប់ចិត្តនោលទៅហើយកើតផលប្រយោជន៍ ដែលអ្នកផងស្រឡាញ់ពេញចិត្ត, កុំនោលពាក្យគាត្រអកដែរច្រៃខេចផ្តាសា ចាក់ដោត រុកកួន ញុះញង់នាំអុជអាល បង្កាច់ បង្ខិច សង្កត់សង្កិន ញ៉ាំញី នាំឲ្យកើតក្តៅក្រហាយឲ្យបែកសាមគ្គី ឲ្យខូចផលប្រយោជន៍ជាតិ សាសនា ទឹងព្រះមហាក្សត្រឲ្យសោះ, បើយើងមិនកាន់ មិនប្រឹងប្រែតឹកតាមបែបនេះទេ សេចក្តីវិនាសអន្តរាយ ក៏មុខជាទំនើតទាន់ប្រាកដ សេចក្តីចំរើនទំនឹងមិនមានឡើយ ។

ការព្រមព្រៀងគ្នាដោយការពោលពាក្យសំដីយ៉ាងនេះ ហៅថា វចីសាមគ្គី ។

๓ - មនោសាមគ្គី ព្រមព្រៀងគ្នាក្នុងចិត្តនោះ គឺ : មនុស្ស យើងបុរសស្ត្រីដែលកើតមកក្នុងពិភពលោកនេះ មានចិត្តគំនិតអធ្យាស្រ័យខុសៗគ្នា ខ្លះចិត្តល្អ ខ្លះចិត្តអាក្រក់ រវើរវាយ តែការអ្វីៗ ឬធ្វើការអ្វីៗ ក៏មិនស្មើគ្នា ច្រើនតែចាស់ខុសឃ្លាតឆ្ងាយគ្នា មិនស្របគ្នាគំនិតយ៉ាងនេះ រមែងមានជាធម្មតាបស់មនុស្សគ្រប់ជាតិ ។ អ្នកជ្រាជ្រាំងឆ្លាត បានសង្កេតយើញថា ក្នុងក្រុម គណៈ សង្គម ឬប្រទេសនីមួយៗ បើមានចិត្តគំនិតអធ្យាស្រ័យមិនព្រមព្រៀង មិនស្មើគ្នាបែបនេះហើយ ក្រុម គណៈ សង្គម ឬប្រទេសនោះ មិនមានតម្លៃ មិនមានប្រយោជន៍ មិនលឿនទៅមុខក្តីសុខ - ចំរើនបានទេ ច្រើនតែដល់នូវសេចក្តីវិនាស ឬសេចក្តីអាប់ឱន ។

ប្រទេសនីមួយៗ លុះតែអស្រ័យនូវសេចក្តីព្រមព្រៀងគ្នាដោយចិត្ត គឺមានចិត្តគំនិតអធ្យាស្រ័យត្រូវគ្នា ស្របគ្នា មិនឃ្លាតឆ្ងាយគំនិតគ្នា ទោះបីធ្វើកិច្ចការ ឬតតែអ្វី មិនលំបាកធ្វើ ឬតតែមានកំឡាំង, មិនមានពុតត្បុតអាក្រក់ មិនក្បត់ចិត្តគ្នាឯង មិនមានគំនុំគុំគួនអាឃាតព្យាបាទគ្នាឯង ប្រាប់សេចក្តីកំបាំងដល់គ្នាឯង មិនលាក់សេចក្តីកំបាំងដល់គ្នាឯង ឲ្យគ្នាឯងបានសេចក្តីសុខ - ចំរើន មិនឲ្យគ្នាឯងដល់នូវសេចក្តីវិនាស ។

បើមានគំនិតអញ្ជើញស្រីយកព្រមៈព្រៀងគ្នា ដោយចិត្តបែបនេះហើយ ប្រទេសជាតិក្រុមគណៈ សង្គម សាសនា ទើបស្ទុះទៀងទៅកាន់សេចក្តីចំរើនយ៉ាងឆាប់ហ៊ោសព្វំនាន, ហ៊ានេះ ហៅថា មនោសាមគ្គី ។

ការព្រមព្រៀង មូលមិត្តស្រុះស្រួលគ្នា ដូចបានពោលមកខាងលើនេះ ពាក់ព័ន្ធជាគុណសម្បត្តិ ប្តូជាកំឡាំងមួយយ៉ាងវិសេសក្នុងលោក មានអានិសង្សអោបពាញអ្នកប្រតិបត្តិនោះ ឲ្យដើរលឿនទៅកាន់សេចក្តីចំរើនគ្រាន់តាលសម័យនិយម សត្រូវក៏ពុំហានបៀតបៀនឡើយ ។

សំនៃធ៌ើចំរើយសាមគ្គី ចប់តែប៉ុណ្ណេះ ។

តាលបើចប់ធម្មទេសនាហើយ សូមផ្សាយចំណែកកុសលបុញ្ញកុសលដល់អស់លោក អ្នកជាពុទ្ធបរិស័ទទាំងឡាយ ទៅកុងតម្ពុជរដ្ឋទាំងមូលឲ្យបានសេចក្តីសុខ - ចំរើនត្រប់ប្រការតរៀងទៅ ។

ឧក្កដេកកយា វេរា សោ តា សត្តុបទ្ទវា
អវេរោ តា អន្តរាយា ចិរំ សុខ្ខី ច នេ ជាសា

សេចក្តីក្តុក ខ្ទើងកេត ខ្ទើងកំយ ខ្ទើងពៀរទាំងឡាយក្តី សេចក្តីសោមនឹងសត្រូវ ខ្ទើងបង្កែពទាំងឡាយក្តី អន្តរាយទាំងឡាយដ៏ច្រើនក្តី សូមឲ្យវិនាសបាត់ទៅដោយឆាតេជៈ (នៃធម្មទេសនានេះ) ។

បរិយោសានគ្គំ ចប់

ពាក្យបោរឮ

រឿងពន្ធីគាស៊ូថ្វាយនេះ មានសេចក្តីប្រែជាច្រើនជាតិច្រើនភាសា នៅទ្វីបអឺរ៉ុបនិងទ្វីបអាស៊ុ ហួតដល់ទៅទ្វីបអាមេរិក ដូចមានបរិយាយអំពីរឿងនេះនៅក្នុងគាម្ពីរថា បើសិនអ្នកប្រែជាភាសាបាក់ឯសែសស្រាប់ ។ ឯសេចក្តីប្រែជាខ្មែរភាសានេះ យើងបានអាស្រ័យសេចក្តីប្រែជាភាសាបាក់ឯនិងសេចក្តីប្រែជាភាសាថៃ សម្រួលភាក្យតេចន៍ឲ្យបានជាយយល់ជាយស្តាប់ ដើម្បីជាគ្រឿងប្រដាប់សតិបញ្ញារបស់ពុទ្ធសាសនិកជនជាតិយើង ។

គ្រាន់ឈ្មោះរឿងក្នុងសៀវភៅជាភាសាបាក់ឯសែស ហៅថា "ឡាលុយម៉ាញ ដឺឡាស៊ី" (La Lumière de l'Asis) ឈ្មោះសៀវភៅបើសំរឿងជាដែលនេះ ជាភាសាថៃ ហៅថា "ប្រទីបនៃទ្វីបអាស៊ី" ។ ឯឈ្មោះរឿងក្នុងសៀវភៅជាខ្មែរភាសាយើងនេះ ហៅថា "ពន្ធីគាស៊ូទ្វីប" ។ ដោយសារសេចក្តីក្នុងផ្លែរឿងរបស់សៀវភៅនេះ មានសេចក្តីពិពេះពិសារដោយអត្ថសេទិនិងភាក្យតេចន៍ បានជាត្រូវគេប្រែតៗគ្នាចេញទៅជាច្រើនភាសា ហើយក្នុងភាសានិមួយៗ គេបានបោះពុម្ពផ្សាយចេញជាច្រើនលើនច្រើនគ្រា ដូរតែតាមសេចក្តីត្រូវការរបស់ប្រជាជនក្នុងប្រទេសនោះៗ ។ ឯសេចក្តីប្រែជាខ្មែរភាសាយើងនេះ យើងមិនគាបជាន៉ាក់ប៉ាវ៉ែថា មានសេចក្តីពិពេះពិសារជាងឬប្លែកលើនសេចក្តី

ប្រែជាភាសានានាប្រទេសនោះទេ ប៉ុន្តែយើងយល់ថាពួកអាស៊ីខ្ញុំបាទនេះ
ថ្លែងពីប្រវត្តិ ព្រះធម្មចរិយា ទំនឹងព្រះបញ្ញត្តិជាដើម របស់ព្រះសម្ពា-
សម្ពុទ្ធជាអម្ចាស់ប៉ែកខាងមហាយាន ដែលមានសេចក្តីដើមជាភាសា
សំស្ក្រឹត សឹងមានសេចក្តីថ្លែងរឿងស្រដៀងគ្នាខ្លះ ខុសគ្នាខ្លះដោយអន្លើ ។
ទំនឹងពុទ្ធប្រវត្តិប៉ែកខាងហីនយានរបស់យើង ។

ហេតុដូច្នេះ ទើបគួរតែពុទ្ធសាសនិកជនជាតិយើង ដែលគោរព
លទ្ធិថេរវាទប្តូហីនយាន គប្បីសិក្សាពុទ្ធប្រវត្តិ ទំនឹងគោលធម៌អាថ៌សាន់ៗ
ព្រមទាំងរឿងកំប៉ែលផង ។ ប៉ែកខាងមហាយានឲ្យបានច្បាស់លាស់ខ្លះ
ជាគ្រឿងប្រដាប់សតិបញ្ញារបស់យើង ។ នៅទីបំផុត យើងអាចយល់
ឃើញដឿជាក់ថា គ្រាន់តែអាម្នាក់ថា របស់អ្នកប្រែជាភាសាបាលីឯណោះ
ឬភាសាអាំងគ្លេស ក៏ល្មមជាគ្រឿងបញ្ជាក់ខ្ញុំនៃព្រះពុទ្ធសាសនា
សឲ្យឃើញច្បាស់ថា គុណធម៌របស់ព្រះពុទ្ធសាសនាជ្ញានសាយភាយ
ចេញៗ ស្មើរតែសត្វពិភពផែនដី ។ មនុស្សលោកសំដែងសេចក្តី
គោរពចំពោះព្រះពុទ្ធសាសនា មានចំនួនដល់ៗ ។ ក្នុងភាគ ៣ គួរ
ឲ្យអស្ចារ្យដល់អាទុភាពនៃព្រះពុទ្ធសាសនាពន់ពេកណាស់ ។

ហ្វូងមិត្តទ្ធម្មន្តិ ញ៉ុក - ថែម

ថណ្ឌិត នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

ឥវ៉ាន់ហូ

កថាមុខរបស់អ្នកប្រែ

(ពីភាសាអង់គ្លេស ជាភាសាជាតិសៃ)

ការសរសេរដែលមានសេចក្តីដោយសង្ខេបនេះ មានក់ចិត្តជាប់ចិត្ត, ពោលអំពីរឿងកំរើតអស្ចារ្យ, ថ្លែងអំពីលទ្ធិដ៏វិសេសរបស់ព្រះពុទ្ធ រឿងនេះបានខ្ចាយសាយចេញទៅក្នុងចំណោមប្រទេសអង់គ្លោសក្សុន (Anglo saxons) ហើយមានកត់សរសៃរៀងជាច្រើនដែលអ្នកចាប់ចាន់សរសេរឡើងអំពីរឿងដដែលនេះ; នៅក្នុងឡុង (ប្រទេសអង់គ្លេស) គេបានបោះពុម្ពផ្សាយមកហើយជាង ៩០ លើក នៅប្រទេសសហរដ្ឋអាមេរិក គេបានបោះពុម្ពជាង ១០០ លើកមកហើយ; មួយវិញទៀត គេបានប្រែចេញជាភាសាអ៊ីរុបទាំងអស់ភាសា ទាំងបូកាប្រទេស ជាច្រើនភាសា, នៅប្រទេសឥណ្ឌា គេបានប្រែជាច្រើនបទសក្សាជាង ។

យើងបានយល់ឃើញថា គួរតែចាត់ផ្សាយរឿងដ៏មានខ្លឹមសារនេះដែលជាស្នាដៃរបស់ការីជាន់ឯកម្នាក់ នៃប្រទេសអង់គ្លេស ក្នុងសម័យបច្ចុប្បន្ននេះ ឲ្យបានដឹងឮកាល់គ្នាឡើង ក្នុងប្រទេសចក្រីសៃសនេះ។ ដើម្បីសេចក្តីរុងរឿងដល់សៀរកៅ «ឥវ៉ាន់ហូ» នេះ ដែលជារឿងថ្លែងអំពីយោធាដ៏ខ្លាំងក្លាស់ របស់ប្រទេសទំនាងលិច ពីព្រោះ

ម៉ោតាមការសន្មតដ៏ទៀងទាត់របស់លោក ស៊ីវ្រៃយ៉ូង នោះយល់ឃើញថា "រឿងរស់ដែលពួកមហាបុរសកំពុងនាំគ្នាសិក្សាក្នុងសម័យបច្ចុប្បន្ននេះ ពួកមុនីពុទ្ធសាសនាបានបង្ហាត់បង្រៀន តាំងអំពី ๒๓ សតវត្សមកហើយ" ។

ការពិចារណាឲ្យឃើញទុក្ខ នឹងការតស៊ូរបស់ពិភពលោក បញ្ជាក់នៃការប្រែប្រួល បច្ចុប្បន្នការ ដំណើរគេ។ គ្មានមនុស្សម៉ាស់ឈរ, ការផ្លាស់ប្តូរមួយគ្នានៃលោក អាការជាប់ដំពាក់ពាក់ពន្ធយ៉ាងជាតស្ទុះនៃសត្វលោក ការប្រែប្រួលជាភាពផ្សេង។ មិនប្រែតែរ ការបន្តុះអំពើគេក្រក់ឲ្យតិចចុះ។ ដោយការចន្លែមចំណេះចេះដឹងឲ្យចំរើនកើនឡើង ការបំពេញប្រយោជន៍អ្នកដទៃនឹងការសាមគ្គីចម្រុងគ្នា ដ៏ថ្លៃថ្លាងនេះ សឹងត្រូវត្រង់តាមផ្លូវវិទ្យាសាស្ត្រ នឹងប្រាជ្ញវិទ្យាទំនើបថ្មី នេះហើយដែលជាសេចក្តីពិតដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ ដែលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់ត្រាស់ទេសនាទុកមក ។

កាលទ្រង់ជួបជាបញ្ហាដ៏ជាក់ច្បាស់ ដោយទ្រង់ទតឃើញទុក្ខសោកនឹងការវេទនារបស់សត្វសត្វដែលមានជីវិតជាំងពួង ទើបទ្រង់តាំងព្រះទ័យជាចំស្រេចថា នឹងស្វែងរកមូលហេតុនឹងថ្នាំសំរាប់បំបាត់ភេតនេះ ។ ហេតុដូច្នេះហើយ បានជាព្រះអង្គទ្រង់លះបង់សេចក្តីសុខសម្រាន្តដែលទ្រង់បានសោយ ស្តេចចេញទៅតែងតែមួយព្រះអង្គឯង

ហ្នឹងធ្វើយ៉ាងចាកការភ្លើតភ្លើនពីកាយ ទំដាក់តតណ្ហាដែលធ្វើឲ្យព្រះចំយ
ខ្វក់ខ្វល់ ហើយខ្ញុំដំបូនចំខ្លួនព្រះហ្ឫទ័យឲ្យធ្ងន់ផុតចាកតំមិតចាស់ចាំង
អម្បាលម៉ាន ដោយខ្ញុំដំកល់ព្រះហ្ឫទ័យក្នុងថ្នាសមាធិភាវនា ។

មុនដំបូង ព្រះអង្គខ្ញុំបានជ្រាបច្បាស់ថា ព្រះអង្គមិនអាចរកឲ្យ
ឃើញផលសំរេចនៃប្រស្នានេះទេ ទោះបីទៅស្ថានសួគ៌ក្តី ទោះបី
នៅស្ថានមនុស្សលោកដែលឥតបិតរថេរនេះក្តី ប៉ុន្តែនៅមានការពិតតែ
អ្នួយ ដែលយើងចេះដឹងយល់បានភ្លាម គឺសេចក្តីពិតដែលនៅកន្លែង
បើងនេះ ហើយជាថ្នាក់ដំបូង ដែលត្រូវអស្រ័យការពិចារណា, កិច្ច
ការនឹងសេចក្តីប្រព្រឹត្តិរបស់យើង ហើយខ្ញុំបានពិនិត្យពិចារណាវិធី
ប្រតិបត្តិ ខ្ញុំក៏បានជួបប្រទះនឹងហេតុផលដែលគ្មានអ្នកណា កែទៀ
ខ្វៃតបាន ទាំងខ្ញុំឯងពាត់ជានិច្ចនិរន្តរ៍ ដែលព្រះអង្គខ្ញុំបម្រុងបញ្ចូល
ទៅកន្លែមហាបញ្ញាត្តិរបស់តម្ន ។

ព្រះអង្គខ្ញុំយល់ឃើញថា កម្មរបស់យើងតែទំពាំរតូវខ្លួនឯង
តម្ន្នោះបេះតែបង្កើតឡើងតៗ គ្មានជាលំដាប់ទៅ ចំរើនទ្វាំងតូវឡើង
ដោយការខម្លាច ពាក់ពន្ធខ្ញុំនៅកន្លែងខ្លួនយើង តែប្រែសន្តានចិត្ត
របស់យើង, លក្ខណៈរបស់យើង មិនឲ្យដឹងខ្លួន ទោះបីកាយ
ក៏តូវតែប្រែដែរ ដោយហេតុនេះ កម្មល្អតែងឲ្យផលល្អដល់យើង
តម្ន្នាតែកំតែងធ្វើឲ្យយើងបានខុកខ្ញោសៈ ហើយរសៅសោកតូវតែក

តើយើងត្រូវតែបានខួលភ្នាក់ ឬ ផលនៃការងារបស់យើងដោយខ្លួនឯង
មួយវិញទៀត ព្រះអង្គទ្រង់យល់ឃើញថាផលនៃសេចក្តីប្រព្រឹត្តពាន់នេះ
តែងតែកើតចំពីរបាក ជាមានគ្រោះថ្នាក់ដល់ខ្លួន តាមចំណែង
នៃខ្សែឡុកឡាយពាន់ឡាយរកទីបំផុតគ្មានតើជាកូនបៅរបស់យើងបណ្តុះ
បណ្តាលឲ្យបានផងចំរើនឡើង ឬបានខួលទុក្ខវេទនាវៀរពេញសាច
សួនឲ្យៅ, សួមឲ្យខ្លួនយើងសោតទៀត ដែលបានសប្បាយ ឬ ទុក្ខសោក
ក៏សុទ្ធតែជាផលដែលជាមត៌តរបស់ខ្លួនឯង អំពីអតីតកាល ។

នៅក្នុងរង្វង់ការពិចិត្យពិចារណារបស់ព្រះអង្គ ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់
ទ្រង់យល់ថា លោកនេះជាទីស្មាក់នៅណោះអាស្រ័យរបស់សត្វលោកកកើត
ឡើងជារូបកាយផ្សេង ។ ពាន់ពាន់លាន ចង់ភ្ជាប់ជាមួយគ្នាន័ង "កន់"
នៃការរំលែកប្រែប្រួលៅ ដោយកម្លាំងច្រើនរៃនៃរបស់ខ្លួនឯង ។

ៅទីបំផុត យើងកាល់គ្នា នៅក្នុងកំរិតជាប់ស្រេច, រួបរួមនៅក្នុង
ជោគជតាមួយជាមួយគ្នា ឥតឥស្សរភាព ចង់ចាប់គ្នាយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់
យើងត្រូវរួបរួមកិច្ចការជាមួយគ្នា ដោយឥតរេតនាឬមានរេតនាក៏ដោយ
តែដែលនាំឲ្យយើងបានខួលសេចក្តីសុខរបស់ខ្លួនឯងបានខ្លោះ លុះតែ
យើងជួយអ្នកឯទៀតឲ្យបានសេចក្តីសុខផង ដរាបដល់បានសម្រេចសេចក្តី

សុទ្ធជាខ្ពង់ខ្ពស់ផុត គឺព្រះនិព្វាណៈ[1] ត្រមាំងដឹងឲ្យដើរតាមដំណើរបស់យើង ដោយការមិនទទឹកនាដល់ច្រាំងភ្លាល់ខ្លួន, គឺការមេត្តាប្រណីនឹងការឆ្លើតាន ។ បើគោលដោយផ្លូវដូចគ្នានោះ សេចក្តីទុក្ខជាហេតុបង្កើតអរិយសច្ចៈ ដែលជាគួរស្ងប់ចិត្តយើងឲ្យឈប់ខ្សាច់ត្រូវ, នាំឲ្យយើងមានមច្ចរិយៈ, ល្មោភខ្លៃឮសម្បត្តិដែលមិនប៉ិនថេរ ហើយនាំឲ្យដើរខុសចាក "ផ្លូវខ្ញែងត្រង់" ។ ដូច្នេះ ទើបយើញឮឮស់ថាមានតែវិជ្ជានឹងការមេត្រី, បារមីធម៌នឹងសីលធម៌ទេ "ដែលជាគ្រឿងកំចាត់រំលាយបញ្ហានៃសេចក្តីទុក្ខ លើកលែងការគេស្ងួតនឹងការព្រួយលំបាក ត្រមាំងញ៉ាំងបារមីធម៌សុទ្ធភ្លាល់ខ្លួន នឹងសម្រាប់លោកឲ្យកើតឡើងបានផង ។ (មានត)

• យើងយល់សមតាមលោក អ៊ិត វិន អារណុលត៍ (M. Edvin Arnold) ក្នុងសេចក្តីដែលថា ព្រះនិព្វានោះមិនមែនជាធម្មជាតិរលត់សូន្យឈឹងទេ ទាំងមិនមែនជាសភាពទ្រទ្រង់នៅជាប់ស្រាប់ យើងមិនត្រូវការរកបន្ថែលសាច្បីងទៀត ក្រៅពីព្រះពុទ្ធាទេថា ៖ កាលបើបានដួយខ្លួនឯងរួចហើយ ត្រូវដួយអ្នកដទៃទៀតផង, កាលខ្លួនបានឆ្លងដល់ត្រើយឯណាហើយ ត្រូវដួយចម្លងអ្នកដទៃឲ្យបានឆ្លងដល់ត្រើយនោះផង, ចូរគោះទុក្ខខ្លួនដើម្បីគោះទុក្ខរបស់គេផង, កាលខ្លួនបានលះដល់ព្រះនិព្វានជាប់ស្រេចហើយ, ត្រូវដួយអ្នកដទៃឲ្យបានលះដល់ព្រះនិព្វាននោះផង; និព្វាន គឺធម្មជាតិដែលមានទៅគ្មានទីបំផុត ហើយទៀងទាត់ជានិច្ច ។ តាមដោយពិតនោះ មានអ្នកបេះត្រុះរើនឹប្រែសើរអ្នក ជានថ្លែងតំនែងយោបល់នឹប្រែសើរទុកថា "ការរស់នៅរួមជាមួយនឹងអ្នកដទៃ ជាដីវិតដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ ប៉ុន្តែកាលណាមើលឃើនឆ្លងត្រើទេតរបស់យើង ដោយក្តីសើរភាពហើយ យើងមុខជាលែងដួបប្រទះនឹងពិប្រែលំនួយទៀត ហើយទ្វារនៃសភាវៈគ្មានទីបំផុត (និព្វាន) ក៏នឹងបើកចំហសម្រាប់យើង" ។ Y. Gaura's Revue de Reine 1er Décembre 1892

អំពីការតាំងថ្មៅអធិការថ្មី

ចាប់តាំងពីខែមករា ឆ្នាំ ១៩៤៧ - ៤៨

សញ្ញាប័ត្រលេខ ១ ចុះថ្ងៃពុធ ២ កេីត ខែ បុស្ស ឆ្នាំច អដ្ឋស័ក តាំង លោកគ្រូអាន - មៅ នាមធាងា ធម្មសុវណ្ណ កេីតឆ្នាំមមី អាយុ ៥៦ វស្សា ៣១ ជាចៅអធិការវត្តឥន្ទវិលាភម ឃុំអំពិល ស្រុកកំពង់សៀម ខែត្រកំពង់ចាម ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ២ ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ១០ កេីត ខែបុស្ស ឆ្នាំច អដ្ឋស័ក តាំងលោកគ្រូ អ៊ុម - យ៉ នាមធាងា ខិប្បបញ្ញោ កេីតឆ្នាំជូត អាយុ ៣៥ វស្សា ១៦ ជាចៅអធិការ វត្តសុវណ្ណសនាភម ឃុំតាំងក្រសាំង ស្រុកទឹកផុះ កំពង់ឆ្នាំង ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៣ តាំងលោកគ្រូ ខាង ខុត នាមធាងា បទ្ធសិរិ កេីតឆ្នាំ ១៩០៩ អាយុ ៣៩ វស្សា ១៤ ជាចៅអធិការ វត្តវៃជ្រ ឃុំចំណែត ស្រុកស្វាយទាប ខែត្រកណ្តាល ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៤ ចុះថ្ងៃ អង្គារ ១៥ កេីត ខែ បុស្ស ឆ្នាំច អដ្ឋស័ក តាំងព្រះញាណកោសល នាមធាងា ជោតិប្បញ្ញោ កេីតឆ្នាំថោះ ឆាយុ ៥៥ វស្សា ៣៤ ជាចៅអធិការវត្តចម្ប៉ា ឃុំក្បាលកោះ ស្រុកកៀនស្វាយ ខែត្រកណ្តាល ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ១ ចុះថ្ងៃ ២៨ មករា ៤៧ តាំងលោកកិត្តិ តន់-
ម៉ាន់នាមធាយ ជម្មការមោ កើតឆ្នាំជូត អាយុ ៥៨ វស្សា ១៩ ជាចៅ
អធិការ វត្តសុត្តាកម ឃុំតគារ ស្រុកកៀមស្វាយ ខេត្តកណ្តាល (ចែក
ទាំងគណៈជម្មយុត្តិ) ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ២ ចុះថ្ងៃ ៣០ មករា ៤៧ តាំងលោកកិត្តិ អ៊ុក-ទ
នាមធាយ ទត្តមោ កើតឆ្នាំកុរ អាយុ ៤៨ វស្សា ២៨ ជាចៅអធិការ
វត្តសន្ទុង ឃុំសន្ទុង ស្រុកព្រៃឆ ខេត្តតាកែវ (ចែកទាំងគណៈជម្មយុត្តិ) ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៦ ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៨ កេច ខែមាឃ ឆ្នាំច អដ្ឋ-
ស័ក តាំងលោកកិត្តិ តាត-តិច នាមធាយ ជម្មបញ្ញា អាយុ ៣៩ វស្សា
១៩ ជាចៅអធិការវត្តគោះអណ្តែត ឃុំម្លាក់ ស្រុកភ្នំពេញ ខេត្តកណ្តាល ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ១១ ចុះថ្ងៃចន្ទ ៥ កើត ខែផល្គុន ឆ្នាំចអដ្ឋស័ក តាំង
លោកកិត្តិ ជា-ខួន នាមធាយ ធម្មវត្តានិវ៌ អាយុ ៦២ វស្សា ៤១ ជាចៅ-
អធិការ វត្តក្លោកមាសលើ ឃុំព្រៃត្រែ ស្រុកកំពង់លែង កំពង់ឆ្នាំង ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ១២ ចុះថ្ងៃ អង្គារ ៤ កេចខែផល្គុន ឆ្នាំចអដ្ឋស័ក
តាំងលោកកិត្តិ សាន់-ស៊ុន នាមធាយ ព្រហ្មជោត កើតឆ្នាំរោ អាយុ
៤៧ វស្សា ២៦ ជា ចៅអធិការវត្តក្លាន ឃុំតាស្នួត ស្រុកចាគាន ខេត្ត
ព្រៃវែង ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ១៣ ចុះថ្ងៃអង្គារ ៩ កេីតខែផល្គុន ឆ្នាំចសំឭ
តាំងលោកគ្រូ អ៊ុម - ផុន នាមឆាយា វិជ្ជង្គជោត កេីតឆ្នាំរកា អាយុ ៦៩
វស្សា ៩ ជាចៅអធិការ វត្តឈូកស ឃុំព្រៃស្រែ ស្រុកទន្លេបាទី ខែត្រ
កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ១៤ ចុះថ្ងៃអង្គារ ៣ កេីតខែពិសាខ ឆ្នាំកុនឭស័ក
តាំងលោកគ្រូ សម - ហាម នាមឆាយា បន្ទុបុប្ផា កេីតឆ្នាំមមែ អាយុ ៤១
វស្សា ១៧ ជាចៅអធិការ វត្តព្រះម្លូ ឃុំព្រះម្លូ ស្រុកបាកាន ខែត្រ
ពោធិ៍សាត់ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ១៥ ចុះថ្ងៃអង្គារ ៣ កេីតខែពិសាខ ឆ្នាំកុនឭស័ក
តាំងលោកគ្រូ ស៊ូ - ចន្ទ នាមឆាយា ឥន្ទលិខិត កេីតឆ្នាំជូត អាយុ ៤៨
វស្សា ២៧ ជាចៅអធិការ វត្តថ្មៃ ឃុំព្រះម្លូ ស្រុកបាកាន ខែត្រ
ពោធិ៍សាត់ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ១៦ ចុះថ្ងៃអង្គារ ៣ កេីតខែពិសាខ ឆ្នាំកុនឭ-
ស័ក តាំងលោកគ្រូ អ៊ុម - អៀម នាមឆាយា សុវណ្ណភ្នែរ កេីតឆ្នាំកុរ
អាយុ ៣៦ វស្សា ១៦ ជាចៅអធិការ វត្តនន្ទមង្គលារាម ស្រុកបាកាន
ខែត្រពោធិ៍សាត់ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ១៨ ចុះថ្ងៃអង្គារ ៣ កេីតខែពិសាខ ឆ្នាំកុនឭ
ស័ក តាំងលោកគ្រូ អ្នក - ប៊ុត នាមឆាយា ឥន្ទសុវណ្ណ កេីតឆ្នាំកេង

អាយុ ៣៤ វស្សា ១០ ជាចៅអធិការវត្តឧលលៀប ស្រុកចាកាន ខេត្ត
តោងធំសាត់ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ១៩ ចុះថ្ងៃចន្ទ ២ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុនទព្វស័ក
តាំងលោកគ្រូ ទុម - លាង នាមធាយ ឥន្ទ្រសុវណ្ណ អាយុ ៥០ វស្សា ៣០
ជាចៅអធិការវត្តអង្គស្មុក ឃុំនគរឡាក ស្រុកកំពង់ត្រាញ ខេត្តតណ្ដាល ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ២០ ចុះថ្ងៃចន្ទ ២ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុនទព្វស័ក
តាំងលោកគ្រូ អឹង - សុខ នាមធាយ មុនីជោតោ កើតឆ្នាំច អាយុ ៤០
វស្សា ១៧ ជាចៅអធិការវត្តគ្លោត ឃុំលំហាច ស្រុកកំពង់ត្រាញ ខេត្ត
តណ្ដាល ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ២១ ចុះថ្ងៃចន្ទ ២ កើត ខែពិសាខ ឆ្នាំកុនទព្វស័ក
តាំងលោកគ្រូ ស៊ុង - ប៉ុច នាមធាយ ឥន្ទ្រគ្គោ កើតឆ្នាំមមែ អាយុ ៤០
វស្សា ២០ ជាចៅអធិការ វត្តឈូកឧណ្ហំ ឃុំឧលលៀប ស្រុកកំពង់ត្រាញ
ខេត្តតណ្ដាល ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ២២ ចុះថ្ងៃព្រះហស្បតិ៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរ
ឧព្វស័ក តាំងលោកគ្រូ ខេត - សៃ នាមធាយ ឥន្ទ្រគេសរ កើតឆ្នាំរោង
អាយុ ៥៥ វស្សា ៣២ ជាចៅអធិការវត្តអង្គរោង ឃុំមហាឫស្សី ស្រុក
គងពិសី ខេត្តកំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ២៦ ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរនព្វស័ក តាំងលោកគ្រូ សោម កេត នាមនាយា ធម្មធេសរ កើតឆ្នាំមមែ អាយុ ៥២ វស្សា ៣២ ជាចៅអធិការ វត្តមង្គលមានជ័យ ឃុំពោធិ៍ ស្រុកគងពិសី ខេត្តកំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ២៤ ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរនព្វស័ក តាំងលោកគ្រូ សុខ - សុខន នាមនាយា សុវណ្ណគេរ កើតឆ្នាំវក អាយុ ៤១ វស្សា ១៦ ជាចៅអធិការ វត្តឧលខន្ធាប់ ឃុំស្វាយពោ ស្រុកគងពិសី ខេត្តកំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ២៥ ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរនព្វស័ក តាំងលោកគ្រូ សួស - អុប នាមនាយា ឥន្ទបញ្ញា កើតឆ្នាំកុរ អាយុ ៤៨ វស្សា ២៨ ជាចៅអធិការវត្តអង្គលំខង ឃុំស្ទុងត្រែ ស្រុកគងពិសី កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ២៦ ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរនព្វស័ក តាំងលោកគ្រូ ប៉ប់ សុខ នាមនាយា សុវណ្ណគេរ កើតឆ្នាំមមែ អាយុ ៦៥ ឆ្នាំ វស្សា ៤៦ ជាចៅអធិការវត្តចរសែត ឃុំចរសែត ស្រុកគងពិសី កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ២៧ ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរនព្វស័ក តាំងលោកគ្រូ ខែន - ជា នាមនាយា ធម្មជោតគេរ កើតឆ្នាំជូត

អាយុ ៥៨ ឆ្នាំ វស្សា ៣៨ ជាចៅអធិការវត្តរួលត្រាច ឃុំមង្គលសេល ស្រុកគងពីសី កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ២៨ ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរ ឧព្វស័ក តាំងលោកគ្រូ ម៉ុក - ហូ នាមធម្មា ឧបនន្ទោ អាយុ ៥៥ ឆ្នាំ វស្សា ២៨ ជាចៅអធិការវត្តដីកដ្រែ ឃុំទឹកល្អក់ ស្រុកគងពីសី កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ២៩ ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរ ឧព្វស័ក តាំងលោកគ្រូ អ៊ូ - ម៉ាង នាមធម្មា សុវណ្ណសរ កើតឆ្នាំកោ អាយុ ២៥ ឆ្នាំ វស្សា ៥ ជាចៅអធិការវត្តព្រះវៃ ឃុំស្វាយចចិម ស្រុកគងពីសី កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៣០ ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរ ឧព្វស័ក តាំងលោកគ្រូ សួស - អឹម នាមធម្មា ឥន្ទ្រោ កើតឆ្នាំមមី អាយុ ៦៥ ឆ្នាំ វស្សា ៤ ជាចៅអធិការវត្តអង្គអណ្តែត ឃុំពោធិ៍អន្លង ស្រុកគងពីសី កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៣១ ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរ ឧព្វស័ក តាំងលោកគ្រូ សោម - គោះ នាមធម្មា សុវណ្ណជោតគ្គោ កើតឆ្នាំកេង អាយុ ៦៧ ឆ្នាំ វស្សា ៤៦ ជាចៅអធិការវត្តត្រែងធំ ឃុំពោធិ៍អន្លង ស្រុកគងពីសី កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៣២ ចុះថ្ងៃព្រហស្បត៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរ ឯកស័ក តាំងលោកគ្រូ សួស-ចាច នាមឆាយា ឧទ្ទុត្តរ កើតឆ្នាំជេស អាយុ ៦៧ ឆ្នាំ វស្សា ៤៦ ជាចៅអធិការវត្តអង្គពពេល ឃុំពោធិ៍អន្លង់ស្រែកតង្គពិសី កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៣៣ ចុះថ្ងៃព្រហស្បត៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរ ឯកស័ក តាំងលោកគ្រូ ថែន-ជួរ នាមឆាយា ជម្មបញ្ញា កើតឆ្នាំជេស អាយុ ៤២ ឆ្នាំ វស្សា ១៩ ជាចៅអធិការ វត្តអង្គមានជ័យ ឃុំវាលស្រែកតង្គពិសី កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៣៤ ចុះថ្ងៃព្រហស្បត៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរ ឯកស័ក តាំងលោកគ្រូ ឯក-ឡាង នាមឆាយា ឯកត្តរ កើតឆ្នាំកុរ អាយុ ៤៧ វស្សា ២៧ ជាចៅអធិការ វត្តព្រៃកាន់ ឃុំវាលស្រែកតង្គពិសី កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៣៥ ចុះថ្ងៃព្រហស្បត៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំឆ្លូវ អដ្ឋស័ក តាំងកិត្តិ ថែន : ញាណ នាមឆាយា មង្គលកេសរ កើតឆ្នាំកុរ អាយុ ៦៤ វស្សា ៤ ជាចៅអធិការវត្តថ្លៃជ្រហ្ម ឃុំវាលស្រែកតង្គពិសី កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៣៦ ចុះថ្ងៃព្រហស្បត៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរ ឯកស័ក តាំងលោកគ្រូ តង់-សុខ នាមឆាយា សុទ្ធរត្តរ កើតឆ្នាំរោ

អាយុ ៤៨ ឆ្នាំ វស្សា ២៦ ជាចៅអធិការវត្តសែនខៀវ ឃុំស្រែង ស្រុក
គងពីស៊ កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៣៧ ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរ
ឧព្វស័ក តាំងលោកគ្រូ ឯក លឹម នាមធម្មយោ អច្ឆន្ទត្ថេរ កើតឆ្នាំមមែ
អាយុ ៥១ ឆ្នាំ វស្សា ៣១ ជាចៅអធិការវត្តតាកេម ឃុំស្រែង ស្រុកគង
ពីស៊ កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៣៨ ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរ
ឧព្វស័ក តាំងលោកគ្រូ សោម-ចិន នាមធម្មយោ សុវណ្ណត្ថេរ កើតឆ្នាំ
ថោះ អាយុ ៤៣ ឆ្នាំ វស្សា ២៣ ជាចៅអធិការវត្តអង្គស្វា ឃុំស្រែង
ស្រុកគងពីស៊ កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៣៩ ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរ
ឧព្វស័ក តាំងលោកគ្រូ កែវ-ស៊ុម នាមធម្មយោ សុវណ្ណត្ថេរ កើតឆ្នាំជ
អាយុ ៣៩ ឆ្នាំ វស្សា ១៣ ជាចៅអធិការវត្តកាតភ្លុក ឃុំផុង ស្រុក
គងពីស៊ កំពង់ស្ពឺ ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៤០ ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៥ កើតខែពិសាខ ឆ្នាំកុរ
ឧព្វស័ក តាំងលោកគ្រូ គឹម គិត នាមធម្មយោ បទុមត្ថេរ កើតឆ្នាំរ
អាយុ ៦៦ ឆ្នាំ វស្សា ៩ ជាចៅអធិការវត្តកុល ឃុំផុង ស្រុកគងពីស
កំពង់ស្ពឺ ។

(មានត)

សេចក្តីផ្តួចផ្តើម អំពីពុទ្ធសាសនបណ្ណិត្យ

ពុទ្ធសាសនបណ្ណិត្យ ជាមន្ទីរសិក្សាស្រាវជ្រាវការបោះពុម្ពផ្សាយទាំងវិជ្ជាខ្មែរ អានទាំងបាលី-
វិស្តុត ទាំងទាំងផ្នែកគតិលោក ទាំងផ្នែកគតិធម៌ ។

ថ្ងៃបើសព្វថ្ងៃនេះ ការបោះពុម្ពផ្សាយល់បាកពន់លោក ដោយហេតុខ្វះប្រែជាច់ប្រែជា
ម្រាប់រៀងពុម្ព ។ មិនមានបោះពុម្ពរៀងផ្សេងៗ ឲ្យបានស្មើរគ្នាទាន់កាលសម័យ ។
ពុទ្ធសាសនបណ្ណិត្យ ក៏នៅតែខំប្រឹងលើកបោះពុម្ពសៀវភៅថាស់ៗ ខ្លះ ដែលចំណាយ
ស់ហើ នឹងរៀងថ្មីៗ ខ្លះ ក្នុងឆ្នាំ ១៩៤៩ នេះ ។

រឿងថ្មី

ឯកសម្រាយ: មហាវេស្សន្តរជាតក . . . . . ជំពៃ ១ ក្បាល ១៦, ០០

ឯកថាលី: កង្ខាវិតរណី (អដ្ឋកថាជាតិមោក្ខ) (គន្ថមាលា សម្រាប់សាលាថាលី
ជាន់ខ្ពស់ កំពុងបោះពុម្ព)

រឿងដែលបានបោះពុម្ពហើយ

១— សត្តបរិត្ត - ទ្វាទសបរិត្ត . . . . . ជំពៃ ១ ក្បាល ១៤, ០០

២— ឃាមណោវាទ័ឃ . . . . . — ៥, ៥០

៣— អនុមោទនាវិធី . . . . . — ៦, ៥០

៤— នាគាជាតក . . . . . — ១២, ០០

៥— តិហិតបដិបត្តិ . . . . . —

(បំពុងបោះពុម្ពតទៅទៀត)

៦— ពាក្យសូមបត្តម្ត

៧— ធម្មបទភាគ១: ដែល១:ទាក

៨— ភាណវារៈបាលី

៩— សម្ពន្ធមាលា

១— វិន័យបាតិមោក្ខ

១— មង្គលត្ថទីបនី ភាគ១:ដែល១:ទាក

២— វិសុទ្ធិមគ្គ ភាគ១:ដែល១:ទាក

សូមអស់លោកដែលត្រូវការសៀវភៅទាំងប៉ុន្មានមុខទាំងលើនេះ ចូលទៅរកទិញបាន